
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

A

Acc. No. ~~2062~~ M-1777 (A)

Title - मुहूर्तचिन्तामणिटीका

Author - रंगनाथ

Date - शके 1781

Subject - ज्योतिष्य.

folio - 207.

Xerox - 414

स्यहेतुं कारणं। अयमर्थः। अनेकेषु ग्रंथेषु ज्योतिषादि प्रकरणेषु सुनिश्चयादि [illegible] कालज्ञानं तत्प्रकरणानां पुनः पुनरालोडनेन सिध्यतीति गौरवं। अ
नेकेषु [illegible] जनपथे यो मुहूर्तो निर्बाधितस्तत्रैवान्वयीत इति लाघवं। ननु। अनेकेष्वपि ग्रंथेषु [illegible] मुहूर्तनिरूपणात् ग्रंथोयं भ्रमं इति अत आह। पुनरुक्ति
दोषरहितं चिंतामणिं। सत्सेव सारार्थविलासगर्भं संक्षिप्त [illegible] सारार्थ [illegible] गर्भ [illegible] स्फुटार्थं तस्य विलासः प्रकाशः सगर्भे यस्य सोऽ
न्यत्र [illegible] लाघवेन निस्पृष्टार्थस्यानिरूपणाद्यथा गुरुमुखेनैव ज्ञायते तानं सम्यो मनसि आगतं तथा [illegible] ग्रंथेषु [illegible] सादृश्य [illegible]
टि सम्यक्तानं न भवतीति [illegible] स्यार्थं रंभ इति। ननु संबंधादि चतुष्टय कथनं विना कथं श्रोतृ प्रवृत्तिः। उक्तं च। सिद्धिः श्रोतृ प्रवृत्तीनां संबंध कथनाद्य
तः। तस्मात् सर्वेषु शास्त्रेषु संबंधः पूर्वमुच्यते। किमेतन्नाभिधेयस्यास्ति [illegible] केनचित्। यादृशं [illegible] तस्य फलं [illegible] सर्वस्यैव हि शास्त्र
स्य कर्मणो वापि कस्यचित्। यावत् प्रयोजनं नोक्तं तावत्केन गृह्यते इति। उच्यते। मुहूर्तचिंतामणौ [illegible] नैव पदेन सर्वं सूचितं [illegible] शुभाशुभप्र
करणं [illegible] आदि प्रकरणादि मुहूर्त समुदाय प्रतिपाद्यत्वेन विषयः। संबंधस्तु [illegible] स्तवं [illegible] तथा च नारदः। यस्य [illegible] संबंधो
वेदांग [illegible] तदिति। यद्वा [illegible] धेयपदार्थं [illegible] प्रतिपाद्य प्रतिपादक भावः संबंधः। प्रयोजनं तु शुभाशुभ निरूपणं विना
[illegible] कालनिर्णयः। यदाह नारदः। प्रयोजनं च जगतः शुभाशुभ निरूपणमिति। कल्पपोषिधं [illegible] साध्ययन कर्मणां प्रयोजनं [illegible]
तो [illegible] यात्रा [illegible] निर्णय इति। उक्तं [illegible] रत्नमालायां [illegible] चनारदेन सिद्धांत संहिता होरा रूप स्कंधत्रय [illegible] वेदस्याक्षि
[illegible] ज्योतिः शास्त्र [illegible] विनैतदखिलं श्रौत स्मार्तं कर्म न सिध्यति। तस्माज्जगद्धितायेदं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा। अत एव द्विजैरेतदध्येत
व्यं प्रयत्नतः। अन्येषु कार्येषु [illegible] प्रयोजनं वेदांग ज्योतिः शास्त्र [illegible] दर्शनं [illegible] द्विजैरेवैतत् आरभ्यानि द्विजन्म
तिः [illegible] अर्थज्ञानमिति प्रतीयते। आरभ्यात्र [illegible] मेव तदनुक्तं यं श्रौत स्मार्तकर्मोपयोगि ज्योतिषमनिष्टं। उक्तं च। अध्वर्युब्रह्म
[illegible] यावत्संते [illegible] [illegible] सामभ्यां यजते सा दिक्षु तयोः संते। [illegible] दिक्षानं [illegible] मासद्वयो
र्ज्योतिषं वा सर्वस्यात्र निरूढत्वं [illegible] ज्योतिषां [illegible] वेदांगं ज्योतिषोः। वेदाहि यज्ञार्थ मभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्व्या वि
हिताश्च यज्ञाः। तस्मादिदं कालविधानशास्त्रं यो ज्योतिषं वेद स वेद यज्ञान्। यथा शिखा मयूराणां नागानां मणयो यथा। तद्वद्वेदांगशा
स्त्राणां ज्योतिषं मूर्धनि स्थितं। तस्मात्कर्मोपयोगि तथाव [illegible] तत्त्वं। [illegible] प्रसुप्ता [illegible] तदुक्तं श्रुतौ। [illegible] वे आह

पृ. २

श्री

णा ऽणा भगोपायमानो ऽधि[illegible]स्मि। अस्य सकाशान्न उद्वेजितायनमा भूयात् वीर्यवतीयवतीयथास्यां। अ स श्च। नैतद्धि यं[illegible]जिता यजा
तु ऽनं गुप्तं न कि सम्यक् फलाय। अस्थाने हि स्थाप्य मानेन वा[illegible]देवी कोपान्निर्दहेत्। विशय। विनयावनतार्थ। यमानं प्रभवेत् फलं न तस्य स
लाय। उपहसन्तु सं नन का निशास्त्रा ण्युपकारस्य फलं हि साधु रक्षेति। भूमिपाठेन च महादोषः। गर्गः। स्नेहाल्लोभात् मोहाच्च यो विप्रोऽज्ञान
तोऽपि वा। शास्त्रमनुपदेशं तु दद्यात् स नरकं भजेत्। शिष्यो[illegible]ति। शास्त्राध्ययनेन फलमाह। भाउ अः। एवं विधस्य कालेनेत्र शास्त्रस्य स्वरूपमर्जुः खलु
दुर्गति वे। गि हन्ति दोषः कलुषं ऽनानाम् षड् ष्ट ऽं धर्म सुखावहं स्यात्। अत्र ज्ञानाविरोधे[illegible]र्दिः पूर्वाचार्य तथा जी[illegible]पि: दुर्गतिं न
सत पापं हन्ति सं तं वेत्ता। [illegible]जनितदोषत[illegible]दृष्टव्य। करणभगणवेत्ताहं सहोरात्रदोषजनयति धनमहस्तत्र नक्षत्रसूचि। नक्षत्रसूचि
कुणवराह संहितायां। अविदित्वैव यः शास्त्रं दैवज्ञत्वं प्रपद्यते। स पंक्तिदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः। तिथ्युत्पत्तिं न जानन्ति ग्रहाणां नैव साध
नं। परवाक्येन वर्तन्ते ते न नक्षत्रसूचकाः। अस्य सविस्तरं[illegible]कुनक्षत्र[illegible]मारी[illegible]शुभाशुभम्[illegible]ानि सूचयतीति नक्षत्रसूची।
न क्षत्रसूचिको दृष्टमुपवासं करोति यः। स व्रजत्संपरं नि भं साकं नक्षत्रविडंबिनं। नक्षत्रसूचकं पापं भिषजं जो[illegible]नं। तादृशोपोवाक्यादा भ
वा ऽस्मा ऽनेनापि नार्थी पोऽस्ति। नक्षत्रविडंबिना नक्षत्रसूचकेन सह ऽध्यतामित्यन्वर्थकं भजति। अतश्चायं वा। शास्त्रमादृत्य केवलं नक्षत्रसूचकः। स
तु संपूर्ण शास्त्रपरिज्ञाता दैवज्ञत्वं प्रपद्यते स्म केवला। पूर्वकर्मार्जितसर्वकर्मविपाकोऽदैवज्ञाना[illegible]ति देवः। तु स्वभावो[illegible]गुरुः।
देवः शो[illegible]स्वे[illegible]तान्त्रिपुत्रे यदि। सम्भूते[illegible]भवन्त्येव[illegible]न नक्षत्रसूच[illegible]ति। अनएव[illegible]पापो[illegible]न सो[illegible]नेन नक्षत्रसूचक
सम्भो[illegible]भोजनमाह। आशि[illegible]भटतान्यांगोन नक्षत्रसूचकः। कालः कुट[illegible]स्तिरः सहतत्वात्। सर्वं[illegible]ऽनिभोक्तव्यामि
भितावे रूपा[illegible]। विशाष्टः। स्नि स्वं पापारं पात गमये[illegible]भाद्रुस भट सुर[illegible]। नक्षत्रसूची खलु पापरूपो हेयः सदा सर्वसुभ
में नु सं वराहो पि। नासाव सर के दिव स्व[illegible]भूरिमि स्थिता। च[illegible]भूतोऽहि यद्येषः पापं न[illegible]घते। भू[illegible]नक्षत्र[illegible]श्चायनानि च।
सर्वाणि वाऽणि लौकिस्यु नस्मात्संसार सरको यदि। अतएव कारणकारणं यत् पांकेयस्य भगि[illegible]धर्म शास्त्रेते ने सन्नक्षत्रसूचकाभिप्रायेण। महास
याऽजनन्तु यत[illegible]स्वस्य सम्य[illegible]गवता[illegible]सायुज्यमिति गर्गः। ज्योतिषं[illegible]तु लोकस्य सर्वस्यो[illegible]शुभाशुभं। ज्योतिः पुनंतु यो वेद स याति
परमां गतिं। भूयः सिद्धं तनोपि। दिव्यं च [illegible]सां द[illegible]ज्ञानमुत्तमं। अथाथो दिलोके षु स्थानं प्राप्नोति शाश्वतं। वराहः। नसावस

दिपादीचनरके परिपच्यते। अस्मिंल्लोके प्रतिष्ठां न लभते देशचिंतकवृत्तिः। तस्मात् ज्योतिःशास्त्रमध्येतव्यमिति सिद्धं। तत्रापि आर्षशास्त्राणां पाठमात्रेण फ
लमस्ति सस्त्वसाधितपठनं वदति। अथ मुहूर्तप्रयोजनमाह सत्याचार्यः। शुभस्य कर्मक्रियारंभजनितापूर्वसंभवः। संपदर्थं लोकानां ज्योतिःशास्त्रप्रयोजन
मिति। तेन शुभमुहूर्तेऽर्थं कार्यं सिद्ध्येत् शुभमुहूर्तेऽर्थं पुनः सिद्ध्येदिति। तत्र युज्यते। येन तु यस्मात् अंतस्य विपाकं सुरेश्वराऽचिवोपि। यः साक्षाग्नि
यतिष्ठः सोपि न शक्तो अन्यथा कर्तुमिति। नैनकोन्हः। प्राचीनसाः सत्कर्मरूपदैवस्याद्ययभावेत्वोदितिचेन्न। विवाहादिषु विहितकालस्य पुरुषप्रय
त्नसाध्यत्वात् शुभयोगे स सेवककर्मसिद्धिर्न केवलं दैवेनेति। तदुक्तं रत्नावल्यां। फलेष्वादिप्राक्तनमेव तत्किं लभ्या शुभाशुभेषु प्रयत्नतः। श्रुतिस्मृति
श्चापि न रणांतिषेधविध्यात्मके कर्मणि किंचिन्निषेधयति। यदि दैवमेव फले तदा सर्वो जनः स्वभावशुभाशुभेषु कथं भवतीति। किंच। श्रुतिस्मृत्यारयोपि निषे
धविध्यात्मका निरर्थकाः स्युः। न च समारोहेत बाहुभ्यां नदीं तीरे न संज्ञा यथा पद्यते सर्पादीनां आभ्यां तायनादिवचनादीनां। चाकिं सांत्वास्मस
वैयर्थ्यप्रसंगः स्यादिति सर्वः। याज्ञवल्क्योपि। दैवे पुरुषकारे च कर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता। तत्र दैवमभिव्यक्तं पौरुषं पौर्वदैहिकमिति। कर्मसिद्धिः फल
प्राप्तिः स्वानिष्पत्तिलक्षणा सा च केवलं दैवेन व्यवस्थिता। अपि तु पुरुषकारेपि पुरुषाकारः प्रयत्नः। पुरुषाकाराभावे दैवमेव नास्तीत्याह। दैवमि
ति। पूर्वदेहार्जितपौरुषमेव दैवमित्युच्यते। तथा पुरुषप्रयत्नानंतरमाह। फलोदयेन अभिव्यक्तं भवति। अत एव वसंतराजः। प्राग्जन्मजनितं तपु
रादिः कर्म दैवमिति संप्रचक्षते। उद्यमेन समुपार्जितं तदा वांछितफलानि नैव केवलमिति। दैवप्रयत्नेनोन्मततेन फलसिद्धिर्भवतीत्यर्थः। तमाह
याज्ञवल्क्यः। यथा ह्येकेन चक्रेण रथस्य न गतिर्भवेत्। तद्वत्पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति। केशवार्कोपि। प्राक्कर्म बीजं सलिलानि नीवी संस्कार
मेधीयमानं। शोषाय पोषाय च तस्य तस्मात् सदाचारवतो नरस्येति। यस्मात्कर्मजन्मांतरोपार्जितं दैवरूपं तस्य वृधीयमानमधुनाक्रिय
माणं कर्म शोषाय पोषाय च भवति। किंचित्तद्बीजं सलिलानि नीवी संस्कारेन तत्। यथा यद्बीजं भूमौ सलिलादिसंस्कारैः संस्कृतं समुत्पन्नं भवतीव।
तद्वत्कर्म एहोकेन सम्यक्प्रयत्नेन वर्द्धते। अन्यथानुसीयते सर्वः। तस्मात्कालाद्यविहितकाले विवाहादि कुर्वतां ग्रहशांतिचिकित्सादि सदाचार
वतां पुरुषाणां सदानहानिः स्यात्। अन्यच्च। दैवं पुरुषं नेष्टं न देशकालवशात् एव प्रपद्यते। दुष्टमपि दुष्टांतरसा हि सेनैव दुष्टकारी भवति।
यथा दुर्जनोरंध्रान्वेषणेन। अत एव वसंतराजः। सर्पः। अग्निविषकंटकादिकं यत्नैर्दैवे निवारयेताऽपि मानवः। दुरंतं सुजातपौरुषं सदाले
नन। स्युः शंते दैवतोधिकं। पौरुषेण हृदयाश्रितानि प्राप्नुवंति तेषु रूपांसुमेघम्। माति दैवसारेण लयं यथा पापादयो बालेति दावपावकेऽस्ति ७

मु.३

त्रि.

अतः शकुनज्ञानादिभिः सूचितम् अशुभं दैवफलं शुभेन प्रयत्नेन बाध्यते एव। तथा च संतराजः। कारूढशकुनेन दुःस्वप्नेन यं निःसृततं समु
त्पन्नं। पौरुषेण पुरुषाः सुमेधसः संग्रामयंति पुनरात्मनो हितं। मितितं दैवफलं दुःस्वप्नं समुपस्थितं शकुनेन निरुद्धं व्यालादिपुरुषाः पौरुषेणावलंब
यती सधीः। यथा येन गृहं यावत्तदुद्भूतं तदर्द्धं विवादशांतस्वेष्टफलं स्वोपार्जितपाकस्तावत्तं कालमभिप्राप्यं भवेद्दैव मित्युपतेदन्यत्प्रवेशकालीन
वं शुभाशुभफलनिरूपणं। यथा तस्य दर्शनफलस्य आमध्याह्नसमलक्ष्मापि निर्भयं वा बाधयति तद्दैवमपि बोधयं। ननु अनंतरोक्तसर्वप्रादु
र्भावे तेन पौरुषमेव फलसाधनं कथं न स्यात्। तथा च वक्ष्यमाणा यावद्दैवः। तथा परेणापि स्वेष्टदैवं दैवं चेष्टावलंबिनः। प्रसह्य कृतः क्रियासिद्धौ केवलं
अशुभम्। उत्साहहीना नराः बुद्धिमानपि सर्वदा। प्रकृष्टौ लोके अभ्यागमभुजंगदर्शनिवेषः। प्रवालगणनात् पुरुषकारसुखं रोमाञ्चमनोरथाप
रिश्रमेण पारं नयति शोभनं सुखं स्पर्शं कर्मादि निश्चितं कस्मिन् यो हि सर्पः कुंजरगर्भदस्युवासितं पिबति कुंजरास्यं प्रधरत उच्यते। समान
भूमौ समानसलिलादप्रयत्नेपि फलवैचित्र्यं दृष्टं कारणांतरं कल्प्यते तद्दैवमिति। अतएव भवयोगे सत्येव फलसिद्धिरिति। एतदपि तंत्रे
च कृषिकाद्ये समायोगे दृष्टफलासिद्धयः। तस्मिन्नर्थे श्लोकाः कृषाद्यनमनुरूपाख्यानम्। ह्यपि। पौरुषं दृष्टं दैवं कर्षकः कृषिं न करोति। पौरु
षेण दैवं विशिष्यते साध्यति। यदि कर्षकः कृषिं न करोति। तदर्थं स पिदैवं नाकं विसृष्टं फलं सा प्रयाति। अन्यच्च कर्षकः क्षेत्रे विनाना किंचित्
लभते इति यत्पुनः कर्षको बीजं वपति दैवेन वर्षति तत्फलमधिकं समुत्पद्यते। एवं दैवपुरुषकारयोः समायोगात् फलसिद्धयो द्रष्टव्याः। अन्यच्च
यथा समुखो हरता इमे श्लोकाः। नातिगमानुष्यं दैवं दैवं वा मानुषं विना। नैकोभिवर्तते सर्वं मकारणादि विनाशमिति। अत्र केचिदाहुः। कर्मा
णु सा रिलोति मनस्यमानाः प्रयत्नोपि दैवरूपः दैवस्य दैवमेव फलं सिद्धः। कारणमिति न अनवस्थादोषप्रसंगात् तथाहि। प्राक् कर्मजनितपौरु
षमेव फलं दैवमाजेनोच्यते। अन्यः प्रयत्नः। प्राचीनपौरुषजन्यं दैवेन जन्मते। तदपि पौरुषं प्राचीनपौरुषजन्मं तदपि प्राचीनपौरुषजन्मामि
ति अनवस्था अतः प्रयत्नोपि दैवमिति तत्स्वरूपपन्नं। ननु बीजांकुरवदनवस्था दोषो न भविष्यतीति चेन्न। नहि बीजांकुरन्यायेन दैवमेवमूलमिति।
निश्चयते नापि प्रयत्नः। अतः समभयोगे फलसिद्धिरिति तत्त्वं। एवं चेत् पूर्वोक्तानां योगानां कादि शास्त्रायनानुयत्नात् मंतस्य विणकस्य दोषस
त्रिदोपिः यः सात्त्वा नियतिः सोपि नराणां भाग्याकर्षुं निसादि कारणानि। उच्यते दैवं तु दृष्टकर्मजमदृष्टकर्मजं चेति द्विविधं। तद्दृष्टकर्मजस्या
वश्यं भाविलात् यत्नशांति सादिरूपेण संपूर्णप्रयत्नेनापि न निवार्यते तन्नाशकत्वेन दृष्टमूलत्वात्। प्रबलत्वात् तस्यापि दृष्टमूलवत्। अदृष्टकर्मजं तु

३

दैवप्रयत्नेन निवर्तते स्त्री शिथिलमूलपादपवत् न चान्यजातकैः। यथा धर्मकर्माणि नरस्यायत्तानि दृश्यन्ते यथा पथ्यभोजनं तु यो हि जले दैवभक्ताः॥ लोकेन यथा यतिये कुल
शीलं लोलां तेषां सिद्धं कथितं मा यूरूदारपेशलभावितम्। प्रयत्न भाविपि विपर्यये तथा च तन्नैव प्राप्य यो गुरुराचारे दैवज्ञस्तणानां दक्ः॥ अपथ्य भोजन सेवया
कालमरणं प्रवाभिति। येषकोपि। पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण बाधते इति। सर्वे आधी नां सा धारणेन कर्म जातं तेपि साध्यासाध्यत्वेन द्विविधं। तत्रापि। कृत
पापः सुखोपायो द्विविधः साध्यउच्यते। असाध्यो द्विविधो ज्ञेयोपायोय आगतिकियः॥ साध्यया यत्नमायाति पाप्या असाध्यतां तथा। धातिप्राणान साध्या
सकृनरालां किं याचतां भिसादिनांचिकित्स्य आपेदि॥ मूलकर्मत्वं अन्येषाम् दृष्टकर्म मूलत्वं श्रीयते। अतो दैवस्य दृष्टां दैवमस्ति। अतः दैवेन कृता स्यानाम
मर्थः॥ धनलुब्धति। येन पुरुषेण यत्नात्तं अवत्य भोक्तव्यं। दृष्टकर्मार्जितानि तिथावत्। तत्र जन्म याबद्कु स्वातिरपि कर्तुं न शक्तः॥ अर्थाद् दृष्ट कर्मोपार्जितं।
जन्मयाकर्तुं शक्रः स्वर्थः॥ अतो निमित्तवाकुजादिभिर्दुष्फले ज्ञाते बोधायनादिविहितेन तच्छांतिविधानादिरूपधर्मेण भयं येन तन्निवर्तते। धर्मेण पापम
पनुदतीति श्रुतेः॥ शुभकालेनु अशुभदैवफलानि वर्तते। शुभवर्धते। अत एवोक्तं। सुपरीक्षितविलग्नं धर्मार्थसुखाय भवतिदंपत्योः॥ तद्विपरीतं निमि
त्तादनागतातीतकालेना अपरीक्षितं विलग्नं नहि दैवं यां उक्तेन दैव विधा अपनोदनुनिधाम ज्योतिषाम् आपाविज्ञाय देहादेर्व्यालिते। बहुस्वातिरपीदृशा हि॥
स्वभावादेव कालोयं शुभाशुभसमन्वितं। अनादिनिधनः सर्वान्निर्दोषानानगुणः॥ तस्मान्निर्दोष कालार्थं मुहूर्तमधिगाहता। कालः शुभा योग्ये शुक्री
बलवद्भिः शुभमदः दोषैर्मुक्तोपि वाप्रायेर्बहुभिर्गुणैः स्वयं दृश्यतिति। अतः शुभमुहूर्ते बलेन पूर्वकर्मार्जितमशुभमपि निवर्तते इति निरवद्यं॥ अथ तिथी
नाननुष्टुभाह। तिथीशाव ह्निकाणमोदीगतेशो हिमगुर्हरावः॥ शिवो दुर्गान्तको विश्वे हरः कामः शिवः शशी॥ एते तिथीशाः॥ तिथ्यो नाम स्वामिनः॥ बहि
स्वकस्त्री। कोश्या। तथो अनन्तु तद्देवप्रतिष्ठापूजादि। अन्त्य[illegible]दृष्टं विचारमतिक्षात त्वा संवत्सरादि कथनं नोक्तं। तत एवाधार्यः॥ अथ तिथीनां संज्ञाः
नन्दाभद्रा। नन्दा च भद्रा च जया च रिक्ता पूर्णेति [illegible] शुभमध्यपराः स्युः॥ सितेसिते शस्त समाधमास्युः सित शुभो मार्ग गुरोश्चासितः॥ ५॥ प्राति
पदादिपंचतिथयो नंदा भद्राजयारिक्ता पूर्णाः संज्ञाः। स्वनाम सदृशफलदाः स्युः॥ इति एवं प्रकारेण सर्वाः प्रवर्त्य संज्ञिताश्चेयाः। शुक्लपक्षे अशु
भमध्यशुभफलाः स्युः॥ असिते कृष्णपक्षे शुभमध्यमाधमफलदाः स्युः॥ ता एव नंदादिक्रमशः शुक्रः बुधमंगलशनिगुरुवारे युक्ताः सिद्धि
दाः स्युः॥ यथा नंदा शुक्रवारे। एवं भद्रा बुधवासरे जया भौमे। रिक्ता शनौ। पूर्णा गुरावाविति॥ अथ सूर्यादि वारेषु यथासंख्यं निषिद्धतिथी
दग्धनष्टकं चन्द्रकानि आह। नंदा भद्रा नंदकाख्या जयाख्या रिक्ता भद्रा पूर्णसंज्ञा न तार्के। यामं वार्के वैश्वदेवं धनिष्ठार्यमर्क ज्येष्ठांत्यं रवेर्दग्धभं स्यात्॥ ६॥

मू०

अर्कादि [illegible] तिथ्य क्रोपेपंचमी। अर्के भानुनंदादिकान्तिथि स्थमताः स्यात्॥ मध्यास्तूर्यवारेनंदा अमृता एवं सोमे भद्रा भौमे नंदा बुधे जया गुरौ रिक्ता। शुक्रे भद्रा

शनौ पूर्णेति। रवि वारादिषु याम्यं भरणीतद्वाद निन स्वात्याश्लेषा थाक मं धनस्थमालिस्युः। मध्यारविवारे भरणी सोमे चित्रा। भौमेऽत्तराषाढा। बुधे धनिष्ठा। गु

रावुत्तराफाल्गुनी। शुक्रे ज्येष्ठा। शनौ रेवती। नारदः। आदित्यभौमयोर्नंदा भद्रा शुक्रेज्ययोः। ज्या सोमे गुरौ रिक्ता। [illegible] पूर्णा सामृत [illegible]। धम [illegible] वारे दो नि

आ भौमे तु [illegible] बुधे अविष्ठा [illegible] गुरौ ज्येष्ठा [illegible] रेवती [illegible] वारेतु [illegible] योगा भवंसमी। एता [illegible] आदित्रिंशज्जन्मभानि सकान्ति। तासमवर्ति

षष्ठान्नि। अथ अर्कवादिनं [illegible] योगान [illegible] माह। षष्ठ्या [illegible] प्रतिपद्बुधे। सप्तम्यर्कधनाः षष्ठ्या [illegible] नोपष्ठ्या धमा। शुक्रे स

प्तमी। गुरावष्टमी। बुधे नवमी। भौमे दशमी। सोमे एकादशी। रवौ द्वादशी। एते योगाः [illegible] तथा प्रतिपद्बुधवारे। सप्तमी रवौ वारे संवर्तयोगाख्या।

अथ मासमाह। अथ षष्ठी। आद्या प्रतिपत्। अमावास्या [illegible] दंतानां काष्ठा [illegible] अथ मासानि विद्धाः स्युः। [illegible] नवमी रविवारयोरपि नि

षेधः। [illegible] प्रतिपद्दशमी षष्ठीनवम्यामर्कवासरे। दंतानां काष्ठसंयोगो दहेत्सासमं कुलं [illegible]। अथ निषिद्धतिथौ [illegible] षेषु [illegible] याह। षष्ठ्यष्ट

विधु मी भूतपक्षयेषु [illegible] तैलपले सुरतं। नाभ्यंजनं [illegible] फले। स्नानममाढिगतो [illegible] भूतश्चतुर्दशी [illegible] माघोस्माएता

[illegible] तैलं [illegible] मांसं [illegible] मैथुनं। [illegible] अष्टम्यां मांसं चतुर्दश्यां [illegible] अमावास्यायां मैथुनं न सेवेत [illegible] विधु

[illegible] स्कन्दः [illegible] पर्वसु [illegible] तैलं [illegible] चतुर्दशीषु [illegible] सकृत् [illegible] नारदः। व्यतीपा

तेव संक्रांतौ [illegible] पर्वसु। अर्के भौमदिने [illegible] पर्वणि [illegible] चतुर्दश्यष्टमी [illegible] अमावास्या च पौर्णिमा पुण्या

निपं [illegible] संक्रांति [illegible] अत्र तिथि [illegible] स्नाने [illegible] दंतधावनमैथुने। [illegible] तथा मरणजन्मनोः।

अथ [illegible] दशमी [illegible] तीयासु [illegible] अभ्यंजनम [illegible] स्नानमिति यावत्। न सेवेत। अथ निषिद्धौ [illegible] प्रतिदिन

स्पा। [illegible] भास्कर [illegible] स्नान [illegible] केषु [illegible] मकै

कैः स्नानम [illegible] अमा सप्तमी नवमी [illegible] आमलक स्नान [illegible] निषेधो नाम

[illegible] सकृदामलक स्नानं संप [illegible] भास्कर [illegible] नवम्यां [illegible] आमलक स्नान निषेधपति

[illegible] स्नानं [illegible] दिने बुध [illegible] अथ [illegible]

7

मोग्नतुष्टयोमृत्युप्रयोप आनिकाभोभाद्रः। सूर्ये राम्पं चान्निरसाद्य स्नेदवेदांगसस।क्षिणतां कस्रेरता:। सूर्याम्स सतो रागोदमीवाराद्धा विस्रारख्या अशुनाश
नभ्या।८।सूर्यादिवारेस्थितयोग भेदंति म घाविस्रारख्या निवमस्लवन्हि। भौमं करे कोघमघंटकाख्य शुभेदव आगमनेखवरूपं।।सूर्ये रूपं चान्निरसाष्ट
नंदा स्तिथय: सूर्यादिवारेद्ग्ध संज्ञा भवंति। सप्तमी द्वादशी बुधवारे।ए धं सोमे एकादशी। भौमे पंचमी। बुधे तृतीया। गुरौ षष्ठी। शुक्रे अष्टमी। शनौ नवमी।
उक्तं च नारदेन। एकादशी चंद्रवारे द्वादश्यां बुधवासरे। षष्ठी बृहस्पतेर्वारे तृतीया भाबुधवासरे। अष्टमी शुक्रवारे च नवमी शनिवासरे। पंचमी भौमवारे च
मध्ययोगा प्रकीर्तिता:। अथ यमघंट योगा:। वेदाग्नि। चतुर्थ्यादितिथयो ऽर्कादिवारेषु विस्रारख्या भवंति। यथा रवौ चतुर्थी विस्रारख्या। चंद्रे षष्ठी। भौमे
सप्तमी। बुधे द्वितीया। बुधे भद्रा रूप:। क्षिप्र योगा स्नु सप्तमी। द्वादश्यां चतुर्थी रिता थ्यौ। एवं नवमी सा मा तात्वपि। गुरावष्टमी। शुक्रे नवमी तथा च
गुरु:। षष्ठी रात्र्यां कनवमी च शुक्रे बुधे द्वितीया तथा तपेन चतुर्थी। लोके अष्टमी सौरि कुले हि सप्तमी योगा विस्रारख्या कुलयात्राना: स्युः। अशुभ ताव्रतानारख्या:।
सूर्यादीनि। द्वादश्यादि तिथय:। सूर्यादिवारेषु युता नागारख्या ज्येष्ठा:। वसिष्ठ:। सप्त षष्ठ्यादि तिथय: सोमवारादिभिर्युता। अग्नि जेद्धा: सप्त योगा:
मंगले क्षितिगाद्दिता:। अथ यमघंट:। मघा विस्रारख्यादिन स्वनक्षत्राणि विशाखादिषु यमघंटा इत्युग्र संज्ञानि स्यु:। यथार्कवारे मघा यमघंट:। एवं सो
मे विशाखा भवारे विस्रारख्या इत्यादि गर्ग:। मघार्द्रा विशाखा मूल कृत्तिका रोहिणी हस्त स्वैतेयमघंट: क्रमादृबे:। एते दग्धादि योगा: शुभे विवाहादि कार्ये च
र्ज्या:। गमने तु या मास्यां यामकल्प वर्ज्या:। एषा मघ्यवादो वैशष्टे मोरु:। द्विवामस्कस्य वादा: पापा दोषा स्नातेन यात्रेषु। शुभ कार्येषु सूतौ च सर्वदा वर्ज
येदिति।८।९।आद्य स्वर्क सरोदीपिकायां। यमघंटे सजेदष्टौ मसौ ठाद्भ्या त्रात्र उक्तानि।८।९।अथ चैत्रादि मास शून्या तिथयो: तथा रत्नकोशे
र्योनुष्टु भेद्वादृ। भाद्रे चंद्रदृशौ नभस्य नलअने माघ चेष्टा पौषे वेदमाराषधेद्वयात्रि या मार्गे द्विनागा मधौ। जाठे चा भ्यय पसगा त्वषाढतिथय:
शून्या बुधै: कीर्तिता:। द्युऔषाढ तपस्य शुक्ल तपसां कृष्णा स्याकृष्णतिथय:।१९।सुरवा:। पंचांगति शाका अग्नि विश्वरसा: कमात् भाद्रपदादि ज्ञेया को
क्रमात्तेषु चंद्रनवौ प्रतिपादृतौ उग्र सादि स्तो कौक्रम। तत्तिथय:। उभयपक्षगा: शुक्ल कृष्ण पक्षगा:। शून्य संज्ञका: बुधै: कीर्तिता: कथिता:।
यथा भाद्रपदे प्रतिपदृतीये उभयपक्षे शून्ये। एवं च मार्गशिरप्रावणो शुक्ल कृष्ण पक्षे न तिथा च्छिन्नो ये शून्याद्र सादि। अनुकमासानंके ज्ञाषाढतप
स्य शुक्ल तपसा आनं का षाढ फाल्गुण ज्येष्ठ माघ नां कृष्ण पक्षे क्रमेणनयांया स्ययः राकृ: पञ्चए सा स्तिथय: शून्याख्या: यथा। कार्तिक कृ
ष्ण पंचमी शून्या। एवमाषाढ कृष्णे षष्ठी। फाल्गुण कृष्णे चतुर्थी। ज्येष्ठ कृष्णे चतुर्दशी। माघ कृष्णे पंचमी। अजैषा नैव कार्तिकादि मासानां शुक्लप

इत्यत्र काम्याग्निविश्वरसाः क्रमात्पूर्णमाः । यथा । कार्तिकस्य कृष्णचतुर्दशी श्रेष्ठा । आषाढशुक्ले सप्तमी । फाल्गुनकृष्णतृतीया । ज्येष्ठशुक्ले त्रयोदशी । माघशुक्ले ष
ष्ठी चेति । वसिष्ठः । अथ मीनवमी चैत्रपक्षयोरुभयोरपि । भाद्रपदे द्वादशी साश्विनस्योरुभयोरपि । ज्येष्ठे त्रयोदशी निंद्या सितपक्षे चतुर्दशी । आषाढे कृष्ण
पक्षस्य षष्ठी शुक्ले तु सप्तमी । द्वितीया च तृतीया च श्रावणे सितकृष्णयोः । प्रथमा च द्वितीया च नभस्यमासि निंदिते । द्वादशी [illegible] निंद्या मासि पौषे शुक्ल
कृष्णयोः । ऊर्जे च तु दशी शुक्लकृष्णपक्षे तु पंचमी । सप्तमी चाष्टमी मौ [illegible] पक्षयोरुभयोरपि । पौषे च कृष्णपक्षे चैव चतुर्दशी अपि पंचमी तथा । माघे तु पंचमी
षष्ठी शुक्ले कृष्णे तथाष्टमी । द्वितीया च चतुर्थी विफाल्गुने सितकृष्णयोः । इति पथ्यो मासशून्या स्याज्यास्ता वित्त विनाशदाः । आसु भा[illegible] अकुर्वीत नैव मंगलमान्
दितात् ॥ १० ॥ अथ मासशून्यनक्षत्रसंबंधि दैवज्ञसार्वभौम अनुष्टुभाह । [illegible] अश्विनी पंचभे सार्पं द्वादशी चैत्रमासि मे ॥ ११ ॥ अनुराधा द्वितीया यां पंचम्यां पितृभं तथा । शु
क्लपक्षे तृतीया माघे कादश्यां च रोहिणी ॥ १२ ॥ स्वाती चैत्रे च योदश्यां सप्तम्यां हस्तसंज्ञके । नवम्यां तु त्रिकाष्ठम्यां पूर्वाषाढ्यां च रोहिणी ॥ १३ ॥ शुभे कृत्स्ने सिद्धा
न्यां सार्पं भाद्रपदेषु ना । आदिमेनां तपदि चैत्रे मुत्तराषाढा । दशम्यां मूलं । ऋतौ । द्वितीयायां चानुराधा सुतराश्च तृतीयस्यां । पंचम्यां च श्रवणं पायु [illegible] आख्यासा
नयोदश्यां ॥ १४ ॥ अथ चैत्रादिमासे श्रवणादि [illegible] अनुष्टुभाह । कृत्तिका भे [illegible] वायु विश्वे जो भग वास वो । विश्व [illegible] तिपा शीर्षो [illegible] अजपाद [illegible] पितृभे ॥ १५ ॥
चित्रा तु द्वौ रेवत्यकौ कृत्तिमूले यमे तु भे । चैत्रादिमासे श्रवणाख्याः स्वास्ता विनाशदाः ॥ १६ ॥ चैत्रे कृत्तिके भे रोहिण्याश्विनौ । श्रवणे रेवत्यु [illegible] भका [illegible] र्तिक
मासे । यतो वित्तविनाशदाः । धननाशकरास्ताः । एवं चैत्रादिके स्वाती वायु विश्वास्या ओ [illegible] पाश्विबरुणः । [illegible] । अजपात पूर्वाभाद्रपदा । [illegible] । अ
श्विनी रोहिणी चैत्रे श्रवणे पारके तिथिते । विश्वास्याश्चैव मार्गेऽपि पौषे विश्वे च तारकेऽपि । भाद्रपदे आषाढे श्रावणे विश्वभे । नभस्य वरुणा स [illegible] अजपा
द्श्वयुजापि । कार्तिके बन्हि पितृ [illegible] सौम्ये चित्रा द्वि दैवते । पौषे रूपस्वकरा [illegible] । सु [illegible] च विष्णुभं । तपस्य [illegible] श्रवभा [illegible] जाः । एषु मतु
मुं तं कर्म धनैः सह विनश्यति ॥ १७ ॥ अथ चैत्रादि मासेषु श्रवणादिनी नि अनुष्टुभाह । घटो झषो गो [illegible] मेष कन्या कुलीरकाः । धनुः कर्को मृगः सिंहः वृश्चिका
दो श्रवणराशयः ॥ १८ ॥ वसिष्ठः । घटमेष वृषो कुंभमेषकमासश्रविकाः । तुला चापकुलीराख्यास्तासिंहा श्रवणराशयः । चैत्रादिमासश्रवणराख्या [illegible]
विनाशदाः । अश्वाविषमासिश्वशुद्धधनुनाशो भूपत्र जयाह । पक्षादिन [illegible] ज्ञाति श्री घटेणा [illegible] मिथुनं [illegible] । चापेंदु भे कर्के [illegible] यांसिणीं सोचने
छे तिथि शून्यल [illegible] ॥ १९ ॥ कृष्णपक्षे दितः प्रतिपदमारभ्य ओ [illegible] विषमा तिथी [illegible] पति श्रीघटेणोनु [illegible] । तृतीयायां [illegible] सिंहमकरो ।
पंचम्यां मिथुनकन्यौ सप्तम्यां चापेंदुमे धनुः कर्कौ नवम्यां कर्कहरी । [illegible] सिंहो [illegible] रुयांसो धनुर्मीनौ । [illegible] सोट्टषभमीनौ ए

मासाद्ऽवसांश्रेष्ठं गन्माद्या। नेष्टं गुरुर्सिंहसक्ता धेपादे मासे क्षमासकं गुरौ ऽंदुमासानामूर्ध्वं गर स्तादुभयो त्रिपक्षो यस्ते स्तो भ्रुतिलेदु खंडे ॥३३॥ गुरुसिंग
उणन स्यर्गं क्षमासं संपूर्णोऽर्द्धवत्तु थीं शं गासे सनिषद्धं ऽंदुमासान नेष्टं। गुरुः। सर्वेगासेतु षण्मासान्दीन्मासांस्त्यदले गुरु। आपादग्रहलोधि स्पर्शमासमे
क्षयिवर्षे वेत्। अथ क्षमासम सूत्र अस्त्रोगे ग्रहला स्पूर्ववीं घस्त्र गर्ते भ्रुपुरित ग्रहण्णसु भोगिघस्त्रानेष्टा:। तथाऽर्द्धखंडे गतास्तस्त परुगोद थोरभावपु अर्द्ध
मासेतुभयोऽया कुपथ्या अध्निनिय स्नानेष्टा:। गुरुः। गस्ता सोरणादनं पूर्वं गन्माह् ओदय सत्त था। खंडमासे विभिन्नताः शेषे सततसारवैति। करवृषः। प
सोदयपरीदोषा गस्तास्ते वीकुशाशीन्यो:। सुनिरा पेन्द्र भयंत खंडा खंड यवस्तु यो:॥३७॥ अथ सामान्यतोच रूपवृ ओनिपं चांगाद्रूष एतादि निवसंतातेऽ
क्षमासुद्धमासः। जन्मवर्षं मासाद भयो भ्यगतपातभ दांग्रसे भाषितदिनाजाति भोक्षयुर्द्धी। मनाधिमास कुलिक मराशद्धपाताविष्कंभवज्रघाटकात्र
यमेवर्त्रुयां। परिघार्द्धपंचभ्रलेष स्वांगजातिगंडयो:॥ आघातेनवमांश्वभवऽ्यो:॥ सर्वेषु कर्मसु ॥३५॥ जन्मनक्षत्रजन्ममासजन्मतिथय: शुभकर्म
सुवर्ज्या:। अयं निषेध आद्यगर्भस्यैव। नारद:। न जन्ममासे जन्मर्क्षे न जन्मदिवसेऽपि वा। आद्यगर्भसुतस्याथ दुहितुर्वा करग्रहः। जन्ममासस्फ
ललक्षणं जगन्मोहने गर्गः। आरभ्य जन्मदिवसं यावत्त्रिंशद्दिनं भवेत्। जन्ममासः स विज्ञेयो वर्जित: सर्वकर्मसु। वसिष्ठस्तु यज्जन्मकालादि चांद्रमा
से जन्मभूत स चांद्रे मासो जन्ममासस्स्मृत:। इंदुर्गिन यन्न हु येते मासादि: स प्र कीर्तित:। अभिक्षो मोस्कतो मध्ये समाप्तो पत्र कसोमका विनेश
रीतो कृक मासलक्षणात्। व्यतिपातादयश्च वर्ज्या:। पितृदिनं मातापित्रो: मरणदिनं तिथि: सम्यग् तिथिक्षय: तिथिवृद्धिश्च। तल्लक्षणमा
ह विसिष्ठ:। स्पृष्टिस्त्रतिथयो यावारूए कस्मिन्नेव मानतिथि:। तिथिवर्धेर न ये वै कान्निपुस्तनोन्नित्तिं। मूलमास: संक्रमहीनस्तिन। अधिमा
सोऽधिकमासो संक्रमल:। कुलिकार्द्धयहरो वद्धमाते पातो महापात:। विष्कंभयोगवज्रयोगयोराद्याघटिकात्रयमेववर्ज्या एवं प्रकारेण
कार्यः शूलयोगेन पादघटिकाश्चो दस्कर:। व्याघाते षष्ठनव... घटिका नवकं आघातवर्ज्यो भवतामिष्ट शुभकर्मे। तथा साघातेवुजकेका
र्द्धतागोनामोलावकुलित्सविमिरस्ता:। विष्कंभवज्रयोस्तिस्र: षट्कं गंडातिगंडयो:। व्याघातेनवस्ततु पंचवर्ज्या योगिर्षुनिन्दिता:। नारद:। केन्द्रपा
ते। परिघस्याप्यार्द्धं वर्ज्यं। भर्तृयोगाख्या: पंचपटिका: गंडयोगातिगंडयोगयोराद्या: षट् षट् घटिका:। आघातयोगे आदिमा नव घटिका वर्ज्या:।

अथ पक्षरंध्रतिथिषु नक्षत्रकेशोलान्निष्टवर्ज्ये घटिकाश्चात्तुशुभाह ॥ चंद्रांगाष्टनवार्केंद्र पक्षरंध्रतिथयो सलेल ॥ वस्वंभ मनुतत्वांघ्नपारा नाडीः परः शुभाः ॥ ५ ॥ चतु
र्थी षष्ठी अष्टमी नवमी द्वादशी चतुर्दशी एताः पक्षरंध्रातिथयो ज्ञेयाः ॥ आसु शुभकृत्सावश्यकेलेसति आद्यमाष्टघटिकाः ॥ षष्ठ्यां नव ॥ अष्टम्यां च चतुर्दश्यां न
वम्यां पंचविंशतिः ॥ द्वादश्यां दश ॥ चतुर्दश्यां पंच घटिकास्त्याज्याः सर्वे ॥ परा ऊर्वरिताः शुभा इत्यर्थः ॥ वाशिष्ठः ॥ चतुर्दशी चतुर्थी च अष्टमी नवमी तथा ॥
षष्ठी च द्वादशी चैव पक्षच्छिद्रा स्युराद्गमे ॥ कमादेतासु तिथिषु वर्ज्या नाडिकाः ॥ भूताष्टमनुतत्वाश्च कस्त्रेषा सुशोभनाः ॥ दोषनाडीषु यत्कर्म कृतं सर्ववि
नश्यति ॥ आदिकश्यपेन सर्वेसाधारणेन नद्यौ विवर्जिताः ॥ १६ ॥ अथ कुलिककालवेलायमघंटकंटकसेषाणं शुभाह ॥ कुलिकः कालवेला च यमघंटश्च कंटकः ॥
वारा द्विघ्नीकमान्मंदे बुधे जीवे कुजे सिते ॥ १७ ॥ वर्तमानवारात्मंदस्थाने आरे गणितेयां को भवति स द्विघ्नः क्रमात् कुलिकः कालवेलाः यमघंटः कंटकः संज्ञा
इत्यमुहूर्तसंज्ञाः स्युः ॥ यथा रविवार सप्तवारा नः कस्मिन् द्विगुणिते चतुर्दश जाताः तेन रवौ चतुर्दशो मुहूर्तः ॥ कुलिकः ॥ एवं बुधस्थाने द्वादशः तस्मिन् द्विघ्ने षष्ठो
मुहूर्तः कालवेला ॥ जीवे द्विघ्ने सप्तमो यमघंटः ॥ भौमे द्विघ्ने षष्ठो मुहूर्तः कंटक संज्ञः सर्वः ॥ एवं सोमवारादावपि ॥ १८ ॥ अथ शुभकृत्सावश्यकेलेसमस्तेषामे
व कुलिकादिदोषपरिहारमाह गर्गः ॥ पंचस्वोसरकुलिके थावदत्तुहि मावलं ॥ यम कंटक दोषोस्ति ना मध्ये सोपुष्यते ॥ मध्यांशमगधां श्रेषु यमदोष स्तु दोषकृत् ॥
कास्मीरे कुलि कं दुष्ट म द्धयाम स्तु पर्वतद्वति ॥ दीपिकां ॥ यमघंटे सप्तदशौ मृत्यौ द्वादशनाडिकाः ॥ अन्येषां पापयोगानां मध्या न्हात्परतः शुभमिति ॥ १९ ॥ अथ
सूर्यादिवारेषु निषिध्याणां संघटएव तेषु नामार्धतुच्छ मुहूर्तादिनामकानवार्धमुहूर्तनिक्षेधिक तव संततिलुको भ्यामाह ॥ सूर्यो ष्टस्वरनागाद्रिमनुमिता श्चंद्रे द्विधिष
ट्कुंजरांकाः कोर्के भमुद्रेदशाः क्षितिसुतेत्र्यश्चाग्नितर्कोदिशः ॥ सौम्य आभ्यिगजांगदिग्मनुमिता जीवे द्विषट्भास्कराः ॥ शक्रास्त्यालिम्पयः कलाष्ठ
यु गुरुवे देवानर्कोग्रहाः ॥ २० ॥ दिग्भास्करा मनुमिताश्चनौनौ तांद्वितीयमाद्रिरौ भवति वाकरसंमिताश्च दुष्टलग्नाः ॥ कुलिककंटककालवेलाः स्युश्चाष्ट
सामयमघंटगताः कलांशाः ॥ २१ ॥ रविवारे षष्ठ सप्ताष्ट दशम चतुर्दश मुहूर्ता निंद्याः ॥ एवं सर्वत्र ॥ अयमर्थो मिलज्मासन्नः स्पष्टएव ॥ एषु मुहूर्तेषु कश्चिदुष्टे
मूर्तेः कश्चित्कालकः कंटकः ॥ कालवेलास्यः अर्धयामाख्याः यमघंटकास्यः स्यात् ॥ न सेमार्णकालांशाः ॥ दिनमान स्तु षोडशांशाः ॥ २२ ॥ अथा विवाहादि
शुभकृत्से होलिकाष्टकं निषेधं देशापरत्वेनाह ॥ विपाशेरावतीतीरे शुतद्राश्च त्रिपुष्करे ॥ विवाहादिशुभे नेष्टं होलिकाप्राग्दिनाष्टकं ॥ २३ ॥ विपाशाइरावति
शतद्रूएताः पश्चिमदेशनदाः सांतिद्वयमध्यवर्ति देशेत्रिपुष्करे देशे होलिकाफाल्गुणशुक्लपौर्णिमा ततः प्राग्दिनाष्टकं विवाहादिशुभे

कसेनेष्टं निषिद्धं ॥ अर्थादन्यदेशे न निषिद्धं ॥४०॥ अथ मस्त. योगादिदुष्टयोगपरिहारमाहतत्र पुआदु म स्क कक चदग्धादीनि दोषास्ते ऽशुभा जगुः ॥ के
चिचा मोतरं चान्ययानायामेव निंदिता ॥४१॥ म स. योगदाक्षादके हस्ता दिनाआनंदादिषु मोक्षाः ॥ कक चा ॥ षष्ठ्यादिति थ योमंदादलोमभि सक्र. ॥
दग्धादि योगास्सूर्यराशंवा ग्निमाहिनीक ॥ चंद्रेरास्ते कर्तुर्गोचर समीचीने सति एतान् योगान् अशुभान् अशुभफलदान् जगुरत्तुः ॥ राजमार्तंडः ॥ कक
चा मस्क योग रव्यादिनं दग्धं तथैव च ॥ चंद्रेशुभे सर्वं यांति यथा सावं अहमाहव ॥ अथ के ऽपि त्वा र्योः ॥ यामोत्तरं महरोत्तरं म स्क ॥ कक चादग्धादीनशुभा
न जगुः ॥ सत्यमाह ॥ उत्सातेयम घंटेच्च काणेच्च कक चे नत्या ॥ नि षोल्पे म स्क योगे प्रात्यामासरत ॥ शुभमिति ॥ अथान्यासां वार्थः ॥ म स्क कक चदग्धा
दीनया नायामेव निंदिता न्जगुः ॥ विवाहादौ तु न दोषः ॥ लल्लः ॥ वारर्क्ष तिथि योगेषु मानाथामेव विनर्जयेत् ॥ विवाहादीनि कुर्वीत गर्गादिनां मतं वचः ॥
भेदे विविति दोषः ॥४२॥ पुनरप्यपवादं भुजंगप्रयातेनाह ॥ कुयोगे सुयोगोपि चेत्स्यात्तदानीं कुयोगं निहत्यैष सिद्धिं तनोति ॥ परे लग्नशुध्या कुयोगादिनाशं
दिनार्धोत्तरं विष्टिपूर्वं च शस्तं ॥४३॥ कु योगे कक चादौ सति चेत् सुयोगः सिद्धियोगोपि स्यात् तदा एष सिद्धियोगः कुयोगफलं निहंति सिद्धिं कार्यसिद्धिं
तनोति विस्तारयति ॥ राजमार्तंडः ॥ अंयोगः सिद्धियोगश्च द्वावेतौ भवतो यदि ॥ अयोगो हन्यते तत्र सिद्धियोगः प्रवर्तते ॥ पर आचार्याः ॥ लग्नशु
ध्या कुयोगादि नाशमाहुः ॥ यदाह सएव ॥ यत्र लग्नं विना कर्म क्रियते शुभसंज्ञकं ॥ तत्र तेषाम योगानां प्रभावाज्जायते फलं ॥ अथावश्यक कृत्ये कालां
तरासंभवे परिहारमाह ॥ विष्टिपूर्वमिति ॥ विष्टिं भद्रां सापूर्वा यस्य विष्ट्यादि कं अतिपाताद्यं कं मध्याह्नानंतरं शस्तमाहुः ॥ उक्तं च ॥ विष्टिरंगारकश्चैव
व्यतीपातः सवैधृतिः ॥ प्रत्यरं जन्मनक्षत्रं मध्याह्नात्परतः शुभमिति ॥ भद्रामाह शालिनी ॥ शुक्ले पूर्वार्धे ष्टमीपंचदश्यो र्भद्रैकादश्यां चतु
र्थ्यां परार्धे ॥ कृष्णेंत्यार्धेस्यात्तृतीया दशम्योः पूर्वेभागेसप्तमीशंभुतिथ्योः ॥४४॥ शुक्लपक्षे अष्टम्यां पौर्णिमायां च पूर्वार्धे भद्रास्यात् ॥ एकाद
श्यां चतुर्थ्यां च उत्तरार्धे भद्रा ॥ कृष्णपक्षे तृतीयादशम्यां अंत्यार्धे उत्तरार्धे सप्तम्यां शंभुतिथ्यो चतुर्दश्यां च पूर्वार्धे भागे भद्रास्यात् ॥ भद्रास्वरू
पं दलभालाथां ॥ उदक्षे भद्रातरे सादि ॥४५॥ अथ चतुर्थ्यादि तिथिषु भद्राया मुखपुच्छविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह ॥ पंचद्वयद्रिकृताष्टरामरसभू
याना दिघद्यः शराः विष्टेर्रास्यम सद्गजेंदुरसरामा दर्श्विबाणाब्धिषु ॥ यामेष्वंत्यघटीत्रयं शुभकरं पुच्छं तथा वासरे विष्टिस्तिथ्यपरार्धजाशुभ
करी रात्रौ तु पूर्वार्धजा ॥४६॥ चतुर्थ्यादितिथिनां पंचादि प्रहरेषु आदिघद्यः शराः पंचसंख्या विष्टेर्भद्राया आस्यं मुखं ॥ यथा ॥ चतुर्थ्यां पंचप्रहरे

आदिभूताः पंच घट्यो भद्रासुखं। एवं मष्टम्यां द्वितीयप्रहरे। एकादश्यां सप्तमप्रहरे। पौर्णमास्यां चतुर्थप्रहरे। ततो मासमष्टम्यै। सप्तम्यां तृतीये। एकादश्यां
षष्ठे। चतुर्दश्यां प्रथमप्रहरे भद्रासुखस्यात्। तदसदशुभमिति सर्वः। अथ पुनश्चतुर्थ्यादि तिथीनां क्रमेणाग्रे द्विसाद्दि प्रहरेषु अंते भद्र घटित्रयं भद्रापुच्छं।
एवं मष्टम्यादिषु प्रथमादि प्रहरस्यां संघटित्रयं पुच्छं स्थितं तत्र भद्रा कर्माणि [illegible]॥ विषघटी [illegible] नो [illegible] नादियत॥ तुरंगमहो
षोडशादि कर्मे विषघ्नांतु सिध्यन्ति। अंगविभाग कस्यप संहितायां। मुखे पंचगले सैका वक्षसि एकादश स्मृता। नाभिस्थतस्रः षट्कः घांतिस्रः पुच्छेतुना
डिकाः। कायेहाभिमुखे [illegible] सिद्धिस्थिता। कंधासु [illegible] पुच्छे ध्वजौ जयः॥ अथ विष्टि परिहारमाह। तथेति। तत्र अपराह्णे
जाति [illegible] संभूता विष्टि [illegible] स्याद्दा शुभकरी माह। तत्रैव प्रकारेण तिथि पूर्वार्द्धे आरात्रौ चेत्स्यात्तदा शुभकरी। तत्र [illegible]
परार्द्धजा विष्टिः पूर्वार्द्धे स्यात्तदा दिनि। तदा विष्टिः शुभायेति कमलासन भाषितं॥ ७ अथ भद्रा निवासं तत्फलं चानुष्टुभाह। कुंभं मीनालिहरी मर्त्ये को स्वर्गे
[illegible] चनुष्टयेः [illegible] धनु [illegible] भद्रात्रैव तत्स [illegible]॥ ७५ अजोक्षं चंद्र कुंभ मीन [illegible] सिंहराशिस्थितं भद्रा मर्त्यमनुष्य लोके निषेधं। अथ मे
षा चतुष्टये मेष वृष मिथुनक्के स्थिते चंद्रे स्वर्गे स्वर्ग लोके निषेधं। कन्या धनु तुला मकर राशिषु चेद्दधः पाताल लोके भद्रा निष्ठिता। तत्रैव
मर्त्ये स्वर्गे पाताले पुनः लंस्थो कं शुभाशुभ भद्रादद्याती स्वर्ग [illegible] भोजनमुखं भवति। उक्तं च। मेषो वृष कर्क मिथुने [illegible] सिंह मीन कुंभे पुत्रा
[illegible] तासु चंद्रे। मर्त्ये नागानगरी कन्यायां [illegible] विष्टिः फलानि [illegible] सहित [illegible]॥ ७१ अथ का [illegible] सुद्धौ [illegible] स्थान [illegible]
[illegible] मामाह॥ [illegible] कूप भवनारंभा [illegible] सर्वविधं [illegible] महादानानि सोमाष्टके। गोदानाग्रयणप्रपास प्रथमको
पाक कर्म वेदव्रतं [illegible] दि सर्व [illegible] संस्कार सुरस्थापनं॥ ७२ दीक्षा मौंजी विवाह मुंडन मपूर्वं देवं तीर्थं [illegible] मासाग्नि परिग्रहेन्द्र
पतिसंदर्शनाभिषेकोगमं। चातुर्मास्य समावृती [illegible] कुर्यात् [illegible] नाधिमासे तथा॥ ७३ वापि
दीर्घिका। आरामउपवनं तडागः पुष्करिणी। कूपः प्रसिद्धः। एतेषां आरंभमारम्भे। आरंभो निर्माणं। प्रतिष्ठा उत्सर्गः। तत्र गर्भे प्रवेशः प्रतिष्ठाप्य
सेचः। अग्न्याधानं [illegible] भवः। [illegible] सर्व [illegible] महादानानि तुला पुरुषादीनि सोमयागाः। अष्टकाः अष्टकाश्राद्धानि
दानं केसरांत संस्कर्म। आग्रयणं नवान्नेष्टिः। प्रपा जलशाला। प्रथमोपाकर्म प्रथमारम्भमाणं श्रावणी कर्म। वेदव्रतं महानाम्न्यादि व्रतानि

१
मू॰ निं॰

सा नाम्नो भेतं उपनिषिद्धं तं वेद भर्नं च। नीलोद्वाहः। काम्यवृषोत्सर्गः अतिप-आग्निभु संस्कारः आतप-मा अगति कांता। जातकर्मोदय। त्रिभुनांसे स्नायं।
रा स्नामंत्र प्रहणा दिका। मुंडनं चौलं। अपूर्वदेवेक्षणं तीर्थे स्नानं सन्यासः प्रसिद्धः। अग्निपरिग्रहोग्निहोत्रं। अपूर्वराजदर्शनं राजाभिषेकः गमनं
गमनमपूर्वमेव। चातुर्मास्ययोगः समावर्तनमो विसर्गः अवयोर्वेध। कर्णवेधः। एतानि कर्माणि बुधो न कुर्यात्। कदाचिदुपस्थितयोः गुरुस्तमित्रयो
रुपयोर्दर्शनं अस्तेव। शिशुत्वे बालेव। तथा मलाधिमासे। क्षयमासे अधिकमासे च न कुर्यात्। अन्नप्राशनं च मानि। कांतातपः। अस्तंगते गुरौ शुक्रे वा
ले च वृद्धे मलिम्लुचे। उद्यापनमुपारंभं व्रतानां नैव कारयेत्। वृद्ध। अथः। वापी कूपतडागानामारामं देवतं प्रतिष्ठा गतं विद्यारंभादि कर्णवेधनमहादा
नं वनं सेवनं। तीर्थस्नानं विवाहं देवभवनं मंत्रादि देवे स्नानं। दूरे नैव जितौ विभुः पादौ देवस्तांगते भार्गवे। उपनयनं गोदानं पाणिग्रहणं गृहप्रवेशगमना
नि। अस्तमिते पुनः कुर्यात्। सुरगुरुभृगुपुत्रं दृष्ट्वा अस्तगमादि फलमाद्बादरायणः। गुर्वोरस्ते। तिरमाद्युक्ताः सर्वे च कर्मकां। चंद्रग्रहे उभोऽहमा
नि। असमिते पुनः कुर्यात्। बालभावेस्थित यद्वा गुरुभावे न रंतथा। तस्माद्धत्सेव वार्द्धं च न वाहं नैव कारयेत्। अथाधिसेव ज्योनि। गृह्यपद्धतिश्चेह। स्तो
तस्मादस्तं विवर्जयेत्। बालभावेस्थित यद्वा मादृक् भावेन रंतथा। तस्मात्सेव वार्द्धं च न वाहं नैव कारयेत्। अथाधिसेव ज्योनि। गृह्यपद्धतिश्चेह। स्तो
मयागादि कर्माणि निःस्याम्यपि मलिम्लुचे। तथैवाग्रयणाधान-चातुर्मास्यादिकान्यपि। महालयाष्टकाभाद्रोपाकर्मघ्यपि कर्म यत्। स्पष्टमासविशेषा
ख्याविहितं वर्जयेन्मले। गागः। स्मृतिः। अग्न्याधानं प्रतिष्ठां च यज्ञदानव्रतानि च। वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखलाः। मांगल्यमभिषेकं च मलमा
से विवर्जयेत्। अग्न्याधानदानस्नानाद्यमहोत्सवं। न कुर्यान्मलमासे तु संसर्पेऽहस्पतौ तथा। वसिष्ठः। वापीकूपतडागादि प्रतिष्ठायज्ञकर्म
च। न कुर्यान्मलमासे तु संसर्पेऽहस्पतौ तथा। यत्र क्षयमासो भवति तत्राक्षयमासस्य पूर्वोत्तराविधिमासौ भवतः। तत्र पूर्वः संसर्पः। द्वितीयो
ऽहस्पतिः। एतानि गृह्य भृगुकयोरस्तादावपि वर्ज्यानि। साहगार्ग्यः। बाले वा यदि वा वृद्धे शुक्रे चास्तंगते गुरौ। मलमासे इवैतानि वर्जयेद्देवदर्शनं। अपूर्वदेवता
दर्शनं पुनः स्नानं च भार्गवे। मलमासे यथा वर्ज्यं तीर्थयात्रादि वर्जयेत्। अनावृत्ता अपूर्वतीर्थयात्रा। अनन्नियतकालानि। सीमान्तनामकरणा
दीनि गुर्वादिरस्तादसत्वे स्वस्वकाले एव कार्याणि। गुरुः। मासप्रयुक्तकार्येषु मलत्वं गुरुशुक्रयोः। न दोषकृन्मलो मासोऽनुवीदस्यादि कंतथा।
अन्यच्चापि। सीमान्तजातकादीनि मलमासेन तानि यानि वै। न तेषां मलमासस्य मौढ्यस्य गुरुशुक्रयोरिति। वसिष्ठः। अतीतकालाम खिलानि तानि
कार्याणि सौम्यायनगोदिनेषु। रितो गुरुत्वे बाल्यस्य छन्मानितदुत्पन्नानि नैमित्तिकानि। अतएव अतिप-आग्निभु संस्कारादसत्वं। २७। अथासिद्धम

१

17

१०
मु॰ चिं॰

स्मि॰

...थ्याह। सिंहे गुरौ सिंहस्थ वर्षे विवाहो नेष्टो यथा ...तरस्य यावत्। भागीरथ्या ओ... [illegible] ...अन्य ... भेदेन गुरि
हारः। [illegible] सिंहस्थ गुरौ सति सर्वविवाहो नेष्टः। सिंहराशौ गुरौ ... [illegible] ... सर्वदेशेषु ... [illegible]
तः। सिंहांश भागे देवगुरौ गुरौ ... अथ ... [illegible]
स्या उत्तरभागे ... भागीरथ्या याम्यतटे दक्षिणकुले ... [illegible]
देशान्तरे सिंहस्थ गुरु वर्ज्यः। नामदेवः। [illegible] ... [illegible]
विवाहो नेष्टः। सिंहस्थ ... अर्थात् ... दक्षिणतटे भागीरथ्या ... [illegible] ... भागीरथ्याः ... [illegible]
तस्मात् दक्षिणेन यथा। विवाहो ... [illegible] ... शुभकर्माणि ... [illegible]
पुनः ... [illegible] ... सूर्ये मेषगते ... सिंहस्थ गुरु दोषो नास्ति। ... [illegible]
निर्बंधे। ... [illegible] ... मेषगते सम्पत्ति ... [illegible] ... अथ मकरस्थ गुरौ ... [illegible]
... [illegible] ... पश्चिमे ... दक्षिणे ... [illegible] ... मकरस्थ ... [illegible]
या नर्मदायाः पूर्वे ... [illegible] ... पश्चिमे ... [illegible] ... दक्षिणभागे ... मकरस्थ गुरु ... [illegible] ... पूर्वभागे
... [illegible] ... पश्चिमे भागे मकरस्थ ... [illegible] ... परिहारः। अथ मकरस्थ गुरु ... [illegible]
... [illegible] ... शुभकर्म ... [illegible]
... [illegible] ... मकरस्थ ... [illegible]
एभ्यो ... [illegible] ... मंगलकार्यमेव। १५। अथ लुप्तसंवत्सर दोषः ... [illegible]
न। ... [illegible] ... [illegible]
... [illegible] ... महाहानि ... [illegible]
... [illegible] ... [illegible] ... सर्व
लुप्तसंवत्सरे ... [illegible] ... लुप्तसंवत्सरः। ... [illegible] ... महाहानि ... [illegible]

दानलुप्तसंवत्सरदोषः ।गुरुः। मेषे [illegible] कुंभे यचरी वाग्गोगुरुः । नतत्र कालुलोपः स्यात् ॥ ९ ॥ [illegible] भगवान्मम । [illegible] मासभोगानंतरमानचारिपि लुप्ताख्य
दोषोनास्ति । व्यवहारः । मासान [illegible] कादशमास [illegible] जीवः । सुकेन सर्वं [illegible] पिन लुप्तसंवत्सर [illegible] वर्ज्यः । सूर्यराशिभेदेन परि
हारमाह । सलुप्तसंवत्सरारे वा नर्मदासु [illegible] । नारदेन । समस्तक दोषोपि [illegible] वर्जितस्तदा । [illegible] गुरोः । [illegible] मासेतु मयलेन परि
वाहादिनकुर्वीत नर्मदातीरउत्तरे ॥ ११ ॥ अथ वारप्रवृत्तिमुपजो [illegible] । पादोनरेखा [illegible] पूर्वयोजनैः पलैर्युतोना [illegible] नाधिकास्तद्दिव
[illegible] पलै [illegible] प्रवेशकालं ॥ १२ ॥ रेखा भूमध्यरेखा । पुरी राक्षसानां [illegible] लंका [illegible] मेरुमस्तके [illegible]
[illegible] यस्मिन्देशे वारप्रवृत्तिः [illegible] योजनानि भवंति [illegible]
[illegible] पंचदशघटिकायुक्ताः कार्याः । यदा [illegible] योजनानि [illegible] तदोनाः
[illegible] पलैस्तिथ्याः पंचदशघटि [illegible] संस्कारशुद्धि
कार्याः । अथ यदि दिने वारप्रवृत्तिः [illegible] संस्कार [illegible] पंचदश [illegible] अंतरं [illegible] पलै [illegible]
[illegible] पंचदशनाडिका [illegible] भवंति । [illegible] पलैः [illegible] संस्कार [illegible] पंचदश [illegible] सूर्योदयात् पूर्वं वारप्रवृत्तिः । यदा [illegible] सूर्योदयात्
[illegible] वारप्रवृत्तिः । यदा [illegible] संस्कार [illegible] योजनानि [illegible] ॥ १५ ॥ [illegible] पलैः [illegible]
[illegible] वारप्रवृत्तिः [illegible] यदा वाराणसी [illegible] सूर्योदयात् पूर्वं वारप्रवृत्तिः [illegible] ॥ अथ वार
[illegible] पंचदशघटिकाः [illegible] कालहोरा [illegible]
प्रवृत्तिप्रयोजनमुक्त्वा सर्वं कालहोराममुक्त्वाह । वासरे [illegible] घटिका [illegible] कार्याः । [illegible] पंच [illegible]
वारप्रवृत्तिप्रकारेण यस्मिन् [illegible] वारप्रवृत्तिर्जाता [illegible] कार्याः । [illegible] कालहोराः [illegible] पात्र
[illegible] वर्जितं कार्यं । एवं [illegible] एकयुक्ताः कार्याः । [illegible] सैका [illegible] रविवारे
[illegible] वारप्रवृत्तिः घटिकाः [illegible] वर्जिताः [illegible]
[illegible] ॥ १७ ॥ [illegible] कालहोरा [illegible]
[illegible] चतुर्थी [illegible] । तस्य होरा [illegible] ॥

अथ कालहोरा प्रयोजनं [illegible] माह ॥

रूलेषु नैकोनोद्धृं प्रातिपु आतपदं ।।१८।। यस्तु मे यस्मि न्वारे प्रोक्तं तद्दिन स्यसदोषवाद सावश्यकर्त्तं सैतस्य कालदोषा यां कर्तव्यं ।।नारदः।। यस्यस्ववेदस्य
यत्कर्म वारे प्रोक्तं । विशेषयते ऽन्यह स्य सत्ता वारेपि तस्यत त्कर्म सर्वदा । अत्र केचित्तस्य वारे कर्म प्रोक्तं तस्य बलिनो नवांशस्य श्यं कुहो वा वीतिषूति । वहत
त्कर्म कार्यमिसाधु । उक्तं च । यस्य ग्रहे दिने कर्मयात्कं किंचिदपि वीयते तस्यांशसंस्थिते नं दूरस्यं गतं दूषीयते । इति । अथापि सेनस्त्रेय कर्मच
स्वपरिभाषाद कमुक्तं तस्य सावरस्य कले अस्यापि स्वस्य स्वातिस्यं वा केस्वामिनो मुहूर्ते कुर्यात् ।।नारदः।। आमिन्द्र हेतुस्य त्कर्मनिरिवलं कथितं नयु ।।
त ।। नैवैक सैत न्मुहूर्ते का र्यया नारद कंतथा । मुहूर्तस्वामिनो वाह प्रकरणेषु स्यात्ते स्वलो मुहूर्तेषु दक्षे स लाप वार न क्षत्र लग्नं संशिवादि पौर
यो ।। एवं परिघोदं ।। रूलेषु नैलोलघ्य ।।१८।। कूरस्लादि कमखिलं पारिघदं गादि नेयामितिवाक्ये वाके ।।१८।। अथमन्वादि युगादं श्रद्धादू लाविक्रिडं नेयाम् ।।
मन्वाद्याश्चिति [illegible] थीमचीतिथिरावरुजेन्न व्योर कृतथीमेवं सेवातिथि क्लिपेन श्रुत पस्य स्वाः सह सोमिवाः । भाद्रे निश्यसिते लमाघ्न नभसः कृ
ष्णे युगाद्याः सिते गोऽग्नि । वाद्युत्तराप योमहन्न । ३। चैत्र भाद्रे माघ पासिते ।।२।। क्षिते उ कृपसैतामानारदः ।। मधौ चैवे तिथि स्तितौ याः पौर्णि
माऊर्जे कार्तिके । तिथिर्वै पौर्णिमा द्वादशी । शुचौ आषाढे दशमी स्याप्ता मीपौर्णिमा । ज्येष्ठे लुलो चामि धनयवन्नपूर्णिमे च ।। इषे आ
श्विने नवमी तपसि माघे अमासतमी । सह स्यपौषे । विधाएकादशी । भाद्रपदे नीतलौ मातुष्ठ नभुनः नभसः श्रावणास्त सेपक्षे आमाश्रा
स्याष्टमी । चतुर्दशासंख्या काः स्युः ।। अथ युगाद्याश्च नारदः ।। वाहुलराधयोः वाहुलः कार्तिकः राधो वैशाखः नयोः शुक्लपक्षे नवमीतृतीये
युगाद्ये । कार्तिके शुक्ल नवमि कृतायुगादिः । वैशाख शुक्लतृतीया त्रेता । भाद्रमाघासिते पदनदशौ युगादिः भद्रप्र्वयोर्दशी च अमावास्या ।। आ
घ कृष्ण अमावास्या द्वापरादि । भाद्रकृष्णत्रयोदशी कलः ।। अर्थ शुक्ल कृष्ण योमास्ताः ।। सर्वत्र माला ।। कार्तिके शुक्ल नवमी अर्थ कृत युग
स्य सा । त्रेतादि माघ के शुक्ला तृतीया युगपस मिता ।। दर्शे माघ च दशमी माघ कृष्ण द्वापरादि स्यादि ताः कलादि ।। स्मा कृष्ण पक्षेन भस्य चत्रयो
दशीति नारदः ।। इति श्री मद्दैवज्ञानंतसुत दैवज्ञ रामविरचिता यां स्वकृत मुहूर्त चिंतामणि व्याख्यायां प्रमिताक्षरा यां शुभाशुभ प्रकरणं समाप्ति
मगमत् ।।१।। [illegible] ।।१।। अथ नक्षत्र प्रकरणे व्याख्यायते ।। तत्रादौ नक्षत्र स्वामिनः ।। शार्दू लविक्रीडितेनाह ।। नास्त्या मैं कृत्तिकालं वरात्रात् त
दुःशाद हो । ओस्ता [illegible] दक्षेशाः पितरो भगार्यमरविस्तष्ट्रा च दृष्ट्वा मृत्रस्य अग्नि अमुनिन्द्रा त्रि कृति स्तोयाधिपं ओवििध

आर्द्रा

गोविंदे वसुतोयपाजचरणाहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः ॥ ५ ॥ नासत्याश्विनी । अंतकः भरणी । वन्हिः कृत्तिका । धाता रोहिणी । चन्द्रः मृगः । रुद्रो आर्द्रा । अदितिः पुनर्वसुः । इज्यः पुष्यः । सर्पा आश्लेषा । पितरो मघा । भगः पूर्वाफाल्गुनी । रविर्हस्तः । त्वष्टा चित्रा । वायुः स्वातिः । इंद्राग्नी द्वैदैवः विशाखा । मित्र अनुराधा । शक्रो ज्येष्ठा । निर्ऋतिर्मूलः । क्षीराण्युदकं पूर्वाषाढा । विश्वे उत्तराषाढा । विधिः अभिजित् । गोविंदो श्रवणः । वसुर्धनिष्ठा । तोयपः शततारका । अजचरणः पूर्वाभाद्रपदा । अहिर्बुध्न्य उत्तराभाद्रपदा । पूषा रेवती ॥ एते नासत्यांतकाद्याः ॥ ६ ॥ सेन्नाः नक्षत्रेशाः स्युः ॥ अथ ध्रुवनक्षत्राणि तत्फलं चानुष्टुभाह । उत्तरात्रयरोहिण्यो भास्करश्च ध्रुवं स्थिरं । तत्र स्थिरं बीजगेहशांत्यारामादिसिद्धये ॥ ७ ॥ उत्तरात्रयं रोहिणी च एतानि नक्षत्राणि रविवारश्च ध्रुवसंज्ञानि स्थिराणि चेति संज्ञाद्वयं । एवमुत्तरात्रापि आरभ्येयं । ध्रुवनक्षत्रेषु स्थिरादि कर्म कार्यं । आदिग्रहणान्मृदुनक्षत्रोक्तं ... वसिष्ठः । ... तानि कार्याणीति ॥ अथ चरभानि तत्फलं चानुष्टुभाह । स्वात्यादित्ये श्रुतेस्त्रीणि चंद्रश्चापि चरं चलं । तस्मिन् गजादिकारोहो वाटिकागमनादिकं ॥ ८ ॥ आदित्या पुनर्वसुः ... अथोग्रनक्षत्राणि तत्फलं चानुष्टुभाह । पूर्वात्रयं याम्यमघे उग्रं क्रूरं कुजस्तथा । तस्मिन् घाताग्निशाठ्यानि विषशस्त्रादि सिध्यति ॥ ९ ॥ आदिग्रहणाद्दारुणनक्षत्रोक्तमपि ॥ अथ मिश्राणि अनुष्टुभाह । विशाखाग्नेयभे सौम्यो मिश्रं साधारणं स्मृतं । तत्राग्निकार्यं मिश्रं च वृषोत्सर्गादि सिद्ध्यति ॥ १० ॥ आदिग्रहणादुग्रमपि ॥ अथ लघुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह । हस्ताश्विपुष्याभिजितः क्षिप्रं लघु गुरुस्तथा । तस्मिन् पण्यरतिज्ञानभूषाशिल्पकलादिकं ॥ ११ ॥ शिल्पं ... कलाः ... आदिग्रहणात् ... अथ मृदुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह । मृगांत्यचित्रामित्रर्क्षं मृदु मैत्रं भृगुस्तथा । तत्र गीतांबरक्रीडामित्रकार्यविभूषणं ॥ १२ ॥ स्पष्टार्थः ॥ अथ तीक्ष्णान्यनुष्टुभाह । मूलेंद्रार्द्राहिभं सौरिस्तीक्ष्णं दारुणसंज्ञकं । तत्राभिचारघातोग्रभेदाः पशुदमादिकं ॥ १३ ॥ अभिचारः कार्मणं । भयंकर ... समारणादि पशूनां दमः शिक्षा । आदिग्रहणात् ... स्थिरं च ॥ अथोर्ध्वमुखादीनि नक्षत्राण्यनुष्टुभाह ॥ मूलाहिमिश्रोग्रमधोमुखं भवेदूर्ध्वास्यमार्द्राजहरित्रयं ध्रुवं । तिर्यङ्मुखं मैत्रकरानिलादितिज्येष्ठाश्विभानीन्दुसमेपुसतः ॥ मूलं आश्लेषा मिश्रं कृत्तिका विशाखा उग्रं पूर्वात्रयं मघा भरणी एतानि नव भानि अधोमुखानि ज्ञेयानि । आर्द्रा पुष्य श्रवण धनिष्ठा शततारा रोहिणी उत्तरात्र

१२
मु.चिं.

न.प्र.

धं चनवभानि ऊर्ध्वमुखानि॥ एषु अधोमुखोर्ध्वमुखानि तिर्यङ्मुखेषु भेषु स्वस्वकृत्यं अधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखकृत्यं सम्भवन्ति। गरुडपुराणे।
भरणी कृत्तिका श्लेषा मघा मूलं विशाखिका। तिस्रः पूर्वास्तथा चैव अधोवक्त्राः प्रकीर्तिताः। एषु वापी कूपतडागानि कूपभूमिखननानि च। र्दे
देवागारस्य खननं निधानं खननं तथा। गणितं ज्योतिषारंभं खनी बिलप्रवेशनं। कुर्यादुध्वोगता मेव कार्याणि वृषभध्वज। रोहिण्यार्द्रा तथा पुष्यो
धनिष्ठा चोत्तरात्रयं। वारुणं श्रवणं चैव नव चोर्ध्वमुखास्तथा। एषु राज्याभिषेकं च पट्टबंधं च कारयेत्। ऊर्ध्वमुखे मुख्यानि तानि सर्वाण्येषु च का
रयेत्। रेवती चाश्विनी चित्रा स्वाती हस्तः पुनर्वसुः। अनुराधा मृगो ज्येष्ठा एतास्तिर्यङ्मुखाः स्मृताः। गजोष्ट्राश्वबलीवर्दमनं महिषस्य च।
बीजानां वपनं कुर्यात् गमनागमनादिकं। चक्रयंत्रस्थादीनां नावादीनां प्रवाहणं। पार्श्वेषु यानि कार्याणि कुर्यादेषु चानाम्यपीति। इदं चनक्ष
त्रविशेषविहितानां कर्मणां अवश्यकर्तव्यत्वे मुहूर्तालब्धौ सर्वकर्मलग्नः अधोमुखाद्याकारं लग्नात्तान् नक्षत्रेषु तानि कर्माणि कार्याणि।
यानि च सर्वथा नोक्तानि विलग्ने राशिनिभस्य एवं नक्षत्रेषु कार्याणि सेतत् ऊर्ध्वमुखं। अथ प्रथमबालादि धारणमुहूर्तं वसंततिलकेनाह।
पौष्णध्रुवाश्विकरपंचकवासरे आदित्यभवात्सुरङ्गं ख सुवर्णवस्त्रं। धार्यं विरिक्ततिथिनिर्मदकुज्ञेज्यरक्तं भौमे ध्रुवादि सुयोगे भगाद्ध्या
त्। १०। रेवत्यादिनक्षत्रेषु तथा रिक्तातिथिवर्जितदिने भौमवर्जितदिवसे प्रवालविद्रुमं शंखः शंखवलयादि वस्त्रं श्वेतं एतानि धा
र्याणि। रक्तं मंजिष्ठादिरंगेन रंजितं वस्त्रं भौमवारेपि धार्यं। १०। अश्वयुग्भगासभर्तृकाष्ट वाहिनि सुगो। रोहिणी उत्तरात्रये पुनर्वसौ पुष्ये
चप्रवालादिकं न दध्यात्। केचित् तत्र ताराबलं स्नानमपि निषिद्धं। स्नानं योषिद्धवलं वस्त्रे पातं स्नाने भाचारंसि। वारुणेऽपि च। ११। अथ नव
वस्त्राविभक्तस्य वस्त्रस्य पदभादि दोषे शुभाशुभफलं शार्दूलविक्रीडितेनाह। वस्त्राणां नवभागकेषु च चतुः कोणेषु अमरा राक्षसा मध्य
भंगागता नराः सदसत् पाशांते च मध्यांशयोः। दग्धे वा स्फुटिते नवे नवतरे पंकादिलिप्ते न सन् रक्षोंशोन् सुरांशयोः शुभमसत् सर्वांश
केप्यंततः। १२। वस्त्राणां नव भागाः कार्याः। कोणेषु चतुर्षु अमरा देवाः स्थाप्याः। राक्षसा मध्यगताः मध्यगता ज्ञेयाः। नरादत्ता सहित
पाशांतयोः मध्ययोरेखायो ज्ञेयाः। नवं च पूर्वं दग्धे नवतरे नूतने वस्त्रे दग्धे अग्निस्पर्शे स्फुटिते पाषाणघातादिभिर्भिन्ने। ए
केन कर्दमेन आदिशब्दात् गोमयादिभिः लिप्ते सति नरांशे शुभफलं जनकं न भवतीत्यर्थः। नरसुरांशयोः एवं वस्त्रं दाहादिके

१२

सति शुभं कल्याणं स्यात् ॥ अथ सर्वराके ग्रहस्य मनुष्यदेवांशेषु प्रांततः प्रांतभागे असत् । अनिष्टफलजनकं । इदं सर्वं शयनपादुकास्वपि ज्ञेयं ।
श्रीपतिः । कज्जलकर्दमगोमयलिप्ते वाससि दग्धवसनेषु स्फुटिते वा विंशमिदं नव वा विधितेस्मिन् । निष्टमनिष्टफलं च वसुधाभिः ॥ अत्र राक्ष
सांशे छत्रध्वजादि सच्छोदिते कृते शुभफलं स्यात् । देवमनुष्यांशेपि कोलुकसच्छेदे कृते शुभफलदा । कश्यपः । राक्षसकांबु
जछत्रध्वजतोरणसन्निभा । श्रीवत्ससर्वतोभद्रनंद्यावर्तग्रहोपमा । वर्तमानस्वस्तिकेभमत्स्यकूर्मसमा क्षतिः । छेदास्तोर्द्ध्वसभागेप्यासुर
र्थभहान्वं णां सरो द्रोलूककाकाहिजंबूकश्चवृकोपमा । त्रिकोणस्फूर्यछत्रयोरेव भागेष्वशोभनाः । निंदितं वसनं त्याज्यं तेभ्यः सर्वसंयुत
मिति ॥११॥ अथ केचिदुष्टदिनेपि वस्त्रपरिधानमनुष्टुभाह । विप्राज्ञया तथोद्वाहे राज्ञा संपितं च यत् । निंद्येपि धिष्ण्ये वारादौ वस्त्रं धा
र्यं जगुर्बुधाः ॥१२॥ धिष्ण्येन नक्षत्रवारादौ वारतिथिमासादौ व्यतीपातभद्रादिदुष्टयोगे निंद्येपि दुष्टेपि यदुक्तं ब्राह्मणानुज्ञया तथोद्वा
हे राज्ञा संतोषेणार्पितं दत्तं तद्वस्त्रं धार्यमिति बुधा जगुः ॥१२॥ अथ लतापादपारोपणं राजदर्शनं गोविक्रयमुहूर्तं च स्रग्धरयाह ॥ उत्तरा
ह । राज्ञाभ्रलन्दुध्रुवसर्ववरुणक्षिप्रैर्लतापादरोपो ध्यानं पद्मनिंध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः । निष्कोगवांबुपभेषु मघमृदुदितक्षिप्रा
स्वातीदस्रभादित्सं द्रांबुपवासवेषु हि गवां शस्ताः क्रयो विक्रयः ॥१४॥ राधाविशाखा एतद्धिष्ण्यचतुर्दशान नक्षत्रलतानां वल्लीनां दक्षा प्रभृती
नां पादपानां वृक्षाणां चारोपो वापनः कार्यः । अथ राजदर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः नृपावलोकनं कार्यं । अथ अश्व मघा रेभः तीक्ष्णो
गवांबुपभेषु द्विस्वभावेषु द्युदितः कथितः । अथ गवां क्रयो मूल्येन परस्मादहणं । विक्रयमूल्ये ग्रहणपूर्वकं दानं क्षिप्रां समृदु भादित्यें
द्रांबुपवासवेषु नवनक्षत्रेषु शस्ताः प्रशस्ताः । भौमपराभेण पंचदशभासु भिहितानि । अहस्तानुराधात्रितयेसपौष्णमैत्रोचर्बब्रह्मिं
विशाखवेषु । पुष्यधनिष्ठाकृत्तयोरदितीरोहिणी गवां क्रयविक्रयः प्रशस्तः ॥१३॥ अथ पशूनां रक्षामुहूर्तं स्थितिनिषेधमुहूर्तं च वंशस्थवि
लेनाह । लग्ने शुभे चाष्टमशुद्धसंयुते रक्षा पशूनां निजयोनिसंवरे । रिक्ताष्टमीदर्शकुजश्रवो धवत्साष्टसु यानं स्थितिर्व्रज
नं न सत् । शुभे शुभस्वामिके लग्ने अष्टमशुद्धिसंयुते शुभपापाक्रांताष्टमभाववर्जिते सति स्वीययोनिनक्षत्रे । यथा गवां
योनिभं अश्विनीमूलतारकं तत्रच्चतुष्पदानां रक्षा स्यात् । आदौ भागे क्रयनक्षत्रे चापि चरे लग्ने । नो स्थाप पशूनां दमनं वरस्यास्य

वौषधं मिनिविच नात्। अथ हरिःकाष्ठ मोद्दर्शमा वास्पाकु जो भौम: भव: भवण: ५ मा। एषू तरान्नय रोहिण्य:। ब्राह्मं चित्राएषु पश्तनां घाने
मता दृहिर्नः सारणं स्थितगोष्ठा दिनेमानं न सन्मभौन। प्रवहारोभये पूर्वा मये धानेष्वं द्वयो स्मसौम्य निश्चणख्यो:। आश्लेषा पथ्या
श्वि मांया मासिद्धं अनुष्पदं। ७। अथौषधस्य मौमुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह। भैषज्यं सम्यक्सु मृदु चरे मूलभे भागने शुक्रेंदु जीवविद्
नेचदिवसे वापि नेषां रवेः। शुक्रेंदीन्दुजनिर्मिते स्मान्यौ नोजने भैस्सूचीकर्माण्यपि तिवसु भेत स्ममैत्रा। श्विधि स्मो। ७। लघुमृदु च
रनवसलेमूले च चांगे दुःस भावरारोषु भिश्चुनकमाधपुमीनिषु लग्नगतेषु सत्सु केंद्र जनदिवतत्र दुक्रेंदि अबुधेषु दुःख भाव
ल गेषु सत्सु पुनस्तेषां शुक्रेंदुजगुधानां स्वे स्वदिवसे वारे संति यो रिक्तामारहितति यो भैषज्यं सत्शुभं स्यात्। दीपिकायां। लग्नोदये गुरु बुधे दु
मिते पुनतेषां स्वे स्वशुचि षौ। सुनिः श्रोसुयोगः इति। उत्सारसुधूनमतिग्रहैलग्नात् द्वादशासप्तमाष्टमगृहेषु सुशुद्धेषु शुभपापग्रहैः रहितेत
सत्सु औषधं सत्सु तत्। एवं फलम् मोदनाज्ञासु निश्चयेन सति। श्रीपतिः। धूनरा... धन मयस्तु हो सहेतु नितरां बलवत्सु। आयुश्च
हितकारि लीयोगे कीर्ति तत्र नियत मौषध सेवीति। अथ जनने भेजन्मनक्षत्रे नो भेषज्यं सत्। जन्मनक्षत्र गर्भ द्वः प्रशस्तः सर्व कर्मसु। स्तो
रभै षजअस्तनाघकर्तेनेपुनवर्जेयेदितिवचनात्। अथसूचिकर्म। सू-व्या: संबंधि कर्मघट्नं स्विवनाद अदितिवसुभलप्रमित्राश्विनक्षत्रेषु
स्मात्। प्रवहारो भये। अदिति धर्निवलघु मैत्र भेस्व बाल्गुनः। सूचीकर्मतनुत्राणमेभिर्न्द्रो: प्रशस्यते। ७५। अथ आदनस्य तन्तुष्ठु भाहा। क्र
य दर्शि विक्रयोनेस्ते विक्रयदर्शि क्रयोपि न। पौष्णं तु पाश्विनी वात श्रव चित्रा: क्रय: शुभ:। ७६। क्रयदर्शि यस्यभाण क्रमन क्षत्रेविक्रयोवि
क्रमानुकार्य:। तथापिविक्रयनक्षत्रे क्रयोपिन कार्य:। दीपिकायां। यमाग्नि: क्रुहिविश्चास्वाहत्पूर्वा नेष्टा: क्रयविक्रयर्क्षेनियमस्त:।
वोद्धा मित्रविश्वा यानि सुधाता: सुस्ता: क्रयविक्रयर्क्षेति ब्रुवन्: निषिद्ध: प्रति। ननु यदायेन क्रय: कर्तव्यस्तदा अंसेन विक्रय: कर्तव्यस्तानक्र
यविक्रयन क्षत्राणामहाभवादुभययति षमुहूर्तानुपपत्ति: उच्यते। विक्रेता यदा मुहूर्ते विक्रयाशं गस्तेना तदा वस्तु एव क्रियतेतत्क्रयं
विक्रयवद् थं वा-यं। यदा तु क्रयिणा क्रमा शं मूर्त: आर्ष्यतितदा विक्रेत्रे मूल्यं ददाप यतु स्तं विक्रे स्वस्तु त्राहं न क्रयनक्षत्रं देयम्
मितिमत्ताम ध्याक थ्यं च समावेयं तत्र क्रयमुहूर्त:। रेवतीवातताराआश्विनी स्वाती श्रवण चित्राएतानि भानि क्रयशु भानि। विक्रय

नी रूपोग्य[illegible]हीन भे ती दुष्टानि मूल ज्येष्ठाश्लेषा स्त्या नि उत्तरालि मघा त्रयं मघा भरण्यः एतन्नानि रिक्ते षष्ठ्यादस्नान स्तृ मे षु तन्त्रा र वि भौ
म वारे पि कार्यं । न प्रामे षा सिं ह वृश्चिक लग्ने षु च । वाक्रोश्च ॥ स्थिर सा धारण च र भे लघु मो भैत्र्य के कुज वारे । तेषा मेव विलग्ने र सन्युतं भ
षणं कार्यं । अथ प्रसु क सहितं भो कि षु तं तन्दू षणं । चर स्थ वस्थि सन स्तेषु शुभं स्यात् । मुक्ता प्रवाल भे साम् उत्तरादेरूप लक्षणं । वंदू षु श्री
रे करके स्थिर भेषु तां लग्ने कार्यमिति ज्ञेयं । वाक्रोश्च ॥ क्षिप्र मृदु ध्रुव चर भे त्र्याशि सित यो गरिषु तत्र लग्ने षु तीक्ष्ण स्त्र न्नत मयं भूषणमि प्रि
लं सव ज रं कार्यं । अथ त्रि रूपाणि मूल ज्येष्ठार्द्रा आश्लेषा रात्रि । पूर्वा त्रय भरणी मघा स्विना म्न्यो छि दे वं वि नाश स्याद्दनः इति
गुरु नक्षत्रे षु घ टि ते सा स्त्रं शुभं स्यात् । आरित वीर्य सत्वं स्त्री मेन भे रव वा ऊनः सू ची कर्म तनु मा ना त्र भे भि र्द हे । मरा स्पृत इति । अ
क्षो [illegible] यो ऋं । अथ सुवर्ण रौप्यादि पात्र भाजनमुहूर्तं माह वाक्रोश्च ॥ लघु मैत्र ध्रुव चर भे सित गुरु बुध जीव वा स रे षु । हेम र जतादि भोजनमा
रो प्य म स्त योगे षु ॥ ११ ॥ अथ प्रसुप्त पातमुहूर्तं वस्त्र क्षालनमुहूर्तं च आह । लघु वि की ऊर्जिते वा रे । मुक्ता णां पात न स कुंवर्त्म दुच र भक्ति प्रभे चैं दु सौ
रे घस्ने पूर्णा जया रव्य न च गुरु स्य आ स्तो वि लग्ने शुभैः स्यात् । वस्त्रा णां क्षालनं स क्र सु रु या दिन ई संव का द्दि स सुप्ये न नोरि कार्य विप ढी
पित दिन रवि ज प तेषु कार्यं कदापि ॥ २ ॥ ध्रुव मृदु चर क्षिप्र सं सक्रै नै क्षत्रै कृत्वा शान्तमु क्तिल सुवर्ण रौप्यादीनि व्याद नं सुरु पानन मिस्रू
च्यते । ८ कन्यालेति । भाषा सौ र वी न्दु सौ रे घस्ने चं द्रस्नाने भ रव वा ऊँ न वारे । नत्र्या पूर्णा जया रव्य पूर्णा पंचमी स्त्रामी पूर्णिमाः । जयान्त तीथा
ष्टमी त्रयोदशी ः ए तासु नि थि षि सर्व शुभं स्यात् । न प्यात्युरु कास्ते न शुभं । लग्ने शुभ ग्रहैः स सिद्धि स र्वाः । उत्तरा च । मृदु ध्रुव क्षिप्र
च रे शुभेषु योगेषु ग्रस्ते नानि वं द्र वर्जे वा रे ति थ्यो पूर्ण जया व्येनसु ध ग्र निष्ठा शुभ पान या णां । गुरु शुक्र वा सि ता सु ते वा सु द्रा णां घ टने
क । पित दिन त्र्यं र वसं शालनेन न कार्यं मूलि भिद्धि ता । अथ छ वे व सु धनि ष्ठा ह यो प्र वि दिन कृ क्ष स्त स्मा संच के हस्ता नि मा स्वा रौ प्रिरा
र त्रानु रा सु आदि सं पुनर्वसुः प्रष्ये वस्त्राणां क्षाल नं र ज को य धाव ना र्थं दानं स त् । शुभं स्यात् । एक ामं नु र्थी न व मी न र्तु ई द्य: पर्वा लि पूर्वोक्तानि
ति थि प्रकारेण षष्ठी । पित दिनं श्रा द्ध दिनं । एते सु र व जतेषु रा नि बुध वारे षु कदापि वस्त्र क्षालन नो कार्यं ॥ ३ ॥ अथ स्व जपादि धारण रो ध्यानु
ष योगो न स्व [illegible] धारयाह । सं पा र्यः कुंज व र्म ध्व स नन्त्रार रू पाणा सि पु ओ नि रि ते मु ऊ आ ऊँ न्हि मे न ध्य व ल उ स हि ता दि स त्रा क हि ऊँ दे वै ।

स्तुर्लग्ने हि स्थिरराशौ सानिनिव शुभग्रहदृष्टे शुभैः केंद्रगैः स्याभोगः सौख्यासनादे ध्वजस्य च पुरः स्थितं कादिसंख्यः ॥२॥ चित्राहस्तकृत्तिका [illegible] कुर्यात्
सु कण्ठ [illegible] विवाहे न थामे अश्वबलपुंसं [illegible] हस्तचित्रासुनर्वसु अश्विन्यां स्वातौ सुकुं नाद्यः संधार्यो कुंतो भल्लः धर्मकथनं [illegible] धनुर्बाणाः अ
स्मते क्षिप्यंते अनेनेति क्षेपणं धनुः नाराचो बाणः कृपाणः खड्गः असिपुत्री छुरिका संनाहो पीतिकेति चर्म तथा स्थिरराशौ [illegible] कुंभा
ख्यलग्ने चंद्रे शुभग्रहदृष्टे शुभैः केंद्रगैः सम्यक् कुंतादिधारणं हितं [illegible] पुष्यवारे [illegible] तरा रेवती भाद्रोह [illegible]
भिन्नसहिते भानौ उत्तरे भाद्रे कुंभे [illegible] पन्नगपतौ चंद्रे शुभे वीक्षिते सन्नाहे [illegible] कुंतछुरिका धार्या नृपाणां सदा चतुर्दशी [illegible] कायी
भूतलेषु [illegible] यथा [illegible] काम्यासर्पानलसूत्रजनं [illegible] संधारणमेषु कुर्यात् [illegible] शुभाहेति तथा [illegible] दिवि
धपयं अश्व [illegible] पुनर्वसु [illegible] अंते के भरण्यां आर्द्रा सपुनर्वसौ पुष्ये श्यासनादे [illegible] आसनपीठ [illegible]
आदिश [illegible] तेषां सुपभोगः शुभः हितः दीपिकायां मैत्रे पुष्ययमभाश्विनी [illegible] भानुभानि [illegible]
दीवशाय्यासनपादुकानां संभोगकार्यसुदितं मुनिभिः शुभाहे ॥६॥ [illegible] आर्द्रा मूलविशाखे तेनाह अंधा [illegible]
मध्या [illegible] [illegible] भवेत् [illegible] [illegible]
यो [illegible] ॥२॥ [illegible] अभिजित् [illegible] फाल्गुनी [illegible]
मनुष्य [illegible] सुलोचने ॥५॥ [illegible]
[illegible] भवती [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] सुलोचनानक्षत्रेषु [illegible]
[illegible] सर्वः ॥९॥ [illegible] मनुष्य भाह [illegible]
[illegible] ॥१०॥ [illegible]
क्षितं [illegible] समीपे प्रसयापि स्थापितं [illegible] [illegible]

द्रव्यं नाप्नुते न चाराम्नह ऐपि [illegible] ॥ [illegible] सा [illegible] मर्थं [illegible] चौरैर्दत्तं उपभुज्यते वा विष्णुं वा यातेच
न उत्पन्ने न तु ॥२४॥ अथ जलाशय खननस्यारंभ यो मुहूर्तः [illegible] आह ॥ [illegible] घाते यां सा [illegible]
पापैर्हीनबले खननं सुमृदु [illegible] ॥ अथ [illegible] खनने भौम [illegible]
शुभं ॥२५॥ अनुराधादि [illegible] स्थान [illegible] : पापैः [illegible]
[illegible] आप्य जल [illegible] सलिलस्य [illegible] यान्तां [illegible] तस्मात् ॥ आप्या उपाय
[illegible] नभ [illegible] खननं [illegible] भवन [illegible] ॥ श्रीपतिः ॥ [illegible]
[illegible] पूरण [illegible] आप्ये [illegible] सर्वतो [illegible] स्युः [illegible] अथ [illegible] भौम
[illegible] पूर्वापाढाभ [illegible] पूर्वाषाढा [illegible] मित्रा [illegible] सपुष्ये [illegible]
भः ॥ [illegible] लग्ने [illegible] चंद्रे [illegible] मासे [illegible]
[illegible] आह ॥ [illegible] अवारे [illegible] लग्ने [illegible]
[illegible] ॥२६॥ [illegible] स्वामि [illegible] पूष्या [illegible] अनुराधा ॥ एते [illegible]
सौम्ये शुभग्रह लग्ने [illegible] भौमे [illegible] तस्मिन् [illegible] कार्यो ॥ नव [illegible]
[illegible] भौमे [illegible] सर्वे [illegible] ॥ [illegible] स्वामि [illegible] कार्यो ॥ अनु [illegible] ॥२७॥
अथ द्रव्यप्रयोग [illegible] स्वाति [illegible] गुरु [illegible] भूमे [illegible]
[illegible] द्रव्यप्रयोगः शुभः ॥ [illegible] मर्णं तु [illegible]
स्वाति [illegible] लाभ [illegible] चतुर्थं [illegible] ॥२८॥
[illegible] शुभपाप [illegible] लग्ने द्रव्यप्रयोगे [illegible] दानं शुभं स्यात् ॥ श्रीपतिः [illegible] ॥२९॥

ष्टदुष्टाः। भिनीचैवाविशाखाभवनत्रयं। पुनर्वसोश्चरं संति धनादिनिषिद्धमे। वर्तते म्हणादिष्ठानं। मिश्रन स्वन्ना द्विस्वभावनिषेधेप्राप्ते
क्षणदानं स्याकोप्यि। हतनक्षत्रं तेगुणानाष्टिच्छेदे। गुरुशुधर्मा सुतनैधने पुत्र स्वर्वत्तु गेहबलं भयोगाद्वनि। अथारे भौमवारे क्षणं नशस्तं। क्षणं
भौमेन यात्रा विद्यान्नरं संबुधवासरे। क्षणच्छेदं कुजेकुर्यात् संचयं सोमनंदने। अथ तुविनोप। संक्रम। संक्रांतिदिवसे वृद्धौ दिवापाणे करे
स्नानप्रस्ने अर्के लिरायवारे इतियत तत्रापि क्षणं नु नास्ये पितृपक्षे संबंध। सवयस्मात् तो स्नानं स्नादि से क्षण म्हहित कुलेषु नेत तत्सुत्र
पोत्रादिभिरपि प्रविहितुंभ्य अवमिश्रयेः। हत्वके वारेसंक्रांतो यदि तं स्व कुले सुतः। वृद्धियोगे तथा हृत्य मलं छे दं तु कुर्यात् दिति स्मृतिः। मक्षा
श्रीतेः बुधवारे क्षणं कदाचिदापं नदेयं। २० अथमारलु मघाकमुहूर्तेसाधूनि कोज्जेनाह। मूलद्वीतम्मघा नक्षत्र चमदु क्षिप्रेमेष नोक्तं
गत्तपापे तुं नि बलैर्निपौजे जलवेशु केनियो भासके। लग्ने देवगुरौ हलमध्य हनंस्रावस्तनसि देघटे कर्कजेण घटे तनोश्चयक्त रविका सुष
ध्यात्मा। १८। एते भे शाखभिरे कोनाबंधा नितवृवैः। विनाकेशाग्ने रविभौमवारौ वर्जयित्वा। अमवोरेषुतनुपापे हीनबलोनवे लै। चंद्रजलवय
त्रिनर्गा गेसति शुक्रे चंद्रे चमांसलेपुष्टे सतोस्यर्थे। गुरौ लग्ने चसतिलराम श्रमं हलमध्यं शस्तं स्यात्। केथष। युरौलग्नगाते शु
क्रे बलिष्ठा पापोदयेवर्ज्यौ। शुस्ना क्षिप्रि क्षेत्रानज दुर्बले कूरखेचरेः। अभ्यासिरे कुंभे कर्के अजे मेषे। ते नमकुरे। पटे तुलाजौ। अथार
ह्नासु पध्यानंन ध्यानात्रा केनुमूलसप्त अमावास्ये नाष्ट माम विनश्वा स्वंय स्नाहृस्य कर्त्व। २९। अथ बीजोप्त मुहूर्तं फणिचक्रे च शार्दूलविक्री
डितं माह। एते षु शुभान्वारूणादितिविश्वा स्वात्पूर्वेभौमेवियाबीजोप्ति र्गादिताशुभा तु शुभतो यात्रा बुधभेद्रवः। रामदत्ति सुगा मस
शुभ कराशुत्सो हलेकौ क्षिप्तात न भाद्रामाघ्नन यौष्ट भानि मुनिभिः प्रोक्ता मसहेतिच। ३०। पूर्वोत्तर स्वनेषु भानि वारुणादिति वि
शेषश्वोदुनिजिण अवणादि वर्जिते शुभ फलमघाभदु धवप्रिज धनिष्टा स्वाति तु भौमे विना भौमव्यति रिक्तवारे शुबीजोप्ति वर्जि
भाषनं शुभं दर्शयं। नारदः। मृदु ध्रुव क्षिप्र मवरे शुष्ठिके वासुस्वपु। सम्मूलभेषु बीजोप्ति रिक्त हृष्टफलप्रदा। रवो रोहणा पवादे स्वं
भवो। संज्ञाय ने र ज। तस्माद्भिनं नक्षत्रं जातबीजपरिस्स जोरहित राज मार्तंडः। आर्द्रीप्र मघामदिन त्रयनिषेधः। अथ बीजोप्तौ

[illegible]

१८
मु.चिं.

न.

का ध्यां। रवे केंद्रे वा त्रिकोणे सुलग्नेन नु गे गुरौ तो सौम्यादिदुष्टसमये शुभदं निमित्ते ।८॥ क्षिप्रादिनक्षत्रेषु पौष्टिकं मांगल्यार्थं पुपौष्टिकं जनक
मंगलग्रहशांत्यां सा मंगलकर्म त्याविनाशकत्वां सा ग्रहशांतिकं दुष्टफलदग्रहादिनक्षत्रेऽपि मन्त्रां सादि शुभं स्यात् ॥ लग्नाद्वादशे केसरिवधौ
यं केसुखगतेन चतुर्थे। गुरौ लग्नस्थे सति तत् शांतिकं सौम्यादिदुष्टसमये। गुरुस्थ कास्तादिदुष्टकाले नो शुभदं। तथा निमित्ते। केचिदुत्पातदृ
ष्टे नैमित्तिकग्रहास्तादावपि शुभं स्यात् उक्तं च। शांतिकर्माणि कुर्वीत रोगोत्ते मित्तिके तथा। गुरुभार्गवमौढ्येऽपि दोषस्तत्र विभवते ।७॥ अथ
होमाहुतिशुद्धिमनुष्टुभाह। सूर्यभात्त्रित्रिभे चंद्रसूर्यविच्छुक्रपंगवः। चंद्रारेज्याहुतिः शिखिनो नेष्टा शुभैर्होमाहुतिः खले ।७॥ सूर्याक्रांतन
क्षत्रात् त्रित्रिभेन क्रमेण प्रथमं चंद्रवनक्षत्रे दिननक्षत्रे सति क्रमात् सूर्यादिषु खेहोमाहुतिः पतति। यथा सूर्याक्रांतनक्षत्रान्नक्षत्रत्रयमध्ये
शुभस्य। ततः शुक्रस्य। ततः पंगोः शनेः। ततो चंद्रस्य। ततः आरः भौमस्य। इज्यो गुरुः। ततः राहोः शिखिनः केतोः। एवं सति यद्दिने खले
पापग्रहमुखे होमाहुतिः पतति सा नेष्टा न शुभदा। अथ शुभग्रहमुखे शुभा। दिनकरः श्रितमः कुजकेत्वोर्मुखे न शुभा ओत्र शुभाः शुभ
शांति दाः शुभं। सकलशांतिकेऽग्नेर्नरो हुतभुजो ऽग्निवासं चावलोकयेत् ।७॥ अथ यद्दिने होमं क्रियते तद्दिने वह्नेर्निवासवशेन शुभाशुभफलमि
न्द्रवज्रयाह। सैका तिथिर्वारयुता कृताप्ता शेषे गुणेऽभ्रे भुवि वह्निवासः। सौख्याय होमे शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ।७॥ सु
क्लादिगणनया वर्तमानतिथिर्गण्या एकयुता वर्तमानवारयुता चतुर्भक्ता यच्छेषं तत्र गुणे त्रिमितेऽभ्रे शून्ये सति भू भुवि भूमौ व
ह्नेः वासः। फलमाह सौख्याय होमे होमाहुत्ये भूमौ अग्निवासः सौख्यजनको भवति। अथ शशियुग्मशेषे एकमिते द्विमिते वा सति दिवि
स्वर्गे फलं कर्तुः प्राणनाशः। भुमिते त्रिमिते पाताले वा सति भूतले तत्फलं कर्तुरर्थनाशः ।७॥ अथ सलिलवर्षिसंवत्सरभसप्तममनुष्टुभाह। नवाभ
स्याग्रहक्षिणपदे शुभे सति नो शुभं। वितानं दानिष घटिमपुपौष्णाकं अश्विजा ।७॥ चरादित्रत्राभे शुक्लो सप्तमी चीनं लग्ने शुभपदे युते
दृष्टे नेष्टो। नवा तिथि ।७॥ विष घटिवत्यादस का चारेणोक्ताः। मधुचैत्रपौषिषघपासिद्धुः। आर्के शनि। भमि जौ भौम एतान्विनाय जेषि
त्या नवाभ्रसंभवणं शुभं ।७॥ अथ नौकाघटनं मनुष्टुभाह। याम्यनक्षत्रे विशाखे सार्पत्रिसनक्षत्रे ।७॥ यद्दिने नौकाघटनं सतनौ शु
भं ।७॥ याम्य नक्षत्रे भरणी शकार्श्वे ज्ञानिमा सिद्धानि। एभ्यो भिन्ननक्षत्रेषु शुक्रगुरू शशियुक्तानौ शुभग्रहयुते दृष्टेनौकानिर्माणं
शुभं। नौकाचालनं नौकागमनं मूहूर्ते रावधिकायां शुभाहेमिषु सुगमे दु भगामे ज्ञाविपालिशु। चलनं घटनं स्थानान्नवः शुभतिथौ दु

१८

८४ शस्तं लग्नं शुभं ॥ नारदः ॥ स्थिरे भादितिसार्पे सपित्र्ये ब्राह्मणभेषु च । न कुर्याद्रोगमुक्तस्य स्नानं ॥ ८

पुः अश्विकरे अनुराधानिपित्र्यभिमित्रधनाश्रुतभे शुभलग्ने । तरकयोगतिथ्यौ दुरिक्तौ नौ आगमनं शुभदं शुभवारे ॥ ८ ॥ अथ वीरसाधनाभिचा
रयोर्मुहूर्तमनुष्टुभाह । मूलार्द्रा भरणी पित्र्यमघे सौम्यपदे तनौ । सुखे शुक्रे च नष्टे शुद्धे सिद्धिर्वीराभिचारयोः ॥ ९ ॥ मूलादि नक्षत्रपंचके तथा
घटे तनौ कुंभलग्ने सौम्यबुधे सति । तथा शुक्रे सुखे चतुर्थे अष्टमे शुद्धे ग्रहरहिते तादृशे लग्ने वीरस्य वीरसाधनस्य अभिचारस्य कर्मण
स्य सिद्धिर्निष्पत्तिः ॥ ९ ॥ अथ रोगनिर्मुक्तस्नानं वसंततिलकेनाह । अंत्यादितिध्रुवमघानिलसार्पधिष्ण्ये रिक्ते तिथौ चरतनौ विक
वींदुवारे । स्नानं रुजा विरहितस्य जनस्य चास्तं हीने विधौ रविबले शुभभे च केन्द्रे ॥ १० ॥ [illegible] तानि अंत्यादीनि रेवत्यादीनि नवधिष्ण्या
नि धिष्ण्येषु [illegible] रिक्तासु [illegible] तथा रिक्ता ॥ १० ॥ संज्ञा तिथिषु तथा शुक्रचंद्रवर्जितवारे [illegible] चंद्रे हीने निषिद्धस्थानस्थे ।
निषिद्धस्थानानि गोचरप्रकरणोक्त पापग्रहे भवेत् । [illegible] केन्द्रे कोणे नवमपंचमस्थाने पुष्टिस्थितैः सद्भिः । एवंविधे लग्ने रुजाविरहित
स्य रोगनिर्मुक्तस्य स्नानं वारे [illegible] शुक्रयोरिति ॥ १० ॥ अथ शिल्पविद्यामनुष्टुभाह । मृदुध्रुवक्षिप्रचरे ज्ञे गुरौ वा खलग्नगे । विधौ [illegible]
गे स्थे शिल्पविद्या प्रशस्यते ॥ ११ ॥ मृदुध्रुवादि नक्षत्रे [illegible] लग्ने वा सति अथवा गुरौ दशमे लग्ने वा सति तथा विधौ चंद्रे बुधगुरु
[illegible] सति शिल्पविद्या नानाविधवर्णादि [illegible] आरंभः प्रशस्यते ॥ ११ ॥ अथ संधानमुहूर्तमनुष्टुभाह । मैत्रे
[illegible] भागेषु [illegible] तिथौ [illegible] सौम्ये वारे संधानमिष्यते ॥ १२ ॥ [illegible]
[illegible] संधानसंधिः मैत्रीति [illegible] ॥ १२ ॥ अथ सामान्यतः शुभकार्येषु
लग्नशुद्धिमनुष्टुभाह । व्ययाष्टशुद्धोपचये लग्नगे शुभदृग्युते । चंद्रे त्रिषडायस्थे सर्वारंभः प्रसिध्यति ॥ १३ ॥ व्ययो द्वादशं अष्टमं
एतत्स्थानद्वयं शुद्धं ग्रहरहितं यस्मिन् एतादृशे । स्वजन्मराशेः स्वजन्मलग्नाद्वा उपचयभवने त्रिषडेकादश [illegible] लग्नगते शुभे
दृष्टे युते [illegible] चंद्रे त्रिषडेकादशस्थानस्थे सति सर्वेषां शुभकार्याणां आरंभः प्रसिध्यति ॥ १३ ॥ अथ [illegible]
[illegible] दिनसंख्या [illegible]
[illegible] मयः ॥ १४ ॥ [illegible]

८९
फ॰वि॰

न॰प्र॰

हिमरुजो भेषि मे रापि मे फलि हस्तानेम्त निः ॥८८॥ स्वाती मैत्र्य पूर्वोत्तरा याम्ये श्लेषासु ज्वरस्य शोषस्यान्त निर्मरणं स्यात् ॥ अथ आसु भैनैरेव
सनुराधया ज्येष्ठा सर्पोरु जो रोगस्य स्थिरता वसुकालेन रोगनिवृत्तिः ॥ तथा भरणी श्रवण शततारा: तस्य भं च आएले पुनर्वसु त्रेषु शिव
घस्रा: एकादश घस्रा: रोगा: ॥ आर्धिया विशाखा स्वातीं अर्क: हस्त: धनं च पुष्य निष्ठा एषु नित्यनसन्तेषु भरणी स्मृमय: पंचदिवस: रोगा: मूलं अ
श्वि: कृत्तिका च स्वं अश्विनी एषु नव रात्र सो रोगा: ॥ चित्रा भे मघायां नरवा: विंशति: दिवसा: ॥ आर्द्रासु भे उत्तरा भाद्रपदायां अर्यमोत्तरा
फाल्गुनी पुष्य पुनर्वसु रोहिणी एषु नगा: सप्त दिवसा: ॥ अजैकपदे मनोत्तराषाढयो: मासद्वि राहि नान रोगस्थैर्यं ॥ ततो रोगनिवृत्तिः ॥
तं अवरा निर्विर्णा घोत: ॥८९॥ सस्परूपंप फनकेन कला तल्लिं गमं अ श्वसुगं धसुधो: ॥ यस्मात् वैश्रुत लघुपर्दं येन वेष्पतां रक्तफले भ्रम
म कृ ॥ पूजां च कृता मयनाम्नानाधिष्ठि आयदृ पात्तुलं ब्राचाय ॥ आमयो रोगा: ॥ अतुल अपरीमितदृ अं ॥ अथान्तरं ॥ आमाहि मूलभेभ
रण्या श्लेषा मूलभेषु कृत्तिका विशाखार्द्रा मघासु च ॥ सतनक्षत्रेषु यस्य कस्मचित् स्कलितं स्नानेम्म लिर्भवेत ॥ अन्नसर्पदंशायस्य एतेषु
नक्षत्रेषु गो वरस्वरोनन्बोह बस्तं न भवति ॥ नस्थैव सर्पदंशो: अर्चरपं मरणं स्यात् ॥ उक्तं च अमृत भटेन ॥ यमाग्नेय चंद्रस्यैव गोविरेवाश्रुभ
मृदः ॥ तदा तूनं भवेन्मस्तु: क्षुधा संस्कृत देह नाशनं ॥ ९० ॥ अन्नग्रीष्मे रोगो मरणो विविश्चिषं योगानुतोय जाति कयाह ॥ रोहिणी कांबु
पयाम्यपूर्वा त्रिदैव स्वाग्नि सुपापवारे ॥ त्रिकोरुद्रिस्के दिने चरोगो भोग भवे स्रोगी ॥ जनस्य मृत्यु: ॥ ९१ ॥ रोहिणी दिन सत्रेषु पापवारे सति
रिक्तासि तु: ॥ उदिशादश्री स्कंद दिने षष्टी एता सु तिथिषु एवं विधा विहित योगे यस्य रोगा: स्युस्तिर्भवति तस्य रोगी जनस्य रोगं स्य भे
वेत् ॥ ९२ ॥ अथ प्रेतदाह मुहूर्तं प्रेतदाहादि निषिद्धं दिनं चापंढ्य अयाह ॥ क्षिप्रा हि मूले दृढ विशाखा बाबुभे प्रेतक्रियास्यात् सप कुंभ
गे विधौ ॥ प्रेतस्य दाह यमदिग्गमनं सज्जेद्दाख्या वितानं परहोपनादि च ॥ ९३ ॥ क्षिप्रादिन क्षत्रेषु प्रेतक्रिया: प्रेतानां मृतानां क्रिया उत्तम
लोक मा दृश्य आद्यदिक्रियास्यात् ॥ यदि दाह समये कारणवशात् आरब्धा ॥ तदा क्षिप्रादि निनक्षत्रेषु सति संभवे ग्राह्याणि ॥ असंभवे तस
र्वाण्यपि अक्रत्याणि ॥ अग्रे पर्दं आरम्यानां निखिलनम् क्षि ॥ अथ पसकुंभगा विधौ मीन कुंभ स्थिते चंद्रे धनिष्ठोत्तरार्धादि पंचनक्षत्रे
तस्य दाहोऽज्वलनं सज्जेत ॥ पुनर्यमदिग्गमनं दक्षिणदिशि गमनं याम्यां तथा सौम्या या: खट्वाया वितानं विनयनं तथा परगोपनं गृहा

१८

च्छादनं आदित्यादेन लक्षण काष्ठ संग्रहं सज्जेत। अग्निपुराणे। पंचके मरणमपि निषिद्धं। कुंभमीनस्थिते चंद्रे मरणं यस्य जायते न तस्य सद्गतिर्दृष्टा संततौ न शुभं भवेदिति। तेन पंचके मृतस्य पंचके एव दाहप्राप्तौ सत्यां पुत्तलविधिं कृत्वा दाहः कार्यः। पश्चादाशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिकं कार्यं। यदि पंचकमध्ये ते प्राणवियुक्तः प्रतिबंधवशात् पंचकाद्बहिः प्राप्तौ पुत्तलविधिमेव कृत्वा दाहः कार्यः। आशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिर्न कार्या। एवं रेवत्यंते मृतस्य रेवतीमपहाय दाहः कार्यः। न पुत्तलविधिः। आशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिरेव कार्या। मरणनिषेधदाहनिषेधप्रतिपादकवचनद्वयसमन्वयदिति। अथ त्रिपुष्करयोगं सफलं वसंततिलकयाह। भद्रा तिथी रविजभूतनयार्कवारे द्वीशार्यमाननचरणाद्यविषमर्क्षे। त्रिपुष्करो भवति मृत्युविनाशवृद्धौ त्रैगुण्यदो द्विगुणकृद्युतभस्य चांद्रे। भद्रासंज्ञकतिथिः द्वितीया सप्तमी द्वादशी। शनिभौमसूर्यवारे भवति। तथा द्विदैवत्याविशाखा अर्यमोत्तराफाल्गुनी। अजचरण पूर्वाभाद्रपदा अदितिः पुनर्वसु। वह्निः कृत्तिका। वैश्वउत्तराषाढा। एषु नक्षत्रेषु उक्ततिथिवारेषु नक्षत्रेषु विषमेषु योगेषु सत्सु त्रिपुष्करः त्रिपुष्कर एव त्रैपुष्करः। स्वार्थेण त्रिपुष्करसंज्ञको योगो भवति। किंकृत्। मृत्युविनाशवृद्धौ त्रैगुण्यदः तद्दिने यत्किंचिन्निश्चितं तद्द्विगुणं भवति। यदा कश्चिद्धनं विनष्टं तदा तत्स्य वस्तुनयनाशाः। तथा किंचिदपि द्रव्यं लब्धं तत्त्रिगुणं लभते। तद्वृत्तीयकः। रविजभौमवारे भद्रायां विषमपादसंयुते। त्रिपुष्करयोगः त्रिगुणफलो यमलक्षे द्विगुणो। विषमपादनक्षत्रस्यैकचरणं कृत्तिकाकौत्तरायणेनसमपदराशौ भवति। ताविषमचरणानि द्वीशार्यमा समाज्ञि। सम्यक्पादानि। अत्रापि विशिष्टयोगद्विपुष्कर नामयोगो भवति। तस्य लक्षणं विनाशवृद्धौ। द्विगुणफलं भवति। नक्षत्राणि माहनारदः। तत्प्राप्तदोषनाशार्थं गोमयं समेवदा। द्विपुष्करे द्वयं दद्यात् त्रिपुष्करे त्रिगुणं दद्यात्। विशेषः। अथ त्रिपुष्करे कश्यपेन। पक्षसाति वारेषु। भद्रातिथिः। शनौ भौमवारे विषमाघ्रिभं। त्रिपुष्करत्रिगुणं द्विपुष्करं। समं। तावेव त्रिगुणफलता। तत्प्रथमं पादं मृत्युविनाशाय। अत्र कश्यपवाक्येन ताव त्रिगुणफलता। गर्गः। पुनर्वसु उत्तराषाढा कृत्तिका। विशाखा पूर्वभाद्रपदा उत्तरफाल्गुनी। नक्षत्राणि। पुष्य धनिष्ठा मृगशिर चित्रा। अथ यात्रायां कालं। उलूकाकाले निषिद्धकालं। यद्गृहे लभ्यते कश्चित् तेनाह। अंतर्गतापि नाभावानुसंधानार्थं मृत्युविनाश। द्विपुष्करे द्विगुणं त्रिपुष्करे त्रिगुणं। यात्रायां सर्वसामान्यफलपरिपालने वेद्म। कारणं अंते पुष्टिं गतं मरणे तदा। तस्मात् त्रिपुष्करदिने मृत्युः नाशयितव्यः। यात्रायां तत्र तस्य पातपरिपेक्ष।

[illegible]

मूल

कांति भयं च नाशः ॥ जातं त्रिंशद्दंडं अपरिसजेद्धा अभुक्तं पितास्याष्टसमानपश्येत् ॥ ५ ॥ नारदः । अभुक्तं लग्नं ज्येष्ठांसमूलादिभवं घटिचतुष्ट-
यं जातो ज्येष्ठांत्यघटीचतुष्टयं मूलादिघटीचतुष्टयं च सर्वथा ॥ नारदः । यो ज्येष्ठमूलयोरंतराले महद्जः शिशुः । अभुक्तमूलजः सोपि म-
धानस्त्रयोरपि । अयमेव न मुख्यः पक्षः । कश्यपास्वह मुनिसंवादः । कश्यपः । ज्येष्ठांत्यमूलयोरंतरालस्था मोऽस्त्व शिशुः । अभुक्त-
मूलजः सो यो श्लेषा मूलयोरंतीति । वशिष्ठोपि । भुजंगपौरंदरयो स्वजाताजातरप्रभा नानां च यरेतराले । अभुक्तमूलप्रहरः प्रमाणं स्या-
ज्जेसुतं तत्र भवांसु तांचोत । वशिष्ठ एकद्विघटी मितं जातो ज्येष्ठांत्याए एकपादिका मूला प्रघटीद्वयमितं सर्वथा । इदं वशिष्ठेन केचिन्मतमु-
क्तं एतत्तु द्वाभ्यो केचित् । अपरे प्रतिपादो के । तद्वामंच । ज्येष्ठांत्यपादघटिकामितमेव केचिन्मूलस्य भुक्तमपरे पुनरामनंति मूलाद्यपाद-
घटिकाद्वितयं नसाऽष्टमष्टौ समाः परिहरेदिह हजन्मभाजं मिताव रव्यातिस्तः । एकघटी प्रमाणं जातो ज्येष्ठांत्या ई मूलाद्या घटीद्व-
घटिकाद्वितयं नसाऽष्टमष्टौ समाः । मूलस्य
सर्वथा गुरुः । ज्येष्ठांत्या ई पादिकार्द्धं तमूलाद्ये पादिका ई के । तयोरंतरागतानाडिका अभुक्तमूलमुच्यते इति । अथान्ये आचार्याः प्रोचुः । मूलस्य
प्रथमा द्वघटिकाः श्लेषस्य ज्येष्ठायाः अंतिमा पंचपादिकाः एवमुभयोरंतराले तत्र घोटकाघटिका अभुक्तसंज्ञका प्रोचुः । अभुक्तं च ज्ये-
ष्ठांत्या घटिकाः पंचमूलाद्याश्च सुनाडिकाः अभुक्तमूलं तत्र जातं शिशुं संत्यजेत् इति । तस्मूलभाः । तत्राभुक्तमूले जातं शिशुं बालं
ष्ठांत्या घटिकाः पंच मूलाद्या वसुनाडिकाः अभुक्तमूलं तत्र जातं शिशुं संत्यजेत् । तदपि तावस्य बालस्य अष्टसमाः जघ्यो वर्षाणि मुखं न पश्येत् । नारदः । अ-
बालं वा पिता परित्यजेत् । सागतास्को वाबहुपुष्कलः । आपि । तदापिता अस्य बालस्य अष्टसमाः ज्येष्ठो वर्षाणि मुखं न पश्येत् । नारदः । अ-
बालं वा पिता परित्यजेत् । अथवा ब्राह्मः । कं तातनन्मुखं नावलोकयेत् । अत्र घटिनां न्यूनाधिक्यं कथनं दोषस्याधिक्यात्त-
भुक्तमूलजं पुत्रं पुत्रीमपि पिता परित्यजेत् । अथवा श्लेष्ठ । कं तातन न्मुखं नावलोकयेत् । आद्ये पिता नाशमुपैति मूलपादे द्वितीये जननी तृतीये ध-
नं कथना सर्वे हियं ॥ ९ ॥ अथ मूलाश्लेषा जातस्य चरणवशेन सुप्रजातिकमाह । आद्ये पिता नाशमुपैति मूलपादे द्वितीये जननी तृतीये ध-
नं चतुर्थो स्य शुभो मृतं सा सर्वे नसस्याद्दहि भवे विलोमं ॥ ५ ॥ मूलप्रथमचरणे जातस्य बालस्य पिता नाशं प्राप्नोति । द्वितीयचरणेज-
ननी माता नाशं प्राप्नोति । सापत्न मातरि मातृत्वाक्तोणेण श्लेषणमुख्य वा मुख्ये कार्ये संप्रसवयति जननी पदप्रयोगः । तृतीयेचर-
णे धनं न स्यति । चतुर्थचरणे बालस्य शुभः । अत्र विशेषो नारदोक्तः । दिवा जातस्तु पितरं रात्रौ तु जननीं तथा । आ स्नानं संध्ययोर्हं-
ति नास्ति भंजोनि सामयः । वशिष्ठस्तु मूलाद्यपादे यदि शनि भागे तदा स्तनो नास्ति पितुर्विनाशः । द्वितीयपादो दिनगो यदि स्यान्नमा-

तुरत्नोऽपि तदास्ति दोषाः। अथानंतरं ज्येष्ठामूलाश्लेषाज्यांसा अनुष्ठितमासर्क्षनक्षत्रचरणचतुष्टयेऽपि शुभं अनिष्टफलनाशकं कस्मान्न स्यात्।
ग्रासैः क्रूरीसा खलु मूलकांते मासेन तीर्थप्यथ वहस्रांते घृतेकालभयं वशिष्ठेनोक्तं। गंडंतु विशेषः। मार्तंडे सुते जाते सूतकांते विचक्षणः।
कुर्याच्छांतिं तु दोषस्यापनुत्तये। शिष्टास्तु सर्वस्मिन्नपि यन्नक्षत्रे जन्मनक्षत्र एव शांतिरिति व्यवहरंति। अथाहि भे विलो
ममिति। आश्लेषायां मूलपादे कं फलं विलोमं विपरीतं तद्देयं। मूलस्य प्रथमे पादे पितृनाशः फलं सोऽश्लेषा चतुर्थपादे सन्मस्य द्विती
यपादे मातृनाशः। सोऽश्लेषा तृतीयचरणे। तृतीये धनस्य नाशः सोऽश्लेषा द्वितीये। चतुर्थचरणे शुभं मुक्तं तदा श्लेषा प्रथमचरणे
यः। अत्र बहुविचारोऽस्ति ग्रंथभूयस्त्वभयान्न लिख्यते। अथ केचिन्मूलवृक्षादिविचारोक्तः। ज्यामणि। मूलं स्तंभत्वचा शाखापत्रं
पुष्पफलं शिखा। मुनयोऽष्टौ द्विलोरुद्राः सूर्याः पंचाब्धयोऽग्नयः। मूलेतु मूलनाशः स्यात् स्तंभे वंशविनाशनं। त्वचं मातुर्भवेत्क्लेशः
शिखायां मातुलस्य च। पत्रे राजभविज्ञानी पुष्पे मंत्रिपदस्मृतं। फले तु विपुला लक्ष्मीः शिखायामसजीवितं। अथ मूलपुरुषस्यांगे
घटिमासस्तत्रैव। मूलस्य घटिकामासोऽम्भूर्ध्नि पंच नृपो भवेत्। मुखे सप्त मतिः पुत्रो स्कंधे वेदा महाबलाः। बाह्वोरष्टौ बालिपाण्यो
स्तिस्रोऽह स्यात्ततो भवेत्। हृदि रवेदश भूपमंत्रिणा भोक्तव्यवि भवेत्। गुह्ये राशिकाभिस्याज्जानुनोः षट्महामतिः। पादयोः षट्स
तिस्र स्यात्ऋक्रूवाल्कमलासनस्मृति। अथ मूलोत्पन्नकन्यायाःफलार्थं मूलांगविभागस्तत्रैव। चतुस्त्रो नाडिकाः शीर्षं कुर्वंतिपश्चुना
शूनं। मुखे षट् धनहानिश्च कंठे पंच च नागमं। कोटिस्तं हृदये पंच च बाह्वोर्विलासमंततः। वेदाः पाण्योर्दयाधर्मवेदा गुह्ये तु कामिनी।
ज्येष्ठमातुलनाशश्च चत स्त्रो जानुयुग्मके। पादयोर्दशनाश्च शतनवैः पंच व्यमाद्विनोत्। एवं मूलप्रसूतायामुनिभिः फलमीरितं। अ
थाश्लेषाजातयोः पुत्रकन्ययोरंगविभागेन फलं तत्रैव। मूर्ध्नि पंच सुराज्यास्मुखे सप्त पितृक्षयः। नेत्रे द्वे जननी नाशोग्रीवा
यां त्रेषु लंपटः। स्कंधे वेदा गुरुभक्तिर् हस्तेष्टौ च बली भवेत्। हृदये काद्रश्चाभिश्चाल्पचातीसआ‌ यतेनरः। क्रियानाभौ मम ष
ट्त्रिंशु देनपतपोधनः। पादे पंच धनं देवितिलापदें तसफलं क्रमात्। अथाश्लेषाचरेणपितृनेघोक्तः। फलं पूर्णं परलंनारखाल गलता
कृंरप्त्वं। सार्पव सांद्ग्रासांकस्परिविभ्याकर्म सामराः। नाडिकास्तम्भे बाले फलं हेयं यथाक्रमं। श्री। श्रीराजभयं स्थानिमोह

पित्रास्य यद्वति । अयं विभागो न सत्र स्पष्टि कालमकस्तेह्नेयः । स्वल्पाधिकल्लमैरासिकमूलं ॥८५॥ अथ मूलनिवासस्य फलं भिंद्धवज्रमाह ।
स्वर्गे श्रावणे ज्येष्ठपदे माघे भूम्यैन भः कार्तिकचैत्रपौषे । मूलं त्वधस्तात्तु तपस्यमार्गे विशाखशुक्रे ष्व शुभं वतन ॥८६॥ शुचिराषाढः ।
प्रोष्ठपदो भाद्रपदः । इष आश्विनः माघः प्रसिद्धः । एषु मासेषु मूलनक्षत्रे स्वर्गे स्थितिः । श्रावणकार्तिकचैत्रपौषेषु भूमौ तिष्ठति । तपस्य
फाल्गुनः शुक्रो ज्येष्ठः फाल्गुनमार्गवैशाखज्येष्ठेषु अधःपाताले मूलं तिष्ठति । तेन फलं च यदा मूलनक्षत्रं यस्मिन्मासे भवति
तत्र वस्वर्गमर्त्यपाताले ष्वेव स्थानं शुभाशुभफलं ददाति । तेन मूल्याम्यावैस्वर्गपातालस्थे मूले दोषाभावाच्छ्रसेरनावस्यफलं वदेयः । य
दानु भुमाध्येव मूलं तंन्छान्तिरवश्यं विधेया इति । शाङ्केन सर्वत्र शान्तिर्विधेयेति उक्तं च ज्योतिषार्णवे । भूमिष्ठे दोषबहुलं स्वल्पमन्यत्र संस्थि
तमिति ॥८७॥ अथ मूलमसंगाद ---- ताहनिमित्तेषु जातस्यारिष्टं सपरिहारं स्रग्धरया लाविक्रीडितेनाह । गंडांते इन्द्रभमूल पौन परिघव्या
घातार्ये अवमे संक्रांति व्यतिपात वैधृतिसिनीवालीकुहूदर्शके । वज्रे शूल चतुर्दशीषु यमघंटे दग्धयोगे मृतौ विष्टौ सोदरभे जनीनीपि
त्रभे राशिस्तास्तिशुभाः शान्तितः ॥८८॥ एतेषु स्त्रियो रूक्षास्ति न स्यात्तादुष्टफलदाः गंडांतं त्रिविधं नक्षत्रतिथिलग्नानां संधिः तन्नक्षत्रगंडांतं पौ
ष्णसापादिनाव … भं ज्येष्ठान्त्यं मूलः पातोमहापातः । परिघ अतिपातनामा योगः । अवमस्तिथिक्षयः । संक्रांतिः सूर्यसंक्रम
णपुण्यकालः । … सिनीवालीकुहूर्मावास्या । अमावास्यायाः प्रथमो यामो सिनीवाली तु संज्ञके । द्वितीयास्य पर्यंतं
दर्शः समाप्ते योकुहूः ॥ … सिनीवालीमानादिष्टहु कलाकुहूरिसाभिधानात । द्वर्शे चन्द्र … दर्शनरहिता मावास्या एतेषां भेदाः अग्रे
प्रतिपादयिष्यंते । वज्रे वज्रयोगे । शूलप … चतुर्दशी यमघंटे … योगे दग्धयोगे सूर्ये कुषं चाग्निरसा …
दानं … सोदरस्य भ्रातुर्भगिन्या वा नक्षत्रे । पितृभे मातृभे वापि
तात्व पितृ … योर्भे मातृभे पितृभे च । एषु निमित्तेषु सुत … जन्मचेत्स्यात् … इत्यर्थः । दुष्टनिमित्तस्यो
पलक्षणार्थमितरत्र … प्रसवानंतरं … यथा पुत्रत्रय प्रसवानंतरं कन्या
जन्म कन्याप्रसवानंतरं पुत्रजन्मा सोजनिः शान्तितः वसिष्ठादिप्रोक्तशांत्या । स्वनुष्ठितया शुभा परिणामसुखदायिनी इत्यर्थः ।

40

अथ शांतयो लिख्यंते। तत्र प्रथमं मूलशांतिरुच्यते। शौनक उवाच। अथातः संप्रवक्ष्यामि मूलजातः सुतासुतं मातापित्रोर्धनस्यापि कुले
शांतिर्हिता यदा। जातस्य द्वादशाहे तु जन्मर्क्षे वाथ शोभने। मासाष्टके वा मतिमान् कुर्यात् शांतिमादरात्। वसिष्ठः। सुतेनैव [illegible] तु मंड
पं कारयेद्बुधः। कुंडं तत्र प्रकुर्वीत [illegible] मार्गतः। पंचामृतं पंचगव्यं पंचत्वक्पल्लवानि च। उदुंबराश्वत्थप्लक्षाम्रवटसपल्लवाः।
शतऔषधीमूलानि खननवर्त्मानि मृत्तिका। कुष्ठं मांसी हरिद्रे द्वे मुरा शैलेय चंदनं। वचा चंपक मुस्ता च सर्वौषध्यो [illegible]
[illegible] संगमस्थानसंभवः। [illegible] मृत्तिका। शतऔषधीमूलानि च। अश्मरी १ सहदेवी २ अपराजि
ता ३ गुंजा ४ उशीर ५ बाला ६ अंधःपुष्पी ७ शंखपुष्पी ८ ज्येष्ठीमधु ९ कौरक १० चक्रांकिता ११ विष्णुक्रांता १२ शिवक्रांता १३ मयूरशिखा १४
काकजंघा १५ भृंगराज १६ कुमारी १७ [illegible] १८ कालिका १९ अपामार्ग २० बिल्व २१ षण्मूल २२ अंबुज २३ उत्तरा २४ पुत्रजीव २५ दूर्वा २६ का
श २७ कुश २८ शालूं २९ ताल ३० चक्रमर्द ३१ सिंही ३२ व्याघ्री ३३ अर्क ३४ पुस ३५ पलाश ३६ पिप्पल ३७ वट ३८ उदुंबर ३९ तुलसी ४० उ
सल ४१ शतपत्र ४२ अतसी ४३ सारिवा ४४ कदंब ४५ कदली ४६ बिजपुर ४७ दमनक ४८ पुरली ४९ पुनर्नवा ५० आम्र ५१ पाटल ५२ श्री
पर्णी ५३ करवीर ५४ चंपक ५५ उडूची ५६ देवदारु ५७ अगरु ५८ चंदन ५९ कुटज ६० शिग्रु ६१ हरिद्रा ६२ जटामांसि ६३ वचा ६४ कुष्ठ ६५ तज ६६
दारुहरिद्रा ६७ बंधुजीव ६८ सिधुवार ६९ सर्षप ७० अश्वगंधा ७१ मुस्ता ७२ कुरंट ७३ पनस ७४ जीवक ७५ जाती ७६ मालती ७७ मधुक
७८ खदिर ७९ सप्तच्छद ८० शिरीष ८१ काकमाची ८२ शतावरी ८३ केतकी ८४ जंबू ८५ शाक ८६ वेतस ८७ आमलक ८८ सरल ८९ गिरिक
र्णी ९० इति। तिलमाषयवाश्च व्रीहिर्गोधूमा नीवारयावकाः। चणकैः सहिताः सप्त सप्तधान्यानि सर्वदा। वज्रमौक्तिकवैडूर्यपुष्प
रागेंद्रनीलकं। पंचरत्नमिदं प्रोक्तं मंत्रैः कुंभेषु निक्षिपेत्। सुवर्णेन प्रमाणेन तदर्द्धार्द्धेन वा पुनः। निरृतिप्रतिमां कुर्यात् [illegible]
विवर्जितः। [illegible] पंचकार [illegible] लक्षणः। पलार्धमूलसुवर्णस्य [illegible] प्रपूजयेत्। सुवर्णं सर्वदेवेषु संस
र्वदेवा [illegible] सर्वदेवमयो हरिः। [illegible] एतद्धितः। [illegible]
[illegible] प्रधानाचार्यमेतेषां श्रेष्ठं तत्प्रतिमार्चन [illegible] स्वस्तितुः [illegible]

ऽऽषधं अ णाज जलपूरितान। पूर्वोक्तद्रव्यसंयुक्तान् स्थापयेत् कृतवर्णकान्। विधानं पञ्चकूप्यस्य चापि मधुपर्कादिनार्चयेत्। द्वारेषु नापकान
द्वौ द्वौ द्वौ च वरयेत् पुनः। आकृष्णेनेति रुद्रैर्मन्त्रैः मधु कुसुमाक्षताद्भिः। ततस्तु कुंभे जलानि स्थापयेत्। कुशा कुर्चे जपेदिति। रुद्रसूक्तं च भद्राग्नेराना
भद्रा घृतकुम्भान्। पुरुषसूक्तं च तन्मन्त्रैर्दैवा आप्यायस्वेति। गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकं पंचगव्यमिदं कुंभे क्षिपेज्जम
दग्निनां। रजतं कांचनं ताम्रं विद्रुमं तिर्यं वारिवं। निक्षिपेत् कुम्भमूले च रत्नाबंधनं निर्मितं। अष्टाष्टभ्यवपरिमितसुवर्णनिर्मितामि सर्वः।
देवदारुजनौले यं पंच मनोल्लासलं ततः। चत्वारो अर्भिर्यं तु चरानाच्छिद्रघटे क्षिपेत्। तंत्रपात्रं परिन्यस्तं तत्र च छिद्रघटं स्थितं। ततश्चानिर्द्र
तिं देवमर्चे पञ्चासनमाभिमुखं। सोमसूर्य स्थितमंत्रेण मधु कुंभं स्थापयेदितरेभिः। मूलरूपं विधातव्यं यथा मंकुशपवाहनं। स्वकृस्वेटधरं चोर्ध्व
द्विभुजं च वरं कौमासननं। स्थापयेत् कुर्मांश्रेव वस्त्रगंधादिभिर्यजेत्। चरुं च श्रपयेत्तत्र नैवेद्यं तदुपस्थापयेत्। तत्र च चारि कुंभाश्च तुर्दिक्षु स्था
प्याः। एकः कुंभः रुद्रस्थापनार्थं। अन्यः स्थाप्याः। एक शतच्छिद्रः कुंभः। तस्मिन् कुंभे देवदारु जीलयेत्। सा सौषधानानि। तथा मूलं अष्टा सुवर्ण
दशा एवमि निर्मितं निक्षिप्य तदुपरि तं म्राद्रिपात्रं निधाय तदुपरिकुंभं निधाय। तत्र मिंद्रनिमातिमा इन्द्र प्रतिमा जलप्रतिमा सहितां
स्थापयेत्। षोडशोपचारैर्वा पंचोपचारैर्वा पूजयेत्। उक्तं च तेन केन। पुष्पाभिर्मंत्रैस्तोयैः प्रोक्षितायां ततः। ततो रुद्रकुंभं सुम्ल
क्ष्णं रक्तं व्रणविवर्जितं। अष्टम्यमूलनिर्मितं कं पूरयेन्निर्मलांभसा। आकृष्णेधि स्नेनयात फलं स्थापनं कुंभं इमं मे इति मंत्रेण पूरयेत्
तीर्थवारिणा। कुंभं च वस्त्रगंधाद्यैस्तत्र मंत्रैः प्रपूजयेत्। याः फलिनीरिस न याक्षिपेत् सौषधादिकान्। वस्त्रगुण्ठितं तां कुर्यात् पूरये
त्तीर्थवारिणा। कूर्चं हेमसमायुक्तं चूतपल्लवसंयुतं। स्वस्तिकोपरि विन्यस्य स्थिरं कुमसपल्लवैः। द्रोणव्रीहिं श्चाविनिक्षिप्य तु धान्येन वि
धापयेत्। पंचरत्नानि निक्षिप्य सर्वौषधिसमन्वितं। अर्चितं गंधपुष्पाद्यैः श्रीरुद्रं तत्र संयजेत्। तत्रास्तिरथ्यं सूक्तं यात रुद्रानुवाकं।
रुद्रसामं मंत्र श्चापुरुषं रुद्रोऽपीत्य स्वस्त्ययनं जपेत्। जपश्च पंचकुंभाश्च इत्य यात स्नाभतः। श्रीरुद्रस्यैकं कुंभं च सर्वसूक्तानि तत्र तु। तथा
संपंचमं कुंभं पूर्वोक्तैर्लक्षणैर्युतं। चतुःप्रस्थवर्णं कुर्यात् सं च व कं चतभवेत्। एतस्यैव नाम शतच्छिद्रघटमित्युक्तं। वस्त्रावगुण्ठितं कुर्या
त्पूरयेत्तीर्थवारिणा। पंचरत्नसमायुक्तं आम्रपल्लवसंयुतं। अस्मिन्नपि पंचरत्नसप्तमृत्तिकाशतमूलदेवदारुप्रभृत्यौषधहेम

मूलादि निक्षिपेत् । तत्र प्रातः पूजांते । विष्णुक्रांता सहदेवी तुलसी नागतांबूरी । मूला निमानि नागपर्णी या दूर्वा सा भोविशेषतः । तस्योप
रि मसी सा सं स्वर्णं वा रौप्यं वा एवं । श्वेतकुसुमेन संपूज्य प्रातर्मूलानि निक्षिपेत् । कुंभोपरि प्रसिद्धं मूलेन स्वस्वदैवतं । एवं प्रसिधि
देवं च पूर्वं पाठ सर्वं दैवतं । स्वस्वलिंगोक्तमंत्रैश्च प्रधानादि प्रपूजयेत् । पंचामृतेन संस्नाप्य आवाहयेत्समर्चयेत् उपचारैः षोडश
भिर्यथाप्रोक्तोपचारैः । रक्तचंदनगंधाद्यैः पुष्पैः कुंकुमसिताक्षतादिभिः । मेषशृंगादि धूपैश्च घृतदीपैस्तथैव च । सुरापोलिकमांसाद्यै
र्नैवेद्यैर्भोजनादिभिः । मत्स्यमांसैः सुरायुक्तैः आसत्ता ... विवर्जयेत् । सुरास्थाने प्रदातव्यं क्षीरं सैंधवमिश्रितं । पायसो लवणोपेतं
मांसस्थाने प्रकल्पयेत् । ... पुष्पांतं सुसमभ्यर्च्य होमं कुर्याद्यथोदितं । निर्वापप्रोक्षणादी
नि चरोः कुर्याद्यथाविधि । ... आज्यभागांतं ... अत्र विशेषः । मूलं प्रजापतिरिति मंत्रस्य कण्व
ऋषिः अनुष्टुप् छंदः । ... देवता । भूर्भुवः स्वाहा । प्रजापतये स्वाहा स्वपहोममंत्रो । पालाशः समिधाज्येन चरुणा ... प्रत्येकं
... शतं जुहुयात् । मूलं प्रजापतिरिति समिधो ... मंत्रेण ... सोमेति ... मंत्रैः ... समिद्भिश्च तिलव्रीहि ... या
हुतिभिस्ततः । मूलं प्रजापतिरिति ... अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा नियता संख्या । अयं होमप्रकारः ...
यो ... पायसं ... संख्यया जुहुयात् ... पुनः पायसं घृतसंमिश्रं जुहुयात् ... समिद्भिरवरुह्य ... कितः
संख्यया जुहुयात् । अपि देवतानां ... जुहुयात् ... नक्षत्रदेवताभ्यश्च पायसेन तु होमयेत् । ... पंचवारं ... जुहुयात् ततः ।
... जातवेदसे ... सीरं युंजंति ... अग्निर्वा ... सन्निमेव च । ... नागपर्णानां ... श्री
सूक्तेन ... समिद्भिरवरुह्य क्रमात् । अष्टोत्तरशतं ... अष्टाविंशतिः क्रमात् । अष्टाष्टसंख्यया वापि जुहुयात् ...
पः । ... सोमेति पायसं जुहुयात् ... चतुर्दहितमा ... इति मंत्रैः । स्रुवेण जुहुयाद्धाराः ... आहुतिभिः क्रमात् ।
आचार्यो यजमानो वा ... पूर्णाहुतिं जुहुयात् । होमशेषं समाप्य ... कुंभाभिमंत्रणं कुर्याद् ... अभिमंत्रये
त् । ... यजमानार्थं यजेत् ... मंत्रस्य ... जपेत् । धूपं दीपं च नैवेद्यं कुंभयुग्मे निवेदयेत् प्रसाद

यततोदेवं अभिषेकार्थमाहरयत्। भद्रासनोपविष्टस्य यजमानस्य ऋत्विजः। दारपुत्रसमेतस्य कुर्युः सर्वेभिषेचनं। अशीत्या भिन्नित्सूचे
केनपात्रमानीभिरेव वा। आपोहिष्ठेति मन्त्रभिरापस्त्वाह्रुद्रेण च। सहस्राक्षेण स्तुत्वेनाविदेव सावेति मंत्रितः। शिवसंकल्पमंत्रेण एव सभाय्येव
मंत्रकैः। यो सौ वज्रधरो देवो महेंद्रो गजवाहनः। मूलजातशिशोर्दोषं मातापित्रोर्व्यपोहतु। यो सौ शक्तिधरो देवो हुतभुक् मेषवाहनः। सप्तजि
ह्वश्चैव देवो अग्निर्मूलदोषं व्यपोहतु। यो सौ दंडधरो देवो धर्मो महिषवाहनः। स्कन्द नाशो समास्त मूलदोषं व्यपोहतु। यो सौ खड्गधरो देवो निर्ऋ
ती राक्षसाधिपः। प्रशामयतु मूलोत्थं दोषं बालस्य शांतिदः। यो सौ पाशधरो देवो वरुणो हेमभूषणः। वारिराजोस्य बालस्य दुष्टदोषं व्यपोहतु। यो सौ
मातापति देवो अग्निसोमगवाहनः। बालस्याशारदो सर्वदोषापनुत्तये। यो सौ निधिपतिर्देवः खड्गधृग्नरवाहनः। मातापित्रोः शिशोश्चैव मू
लदोषं व्यपोहतु। यो सौ पशुपतिर्देवो पिनाकी वृषवाहनः। आश्लेषामूलगंडांतं दोषमाशु व्यपोहतु। विघ्नेशः क्षेत्रपो दुर्गा लोकपालास्तथैव च।
सर्वदोषप्रशमनं सर्वे कुर्वंतु शांतिदाः। तस्य योरभिषेकं तु सर्वदोषापशांतिदं। सर्वं प्रसिद्धं मंगलानां च मंगलं। तस्मान्नरितकुंभाभ्यां षण्मासानुल
पर्यंकुर्यः। ततः शुक्लांबरधरः शुक्लमाल्यानुलेपनः। यजमान ऋत्विजान् संतोषयेद्द्विजान्। आदिकान् धेनुं पयस्विनीं दद्याद्वा यथाविस्तरः
कौ। [illegible] हेम प्रदापयेत्। महार्घं वस्त्रप्रतिमा तस्यैव प्रयत्नतः। श्रीरुद्र आपि निर्देश्यः [illegible] तत्कुंभ
वस्त्र प्रतिमां तस्मै दद्यात् प्रयत्नतः। [illegible] लिंगं। ततस्तन्मूल प्रदान [illegible] प्रदापयेत्। दद्याद्गां [illegible]
स्वादि भोजयेत्ततः। अलाभे सति [illegible] ततः सर्वशांतेभ्य पठनं आशिषां ग्रहणं तथा। [illegible]
प्रियतामिति। इति मूलशांतिः। अथाश्लेषाजातशांतिः प्रथमेव कार्या। तत्राभिषेकं पूर्वोक्तवत् पंचकुंभान्स्थाप्य। असंभवे तु कुंभं [illegible]
रुद्रस्थापनं। द्वितीये आश्लेषाप्रतिमास्थापनं। अभिषेकं [illegible] पूर्ववत्। तत्राश्लेषाप्रतिमा सर्पाकारा अधिदेवता [illegible] प्रतिमा। मस
पिंडे [illegible] प्रतिमा स्थाप्य पूजयेत्। नमोस्तु सर्पेभ्यो [illegible] आमन्त्र [illegible] सर्पोरक्त [illegible] नेत्र [illegible] भुजः पीतवस्त्रः फलपाणिर
[illegible] आभरणभूषितं। एवं ध्यात्वा ततो [illegible] होमकर्म समापयेत्। अभिषेके विशेषः। आश्लेषाऋक्षजातस्य मातापित्रोर्
नस्य च। भ्रातृज्ञातिकुलस्थानां दोषं सर्वं व्यपोहतु। पितरः सर्वभूतानां रक्षंतु पितरः सदा। [illegible] तस्यापि [illegible] ज्ञातिबांधवाः

44

शेषं पूर्ववत्। सर्पाधिपमन्त्रस्तुभ्यं नमो नमोस्तांच्यणलक्षिपं। गंधवता धर्ममथात्संसर्वारिष्टप्रशांतये। इत्यर्धमंत्रः। मूलनक्षत्रवत्कुर्यात्सार्पगंडे
स्वमामतः। एतन्मूलाश्लेषाशांतिकं कुर्याद्विवाहे उपस्थिते स्वशुरस्य भ्राश्वसत्वे मूलाश्लेषयोः संभवे योमपितुरस्तोस्ततदरिष्टनिरस
र्थं विधेयं। उपलक्षणमेतज्ज्येष्ठादिनोस्योपि। आयाव्यां नरस्य ज्येष्ठबंधुकष्टशांतये च। नारदः। मूलजा श्वसुरं हंति व्यालजा श्वतरंग
ना। ज्येष्ठापि स्वग्रजं हंति देवरं तु द्विदैवजा। शांतिर्वा सुष्ठु डाकार्या तन्निर्दोषत्वकारणं। अन्यकाले पिता कुर्यादिति वाहे श्वसुरादिकोति। इसान्हे
षाकेति। अथ गंडांतशांतिः। गंडांतशांतिं वक्ष्यामि सोममंत्रेण भक्तिमान्। कांस्यपात्रे प्रकुर्वीत पलैः षोडशभिर्युतं। अष्टाभिर्वा तु मे
त्रैभिर्वाप्यर्धाभावे यथाशक्ति वा। तन्मध्ये पायसं संपक्वेन च्युतेन पूरिते। राजतं चंद्रमाश्चात्र सितपुष्पसमन्वितं। देवसः श्वेतकुसुमासास्वेतकु
मालांबरान्विताः। सोमो धेनुरिति मंत्रेण पूजां कुर्यादतं द्विजः। अप्येलाह सकर्मं च अग्निदेवान् समाहितः। आप्यायस्वेति मंत्रेण पूजां कुर्या
त्तदनंतरं। दद्याद्वैदिकानामिष्टं गंडदोषप्रशांतये। श्वेतकुंभं तोयपूर्णं समन्वितं। गंडदोषप्रशांत्यर्थं दद्याद्द्विजवरेः श्रुतिः। अ
न्यापि पूर्ववत्कलशहोमाभिषेकादि कार्यं। तिथिगंडे तूडुगंडेष्वाहं वदन्मेनुरूपतेः। कांचनं लग्नगंडेषु दद्यात्सदोषशांतये। आद्यभागे पितुर्गं
डे अन्यार्धे भगिनीषु च। इतरत्रापि सोमं मातुरभिषेकं प्रकारयेत्। अन्यच्च। उत्तराषाढचित्रासु पूर्वाषाढयोः श्वश्रवण। कुर्यात् शांतिं प्रयत्ने
न नक्षत्रानारंभे तु। चित्राप्यपुष्पपादे द्वितीये पूर्वाषाढाधिष्ण्यपादे तृतीये। जातः सुतस्त्वौलराग्ने विघातो मातापित्रोर्भ्रातुरप्यो
सत्त्वं। द्विमासस्त्योत्तरादोषः पुष्ये चैव त्रिमासकः। पूर्वाषाढे षष्ठमासि चित्रायां षण्मासिकं फलं। नवमासं तथाश्लेषा मूले स्यादष्टमासमाः
स्मृताः। ज्येष्ठामासैकं पंचदशाहं पंच वर्जिते। उत्तरे तिलपात्रं स्यात् तिष्ये गोदानमिष्यते। अजा चित्रांसु वै दद्यात् पूर्वाषाढासु कांचनं। य
थावाश्च श्रीहिमाषाश्च तिलयुक्ता देयाः पायसं। एवं विशान्त्रनुसारेण कुर्याद्धि ब्राह्मणभोजनं। पितुरायुष्यकामो च शांतिरत्र विधीयते। इति गं
डांतादिशांतिः। अथ ज्येष्ठाशांतिः। भरद्वाजः। ज्येष्ठादौ मातृजननी माता मध्ये द्वितीयके। तृतीये मातुलं हंति चतुर्थे जननीं तथा। आत्मानं
पंचमे हंति षष्ठे गोत्रक्षयो भवेत्। सप्तमे कुलनाशः स्यादष्टमे ज्येष्ठसोदरः। नवमे श्वसुरं हंति सर्वं हंति दशांशके। इति। मासे कं घटिकाषट्
स्य फलं स्मृतं। अपि मूलशांतिवत् सर्वं कार्यं। तत्र विशेषः। घटिके कालचक्रे गते ज्येष्ठा सैषा घटिका द्वयं। तयोः संधिरति ज्ञेयं शुभगंडान्तमी

॰मेषां सप्ताह आन स्तु पितुः सस्यात्रि मासाद्‍ः। अथ सर्वकर्मकाशांतां हि [illegible] धूंपचाग्रजं। शांतिं तस्य प्रवक्ष्यामि दोषप्रशांतये। तत्र चतुर्दिक्षु कुं-
भचतुष्टयं स्थापयेत् मध्ये स्नान [illegible] पंचमं कुंभं संस्थाप्य सर्वबीजं [illegible] विधाय। तत्र। [illegible] कुंभाग्रे स्वर्णमयं [illegible] गजान्वितं। कुर्यात् [illegible]
देवं द्रसुरनायकं। शालितंडुल संपूर्णं कुंभस्योपरि पूजयेत्। [illegible] इति यजुः मंत्रेण वाग्यतः। पूजयेत् [illegible] सम्यक्
लोकपालगणान्वितं। रक्तवस्त्रद्वयोपेतं देवराजं [illegible]। पूजयेद् वारुणीमंत्रे कुंभो [illegible] ततः। [illegible] द्वितीयकं
समुद्रज्येष्ठा इति च इमं मे गंगे चतुर्थकं। पूजयेद् [illegible] गंधाद्यैः चतुरः [illegible] आ नो भद्रा जपं [illegible] अग्ने द्वितीयकं। इंद्रसूक्तं रुद्र आप्यं
जपं च सूक्तं जपं ततः। समिधि [illegible] अष्टोत्तरं ततः। सार्धं [illegible] चरुणा चैव मूलमंत्रेण वाग्यतः। [illegible] आप्यं वर्तेनैव [illegible]
ला न्याहृतिभिर्हुत्वा [illegible] अष्टोत्तरं शतं। ततोऽभिषेकः। ततो [illegible] मंत्रेण [illegible] मंत्रेण वा कुर्यात् आवलोकनं। पुनर्देवतापूजनं
कृत्वा। नमोस्तु सुरनाथाय नमस्तु शचीपते। ग्रहाणां [illegible] दोषप्रशांतये। अष्टोत्तरशतं संख्यां कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं। अभ्यर्च पूर्व
[illegible] इति ज्येष्ठा शांतिः। अनया व्यतीपाते आघाते [illegible] पंचके [illegible] सुदारुणः।
तस्मिन् [illegible] दिने [illegible] जायते। अतिदोषकरी [illegible] पापसुतेन प्रदापयेत्। यजनं देवतानां च ग्रहाणां चैव पूजनं। आभ्युदयिकं
[illegible] भोजनं। [illegible] शांतिर्
[illegible] कुमारजन्मकाले तु व्यतीपाते च वैधृतौ। संक्रांति [illegible]
[illegible] नवग्रहमुखं कुर्यात् तस्य दोषप्रशांतये। प्रथमं [illegible] ततः शांतिं समाचरेत्। [illegible] पूर्वे [illegible]
मध्ये [illegible] अलंकृते [illegible] पंचद्रोणमितं [illegible] कुर्याद् [illegible]
परिकल्पयेत्। [illegible] अष्टपत्रं [illegible] पुण्याहवाचनं [illegible] आचार्यवरणं [illegible] प्रतिष्ठितं कुंभमव्रणं
[illegible] पंचगव्यं पंचरत्नं [illegible] नवेष्टयेत्। तस्योपरि न्यसेत् [illegible] सूक्ष्मवस्त्रेण सं-
युतं। प्रतिमां स्थापयेत् [illegible] साधिप [illegible] अधिदेवतां। चंद्रादित्यौ [illegible] एवमेव व्यतीपात [illegible] संक्रम
णस्य च ५

२८
सू.वि.

न.प्र.

अधिदैवं भवेत्सूर्यश्चंद्रः प्रत्यधिदैवतं तत्राहुतिपूर्वेणैतन्मंत्रेणात्रयेणैव केन मंत्रेण प्रधानप्रतिमां यजेत्। ॐ सूर्य इति मंत्रेण
सूर्यपूजां समाचरेत्। आप्यायस्वेति मंत्रेण चंद्रपूजां समाचरेत्। तत्राष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टोत्तरशतं वा अष्टाविंशति संख्या जपं सर्वेसौ
रजपं च अग्नो भद्रेति भद्रा अग्नेति सूक्तं पुरुषसूक्तं मंत्रकं एतान्मंत्रान्कुंभान्स्पृष्ट्वा चतुर्दिक्षु जपं कुर्युः। एकैकेनैव मंत्रेण समिधा अन्व
स्तुनेत्। अष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टोत्तरशतं वा अष्टाविंशतिर्वा। सर्वेऽजपेन रूपेण तिलहोमं समाचरेत्। ततः समुद्रज्येष्ठा। आ
पो हि ष्ठेति रक्षोघ्न। अग्निर्मूर्धेति सूक्तेन पावमानीभिः। मंत्रकेन। ॐ सूर्येति आप्यायस्वेति वैदिकमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिंचंतु सा
दिकैः पौराणमंत्रैश्चाभिषेकं कुर्यात्। तत आचार्यं दत्तं। अन्यद्दक्षिणादानादिकं पूर्ववत्। इति सूतकरागर्ग्ये व्यतीपातवैधृति संक्रांतिशांतिः।
अथ कुहूसिनीवालीदर्शशांतिः। तत्र अमावास्यायां स्वाभिधमावास्यायामष्टौ भागान्कृत्वा प्रथमादिभागे चंद्रदर्शनं यस्मिन्नवेलिविचार्य।
यदा चंद्रदर्शनं सिनीवाली। यदा चंद्रादर्शनं तदा दर्शः। सकलचंद्रक्षयस्तदा कुहूरित्यर्थः। तदुक्तं छंदोगपरिशिष्टे। इंदुक्षयेकालः आ
दुकालस्तत। प्रकृते स्वेंदुक्षयकालपरिमाणमुक्तं। अष्टमेंशे चतुर्दश्याः क्षीणो भवति चंद्रमाः। अमावास्याष्टमेभागे पुनः किल भवे
दणुः। अत्रैं दुरात्म्ये महत्वे वाक्षिष्टेन तु र्थभागेन कलावशिष्टः। तदिंदोरणुपत्थभेति केसूक्ष्मवासिअग्निश्चक विदेवदूतीति। एतत्का
रिकाव्याख्यानं तत्र भाष्यकारेणोक्तं। प्रकृते तयामस्य कष्टद्वयकालस्तत्र अमावास्याः सप्तमाष्टमप्रहरे रूपक्षचंद्रक्षयकालः। चतुर्दश्यो
पयामदयरूपः दियामो वा चंद्रसूक्ष्मकालः इति। तत्र आयमत्रविषये विवेकः। यस्याममावास्यायां प्रथमप्रहरे वा स्यात्। प्रसरकलावांचंद्रद
र्शनं स्यात्सा सिनीवाली। तत्रोत्पन्नस्य सिनीवाली शांतिर्विधेया। तस्यामेवामावास्यायां चंद्रकलालेशः न क्षयकालामावास्यांति
नै महत्तएव। तस्य च संक्रांतिसमयवत्तिसूक्ष्मत्वेनेंदुर्दयतस्तदमावास्यायाः सप्तमाष्टमप्रहरयोः वक्षयकालस्य भाष्यकारेणापरिभा
षितत्वात्सप्तमाष्टमप्रहरात्मकः कालः कुहूशब्दवाच्यस्तत्रोत्पन्नस्य कुहूशांतिः। पुनस्तस्यामेवामावास्यायां प्रथमप्रहरानंतरं सप्तमप्रह
रपर्यंतं मध्यस्थप्रहरपंचात्मकः कालो दर्शशब्दवाच्यः। तत्रोत्पन्नस्य दर्शशांतिर्विधेयेति। एवमेकस्याममावास्यायां कालभेदेन त्रयं संभवति।
यदा तु अमावास्यायां चंद्रदर्शनाभावस्तदा प्रथमे तदुक्तं स्वरूपं संभवतीति। अत्र केचित् चतुर्दश्यामेव चंद्रदर्शने सति परदिने या

२४

47

मावास्या सा सिनीवाली सा कुहूः। तत्र पूर्वं दृष्टचंद्रा यस्यामिति अन्यपदार्थस्या अमावास्यारूपस्यैव सामानाधिकरण्येन ग्रहणात् सिनीवालि
नी वा लीं स्यात् भेता चंद्रकला यस्यां वा चिनः भेत सूर्यादुत्पादयन्ति उत्पन्ना कालेन सिनीवाली चंद्रकला इत्यामावास्या नीताः इति
नीवालीति पुंसांतिभ्यो नु दृष्टयुक्ते चंद्रकाभ्यामामावास्या यांन युक्ते इति। तस्मात् दृष्टेंदुः सिनीवाली सा या वासे सा भिधीयते
दृष्ट यामाया। अपमेकानुभाणिते विदो भृत्या समाद पुः। तत्र स्यात् दृष्टेंदुः सिनीवाली सुर्दोऽ दृष्या सामाधिकारो करी सा नष्टेंदु कुहूः
सं दृष्टे चंद्रस्य दर्शनयोग्यत्वे सति प्राक्क्षिप्ततजसं चंद्रमसं अदर्शनिरवका व्याप्तिसदर्शनयोग्यत्वे सति लक्षणं। अतश्चंद्रदर्शन
लक्षणं च सभा वास्यां सिनीवाली नाम। चंद्रादर्शनस्तमावास्या कुहू नाम। लक्षणद्वयानाक्रांतामावास्या दर्शशब्दवाच्येति।
अयमाशयः। यदामावास्यां सूर्योदयात् प्राक् घटिकात्रयव्याप्ति तदा दर्शसंस्कारकत्वेन चैव दृष्टं चतुर्भागतं चेत्तदासा सेयं
सिनीवाली नाम। तादृग्याममावास्यायां द्वितीययुक्त सूर्योदयानंतरमेव शिष्टाममावास्या घटिकाचतुष्टयं चतुर्भागतं सनम्बकुं
कुहूं तिरं नाचंद्रादर्शनलक्षणासत्वात्। यदि सैवामावास्या सूर्योदयात् पूर्वं घटिकात्रयं घटिका चतुष्टयं वा प्रतिपत्संबंधा तदा
सिनीवालीव। अपतादृश्यां सूनामामावस्यायां घटिका चतुर्भागतं सामा वास्या
पूर्णा कुहूः। तामेव दर्शनलक्षणासत्वात् दर्शनाख्यापि कुहूः या जि तद्रूपा। यदा तु सूर्योदयानंतरं पूर्वमेव तु द्विमामु घटिकाद्वि
तिका तामुअमावास्या दृष्टतः। एवं चतुर्दशी त्रिकालव्याप्तिरत्नास्या सुपरिस्थितदर्शरूप ग्रहणाद् द्वितीयामा वास्यादर्शनामत्वेन
दर्श इत्येतनराग्निर्व्यापीयते निर्णीतः। अथ प्रकारांतरेण। सिनीवाली सर्वसर्वधारी सिद्धा सैव। कुहूस्तपापाभ्यासिकी।
यदाहुर्वसिष्ठः। न दृष्टेंदुस्य दर्शनतो विप्रमावास्याभवेत्। कुहूर्योगादिति स्मातो आधिभ्य स्रभयादिष्वत। अयमर्थः। यस्मिन्न
दृष्टेंदुश्चाविप्रमावास्या स्नात। तां सिनीवाली दर्शं सा भवति या घटिका भवेत्। नक्षत्रं च यस्य पुरुषस्य जन्मनक्षत्रं जन्मकाले कालां
तरेण। या स्यात् तस्य पुंसो आधिभ्यसः कुहूर्योगो ह्येषः। तत्र कुहूर्जननरूपलक्षणतो भवत्यापात। कालांतरेऽपि कुहूर्योगात्
भवेत्तां निर्विघ्नया कुलनएव तगमोहनेत। यस्य जन्म दृष्टेंदुं रोगविपत्तौ कुहूर्भवेत्। अभिप्रारेणान्दं तस्य स्वयमेवमरिष्यतीति।

२५
मू.शं.

न.प्र.

अतोऽविषघटिकातः पूर्वकालोत्पन्नादग्धा भवति। एवं प्रकारत्रयेण सिनीवाली कुहूदर्शानां भेद उपपादितस्तत्र प्रथमासंभवाय मत्स्ये
स्तु लभ्यति प्रसंगेन। अथ शांतिप्रकारः। सिनीवाल्यां प्रसूता स्यात्स्य भार्या पशुस्तथा। गजांश्च महिषांश्चैव शक्रस्यापि श्रियं हरेत्। येव सं
द्विजा भ्रामे स्वप्रसादेऽपि दीनवनः। वर्जयेत्तान्त्रेण पशुपक्षिमृगादिका। न। द्विजः पत्तिलः। कुहूप्रसूतिसिद्धिः सर्वेषां सर्वदोषकरी मता।
यस्य प्रसूयते तेषां तस्यायुर्दिनवनाशनं। नारी शि एतन्दोषाणां परिहारोऽभिधीयते। एदि सागा तत्र शांतिं कुर्या त्स्याविनहस्त। अति
मां कारये दिभो भानु भुंज समन्वितं। निर्मल स्वर्णं वरदाभयहस्तां यथा क्रमात्। श्वेतवर्णां श्वेतपुष्पां श्वेतांबरधारिणीं तां। त्रैयंबकेन
मंत्रेण पूजां कुर्याद्यथाविधि। इदं भानु र्जुंभव ओं कुहूमावास्यामसा यस्य। रक्तवर्णां गजारूढां यतां हेतिं मंत्रेण। विनरः सु सवर्णां भानु
हे आभिमामगाः। यच्चासमूलरूपं ऽलुंभ मानांच पारिलः। ये स सापादनमं मंत्रेण पूजां कुर्यादनंतरं। कलशस्थापनं आदि पूर्ववत्।
समिधा आज्य चरू होमं तिलमाषैश्च सार्षपैः। अष्टसहस्रं लाजासमिभिः स्वाहेदैः शुभैः। अष्टोत्तरशतं मुख्यं प्रसेकं तुभ्यं यात्तु पः।
मंत्रकेन मंत्रेण तिलान्या हुतिभिर्हुनेत्। ततः करस्याभिषेकं कुर्याद्याज्ञान् लोकनं। अथ सर्वमभिषेकादि पूर्ववत्। अथ सिनीवाली
कुहूशांतिः। अथ दर्शशांतिः। अमावास्यायां जाता नामाता पिता वा दरिद्रतः। तद्दोषपरिहाराय शांतिर्वै स्यादिनारदः। तत्र संके संक
ल्पः सर्वतोभद्रं विधाय तन्मध्ये कलशं संस्थाप्य तन्मध्ये निक्षिपेद्रूपं दृढं सिरस्वसादि कं। आपोयोऽद्व्यर्कं स्वस्थाः सुजनतां वंब
कांस्तथा। एतेषां च समूलानां तनगाध च्छाया पत्स्तथा। पंचरत्नानि निक्षिप्य वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत्। तत्र सर्वसमुद्राहति आपोहि
ष्ठेति त्रिचेन कल्याणं अन्यत्र पालिं चेरमच्चान्नैव समुद्रजेष्ठ चत्वा। अभिमंत्र्योदकुंभं तप ग्रे। पूर्वं प्रजापयेत्। दर्शश्च स्वर्णाथावसो
म स्वर्णस्वरूपकाः। प्रतिमा स्वर्णोञ्जनि सारा जातानाम्ना आघ या। आप्या यस्वेति मंत्रेण सविता पश्चात् तमेव च। उपचारैः समाय
पूजयेत्तो होमं समाचरेत्। समिदाज्यचरू द्रव्यं क्रमेणतु हुयाद्बुधः। हुनेत्तदा वितरमंत्रेण सोमो धेनुं। चमेतः। अष्टोत्तरशते सविभ
त्या बन्धनात्संख्यया। अभिषेकादि पूर्ववत्। हिरण्यं रजतं चैव कृष्णां धेनुं च दक्षिणा। ब्राह्मणा भोजयेच्छक्त्या कारयेत्स्वस्ति
वाचनं। इति दर्शशांतिः। कृष्णपक्षचतुर्दश्याः प्रसूतेः षड्विधं फलं। चतुर्दशीं च भागं कुर्यादादौ शुभं स्मृतं। द्वितीये पितरं ह

२५

ऽनिलतोयेमातरं तथा । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शांतिं कुर्याद्विधानतः । प्रतिमां कारयेद्धैमीं कर्षमात्रसुवर्णतः । तदर्धार्धेन वा कुर्यात्
सर्वलक्षणसंयुतां । रक्तवस्त्रसमासीनां वरदाभयपाणिकां । शुद्धस्फटिकसंकाशां श्वेतमाल्यांबरान्वितां । अंबिके मंत्रेण पूजां कुर्यात्
द्विधानतः । कुंभमेकं न्यसेत्स्थाने स्थापितं च तथा । तन्मध्ये [illegible] सनवासत [illegible] इति मंत्रतः । आग्नेय्यां कुंभमारोप्य पूजां कुर्यात्तथा
क्रमात् । आपो भद्रा इति सूक्तेन भद्रा अग्ने इति सूक्तकं । तस्या पुरुषसूक्तेन कद्रुद्राय क्रमात् । जपेत् । प्रत्यक्षस्याभिषेकं च सर्वेषां सा
महाशैनं । समिधाज्यचरूंश्चैव तिलामाषांश्च सर्षपान् । अश्वत्थप्लक्षपालाशखादिरैः समिद्भिः । अष्टोत्तरसहस्रं वा अ
ष्टोत्तरशतेन वा । अष्टाविंशतिभिर्वापि होमं कुर्यात्स्वशक्तितः । अंबिकेति मंत्रेण तिलाज्याहुतिभिः क्रमात् । ग्रहाश्चैव
होतव्या अस्मात्पूर्वविधानतः । अभिषेकं च विप्राणां भोजनं च यथाविधि । दद्याच्च दक्षिणां शांतिः । एकस्मिन्नेव नक्षत्रे भ्रा
त्रोः पितृपुत्रयोः । प्रसूतिश्च तयोर्मृत्युर्भवेदेकस्य निश्चयः । तत्र शांतिं प्रवक्ष्यामि सर्वाचार्यमतेन तु । आग्नेय्यां स्थानमालेख्य
नक्षत्रप्रतिमां ततः । नक्षत्रमंत्रेण अर्चयेत् [illegible] [illegible] पूरितं [illegible] वस्त्रेण संवेष्ट्य [illegible] धूपदीपनैवेद्यैः स्वशाखोक्तेन मा
र्गेण कुर्यादग्निमुखं ततः । तेनैव तु मंत्रेण तु अष्टोत्तरशतं । प्रत्येकं समिधाज्यचरुभिः प्रायश्चित्तात्मकं च । अभिषेकं ततः कुर्यात्
आचार्यं पितृपुत्रयोः । तस्मात् अलंकारं दद्याच्चाचार्यं पूजयेत्सुतः । कृष्णां गां दक्षिणां दद्यात् माषत्रयसुवर्णकं । देवताप्रतिमादानं तथा
भूयसीं दक्षिणां सह । यानशय्यासनादींश्च दद्यात्तद्दोषशांतये । भोजयेद्ब्राह्मणान्सर्वान्वित्तशाठ्यविवर्जितः । एकस्मिन्नक्षत्रे
[illegible] नक्षत्रं शांतिः । अथैकस्मिन्नेव नक्षत्रे भ्रातृयोः पितृपुत्रयोः सर्वे भ्रातरः [illegible] भ्रातरो । इति स्वरूपाणां एकस्मिन् इत्येकस्मिन् सु भ्रा
तोर्द्वयोरेकनक्षत्रे जनने विशेषः । भ्रातृजननतः सोदरभ्रातृभगिन्योः अथ भ्रातरौ स्वसा च भ्रातरावित्येकं भ्रातृपुत्रौ स्वसृदु
हितरौ पत्न्याभगिन्योः एकस्मिन्नक्षत्रे सोदरयोः भ्रातृभगिन्योरपि विशेषः । स्यात् तत्तु पुंभावे एवं पितृपुत्रयोरिति सम्यक् पिता च पुत्रश्चेति
सिद्धे पितापुत्रयोः नक्षत्रजनने विशेषः । स्यात् तत्तु मातापुत्रयोः । तत्र माता च पिता च पितरौ । पितामाता इत्येकशेषः । तथा
पुत्रश्च दुहिता च पुत्रौ । पितरौ च पुत्रौ च तेन पितापुत्राणामिति बहुवचनं स्यात् । तस्मादपि वचनांतरानुरोधेन विषयो

पि संकट ही तो भवति। यत्र तु वसिष्ठः। अपि योऽस्य जन्म कर्म वर्षे जातस्य पितृमातृहा। जन्मर्क्षे लोचनत्वमेवं जातः स गोमुखे इति। प्रसवः। दैवकीर्तिः।
यदि कश्चित्पि स्वे जायते तु हितरो भ्राता पुत्राः। अपि योऽन्तकराः सूर्यग्रहपरे इति रत्नमालायां इति। अपरे अन्यत्र ग्रन्थे गर्गः। यस्यैव
जन्मनक्षत्रे जायते भ्राता सुतोऽपि वा। स जातो मृत्युं सहसा यास्यत्येव प्राणान्प्रसाधयेदिति। अथ मूलेऽप्युपलक्षणं तेन सर्वशान्तिरो
गमन्ते गोमुखप्रसवोऽपि चीयते। गर्गः। प्रतिपत्सर्वविघ्नेषु प्रायश्चित्तमनुस्मरन्। सर्वारिष्टविनाशाय यत्कृत्वा गोमुखप्रसवं पु
नरिष्टे सुतारिष्टे मात्रारिष्टे तथैव च। यो न्यासि गोमुखे प्रसवं तु मूलभे। एतद्दोषेषु जातस्य कुर्यात्तेन तथा ज
न्मर्क्षे गोमुखप्रसवेऽशुभवारे शुभे दिने। कृत्वा भूम्यादिकं सर्वं गृहालंकारपूर्वकं। गोमयेनोपलिप्याथ गृहे सेवनभागके। पं
कजं कार्णिकायुक्तं जाभिः। ... वर्णकैः। ... प्रसार्य तैः।
स्थापयत् ... पुनः सूत्रेण वेष्टयेत्। ... गोमुखं ... गोमुखात्।
विनिर्गतं ... स्थापयेच्छिशुं। ... मन्त्रेण गोप्रसूतं तु बालकं। आ
चार्यः ... तः पिता ... मन्त्रेण
येत्। ... पिता स्वपुत्रमुखं ... गोमुखं ... आपो हिष्ठा ... भिर्मन्त्रैरभि
षिंचनं ... पिता। ... आसीत् पुत्रनामासी सजी
वः ... पायतां शिशुं स्थापयेत्ततः। ... विप्रायतां
गां ... पिता ... ततो होमं प्रकु
र्वीत ... होमं ... घटं स्थाप
... निक्षिपेत्। ... निक्षिपेत्। ... भिः
सार्धं येत्। ... ततः ... भिर्मन्त्रैः कुंभं ... यत् ... होमं

कुर्यात्कृपानतः ।आपोहिष्ठेति तिसृभिरस्मुमे सोमस्य ।आर्द्रिकमोः परमं परम ष्टौभ्या भिन्निति सूक्ततः ।कृमिशमिः प्रस्यंवं चाष्टाविं
शंतिसंख्यया ।अश्वत्थ चाष्टसंख्या वादृषिभिः धान्य संयुतं ।आर्द्रिसादिग्रहाणांच होमं कुर्यात् समंत्रकं ।इतिगोमुखप्रसवविधिः ।
अथ प्रसंगाच्चौनकरणं तिः ।सुतजन्मये सुतान्वित स्मात जन्मयेवास्तु तोयाद्वः ।मातापित्रोः कुलच्छाधनस्य विघ्नं महद्भयेन ।जातस्य कारयां
हैवा डाहताहे शुभे दिने ।आचार्यो वलितो कुलाष्टस्य सर्वेपुरः सरं ।अन्मा विघ्नुमहे हू प्रतिमा स्वर्णेन कृता ।पूजयद्वा नारसिंह्या
कुलश्रेष्ठोपरि शाकिनः ।पंचमे कलशे स्ताः ग्रहपेंदुः संख्यया ।रुद्रसूक्तादिबलानि शांतिकः ... जिह्वर्णां ।ऋतु जपकोजपे प्रसौ
र्कम् कालेसमाहितनुः ।आचार्यो तु यादृग् समाभिर्दृ ... लांश्च रुद्रं ।अथ नरसहस्रं वा शतं वा अष्टविंशतिः ।देवताभ्य श्च वर्ष
र्के ह्रिभ्योग्रह पुरःसरं ।कांचनं अवेक्षणं कुर्यात् पूर्व वदाचरेत् ।इति चित्र शांतिः ।अथ प्रसंगात् ... ततो स्कंध ।एषां लुभा
स्थानस्था नेष्टाशुभांशुप क्रमात् ।कर्म सवेषारकृष्णा माशुभमिव तेजनाः ।पितृपक्षविनाशाय सूर्यस्थाने भवेद्गुरुः ।मातृपक्षविनाशाय चंद्रस्था
नमुपाहृतः ।होराश्यां गहतेयस्या नक्षत्रे वा ग्निशाकरः ।प्राणसंदेह माप्नोति ... यस्माज्जन्मन एतेषु स्थितेत्र ग्रहा भासयेत् ।
नजातानां भवेत्सीडा ... रा: शांति वर्जिताः ।संक्रमणं तस्य शेषा जन्मांतिम ये श्रवणमहलं ।बहुरोगम् स्कजननो हानाहुतयोपाभ्य कर्मप्याः ।
तस्माद्दानं च होमं च रे भाजनं जपोनभ्या ।उपरागाभिषेकं च कुर्यात् ... र्भ विष्ण्यानि ।नक्षत्रानं च श्वा ।रूपं विभाव्य भुजंग स्यैरकांचनेन ।
जन्म पिष्टेन प्राग्हिम कृते दिनस्याधिपे चाग्न्स्ते भिदृष्य सेन मसाप्रपूज्या ग्रहमाथ वैद विष्णु पोसुपरीक्ष ताय ।यस्य राशिंस्समासाप्य भवेद्ग्रहणांस
भवः ।तत्रस्नानं सर्वेष्वपाम मनोषधि समन्वितं ।चं द्रोपरागे संप्राप्य कुर्याद् ब्राह्मणवाचनं ।संपूज्य चतुरो विप्रा अष्टकुंभा साधि लेपनो ।
पूर्ववेदोपरागाख्य समानीयौषधादिकं ।स्थापयेच्चतुरः कुंभान् अग्ना ... सागरान् तिगजाश्व ... वाल्मीकः संगमाहृत गोकुलाल्राजमह
रस्थेशा च महस्तुमानीयान्निक्षिपेत् ।पंचगव्यं च कुंभेषु रत्नयोवो रोचनं तु गुग्गुलं ।तत्सर्वं निक्षिपेत्सर्वं कुंभेष्वाहृत्य सुवान् ।सर्वस्तु हासादि
नस्तोभ्यानि जलदानतः ।आयांतु यजमानस्य सर्वे दुरित क्षय कारकाः ।योसौ वज्रधरो देवो आदित्यानां प्रभुर्मतः ।सहस्रनयनो शक्रेण
हपीडां व्यपोहतु ।मुखं यः सर्वदेवानां सप्तार्चिरमितद्युतिः ।चंद्रोपरागसंभूतामग्नीपीडां व्यपोहतु ।यः कर्मसाक्षिभूतानां धर्मो महिषि

यम अंशोप रोगोत्थां ग्रहपीडां व्य॰। त्रिशूलिः कालपाशो यमलयानिलसन्निभः। स वरुणश्च निभीम शरस्तपीडां व्य॰। नागपाशधरो देवः सदा
मकरवाहनः। स जलाधिपतिश्चंद्रग्रहपीडां व्य॰। प्राणरूपो हि लोकानां सदा कृष्णमृगप्रियः। वायुश्चंद्रोपरागोत्थां ग्रहपीडां व्य॰। यासौ निधिपतिर्दे
वः खड्गशूलगदाधरः। चंद्रोपराग कलुषं धनदोत्र व्य॰। यो सौ बिंदुधरो देवः पिनाकी वृषवाहनः। चंद्रोपरागजां पीडां स नाशयतु शंकरः।
त्रैलोक्ये यानि भूतानि स्थावराणि चराणि च। ब्रह्मविष्ण्वर्कयुक्तानि तानि पापं हरंतु मे। एवमामंत्रितैः कुंभैरभिषेको गणान्वितः।
ऋग्यजुः सामभिर्मंत्रैः शुक्लमाल्यानुलेपनैः। पूजयेद्वस्त्रगोदानैर्ब्राह्मणानिष्टदेवताः। एतानेव ततो मंत्रान्विलिख्य कनकान्वितान्।
यजमानस्य शिरसि निदध्युस्तु द्विजोत्तमाः। ततो विधाय पूजां तु सुपरागानुगामिनीं। प्राङ्मुखं पूजयित्वा तेन मस्तामिष्टदेवतां। चंद्रग्रहे
निर्वृत्ते कृतगोदानमंगलः। कृतस्नानस्ततः सर्वं ब्राह्मणाय निवेदयेत्। अनेन विधिना यस्तु ग्रहस्नानं समाचरेत्। न तस्य ग्रहपीडा स्या
न्न बंधुजनक्षयः। सूर्यग्रहे सूर्यनाम सदा मंत्रेषु कीर्तयेत्। यदद्भुतानि संभावयति मानवः। सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वसुखभाग्भ
वेत्। इति ग्रहणशांतिः ॥ १४॥ अथ धनवस्त्रप्रसंगाद्यामिन्याद्यानां तारकाणामुपशांतिरुच्यते। भूमिकंपे नाग्निकुंडे दधन्ही मयूरेषु नेत्रा
भिवार्द्रं हुतं कृत्वा। वेदाग्निरूपाग्निथमाग्नेय न्ध्याय यज्ञाङ्गुलीहृदराभतारकाः ॥ १५॥ तत्राग्निमासिसस्तारा एवं भरण्यादितारां
सामि जातां तारा संख्याश्रेष्ठा तारामानोति। प्रयोजनमाहतत्राहे। न यस्य जन्मसु चाहे फलं मच्छे स्तारकाभिः। सहसा इति। तथा वस्त्री
पतेः। वह्निरिवह्निषु सुखोदकताग्निभूतवालाभिनेत्रयरभूकुसुमाभिरामाः। रूपा भिरामगुणविख्यात द्विमुग्भरं तावुधौर्ज
पादिता केमयोभतारादिति। नन्वत्र संमतिभावे सभावंदशति भाति सती यत्ते भूतो वाभिः शातिशिति विशेषः। उ॰ अत ॥ १६॥ उत्तराध्ये
रुद्राध्यी स गौ ध्ययामिदिवामा कृतिसुपञातिरयोद्भुतात्र्यामाहः। अम्भादिरूपं तुरगस्य योनिः स्तुरोनलूणस्य मणीमहेव। ए
षलके भवनंनवमंव कराध्याकरोमौक्तिकाविद्रुमंचा ॥ १७॥ तोरणंनलिनि भंच कुंडलं सिंहपुच्छ गजदंत मंच काः। भास्विवाश्वि कूरणं भ
मर्देलौ च तमंच कृपमामम्मर्दलाः ॥ १८॥ अश्विमाश्विनप्रभृतीनां रूपमाकृतिरूच्यते। तत्राश्विमातुरंगास्यमश्वमुखसदृशं। भर
ण्या योनिभंग सदृशं। कृत्तिका या नापितक्षुर कारं। रोहिण्याः अनः शकटसदृशं। मृग॰ मृगस्य शिरः सदृशं। आर्द्रा याम

लिसदृशं। पुनर्वसोर्गृहतुल्यं। पुष्यस्य स्वस्पृक्तो बाणसदृशं। आश्लेषायाश्चक्राकारं मघायाः यामभवनं दहसदृशं। पूर्वाफाल्गुन्याः पंचकः। स्व
द्वाकारं। उत्तराफाल्गुन्याः शय्याकारं। हस्तस्य हस्ताकारं। चित्रायामौक्तिकाकारं। स्वात्याः विद्रुमं प्रवालसदृशं। विशाखायास्तोरणाकारं।
अनुराधायाः बलिः भक्तपुंजाकारं। ज्येष्ठायाः कुंडलाकृतिः। मूलस्य सिंहस्य पुच्छाकारं। पूर्वाषाढायाः गजदंतसदृशं। उत्तराषाढायाः
मंचकसदृशं। अभिजितस्य त्रिशृंगाटकसदृशं। श्रवणस्य त्रिचरणाभं। धनिष्ठायामर्दलसदृशं। शततारका वर्तुलं। पूर्वाभाद्रपदायाः
मंचकसदृशं। उत्तराभाद्रपदायाः यमलाभं। रेवत्याः मर्दलाकारं। स्वरूपमित्यर्थः।१८। अथ जलाशयायामदेवप्रतिष्ठामुहूर्तमाह मृत्तोत्तम
शुद्धे रेवतीविशाखाश्लेषा पंचोपजातिकासु येषाः। जलाशयाराममसुरप्रतिष्ठा सौम्यायने जीवशशांकशुक्रे।८
शमे दृक्षिप्रचरेषु वेस्याः सत्सु सितेत्स्वसुते तिथिक्षणे वा।९१। रिक्तारवर्जे दिवसे तिथौ स्तातारां कपापैरिभवेण संस्थेः। अष्टांत्यगः सत्स्व
देवेनेन्द्रे सर्वोपिते कोपुरुते तौन्विविसु।१०। [illegible] सर्वदेवस्थिरक्षे।९१। पूष्ये महादिमूर्पसर्पभूरयोः सम्य म
बरोजिनस्य।९१। जलाशयायाः वापिकूपतडागादयः। तेषां प्रतिष्ठा उत्सर्गः। सुराः देवाविष्ण्वादयः। तेषां प्रतिष्ठा स्थापनं। सौम्यायने उत्त
रायणे। तथा जीवशशांकशुक्रेषु दितेसति। तथा मृदुक्षिप्रचरध्रुवनक्षत्रेषु तथा सितेपक्षे कृष्णपक्षे। तथा स्वस्ततिथिक्षणे वा। स्वस्यदेव
स्य प्रतिष्ठा कर्तुमिष्टा तत्स्वामिकेन [illegible] मुहूर्ते वा। तथा रिक्तारवर्जितदिवसे। तातिथि।१८। भौमवारे प्रतिरिक्तातिथि वा
रेषु एवं विधो न प्रतिष्ठा। जयायाप्रायश्चर्मदेवानां क्रमेण कर्मोत्सवोपभोगफलं आयोग्यफलस्याभावात्। दक्षिणे तथने कुर्वन्तत्फलम
वाप्नुयात्। यतस्तु दक्षिणायने एव जलस्थितिसंभवस्तदानकालनियमः। न कालनियमस्तत्र सलिलं तत्र कारणमिति भविष्यपुराणोक्तेः।
।१८। अथ क्रूरप्रतिमानां दक्षिणायनेपि स्थापनं कार्यमित्युक्तं। वैखानससंहितायां। स्वतभैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रमः। महिषासुर
हंत्रीन्द्रस्थाप्यावेदक्षिणायने। आदरः। मिथुने वैभासेषु माघादिषु च पंचसु। यदिनं यस्य देवस्य तद्दिने तस्य संस्थितिः। अथ लग्नशुद्धिः।
रुद्रापांकपापेष्वं [illegible] सूर्यभौमशनिराहुकेतुमित्रिभवं संस्थैः। तौ मयखे कारस्थानास्थिते रुपीलसिते लग्ने [illegible] सन् स्थेनर्देः
सौम्यशुक्र [illegible] प्रतिष्ठा अतिशस्ता। अथ सर्वामरो दक्षिणहलग्ने
सोमसुतशुक्र [illegible] गेहस्थ [illegible] यो दुर्गा [illegible] यो दिनौदिस्वभाव
स्थाप्यायाः। तथाकोत्रस्था पटेकुंभे। विष्णु युवतौ [illegible] महादेवो [illegible] मिथुने। चतुर्मुखे योदुर्गादियो [illegible]

रात्रौ। पिष्टेन कृत्वा धनुर्मीनेषु। सुरा देव्य अध्वनुः षष्ठियोगिनी मन्त्रसम्भूरलग्ने मेषकर्कतुलामकरेषु। सर्वेषामेव कार्ये कृताश्च स्थि
र दृष्टे वृषसिंहवृश्चिककुंभेषु स्थाप्याः। अथ पुष्य महारात्रि। मृदु अर्कद्वारगे यो यौ मृदुलेन क्षत्रे स्थाप्याः। उपलक्षणयामेतत्। सूर्यस्य ह
स्तन क्षेत्रे स्थापनं। इंद्राग्रा भरणीः पुष्य श्रवणाभिजित्करा कुबेरस्कंदयोरनुराधायां। दुर्गादीनां मूले। सप्तर्षिलग्नं स्वाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मी
श्रा सवी लक्ष्मीपुराणास्वादीनां पुष्ये स्थापनं। उक्तंच रत्नमालायां। पुष्यश्रवणाभिजित्सु सुरेश्वरकयोर्विनायकस्कंदयोर्मे त्रैस्थलरुद्रः क
रेण शैवे दुर्गादिकानां मूलं। सप्तर्षयो धनवसं निधियक्षकार्यप्रतिष्ठा स्वलु न शेषां श्रीवासवा लक्ष्मीकि घरे भवानां तथा स्वतात्रा
श्वातिभिर्महालक्ष्मीः। अथान्य प्रपातः। पिष्टोक्त एवं। यस्तोदेवयोनिः। सर्पा वसूत्मादयः। विद्या धराप्सरोयक्षरक्षोगंधर्वकिन्नराः।
पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतमिरेते देवयोनयः समभिधानात्। आदित्योवेन सह सासुरप्रथमस्वस्मृतीमन्त्रतयः। अं संदेहु सां स्थाप्यः।
तथा श्रवणे जिनो बौद्धश्च स्थाप्यः। उपलक्षणमेतत्। इंद्रकुबेरवर्जितानां लोकानां धनिष्ठायां स्थापनं। गोचप्रतिष्ठानादेवाणां मु
नरा रोहिण्यां सुस्थापनं। तथान्य श्रीपतिः। गणपति रुद्रसोयक्षभूतासुराणां मप्रफलिसरस्वत्यादिकानां च पौष्णे भवसिसुगतना
मोवा सर्वे लोकपानां विनमखिलानां स्थापनं हि स्थिरेषु। ११६। इतिश्रीदैवज्ञानंतदैवज्ञसूनुरामविरचितायां मुहूर्तचिंतामणिटीका
यां प्रमिताक्षरायां नक्षत्रप्रकरणं समाप्तं। १७। (॥) १७। अथ संक्रांतिप्रकरणं व्याख्यायते। तत्र प्रासंगिकमितो परत्वे संक्रमं नामग
मनं। संक्रांतिः। तस्यां नक्षत्रविशेषेण वारवशेन च संज्ञाफलं च सार्द्धेन वसंततिलकेनाह। घोरार्कसंक्रमणसुमर्यजौहिमध्यान्ध्यांक्षी
चित्रालसुमिप्ये त्वं चरक्षेभौमे। चोरान्महोदरसुतान्यतीमक्षमैत्रेभ ध्वांक्षी मिश्रदरमिसुखये भवेद्द्वा। विभाभमिश्रभभगौतुपशु
मिश्रा तीक्ष्णार्केत्रे स प्रसुखाखलु गस सोन्या। अर्कसंक्रमणमर्कसंक्रांतिः उग्रवर्गोउग्रनक्षत्रेषु रविवारे च नानानामाश्यातस घोरेस
तिसंज्ञा सा शूद्रानां सुखनये सुखसुसादयेत्। उग्रवाद्यित उप्ये: सद्दितोयः तस्मिन्नुग्रवाद्विरभ मध्यमपदद्योपीनसुखपः। भेतः स
प्रत्येकं ज्वत्नं। अथासमाहार द्वंद्वः अभिसमागतनामानि। नुमभाविः। एवं लघुनि भाविस्वादिष्वपि समाधेयं। अथ लघुनक्षत्रे बुधे सा
मवारे वा सूर्यसंक्रांतिध्वांक्षीनाम्नी विप्रांचैतन्यां सुखस्थापयेत्। चरक्षभौमे चरनक्षत्रे भौमवारे वा सूर्यसंक्रांतिर्महोदरसुता महोदरी
संज्ञका चौरान्सुखयेत्। तमैत्रे बुधवारे सूर्यसंक्रांति ~~महोदरसुता~~ मंदाकिनीनाम्नी नृपतीनां सुखयेत्। स्थिरगणेस्थितनस

१ मैत्रनक्षत्रसंत्ते

मेषु गुरुवारे वा अर्कसंक्रांतिर्मंदाकिनी नाम्नी विप्राणां सुखाय भवेत् ॥ शुक्रसोमवारे वा अर्कसंक्रांतिर्मिश्रा नाम्नी पशूनां सुखाय भवेत् ॥ तीक्ष्णा
अर्के जैनीत्का संज्ञन इत्येषु अर्के ऽमावास्या वारे वा अर्कसंक्रांतिः साराक्षसी नाम्नी अंत्यजानां सुखदा भवति अंत्यजसुखदा अथ सर्वेषां अपादि
नराणां त्रिभागेन संक्रांति अशुभफल मुक्तवा यत्र इत्यादि संज्ञान सार्द्धं वसंत तिलकमाह ॥ अंत्यो दिनस्य नपतीन् प्रथमो नेहंति मध्ये द्विजान
विप्रशो परकेन महान् ॥ अस्तोति सप्तमहरके पृथिपालानकादिन अर्कं च रात्रिपित्रादि फलं ॥ सूर्योदयस्य कालं गतनवसौम्य साम्याप
ने मकरकर्कटयोनिरुक्तं ॥ अथ अर्कसंक्रमणे भिस्तु चलनं दिनमाने अभिभूतं पंगोभवति ॥ तत्र दिनस्य प्रथमे भागे अर्के संक्रमणं नृपान्
हंति मध्ये द्वितीयं अंशे द्विजांश्च ब्राह्मणान् हंति ॥ अपरे तृतीये अंशे वैश्यान् हंति ॥ एवं सर्वत्र ज्ञातव्यं ॥ अस्ते सूर्यास्तसमये अर्कसंक्रमणं शूद्रान् हं
ति ॥ अथ रात्रौ संक्रांति फलं ॥ रात्रि प्रथम प्रहरे पिशाचकान् आदि हन्यात् ॥ द्वितीय प्रहरे निशाचरान् राक्षसान् ॥ तृतीये प्रहरे नर्तकान्
चतुर्थे प्रहरे पशुपालकान् सूर्योदयो समकाले अर्कसंक्रमणं फलं लिंगिनां पाखंडादि हंति सर्वेषां ॥ पाखंडः सर्वलिंगिन
॥ शुभं नाम क्रूर सौम्यवार परत्वेन फलमाह ॥ रवि भौम वारे संक्रांतौ दिनकर स्यात् मासो पितरकर्मणि ॥ आयसेन रथांति फलं ह
॥ धुनु गुरु वारे सति संक्रांतौ नजनाम पंचरणां ॥ क्षितिपति क्रूर सौम्य संस्थस्य द्विविध भूमि पीडा ॥ जन्मनक्षत्रे संक्रांति फलं द्विविधा
यां ॥ जन्म मासा पूर्वं संक्रमणं भवेत् ॥ तन्मासाभ्यंतरे रोगः क्लेश धननाशं ॥ नगरं रोगो रूप भेदः जनो ॥ अर्थ लोप संयुक्तः
स्थानं जन्मर्क्षे रविसंक्रांतौ अशुभं ॥ अन्यत्र विवादः ॥ अन्य मासस्य द्वादशे संक्रांतौ भवेद् दुःखं ॥ अतुलं क्षेमसुभिक्षं संपन्न
गुरु ॥ षडशीति मिथुनसंक्रांतौ भवेद् वर्षः ॥ आमयमरणं भयं पूर्वमर्पणं त्रिविधं ॥ वृष वृश्चिक तुलस्य कर्के ॥
संक्रमे समये ॥ विस्फोट यतस्करपीडा ॥ अनुभयं ॥ अथ सौम्यमासा सौम्य मन मिति ॥ मकर कर्कटयोः संक्रांति भवति क्रमेण
सौम्यवा याम्यायनं निरुक्तं मकरे उत्तरायणं ॥ कर्के याम्यायनं स्यात् ॥ अथ आर्तवस्य संक्रांति पुण्यकाल त्रिपुरा संज्ञा अनुष्टुभाह ॥
उत्तरायणं च याम्यं मनु कुंभ मासघे भवेत् ॥ तुला ग्रौ विषुवं विष्णुपदं सिंहालि गोघटे ॥ धनुर्मिथुन कन्या मीनेषु अर्के संक्रमणं षडशी
स्यात् ॥ षडशीति मुखं संज्ञकं स्यात् ॥ तुलामेषयोः संक्रांतिः विषुवसंज्ञका ॥ सिंह वृश्चिक वृष कुंभेषु संक्रांतिर्विष्णुपद संज्ञका ॥ अ
थ संक्रांतौ सुस्नानकालं पुण्यमाह ॥ संक्रांतिकाला दुभयत्र नाडिकाः पुण्यमताः षोडश षोडशात्र हि निशीथतो वा पर संक्रमे

पूर्वापराह्णेति मध्यमभागयोः । आलिंगितमार्तंडस्य संक्रांतिकाल आगतस्ततः । उभयत्र पूर्वतः परतश्च षोडश षोडश नाड्यो घटिकाः पुण्यसं
पादकत्वात्पुण्या मताः । अस्तमितेऽपि संक्रांतेः भानूपरस्ताच्च सार्धाः कलाः प्रतिस्फुरंति । धार्जवे [illegible] पूर्वतः परतश्चाष्टौ घटि
का इत्यत्र षोडशेति आरभ्यानंतरस्य पादस्य भवति । सूर्योऽस्तमितेऽपि कर्धूमान कलाः षष्ठ्याद्युगिता भक्ति मार्जिताः तदर्धनाम्नाः संक्रांतेरवार्क
पुण्यं तथापरेऽति । अस्तमिते मध्यरात्रे । अर्धरात्रे अर्वाक् पूर्वं परत्र [illegible] आश्रयति कालसंपूर्णापराह्णेति मभागयोः पूर्वापरमेवं ज्ञेयः क
मेणांतिम पूर्वभाग योरस्तमनसौ उदयाय का पुण्यावसर्थः । यच्च मध्यरात्रात् कृतसंक्रांतिर्नदा पूर्वदिनस्य उत्तरार्धे पुण्यं । यत्र परात्र पुण्यदि
संक्रांतिस्तदोत्तरस्य दिनस्य पूर्वार्धे पुण्यमित्यर्थः । २ ॥ अथार्धरात्रसंक्रमेण मकरकर्कटयोर्विशेषमाह । पूर्वोक्तविधिना यदि
संक्रमस्यादिने तूर्यं पुण्यमध्योदयस्तात् । पूर्वेऽपरस्तात् यदि याम्यसौम्यायने दिने पूर्वेऽपरे तु पुण्ये । पूर्वोक्तविधिनार्धरात्रे यदि संक्रमः स्या
त् तदा दिनद्वये पूर्वेऽह्नि परार्धे नंत्र पुण्यमुक्तं । उक्तं च । यच्चार्धरात्र एतस्या संपूर्णे संक्रमो रवेः । तदा दिनद्वये पुण्यं स्नानदानादि कर्मसु । अत्रे
ति । अथानंतरं उदयास्तात्सूर्योदयात् स्यास्तात् पूर्वे परस्तात् यदि याम्यासौम्यायने कर्कमकरसंक्रांतिसंक्रांतिर्भवतस्तदा पूर्वे परदिने
पुण्यं स्यात् । अयमर्थः । सूर्योदयात्पूर्वं कर्कसंक्रमणं स्यात्तदा पूर्वदिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने । तथा यदि सूर्यास्तादनंतरं मकरसंक्रां
तिः स्यात्तदोत्तरदिन एव पुण्यकालो नान्यदिने । तथा चागमार्थः । यच्च समये लामं मकरं यांति भास्करः । प्रदोषे वार्धरात्रे तु स्नानदानं प
रेऽहनि । अर्धरात्रे तु पूर्वे [illegible] संक्रांतौ [illegible] पूर्वमेवाह्नि [illegible] यावन्नोदयते रविरिति । वारयामें नारदस्त्वा । सूर्यास्तमयसंध्यायां
यदि सौम्यायने भवेत् । तदहः पुण्यकालस्यात् परतस्तु परेऽहनि । सूर्यस्योदयसंध्यायां यदि याम्यायनं भवेत् । तदहः पुण्यकालः स्या
त्पूर्वं [illegible] पूर्वतो [illegible] संध्यास्तसंध्यायां [illegible] अर्धनिर्गमात्रा संध्याः घटिकात्रयसंमिता । तथोपार्धोदयात्
न घटिका अयं संमितेति । एवं सत्यर्कबिंबस्यार्धास्तादर्धोदयाद्वा उभयतः त्रि घटिकाः ३।३ अस्तसंध्योदयास्तासंध्ये ज्ञेये ।
तत्रास्तसंध्यायां यदि मकरसंक्रमस्यात्तदा दिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने । यच्च स्तसंध्यामिति ककर्पयकरसंक्रांतिस्तदोत्तरदि
न एव पुण्यकालः न तु पूर्वदिने एवं यत्तुदय संध्यायां कर्कसंक्रांतिस्तदा सूर्योदयानंतरमेव पुण्यकालः न पूर्वदिने । यत्तु स्यसं
ध्यानः प्राक्कर्कसंक्रमस्तदा प्राग्दिन एव पुण्यकालो नोत्तरदिने इति विशेषार्थः । अथ यत्रोऽस्थाने न कुर्वीत तत्प्रपन्नं दैव निशेषतरति

पर्व

रात्रौ स्नानं न कुर्वीत सप्तम्यां(?) नैमित्तिकं तु कुर्वीत स्नानं दानं च रात्रिषु(?) ॥ सुगमं तु कथास्य शेषात् । सूतजनने संक्रांतौ उपरागे सूर्यचंद्रयोर्नित्यं संरात्रौ
कपि कर्तव्यं स्नानं दानं विशेषतो नान्यत्र विधिवत् ... नात् । राहुदर्शने संक्रांति विवाहे सप्तमे रहु(?) । स्नानदानादिकं कार्यं । अस्ति काम्यं नैमित्तिकं तु
चैतिरात्रौ संक्रमणे रात्रौ स्नानं प्राप्तं । तत्तु सु भौम(?) कर संक्रांतावेव कार्यं स्नानदानग्रहणं च सौम्यायाम्यायनद्वये दिवि । कश्यप श्राम ... स्मात् ।
नम्याच भक्कर्कटसंक्रांतौ स्नानदानादौ देश प्रसिद्धि ... चारेणाप्यवस्थानगंतव्या । तत्र मौ अंशस्त ग्रहणं वृषयने इति स्वीय सूर्यस्नानं दा
नं ग्रहणं च सौम्ययाम्यायनद्वये इति कश्यप संहि तोक्ता । चातुस्तस्य सम ... आवयन संभवेति रात्रौ च स्नानादिकं कुर्वीत । तस्मिन् प्राप्नु कामुकं तु पवि
सन्ध्या यामिदिवाकरस्यादि भविष्यात्तरपुराणां सुकृत वाक्यं मकोत्तरे सविश्वसमं च स्नानादिकं कुर्वीत । अत्रापि वाक्यदोक्तसंध्याकाल संक्रमे
विशेषो मेषसंक्रमे पूर्वार्धपरा: षोडश घटिका: पुण्याः इति पूर्वे सामान्ये नोक्तं दानं विषुवे सु विशेषमाह वृहद्वृत्ते आह । याम्याय
ने विषुवे आद्या स्तु ताज्या: । षडशीत्यानने सौम्यायनानां व्याप्ति पुण्यदा: ८० । कर्कसंक्रांतौ विषुवे च तथा सिद्धव्य भिन्न कुंभेषु संक्रांति
कालाच्चा: प्रथमा: षोडश घटिका: अतिपुण्यदा: स्नानदानं तु पुण्यदाले याः । अग्नि ... नेन व्या तुलान्तयोस्तुलामेषयोर्न प्राक् भवे
न: षोडश घटिका: । संक्रांतिकालात् प्रागूर्ध्व परत आद्यो । तत्र कालोऽत्र आरभ्यात् स्वसंक्रमे गुरुणा । वर्तमाने तुलामेषयोर्न स्यात् भयतो दशेति
मध्यमस्त तीर्थाः यान्यायने त्रिंशत् तथा षडशीत्यानने मिथुनकन्या धनुर्मीन संक्रांतिषु सौम्यायने मकर संक्रांतौ संक्रांति कालात् परत
श्चिमाः षोडश घटिका: अतिपुण्या: प्रथमास्तु तथा । एवं निर्णीते पुण्यकाल: स्नानादि कश्यप भेद: । तत्र स्नानादि कुर्वीत: । प्रसवाय
आह वसिष्ठः । विषुव सायने चाहतो संक्रांतौ पुण्य दिवसे वा पितृ पिंड न करोति हि सा रात्रौ सं ... प्रिया: । यद्यन विषुवद्वय सम्पूर्ते सागर
स्मात् स्वतस्यां तान्येव दर्शनत इति । भरद्वाजोक्ते: । अयं चान्निर्णय प्रकार: । नामापि संक्रमतो हेय: । न ग्रहेभावो कालनिर्णय प्रकारादिभिर्मौ
एव काल घटिका उपति वक्तास्तु ला: । तेन पूर्वं बंधयह भुक्ति भक्तः स्वादि प्रकारेण ग्रहभुक्तिर्ग्रहस्याबंधे: आनितासू
ष्मा घटिकाशिरत्नं । स्फुट... गातिस्फुट ... ष्व सा ख्याते तात् अतिसूक्ष्मा स्ताश्च मनीषितत्वा लोके अनुपनिबंध: । प्रथमा यथा ।
नाड्यो शमनु ला ७३ रवेर भ्यावि यो: पश्चात् पले शुन्य तुम्ब २०६ शौमस्या पिपले शुतानन ८० । दोषु क्रांपले: स्वाभिभि: । षष्ट्यो ८८ ष
गन्ना २० गुरुर स्पष्ट गोनं दाम लेखछमि: ८ पुण्या मु: स्वंत्रपाभावो ११० रुभ यतो मदप्रसव यो: सं क्रमे प्राति विरथ नाडुसंक्रांतिस पुण्य
का ला ... मासुत स्यात् । तथा यत्र निर्णय: स्वर साह ... माघ्य ... कृत साविहितादिना ... । मेषादितः प्राक् बलसंक्रमास्तु दो नेजपा

सेवहुपुण्यदास्तौ ॥१९॥ यथाशाशि संक्रमा हुतु पुण्यदस्तथावलसंक्रमा अपि तन्मतस्मात् ॥ अथायनांशाः षण्मातुल्याः स्पष्टभासूर्यगत्याविभा
तालक्ष्यर्द्धनास्वार्थे दिनपादफलैः कृत्वा मेषपादिर्हरा संक्रान्तिका सा चलसंक्रमाः स्युः ॥ तेचलसंक्रमा तदनेजपादीन्यत्र शुद्धहोमादौ
वहुपुण्यदा भवन्ति पुलस्त्यः ॥ अयनांशासंस्कृतो भानुर्गोलेचरति सर्वदा अमुष्या राशिसंक्रान्तिस्तुल्यकालाविधेस्तयोः ॥ स्नानदानै
जपहोमादि कर्मभिः सुसतं चलसंक्रान्ताव स्वयं पुरुषो भवेदिति ॥ आबालिरपि ॥ संक्रान्तिपुण्यकालस्तु विषुवायनेतथा ॥ अयनेविंशतिः
परेति ॥ अन्ये कर्कायने पूर्वाः विंशतिघटिकाः पुण्याः मकरसंक्रान्तौ तु परा विंशति घटिकाः पुण्यकालः मकरघ्रतिरिक्ते कालसंक्रमे
पुनतः संक्रमवत्तुल्य कालो ज्ञेयः ॥ अयनांशानयनादि विचारः ॥ सिद्धान्तादवगन्तव्यः ॥ ग्रन्थविस्तरभयान्नेहोक्तम् ॥ सा भग्नस्याय
र्तेजः संपर्कश्चलसंक्रमः ॥ मंडलसंपर्कश्च राशिसंक्रमः ॥ तिविषयविवेकः ॥ न तत्र नित्यनामानि येन संक्रान्तेन वक्ष्यति ॥ सा भग्नस्याय
नांतानुनिश्चतावि येव ॥ अयनांशाः महान्त आसन् संक्रान्तौ वराग्मे ॥ वृत्रिभूसन्निभे मासेन तथा इ कर्मपात योरिति ॥ एवं सूर्यायविमा
नयो र संक्रीलौ अवहारभिन्नितसर्वम नाकुलां पुण्यकालस्क्रलयाभ्युपैति संक्रमेपि विशेषः ॥ पूर्वलिखितवाक्यस्मरणात् ॥१८॥ अथ संक्रां
त्यपयोगाः जपमवहसमयस्त्रोपजाप्ता ॥ समंस्तु भिन्नमयस्त्र योगिन्नमघाग्निपूर्वा भपभं वहस्यात् ॥ अथवहरे गांतिनि भंजणसं
सार्पापुणाग्निलक्ष्याकथाम्या ॥१०॥ समदुक्षिमवसुगयोगिन्नमघाग्निपूर्वाभपभंसमं ॥ अल्पपंच लौ ॥ एतानि पंचदशभाग्निसमसंज्ञका
सेयानि ॥ ध्रुवं वृद्धिर्गातिनिभं वहस्याद्यादत्यप्रज्ञाभिव्रहसंज्ञकानि ॥ सार्पापुणाग्नि लक्ष्याकथाभं जघमं स्यात् ॥ आश्लेषादिषड्जा
निजघमसंज्ञानि ॥११॥ अथ संक्रान्तयोजनमुपेत्ववज्र्याह ॥ जघमभे संक्रमणोमुहूर्ताः ॥ बाहेदयोवाणकृतास्वहस्तु ॥ स्वराम संख्याः
मह्पाघासमर्घसाम्यं विदुर्दशनिपः ॥ जघमनक्षत्रे संक्रमे पंचदशमुहूर्ताः ॥ समनक्षत्रे संक्रमणे खरामसंख्याः
मह्पाघा समर्घ साम्य विदु दिनेतासा प्रमाणं घटिकाः स्त्रिंशन्नवति षष्टयश्च ॥ फलमाह ॥ महर्घ समर्घसाम्यमिति ॥ पंचदश
त्रिंशन्मुहूर्तयाः ॥ उत्कृष्टनारदेन तासां प्रमाणं घटिकाः त्रिंशन्नवतिषष्ट्यः ॥ फलमाह महर्घ समर्घ साम्यमिति ॥ पंचदश
मुहूर्ताया संक्रान्तौ सर्वमहर्घं तु प्राप्यं भवति ॥ पंचचत्वारिंशन्मुहूर्तसंक्रान्तौ समर्घं ॥ त्रिंशन्मुहूर्तायां समर्घं प्रमाणस्थितं भवति ॥
मुहूर्तायाः संक्रान्तौ सर्वमर्घमर्ह तु प्राप्यं भवति ॥ पंचचत्वारिंशन्मुहूर्तसंक्रान्तौ समर्घं ॥ जघमभे चंद्रदर्शने समर्घं ॥ अहन्यस्त्रे चंद्रदर्शने समर्घं समभेवेद
विधुदर्शने पीतिः ॥ चंद्रदर्शने ध्यानयवफलं नाम्नममर्घः ॥ जघमभे चंद्रदर्शने महर्घः ॥ अहन्यस्त्रे चंद्रदर्शने समर्घ समभे वह
दर्शनं सौम्यं ॥१२॥ अथ प्रसंगान्मकरकर्कसंक्रान्तौ मेषपातं लोपकाअनुष्टुभाह ॥ अर्काद्दिधारे संक्रान्तौ कर्कस्यार्द्धविंशोपका ॥ दि
शोनरवाणजाः ॥ सूर्यात्सौम्याद्द्वारसाधका ॥१३॥ कर्कसंक्रान्तौ अर्काद्दिवारे ससांशविंशोपका याः ॥ मध्याद्दिवारे

अर्कसंज्ञा सोदित्योतिवृत्तोपकः ॥ एवं सोमे त्रिंशतिः ॥ भौमे [illegible] गुरो [illegible] पुष्या [illegible] सोसायका पंचे सप्तर्षे ॥ अ
र्थको द्वा स्यात् वेः ॥ संक्रमो ज्ञात स्तस फल [illegible] अथाह ॥ स्यात् तौ तिले नागान्चतुष्पदे रवेः सुमौनि विष्ट स्तुगरादि पंच के ॥ किंस्तुघ्न [illegible]
[illegible] कुल कौल ने निष्टः समश्रेष्ठ द्वार्षे वर्षवाला ॥१२॥ रवि स्तो तिले करणे नागकरणे चतुष्पदे च करणे सुप्त ॥ संक्रमितः स्यात् ॥ गरादि
पंचके गरे वणिजे भद्रा यां बवे बालवे च निविष्ट स्यात् ॥ कं स्तुघ्न सकौलवे राकुनौ [illegible] ऊर्ध्वे स्थित ॥ संक्रमः स्यात् ॥ [illegible] करणाधिकेर
ला संक्रांतो रविः ॥ अर्घवर्षले अर्घमूल्ये वर्षणे [illegible] अन्येपि [illegible] समः श्रेष्ठः स्यात् अधमर्घः ॥ सुतरवि संक्रमो र्घ वर्षणाधाने
[illegible] महर्घभाव धामाभावकारकाः एवं त्रिविधः समः [illegible] श्रेष्ठः ॥१३॥ अथ रवेः संक्रांतेः करणपरत्वेन वाहनं स्यात् सुखभक्षलेपनं
जातिपुष्पालिसफलानि [illegible] विक्रीडित [illegible] आतिकवाह ॥ सिंह [illegible] राह रासभ [illegible] वाह [illegible] स्यात् [illegible]
[illegible] वत्तो [illegible] संक्रमो वस्त्रं श्वेत सुपीत [illegible] पांडुर [illegible] [illegible] बलदि [illegible] स्यात् [illegible]
[illegible] कुं [illegible] पाशांकुं [illegible] बाल [illegible] भक्षण [illegible] स्वपक्षा [illegible] [illegible] जातिर्देवत [illegible]
[illegible] पोम्गनाभि कुंकुमप [illegible] लोचनं ॥ [illegible] तुमरो [illegible] जनम [illegible] निचत [illegible]
[illegible] पार्श्वे [illegible] संकर [illegible] पुष्पं च पुन्नागकं जाति [illegible] कुल [illegible] स्थपतानानाः ॥१५॥
[illegible] स्यात् [illegible] पाव संक्रांति [illegible] नवाह नार्दः [illegible] जीवि [illegible] बहि [illegible] वो लु [illegible]
[illegible] कारणे [illegible] वाह नादि [illegible] नादि सिंहा [illegible] मते [illegible] बाहु [illegible] संक्रांति [illegible] वाहने अ
[illegible] मयोगे [illegible] सुख कुकुट ॥ नारदेन [illegible] [illegible] बाहु [illegible] सं [illegible] एवं सर्वे [illegible]
[illegible] पुति [illegible] वाहना [illegible] ॥ अभिमांसपरासंक्रांति [illegible] स्यात् ॥ [illegible] एवं [illegible] वर्ण
[illegible] पांडु [illegible] वर्ण आरक्त मल [illegible] वर्ण ॥ [illegible] असित [illegible] परमाल्पा
[illegible] सर्वे ॥ [illegible] स्या भावः पताभंमेघवर्णे ॥ [illegible] आयुधा [illegible] ॥ अथ [illegible]

यसं। मेरुस्थं गिरिसंभूतः। पक्वान्नमपूपादि। क्लिन्नं विगलान्नं। हरिद्राद्युपलिप्तं। अथ लेपोपलेपनं च। कस्तूरी नाभिः कस्तूरिः कुंकुमं केसरं।
पाटीरं चंदनं। मृगमदः रोचनं गोरोचनं। पनकोलककः। ओतुमदो माजरिधर्मः। भाषया जवादि इति। [illegible] अंजनं कज्जलं।
कालागरुः अगरुविशेषः। चंद्रकः कर्पूरः। अथ जातिः। संकरभावा अनुलोमजाः प्रतिलोमजाश्च। अथ पुष्पा। पुन्नाग नागकेस
रपुष्पं। मल्लिका वेलिः। जपाजासवना। शेषाणि प्रसिद्धानि सर्वत्र [illegible] पुष्पं। शिशुः कुमारः [illegible] बालो
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
तयोर्यदा। संक्रांतिद्वितयं चेत्स्यात् क्षयमासः स उच्यते [illegible]
पूर्वोत्तरदलयोः संबंधेन प्रथमांते संज्ञो मासो स्यातां। [illegible]
मासोत्तरमासेव [illegible] श्राद्धं विधेयं। तदुक्तं निर्णये [illegible] मासादि तिथिषु [illegible]

[illegible]

मासस्याथ ऽपगाऽधुनि स्यानिरन्तमाल्लीन्व। एक एव यदा मासः संक्रान्तिद्वयसंयुतः। मासद्वयगतं भाऽऽकुं तस्मिन्नेव प्रवास्यतस्मृति। मासाहृकृत
ण भेदर्व वारस्त्व मत्र थगोरव भयान्नलिरव्यत ॥११८॥१३४॥ इति श्रीदैवज्ञानंतसूनुदैवज्ञरामविरचितायां संस्कृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिता
क्षरायां संक्रान्तिप्रकरणं ॥७॥ अथ गोचरप्रकरणं आरभ्यते। तत्र जन्मराशेः सकाशात् ग्रहाणां वारवत्र्येन शुभाशुभफलं त गोचर बलिनु
रुच्यते। नगर भारी नागोन्व रफलशुभ आति हृदयेने हृन यानेप आतिहुर्वो ऽनाः। सूर्यः रसांसे खयुगेऽग्निनिं शिवा ह्वयो भौमस्यासौ लभ ऽथ। रसांके
यो लाभ भवारे गुणा से चंद्रो बराः ऽत्तगुणनंद योऽथ ॥१॥ लाभाष्टमे पापकेरसांसे न दूये द्विशरे छिरामा। रसांकयानगिशिधो खनागे लाभद्रयेद
वगुरौ नाराऽथ ॥२॥ स्मं सेन वांशो द्विग्रोरे स्मि वारौ शुक्रः कुनागे द्विनवे निरूपो वेदांबरे पंचनिधे गजेत्रो नंदे द्वायो भानुरसैश्चाचागैः ॥३॥ क्रमात् छुभो
विद्धः इति ग्रहः। स्यात् तु स्तुतस्या अनवेधमाहुः। रसांते दसा दैसमाहार ऽहः। शिवा द्वयोरिसाद्याश्विन रेलर योगः अंबराश्चाद्रसाद्ये आन्नस
माना मस्रासन मिति नुप भावो ऽथेयः। एवं सर्वे ग्रहा जन्मराशेः इति पंचमस्थो क स्थमे वा ऽथाहार्यं। तत्र सूर्य क्रमात्। रसांसे श्रुभो विद्ध
ऽथ स्यात् ध्रुवं जन्मराशेः रफांसे स्थ स्थाने शुभः। यदि तत एव जन्मराशे दशमस्थानस्था अन्ये ग्रहाः जन्मस्थादानिदुः सूर्यः शुभोऽप्य
शुभफलदाता। अन्यत्राने: सूर्यपुत्रलाहूद्यो जानी कार्यः। पितापुत्रः सुत संबंधि वेधं नाहुः। सुतस्यापि पित्रा संबंधित्वेन वेधं नाहुः। तथा खयुगे जन्म
राशेर्दशमः सूर्यः। शुभः वेधस्थानस्थानस्थाः ग्रहान्वर्जिता अन्य ग्रहाः स्युः स्तदाविद्धरसेव श्लोक त्रयं सम्यग्व्याख्येयं। तथाग्निनंद
रतोर्मनवमयोः शिवा द्वयोरे कादशपंचमयोः क्रमात् शुभो विद्धश्चेयुः। भौमस्तु। भौमे ऽशानितमो राहुश्च पयोपि जन्मराशितः रसांकयोः
६।९ लाभ भवारे ११।५ गुणं ३ स १२ क्रमात् शुभो विद्धश्चेयः सूर्यः। परंतु शनेः सूर्ये वेधो नास्तीत्यर्थः क्रमात्। अथ चंद्रस्य। जन्मभात् अंबरा १०
ऽथो ४ गुण ३ नंद यो ९ लाभा ११ ऽष्टमे ८ आद्य १ रारे ५ रसांक ६ स १२ नाग ७ द्वये २ चै द्वः क्रमात् छु चि शुभो विद्धश्चेयः। चंद्रस्य बुधवेधो
नास्ति। अथ भौमस्येति। द्वि २ शरे ५ ऽथ ४ गैो ३ रसां ६ के यो १ नाग ८ शिवो ११ ख १० नागे ८ लाभ ११ अंये १२ आवुधः क्रमात् छु भो विद्धश्चेयः।
अन्येचं द्वषोन। अथ देवगुरोरिति। जन्मभात् द्वराः ५ ऽथो ४ द्वं सु १२ नवां ३ ऽद्रिरुणे ७ ३ शिवा ११ ८ देवगुरुस्थले स्थातिः क्रमात् छु
भो विद्धश्चेयः। अथ शुक्रस्य। जन्मराशेः कु १ नागे ८ द्वि २ नवो ९ अग्नि ३ रूपे १ वेदां ४ बरे १० पंच ५ निधौ ९ गजे ८ शु ५ नंदे ९ रायः ॥२०॥

भानुभ्य.र. खे ६ शि वा ७१ ग्नौ ।। शुक्रः भमा ग्रभौ विद्धभ लेषु ।। अतो रंता पर्योर्थ्यैः सूर्योरसां स्वस्वादि कुपठित स्थानेषु विद्यमान सग्रहः शुभदः ।। तदनंतरं पठितस्थानेषु अशुभफलदाता अर्थ [illegible] स्थानेषु न शुभो नाप्यशुभ इति ।। अथ वामवेधं शुक्र प सेवं वलेचोपजा स्कन्दराद्ध ना ह ।। दुष्टोपि स्वे वे विपरीतवेधो शुभोद्दिष्टो ऽ शुभदः ।। शिताञ्ज ।। २० ।। दुष्टोपि स्वराज्योः सुको ग्राह्यनंतर पठित विरुद्ध स्थानस्थितोपि विपरीत वेधा द्गमवेधा शुभ ।। यथा सर्यानि [illegible] प्राग्रुक्तं दुःस्थानस्थितैर्वेधः सन्ने शुभफलदाता ।। एवमुत्तरस्थानस्थितः कश्चिद्ग्रहः प्राक्पठितस्थानस्थितैर्वेधः शुभदः सेवं सर्वत्र प्रात्य्यं ।। अयमेव वामवेध उच्यते ।। कश्यपः ।। अपि [illegible] किंचिद्दाति शुभफलं वामवेध विधानेन लशुभोपि शुभदः ।। द्विकोणेर्याति ।। शितेशुक्र पक्षे शुक्रे चंद्र द्विकोणे द्वितीयपंचनवमेषु स्थितः शुभदः ।। अशुभोपि क्रमेण पक्षे अष्टम चतुर्थ स्थानस्थितेषु पवर्जितमेदे पंचदिनविद्धस्तदा शुभ इति भेषः ।। नारदः ।। शुक्र पक्षे शुभ द्विती [illegible] पंचमे ।। रिपु [illegible] नगरो [illegible] अर्था [illegible] ।। स्वजन्मराशेरिति धमाहुः [illegible] ।। हिमाद्रिवं ख्यातरत एवं विधानसर्वत्र [illegible] कश्यपाला ।। २१ ।। [illegible] नाडग्दारयः ।। स्वजन्मराशेः [illegible] वेधमाहुः ।। तथा [illegible] नारदेन जन्मतारा [illegible] ।। सपुन [illegible] वेधो ग्रहाधिष्ठितग्रहोयस्मिन्ना [illegible] तिष्ठति तत एवं क्रमवेधो वाम वेध [illegible] ।। तस्यैव विषय कल्पनोच्यते ।। हेमाद्रौ ।। हिमांवलविं आवलयोर्मध्यवर्ति [illegible] नसर्वे [illegible] ।। [illegible] ।। हिमाद्रि [illegible] मध्येवेधजंत [illegible] ।। अपरे तु सूर्योरसां [illegible] ।। [illegible] विपरीतवेध [illegible] राज्ञितए [illegible] वदंति ।। [illegible] ।। नारदः ।। [illegible] विधंवेध योग्रहस्तोवलं वदेत् ।। [illegible] यावच्चना भावधी हास्यं याति ।। जनैः संवेति ।। एवं गोचरा [illegible] कार्यतत्र [illegible] नारदः ।। ग्रहेषु विषमस्थेषु [illegible] ।। [illegible] लोकितः ।। नीचशत्रु [illegible] त्र [illegible] शुभ स्थोप्यहितोनिष्फलः शुभदः पापाविशितः निष्फलतो ग्रहो स्वनराशुल [illegible] लोकितः ।। नीचशत्रु [illegible] शुभफलं नैवदद्यात् [illegible] ।। [illegible] तार्थः ।। २२ ।। अथगोचरप्रस्तावात् [illegible]

दुष्टीमनस्तु ग्रहफलं ग्रहणे राहुर्नोवारफलं ग्रहाणां शुभप्रतिकारस्वदुष्टग्रहणं च दर्शनं निषेधं च शार्दूलविक्रीडितेनाह। जन्मर्क्षेति। जन्मर्क्षेति
धनं यद्गृहे जनिभतो घातं हतं गौ अथाधिकात्सौख्यफलं ग्ररोग्यमतपः सुमानिनाशः सुखं। लोभो पापरति क्रमात्‌दशुभं ध्वंसे जपास्व
र्णगोदानं शांतिरथो ग्रहलं शुभं दृष्टोरिष्यमाह पंचे॥११॥ यस्य जन्मनक्षत्रे ग्रहणे सति तेन धनं मरणं स्यात्‌। वसिष्ठः। यस्यैव जन्मनक्षत्रे ग्रसते
राशिभास्करौ। तस्य व्याधिभयं घोरं जन्मराशौ धनक्षयः इति। त्रिवेदी भार्गवीये। यस्य राज्ञस्तु नक्षत्रे स्वर्भानुरुपरज्यते। राज्यभंगं सुहृन्ना
शं मरणं चात्र निर्दिशेत्‌। राज्ञस्तु नक्षत्रे राज्याभिषेकनक्षत्रे। अथ राशिफलं। जनितइति। जन्मराशितारभ्य ग्रहणे सति क्रमेण घातादि
कं फलं भवति। यथा जन्मराशौ ग्रहणे घातः शरीरपीडा। द्वितीयराशौ द्रव्यनाशः। तृतीयराशौ श्रीः लक्ष्मीप्राप्तिः। चतुर्थराशौ व्याधा
शरीरपीडा। [illegible] पंचमराशौ चिंता पुत्रादीनां। षष्ठराशौ सौख्यं। सप्तमराशौ कलत्ररोगः स्त्रीकष्टं। अष्टमराशौ मृतिर्मरणं। नवमराशौ
मानमानाशः। दशमराशौ सुखं। एकादशराशौ लाभः प्राप्तिः। द्वादशराशौ अपायो नाशः। आसन्नदृष्टिके [illegible] षण्मासपर्यं
तमिति शेषं। तदनंतरं ग्रहणानंतरं संभावना था। उक्तं वैद्यहमनोहरे। घातहानिमथ श्रियं जनन [illegible] चिंता क्रमात्सौख्यं दारवियो
जनं च कुरुते आधिं च मानक्षयं सिद्धं लाभमपायमर्कशशिनोः षण्मासमुपहरति। अथाशुभस्य च [illegible] प्रतीकारमाह। तद्शुभे
ति। तस्य ग्रहणाशुभस्य ध्वंसे नाशाय जपस्वर्णगोदानं जपो गायत्र्यादितत्र्यर्णं। स्वर्णं सुवर्णं गौ धेनुर्भूमिर्वा। उपल [illegible]
रूप्यादीनां यथाशक्त्यादानं कार्यमिति शेषः। तदेव स्पष्टमुक्तं जयार्णवे स्वर्णादिदानमर्केंदुस्फुटे। दानं [illegible] सुवर्ण
निर्मितं नागं सतिलं ताम्रभाजनं। सदक्षिणं सवस्त्रं गोत्रियाय निवेदयेत्‌। तमोमय महाभीत सोमसूर्यविमर्दन। हेमनागप्रदानेन
मम शांतिप्रदो भवेति। स्कांदे। गोदानं भूमिदानं च स्वर्णदानं विशेषतः। ग्रहणे [illegible] निवेदयेत्‌। आसेनोक्तं। सर्वेगंगा
समं तोयं सर्वे ब्रह्मसमा द्विजाः। सर्वं भूमिसमं दानं ग्रहणे चंद्रसूर्ययोरिति। अन्यच्च। ग्रसमाने भवेद्दानं ग्रस्ते होमं विधीयते। मुच्यमा
ने भवेद्दानं मुक्ते स्नानं विधीयते। सूर्ये दुष्परु लंघाय तावत्कुर्यात्‌ जपादि कर्मपीति। शिवरहस्ये तु [illegible] नाशकार्यं।
॥१२॥ अथ स्थानविशेषेण ग्रहणमरिष्टं जनकमपि स्फुटं तद्दृष्टमपि भवतीति संशयनिर्णयमाह। अथोक्ति। तु विशेषे परे आचार्याः अ
शुभदं ग्रहणं नो वीक्ष्यं न दृष्टव्यमिति साहुः। उक्तं च। जन्मसप्ताष्टरिःफांकदशमस्थे निशाकरे। दृष्टोरिष्टप्रदो राहुजन्मर्क्षेति

धनेऽपि वेति। अर्थ॰ ॐ मनस्य चंद्रबिंबं चाक्षुष्यं सप्तमी। अथ ग्रहस्पर्शस्य ग्रहणे दर्शनं वा चाक्षुषं बिंबस्थितिनिमित्तेषु भासा यः। यतश्चास्तु
ष स्नानं एव दत्त्वोर्पुस्य सं। इति परेषां मनेतरः सत्। अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्तयो भगणाश्रिताः। शीघ्रमंदोच्चपातानां ग्रहाणां गतिहेत
वः। इति सूर्यसिद्धांते पाता नाम दृश्यतोका। पातो राहुश्च पर्यायः। दक्षिणोत्तरयोरेव पातो राहुश्चरंहसा। विक्षिपत्येष विक्षेपश्चंद्रा
दीनाम। अदृश्यत्वाद्राहोर्दर्शनमेवानुपपन्नं नु ग्रहणे चंद्रसूर्याभ्यां दको राहुर्दृश्यत एव। अत एव राहुर्ग्रस्तो निराकरे सादि पुराणोक्तिः स्यो
तिचेन्नो भानोर्मध्ये महीच्छाया न तु लोके समेपि वा। चन्द्रार्कपाते [illegible] च्छादको भास्करस्येन्दुर
धःस्थो घनवद्भवेत्। भूच्छायां प्राङ्मुखश्चंद्रो विशत्यस्य भवेदसौ। असौ भूच्छाया अस्य चंद्रस्य छादको भवेदिदस
र्थः। इति सूर्यसिद्धांते छाद्यच्छादकोऽभिहितः। स्पष्टमेव पुराणविरोधपरिहारस्तु भास्करेणैव। राहुः कुभामण्डलगः शशांकमित्यादि।
वराहेण विशिष्य - काले सान्निध्यमस्य ते मापव यतो राहुरिस्कलः। तस्माद्ग्रहणे दर्शनं नाम स्वबलनेत्रदर्शनं चाक्षुषमेवो विवक्षितेनेव
चराहोर्दर्शनं न राहुदर्शनं न भिन्निसुरूपो नुपपन्नत स्मादृशनेन्द्रोऽनेनोपरागो लक्ष्यते राहुदर्शनं राहुपरागस्तस्मिन् राहुदर्शने इति अथ
मर्थः। राहुर्जोमपाते स्तु संबंधेन दर्शनमनुपपन्नमाशंक्य। नच राहुरेव उपरागोपरागपरस्तस्य दर्शनमिति पूर्वपक्षाभिमतार्थसिद्धिरिति वाच्यः।
लक्षणार्थांतरासंभवे सति वक्रमात् अस्यं नादर्शने राहोस्तथा चोस न स्नाने गजापीडाजनिते [illegible] स्तस्करशोधनविस्पृध
मोआर्द्रा भेषु पदांतरासंनिधानाद्राहु [illegible] परागो लक्ष्यते। इत्यत्र राहोपानानार्थं ग्रहणानिरूपमर्थांतरमस्तीति। अथ राहुस्नान
ग्रहपातयोः समानार्थकतास्तीसेवसि [illegible] मिति सापुत्रानां सर्वग्रहसां ग्रहणे स्नानादिविशेषकथनार्थः। फलितो भवति। केचित्तु दर्शनाद
नतिषय कर्मोस्तु विभ्यो स्तुल्यबलला सदृथ्या स्नाया याद्धतिवरे तिलदसत्। जन्मसप्ताष्टरिष्फांकेसादिना सामान्यतो निषिद्धस्य उपरक्तद
र्शनस्मने सेनोप्य नमादिसंनास्तेयानि फलाचना नोपरक्तं न वारिस्पृश्यं नमःस्थं न भसोगतमिति। मन्नू स्नोपरक्तदर्शनस्य पुनर्नैव [illegible] भानुपप
नः। प्रागुक्तदिशा राहुदर्शनपदस्य राहूपरागलक्षकत्वेतु सबललाभावात्। तस्मादुपरक्तयोः सूर्यचंद्रमसोः यस्य कस्यापि दर्शनविषे
भसलाक्रूलोन स्नानदानाद्युक्तस्नानं च ज्योतिःशा [illegible] के कालिनस्मेथे तुबु आतस्मिन्काले स्नानदानादिविधेय याभिमतसिद्धांतः।
अत एव मेघाच्छादितेष्वप्युपरागेषु स्नानदानादिविधेयमेव। रात्रौ सूर्योपरागो दिवा चंद्रोपरागो न स्नानादिकं तु वचनान्न भवति तद्

कं निगमे । सूर्यग्रहो यदा रात्रौ दिवा चंद्रो ग्रहो यदि । तत्र स्नानं न कुर्वीत दद्याद्दानं न च क्वचित् । नाहरो ग्रहस्तोऽद्ये विदोषो नास्ती सपिस

च ख्यते । जाबालि यैन तु संक्रांतेः पुण्यकालश्चोदाहृतः । कालः चंद्रसूर्योपरागे तु यावद्दर्शनगोचर इति ग्रस्तस्यास्तमनपर्यंतं दर्शनगोचरस्वाभा

वात्कालो पुण्यकालो भवतीति भावस्तु । न तु कं विम्बस्य निवेधे ॥ एवं चंद्रग्रहो रात्रौ सूर्यपर्वनतु एवं । संधिस्थं पुण्यं दृश्यं यावद्दर्शनि

गोचर इति । अन्येषु सूर्यस्यार्धास्तमने दिनसंदर्शनासकं । भुजा वृत्ताद्युपाध्यायस्तु नोकौर्तनं स्मृतं भिन्नावृत्तिस्तु सिद्धं तावत्तना मेघाच्छन्नेऽपि

रागो नानि नागतास्तु ते घटिकाः पुण्यकालस्साहुः । यत्रा कालो भूम्यासन्न संलग्न भिवप्लवते समरेखाे भुज ग्राह्यं वा च्यः । अर्कं दृश्यं पल्लसंतो ।

चंद्रादिग्रहन समाविस्तु धर्मोत्तरे । अहोरात्रं न भोक्तव्यं चंद्रसूर्यग्रहे यदा । मुक्तिं दृष्ट्वा तु भोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परम् इति । ग्रस्तास्तगुरुःग्र

स्तोदक्वे वा स्तमनं रविचंद्रमा मुखतोऽ यदि । तयोः परेद्युरुदये स्नात्वाभ्यवहरेन्नरः ॥ इत्यन्न यावत्त्रयोर्दर्शनाद्यश्च राहोर्भुजेत्नो पादस्थितुल ग्रा

त्तमत्ते । अत्र यामे चत्वारि ब्रिसंपिदर्शभावे उपवासः प्रसज्येत । तथा यत्र स्पर्शकाले ग्रहणं दृश्यास्नानं विहितं तत्रांतरामे पदर्शना

भावे दिवस उद्यंतं यंत्रान्यस्मान्न दत्तुपवास प्रसंगः स्यान्नन्वशिष्टा रुत भावं नि तस्मात्दर्शनार्थ एव । तस्माच्छास्त्रीय ग्रहणं दर्शने ग्रह

णज्ञाने संति मेघाद्यावरणेऽपि ग्रहणोग्रहणं दृश्येवमनुष्यता अं येनगंतुमपरा तेन च वस्त्रादि नास्नानादि विधेयमिति तात्पर्यार्थः । अतएव

यभावे तेकुरुक्षेत्रस्यानार्थं मिलितानां पंचवीथ्यलो कानां मध्ये च तराज्ञो विपादिगलित प्रतिज्ञा छ्या चारोप्येवमभावात् । एवं नादि

ष्टजनकस्याभावेऽपि ग्रहणदर्शनानिषेधः । किंतु नाष्टजनकलोत्तस्नानं ज्ञात्वा समालोकेतिपक्षं निर्मूलत्वादुपेक्ष्यं किं च प्रसज्ञाल ध्या वाक्य

ष्टम स्मृपुरा सोऽपि दिवा कश्चेद्दर्शपराभावाच्च । अतएव मूलेपरे दृतिपद् प्रयुक्तं । ग्रांति स्तुदर्शनाभावेऽपि विधेया । यतोऽदृष्टयोनानां स्वरूप

सतानेवाप्ति जन्मकस्मात् । अमुत्र शाकंति । येषां तु भास्करस्यात्र राहुग्रस्त पञ्चमेन । कर्मक्षयपरिक्रुद्धा आप्नुवंति बलेन ताः । पित

यक्षाणि तानामायसूर्ये स्थानेभवेत्कृतः । मास्य क्षाविनात्तायवं दृस्थाने भवेद्गृहः । स्त्रोणां गर्हितैयस्यन सहे तेषां ताच्या कर्मः । प्रातःसंरक्षा

ओति सर्वाभरणमहंति । अस्यामि जन्मनक्षत्रे स्नेहोत्साभास्कयो । तज्जातानां भवेत्पीडा येन राः । शांति वर्जितः । संक्रमणे सये

यां जन्मनि तमे श्रवाग्रहणं । बहुदोषाम् संजनने दानात् वो जपाश्च कर्तव्याः । तस्माद्दानं च होमं च देवार्चनजपौ तथा । उपरागाभि

षेकेच कुर्याच्छांतिर्भविष्यति । तत्र स्नानंयथा । रूपं दिव्यायमृतं जनस्य उ कार्यं नैव पञ्चेन वा हिमकरेदिव साधिपेन च । पस्तोऽत्र

५५

ग्र.नि. नी.ग्र

...दिवसे तम स्नापयेत्प्रागुक्तमायवसे वि दुषे च परिरक्षितां। अस्य पार्श्वे समासाद्य भवेद्ग्रहणसंभवः। तत्र स्नानं प्रव[illegible] स्यामि मंत्रौषधि

समन्वितं। चंद्रोपरागं संप्राप्य कुर्याद्ब्राह्मणवाचनं। संपूज्य चतुरो विप्रान् शुक्लमाल्यानुलेपनैः। पूर्वमेवोपरागस्य समानीयौषधादि

कं। स्थापयेच्चतुरः कुंभान् अव्रणान् सागरान्बुधः। गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमाद्ध्रदगोकुलात्। राजद्वारप्रदेशाच्च मृदमानीय निक्षि

पेत्। पंचगव्यं च कुंभेषु शुद्धमुक्ताफलानि च। रोचनां पद्मशंखौ च पंचरत्नसमन्वितं। स्फाटिकं चंदनं श्वेतं तीर्थवारि च पट्टवान्। गज

दंतं च कुमुदं सर्वं पौषधीर गुग्गुलान्। न सर्वं निक्षिपेत् सर्वं कुंभेष्वावाहयेत्सुरान्। सर्वे समुद्राः सरितस्तीर्थानि जलदा नदाः। आयांतु

मम शांत्यर्थं दुरितक्षयकारकाः। तिलहोमं आहुतिभिः सहस्रं वाष्टकं युतं। एवं कृत्वा प्रयत्नेन स्नानकर्म समारभेत्। आमंत्रितं

भिर्मंत्रैः कुंभान् संकल्पपूर्वकं। यो सौ वज्रधरो देव आदित्यानां प्रभुर्मतः। सहस्रनयनः शक्रो[illegible] ग्रहपीडां अपोहतु। यः कर्मसाक्षी लोकानां ना

नां धर्मो महिषवाहनः। मम चंद्रोपरागोत्थां ग्रहपीडां अपोहतु। मुखं यः सर्वदेवानां सप्तार्चिरमितद्युतिः। चंद्रोपरागसंभूतामग्निः

पीडां अपोहतु। निर्ऋतिः कोणयो देवः [illegible] नीलसन्निभः। खड्गहस्तोऽतिभीमश्च रक्षःपीडां अपोहतु। नागपाशधरो देवः सदा मकरवाहनः।

स जलाधिपतिर्ग्रहपीडां अपोहतु। प्राणरूपो हि लोकानां सदा कृष्णमृगप्रियः। वायुश्चंद्रोपरागोत्थां ग्रहपीडां अपोहतु। योऽसौ निधिप

तिर्देवः खड्गशूलगदाधरः। चंद्रोपरागकलुषं धनदोऽपोहतु। योऽसाविंदुधरो देवो भवानीपतिरीश्वरः। चंद्रोपरागजां पीडां [illegible] संनाश

यतु शंकरः। त्रैलोक्ये यानि भूतानि स्थावराणि चराणि च। [illegible] पापं हरंतु ते। एवमामंत्रैः कुंभैरभिषिंचेत् [illegible] गुरुणा

न्वितः। एतानेव ततो मंत्रान् विलिख्य कनकादिषु। [illegible] पट्टे यथा भूर्जे पंचरत्नसमन्वितान्। यजमानस्य शिरसि निदध्युस्ते द्विजोत्तमाः।

ततोऽभि[illegible] ब्राह्मणाय[illegible]। [illegible] पूजयेदिष्टदेवतां। चंद्रग्रहे निवृत्ते तु कृतस्नानो [illegible]। ततः स्नानं [illegible]

च भास्करस्याऽनेनैव विधिना यस्तु ग्रहस्नानं समाचरेत्। न तस्य ग्रहपीडा स्यान्न च बंधुधनक्षयः। सूर्यग्रहे सूर्यनाम सदा मं

त्रेषु कीर्तयेत्। [illegible] सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वं शुभवान्भवेत्। [illegible] ग्रहणे शांति

विधिः। अथ सर्वौषधि निर्णयः [illegible] रोचनं पद्मकं [illegible] कुंकुमं रक्तचंदनं। [illegible] सर्षप गुग्गुलान्। मधुकं देवदारु

च विष्णुक्रांता नागकेसरं। बिल्वं च सहदेवी [illegible] यवमेव च। दूर्वा [illegible] कुशो [illegible] सर्वौषधि गणः स्मृतः।

५४

67

स्नानं विद्ध्याद्गुलोचरवीं ढौ पीडां करं शांतिं वहं च यस्य ॥६॥ अथ चंद्रपरोक्षदोषमनुष्टुभाह । पापांतः पापयुग्धूनो पापांशेंदुः शुभोप्यसन् । शुभां
शे विभांशे गुरुदृष्टो शुभोपि सन् ॥६॥ अशुभफलेऽपि चंद्रे पापांतः पापदृग्यमधर्मयुक् पापग्रहयुक्तः पापाद्यूनो सप्तमस्थाने वर्तमानः अथ यस्या
नात् शुभोपि असन् अशुभफलः । यदा च शुभोपि विधुः शुभांशे स्वमित्राधिमित्रस्य नवांशे तत्रापि गुरुणा दृष्टः सन् शुभफलदाता भवेत् ॥६॥ अन्यदप्यनु

सिता ष्टुभाह । सितात्सौ सद्दुष्टं चंद्रे पक्षे शुभावुभौ । असतसौ चाशुभौ प्रोक्तौ संकष्टे च बले स्थिते ॥७॥ शुक्लपक्षादौ प्रतिपदि समीचीन चंद्रे सति संपूर्णे शुक्ल
पक्षे शुभः । असितादौ कृष्णपक्षे प्रतिपदि दुष्टे चंद्रे सति संपूर्णः कृष्णपक्षः शुभः । प्राच्यांस्तेव पूर्वं वै कृष्णदर्शी दुष्टे परास्त्र शुक्लपक्षावशिष्टौ ।
यदा शुक्लप्रतिपदि दुष्टे चेत् सदा सकलः शुक्लपक्षोऽनिष्टः । कृष्णपक्षप्रतिपदि चंद्रः शुभश्चेत् तदा संपूर्णः । कृष्णपक्षोऽनिष्टफल इत्यर्थः । तोऽनाम
भवबलं तु संकष्टे विवाहयात्रादावश्यकर्तव्यता कालिक चंद्रबलाभावे च शास्त्रं । नान्यथेत्यर्थः ॥७॥ अथ ग्रहदोषपरिहारार्थं रत्नकं तुष्टिं संपाद
नार्थं नवरत्न समुदायधारणं शालिन्याह । वज्रं शुक्रे अब्जमुक्ता मधाले भौमे गो । गोमेदमार्के सुनीलं । केतौ वैदुर्यं गुरौ पुष्पकं ज्ञे था विः प्रा
क्कुमालिक्यमर्के दुःमध्योः । अत्र सुवर्णमुद्रिकायां नवरत्नाभिनिवेशा नागादि क्रमेण नवरत्नानि निवेश्यानि तत्र माणिक्यं पंचमस्तमध्य
ये । पंचमीचे यं संयोगेन नागादि सुखदसमर्थ्यां ज्ञातः । तत्र शुक्रजन्य पूर्वं स्यात् वज्रं शुभे तदादि कृमि नि धेयं । एवं चंद्रप्रीत वैदुर्यमुक्ता शोभनं भौमे
कं नाम्नेयं । भौमप्रीत्यर्थं दक्षिण स्यां प्रवालं । अग्नौ राहोर्नै कृत्यां गो । आकर्णं ये नोप श्चिमायां शोभनं नीलं । केतौ वायव्यां वैदुर्यं । गुरोरुत्तरस्यां पुष्प
कं पुष्परागं कं । बुधे ईशान्यां पाचिमारुडपाचिः मध्येमध्ये कोष्ठके अंकितसेव्य माणिक्यं निधेयं ॥८॥ अथ सामान्यसामर्थ्ये नवरत्ना समुदाय
दायधारणसुकृद्दानीं असामान्यसामर्थ्ये यद्रूहकृततुष्टदयरत्नधारणं भिन्नवज्रयाह । मालिक्यं मुक्ताफलं विद्रुमाणि गारुत्मतं पुष्पकं वज्र
नीलं गोमेदवैदुर्यकमर्कतः स्युरत्नानामथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णं ॥९॥ सूर्यस्य प्रीत्यर्थं माणिक्यं धार्यं । एवं चंद्रस्य मुक्ताफलं । भौमस्य विद्रुमं बुध
स्य गारुत्मतं गारुडपाचिः । गुरोः पुष्पकं पुष्परागः । शुक्रस्य वज्रं हीरकं । शनेः नीलं । राहोः गोमेदः । केतौ वैदुर्यं । ह सवम केतौ कोद नाग्रहा
णां धार्याणि स्युः । तत्र यद्रूहकृततुष्टं तस्य ग्रहस्य तुष्ट्यै तत्रत्नमेव धार्यमित्यर्थः । अथाहेयमुद्रस्तु वर्णमिसर्वग्रहमिश्रम्लोकेन संबंधः ॥१०॥
अथ महाफलरत्नधारणस्य सामर्थ्ये असमर्थानि ताराबलं चंद्रमालिन्याह । धार्यं लौ आवर्तकं राहुकेतो रूप्यं शुक्रे ही मुक्ता ... ।
लोहं मंदः स्यात्मान्यो ः मवालं ताराजन्म स्वाशिवशीर्ष्णि तैः स्यात् ॥११॥ अथो ज्ञस्य बुधस्य मुदे संतोषार्थं सुवर्णं यथा तत्कृधार्यः । शुक्रे हो

२५
मू॰भि॰

स्तुषष्ठो दुष्यं गुरौ स्तुष्ठेपे मपालं प्रार्थ्ये। तारेति। यद्दिने ताराबलं चन्द्रमर्थितं तद्दिने या तारा सा जन्मनक्षत्रमारभ्य गणितः पुनः पुनरावृत्तिर्नवभिर्गण
नीया स्यात् ऽ त्रिषु जन्मत्रयं। जन्मनक्षत्रादि नवनक्षत्रगणितेन नवभिर्भक्ते शेषे यथोभवं सर्वग्निष्टतारया शुभमशुभं च वाच्यमिति फ
लितोर्थः॥१०॥ अथ शेषक्रमेण ताराणां फलान्याह। जन्मारूपसंपद्विपत्क्षेमप्रत्यरिसाधकाः। वधमैत्रातिमैत्रास्तु ताराना
मसदृक्फलाः॥११॥ स्पष्टार्थः। अथावश्यकेषु तारादोषपरिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह। मत्रो स्वर्णतिलाग्निपयपिण्डं त्वा कं अजन्म
स्वयोदयालस्वरितार्का सुलब्धं सर्वोविपत्सरितः। प्रत्यग्निदेहं यथेन शुभदो ध्येया द्वितीयेंगणकानां दिक्षामासत्तीयका अथ शुभा
स्तनी ये स्युः॥१२॥ नक्षत्रपताराया स्वलोनिला प्रथमा किं धान्यपदं स्यात्। द्विपाद्विपिपतारायां गुडमिश्रुतिकारः स्यात्। नारदः जन्म
न्यग्निपंच सप्त ताराया ताराणिष्टफलप्रदाः। शाकं गुडं लवणं सतिलं कांचनं गात्रं क्रमात्। अनिष्टपरिहारार्थं दद्याद्वेनाद्वि जातये मतिः॥२॥
अथ द्वितीयपरिहारः। नमादिमपर्यये प्रथमनाव तीयोविपत्प्रत्यरिस्युः श्रुतीयापंचमीसप्तमीतारा सर्वा अपि सामान्यतः। षष्टिघटि
टिकास्ति कान शुभदाः स्युः। अथ द्वितीयपर्याये द्वितीयात्तीयोविपत्प्रत्यरि स्युः नामादिमांसत्तीयं कांऽशस्थान शुभदाः। विपत्तारा
यां आद्यपादः प्रथमनव लोनिन्दिताः। प्रत्यरितारायां मांसा श्चतुर्थचरणसा न्याः। प्रतारायां तृतीयोंऽशस्तृतीयश्चरणसा स्मृ
ति। अथ तृतीयावर्तो विपत्प्रत्यरिप्रथमश्चेनैते सर्वे षष्टिघटिकामकाःअपि शुभाः॥१२॥ अथ चन्द्रावस्थागणनोपायमाह। षष्टिघ्नं
गतभभुक्तं घटीयुतं युगाहतं। त्रिकांहृत्वा शेषं चसंकांयांक्षिपोः॥१३॥ अश्विन्यादिमानिषण्यादि एकादिनिर्वर्तमान
नक्षत्रस्य भुक्तघटिकायुक्तानि तानि पुनर्युगेश्चतुर्भिराहतानि त्रिरात्रिप्रेरक पंचपंचभाशितं यत्नमांशानि यल्लब्धं मागतेनामावस्थास्ताः
शोधयेन्मानावस्था याः। नर्मलभ्यांक्रमत्याविद्रावलवेद्यानाभिभोगेनीषं प्रवासयाबस्थागताः स्युः। तावस्थाभेष राशिस्थे चंद्रेप्र
वासादि संज्ञा अवस्थाभवंतीत्यर्थः॥१४॥ अवस्थानाम्नावस्थानीनामानिसफलान्याह। प्रवासानाशोमरणं जयश्च हास्यरति क्रीडितं सु
प्तभुक्ताः। जरामकंपः स्थिरतार्यावस्थाभेषा चक्रमान्नामसदृक्फलाः स्युः॥१५॥ स्पष्टार्थः। अथ ग्रहाणां वेधं तत्परिहारार्थं सोपध्य
स्नानं दक्षिणाश्च शार्दूलविक्रीडितेनाह। लाजाकुष्ठवलाप्रियङ्गुघनासिद्धार्थनिंबमृत्तारुभिः तु स्वात्लोध्रयुतैर्जलैर्नलिनादिनं स्नानं
तत्ते स्याद्गृहतां धेनुः कंबु रूणो वृषश्च कनकं पीतांबरं घोटकः श्वेतागौरसितामहाशिरजा सेता रवेर्दक्षिणाः॥१६॥ लाजा भो

२६

कगन्तुम्भः । वृश्चिकाविरिपारा । प्रियंगुः फलिनी घनः मुस्ता सिद्धार्थाः । सर्षपाः । निशाद्वयं हरिद्रा दारुहरिद्रा देवदारु भौ । पुंखा शरपुंखा । लो
ध्रं मासिकं तैलैरोषधिमुलैजलैः । मूलस्थानंगता ग्रहा ... दुष्टग्रहशुभि नारिष्टनाशकं स्यात् । सप्रियंगुरजनीद्वय मांसिकुष्ठलाजसित सर्व
खंडैः । नारिभिः सह वचैस रहलोध्रैः स्नानमार्त्तिनिखिल ... । अथ रवेः शुभमारभ्य दक्षिणाउ -फले । सूर्योयधनुः चंद्रा यर्क
मु ... । ... राहु केतु ... गोमेषः । एता दक्षिणा ॥ १५ ॥ अथ ग्रहाणां ... मासिकं
... फलद ... स्थितसाहा । सूर्यो ... नाडी । तमो ... रसासिवमासा
न ... फलदा पुरस्तात् ॥ १६ ॥ जगाम ... पितराशेः प्राक् पंचाहानि फलदः । भौमस्याष्टौ दिवसान् बुधः सप्त दिवसान् शुक्रोपि सप्तदि
वसान् ... नाडीः घटित्रयं ... शनेः पूर्वे त्रिमासान् राहुः षण्मासान् गुरुः द्विमासान् पूर्वे फलदः सर्वे ॥ १७ ॥ अथान्यप
क्षे ... दानं ... दुष्टे ... त्रिमासेतुलाभ्यां । यत्र ... गोहमना ... धूम्रं
च नाराः सुरा ॥ १८ ॥ दुष्टेप ... सुवर्णाय ... स्यात् । एवं सर्वं ... रक्तपादगोरवि ... फलसिन्सौ
म् ... भूमिः ... मास ... वासरादौ ॥ १९ ॥ सूर्येंदु
स्य ... मासे अ ... फलानि वा ... मासिरविचारे च
भस्य ... इति श्रीदैवज्ञानंत ... वेतायां मुहूर्तचिन्तामणिटीकायां प्रमिताक्षराख्यायां गोचरप्रकरणं समाप्तं ।
॥ ५९ ॥ ५ ॥ ६० ॥ [illegible] ॥ ६१ ॥ अथ संस्कारप्रकरणं व्याख्यायते । तत्र संस्क्रियते येन सा क्रियते तेन पाकर्मणा पुरुषः इति संस्कारः स्त्रियश्चियत्रा
नौ सामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्तकर्मानुष्ठानद्वारा दुष्ट विशेष ... यावत् ... कालेनैष ... संस्का
रः ... पते । तस्य प्रकरणमुपक्रमः । तत्र संस्कारा गर्भाधानाद्याः ... । तत्र गर्भाधानं प्रथमः संस्कारः रजस्वलास्त्र
ियः ... शुभाशुभफलं ... दिनम ... शुभाशुभं ... सर्वलोकानामिति । तत्र शुभमुच्यकार
... आद्यरजः शुभं मासवाराधेष ... शुभ ... सप्तदशारसनी ... । रजो वेदाख

श्च आश्विनः एषु मासेषु आर्तवं रजः प्रथमो भवेत् रजोदर्शनं स्त्रीधर्मः शुभं भविष्यति शुभम् कन्यकायाः एष आश्वकुंभे [illegible] पिदृशमीपर्यं
तं मध्यमं ज्ञेयं ॥ ५ ॥ सापत्न्यस्य सर्वामीमध्यमफलं मासिके न स्याद्वासितिरूपः सद्वारे सन्तानं वृद्धं धनं शुभकाले वारे ॥ सन्तानो समीचीन लग्ने
शुभस्वामि करान्यो लग्ने दिवा द्विसे आर्तवं रजोदर्शनं शुभमिति सर्वार्थः ॥ अथ शुभफलाय वादमाह वशिष्ठः ॥ अशुभमपि प्रशस्तं वा तिथेसं
प्रभूतं सुरगुरुशीतशुक्रे दीक्षिते वा मूलग्ने ॥ निमिषभवक होर आग्निरुः सप्तिकाले सद्यमध्यस्य शुभेति मासु थाः ॥ इति ॥ कठोर औ
ति: सर्वः ॥ ९ ॥ अथाष्टशुभमध्याशुभनक्षत्राण्यनुष्टुभाह ॥ श्रवणभयमस्तुद्विप्रध्वस्यासोऽसितांबरे मध्यस्य मूलादिति भयपितृभि
श्चेपरषुसन ॥ १० ॥ श्रवणनयमस्तुक्षिप्रध्वस्यानि नक्षत्रेषु निंतां वरेश्वेत वस्त्रे चामरं रजः ॥ शुभाभाति पूर्वं तत्संबंधः ॥ मूलं अदिति
भ पुनर्वसुः ॥ पितरो मघा मित्रे अनुराधा रोहिणी मृगशिरा रेवती एतेषु नक्षत्रेषु मध्यमं ॥ परे सुभरणी आश्लेषा ज्येष्ठा पूर्वा त्रयेषु असदूनिष्टं ॥ अभि
त्रिविशाखामूलयोर्मध्ये पसांभिधानं वाशिष्ठ आम्य वाक्य दुष्टफलं भवणात ॥ हि देव भेपुष्यवती त्रिसमा मूले मकामाधिकरानसदे
ति ॥ २ ॥ अथानिंद्य रजोदर्शनकालमाह ॥ भद्रानिद्रा संक्रमे दर्शरिक्तासंध्याषष्ठी द्वादशी वैधृतेषु ॥ रोगेष्वंचा चंद्रसूर्योपरागे पातवाघे
न रजोदर्शनं सत् ॥ भनि भद्रावस्था थांसंध्या मात्र मध्या न संसाथा न संध्याः ॥ उपरागे ग्रहणे पाते अतिपाते न आर्तवरजोदर्शनं नो सत् ॥
आनिष्टफलमिति सर्वार्थः ॥ ३ ॥ अथ रजस्वलास्नानमुहूर्तं वसंततिलकयाह ॥ रुस्तानि ज्ञाश्विमृगा मैत्र वसुध्रुवा रेवत्याश्विन्यौ वैतैः शुभतिथौ
शुभवासरे च ॥ स्नायात् ध्यार्तवती मृगपौष्णवेशु हस्तासि धात्रभिरवं प्रलेवे लेचा गर्भे ॥ ४ ॥ एषु नक्षत्रेषु शुभ तिथौ रिक्तामा रहित
तिथौ ॥ शुभवासरे चंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्तवती ऋतुमती स्त्री स्नायात् ॥ अथ विशेषमाह ॥ मगरे वती स्वाति हस्त अश्विनी रो
हिणी नक्षत्रे: स्नाता ऋतुमती अरंगी धुगर्भं लभते ॥ दाक्षिणात्यास्तु चतुर्थदिवस एव स्नानं कुर्वंति ॥ अन्ये विहितदिने कुर्वंति ॥
न च ईदृशाचारतो अवस्थानं ॥ अथ गर्भाधानं स्रग्धरया [illegible] नीतमाह ॥ गंडांतं त्रिविधं सजन्मभनत्र जन्मसंक्रमलग्नं तत्र
दृष्टेः पौष्णमूलपापरागादि संपात त्यावेश्च तिथिं जो माकु दिनादि [illegible] पर्व स्वपत्नी गमे शुभान्तु सातह तानि मस्कभवनं जन्म
र्क्षतः पापभं ॥ ५ ॥ भ द्वादिशिनिष्टौ पर्वरिक्ताभ्यसंध्या नौमाकी नाम्य राश्री श्वरस्यः ॥ गर्भाधानं त्युत्तरेंदु कर्म मैत्रे ब्राह्मस्वातीविष्णुव
स्वयेस तं ॥ ६ ॥ अत्र स्वपत्नीगमे गर्भाधाने एतां दोषां स्त्याज्या इति संबंधः ॥ एतान् त्रिविधं गंडांत जन्म स्वयं लग्नानां गंडांतं श्रीपतिः ॥

गेऽतांतेऽशिवधस्सा ओ न स्त अंतलग्नः। नवपंचचतुर्थांतिके कार्यं पद्ध कान्निति प्रतिनिधनजन्मर्क्षे निधनतारां च भतारां जन्मताराते च मूलैः। अंतकंभर
तीरा त्र अश्विनीमघा। पातं व्यतिपातमहापातं च पंआंतासापे ओः आद्युदिने। दिआदिवसे ७ सप्तहतानि दि अभोमांताः सोस्थिविभोसातेः ह
तानि रूपताननि भानि। जन्म हतिः जन्मराशेः जन्माष्टक्ष ८ भवनमष्टलग्नं। पापयुतेभं भद्रां भद्राकरणं षष्ठं च पूर्वा लि अनुदियाष्टमीचैवा
मा वा स्यां च पौर्णमा। पार्श्वलेतानि राजेंद्र रविसंक्रांतिरेव च। सं आरवं भौमसूर्यशनिवारान्। आग्यराश्रीः १८ ओरदिनाद्दिनमारभ्यादिन
चतुष्टयं सर्जनं कालाभिधानं। षष्ठपष्ठमी पंचदशी चतुर्थी चतुर्दशी मध्यभयन्हीना। शेषाः शुभाः। स्थिरयोनित्रो के वाराः स्युर्भांका
र्यो गोतिंदु आनां गर्भाधानमितिः। पुनर्वसुः इंदु मघाः। अर्कोहस्तः। मैत्रमनुराधा रोहिणी स्वाती श्रवणधनिष्ठा शततारका सुगर्भाधा
नं सत्यमुर्भं गुरुः। हार ऋ हस्तानुराधाभ्यां मं स्वाती वारुणं वासवं उत्तरात्रितयं सौम्यं रोहिणी च शुभाः स्मृताः। आधानमूलसार्पास
नं सुर्भं सप्तमसभाभिनिते १६। अत्र गर्भाधाने लग्नाभं द्वन्द्वज्याह। केंद्रत्रिकोणेषु शुभे अपापे स्त्रीयाशिगैः पुंग्रह दुष्टलग्ने। ओजो
राके ओ पिनपुंसराशौ चित्वादिति न्यायानि शुभप्रमंतत् ॥ ७ ॥ शुभैः केंद्रत्रिकोणेषु सखिः पापग्रहैः स्त्रीयाशिगौरवैः। पुंग्रहैः शशिभौमगुरुभिः।
दृष्टलग्ने सति। तथा ओ चंद्र ओ जां नाके विषमराशि जातं नपांशके सति। अपि द्वाद्यशलग्नेपि विषमांशकेपि युग्मराशौ समराशौ गर्भाधा
नं कार्यं। मध्यमभामाहु। चिन्ताद्दित्वा न्याभिर्षु तत्र गर्भाधानं मध्यमं स्यात्। चित्रादिहीनत्वात्तिष्यपुनर्गौ च तिमध्यमा। शेषाणि सर्वा
णि दुष्टानि स्युः। निषेकाख्यकर्मणेति विस्तुः ८ भिः समयमासाधिपतांबूलं वद न सज्जनं। पर्यंकाल संभवं बालानं तु छं पुष्पाणि च
कौल। ५ जिनगर्भाधानं १७ अथ सीमंतोन्नयनंचाह दूलविक्रीडिते नाह। ओजाकारदिने मोमनि क्षितिश्चिवादिति अश्रभैः रिक्तामार्कर
साष्टवर्जितां तिथिं विमासाधिपे पोषरे। सीमंतोष्टमषष्ठमासि शुभग्रहेः केंद्रत्रिकोणखले लाभाश्रितेषु वाध्वनां समलं ह्रे लग्ने च पुंभा
षके। १८। ५ रुरु विभौमवारेनिक्षतिमूलेभ अभं हस्तः एतैर्नक्षत्रैः रिक्ता ४।९।१४।३० अमा अर्क ह्रासाष्टसाष्ट्ठौ ओ अष्ट अष्टमी आ
भिर्वर्जितां तिथिं विभिरूपत्ले स्थिताद्दिने मासाधिपे गर्भमासाधिपे पविते पुष्टे सति सर्थः एतादृशे समये अष्टमे षष्ठमासि वा अ
ष्टममासि षष्ठमासि वा सीमंतः सीमंतकर्माख्यगर्भसंस्कारः कार्यः। तत्र शुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणेषु सखिः खले पापे लाभा

शिवे पुसमि: पुंभांशके लग्ने पुरूपराशौ लग्ने पुरूपराशिनवांशे च लग्ने सन्निते तदा सीमंत: शुभ:। अथ विशेषमाह कश्यप:। चंद्रोपि
शुभदो श्रेयस्स्त्रीणां षष्ठाष्टम प्रयाना। सीमंतलग्नादष्टमोपि क्रूरषष्ठाष्टरि: फल:। हंति सीमंतिनीं सो पितृगर्भं वा जसंश्रय:। नवैषधने
तयोर्लग्ने नैधने शुद्धिसंयुते। तयो: स्त्रीपुंसयो: अस्पायमाह:। लग्नादष्टमराशौस्था: क्रूरा: शुभविवर्जित:। यस्य तस्मस्या कंदो
षमाशु अपोहतु ति:। गर्ग: सीमंतोन्नयनं कार्यं शुभांशे शुभलग्नगे। कुलीरस्थे कुमाश्च वर्जी रोषा अन्यशोभना इति। अथ मासा
तरं प्रथमांसस्त्सदृढ। प्रजापति रोहिण्युत्तरा: अं स्वेविति। एषु भेषुतथा सर्वा महालोणे चंद्र गुरु स्थ कालाना वारे वा कार्य:। गुरु: रे
हिलेप्यं दृढमाहिस्स पुष्यह स्वातिराक्ष्यं। पौष्ण्वे स्पष्ट भं वै च सीमंतादिषु संमतं। सौम्यानां वारवर्गा: स्यु: सीमंतादिषु शोभना इति।
जन्मभं सीमंते निषिद्धमाह वसिष्ठ:। न चा जन्मर्क्षे गर्भतं वर्धने च शस्तं जन्माभिषेके च खलु जन्मधिष्ण्ये। शुभं ता निषिद्धं सततं विवाह
सीमंत यात्रादिषु मंगलेषु। गुरु:। मासप्रयुक्तं कार्यं पुष्य दृढं गुरु शुक्रयो: न दोष मलमासोपि सीमंतादि कर्तव्या: यथ
पि पुंसवनस्य प्रथमं प्रकर्तव्यतास्पूर्वं निरूपणमावश्यकं। तथा घटस्वि सीमंतनसहैव विधाना द्वहुपुत्र श्रेवाचारस्त्वं नासीमंत
मुहूर्तं एव प्रथममुक्त:। नरसिंह:। सीमंतोन्नयनस्योक्तं तिथिभषसिद्धेषु। पुंसवनं कारयेद्विद्वान सहैकदिने यथोक्ति। ८०।
अथ मासे भवास्त्रीणां चंद्र बलं च संततिभ्रंशमाह। मासे श्वराक्षित कुलेश्वरचं तु सौरं। चंद्रार्कजाउरात्नु पंचह दिवाकरास्तु:। स्त्रीणां विधो
र्बलमुशंति विवाह गर्भसंस्कारयोरितकर्मसु भर्तुरेव। अथ प्रथममासे आधानलग्नाधिप: स्त्रीणामिति। विवाहे गर्भे संस्कारेषु गर्भाधान
पुंसवनसीमंतादि रूपे स्त्रीणामपि चंद्रबलं ग्राह्यं। यदा गर्भाष्टम हाराद्पुनः स्त्रीणामेव। राजमार्तंड:। विप्राणां कार्यं कुसमप्रतिष्ठा
पति नाशकौ। अथ मासनैकार्याविधिभ वस्त्र प्रसूतौ स्पसौधि वाहहीनेष्ममस्त संशुभ्या:। १। अथेषधाध्यागवत् पुंसवनमिसा चारतदर्थं
पुंसवनमुहूर्तं चंद्र भन्नाथाह। पूर्वैर्दितै: पुंसवनं विधेयं मासे तृतीये सशक्ति स्युपूर्णा। मासेष्टमेपि स्युविशिष्ट विधानं जीवे लग्ने शु
भेमलकंटहेभु। १०। पूर्वैर्दितै: सीमंत कर्म तिथ्यादिभि रुक्तं शिततत्तीयेमासिपुंसवनाख्य कर्म विधेयं। पुमान् सूय
तेनेनेति पुंसवनं। पुसवनकर्मणा पुंस्त्व हेतुता। अथेति। सीमंतानंतरमष्टमे मासिविस्युविधात जीवे: श्रवणा दारे पुष्प रूपलग्नेहि

तदि त्रिकोणे स्थालग्ने शुभेशुभ स्वामिके शुभयुतदृष्टे धामस्कयुते अष्टमस्थानशुद्धे सर्वग्रहदृष्टे तत्सतिविस्मृत्य ॥ आका यो ॥ अथ जात
कर्मनामकर्मणोर्मुहूर्तमुपजासाह ॥ तत्र जातकर्मादि निर्णयविधेयं पर्वादिकोनतिथौ शुभेह्नि ॥ एकादशे द्वादशे वापि प्रसवेमृदुध्रुवक्षिप्रचरो
डुषु स्यात् ॥ ९१ ॥ जातकर्म यथापित्रा आंतरमेव विहितं तथापि संक्रांतिसन्निपातादिदुष्टदिवसे तथापि प्राप्ते स्नानेनान्तर कृतं तदा मुहूर्ते विचा
रणा कार्येत्याह गर्गः ॥ प्राप्ते पर्विव संक्रांतौ ग्रहणे वै ध्रुवावपि ॥ आद्युविनाशुभं कर्म भाते कालेपि नाचरेत् ॥ एवं कालविकल्पो कोनाचरे
न् ॥ तस्मिंस्तु जन्ममुहूर्तेन तु सूतकान्ते तथा शिवे ॥ जातकर्म च कर्तव्यं पितृदृग्जनपूर्वमेव कर्मिति ॥ तज्जातकर्मादिनि नामस्य जातस्याशिवो
जातकर्म आदिश्य नामकर्माण्युक्तं पर्वादिपूर्वकानि ॥ रिक्ता भिन्न ॥ १९२ ॥ तनाति थौ विवर्जितानि थौ शुभेह्नि ग्रहवरे स्थाएको
कायरो: स्तौ आघस्ये दिने तथा मृदुध्रुवक्षिप्रनक्षत्रे शुभितास्तत अतिक्रांते जातकर्मविधेयं जातकर्मप्रयोजनमाह गुरुः ॥ जातकर्मक्रियां कुर्या
त्पुत्रायुः श्रीविवृद्धये ग्रहदोषविनाशाय सूतिकाशुभावृद्धिदे ॥ कुमारग्रहनाय उमास्वा निवृत्तये तौ ॥ एकादशेनि द्वादशेणं प्र
गियानां नयोदश वेरूपा तो षोडशेनाम मासांते नक्षत्रं जन्मनो तिथि ॥ वक्रीष्वेन मासतो मानिजकानि ॥ चैत्रादिमासनामानिवेकुं होथज
नाः ॥ उपेंद्रे यत्तपुरुषो वासुदेव स्थिर विक्रमः ॥ योगीषः पुंडरीकाक्षः ॥ स्नोनत अनुतस्तथा ॥ चक्रधारि नि चैतानि क्रमाद् गुर्वीशिराणाद
तिः प्रसव कन्या भिधाना ॥ श्रीः पद्मा कमला लक्ष्मीर्सीता सीतानसावरूक्मिणी ॥ राधा इंद्रायणि देवीतुलसी जांबुवसपि ॥ गणाये मासिंत्रि
पादि मासना मानि योषिता ॥ १९३ ॥ अथ सूतिका स्नानमुहूर्तवसंततिलकेनाह ॥ पोष्यधवे दुष्कचातहये पुस्तिस्नानं सविश्रमार्विश
कुर्ज्येषु राजतं ॥ नार्द्राविय वेकाति पातकाभि श्रमूलं त्वाष्ट्रे सौरि वसुषष्ठ्यविहि ॥ क्रतिथ्यां ॥ १९४ ॥ योष्विनीपुरे वसा दिने सन्नेषु समि
श्रभरणी अधुकुज्ये षु अनुराधान क्षत्रेषु रवी भौमवारसहितेषु सूत्याः प्रसूतायाः स्त्रियाः स्नानं शस्तं ॥ आर्द्रा गये पंचणा मघाभर
मु लि मिश्रकृति कादि नारवा मूलवि शाखेष्व नक्षत्रे ॥ बुधवारे शनि वारे शनि वार अष्टमी षष्ठी द्वादशी रिक्तातिथि न
स्त ॥ स्तनपानमुहूर्तस्ते शुभे ॥ रिक्ता भौमपरि सत्य विष्टिपातं वर्जेत् ॥ मृदुध्रुवक्षिप्र चर नक्षत्रेषु स्तनपानं हितं त्रिकोणरत्नि ॥ १९५
अथ प्रसंगान्नामभ्यां मासोदंतफलं वाद्यालिनिकौ ॥ जातमाह ॥ मासेनैव प्रथमे भवेत्सदंतजो बालो विनश्य स्वयं हा सा स्यान्तु आंभ
जननी ज्येष्ठा द्वितीयादिषु ॥ षष्ठादौ लभते हि भोगमतुलं तातासुखं पुष्टता लक्ष्मी सौख्य भयो जनो सदा यो दे सविजादिह ॥ १९६ ॥ बा

३८
स्मृ॰ चिं॰

संस्का॰

ऊष्मान्तरं मातरं प्रथमे मासे स्नेहो स्रावो दन्तमुक्तो भवेत्तदा स्वर्णं रूपतः । ततो द्वितीयादिमासेषु स्वानुज्ञानुज्ञानात्तथा ज्ञानं निजमेव तान्
क्रमात् तु । तो द्वितीये मासि यदि दन्तोत्पत्तिस्तदानुजं कनिष्ठं भगिनीं हन्ति । एवं तृतीये कनिष्ठं भ्रातरं । चतुर्थे मातरं पञ्चमे मासि ज्येष्ठ
भ्रातरं । षष्ठादिमासेषु अतुलं भाग्यं लभते । सप्तमे मातरं पितरं सुखं । अष्टमे पुष्टतां नवमे लक्ष्मीं । दशमे सुखं । अन्येष्वपि सुखमपि
कामेव । अथोन्नप्राशनं । अथ योजनीयोन्नप्राशने कालेऽन्यस्य दन्तोत्पत्तौ सुखं ... पि आदिष्टं । स्वमातृमातरं पितरं च आदिष्टा ... मातरमपि
ना ... यदि स्वपि आदिहालोर्धविन्नि । ... ऊर्ध्वं पंक्तौ जन्मान्तरं विद्धि ... कालेऽस्मिन् ... यदापि स्वपि आदिष्टं
आसपि तनान्नाकरणं । उत्तरं ... धर्मान्तरे उपरि प्रथमो यस्य आयुर्न ... सहस्र ... भाग्य
सप्तमे मातरं पितरं ... ह्रासं जीवति । ... गजपृष्ठगतबालं ... वासनापयेहि ... तत्र भावेन तु धर्मे ... कार्य
नेतुब ... सर्वौषधैः सर्वगन्धैर्बीजैः पुष्पैः फलैस्तथा । पंचगव्येन ... भाग्य ... पाकेन ... ये
... नन्तरं । सप्ताहं ... ब्राह्मणभोजनं । अष्टमे ... दक्षिणा । ... अनन्तरं ... वासनमेव
च ... जननान्तरं ... अथ ... नैऋ ... मरणे ... व्याधिः
सौरस्य ... बालस्य ... अर्के भौमे ... पंचदशमे ... पंचनक्षत्रैः
मरणं स्यात् । ... मरणं स्यात् । तदन्यभौमाभ्यां पंचनक्षत्रैः व्याधिः रोगः । ततः सप्तमैः सौख्यं स्यात्
... सूर्यभौमयोः ... पंचनक्षत्रैः ... सप्ताहे ... स्नाने ... पूर्वे भागेनि
... पञ्चमे ... बालकः ... धनेषु ... अथ
... भूप ... वासरे । ... शुभे ...
... निष्क्रमणं चतुर्थे मासे गमो नसमये ... वासरात् । ... अर्के ... भूपा
... एतस्मिन् दिवसे शुभवारे मृदु लघुध्रुवनक्षत्रे ... बालाना ... अधि ... ।
... अथ चतुर्थे मासे गमो नसमये यात्राप्रकरणोक्त समीचीन काले निष्क्रमणं ... संस्कारपूर्वकं

८

[illegible] हिरण्मयं स्यात्। ३। अथवा अर्कमिते [illegible] सूर्योदये कुर्यात्। गृहान्निष्क्रमणं सूनोः चतुर्थे मासि कारयेत्। यात्रोक्ते समये मासि [illegible]
[illegible] द्वादशे [illegible] नात्। १५। अथ अन्नप्राशनमुहूर्ते [illegible] नाह। वर्षे [illegible] अधिमासे न पौषे [illegible] सूर्ये [illegible]
मास [illegible] [illegible] हि [illegible] १६। [illegible] अधिमासे पौषे मासे [illegible] मास
[illegible] [illegible] काले [illegible] [illegible]
[illegible] हस्त मूल [illegible] सहिते [illegible] अथ [illegible] पानमुहूर्ते। [illegible] द्वितीये जन्म [illegible] शुभलग्ने
[illegible] [illegible] १९। अन्नप्राशनस्थानं [illegible] दिवसम [illegible]
[illegible] लग्नाष्टम [illegible] मीनमेषालि [illegible] षष्ठाष्टमे [illegible] पञ्चमासे जन्मा मासेन [illegible]
[illegible] शुभे पुनः बालकोऽन्नप्राशनं स्यात्। १७। अथ [illegible] कालेऽन्नप्राशनं प्रथमभोजनं
[illegible] स्यात्। [illegible] एते [illegible] अष्ट [illegible] दिवसं [illegible] उपवासे [illegible]
[illegible] जन्म [illegible] लग्नाष्टम [illegible] जन्मलग्ने [illegible] अष्टम [illegible]
[illegible] लग्नं [illegible] जन्मलग्न जन्मराशि [illegible] मीन [illegible] जन्मराशि [illegible]
[illegible] मीनमेषालि [illegible] लग्नानि [illegible] कुंभ तुला कर्क [illegible]
[illegible] षष्ठादिति। षष्ठमासमारभ्य समे मासे षष्ठाष्टम द्वादश मासेषु
[illegible] पञ्चमासे [illegible]
[illegible] शुभमासेषु [illegible] मासे [illegible] शनि [illegible] अशुभमासेषु [illegible] कन्या [illegible]
[illegible] काले [illegible] सोम [illegible] [illegible]
[illegible] सहितैः [illegible] कुर्यात्। १७। अथ [illegible]
[illegible] कोण [illegible] पापैः। लग्नाष्टम [illegible]

76

तैयारीनंमराशौ मे आनुपानिन्टु जन्मभूमिस्थराशिकोविरा॥१८॥ कुंभे स्वक्षु के धामभधुक्कि सहितैस्सर्वैर्गृह राहितेन दशभासमें:॥ केंद्रौ त्रिकौ
णसह जेनुशुभे: साधि:॥ नि लाभरिपु मे॥ ११॥ पापै: साधि: जन्माष्टमस्थानरहितं चन्द्रं॥ अन्नप्राशने मराशौ वर्ज्यति॥ ना
रद:॥ दशम शुद्धिसंयुते शुभलग्ने शुभांशके॥ क्रूरा सिंचय पौर्वे सौम्ययुतं निरीक्षिते॥ त्रिषष्ठ लाभगै: पापै: केंद्रत्रीधर्मगै: शुभै:॥
अन्नप्राशनं पवनस्थानं वर्ज्यं प्राशनं शुभं॥ त्रिकोणमाहगुरु:॥ शुक्रार्द्रा: क्रमाद्याता: सप्तमाष्टम पर्व भो॥ भोज्यभोक्तनवलेषु सर्वं
धामरत्नमसहानि॥ भोज्यमन्नं मापे सुमनादि॥ तस्यनवलेनभसुहृत्ता यत्र भोक्तुः अन्नप्राशनं कर्तुं या लुस्य रामु क: सप्तम: ओमो ष
म: शुभोजनयम: एते ग्रहा: मरुपा केंद्रे सु श्री:॥ मे औति अनुराधा शततारा स्वाती जन्मन स्त्र आलिके चित्रिसह संति:॥ श्रीपति:॥ नानु
कृत्वा इति भाव:॥ जन्मन त्रृ भ्राभिनेप चौत्तरुत्तन्क:॥ जन्मक्षं तेकर्मनक्षत्रे आधान क्षेत्रवर्जयेत:॥ कल्वि भवन भ्रामानं शुरकर्मी
न्य भोजन मिति॥ तत्रान्नस्य भोजन मि सा अ प सा वा षोडश कन्या अन्न भोजनानि मयपरमेत॥ पुन र्वर्जान्न प्राशनपरं तत्रनारदेना
लि प्राशस्ताभिधानात॥ नक्षत्रनारद॥ पष्ठ वपनचौलानां प्राशने भोपनायने॥ शुभदं जन्मन क्षत्रमशुभं त्वन्यकर्मसु लति॥१८॥ अ
न्नप्राशनं स्थानपयास्रुली मनुष्युपक्यैतमाह॥ क्षीणे दुपूर्णचंद्रे अमृत भोमाकीर्ति भार्गवे:॥ त्रिकोणमयकेन्द्रष्टस्थितेरु कुफ कलं
मन्हे:॥१९॥ भिक्षार्थीयकाउ दीर्घजीवि ज्ञानवाणितरुक॥ कुष्ठी भाग्न हीवात आपि मान भोगभागिनि॥२०॥ त्रिकोण ५५ मयम
के द्वालि दशाप रहितानि॥२१॥ अशो एषु स्थितेक्षीणेंदा दिभिरष्ट मिर्भिर्ह्नाझीसादिफलं भवति॥ एषु स्थाने स्थितः क्षीणचं यथा
इ भेदर प्राशन कौ शु:॥ भिक्षार्थि दित्तुस्मात॥ पूर्ण चंद्र: धनवान मानितोष्टमाद्ययस्त हतन॥ अर्क भे कुष्ठी॥ आर्कि
निक्षेत्र भागस मं भौ कुष्ठी न क्षाम: यानस पानो आपि वीन आपि:॥ एतौ विख्याते मस्यासौ अन्न कुरुव यात मापि मानं
स्यात्॥ गुरु केत्तौर थ्यंतरे न फलं॥ शुक्र भोगभागी स्यात्॥ क्षीणचंद्र कृपूर्ण चं भो र्व्यसनमाह॥ वसिष्ठ:॥ संपूर्णेंदु भयाघ्नो
म भेंदु: पूर्ण कस्मक:॥ निवेंदु भयाक्षमाम भेसौ क्षीणसंसक:॥२२॥ स अन्न प्राशनं॥२३॥ अथ अनुपवेशनं वसतंति लकेनाह॥ प
ञ्ची वयाह भाभिष्ट ञ्च कुजेनि शुक्रे रिकेतभौ अजानि पंचममासिबाले विष्णुशुभेन्हि क्र दि सुलग्नमषाष्टमे दु औष्टम मैत्र लग्न शुभे
रूपवेशनमये क्षौ॥२३॥

ॐ अश्विन्युत्तरे भौमबले चन्द्रतिथि कार्यजातकर्मश्रीः । पंचममासि प्रजापतिलग्ने सति शुभेन्दुक्षणभानुवासरे । तथा च वसिष्ठः अनुराधा भे
हस्ते लघुनक्षत्रे उपकुञ्चिते काले । कर्णस्य वेधं पद्मसूत्रादिनिर्मितं कर्णवेधं चाष्टमे षष्ठे मासि कौमुदीचेत्स्थले । मंत्रपाठपुरःसरं ।
उपवेशनाख्य संस्कारं कुर्यात् । अन्नप्राशनमत्र भुवले । रक्षेमवसुधेदेवी सदासर्वगतः शुभे । आयु : प्रमाणं सकलं निक्षिपस्व हरिप्रि
ये । अविरतमायुर्बलस्यथा केचित्सारिपंथिनः । जीवितारोपवित्तसुनिर्हतःस्व विजेण्णतान् । धारित्र्योपभृतानामभ्ताः स्वभूमि का कृ
सि कुमारं पाहि मातस्त्वे प्रस्तातत्तनुमन्मतां तस्योपवेशनं कृत्वा भूमौ प्राशनभोजनं । ततः कुमारकं भूमौ स्वयं च कृत्वा उपवेशयेत् ।
उत्सवो भिश जनादि : षष्ठे सुतं कन्यासामाचारणं । इंद्र सुत क्रमयोः समाचरणं । निरोधपाभावात् सर्वेष्वेवसुपर्ववानां । २२ । अथ जीविका
परिक्षा भुमुपवेशन कालं कुर्यादि स्यात् । तस्मिंश्च स्याप्य येन तु पुरः स्याद्वस्त्रं शस्त्रपुस्तकं लेखनीनिं स्वर्णं रौप्यं यच्च गृह्णाति वा
लुसेराजीवेस्तस्य च तिप्रास्थिताः । स्य स्यघार्थः । अजीवे जीविकामः । आशीर्वोजन्म वालेसोभेवानां । २३ । अथ अन्नप्राशनं ताम्बूलभक्ष
णं स्वापरस्याह । वारे भौमार्कहीने ध्रुवमृदुलघुभे चर्वे पुमूलादिते हस्तातीवस्व भुपेतौमि शुभन्यकासुता कुंभगोमीनलग्ने । सौम्ये
केन्द्रे त्रिकोणे रुभगगनगे वार्गशुभत्रिसंस्थैः तांबूलं स्यादेमासद्वयमितसमये प्राशनं चान्नेवा । २३ । भौमे मार्गितवर्जितवारे
भवणमूलपुनर्वसु मैत्रस्वाती धनिष्ठासहितेमृदुनक्षत्रलघुनक्षत्रे रूपलक्षितकाले मिथुनसिंहकन्याकुंभवृषमीने : एते
षोमम तमे लग्ने सौम्यग्रहैः केंद्रत्रिकोणगतैः पापग्रहैः षष्ठेकादशत्रितोयाः सार्धमासद्वये समये बालकस्य तांबूलदानं प्रो
क्तं यमाश्च अन्नप्राशने अन्नप्राशनसमये सा प्रोक्ता । मते तांबूलं भक्षणं । २४ । अथ कर्णवेधमुहूर्तं स्वापरस्याह । हिते मासि चैत्रपौषा
धमहरिशयने जन्मभासं च रिक्तां युग्माब्दं जन्मतारामृदुधु श्रुतिवसुभिः संमितेमास्य भौवा । जन्महासूर्यभूपेपरिमितदिवसे
से अष्टकेन्द्रे वारे शौ मान्दि विष्णुषुमादिति विमृदुलघुभेः कर्णवेधः प्रशस्तः । २५ । एतासम्पर्थान्दिः सा कर्णवेधः प्रशस्तः
त्र शिरोमाक्षे चैत्र : हरिशयनं आषाढ शुक्ल एकादशी मारभ्य कार्तिक शुक्ल एकादशीपर्यंतं । जन्ममासं यस्मिन चांद्रमासे
जनमासे जन्मसमासः । जन्मदिनादारभ्य जन्मदिवसं यावत् येथा हितं भवेत् । जन्ममासः सर्वकेयोग हितः सर्वकर्मसु ।

तृ । आ

इति लग्नलक्षणं ... पतिः ॥ [illegible] शुभा वर्षे ... जन्मतारां प्रथमं ... [illegible]
[illegible] शुभे ... सप्तमाष्टममासेषु ... शुभवारे ... सूर्यवारे ...
पौष्ण ... मृगशिरः ... पुनर्वसु ... [illegible]
... त्र्युत्तरा ... हस्ताश्विनी पुष्य ... [illegible] ... अथ कर्णवेध
... [illegible] ... लग्ने शुभग्रहाः ... विष्णुशुभ ...
... केन्द्रत्रिकोण ... शुभभावस्थानं ...

अरुण	मानस	महाह्रद	श्वेतजाल
चैत्ररथं	नंदनं	[illegible]	वैभ्राज
कदंब	जंबु	वट	पिप्पला
मंदर	[illegible]	विपुल	सुपार्श्व

... शुभग्रहैस्त्रिकोण ... अथ ...
... शुभ ... लग्ने ... पापाख्ये ...
... पष्ठे ... गुरु लग्ने ... कर्णवेधः
शुभावहः ॥ शुभ जन्म ... अथ ... अन्नप्राशन ...
[illegible] ... समाने ... जन्मनक्षत्र ... [illegible]
... जन्मतः ॥ ... शुभं ... [illegible]
... [illegible] ... कर्म ... [illegible]
... [illegible] ... शुभ ... [illegible]
... विवाहः ... [illegible]
... [illegible] ... उपनयनं ... [illegible]
... [illegible] ... शुभं ... [illegible]
... [illegible] ... अत्र केचित् ... [illegible]

पंचदिनानि जहाति गर्जयंति। षष्ठीसप्तमी वासरा शुभदाः केचिन्मतेन षष्ठीरवौ नेष्टा केचित्तु पक्षांतरे अर्द्धपक्षार्द्धं सप्तदिनानि केतूदयानंत
रं जलहानिः इदमपि नेष्टं। केतूदये सप्तदिनानि तेषां शुभानि नूनं गर्जंति तैलस्य प्रभुः स्वामुनींद्राः लभिनित्ता अपरे आचार्याः तु केतुं यावद्दृष्टा
यावद्दर्शनं यज्ञकृतिः। तदग्रे केचित्तौ द्विरिवूढेता मसकीलु कादावनि दुष्फलेद्व अंशेन भिषर्वा पेषभावः। तेषां लक्षणं माहनार्गो अग्नि
रवा भ्यासितारा भ्रष्टं लोहितस्तम्भः। माघमासस्तु तरामानां सेवते निसमेव हि। वयं तु यावद्दर्शनं केतूदयोनि विरुद्ध स्फुटं। तद्ग्रे अप्राप्य आस्वेके
नौ स्वे वा। ज्योतिर्निबंधे। केतोरस्यादिनाद् ध्वंसमस्य आगिनवर्जयेत्। अत्र तु आश्लेषवर्ज्यं भवतया भाव मेनाक्। तत्कुलस्य एव राहेश्च प्रसुतः। एकव
सिष्ठ स्वोव गौ ह्यिरभि र्धुगानकृ। अनेधुनादेक संप्रभावो विरुद्धं योध्यमदं आस्मद्द्वति। अथ गुरुशुक्रयोर्बालवार्द्धक्ये आदिन संख्याप्त
लुप्तमाह। गुरुः पूर्वस्यां गतो बाल्ये ग्रहणं वार्द्धकं। पक्षपंचदिनं तैः दुर्गुरुः पक्षमुदाहृते। भतो शुक्रस्य गुरुः पूर्वस्यां दिशि उदितस्य
पश्चिमादिग्गुदिनस्य नाथ ध्यासं स्यान्नि स्वाहं बालत्वं स्यात्। पूर्वस्यां गाद्दिने पक्षार्द्धं द्वादशदिन मिसर्थीः। स्वपुनः। भतो वार्द्धकं पूर्वस्यामस्ते
पक्षं पंचदशदिनानि। पश्चिमास्ते भृगोर्वार्द्धकं पंचदिनं। गुरुस्ते बालवार्द्धके पक्षमुदाहृते कथिते। अथ पक्षमतेन बालवार्द्धकं चा
लुप्तमाह। मेदनाहं द्वयोर्ज्ञेके केचिद्दशाहदिने। परे। अहंहत्त्वा सप्तकेष्वमेरर्कहृदव मध्ये विधो। इदं कृतिनियमं सहक्षा द्वयो गुरुशुक्रयोरस्त
बाल्ये वार्द्धके दशाहं त्र्यहदिने प्रोक्ते केचित्। अपरे तु सप्तदिनं बालवार्द्धके प्रोक्ते। अन्ये अहं त्रिदिवसं तेवाल्यवार्द्धके प्रोक्ते। आसपि केका
र्यस्या आवश्यं भावं अत्ययः सप्रयोजन मस्पति आसाधिकनस्मिं लग्नांतराभावे सति अति कालस्यबहोश्च स्वरूपेश्याधाः कम्याया बाध
या संभवद् नासप्तदिनां सागउ नितोनां सप्तमये सर्थः। अथ वृद्ध गैदन वा अवस्था गार्गः। वृ शुक्रो गुरुः साकूपरतश्च बालो विधे द्यागवतिषु
दे से — समयानं। वंगेषु हूणेषु च पदूपंचक्षेषु नादिनं निशाद्ध। वंगस्य विशेषमाह। अर्द्धहि मिति। विद्योस्ते बालवार्द्धके क्रमेण ज्ञेयहं महंभ
वतः। बालस्य वृद्धि वार्द्धकं चेदस्य समर्थः। उक्तं च वसिष्ठेन। वृद्धत्वे मितेषिण्या दिनं दिनार्द्धं बालत्वमस्तस्य महद्धमेव। येनोक्तमेनो दिवसंवि
शुत्तमिसेतादं दोसल दमुक्त मेषवेति। कश्यपेन बालोपि द्वं शुभदबोक्तः। दूर्घ्वं अंहः स्विर्यहंतिपाते हं सस्तमागतः। यतस्तम्स्तरश्मिता
बालोपि शुभदः स्यादिति। अतएव संपूर्णे यामपि प्रतिपादिष्ठं रोषादिने। द्वितीया याथां प्रातर्येषोपनीतादि कर्माणि वा। कृर्वंति। अथ बौ
लमुहूर्ते स्वापरार श्राद्धताभ्यामाह। चूडावपति तीर्थायां प्रभवति पक्षमेव्वा कर्तरि कापष्ठीपर्वोना होवर्त्ते न्यास्यं एणसमये द्वैदं शुभे

अभ्यक्तानां वारे लग्नांशाधीशो भौमभानि धनतनौ नैधने शुद्धियुक्ते [illegible] मृदुध्रुवचरलघुभे राधषड्भे [illegible] त्रिस्थपापैः ॥९१॥ क्षौरं चन्द्र
ज सौरि भास्कराद्यै [illegible] भवति पंथु नाश्चराः स्युः । क्रमेण बुधजीवभार्गवे केंद्रेशेभ्यः शुभमिष्टमाहुः ॥ [illegible] ॥ [illegible] क्षौरे पंचमे
तेन गर्भाधाने [illegible] जन्मकालात् तृतीये वर्षे पंचमे वा [illegible] शुभो दर्के भवती [illegible] । तृतीये [illegible] गर्भा
जन्मतो वा विशेषतः । पंचमे सप्तमे वापि स्त्रियः पुंसोपि वा समभिमतं [illegible] प्रथमवर्षमनुत्तं । चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेव धर्म
तः । प्रथमेब्दे तृतीये वा कर्तव्यं श्रुतिचोदनात् इति । [illegible] यथा [illegible] विशेष [illegible] समं बलं [illegible] सर्वेषां वि
कल्पः । अष्टेति । अथ अष्टमी अर्को द्वादश्यौ रिक्ता [illegible] अमावास्या प्रतिपत् । [illegible] कोलि पूर्वा [illegible] एते [illegible] रहिते तिथि गुरूणां भल
ग्रहे [illegible] पिनाकि [illegible] । शिष्यार्थ प्रतीक्ष्य सौरे चेद्विशेषतः । [illegible] ग्रहे न कर्तव्यं [illegible] । विचित्रैवेति [illegible] रहिते उ
[illegible] लोके स्यात् । शुभाशुभफलकर लोको जन्ममासनिषेधो [illegible] । [illegible] अभ्यक्तानां वारे लग्नांशायोग्यति । सौम्यग्र
हाणां वारे सौम्यग्रहाणां लग्नेनवांशे वा क्षौरं स्यात् । पापग्रहाणां वारे [illegible] शुभो [illegible] । [illegible] भूसूनु [illegible] ग्रहाणां शु
भः राशिस्थिति [illegible] आतकोके: [illegible] अष्टम [illegible] जन्मलग्नजन्मराशिभ्या
मष्टमलग्नरहिते चूडा स्यात् । अथवा नैधने अष्टमस्थाने शुद्धियुक्ते शुक्र [illegible] रिक्त सर्वग्रहरहिते [illegible] सर्वेनृष्टा
शुक्र [illegible] । शुक्र [illegible] धने क्रूरे सर्वसंपत्करः [illegible] इति । पराशरोक्तेः । [illegible] मृदुचरलघुभे [illegible]
[illegible] । अथ लग्नबलं । एकादश षष्ठ तृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः [illegible] चंद्र भौम [illegible] स्थितैः क्षे
मे [illegible] । [illegible] जीवभार्गवे [illegible] शुभफलं स्यात् । [illegible] लग्नादिषु
[illegible] ॥ [illegible] पी [illegible] ते
[illegible] भास्करे सौरे [illegible] शुक्र सौर [illegible] सा
[illegible] सौम्य [illegible] उत्तमा
[illegible] सौर [illegible] । सौरादिषु जन्मल

…शुभमाह । भृगुः । कुविप्रबालं क्षौरं च विवाहः प्राशनं तथा । गृहप्रवेशस्थानं च व्रजमरणं शुभं भवेत् । लग्नं लग्नेशं शुभं क्षौरं च पंचवर्ज्यं च पर्वे
शुभे रविर्गर्भस्तु । आत्मशस्य पुरुष्टे षष्टे [illegible] रोगनिधने तथा । राहुपूर्वे च नीचे च क्षौरं नैव प्रशस्यते । जन्मलग्ने सति संभवे च वर्जंमि सप्त
यो भवस्थाः । चतुरस्ति तारयाग्योच्च रक्षकरणेन कथा शुभफल दातारयानुद्धात्स्यात् । केशावमानतं पुरुषाह स्त्री पुत्रं पुत्रीमहिष्यत्नादि
तिम दिति च स्मरणं क्षौरं च यो भवति । कल्याणमिति ॥ अथ सगर्भायां संस्कार्यमातरि विशेषमनुष्टुभाह । पंचमासाधिके मातुर्ग
र्भे चौलं [illegible] सत् । पंचाब्दवर्षाधिके ज्येष्ठं भगर्भे एपामपि मातरि ॥ १ ॥ संस्कार्यमातुर्गर्भे पंचमासे भ्योधिके सति चौलं छ भं न स्यात् ।
पंचमासे भ्योपूर्वे चौलं शुभमिस्यर्थः । गर्भे मातुः कुमारस्य न कुर्यात् चौलकर्म च । पंचमासादधः कुर्यात् तदूर्ध्वं न कारयेदिति वाशिष्ठोक्तेः ।
अस्यापवादमाह । वर्षाधिकस्येति । उल्लंघितपंचवर्षस्य [illegible] मातरि गर्भिण्यामपि स सौ पंचमासादूर्ध्वमपि चौलं निष्टं । नारदः । सू
नोर्मातरि गर्भिण्यां चूडाकर्म न कारयेत् । सहोपनीत्या कुर्वन्ति तदा दोषो न विद्यते । अत्र तु पंचवर्षाल्पं न्यूनाधिकभावो नापेक्षितः ।
सर्वोपवीतेर्चार्यैः आत्मगर्भस्तु न कस्यापि मंगलं संजनेष्यते । भरद्वाजः । मार्गशीर्षे तथा ज्येष्ठे क्षौरं परिणयं व्रतं । आद्यगर्भे सुहि [illegible]
यत्नेन परिवर्जयेदिति ॥ ६ ॥ [illegible] फलादस्य ॥ १ ॥ अथ तारावलमाव [illegible] तत्र दुष्टतारापवादं [illegible] माह । तारादोषं [illegible] त्रिको
णा [illegible] क्षौरं स्यात् सौम्याभिरुच्यते । सौम्ये भे उच्चे गो भने दुष्टतारा न स्तारा ज्ञेया क्षौरयाताहि [illegible] । दुष्टतारायामपि स सौ अ
[illegible] सौम्येति सौम्यभे शुभग्रहशशिनौ चंद्रे सति [illegible] । अथ सौम्येति
[illegible] ॥ अथ चौले विशेषमनुष्टुभाह । ऋतुमसाः सूतिकायाः सूनोश्चौ
लादि नाचरेत् । ज्येष्ठापत्यस्य ज्येष्ठे [illegible] मार्गे पिनेष्यते ॥ ७ ॥ ऋतुमत्याः रजस्वलायाः सूतिकायाः साक्षान्मातुः सूनोश्चौलोप
नयनविवाहादिकं संबालस्य बालिकायाः मातरि [illegible] उक्तं च [illegible] यस्य मांगलिकं [illegible] रजस्वला जायते
[illegible] भवति ।
[illegible]
[illegible]

विवाहो व्रतकार्येषु माता चेद्रजस्वला [illegible] नार्योः पाणिपीडनमिति ।

मू०वि०

हिता चौले हि दिने वारभे पातं व्यारन्वौत्नि क हायन भमं घस्रं च संध्यात था ॥ रिक्तां पर्वे लिग्नां निरासनर एण्या मभया णोन्मत स्नानाभ्यक
हु नासने नैहि पुनः कार्यो हितमेप्सुभिः ॥ ७ ॥ चौले हि दिन वारन ष्ट भेदं तार्क्ष्या घमर्षणादि कार्यं क्षौरं स्थान रवौ याविहितात उक्ता ॥
नि षिद्धु कालमाह ॥ पतंगोति ॥ पतंग मासक र्थे स्यापसं पातभिः रुजने भौम रवि वारान् सक्षान नथा नव मं घस्रं ॥ यद्दिने क्षौरं कृ संततो
नव मदिने पुन क्षौरं कार्यं ॥ तथा संध्या समानः सायं कालो वृहाया तें यारिका ॥ ४ ॥ ८ ॥ पर्वलिपूर्वो कानि ॥ निरा सोग्नं च विहाय ॥
अ न्या पि कारिणः ॥ हिते प्सुभिः स्व शुभमिच्छुभिः एतान्यौ ॥ हिनि ग्रयन क्षौर स्थान कार्यां कि ॥ निरा सने आसनर हिते ॥ रण ॥
संग्रामः ॥ प्रयाणे मर्थ यात्राः एतदर्थमुच्यते ॥ हु सोन्यौ ॥ स्नातैरनु ष्ठित स्नानैः अभ्यक्तैः कृत तैलाभ्यंगैः ॥ कृता सनैः कृत भोजनैः
सुवर्णाद्यलंकार भूषितैः स पि ध्येयम ॥ ४ ॥ अथ वि शेषमाह मंजुभाषिण्याह ॥ नु पालि पीडस्त्रितं धमो क्षण सुरकर्म वृद्धि
जन्मपा त यात्रे ता ॥ रा वा रा तो ष्टोग मसि शुभ ज्ञेन सुर मानेर नर वलु गर्भिणी पतिः ॥ ९ ॥ कुतु तौयक्षेत थापा णिपीडोविवाहः तत्र
रमकर्मा स्क्षौर तो मातापित्रो र्मरणे वधमो क्षणे ॥ कारा गृहे वंधस्यमो क्षस्य द्विजा ज्ञे या ॥ ज्ञा खुणा हेया ॥ दुष्टेपि वारन क्षत्रा दौ क्षौरं स्मरे ते ॥
अन्यच्च ॥ गंगायां भास्कर क्षेत्रे मातापित्रोर्मृते हरौ ॥ आधाने सोमपाने च षट्सु क्षौरं विधीयते ॥ अन्यच्च ॥ राज कार्य नियुक्तानां नटानां
रूपजीविनां ॥ स्मश्रु रोमनख च्छेदे नास्ति कालविशोधनमिति ॥ अथ धन्वावेति ॥ गर्भिणी गर्भ वतितस्या भर्ता शव वाहं स्मशानक रा ह नंती
र्ष गमनं तो र्थ यात्रां ॥ उपत्रक्षण तादिदेश गमनमपि ॥ सिंधुमज्जनं समुद्र स्नानं क्षौरं एतानि कर्माणि नावरेत ॥ न कुर्यात ॥ उक्तं च सिं
धु स्नानं द्रुम च्छेदं वपनं प्रेतवाहनं ॥ विदेशगमनं चैव न कुर्याद्गर्भिणी पतिः ॥ यजयोगो युद्धं भौम च मातापित्रोः सु जौ ॥ वलो ॥ मुंडनं स
वे तीर्थं तु न कुर्याद्गर्भिणी पतिः ॥ वपनं मैथुनं तो र्थं व र्जये द्गर्भिणी पतिः ॥ श्राद्धं च सप्तमान्मासादूर्ध्वं चान्य त्र वेदवित ॥ ५ ॥ अथ राज्ञो
क्षौरे रोग राषं सर्व थ्या न वर्जन स्य आणि च स्तु जंग म यातेनाह ॥ नृपाणां हितं क्षौरं भे श्मश्रु कर्म दिने पञ्चमे पंचमे स्यादुदये ॥ षडाग्निलिये रोष्ठ
कः प चर्चापि भेद ता च र्य मासौर कुन्मस्क मेति ॥ ६ ॥ नृपाणां पंचमे पंचमे दिने श्मश्रु शुनक्ष त्र श्मश्रु कर्म हितं स्यात ॥ पंचमे दिने यदि
नक्षत्रा भाव स्तद र्थमाह ॥ अस्योदयेति ॥ अथवास्य क्षौर भस्य उदये श्मश्रु कर्म कार्य ॥ उदये ऽग्न्यृक्षेत्रे न स्वामि नो मुहूर्ते ॥ तथा
चार्गं ॥ क्षौर कर्म महीपानां पंचमे पंचमे हनि ॥ कर्तव्यं क्षौर नक्षत्रे प्यथवा तन्मुहूर्तके ॥ उ सक्ले न तु वाराहपाप व्याख्यानो वसरे अ

सं॰ वि॰

[illegible]

संस्कारम॰

[illegible]

85

स्त्रा केन्वैव सर्वैर्ग्रंथं पनन्मिति। अर्थोभ्द्रएणी दानकामयाविकाख्या सेष्टासुनर्भमिसर्थः। एतानि सर्वेशास्त्रान स्वत्रमेल कामिप्रायेण लोकानिषि
धिः सेष्टान्नातताराषिहैलो मौ पतिवंधे। अश्विनीमृगशिरामासु हस्तेस्वासां चित्रामे पुष्येवष्पूर्वाफाल्गुण्पा श्रवणे पोष्णभेलच्या। वासवेशनता.
यासु व्रतबंध: भरस्पते। भुजबलयज्ञमार्तंड वोऽपि। हस्तत्रये सार्पपुनर्भे च त्र्यंगे द्युष्ण्याश्विनोरिवतोश्विन हस्त्रवा काभिचित्रादिनि भेवरुणोदयं
रू रूढेंद्रपौष्णस्वातौ तिष्य आहतासु स्पृतासु पनयनं भौग वाभेषु मौ दूरेति च। भौ उपहले पूर्वाषाढा हरित्रयेश्विम भेहस्तत्रये रेवती सेष्टापू
ष्यभाग्यासु चोत्तरगते भानुस्व पक्षे सिते। गोभीनोप्रमादाधनुर्वतुर्वरामु कार्के जौ वेदु षेणंचम्माठद्वामीत्रयेव्रतमिदं श्रेष्ठं द्वितीयाद्वये १४॥ अर्केति
मूर्धेसुपगुरू भुक्त चंद्र दिवसेसु व्रतं सत्। अर्थाभौम [illegible] वृद्धौ। नारदः आचार्यकाम्यसौम्यानां वाराः शस्तीनयोः। पारेतोमध्यफलदावि
नरौतनं दितो व्रते। तत्राप्रस्तातनुधस्य वारोवर्ज्यः। अस्तंगतस्य सौम्यस्य वारोवज्यौ द्विजन्मनोति नारदोक्तेः। द्वितीयेति। द्वितीयातृतीयापंचमे
कादशी द्वादशी दशमीसं ज्ञासुतिथिषु व्रतंस स्यात्। नारदेन सतत्र बोद्धव्यौः गलग्रहेष्वपि अत्रास्मत्सुतं तदूसंताभिप्रायेण ज्ञेयं उक्तंच तत्रैव
वः विनर्तुगावसंतेन कृष्णपक्षेगलग्रहे। अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हती ति। कृष्णादिमिति। विहितमासानां कृष्णपक्षस्यादिमात्रिल
वर्षेषं वर्मापर्यंतं व्रतं सत्। सकृष्णावतुर्थीमपि कृष्णपक्षे सान्यत्रिभागं शुभं व्रतं सदेति वसिष्ठोक्तेः। तन्वोत्ताग्निधाविभक्त दिवसस्य त्रयोवि
भागाः कर्मेणापूर्वोह्न माध्याह्नापराह्णसंज्ञका भवंति। तत्रापराह्णभागे व्रतं न सत्। अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हती ति नारदोक्तेः। गग्निधा
विभक्तदिवसंतयारो कर्मदिवकू: द्वितीये मानुषं कार्यं तृतीये तोषं पैतृकं मिति। ६० अथ व्रतवंधे सामान्यतो लग्नशुद्धिमाह। कवी
ज्यचंद्रलग्नपाः पौष्णतो व्रतेधमाः। व्ययेष्टभार्गवोनत्याततोऽष्टतोसुतेखलाः। ६१ शशिपोषष्ठेष्टमतोव्ययमस्थानेषु गुरुबुधचंद्रलग्नस्वा
मिनोभवंति। तदा अधमाः मरणकारकाः स्युः। अत्र भार्गवौर्वदृश्यः कौपये अधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टपंचमस्थानेषु स्थिता अधमाः।
अमध्या। भौजौमिबंधे। सितजौ वर्त्यंबंदुविकृलग्नपाः षण्मरणति ६८ पाश्वत्रेव च अयस्थितो न हसु तापहसंस्थः पापा अंगाच शुभे
भदृष्टा। ६२ अथ सामान्यतो लग्नमनुष्ठुभाह। व्रतबंधे षष्ठषत्रिषुवर्जिताः शोभनाः शुभाः। त्रिषडायेखलाः कवौ गोरद्रपूर्णोविधु
स्तनौ। ६३ शुभग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताः श्वेष्टसुखाद व्रतबंधेन शोभनाः। खलाः पापाः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थि
ताः शोभनाः। कर्केति। पूर्णः शुक्रपक्षीयो विधुः कर्कस्थोव्ययस्थ व्रतेनोयदिभवेत्तदासत् शुभो नामस्या। गुरुः चंद्रेलग्नेभिन्नाहा:
ग्रहाः खथरोगोन्नात्रतरो। शुक्रपक्षेभवेच्चासभेगुरोविक्षेपतरति। तत्रापस्त अस्तंवर्द्धसदैवलग्नगं सर्वेषां तानचमेमानोवा

[illegible]

२८३

88

मू॰ सि॰

[illegible]

89

रं तु प्रयोगस्यान्यानुसारतः। स्वस्तिवाचनपूर्वं तु हवनं कारयेद्बुधः। मुख्यान्नं पायसं साज्यं दद्याच्छिश्नौ गुरवे ततः। मन्त्रं चरुस्नातो वै स्नानमन्त्रेण द्विपा
सम्यक् कुर्ये। गायत्रीं तु जपेन्मन्त्रं। आग्नेयं तं तु सार्पषा। पैतृं सप्त सकृन्मात्रा नाथी यथा यथा स्विनी। अश्विना हो भारध्ये। पश्चाद्धस्तापयेत मन्त्रसंपदि।
आग्नेयान्नं भोजयेत् सम्यक् ततो प्रसादनं चरेत्॥ ५५॥ अथ नक्षत्रविशेषेण लक्षणसंततिर्लभ्यते। पेटे च्यवा शिरोधाया हि कृत्तिकामूले
पूर्वोत्तरे पौष्णं रक्षेत्समर्पयेत्। नक्षत्राद्यानि तीव्रे। धनिष्ठा चाश्विनी पुष्यः कराल लेखा रोहिणी सत्वरा पूर्वे भद्रपदादित्ये सर॥ ५७॥ मघा श्लेषार्द्रा हस्ता चित्रा स्वाती मूला पूर्वा
त्रये तु यजुर्वेदाध्यायिनां। अश्विनी पुनर्वसु पुष्य हस्तोत्तरा श्रवणा विशाखा सामवेदाध्यायिनां। मृगशिरा वैश्वदेव पुष्यानुराधा पुनर्वसु
च्यवने वेदा। आश्विनां पूर्वं मत्ताकानु च तत स्वस्ति पराम्रहस्त पुनर्वसुः। मुक्ति स्वर्थः। उत्तरा च। मूले हस्ते त्रये सार्पे रेवती पथ्ये नयेत्तथा। रुद्रे
ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यं मेखलाबन्धनं तु धैः। पुष्ये पुनर्वसु पौष्णे हस्ते मैत्रे रवाग्नेये। धनिष्ठा च प्रदाने सार्पाद्यनुषां मौञ्जीबन्धनं। पुष्यवासव हस्ताश्विनी
यजुः कर्णे त्र्यम्। प्रश्रस्ते मेखलाबन्धे बहूनां सामगायिनां। मृगमे आश्विनी हस्ते च प्रादित्ये वासवे। अथर्वणपाठिनां हस्तो भगणोयं प्रतापृते।
॥ ५८॥ अथ सविशेषमनुष्ठुमाह। नान्दीश्राद्धोत्तरं मातुः पुष्पे लग्नान्तरं नहि। प्राणसाक्षोलं प्रत पाल। गृहः कार्यो मधानसत॥ ५९॥ नान्दीश्राद्धं
कृत्वा तु नवान्नानन्तरं यदि संस्कारमातुः पूर्वोर जोदर्शनेन तेसति लग्नान्तरं च न सति तदा च रूप कर्तव्य सा च मेत्र स्त्रीकार्याणि विधाय चौलं य
ज्ञोपवीतं तदोत्तरं च कार्यं। अस्मात् समीचीनलग्नान्तरसद्भावे सति चौलादिलसतः दुष्टफलश्रम स्वर्थः। तथा तिथिः। चौलं च व्रतबन्धं च विवाहं यज्ञ
कर्मणि। भार्यारजस्वलायस्य प्रायस्तस्य न शोभनं। स्वरतः। प्रासम भुद यं श्राद्धं पुत्रसंस्कारकर्मणि। पत्नी रजस्वला जाता न कुर्यात्तस्मिंस्तातदा
ति। पितृपिता नान्दीश्राद्धं कर्तुं रूपल स्थलं। अतो ऽपेष आगादीनां कृदिष्यमाणानां दर्शाद्यकृतसत्स्त्री रजस्वला चेत् तदा नान्दीश्राद्धनिषेधात्तं
गलमेतत्कार्यं। संस्कार्यमातरि रजस्वलायां तु सा नहि तल्लग्नान्तरासंभवे शान्तिं कृत्वा तदा नोमेत मङ्गलं कार्यं। आरभ्यावामासफलदोषः।
अपराकुर्वन्ति नाशार्थं शान्तिः कार्या। उक्तं च। वधूवरमेष परस्य जननी चेद्रजस्वला। तस्याः शुद्धेन्तु बहुले मासे कुर्यात्सा लिपीडनमिति। बृहस्पतिः
लेशः स्या दिवलेन। भाम्य सारे। अलाभे सुमुहूर्तस्य रजोदोषो ऽप्युपस्थिते। श्रियं संपूज्य विधिवत्ततो मङ्गलमाचरेत्। हेममाषमितां प्रमां
श्रीस[illegible]विधिनार्चयेत्। प्रस्यवपायसं। तुलाविधिं अदितमाचरेत। यद्यत् कन्येन तु मङ्गलमेडपो द्वासनात् प्राक्कुमारमातरि रजस्वला याशांसार्कस्का
एमेव। मङ्गलस्या समाप्तसात्। उक्तं च। यदा तु प्रेष आगादीनां कृतनान्दीश्राद्धं तत्परं तस्ततो रजस्वला चेत्तदा न को ऽपि दोषः। अमोघपि विरोप
स्तत्रैव। उपचारेण गृत्ति नार्थः सर्वो रजस्वला। एकादिमायोऽविवाहादौ पितृ भाषुत्रापदानिः। इती अन्त प्रत ब्य पः समाप्तः॥ ६०॥ अथ पृ
रक्षा यं यन्म हूर्तमनुष्ठुमाह। विवेचे अतमासादौ विभोषास्ते विभूषिजे। पूर्विस्या बेवन्तं सस्तं स्पाणामाश्विवारतः॥ ६१॥ सेवं भवाङ्गेति

कृपनयनमासे शुभमाघपक्षा लग्नपक्षेषूत्तरायणे स्वजन्मर्क्षे सूर्ये ॥ आदित्यवेन भवत्वं चोक्तानि भिन्नमङ्गादीनां ब्राह्मणो। क्षौरं च जन्ममासादौ चे भौमा
दौ भौमास्तरहिते। गुरुशुक्रास्तादिसामामाङ्गे पादवर्जिते ॥ तथा विभूमिजे भौमवारररहिते। स्यादि धारेन्द्रपाणां क्षत्रियाणां वैवाहूनः
पूर्वं पूरिकायां। अस्यानुष्ठानविशेषस्य वर्णनं कर्तव्यमिति विशेषः॥ तत्र च संहितायां॥ विवाहात् प्राक् केशान्तकर्म चविलम्बितं यथा समावर्तनानन्तरं
कार्यं। अत्र श्रोपनयनोक्तं कार्यं भिसेच कृत्वात् ॥९९॥ अथ केशान्तसमावर्तनामुहूर्तं शुभं भोः। केशान्तं षोडशे वर्षे चौलोक्त दिवसे शुभे मा। प्रे
तो क्र दिवसादौ हि समावर्तनमिष्यते ॥१०॥ षोडशावर्षे चौलोक्त दिवसे मूहूर्ते गोदानापरपर्याय केशान्तसंस्कारं। शुभं स्यात्। गावः केशान्ते यां
तेन ॥ तेषां स्विष्टकृद्दानं। षोडशावर्षे इसलक्षणविषयं। क्षत्रिये वैश्ये द्वाविंशे चतुर्विंशे चविधानात्। तस्माच्च मनुः। केशान्तं षोडशे
वर्षे इत्यत्र ब्राह्मणविषयं। क्षत्रियविप्रयोर्द्वाविंशेच चतुर्विंशे विधानात्। तथाच वसिष्ठः। केशान्तं षोडशे वर्षे ब्राह्मणस्य विधीयते। राजन्यवैश्यो
[illegible]। आन्ध्रलायनः। प्रथमं स्यान्महानाम्नी द्वितीयं च महाव्रतम्। तृतीयं स्यादुपनिषद् गोदानाख्यं ततः परम्।
वं गोदानं परस्य प्रथमं स्वकालता। आन्ध्रलायनः। प्रथमं स्यान्महानाम्नी द्वितीयं च महाव्रतम्। तृतीयं स्यादुपनिषत् पञ्चदशोपनिषद्
अग्राणामपि कामा गोदानात् अन्याय वेदानुषोडशोऽस्ति। इति कारवचनात्। अथाश्रमो माहानाम्नी चतुर्दशेन महाव्रतम्। अतोऽत्र ग्रहे
कृतं। षोडशो गोदानमिति। एवं क्षत्रियविश्योरपि तत्र गोदानकालातप्राग्वर्षे चतुर्थ्येन कमात्महानाम्न्यादि भवति। अतोऽत्र ग्रह
मि भवेन्न यत्नो पची तो न द्विपसे आदित्यादेन भारत वसन्ते शिशिरे तिथिवासतिथ्यां लग्ने गुरौ केषु समावर्तनकर्म शस्तं। सा विप्रो ग्रहणादू
र्ध्वं ततः द्विने यावत् चतुर्थे कं। पञ्चमे यापि कर्तव्यो भतोऽसर्गामनीषिभिरितिरितिरहस्पतिः। अत्र कुलपरम्परांचे गो वर्जिता। चैत्रमासवर्जितेषु मा
धादि षुच। पञ्चसु। एवं चतोऽदानानन्तरं विवाहात् प्राक् कार्यं कूर्था समावर्तनं कर्म पश्चात् गोदानतः। पापिपी उना स्नानानि नित्यानि
तेः। कुर्वि द्वितीय वर्षे नान्दिपीण्डकः। चपप्रवेशाकृतमा प्राप्यं च पुंसः पुनर्दारपरिग्रहं वा। नो इति तीर्थानि रथोक्तधीमान्चरतिनान्ति
शिष्ट सुख्याधनितानि भूलसादुपेक्षा।॥६०॥ इति श्रीदैवज्ञानंदसुनदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृत मुहूर्तचिन्तामणिटीकायां प्रमिताक्षरा
यां संस्कारप्रकरणं समाप्तं। ॥५॥ श्लोकसंख्या २११॥६०॥ ॥ ६०॥६०॥ अथ विवाहप्रकरणं व्याख्यायते। तत्राश्रमी नतिष्ठेत साहिवचना
समावर्तनानन्तरं सर्वाश्रमाणामुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रममेव मुख्यं। स च सुशीलं च सुशीललग्नाधीनमिति ततो लग्नशुद्धिकथनं
प्राप्ततानीन्यत्वं तिलकयाहु। भार्या त्रिवर्गकरणं शुभशीलयुक्ता शीलं शुभं भवति लग्नविशेषतस्याः। तस्माद्विवाहसमयपरिचिं
त्यते हि तन्निघ्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः ॥१॥ शुभं भर्तादेरनुकूलं शीलं स्वभावो यस्याः सा त्रिवर्गस्य धर्मार्थकामरूपस्य कारणं अधी
तिनायेन साधनं यस्याः सुलग्नवशेन शीलं शुभं भवति। यतः सुतशीलधर्माः तन्निघ्नतां तदधीनतां विवाहाधीनतामुपगताः अधी

नोनि स्त्रआयानहस्तमिधानात्। अनोलिनि म्ब्य येनाविवाह समष्वः। प्रास्वं संततिर्विवार्धते इति। ननु जन्मकालीनग्रहजनितं शुभाशुभं कुतित
कर्माभिर्नि विवाहलग्नानर्थं क्यामीति चेत्। न। ओसितपुस्तावेदितं शुभासममयारव्यं पिजन्मापूर्वजनितं शुभफलं न जन्मातरी यद्गुरुदृष्टं
सो भवतो सेवमर्थं तथा सार्थं स्यात्। अत एव ससाचार्यैः। शुभलग्नाभिधाः शुभजनितापूर्वसंभवाः। संपदः सर्वलोकानां मोनितत्त्वमयो
जनभितिसर्वं न हेयं। ७। अथ प्रश्नलग्नविवाहयोगद्वयं सव्यपस्याह। आदौ संपूर्णस्त्नादिभिः गणकं वेदकोयेस स्फुचिनकमोक्षाहृदि
गतिस्थानलहृत्यविक्रियरेव प्रश्नलग्नाधर्दिंदुः। इष्टो जीवेन सः परिणयनकरो गोतुलाकर्कधरस्थं शरस्थाध्रुप्रश्नलग्नं शुभखचरस्युता लोकि
तं तं द्रष्टव्यात्। २। अथ श्राद्धो मंगलाचार्यः। आदौ गणकं मोक्षितार्थं दंडनोदिभिः सहदस्याभिवस्त्रफलादिभिः संपूज्य ततः प्रष्टाकन्याया उद्वा
हं गणकं ये द्रष्टव्येन गणितसुष्ठो साद्विनालोकतुः कर्मतां कौटस्थागणकं सुस्थचित्तं अव्याकुलांतःकरणं स्वस्थचित्ते बुद्धेयः संभवतो स्फुटः। उ
सलः। प्रष्टा मलिफन कवुतैः फलकुसुमैरापूर्णचरूम म्न्यर्थो। पवच्छेचथाभिलाषितं भक्त्या विनयान्वितः प्रश्नं मागारिति। यदि प्रश्नलग्ना
द्वात्मे कारस्तनीय सप्त पंचमानाम न्यतमस्थे स्थानोस्थितश्चंद्रो जीवेन गुरुणा दृष्टः सप्तो ग्रहः पारणाय कूरस्यात्। यो अथ या गोतुले
ति। अथ तु लाकर्काणामन्यतमं प्रश्नलग्नं स्यात् अन्यशुभग्रहे युतमथवा लोकितुं शुभवेलसाप्राप्तं विदध्यात्। २। अथ प्रश्नयोगद्वयं कुतावल
वितेनाह। विषमभांशगतो रात्रिभार्गवो तनुग्रहं वा लग्नो यदि पश्यतः। स्वच्छतो चरलाभामयौ यदा युगलभांशगतौ शुभवीक्षितौ। २। स्पष्टा
र्थं। ७। अथ प्रश्नलग्नाद्दुष्टयोगमसमाह। षष्ठाष्टस्थः प्रश्नलग्नाद्यदींदुर्लग्ने क्रूरः सप्तमे वा यदि स्यात्। मूर्तौ चेंदुः सप्तमे
तस्य भौमो रंडा सा स्यादष्टसंवत्सरेण। ५। चंद्रः प्रश्नलग्नात् षष्ठाष्टमस्थः तदा कन्या अष्टसंवत्सरे विवाहे न पा. द. रंडा भर्तृ
नाशिका स्यात्। अथवा लग्नेषु कश्चित् क्रूरग्रहः स्यात्। ततः सप्तमे कुजो भवेत्। सा षष्ठमवर्षे भर्तृहंत्री स्यात्। चंद्र सप्तमे विपा
पग्रहं प्रश्नेन सेषांति। क्रूरपापः। एको लग्नगतः पापः पापोऽन्यः सप्तमस्थितः। असमः षष्ठाभरणं पुरुषस्य न संशयः। ... तेषां मतेस
प्तमे वा स्थल स्यादिति पाठः। अथवा मूर्तौ लग्ने चंद्रः स्यात् सप्तमे भौमो भवेत् सप्ताष्टवत्सरेणारंडा स्यात्। ३। अथ प्रश्नलग्नात् कुलटाम
तवत्सा योगदोष प्रत्वे नाह। प्रश्नतनोर्यदि पापनभोगाः पंचमगो रिपुदृष्टशरीरः। नीचगतश्च नदारविलंब्योभ्यासाकुलटापुत्रा भया
तवत्सा। ५। यदा कूरपापः। स्वनीचगः शत्रुदृष्टपापः पंचमगो यदा। मृतपुत्रां करोति सवसु ... न संशयः। ५। अथ पापभौमभा
योगं पुष्पिता ग्रयाह। यदि भवति सितान्नितिरिक्त पक्षे तनुग्रहतः समराशिगः शशांकः। अशुभभवनचरवीक्षितो ... भवति विवा
दृवि ... कौर्थं। २। सितान्तितिरिक्तपक्षे कृष्णपक्षे यदि चंद्रः समराशिषु वृषककन्यादिषु गतः सनतनुग्रहतः प्रश्नलग्नाद्धरेद

त्कुम्भा अन्त्रु ... जस्वला । गोरीं ददत् प्रजो ... सावित्री रोहिणीं ददत् ॥ कन्यादः स्वर्गलोकमतः परमस्मृति । प्राप्नोतीति शेषः । अन्यत्तु मेषे जन्मतस्त्री
णां शुभदं पाणिपीडनं । एकादशाद्दिने विषु ... शुभंतत्र ... केनवर्षा या रोहिणी सा अशुभवर्षे विवाहनिषेधः प्राप्नोती तत्र अपवादमाह ।
श्रीपतिः । मासत्रयादूर्ध्वमयुग्मवर्षे युग्मेतु मासत्रयमेव यावत् । ... गर्भान्नवर्षे ... सतो ... तुल्या इत्यतो नवमवर्षस्था
युग्मस्तु निषेधो षष्ठवर्षानंतरं मासत्रयपर्यंतमेव । तदनंतरं तु शुभमेव विवाह इत्यावश्यकः । एवं षष्ठवर्षानंतरं जन्मतो युग्मवर्षे ... दोषः । गर्भमोऽपि
न्त्री पुरुषयोः ... विवाह शुभः । ... वर्तमानस्य कार्यसर्वे । शुद्धिर्गोचर ... लेखितो गोचरबलाभावे ... बलं
या ... नारदः । गोचरं वेधजं ... अयोत्तरत्र ... स्मृतं गोचरं ... मिति ॥११॥ अथ विहित मासान् ...
नाह । मिथुनकुंभमृगालिवृषाजगते मिथुनगे ... मिथुनगापि ... युग्मे । अलिमृगाजगते करपीडनं भवति कार्तिकपौषम
धुचापि ॥१२॥ अलिकृच्छ्रिकः । एते राशिगते रवौ सति ... सुस्थिते ... आषाढस्य ... आषाढशुक्ल प्रतिपदामारभ्य
दं मीपर्यंतं करपीडनं विवाहो भवति । अर्था ... आषाढशुक्लदशम्यनंतरं हरिशयने विवाहो न स्यात् । वसिष्ठः । आषाढके स्वातीवि
शमकालेन ... विवाहचौलव्रतबंधनादिसु प्रतिष्ठादिकार्यमेवं अलीनि । एतत्राशिगते सूर्ये कार्तिकपौषमधुष्विति
करपीडनं स्यात् । धन्वे के कार्तिके मकरे पौषे । मेषे चैत्रे ... मीपर्यंः ॥ इदं तु सौरमासगृहितानां मतं । श्रीधरपि । पौषेच कुंभे मकरस्थिते
कैश्चैत्रे मेषगे ... मेषगतो यदा स्यात् । ... मासो मिथुनस्थिते के इति । येतु चांद्रमासानेवाहुर्नारदादयः । माघफाल्गुनवै
शाख ज्येष्ठ मासाः शुभप्रदाः । मध्यमः कार्तिकमार्गशीर्षौ ... दरा ... इति । तेषां मतेऽपि फाल्गुनो विहित इति । तत्र मीनस्थे कमपास्य
चैत्र ... मेषसंक्रमणे सत्यपि ... फाल्गुने स्यात् । अन्तु चैत्र ... नास्ति ... स्यात्तो ... निषेधः ।
... मीनस्थे ... जनकस्तु ... नार्कवत्सु ... नास्ति । निर्मूलमेव वाचनस्तु ... मासविधाना सौरचांद्रमा
सेन ... मासो विवाहः । एकतरपक्षाश्रयेण मध्यमः । ... मेषवृषा ... कुंभ ... भपर्ये संस्थे । माघछ्ये माधव शुक्लयोश्च सु
सौम्यायां ... कार्तिकसौम्ययोर्मध्ये ॥१३॥ अथ मास प्रसंगात् जन्ममासादौ प्रथम ... निषेधमाहाधीन ... आद्यगर्भसुतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममा
स ... तिथौ करग्रहः । ... प्रशस्यते ... सुतमासः ॥१४॥ यस्मिन्चांद्रमासे जन्म स चांद्रमासः जन्ममास इत्यमारभ्य
त्रिंशत्तिथ्यात्मको मासो जन्ममासो वै ... प्रथम ... प्रतिपादितं । जन्मनक्षत्रं जन्मतिथिः समाहारद्वंद्वः । जन्म
तिथि ... गर्भयोः सुतकन्ययोर्द्वयोः ... विवाहो शुभः । निषिद्धः । वसिष्ठः । स्वजन्ममासर्क्षे तिथिस्वरूपेषु चैनाद्यकापत्यस्य
पुत्रैवं ।

भ्रातो द्वाहोत्तु मंगलं । चौलं मुंडनमेवोक्तं वर्जयेद्धरणासरं । अत्र मौंजीतत्सूत्रमूत्रः कार्या मतो मौंजी न मुंडनं । अभिन्नेव सरेपिस्यात्तदहस्तत्र भेस्येतु ।
स अभेदे दिवस्यापि न तु यरिदेक मंडपइति संभूलत्वे एतेषां देशा कालसंकटे सति वा तु व्यं ऊनत्व । एकोदरयोद्वयच्चा योरेक दिनो द्वहने भचेन्नारदः ।
न पुंनर एकदिने के प्यात्तु : संकटेत्व शुभं । न प्रतिपिंडलग्नं संप्राप्ते संकटे महति । एकोदर संभवयोरेकाले भिन्न मंडपे कालद इति नान्येनेति । सहु
जयोः सोदर योर्भ्रात्रोः सहोदरकन्यके न देयने द्वाह्ये । नारदः । नैकजन्मनोः पुंसोरेकजन्मे तु कन्यके । नूनं कदाचित् द्वात्वे नैकदा मुंडनं क्वमि
ति । अत्र चकारो नुक्तसमुच्चयार्थः । तेनैकस्मै वराय सहोदरकन्या द्वयमपि न देयं । न तु जीद्द यमेकस्मै भ्रपात्तु कदाचनेति वशिष्ठोक्तेः । न तु
तो द्वाहो वार्जितइति । सुतश्च सुतश्च सुतौ । सुता च सुता च सुते । सरूपाणामेकशेषइत्येकशेषः । सुतश्च सुता च सुतौ पुमान् स्त्रियेत्येक
शेषः । सुतौ च सुते च सुतौ चेति सुता इति कृत्येकशेषाणां द्वंद्वे पुमान् स्त्रियेत्येकशेषः । सहजाश्च तेसुताश्चेति कर्मधारयः । तेषां सोदरभ्रातृणां
विवाहः । अब्दार्द्धे षण्मासमध्येन कार्यः । उद्वाहः कपल [illegible] तत्र एकमातृजयोः पुत्रयोः कन्ययोर्वा पुत्रकन्ययोर्वा समानसंस्कारेण
कार्यमसयोः । वृद्धमनुः । एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः । न समानक्रिया कुर्यान्मातृभेदे विधीयते । समानक्रियामुंडनादिका । भि
न्नमातृजयोः समानक्रियायां न दोषः । नारदः । समानामपि क्रिया कार्या मातृभेदेतु यौवने । विवाहो दुहितुः कार्यो न विवाहश्चतुर्दिनेष्विति । भिन्नमा
तृदुहित्रुभ्यः वाहः समानक्रियायामपि स्त्रिनचतुष्टयमध्येन कार्यमित्यर्थः । [illegible] । एकोदरप्रसूतानां नात्र कार्यत्रयं भवेत् । भिन्नो
दरप्रसूतानां नास्ति नियमस्तत्पोपर्यदीति । चौलोपनयनविवाहरूपं कार्यत्रयं । आहोवौढमतोमौंजी विवाहः शुभप्रदः । मातृभेदेतु धेरकोमा
तरैकेपिकर्हिचित् । एवं सति भिन्नोदरमंगलमावश्यकत्ते गृहभेदे मंडपभेदे आचार्यभेदेषु द्वाकार्यं । वाराहः । द्विजाभ्यां नक्षेकगृहे चेनष्टकुर्वीतुप
श्वान्नविभिन्नदिने स्तुः । आवश्यकत्वे भिन्नमुहूर्तेषु वा चार्यभेदेनोवेति । यमलजातयोस्तु समपि निषेधो नास्ति । एकस्मिन् वत्सरे वैभ्रा
सरे मंडपेतु स्यात् । कर्तव्यं मंगलं स्वस्वोर्भ्रात्रोर्यमल जातयोः । ज्येष्ठानुक्रमेण कार्यं । यमयोश्चैव गर्भेषु जन्मतो ज्येष्ठता मतेति मनुक्तेः । देवलस्तु ।
यस्य जातस्य यमयोः पश्यंति प्रथमं मुखं । संतानः पितरश्चैव तस्मिन् ज्येष्ठे प्रतिष्ठितमिति । सत्तनोवंश्याः । ननु स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थान
इति स्मरतेः । कन्याविवाहस्य पुत्रोपनयनस्य समानसंस्कारत्वमितिचेन्न । अष्टवर्षं श्रीपणपुनर्योपनयने ग्रहणात् कुमा
रश्च सनुर्वत्नेश्च स्त्रीशूद्राणां अनतर्वधनिषेधात् । यतु स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थाने इत्युक्तं तत्तासां द्विजत्वसिद्धयर्थं । अतः स्त्रीविवाहो
विवाह एव न तूपनयनं । तस्मात् सोदरकन्यापुत्रयोर्विवाहोपनयनयोः समानसंस्कारत्वाभावात् । षण्मासमध्येपि ते कार्ये । शुभेद्रीः शुभे

५०
मू॰वि॰

मि॰प्र॰

विवाहादि मंगलसंसेपि तत्क्रियाश्राद्धक्रियान कार्या मंगले नाप्यमंगलमिति नारदोक्तेः। अमंगलं श्राद्धं समाप्तेरेव मंगले कार्यं न मध्ये इत्यर्थः।

।१५४। अथ प्रतिकूलनिर्णयः। मिंदुवत्रयाह। चूडावरस्यापि कुले त्रिपुरुषे नार्हं श्राद्धे स्कन्धने निश्चयोत्तरं॥ मासोत्तरं तत्र विवाहमिच्छन्ति तेषां साम्या

सूतकनिर्णये पूर्वं।१५१। निश्चयोत्तरं वाग्दानानन्तरं वध्वा कन्याया वा। वरस्य वा कुले वंशे त्रिपुरुषे पुरुषत्रयमध्ये कश्चन सपिंडो नाशमाप्नुयात्तदाश्मा

सान्तरं मरणदिनमारभ्य त्रिंशद्दिने प्रतिकूलं। ततः कृत्स्नास्यानुष्ठित याविवाहः सुखेनेष्यते। इदं तु पित्रादिभिन्नविषयं। माण्डव्यः। अन्येषां तु सपि

ण्डानां मासौच मास संमितं। तदन्ते शान्तिकं कृत्वा ततो लग्नं विधीयते। पित्रादिमरणे तु विशेषः। पितापितामहश्चैव माता वापि पितामही। एतेषां

प्रतिकूलं चेन्महाविघ्नकरं स्मृतं। वरवध्वोः पिता माता पितृव्यश्च सहोदरः। एतेषां प्रतिकूलं चेत्स्यान्महाविघ्नकरं भवेत्। पितामातास

हश्चैव मातामही वा पितामही। पितृव्यश्चोदितुलो भ्राता भगिनी चाविवाहिता। एभिरेव विपन्नैश्च प्रतिकूलं बुधैः स्मृतं। अन्येष्वपि विपन्नेषु के

चिदूचुर्ने न भवेत्। वाग्दानानन्तरं यत्र कुलयोः कस्यचिन्मृतिः। तदा संवत्सरादूर्ध्वं विवाहः शुभदो भवेत्। पितृव्यस्य मृतौ चं स्यात्तदर्धं मा

तुरेवहि। मासत्रयं तु भार्यायास्तदर्धं भ्रातृपुत्रयोः। अन्यस्य प्रतिकूले सपिंडस्य मासमेकं विवर्जयेत्। विवाहस्तु ततः पश्चात्तयोरेव विधी

यते। दुर्भिक्षे राष्ट्रभंगे च पित्रोर्वा प्राणसंशये। प्रौढायामपि कन्यायां प्रतिकूलं न दुष्यति। दीर्घरोगाभिभूतस्य पूर्वस्याप्युत्तरस्य वा। उद्वासव

तिनश्चैव प्रतिकूलं न विद्यते। संकटे तु समनुप्राप्ते याज्ञवल्क्येन योगिना। शान्तिरुक्ता गणेशस्य कृत्वा तां शुभमाचरेत्। अथ शान्तकत्वेऽपवाद

माह। अश्वं वेति। आशौचे निर्गमे कृत्स्नास्वनुष्ठिता या विवाहः परैराचार्यैरिष्यते। ज्योतिःप्रकाशे। प्रतिकूले विकर्तव्यो विवाहो मासमन्तराच्छां

तिं विधाय गां दत्वा वाग्दानानन्तरे सुतः। अन्यः। पिताविकामृत्स्कपरान कुर्यात्पूर्वं दत्ते मंगलकादीन्। यस्यार्के यायोन्यपरः प्रशस्ताक्रियास

पिंडीकरणोत्तरं सतः। सपिंडीकरणात्पूर्वं प्रशस्तामंगलं ध्रुवमिति। सूतकानौमे परेरिति। मूलजो वा स्यात्। अन्यस्यापि विशेषान्तरमुपजा

स्याह। चूडाव्रतं चापि विवाहतो व्रताच्चूडा न नेष्टा पुरुषत्रयान्तरे। वधूप्रवेशश्च सुतासन्निर्गमः। षण्मासतो वाब्दविभेदतः शुभः।१७।

अपि शाङ्कत समावर्तनादि। चौलमुण्डनं यत्र समावर्तनं च विवाहानन्तरं पुरुषत्रयमध्ये एकेनेष्टं। तथा व्रतादुपनयनाच्चूडा च पुरुषत्रय

पर्यन्तं नेष्टा। तथा वध्वाः स्नुषायाः प्रवेशनात् सुतायाः कन्यायाः विनिर्गमोऽपि पुरुषत्रयपर्यन्तं भवने नेष्टं। मेधातिथिः। पुरुषत्रयपर्य

न्तं प्रतिकूलं सगोत्राणां। प्रवेशनिर्गमौ न तु तथा मुण्डनेदृति। तस्मान्मूलपुरुषस्य चतुर्थत्वेनार्थदोषः। स चायं दोषः पुरुषत्र

येपि षण्मासपर्यन्तमेव। अत एव षण्मासहति। मासषट्कानन्तरं प्रस्तोपि विवाहादिः शुभः। एतन्मूलं वाक्यं। कुले ऋतुत्रयात्सादि

५०

११

[illegible]

मू॰वि॰

५१

[illegible]

अन्यानि वैरोदासीनानि मैत्री तिथिभेदक्रमेण गुणविभागः । गो आघ्रादीनामित्ति वैरं तत्र गुणाभावः । शुनकमार्जारादीनां वैरं तत्रैको गुणः । अ
श्वमेषादीनामौदासीन्यं तत्र गुणद्वयं । गोमेषादीनां मैत्रं तत्र गुणत्रयं । एकयोनौ आलिंगनं तत्र गुणचतुष्टयं ।२४। अथ ग्रहमैत्रीं सूर्यादिक्ल
विनोक्तेनाह । मित्राणि गुरुभौमौ कुजेन्दुसूर्याः शुक्रार्कजौ वैरिणौ सौम्यश्चास्य समो बुधरवी मित्रे जनाश्चास्य द्विषत् शेषाश्चास्य
समाः । कुजस्य सुहृदः सूर्यचन्द्रजीवा बुधः शत्रुः शुक्रशनी समौ बृहस्पतेः सूर्यो सितार्कस्करौ ।२५। मित्रे चास्य रिपुः चान्द्रिः गुरुशनिः समाः ।
समा गौष्पतेर्मित्राण्यर्ककुजेन्दवो बुधसितौ शत्रू समः सूर्यजः । मित्रे सौम्यशनी कवेः शशिरवी शत्रू कुजेज्यौ समौ मित्रे शुक्रबुधौ शने
नेर्रविशशिसुताः शत्रवोऽस्य समः ।२६। धुमणेः सूर्यस्य भौमगुरुचन्द्राणि मित्राणि शुक्रशनी वैरिणौ । अस्य सूर्यस्य सौम्यो बुधः समः ।
नशत्रुर्न मित्रं । एवं सर्वत्र । अथ विधोः चन्द्रस्य रवी मित्रे पुनरस्य विधोः क्षितिजगुरुशुक्रा हि । मंगलगुरुशुक्रशनयः समा एव । अथ भौम
स्य चन्द्रगुरुसूर्या मित्राणि बुधः शत्रुः । शुक्रशनी समौ । अथ ग्राहभ्रस्सूनो बुधस्य । सितार्कस्करौ शुक्ररवी मित्रे । अस्य बुधे
स्य शत्रुरिन्दुः । गुरुशनिभौमाः समाः । अथ गीष्पतेर्गुरोः । सूर्यभौमचन्द्रा मित्राणि बुधशुक्रौ शत्रू सूर्यजः शनिः समः । अथ क
वेः शुक्रस्य बुधशनी मित्रे । चन्द्रसूर्यौ शत्रू । कुजगुरू समौ । अथ शनेः । शुक्रबुधौ मित्रे । रविचन्द्रभौमा द्विषन्तो रिपवः । अथौ
गुरुः समः । अथ गुणविचारः । तत्रैकाधिपतित्वे परस्परमित्रत्वे च पंच गुणा भवन्ति । समामित्रत्वे चत्वारः । उभयसाम्ये त्रयो
गुणाः । मित्रवैरे गुणद्वयं । समवैरे एको गुणः । परस्परवैरे गुणाभावः ।२७। अथ कूटनसंज्ञां तेल कथामालिमाला रक्षो
नरामरगणाः क्रमतोऽभ्यधायि वस्विंदुमूलवरुणानलतक्षसार्पाः । पूर्वोत्तरात्रययमाधिप वस्त्रधमेषभानि मैत्रादितौ दु
हरिपौष्णमरुल्लघूनि ।२८। निजनिजगणमध्ये प्रीतिरत्युत्तमा स्यात् अमरमनुजयोः सा मध्यमा संप्रदिष्टा । असुरमनु
जयोश्चेन्मृत्युरेव प्रदिष्टो दनुजविबुधयोः स्याद्वैरमेकान्ततोऽत्र ।२९। क्रमतः र क्षोनरामरगणाः । वा स्मन्त्र येलो ऋतेऽत्र
ष्णविशाखाधातृवायुश्वाखा सर्वे नान्ननुनपश्चालिमस्रोगुणः । पूर्वोत्तरात्रयं चक्षरात्रयं पितृधातारोहिणी यमो भरणी । दैत्या
र्द्रा एतानि भानि नरगणो मनुष्यगणः । मैत्रमनुराधा लघूनि अश्विनी पुष्य हस्ताः एतानि नव भानि अमरगणो देवगण
इति । एतत्समाह । निजनिजगणमध्ये इति । स्वस्वगणे विद्यमानयोः स्त्रीपुरुषयोः प्रसन्नयोः सतोः रत्युत्तमा प्रीतिः स्यात् । अम

मु. चिं.
५६

पि. प्र.

रमनुजयोर्देवमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोः परस्परं प्रीतिर्मध्यमा स्यात्। असुरमनुजयो राक्षसमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोः मृत्युरेव
स्यात्। प्रबलदुर्बलसाम्यान्मनुष्यगणस्यैव नाशः। शार्ङ्गीये। रक्षोगणः पुंसां चेत्स्यात् कन्या भवति मानवी। केपि दृष्टं तितदोषु
ह अप्रस्तं कोऽपि हि नेच्छति। एतत्तु लग्नमासादिवशादल्पस्य दोषायपि दृष्टं। असम्यग्बहुसम्मतम्। रक्षोगणो यस्य पुंसः कुमारी नरगणा भ
वेत्। सद्भकूटं स्वगप्रीतिर्वाधिपस्य शुद्धिः शुभं तदा तदा। अत्रे गणकलना। नरराक्षसयो मेलने तु रत्नगुणाभावः। देवराक्षसयोर्वैरं तत्र पञ्च
गुणाः। देवमानुषयोर्लेनवसारः। गणैक्ये तु षड्गुणाः। २१। अथ राशिकूटमनुष्टुभाह। मृत्युः षडष्टके ज्ञेयोऽपत्यहानिर्नवात्मजे। द्वि
र्द्वादशे निर्धनत्वं द्वयोरन्यत्र सौख्यकृत्। २२। स्त्रीपुरुषराश्योः परस्परं षष्ठाष्टमराशित्वे सति मृत्युः स्यात्। एवं नवपञ्चमे
पत्यानां हानिः। एवं द्विर्द्वादशे निर्धनत्वं दारिद्र्यं स्यात्। अन्यत्र तृतीयैकादशे चतुर्थदशमे सप्तमे वा सति सौख्यकृत्। पाणिपी
डनं स्यात्। अस्य दुष्टभकूटस्य परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह। प्रोक्ते दुष्टभकूटके परिणयस्त्वेकाधिपत्ये शुभोऽथो राशीश्वरसौ
हृदेऽपि गदितो नाडीनक्षत्रशुद्धिर्यदि। अन्यर्क्षेशपयोः सुहृत्त्वविषये नाड्यृक्षशुद्धौ न या ताराशुद्धिवशाद्राशिवशात्ताभावेऽपि
स्त्रीपुष्पे। २३। स्त्रीपुरुषराश्योर्द्वयोरेकाधिपत्ये एकस्वामिकत्वे सति प्रोक्ते दुष्टभकूटे षडष्टकादावपि विवाहः शुभो गदितः।
यथा मेषवृश्चिकयोस्तुलावृषयोर्वा। नवपञ्चमे कोऽधिपसाभावः। धनुर्मीनमकरकुम्भयोः अथवा राशीश्वरयोः राशि
स्वामिनोः सुहृत्त्वे मैत्र्ये सति नाडीनक्षत्रयोः शुद्धिश्चेन्न भवेत्। तदापि दुष्टभकूटके विवाहः शुभदः। यथा षडष्टके मीनसिंह
राश्योरित्यादि। अन्यर्क्षेशपयोरिति। अन्यराशी अन्यराशी राशिस्वामिनोः परस्परं मित्रत्वे सति अंशपयोः नवांशस्वामिनोः सु
हृत्त्वे मित्रत्वे सति नाडीनक्षत्रयोर्वेधाभावे सति ताराशुद्धिर्वशेन्नच सति राशिनवांशताभावे राशिस्वपत्ये स
ति दुष्टभकूटेऽपि विवाहः शुभो गदितः। २४। अथ दुष्टानां गणभकूटानां परिहारं शालिन्याह। मैत्री राशिस्वामिनोरंशनाथद्वन्द्व
स्यापि स्याद्गणानां न दोषः। खेटारित्वे नाडिकायाः सद्भकूटं खेटप्रीतिश्चापि दुष्टभकूटे। २५। स्त्रीपुरुषयोः राशिस्वामिनोर्मैत्र्यां
सत्यां अंशस्वामिनोर्नवांशनाथयोर्द्वन्द्वस्यापि मैत्र्यां सत्यां दुष्टगणानां दोषो न स्यात्। अपि च। राशीशयोः सुहृद्भावे मित्रत्वे वा
नाथयोः गणादिदोषाय प्रभुः। दुत्रपोभमवर्जनः। अथ सद्भकूटं तृतीयैकादशादिकं खेटारित्वे ग्रहवैरे सति दोषनाशा
यते। एवमेव खेटप्रीतिः ग्रहमैत्री चापि दुष्टभकूटे षडष्टकादिके दोषं नाशयते। अत्र सद्भकूटे सत्तगुणाः। दुष्टभकूटे गणाभावः।

५६

103

१ कंत्मा या व्या भि भा कृ मा । ८

भ कूटदोषा पवादे । बला येतु णाहुति । ३३ । अथ नाडी कूटं स्या भरथा हु । ज्येष्ठा मैत्रो शानि शधिप भयुग युगं दस्त्र भं चैक नाडी पुर्व्यं
दुसा कृ भि धान के वसु जल भं योनि बुध्न्ये न्द्र मध्या । वाम्य ग्नि भा लावि श्वो दु युग युग्म ध्रो पो स्त्र भं चाप राख्या । दं पसो रेक नाड्या भाग्ये णाम
नम स त्म श्व ना ड्याहि मस्क । ३४ । पुष्या अश्विनी मघा उत्तरफाल्गुनी । हस्त आर्द्रा मी शधिपा वरुण : शततारा । एभिर्नक्षत्रैर्मिौ दु युग युग्म
यं दुर्य । ज्येष्ठा मूल उत्तरा हस्त आर्द्रा पुनर्वसु : शततारा पूर्वभाद्रपदा । दास्त्र भ मा श्विनी चा । एतन्नक्षत्रनवकं परस्पर नाडी सञ्च
तो । अथ पूर्वफल्गुनी चित्रा अनुराधा भरणी धनिष्ठा पूर्वाषाढा योनि : पूर्वा फाल्गुनी वु उत्तरा भाद्रपदा । एतन्नक्षत्रनवकं परस्पर
मध्य नाडी सञ्ज्ञं । अथ वाम्य ग्नि भाला वि श्वो दु युग युग्म वासु : स्वाती तत : शुष्ट यो । स्वाती विशाखा अग्नि : कृत्तिका रोहिणी
आश्लेषा मघा । विश्वो दु उत्तराषाढा श्रवण सौ म्य भं रेवती । एतन्नक्षत्रनवकं परस्पर नाडी सञ्ज्ञं । एक स्व लमा हु ।
दंपत्यो रेक नाड्यां पाणिग्रहणं यन्न स्यात् । दुष्फलं स्यात् । मध्य नाड्यां त्रि श्व येन म स्क । योरपि स्यात् । आदेन तु विशेषद
न : । चतुर्लिख्य भिर्भो स्या या : कर्म लोभि यो । अग्नि भा दंतु भा । नाडी त्रि चतु : पंच पर्वसु । गणये संख्या या चैक नाड्यां म सर्व सं
स्थ : । ३५ कं नाडी विवाह श्चा गुणौ : सर्वे : समन्वित : । वर्जनीय : प्रय त्नेन दंपत्यो र्निधनं यत इति । यथा । असु मर्थं स्पष्ट माह गर्ग : ।
चतुष्पा ... गणये दाश्विनादिकं । त्रिभंस आपस्तम्ब ... पर्व भा ... कं मर्थ त्रिपा श्रे स्या ... ये लिति फा हि कं ।
चतुर्भि : पर्व भि स्त ... कांचिनं । कं मर्थ ... पा श्रे स्या ... णा ये सौम्य भा दि कं प
चमि ... तु पंच मां तु लिख ... । आस न्न ... क नाडी स्या दासंजन्म ... ।
दूरस्था ... क नाडी स्या ... काष्टि कौनि । चतुर्भि भा । ... भा या : कं ला
या ... पर्वे ... भा ... पर्वे ... ण ... य : । पर्व ...
कृ ... सर्व भा ... इति । नाडी नादे ... चि मनस्या ...
त्रिनाडी ... इति । फल विशेष स्तु । आह ... चतुर्नाडी सं
योग : का ... पं च नाडी सम : योग : ... इति ... समा यो

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	म	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	म	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	प	प	च	प	प	चि	तु
[illegible]	[illegible]	[illegible]			कं	तु						
[illegible]	[illegible]	[illegible]										
त्रिपर्वसु												

५२
म॰ चिं॰

नोदुःस्व राशिष्वपि दोषकृत्ता। त्रिमास्यांतु समायोगः सर्वग्रहेष्वारंकं इति। अवरूपफलगुरुः। होषापनैतु येमास्वामि संज्ञयत्र
यादिकं।७। त्र्याय आसणा श्चैवनपर्यै नावनादिना। हि रूपम यो द्वित्रि एकांश्च्या द्वर्णा हि विष्ठकूटके। गायो चैव सननेहै म सर्वदोषा
पहारके भिति।७७। अथ मा प्रसमस्तवर्गाः कूटमार्थमाह। अकचटतपयशावर्गा स्वगेशमार्जारसिंहस्वानो। सर्पाखुमृगाजानांनि
जयं च भवेद्विणाभयो।७४। अवर्गो च संज्ञकः। कुं चुटुतुपुइति पंचपवर्णाः। एकोयवर्गः। एवमष्टौवर्गाः। तत्राद्याः। खगेशस्यागरु
डस्य। कवर्गो मार्जारस्य। चवर्गः सिंहस्य। टवर्गः शुनकः। तवर्गः सर्पस्य। पवर्ग आखोर्मूषकस्य। यवर्गो मृगस्य। शवर्गो मेषस्य।
अनयोर्मिथः स्वभाव संजमाः वैरित्वो येषां तेन श्लोकः। गरुडसर्पयोः। मार्जारमूषकयोः। सिंहमृगयोः। श्वमेषयोः। परस्परं महा
वैरमिति श्रेयः। स्त्रीपुरुषयोर्नक्षत्रं भवर्गोच्चैतदशुभं। धरादेरकवर्गोद्भवानवर्गो आस्यात तदशुभं। एतच्च स्वामिसेवकयोर
पि विवार्थं।७८। ददातीनक्षत्ररात्रौ वैक्ये निरोषं स्यात् तुमाह। शक्ये क्यैनेमि नक्षत्र भेदे द्वयोः स्या नक्षत्रैक्ये राशि युग्मं तथैव वा ना
डीदोषो योग णानां च दोषो न सन्नै क्ये पादभेदे शुभं स्यात्।७५। द्वयोर्वधूवरयोरेकराशी द्वे सति यदि भिन्नक्षत्रं स्यात् तदा नाडीदो
षोगणानां च दोषो न स्यात्। यथा अश्विनी ताराः पूर्वाभाद्रपदा पादत्रयं च। तथैवनक्षत्रैक्ये राशिद्युग्मं राशिद्वयं चेत् स्यात् तदापि नाडीको
दोषो न स्यात्। यथा पूर्वाभाद्रपदा पादत्रयं चतुर्थचरणश्च। अत्रापि विशेषमाह गर्गः। एकरात्रौ पृथक् धिष्ण्ये पुंनाराम
शुभावहा। अतीवसोभना साध्या रूस्त्री ताराचैतत्सोभना। अथैकराशि नक्षत्रैक्योपि पादमाह। नक्षत्रैक्ये द्वितीयचतुर्थ
स्योराशौ क्येन नक्षत्रैक्ये च। यदि स्वरणभेदस्तदापि शुभं स्यात्। जन्मनक्षत्रानिउपायमाह वशिष्ठः। अज्ञातजन्मनां नृणां नामभेप
रिकल्पना। तेनैव चिंतयेत्सर्वं राशिकूटादि जन्मवत्। जन्मर्भं जन्मधिष्ण्येन नामधिष्ण्येन नामभं। व्यत्यासेन महावोऽपि दंपत्योर्भिष
नप्रदं भवेत्।७९। अथ राशिस्वामिनो मंजुभाषिणी वृत्तेनाह। कुंजभृगुसौम्य शशिसूर्यचंद्रजाः कविभौमजीवशनिसौर
सौम्युगुरुः। इह राशिपाः क्रियमन्मथास्य तौलिकेंदुभतोनवांश राशिविधिः क्रमतः शुभैः।७६। स्पष्टार्थः। क्रियेइति। क्रियो मेषः। मृगास्यं
मकरः। तौलि तुला। इंदुभं कर्कः। एभ्यो राशिभ्यो नवांशराशिविधिः क्रमतः। मेषे मेषादिवा। वृषे मकरादि। मिथुने तुलादि। कर्के क
र्कादि। सिंहे मेषादि। एवं क्रमादिद्युमणे राशिभ्यः। एवं पनुराद्युपियि।७२। अथ होरा गायत्रीभेदेन राशिचयनाद्वसेनाह। समस्थे

५२

ऽ मा अन्तरं [illegible] ग्रहणं ते षष्ठमस्थानाभिमुखं गमनं [illegible] ति। कमायाशेषवाप्लोकेन। एते दोषा पापग्रहसंस्थे प्रियस्य
[illegible] स्यात्। ७०। अथ पापग्रहदोषमनुष्टुभाह। चंद्र सूर्यादिसंयुते लग्ने मरणं शुभं सौरः सापत्न्यं वैराग्ये पापद्वयसंयुते मृतिः।
७१। सूर्यसंयुते चंद्रे दारिद्र्यं स्यात्। एवं भौमादियुते मरणादिफलं क्रमेण स्यादित्यर्थः। पापद्वययोगे वैरूप्यमृतिः स्यात्। नारद
[illegible] धनुषः सापि सफलं शुभयुक्तं। अत्र नुमध्यमपाते मा [illegible] चिह्नेन केनापि मतेषु सौरेषु शुभयुक्तं। भौमपतिः। शु
[illegible] ति [illegible] मनिभा। गारुड। दारा [illegible] रवेणाकुलेन मरणं सौम्येन नम्रसुः प्रजारोगा [illegible] गुरुणा सितेन सहिते चंद्रे ससाप
[illegible] अशौ मार्के युते नसेंडु अन्यत्रैवांगति केचित् शुभं जामित्रे सरस [illegible] लग्नयुते दीर्घप्रवासे शुभं भोगपति। एतत्सारसंग्रहे नारदेनोक्तः।
[illegible] यदि। यदि दोषा यान भवेद्रूपं सौम्यं यस्येन दृष्टि। ७२। अथाष्टलग्नदोषं सापवादमनुष्टुभाह। जन्मलग्न
भयोर्मृत्युराशौ जेन [illegible] एकाधिपस्य राशीनां मैत्र्या नैव दोषस्मृतः। ७३। जन्मलग्नजन्मराशी संबंधिस्य राशौ अष्टमलग्ने कार
[illegible] नारदः। जन्मराश्युदयौ नेव जन्मरुग्मादस्य शुभः। तयोरूपनायस्थाने यदि लग्नगतं शुभं। अष्टमलग्नापवादमाह। एके तु जन्म
जन्मराशि जन्मलग्नयोरष्टमं मानरस्य चिनाइलग्नस्य च स्वामि केचित् [illegible] यथा मेषस्य [illegible]। न भात चारा [illegible] स्यात्मेत्रे
मस्या सिंहमीनयोः। एता [illegible] वि [illegible] ये अष्टमलग्न दोषो नस्यात्। ७४। अष्टोत्तराद्युक्त मेषा यो भवेदष्टमं रूप जाति कथाह। मीनोदक
[illegible] याष्टमं तन्नं वृश्चिकात्। अष्टमं [illegible] दोषं धनः। अमोघम [illegible] सावधूमं भवे [illegible] शुगृहं सौम्यभागिनी। ७५। तु
[illegible] मानधान्य [illegible] अष्टमलग्नस्य [illegible] दोषमन्तरभवेत्। यथा सिंहस्य मीनस्य सादि [illegible] सत्
[illegible] मानि। मानमत्र परस्परं प्रीतिवचनेन एकाधिपत्वाच्च। एवं सति सावधूः। पतिलीलासू जा मूर्धहसौम्यभागिनी
स्यात्। परिहारमाह गुरुः। लग्नाद्दष्टमराशीनाः केंद्रगाः शुभवीक्षिताः। यच्चाप्यष्टमलग्नाख्ये दोषमाशु अपोहति। रवेराः
स्य शुभा [illegible] शुभस्य संनिधिवशात्। अष्टमेपत्न [illegible] चत्वार [illegible] संशयः। ७६। अथ सापवादं विवेकं लग्नाह। मग्नभ
वना यां [illegible] स्यात्। अयमभवने भवनेति तदंशस्तदधिपतिर्वा कवलस्य कर स्यात्। ७७। अष्टमभ
[illegible] मानवव्याहार [illegible] लग्ने स्वाम्यवा अष्टमभवनस्वामी विलग्ने स्यात् तदा शुभकरो न स्यात्। अथ सप्तमभवनं जन्मलग्नं जन्मरा
[illegible] भवने अयमा [illegible] भवनांशः अथवा सप्तमस्वामी यदि लग्ने स्यात्तदा सशुभकृत्स्यात्। कश्यपः। दंपत्योरष्टमे

लग्ने स्वमेरी पापितरंश के । नदंशो वा [illegible] लग्नगेन नु योगे स्फुन संभाषः ॥ तथैव [illegible] लग्नेन तदंशो वा तदा भवेत् । विवाह लग्न योनेरथं निरस्
स्या कुलल हो भयोरिति ॥ ४९ ॥ अथ त्रिपुष्करे दोषपदं [illegible] स्याह ॥ खरामतौ [illegible] तिव [illegible] भे खवेत्तः केर [illegible] सार्प भे ॥
खबाणतो भे घति [illegible] धर्मा बुधे हते भे गलग्रह भजो वा [illegible] भे ॥ ५० ॥ मनोर्थ दैवा [illegible] सो [illegible] कुपसतः रौवकरे स्थितोऽज भे ॥ मु
गमाश्विनी बुध भतो [illegible] भे खवर्च [illegible] वासव [illegible] ॥ ५१ ॥ मूले [illegible] वाण [illegible] पनाडिका [illegible] शुभे [illegible] विषनाडिका [illegible] ॥
नि [illegible] गन खत के ५० भाजिता [illegible] भवेयु विषनाडिका [illegible] ॥ ५२ ॥ रेवती पुनर्वसु [illegible] सुखरामत [illegible] घटि
कोत्तरं [illegible] घटिका [illegible] विषनाडिका [illegible] शुभे कार्यवर्ज्या [illegible] ॥ एवं सर्वत्र [illegible] अजेपू
[illegible] घटिका [illegible] करणमाह ॥ अथो [illegible] विषघटिकाध्रुवाः
खरामदस्त्रेवमाद [illegible] भोगनिघ्नाः खतर्क [illegible] षष्ट्या भाजिताः संतो विषनाडिकाः [illegible] स्युः ॥ [illegible] विषनाडिका अपि भभो
गनिघ्नाः षष्ट्या भाजिताः ॥ [illegible] भवेयुः स्फुटाः ॥ परिहारमाह गुरुः ॥ [illegible] विषघटी दोषं हंति केन्द्र त्रिकोणगः ॥ लग्नं विनाशुभे
[illegible] लग्नप [illegible] विषना [illegible] दोषं हंति सोम्यार्क [illegible] ॥ अथ दुर्मुहू
र्तदोषं [illegible] मुहूर्तामालिनीछंदसाह ॥ गिरिश भुजमित्राः पित्र्य वस्वंबु विश्वे [illegible] धाता [illegible] ॥ निर्ऋति [illegible]
[illegible] मुहूर्ता वासरे बाणचंद्राः ॥ ५७ ॥ अथ [illegible] मुहूर्तस्य [illegible] मुहूर्ता [illegible] न
[illegible] वासरे पंचदश मुहूर्ताः स्युः ॥ ५८ ॥ [illegible] मुहूर्ता [illegible] जपादा [illegible] आदितिजीवको [illegible] विष्णुर्कत्वष्ट्
मरुतो मुहूर्ता [illegible] कीर्तिताः ॥ ५९ ॥ प्रथम मुहूर्तस्वामी शिव एव ततो जपादा [illegible] मुहूर्ते [illegible] स्युः ॥ [illegible] अजपा
दः ॥ अहिर्बुध्न्यः पूषा अश्विनी यमः ॥ अग्निः ॥ ब्रह्मा सोम [illegible] ततो [illegible] मुहूर्ते [illegible] दितिः ॥ जीव एव जीव [illegible] गुरुः ॥ विष्णु अर्कत्वष्ट्म
रुतः [illegible] एते निशि मुहूर्ताः प्रकीर्तिताः ॥ अन्ये [illegible] मुहूर्तो [illegible] ॥ ६० ॥ अथ दुर्मुहूर्तान्भुजंगप्रया
तेनाह ॥ [illegible] सोमे कुजे [illegible] बुधे [illegible] स्यात् ॥ गुरौ [illegible] पित्र्ये [illegible] सर्पो मुहूर्ता नि
षिद्धाः ॥ ६१ ॥ रवौ अर्यमा मुहूर्तो निषिद्धः एवं सोमे ब्रह्म [illegible] कुजे [illegible] स्वामी [illegible] मुहूर्तो निषिद्धः ॥ अन्यत्स्पष्टं ॥ ६२ ॥ अथ
[illegible] आदि [illegible] मनिशि [illegible] नि [illegible] रात्रिकर [illegible] मैत्र पित्र्य ब्रह्म [illegible] सोन्तरपर्वणि शुभो वि
वाहः ॥ ५

रिक्ता भारहितं तिथौ शुभे स्थितेऽथ सार्द्धांघ्रिश्रुतेस्तिथिभागतोऽभिजित्स्यात् ।५२। वेधरहिते लग्नादिन सञ्ज्ञे विवाहः शुभः । रिक्ता रि-
क्ता मा: पासि [illegible] । एभिर्वर्जितासु तिथिषु शुभे स्थिते शुभपक्षवारे विवाहः शुभः । अथ वेधमाह । वैश्वं मुत्तराषाढान्त्यस्य पादः आर्द्धांघ्रिश्चतुर्थ-
चरणः श्रुतेः श्रवणस्य तिथिभागाः पंचदशांशो ऽभिजित् सा अभिजिन्नाम स्यात् । अथ वेधमाह वेधोऽथ पञ्चशलाकाचक्रे [illegible] संज्ञा दूर्ध्व-
त्रिकोर्ध्वे तिर्यग्रेखे [illegible] सौ विरं अभिजितो याम्यानुराधर्क्षयोर्विवेधं [illegible] योर्मैत्र [illegible] हस्तोत्तराभाद्रयोः स्वातीवारु-
णयोर्भ वेधे [illegible] भाद्र [illegible] फा [illegible] योः [illegible] तुरीय चरणाम्यौ वोत्तरी यस्तुयोः ।५२। विरं अभिजितो रोहिण्यभिजितो
[illegible] परस्परं भवेत् । रोहिणी [illegible] अभिजित् [illegible] रोहिणी विद्धः । एवं सर्वत्र व्याख्येयं । चरणवेधमाह ।
खेट इति । तत्र तासु [illegible] सत्रे [illegible] माने [illegible] चतुर्थपादे स्थितस्तदा [illegible] प्रथमपादे वेधः । [illegible] पादे [illegible]
यपादस्य वेध [illegible] । एवं उक्तपादवेधः परस्परं ज्ञेयः । अथ चरणवेधः सौम्यग्रहपर एव । नारदः । पादमेव शुभे वेधे [illegible] नैव
[illegible] । [illegible] क्रूराविद्धं [illegible] क्रूरा क्रांतं [illegible] मलिनं [illegible] भूता क्रांतमिव [illegible] । श्रीपतिः । धूमवे-
[illegible] पञ्चशलाका [illegible] सप्तशलाका [illegible] ।५३। अथ विवाहादि [illegible] यज्ञोपवीतादौ [illegible] विवाहे विसप्तशलाकाच-
क्रे [illegible] सप्तशलाकाचक्रं [illegible] भानि [illegible] सर्वं [illegible]
[illegible] । हस्तो [illegible] मूलादिति [illegible] भा [illegible]
वेधः ।५४। अथ [illegible] सप्तशलाकाचक्रे [illegible] परस्परं क्रूराधिष्ठितं [illegible] । एवं [illegible]
[illegible] दीपिका । यस्याः [illegible] सप्तशलाका [illegible] पापे [illegible] विवाहे [illegible] भूमिरु-
[illegible] ।५५। अथ क्रूराक्रांतादिदोषमाह [illegible] । क्रूर [illegible] क्रूर [illegible]
[illegible] ।५६। क्रूर [illegible] क्रूरै [illegible] क्रूर [illegible] पादूषितानि
[illegible] बुधाः [illegible] ।५७। अथ [illegible] पुरस्तात्
।५८। [illegible] । [illegible] । एतैर्भिन्नं [illegible] संलत्तयन्ते ।

५६
मु. चिं.

नि. प्र.

मथाशुभः सप्तमं। शनिर्नवमं। राहोः सप्तदश [illegible] क्रमेणोक्तेन क्रमेण यथा भौमो राहुराश्लेषां लत्तया तीति पूर्वं इन्दुः पौर्णिमां
नेचं [illegible] पंचम्यादि [illegible] यो भवति। शुक्रः पंचमं स्वपृष्ठे लत्तयतीत्यर्थः। अर्कराशी [illegible] भौमाः क्रमेण [illegible]
सूर्याष्टतकी [illegible] संलत्तयेत्। यथा सूर्यः स्वाक्रान्तनक्षत्रात् द्वादश [illegible] गुरुः षष्ठं। भौमस्तु तीयं भं अग्रतो लत्तयतीत्य
र्थः। वराहः। रविलत्ताविनरुशी [illegible] विनिहितो मरणं [illegible] कुर्यात् [illegible] सौरी मरणं कथयति बुधा विनाशं [illegible]
नेकेता। मरणं लत्ता राहोः कार्यविनाशं [illegible] वदंतीति। ५६। अथ पातदोषमप्याह। हर्षणवैधृति साध्य व्यतिपात गंड शूलानां।
अंते यन्नक्षत्रं पातेनानिपातितं न स्यात्। ५७। व्यतिपात [illegible] हर्षणाद्य [illegible] नामंते यन्नक्षत्रं भवेत्। तत्पातेन [illegible]
[illegible] पातितं स्यात्। ५८। अथ क्रांतिसाम्यापरपर्यायं महापातदोषमाह। पंचास्याजौ ५१ गोमृगौ ४० तौलि
कुंभौ ७२ कन्यामीनौ ५२ कर्कलौ ५८ चापयुग्मे ५७ तथा [illegible] भान्वोर्भं [illegible] क्रांतेः साम्यं नो शुभं मंगलेषु। ५८। पंचास्याजौ
सिंहमेषौ अन्ये प्रसिद्धाः एषु राशियुग्मेषु क्रमेण [illegible] वा स्थितयोश्चंद्रभान्वोः क्रांतिसाम्यं निरुक्तं मंगलेषु नो शुभं स्यात्।
अनेन क्रांतिसाम्यसंभवमात्रं सूचितं तत्पातनत्वं तु सूर्यसिद्धांतादाम [illegible] ज्ञेयं स्पष्टं। ५९। अथ खार्जूरदोषमुप [illegible] जया
ह। व्याघातगंडव्यतिपातपूर्वे शूलांतवज्रे परिघातिगंडे। योगे विरुद्धे [illegible] समेतः खार्जूर [illegible] ६०। अत्र्यावेध
तिः [illegible] व्याघातादिके विरुद्धे दुष्टयोगे सति [illegible] अभिजित्समेतो विषमो विषमसंख्याकनक्षत्रे स्यात्तदा
खार्जूराख्यो दोषः स्यात्। यदा समसंख्याक [illegible] अभिजित् [illegible] कल्पना [illegible]
[illegible] अनयोः [illegible] प्रवक्ष्यति युक्त
[illegible] ६१। अथोपग्रहदोषमुपेंद्रवज्रयाह। [illegible] उपग्रहाः सूर्यभ
तो [illegible] शुभाने देशे कुरु [illegible] कानां। ६०। सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्रात् [illegible] ताराः [illegible] नक्षत्राणि [illegible] सतैको
नविंशति [illegible] विंशति [illegible] विंशति [illegible] पंचविंशति [illegible] उपग्रहाउपनाम
[illegible] एतद्दोषे [illegible] परिहारमाह। शुभानेति। कुरुदेशे वाह्लिकदेशे शुभानं। ६१। अथोपग्रह
[illegible] उपग्रहलत्ता [illegible] माह। पातोपग्रहलत्तासु [illegible] वाहिक [illegible]

५६

२: सैकः स्याद् अर्धयामकः ॥ ७॥ पातं चंडीशचंडायुधाख्यौ दोषः । उपग्रहः आख्यः । तत्र ह्येते राहुपूर्वेन्दुरसास्तिलोकाः ।
[illegible] यमः । [illegible] उपग्रहः सूर्यादि [illegible] स्मिन् [illegible] स्यात् सम संख्य एव [illegible]
[illegible] उपग्रहाः । [illegible] प्रमाणं इति । अथ
परिहारः । [illegible] सूर्यो [illegible] सम संख्य एव [illegible] इति ।
[illegible] सैकः अष्टभिस्तथः [illegible] यामार्धो दोषः स्यात् ॥
[illegible] ॥ सौम्ये [illegible] ॥ २५ ॥ गुरु [illegible]
[illegible] ॥ कुलिको यमघंटकः । अर्धप्रहर [illegible] मंगले तु विव
[illegible] यमघंटके । कुलिके सर्वनाशः स्यात् रात्रावेते न दोषदा इति ॥ २७ ॥ अथ कुलिक [illegible]
[illegible] कुलिकाख्ये [illegible] शनौ [illegible] ॥ २८ ॥ रविमार्ग [illegible] सर्ववारेषु [illegible]
[illegible] कुलिकाः स्युः । अथ [illegible] भौमे [illegible] बृहस्पति [illegible] शनौ [illegible] एते
[illegible] कार्याः ॥ [illegible] मुहूर्ते कुलिकः [illegible]
[illegible] कुलिकाय [illegible] गुरुः ॥ [illegible]
[illegible] कुलिकाद्य दोषो [illegible] अर्धप्रहर [illegible]
[illegible] कुलिक [illegible] लीयते । अर्ध [illegible]
[illegible] यमघंटको कुलिकास्तु [illegible] समाचरेत् ॥ ३० ॥ अथ [illegible]
[illegible] समाः स्युः [illegible] ॥ ३१ ॥ [illegible]
[illegible] सूर्य [illegible] स्युः । यथा [illegible] सूर्य [illegible]
[illegible] मिथुने [illegible] सिंहे [illegible] तुलायां [illegible] ॥
[illegible] वर्जिताः ॥ ३२ ॥ अथ [illegible] अमर विलसितेनाह । लग्ना [illegible]
[illegible]

ऋ. विं

वि. स.

रवेर्दृष्टे न स्यादिह परिणयनं । किं वा बाणांशभूमि ५५ तल्लग्ने जामित्रं स्यादशुभकरमिदं ५५ । विवाहलग्नात् सप्तमभवनग
ते ग्रहे परिणयनं न स्यात् । अस्यापवादः । किं चोक्तं । ग्रहो [illegible] तन्वंशके माः भवत्यशुभितं [illegible] पंचपंचाशन्मितं तन्वांशकोच्चं
द्युलग्ने वा जामित्रे सद्ग्रहे स्यात् । यथा मेषपंचनवांशे भोमोक्तं तत्स्यात्तुलायां पंचनवांशे [illegible] निषिद्धं । [illegible] तयाशुभाः
माः । एवं निर्दिष्टं जामित्रं विशेषमशुभकरं स्यात् । अस्यापवादो भवेद्यदोक्तं । [illegible] भवनेषु शुभा जामित्रे सौम्याल
योहितग्रहे शुभवर्गगो वा । जामित्रं कार्यपरिसंचितदोषशान्त्यैः [illegible] बहुधा शुभमेव च । ५५ । अथ कार्यमाहदोषानाम
पजातं स्यात् [illegible] जामित्रं अथ [illegible] लग्नात् जामित्रं कर्तव्यं स्यात् तत्र दोषाः न स्युः । तिचं [illegible] बलोपपन्ने
लग्नेशथवा करेशुरयेत दोषाः । ५६ । [illegible] बलोपपन्ने स्वोऽधिमित्रादिराशि स्थितलग्नपो [illegible] स्यान्न स्थितत्वरूपे च सप्तितेष्का
र्गलार्यो दोषान् शपति । यथा कर्भुरयेसूर्यो दये दोषाः [illegible] तिः ५७ अथ केचनादि दोषाणां दोषाणां परिहारमुप
जातमाह । उपग्रहर्क्षं कुरुचार्गले [illegible] कालांगतो [illegible] तिनं । सोमराष्ट्र [illegible] तितं भं सजेत्तु विंद्रू [illegible] सर्वे [illegible] ५५ स्य
त्वा [illegible] । अंश [illegible] लनका भालव [illegible] पातं [illegible] तथा । एकार्गलं [illegible] सर्वं भवजे [illegible] । युते दोषाभवे [illegible] जामि
त्रसन्ताप्तयाद्युत । वेध दोष स्तु [illegible] । ५८ । अथ दोषयोगदोषमुपजातमाह । शान्तं के सूर्य [illegible] युते भे ५७
[illegible] ५९ [illegible] भवन्ति चैते [illegible] योगसंज्ञा । ५० [illegible]

मु

[illegible] सूर्यं नक्षत्रयो [illegible] युते [illegible] भकापः [illegible] चतुः [illegible] कोनाविंशू
तिविंशति संख्या केसति एते [illegible] योगसंज्ञा भवन्ति [illegible] योग [illegible] संज्ञा । ६० । अ
[illegible] योगाः [illegible] । जाता जामित्रमहीपचोर मरणं [illegible] यो [illegible] केसरोस
मेशनुयुते [illegible] भिमेरवाः [illegible] शुभदस्या
रेकरेखा [illegible] । ६१ । [illegible] दोषः स्यात् । एकन्नोषा [illegible] । चतु [illegible] अग्नयः । षट् [illegible] सुवोधात् ।
एकार्गलेषु [illegible] पंचदशाह [illegible] । अथ [illegible] । एकोना [illegible] । विंशति [illegible]
नाशः । अस्यापवादः । योनां कर्दतिः [illegible] रूपे युग्मके समे युग्मसंख्याके सति [illegible] सुते मनुष्ये [illegible]

५८

ग॰नि॰

[illegible]

स्व॰प॰

115

लग्ननवांशस्वामी। लग्नं नवांशं पश्यति वा। अथवा नवांशेन सह युतो भवेत्तदा योगः। अस्यान्तं सर्वं शुभफलं स्वयति। यथा मेषल
ग्ने मेषनवांशस्तदा लग्नेशः तुला लग्ननवांशो ... भवेत् तदा योगः। ... प्रथमः प्रकारः। ... लग्ननवांशो ... नु
नं पश्यति। लग्नेन सह युतो वा भवेत्तदापि योगः। शुभफलं ... स्यात्। अथ मेषलग्ने एव मिथुननवांशः स्वामी बुधो मकरे स्थि
तः नवांशं पश्यति किंतु लग्नं पश्यति। अथ वा मेष एव तिष्ठति। अथ ... द्वितीयः प्रकारः। उक्तेति। लग्नस्वामी तन्न
वांशस्थानं सप्तमं भवनं पश्यति तेन सह युतो वा भवेत् ... शुभं स्वयति। यथा मिथुननवांशः ... गुरुस्तत्र
... गुरुर्मेषे स्थितः ... पश्यति ... अथ ... प्रथमः प्रकारः। ... लग्नस्वामी लग्नं ... लग्ना
... सप्तमं भवनं पश्यति युतो वा सप्तमभवने तदा ... शुभं। यथा ... गुरुः। ... नवांशं न पश्यति किंतु सप्तमभवनं तुलां पश्य
ति। अथवा तुलायामेवास्थितस्तदा ... शुभं। अथ ... द्वितीयः प्रकारः। इतरथेति। इतरं ... नवांशं ... वा
न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् ... शुभं। एवं लग्नस्वामी नवांशस्य सप्तमं लग्नसप्तमं वा न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा क
... अशुभं। ... लग्नं वा ... तत्त्वे ... नास्ति ... इति। लग्नस्वामी
नवांशस्वामी नवांशं ... लग्नस्वामी लग्नं ... शुभं स्यात्। यथा ... लग्नस्वामी लग्नं पश्येत
लग्ने ... शुभं स्यात्। एवं लग्नस्वामी ... सप्तमभवनं ... सप्तमभवनं पश्येत्
लग्ने ... लग्नस्वामी ... सप्तमभवनं पश्येत् ... शुभं ... स्यात्। ... शुभं ... नाशः।
लग्न ... लग्नांशको ... युतो। ... शुभमिश्रेण ... सप्तम ...
... युतो ... इति। अथ ... प्रकारे ... तृतीयः प्रकारः। ... लग्नपतीति।
शुभं ... लग्नपते लग्नं नवांशो ... शुभग्रहैः ... गुरुः ... मित्रं ... स्व
नवांशं तनुं ... पुत्रादि प्राप्ति रूपं शुभफलं स्यात्। एवं ... लग्नपा ...
... लग्ना सप्तमभवनं ... स
... नवांशात् ... सप्तमभवनं ... स्वामिनो मित्रपापग्रहैर्न ... फलिता ... ॥
तेनतापध्यो ... स्यात्। ... स्वामिनो ...

शुद्धिः स्थिरं स्यान्न यतो द्युयोगो लग्नेन वा सत्ता मृगपतिशुद्धिं। तदा शुभं सौम्यनिरीक्षितोयः शुभायसस्मात्प्रवदंति संतश्चिति।
केचित्तु वाहेत्र अथ योगाभिधिकृत्याह। तल्लग्नं। तिथिवारनक्षत्रं नवभिः समन्वितः सत्तभिस्तु हरेद्भागं शेषांके फलमादिशेत्।
त्रिशेषे तु जलं विन्द्यात् एकशेषे प्रभंजनः। सप्तशेषे च अपानो शेयं वज्रं स्थलं स्मृतम्। इति।७५। अथ अर्कसंक्रमदोषमंजुभाषिण्याह।
विषुवायनेषु परपूर्वमध्यमान् दिवसान् [illegible] संक्रमेषु हि। घटिकास्तु षोडश शुभा क्रियाविधौ परतोपि पूर्वमपि संसजे
कुधः।७६। विषुवं तु मेषसंक्रांतिः अयनं कर्कमकरसंक्रांतिः। चतसृषु संक्रांतिषु परपूर्वमध्यमान् गतागामिवर्तमानान् बुधाः
शुभक्रियाविधौ विवाहो सजेत्। इतरसंक्रांतिषु संक्रमकालात् परतोग्रे पूर्वं प्रागपि षोडशघटिकाः मिलित्वा द्वात्रिंशत् घटि
का संसजेत्। गुरुः। अयने विषुवे पूर्वं परं च अहनि संसजेत्। अन्यसंक्रमणे पूर्वाः परा षोडशनाडिकाः इति। तथा रविसंक्रमणा
त्पूर्वं षोडश पश्चादपि षोडश एवं द्वात्रिंशन्मित घटिकाः ज्ञानदानादि धर्मे सूर्यसंक्रमे शस्ताः शुभकर्मसु निषिद्धाः। अतः संक्रम
णे हूनभद्र पुण्यं संकीर्तितं। रात्रौ संक्रमणे चैव दिनार्द्धे स्नानदानयोः।२। चकाराद्भयहाणु पिपि संक्रांतिकालोऽधर्मे संसजि
ता शुभकर्मणि सा।७७। अथ प्रसंगात् संक्रांतिकालफलग्रहणांतरं ज्ञात्वा घटिरनुष्टुभाह। इत्य [illegible] अथवा [illegible]
कर्मात्। नर्याः संक्रमणे कर्दिः आरार्के स्यादिनं दिनाः।७८। यथा क्रमेण सूर्योदेः संक्रमे एता घटिका वर्ज्याः। यथा रवेः प्राकूप
श्चात्कालो मिलित्वा त्रयस्त्रिंशत् घटिकास्त्याज्याः। चंद्रस्य द्वे घटिके। भौमस्य नव। बुधस्य षट्। अष्टाष्टौ अष्टाशीतिः। शुक्रस्य
फलेन [illegible] रवेः स्वल्पाः। षष्ठ्याषि कंशतं।७९। अथ पंगवंध बाधिरादिलग्नानि [illegible] धनात्। घलेनुला लीनवधिरो मेगाभ्वेरो
चासंज्ञा अपघाहिर्यो पः। कमानस्युक् कर्क कानिगां। धादयेने घरो सो निशि पंगुसंज्ञः।८०। घस्त्रो दिवसे तु लाक्ष्विको वधिर
संज्ञो। रात्रौ मकरवनुषी वधिरो। सिंहादय पादिर्वा धाउताः। कमान्वयुक् कर्कटास्त्रयोधाः। घटः कुंभो मो दिने पंगुसंज्ञः।
अंसो भीनो निशि पंगुसंज्ञः। चविशिष्टः। मेषोवृषो मिथुनः वसंधाः प्रकीर्तिताः। मयुध कर्कटकः सोम्यरात्रौ चपाः प्रकीर्ति
ताः। तुला वृश्चिक अवदिवसे वधिरेत्यथा। धनुश्च मकरश्चैव वधिरौ निशि कीर्तितौ। कुंभमीनौ च पंगू द्वौ दिवा रात्रौ य
थाक्रमं। अनेन तस्मिन् काले पारिलग्नानि यत्र ज्ञानीसर्थः। केचिन्मतमाह। वधिरा धन्वितुला लयोपराल्हे मिथुनं कर्कटो
कांगनाहि रूपं धाः। दिवसांधाहरिगो क्रियाद्युकुंभोमन कुंभातिमभाति संध्ययोर्हि।८१। अथैषां प्रयोजनं साप बाह्माह।

पूरिस्यां दिशि स्थितो रविर्यो पापः लग्ने वैधव्यं शुभमंशे नैधनं लग्ने धर्मं वर्गोत्तमे खिल धनानि नाशमीशुः सर्वत्राधिपत्यं दृष्टिर्नैधे
षः ॥८०॥ पंगंगपंगुलग्ने । स्पष्टार्थः ॥८०॥ अथ विवाहे हितनवांशानाह [illegible] गृहसाह । कार्मुकतौलिककन्यामिथुनलवे झषगो वा ऽथ
हि भवेदुपयाम स्ताहि समस्तधनुक । मा ॥८१॥ सुकुंभमिथुने । एषां नवांशे झषगे यामीनवांशो विक्रमेन वा [illegible] एकोऽथ मतसूत्रनार्थः ।
एवं रोषु यत्र हि उपपातानि वाहो भवेत्तर्हि कमासतो पतिर्भवतो भवेत् ॥८२॥ अथ विहितनवांशे धूलिनिषेधं श्रीछं हसाह । अंशसमांशेन
चेपरिरेखा कांचनवर्णो सममिह हिता । नो चरलग्ने चरलवयोगं सौलिम्पणासौ [illegible] ॥८३॥ विहितनवांशोपविषयथा मेषल
ग्ने धनुर्नवांशोऽति मदसेवंविधे विषये कांचन कन्यानपारेसान वियाया । परंतु वर्गोत्तम भांतिम नवांशा हिता तत्रापि वाहरचितएव
यथा मिथुनलग्ने मिथुननवांशो अंसारा अपि श्रेष्ठा यादृवर्गोत्तमा लूयादृशि कश्यपोक्तेः । नो चरलग्ने इति सौलिम्पगस्द्वेतुलाम
रस्थे चेद्रचरलग्नेपि हितचरलवयोगं नो कुर्यात् । यथा मेषलग्ने तुलांशः ॥८४॥ अथ लग्नभंगयोगमाह । व्ययेशनिः खेवनिजस्त
तीये भृगुस्ततनौ चंद्र स्वलानन्नशस्ताः । लग्ने दुकाव[illegible] परिरेखेस्तौ ग्लौ लग्ने दुः शुभाशाश्च मदेवसवे ॥८५॥ [illegible] निर्नशस्ताः स्वे
[illegible] निजो भौमो नशस्ताः । न तो [illegible] कोनशस्ताः । लग्ने चंद्र स्वलाः चंद्रः पापयशश्च नशस्ताः । लग्ने लग्नस्वामी कविः शुक्रो
ग्लौ [illegible] षष्ठे नशस्ताः । ग्लौश्चंद्रः लग्नेदुर्भाः चंद्र गुरुबुधश्च [illegible] आरो भौमश्चैते मे तावष्टमे नशस्ताः । मदे सप्तमे स
र्वे ग्रहा नशस्ताः ॥८६॥ अथ रेखा [illegible] आह । [illegible] षष्ठसुखवे [illegible] शुभा [illegible] क्षितिसुतो [illegible] मनो [illegible] सप्तम
याष्टरहितौ [illegible] सिता [illegible] मथ ग्रहा [illegible] सशस्ताः ॥८७॥ स्पष्टार्थः । अथ कर्तरीमाह [illegible] पापौ क
र्तरिकारको [illegible] नीचस्थो कर्तरी [illegible] सप्तमे दोषो पिन । भौमे [illegible] नीचो [illegible] भौमो [illegible] दोषकृ
न्नीचे नीच नवांशके [illegible] दोषो पिन ॥८८॥ कर्तरी कारको [illegible] नीचे नीचराशि [illegible] अस्तो [illegible]
स्तंगतं वा यदा कर्तरी दोषो नैव स्यात् । कश्यपः । पापयोः कर्तरी कर्ता शत्रु नीचग्रहः [illegible] यदा [illegible] पि कर्तरी नैव दोषदे
ति । अथ [illegible] नीचग्रहे शत्रुगृहे स्वनीचग [illegible] सति [illegible] दोषो नास्ति [illegible] भौमेस्ते [illegible] रिपुनीचगा
शुग्रहे नीचग्रहे [illegible] अष्टमे भौमो दोषकृन्न स्यात् । कश्यपः । अस्तगे नीचगे भौमो [illegible] दोषो नाकं [illegible]
[illegible] अथ [illegible] चंद्र नीचे नीचनवांशके वा । सति [illegible] चंद्र दोषो पि न स्यात् । नीचराशिगते
चंद्रे नीचांशे [illegible] गतेपि वा चंद्र षष्ठाष्टमे [illegible] दोषो नास्ति न संशय इति कश्यपोक्तेः ॥८९॥ अथ [illegible] दोषापवादमाह ॥
[illegible] भौमाष्टमे [illegible] चंद्रे । तद्दोषनाशं [illegible] के [illegible] सौम्यसित [illegible]
४२

६०
मू०वि०

वि०प्र०

अब्दायनर्तुतिथिमासपक्षाः ९९ ...नि ध्नंथ ...कालवधि शांमुख्याश्च दोषाः। नश्यंति विधुगुरुसिते ...केन्द्रकोणेन ...पापविधुयु
तनवांशदोषाः ९८१। विधुगुरुसितेषु केन्द्रकोणेसप्तमस्थानरहितेसत्सु एते दोषान्नश्यंति। कश्यपः। अब्दायनर्तुमासोत्थाः पक्षतिथ्य
र्क्षसंभवाः। करणं पर्वधिशम्भ्रलाश्य लग्नान्तिथ्यर्भवाः। अकाल ऊ ...नीहारविधुनष्टपाश्च संभवाः। परिवेषग्रस्तश्च ...
पश्चआदयः। दोषप्रदामांगलेषु कालेऊ अभ्रेन्द्रदोषघ्नः। गुरुः केन्द्रकोणे ... स्थः शुक्रो वा ... बुधः। हरेः ... नियथ ...तिनत्तदोषाखिल
कोणगाः। लतापातदग्धंडीत्यार्चद्रं आग्नित्रसंभवात्। तत्केन्द्रगोगुरुर्हंति सुपर्णः पन्नगानिव। तदुक्तं ... यद्यपि पापाः क्रूराः विधुर्वा
द्गस्ते शुक्रो ... वाशस्तदोषापि नश्यति। उक्तंच। स क्रूरशाकोटशुभोनपांशश्चांशास्थितो वापि विलग्नसंस्थः। त्रिकोणकेन्द्रेषु गुरुः सितो
वायदातदासावशुभोपिशस्तइति। अन्यः। आसिन्नाद्रौ भवेच्चंद्र ... त्रैमेन्त्र। षष्ठाष्टमे भवेच्चंद्रो भावधामुन यो ...गुः।
९८६। अथान्यसदिशानाह। केन्द्रेत्रिकोणेनीचआयेश्चा लग्नेचंद्रे ... पि ... लभेवा। सर्वेदोषा नाशमायांति चंद्रे लाभेतद्वद् दुर्मुहू
र्तांशदोषाः ९८७। केन्द्रेसप्तमरहिते १।४।१०। कोणेनवमे ९ पंचमे ५ वा गुरौ सति सर्वेदोषा नाशमायांति। कश्यपः। कोणगुरौ
वा सौम्ये वा यदा केन्द्रत्रिकोणगे। नानायांसविलादोषाः पापानीन ... स्मरे। अथवा आये एकादशे स्थेसति सर्वेदोषाना
शमायांति वा लग्नेचंद्रे वा वर्गोत्तमे राशिनवांशशुक्रेसति। यथा विधुनेमिश्रुतनवांशेन तद्गत दोषनाशः। ...
स्मानुक ... भयांशे ... लग्नाद्उपचयेसर्वे दोषनाशकः। उक्तंच। यत्रैकादशगः सूर्ये दोषनाशं थ ... च्याव ...तभग
मेलग्नेसर्वे दोषालयंयसुः। चंद्रेवोपचयेवापि ...सहितोयथा। चंद्रेति। एकादशस्थेचंद्रे सति दुर्मुहूर्तत्रांशदोषाः दुर्मुहूर्ता
व ... ये स्मादयः। अंशाः दोषपापग्रहनवांशाद्याः। तेसर्वे तद्वन्नाशमायांति। कश्यपः। मुहूर्तलग्नषड्वर्गशुनवांशग्रहो
द्भवाः। ये दोषास्ता ...सर्वेयत्रैकादशगाः शशी। ९८८। अथ ... सामान्यदोषसमूह माह। त्रिकोणके ... द्रवा ... मदनर
हितेदोषशतंकहरेसौम्यः। त्रिकोणद्विगुणमपि ... शुक्रः। भवेद्यथ केन्द्रगपलक्षउ तत्त्व ... दोषाणां ...लक्षमथ ति
९८९। त्रिकोणसप्तमरहिते केन्द्रे ५।९।१।४।१०। यदि सौम्यो बुधः स्थितस्तदा दोषाणां शतंहरेत्। भवेदिति। अथ पौलग्नस्वामी उत्तमांशे लग्नेशा लग्न
मंशोनाम्या वा आये ११ केन्द्रे १।४।७।१०। ... स्तदा सर्वे दोषाणां ... नाशयति। यथा ... नो ... ल ... मिव। लग्नेलग्नांश
नाथा वा ... केन्द्र ... विनाराशिं निहंति दोषाणां ... पनानिपावकः इति। ९९०। ... लग्नांशेशोपकारानाह। ... पंचदोरवोसा
डे नवेगुरुः। शमार्भदारजेतारेसार्द्धं केन्द्रेकेशोपकाः ९९१ ... : ... : मध्यो ... ते ... त्रंशोपकौ। एवं विधेचंद्रे पंच ५

६०

सूर्ये सार्द्धेरस्त्रयः। [illegible] शेषाः [illegible] मंदः शनिः अगुः राहुः केतुः आरो भौमः एषु ग्रहेषु [illegible] अथ ग्रहरूपेण

ग्र ग्रहुस्वरादि विभाग सप्रभोजनमाह। भृगुः सितो केः [illegible] तनु अभिमुखः स्याद्दृष्टितोमनः [illegible] एवं [illegible] संप्रति भा [illegible] तेषां शु

[illegible] सं भवदेहि [illegible] ।। सितः शुक्रः आर्या [illegible] सूर्यः [illegible] तनुर्लग्नं तनुः स्यात् शरीरं स्यात्। अभिमुखः [illegible] इति भवदे [illegible]

[illegible] मनः एषां [illegible] कादीनां बलं विचार्य तांत्रिकः [illegible] वाविवाहं तो विवाहनंतरं तेषां [illegible] नां सुखं स्यादिति भवदे [illegible]

[illegible] स्तमभ्युलं। सूर्या [illegible] ताः सा [illegible] धर्मसुताद्येके सुता [illegible] यास मु [illegible]

[illegible] ।। अथ संकीर्णजातिनां विवाहो [illegible] पमाह। [illegible] दि [illegible] भौमा [illegible] संकीर्ण [illegible]

सुतासु धनलाभ प्रीति प्राप्ति साभवतीत्यर्थः [illegible] सुता सुधनलाभ प्रीति प्राप्ति भवति एव

[illegible] संकीर्णजाम नुलोम जातानामपि [illegible] विवाहः स्यात्। [illegible] सुता सुधनलाभ [illegible] विवाहे [illegible]

[illegible] आरः। [illegible] भावे [illegible] विवाहः कार्यः ।। ।। अथ गांधर्वादिविवाहविशेषमाह। गांधर्वादिविवाहे [illegible] सर्वकाले

[illegible] शुभाः शुभाः ।। ।। विवाहोक्तकाले एव कार्यः। गांधर्वासुरराक्षसपैशाचा [illegible] सर्वकाले

कार्याः। श्रीपतिः। प्राजापत्ये [illegible] काले [illegible] कार्यो विवाहः। गांधर्व [illegible] पैशाचो वा सर्वकाले

[illegible] तत्र [illegible] सूर्येन [illegible] स्यात्। अयमर्थः। [illegible] ततो [illegible]

[illegible] पदानां [illegible] एकस्मि

[illegible] एवं पदत्रयं [illegible]

[illegible] पदत्रये [illegible] भावे [illegible] एवं पदत्रये [illegible] शुभा [illegible]

[illegible] सा [illegible] बलमतो [illegible]

[illegible] अथ विवाहात्प्राक् कर्तव्यानावश्यकं [illegible] सूर्व [illegible] भिन्न

[illegible] विभूषणानि [illegible] विवाहे [illegible] विभूष

[illegible] ।। अथ [illegible] आवश्यकं [illegible] वा।

एवं संमार्जनगोमयाप्यालेपः। अथ वेदिका [illegible] विवाहो [illegible]

[illegible] विवाहोक्ते [illegible]

पं॰ चांगः शुद्धि सत्कृ ताम्निरे स्व येत्॥ उपलक्षणं चान्तर तन्त्र मस्यैवरूप पनादानपि पूर्वं शुभकर्मप्रारंभात् भावविस्वयेत्। तथैव कार्यजातं निनवष
क्रियतादने पूर्वं नाचरेत्॥ विज्ञानकस्वाप्रतताराकान्निजोऽष्टाभरणेपोऽप्तिं च मां चतुष्टयं द्विसप्तरात्रं संफल तैलवेदिकाप्रधान कंडनमंडपादि कर्माति
देव नामनोक्तो के॥ तत्रैव मूलोद्धृरु हृम्मव लाकें यो ग्रामविघ्ने तं चिरानलरेवतीषु॥ संस्थापनं कार्ड़िकं कुंडिका या बारे स्वेभूमि सुत स्वाम्यं त्रिमति॥
१८। अथ वेदिलक्षणं मंडपोद्वासनेदिनानि यथम पचारु॥१४ स्तोपवृक्षा यावेदर स्ते॥ समंतात्कुत्स्यावेदी च ज्ञमनोभामधभागे॥ शुभे घस्रे षष्ठ हीने चपं
च सप्ताह स्यात् मंडपोद्वासनं स्यात्॥१५॥ स्पष्टार्थः। नारदः॥ हस्तोच्छ्रितां चतुर्हस्तैश्चतुरस्रां समंततः॥ स्तंभैश्चतुर्भिः सुश्लक्ष्णां वामभागे स्वस
ग्ननः॥ मंडपोद्वासनं कार्यं समे तु युग्मवासरे॥ षष्ठं तु विषमं नेष्टं मुक्त्वा पंचम सप्तमौ दिनौ॥ १६॥ अथ मात्राथ्रिष्ठ समंतं मंडपादौ स्तंभनिवेशनमा
ह॥ सूर्येऽङ्गनासिंहघटेषु शैवे स्तंभोऽलि कोदंडमृगेषु वायौ॥ मीनाजकुंभे निर्ऋतौ विवाहे स्थाप्योऽग्निकोणे वृषयुग्मकर्के॥ १७॥ कन्यातुलासिंहस्थि
ते सूर्ये सति शैवे ईशानकोणे विवाहादौ स्तंभः स्थाप्यः॥ वृश्चिकधनुर्मकरस्थिते वायुकोणे स्थाप्यः। मीनमेषकुंभस्थिते नैर्ऋतिकोणे। वृ
षमिथुनकर्कस्थिते अग्निकोणे स्थाप्य इत्यर्थः॥१८॥ अथ गोधूलि प्रशंसामाह॥ नास्मिन् क्षें नातिथिर्न करणं नैव लग्नस्य चिंता नो वा वारो न
च लववार्धिपने मुहूर्तस्य चिंता॥ नो वा योगो न मृत्युर्न भवनं नैव जामित्रदोषो गोधूलिः सा मुनिभिरुदिता सर्वकार्येषु शस्ता॥१९॥ स्पष्टार्थः। गोधूलि
अपि कारिकामाह॥ नारदः॥ प्राच्यानां च कलिंगानां मुख्या गोधूलिकं स्मृतं। गां धर्मादि विवाहेषु वैश्यो द्वावेतु योजयेत्॥ भूपालवल्लभः॥ विप्रेषु
घटिकालाभे दातकंगोरजोऽनुधेः॥ संकीर्णे गोरजः शस्तपरेषु ध्रुतयं शुभं॥ घटिकालग्नाभावे कार्यं विप्रे सु गोरजो लग्नमिति॥ नारदः॥ कुलि
कं क्रांतिसाम्यं च मृत्युषष्ठाष्टमगः शशी। पंचैते गोधूलिके त्याज्याः अन्ये दोषाः शुभावहा इति॥ नारदः॥ गोधूलिके त्वष्टमगः स्वस्वामिने वदोषकृ
भाक्॥ यतः सहस्रमणोरा विरक्तिनदोषकृदिति। तत्र गोधूलिककालः कैश्चार्धं घटिका नोक्तः॥ अन्ये च यत्र घटिकाद्वयमिष्टमाहुरिति। केचि
त्तु॥ यावद्दिनांते दिशि पश्चिमायां पश्यंति तीयं रविबिंबभागं। तस्मात्परं नाडिकयुग्ममेके गोधूलकालं मुनयो वदंति॥ यच्चार्द्धास्तमवस्था।
१९॥ अथ गोधूलि भेद जलधरमालां चैदमाह॥ पिंडीभूते दिनकृति हेमंतर्तौ स्यादर्धास्ते तपसमये गोधूलिः॥ संपूर्णास्ते जलधरमा
लाकाले त्रेधा योज्या सकलशुभे कार्यादौ॥२०॥ हेमंतर्तौ शीतकाले मार्गादिमासचतुष्टये दिनकृति सूर्ये पिंडीभूते सति गोधूलिकसंज्ञो संध्या
यां नीहाराद्यवच्छन्नत्वेन निःप्रभे इत्यर्थः॥ तस्मिन् समये गोधूलिरिष्टः। तथा तपसमये ग्रीष्मकाले चैत्रादिमासचतुष्टये अर्धास्ते अर्धबिंबस्य दृ
रूपत्वे गोधूलिः। जलधरा मेघास्तेषां माला समूहस्तयोः सदृशे वर्षाकाले श्रावणादिमासचतुष्टये सूर्ये संपूर्णास्ते अदर्शने यस्या ताहे
नो सायंधूलिगो धूलिः। जलधरमालाख्यो दोषः नामापि सूचितं। न केवलं विवाहे किंतु सकलकार्यादौ ज्ञेया॥२१॥ अथ गोधूलि सत्क्रेव

नृपप...र्वा नवे भ्रदेवी षं दूरसाह। अस्तंयाते गुरुरविवसे सौरे सार्द्धं लग्नान्म सौरि शुभवने लग्ने चंद्रे ॥५॥ मासानाशस्तनुमस्ममसस्थे भौमे
वीदुर्लभे पूर्न सह नेचंद्रे सौख्यं ॥८॥ गोधूलिरिक्तसनुवर्तते। गुरुवारे सूर्ये अस्तंयाते सति गोधूलिः शुभास्यात्। ननु पूर्वमध्ये यामसम्भवो
तःत्र थासोरे शनौ सार्द्धं सूर्ये सैस्वगो धूलिः शुभा। नन्वस्तानंतरं कुलिकसम्भवात्। क्रांतिसाम्यमपि सा ज्यं स्यात् थालग्नासायंकालीन
लग्नान्म सावष्टमे रिपुभवने षष्टे वा लग्ने एव वा चंद्रे सति कमानाक्र: स्यात्। लग्नेरति। लग्नस्थे मदनस्थे मस्थे वा भौमे सति चे
दुर्नरस्य नाशो भवति ॥८॥ अथ सूर्यस्य स्पष्टगतिमाह॥ मेषादितो केष्टशरानगा क्षासत्तेषवः सप्तशशांगा जार्क्षीः गोगुणाः रवतकौकुरसा कृतको:
घंगानि षष्टिर्नवपंचभुक्तिः ॥९॥ मेषादद्वादशराशिषु सूर्ये सति स्पष्टा कलाभिका स्पष्टगतिरित्यर्थः। मेष: ५८ वृषभ: ५७ मिथुनं ५७ क
र्क: ५७ सिंह: ५८ कन्या ५९ तुला ६० वृश्चिक: ६१ धनु: ६१ मकर: ६१ कुंभ: ६० मीन: ५९॥१०॥ सूर्यस्य तात्कालिकी करणमाह। संक्रांतियाव
त्स्पष्टभास्कर: ॥१०॥ पंचांगे यद्दिने यावतो घुघटी घुपले षु वसंक्रांतिस्तत
त्प साप्येकोनतिथिर्प्राप्त घष्टहता। लब्धेनांशो दिना यो ऽसंयातसू स्पष्टभास्कर: ॥१०॥ पंचांगे यद्दिने यावतो घटीपलेषु संक्रांतिस्तत
आरभ्य स्वाभीष्टदिनपर्यंतं यावंति दिनानि घटिपलानि च भवंति तेभ्यो षष्टिहृताः शिस्थे के तस्य स्पष्टगतिगुणा पाष्ट्या भाज्या यल्लब्धं तें
शा: अयशिष्टं कलादि अंशाव च वा स्ते आदित्य ...: तैर्यातिर्यथातराशिः सूर्यो भुक्तमेषादिराशिः युक्तः सन्तात्कालिकः स्पष्टः
भास्कर: स्यात्॥१०॥ अथ लग्नानयनमाह। तनोरिष्टकाले सूर्येन वा ग्रा स्वासंगुणाः ५ शमासा लब्धमंशाद्यंतमेवोर्विगादिसाधने ॥१०॥
लग्नस्थ ...सायनस्य सूर्यभोग्यकालेन ... सिध्यतः ॥ सथाव सैस्त्वा आगच्छेत सूर्येन वा ग्रा यावंतस्युस्ते स्वगुणाः शमे स्थिभिरासाध
लब्धं सायनशके भाभिक ला सर्कं ततनो रिष्टकालिकं भुक्तस्या लोनकलाभयुक्तकजस्कसोम्यसादिमाकारेण पञ्चभे साधनं स्यात्।
१०।११। अथैवं साधिता भांशवि लग्नाभ्यां घटिकानयनमाह। अर्कोल्ग्नात् सायना द्भोग्यभुक्तै भांशौ तें ग्रा स्वोदया स्वाग्निभक्तात् ओ
१०।११। अथैवं साधितभांश विलग्नात् घटिकानयनमाह। अर्को लग्नात् सायनाभोग्य भुक्तैर्भोग्यांशैः साधनशी क्रांतराशैः स्वदेशीयो
त्पन्नु कं चांतरलोदयाद् पष्या भक्तं स्वेष्टना स्त्रो भवेयुः ॥१२॥ अयनांशसहितसूर्योपलाभोग्यांशैः साधनं सायनं लग्नं सायनांशक कांशैः स्वोदयो
मिस्तु कं चांतरालोदय पष्या भक्तं स्वेष्टमासोभवेयुः ॥ एवं लग्नात् सायनांशाङ्कु कांशैः स्वोदयो
स्वमेषादिराशीनां पलास क प्रमाणं गुणं स्वाग्निभिस्त्रिंशद्भिर्भक्तं लब्धानि भोग्यपलानि पलानि स्युः। एवं लग्नात् साय नांशक लग्नात् के योरंतरालोदयप लें सुर्कं भार्यथ
गुणप: स्वाग्नि भक्तो लब्धानि पलानि। एवं जातानां भोग्यभुक्तपलानामेकं कार्यं। तत्सायनांशलग्नाके योरंतरालोदयः स्वाग्निभक्तः। शेषे: कालोत
थ्या भक्तं सर्वोदयादिष्टघटिका भवेयुः ॥ विशेषमाह। चेल्लग्नार्कौ सायनावेकराशौ तर्हि श्लेषभोगोदय: स्वाग्नि भक्तः। शेषे: कालोत्त
गनमर्कं यदा कापानैः ... पोकोसर्वपं ... मिश्राणां ॥५॥ साधनान्तैर्लग्नार्कौ एकराशिगो भवतस्तयोर्विश्लेषांतरोंशास्तेषु लि
तः स्वदेशीयउदयः स्वाग्निभक्त: लब्धपभिष्टकालआगत: सस्वर्यादि ...याते माकु राशि ये पा भवेत ॥ अथ मर्थः आगतः
इष्टकाल: षष्ट्यात्र सर्वोदयानंतरमेता वक्रिया इष्टकाल: ॥ अथवा रात्रि मानासायः प्रा रुद्धनोय सूर्यो स्तानंतरमेतावानिष्टकालः।

122

121

अथ शत्रोरवि [illegible] उत्पते। [illegible] साम [illegible] शक्तिपद्रु [illegible] कारे [illegible] कालः साध्यः [illegible] भवेत्॥
एवमानीते इष्टकाले अंशम [illegible] तैः पंचपलानि यो मानी तिथं संग्रहायः॥ तत्समये परस्पर [illegible] कार्यमपि [illegible]॥ अमोस
वी [illegible] सम्यक् सुलग्न कारयेत्सदेति। सुलग्न साधनं घटि [illegible] साध्यं। तदुक्तं स्थापनं [illegible] ताम्रपात्रे जलः पूर्णे गं
[illegible] मंडला [illegible] जलपात्रे विनाक्षिपेदिति। तत्र मन्त्रः॥ [illegible] प्राणा सुरस्य
यंत्रस्यमिति धाता पुरा कृतं। [illegible] जलयंत्र [illegible] अथ [illegible] सांवं
[illegible] ॥ तत एव [illegible]॥ अथ विवाहादौ शुभकार्ये [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] सा [illegible] नोक्तं। अथ [illegible] सप्तश

६१
मु·चिं

मेशु बापादेश्च शुक्रं भर्तुर्गृहं न नीत्हं ति। आद्विमे सह स्थो वैपोषे च शुरं भर्तुः पितरं हंति। आद्विमे ज्येष्ठमासे प्रथमासे भर्तुर्गृहे हंति ज्येष्ठं नि ननु जिज्ञा
सेरं हंति मियते इस थें। नभयं तेषाम माचे भवेदि स्मकेः। तदुक्तं ज्योतिर्निबंधे। विवाहा प्रथमे पोषे आषाढे ऽधिमासके। नसा
भर्तुर्गृहे तिष्ठेच्चैत्रे मातगृहे न था। आषाढे ऽभिष्टो ऽपलक्षकः। अधिक मासः प्रथमासोपलक्षकः। ५। इति वधूप्रवेशो समाप्तः। ६
अथ द्विरागमन प्रकरणं आरभ्यते। अत्र वधू प्रवेशानंतरं यावत् षष्ठिवत्सरं गृहे सासायावध्या पुनर्भर्तृगृहे प्रवेशो द्विरागमनं त
त्र घाटि अस्तंगतु तं माह। चरेद्युष्मौजहायने घटालिमेषगेरवौरवीज्यशुद्धियोगतः शुभग्रहस्यवासरे। नृयुग्ममीनकन्यका
तुलावृषेषु लग्नके द्विरागमनं लघुध्रुवे चरे स्रपेम्र दुता। न। अर्थानंतरं लघुध्रुवचरेषु ओजहायने विषमवर्षे प्रथम
तृतीयादि वर्षे तथा घटालिमेषगे कुंभवृश्चिकमेषराशिगे रवौ सति तथा गुरुरवी शसिद्धियोगतः शुभग्रहवारे मिथुनमी
न कन्यातुलावृषा नाम न्यतमे लग्ने शुभ मुहूर्ते सति। लघुध्रुवचरालिप्रधानानि अश्विपौष्णलघुमृदुभिंष ए तेषु द्विरागमनं
चरेत्कुर्यात्। अत्र सामान्यतः शुक्रशुक्रा दिविचारः पूर्वोक्त एव ज्ञेयः। ७। अथ सन्मुख शुक्रदोषमाह। दैत्येज्योह्यभिमुखः
परे कुर्यात्। अत्र सामान्यतः शुक्र शुक्रादि विचारः पूर्वोक्तं एवं ज्ञेयः। ७। अथ सन्मुखशुक्रदोषमाह। दैत्येज्यो ह्यभिमुखद
क्षिणेयस्या रुद्रे शुनहि शुक्रगर्भिणीन वोढा। बालश्चेत् व्रजति विपद्यते नवोढा चेद्वध्याभवति च गर्भिणी लगर्भा। ५। दैत्ये स
ओःशुक्रः गंतव्यादिशाभिमुखश्चेगंतुर्दक्षिणभागेवसितनः स्यात्तदानिश्चर्वलः। गर्भिणीगर्भवतीनवोढा नूतन परिणीता ए
तानगच्छेयुः। यदि प्रतिशुक्रं गच्छेयुस्तदा किंस्यादित्युत आह। बालकश्चेत्। चेदू लो व्रजतीति विपद्यते प्रियते नवोढा चेत्
अतितदा वन्ध्या अपत्यं भावना रहिता स्यात्। गर्भिणी चेत्पुलदा अगर्भागर्भस्रावपती स्यात्। यादृशः शुक्रः पूर्वस्यामुदितस्तादृशः गंतु
सन्मुखः उत्तरां गंतु र्दक्षिणः पश्चिमां गंतुः पृष्ठे दक्षिणां गंतुर्वामे स्यात्। तदा पूर्वा तरदक्षिणोनगच्छेत्। यदि पश्चिमायामुदितः शुक्रः पश्चि
मां गंतुः सम्मुखो दक्षिणां गंतुर्दलः पूर्वां गंतु पृष्ठे उत्तरां गंतुर्वामे तदा पश्चिमदक्षिणादिक्षोनगच्छेत्। केचिद्दिषोसवप्रतिपादिनस्त्राद
निषमकान्तेन व प्रवेशो यात्रा भवति। उक्तं च। अस्तं गते गुरौ शुक्रे सिंहस्थे च बृहस्पतौ। दीपोत्सव बलेनैव कन्या भर्तृगृहं व्रजेदिति। भाष्य
अथ प्रतिशुक्रापवादमाह। नगरप्रवेशविषयादिकोपद्रवे करपीडने विबुधतीर्थयात्रयोः। नृपपीडने नववधूप्रवेशने प्रतिभार्गवो भवति
दोषकृन्नहि। १०। नगरप्रवेशो विषयादेशः। आदि शब्देन ग्रामस्तस्योपद्रवे। अन्यराष्ट्रकृतोपद्रवे दुर्भिक्षादिपद्रवे वा सति गतव्यादिशि
प्रति शुक्रदोषो नास्ति। करपीडने विवाहादिदेवता यात्रा यां स सा विबुधा देवास्तेषां यात्रायां यशवनगरकोटयात्रा तीर्थयात्रा प्रयादिका।
नयोर्नृपपीडने राज्ञः सकाशात्पीडायां उद्आदिकृतायां स सा नववधूः नूतनपरिणीता वधूः तस्याः प्रवेशे। प्रतिभार्गवः सन्मु
खः शुक्रो दोषी न स्यादाह भवति। सन्मुख वन प्रवेशे द्वानानावि पूर्वेतथोद्वाहे नूतन वध्वागमने प्रतिशुक्रविचारणा नास्ति। एकग्रामे पुरे

आपि दुर्गे देशराष्ट्रभङ्गे ॥ पि यात्रा तीर्थयात्रायां प्रतिशुक्रं न दुष्यतीति बादरायणोक्तेः ॥ ५४ ॥ अथ प्रोढस्त्रीणां द्विरागमनेन यात्रागमनप्रयुक्त
सेनन्च प्रतिशुक्रापवादांतरमाह ॥ पित्र्ये गृहे चेत्कुचपुष्पसंभवः स्त्रीणां न दोषः प्रतिशुक्रसंभवः ॥ भृग्वंगिरोवत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणां
भरद्वाजमुनेः कुले तथा ॥ ५५ ॥ पितुर्गृहेपि चेत्पित्र्ये गृहे कुचोद्गतौ पुष्पमृतुः तत्संभवः स्यात्तदा स्त्रीणां प्रतिशुक्रसंभवो दोषो नास्ति
भर्तुः सूर्याद्विशुद्धिः राशि सदोषा नास्तीत्यपि द्रष्टव्यं । चंडेश्वरः ॥ पित्र्यागारे कुचकुसुमयोः संभवो यदि स्यात्सस्यकः शुद्धिर्न भवति रवेः सम्भु
रेवा वाप्यशुक्रः ॥ शस्तो लग्ने गुणवतीति यो चंद्रतारादिशुद्धौ स्त्रीणां यात्रा भवति सफला सा विशुद्धं त्यामिसभा अथ भृग्वंगिरोवत्स
वसिष्ठकश्यपात्रिश्चैतेषां कुले च भरद्वाजमुनेः कुले कोर्थः एतद्गोत्रोत्पन्नानां प्रतिशुक्रे संभवो दोषो नास्ति ॥ कश्यपेषु वसिष्ठेषु
भृग्वात्रिष्वंगिरःसु च ॥ भरद्वाजेषु वत्सेषु प्रतिशुक्रं न दुष्यति ॥ अयं चापवादो यात्रामात्रसाधारणः ॥ केचिदमुमपवादमुपसंहरन्त्यपूर्वुः ॥
महेश्वरः ॥ ५६ ॥ स्त्रीणां गमने तद्यो कन्यकाः स्वगेहाम्भोरेव सौम्यं तथैति ॥ ७ ॥ इति श्रीमुहूर्त... द्विरागमनप्रकरणं समाप्तम् ॥ ७ ॥ श्लो ॥ अथा
ग्न्याधानप्रकरणं व्याख्यायते ॥ अत्र तु कालनियमेनाधानादिविहितं तन्मुहूर्तविचारः ॥ यदा तु कालनियमाभावस्तदा मुहूर्तो विचा
र्यस्तेष्वाग्न्याधानमुहूर्तमाह ॥ स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरगोदिनेषु मिश्रेषु धिष्ण्येषु सर्वाग्निशुक्रसुरेज्यधिष्ण्ये ॥ रिक्तासु नो कुजेज्य
मृगो जनौ चेन्नास्तगते न विजितेन च नग्नमग्रे ॥ ५१ ॥ उत्तरगे उत्तरायणगते सूर्ये सति मिश्रे कृत्तिकाविशाखे चाश्विनी रोहिण्युत्तरात्रयं
अभिजिद्रेवती स्वातीमृगशिराः पुष्ये अग्निहोत्रविधिः स्यात् ॥ रिक्तासु ... नो कार्यं ॥ सर्वाणि नक्षत्राणि
पुनर्वसुः पुष्य ... अग्न्याधानं नो कार्यं ॥ अथ लग्नशुद्धिमाह ॥
गलगुरुशुक्रे पुनर्नवमे सुतस्थे लग्नगतेषु ... लाभषष्ठस्वास्थितेवार्ने धनस्थ
नोक्तेः लग्नस्थे ... ॥ ३ ॥ पैतित
द्विसुतेच लग्ने ॥ ... मकरमीनकुंभा नांनवां शलग्ने वाग्न्याधानं नो कार्यं यस्य वाधानलग्नस्थे चन्द्रे वा ... ३ पैतित
स्मजातोग्निर्भवति ... सूर्यचन्द्रगुरुभौमेषु त्रिकोणकेन्द्रस्थेषु ... त्रिभवनेषु वभव
एकादशे ... लाभषष्ठस्वस्थितेषु ... पापग्रहो पिन शुभः ॥ अन्यथा
नास्तिकैः संदिग्ध आधानादि तस्मात् ... अष्टमस्थाने शुद्धे लग्नाष्टमस्थाने शुभग्रहः पापग्रहो ... जन्मलग्नात् ... अष्टमं लग्नं भिसर्थस्तस्य शुद्धि
निधनशुद्धिं युते इति निधनमष्टमलग्नं कस्मादित्याह ॥ ... जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वा ... तत्रापि धनशुद्धिरुक्ता ...
राहु ... तेन युते लग्ने इति अर्थः ॥ ... अपि समाप्तास्वभावात् ... चापजीवेन तनुस्थे
निधनशुद्धि स्तान्यां युते लग्ने इत्यर्थः ॥ ३ ॥ अथाग्न्याधानं कर्तुं ... लग्नवशगाः ... मोनाह ॥

यामे वे भौमे मेरे ॰ सुने ॥ पृष्ट ॰ पाये जे रवौ याख्या जाताग्निर्यजति ८ ॰ जी वे गुरौ चाप स्थे धनुः [illegible] स्थे लग्नगते सति आ
धानलग्ने धनुराश्मेगुर्वीधिष्ठिते सति सर्थः ॥ अथ मेकौ योगः ॥ या अथ या भौमे मेषलग्नस्थिते सति अयं द्वितीयः ॥ अथ वा धा
नलग्नाद्दशमस्थे सप्तमस्थे वा भौमे योग द्वयमेतत् ॥ अथ वा अजे चंद्रे वृषे तृतीये कालस्थाना मतमस्थानस्थे सति योगत्रयमे
तत् ॥ अथवा सूर्ये वृषे काले तृतीयस्थानस्थे सति योगत्रयमेतत् ॥ एवंविधे लग्ने यो जाताग्निरग्निहोत्र कर्ता [illegible] निश्चयेन
यजति ॥ ज्योतिष्टोमादि यागं करोतीत्यर्थः ॥ ३॥ इति मुहूर्त चिं॰ अग्न्याधानं ॥ श्लो॰ ३७ ॥ अथ राजाभिषेक प्रकरणं आ [illegible]
यते तत्र कालशुद्धिमाह ॥ राजाभिषेकः शुभ उत्तरायणे गुर्विंदुशुक्रै रुदितैर्बलान्वितैः ॥ भौमार्क लग्नेश दशेश जन्मपेर्नो चै
र्दिवा नीशाम मलिम्लुचे ॥ १ ॥ उत्तरायण गते सूर्ये सति तत्र तत्र गुर्विंदुशुक्रैः बृहस्पति चंद्र शुक्रै रुदितैः सद्भिः तथा भौमार्क लग्नेश
जन्मलग्नेश दशेशो वर्तमान जातकीय महादशापते दशायोः स्वामिनौ जन्मपो जन्मराशिस्वामी एतैर्बलान्वितैः उच्च स्वक्षादिग्र
हस्थे सद्भिः राजाभिषेकः शुभ उक्तः नो चैर्नेति निषेधमासः ॥ ३॥ आरो भौमः निशा रात्रिः मलिम्लुचोपि मासः एषु राजाभि
षेको नो कार्यः ॥ कुजास्ति भौमवार उक्तः ॥ ससेनापत्यभिषेक परश्चेयः ॥ भौमस्य सेनापतित्वात् । गोविप्रराज्यपित कर्म चतुष्पदे पीतिः
चतुष्पदे राजाभिषेक उक्तः ॥ सोमवा स्पांभवसेव ॥ १ ॥ अथाभिषेकनक्षत्राणि लग्न शुद्धिं चाह ॥ राकंश्रवः क्षिप्रमृदु ध्रुवा द्विभिः
शौर्यक्षीयोपचये शुभेन लग्ने ॥ पापैस्त्रि षष्ठायगतैः शुभग्रहैः केंद्र त्रिकोणाय धनात्रि संस्थितैः ॥ २ ॥ राकं ज्येष्ठा श्रवः श्रवणः क्षि
प्राण्यश्विनीपुष्यहस्ताः मृदुनि चित्राम्लरेवती अनुराधाः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं एतैर्नक्षत्रैः राजाभिषेकः शुभः ॥ अत्र चित्रा ग्रह
णं ज्येष्ठा श्रवः क्षिप्र मृदु ध्रुवे सु सौम्यग्रहस्य क्षितिथाव्यक्त इति महेश्वर इति वचनात् अमर्थे पुष्पदृशेन भावात् ॥ शौर्योदय
इति शीर्षोदयानि मिथुन कन्या तुला वृश्चिक कुंभाख्यानि एषु अभिषेके लग्नेषु ॥ अर्थ या उपचय स्वजन्म लग्नात् स्वजन्मरा
शेर्वा उपचयेषु तृतीय षष्ठ दशमैकादशेषु वा लग्नेषु सति शुभ शुभग्रहैर्नो लग्नातिसाति दृष्टे वा सति अभिषेकः शुभः ॥ कश्यपः जन्म
राशेरुपचये लग्ने शीर्षोदये स्थिते ॥ शुभग्रहे दृष्टयुते वीक्षितेपरोदये ॥ पापे षट् त्रि पापग्रहे स्तृतीय षष्ठे कादशस्थानस्थि
तैः शुभग्रहैः [illegible] प्रथम चतुर्थ सप्तम दशम नवम पंचमे कादशे तीय स्थान स्थितैः राजाभिषेकः शुभः ॥ २॥ अथ विशेष सापवाद
माह ॥ पापैः स्तैनोरष्टरिःफ वने न मृतिः सुतः सुतार्थे धर्मे दृष्ट दृष्टाः स्यात् खे लसोष्टवतेंदुः [illegible] सर्व शुभं केंद्रगतैः शुभग्र
हैः ॥ ३ ॥ तनौ लग्न स्थितैः पापैः ग्रहैः पुत्रार्तिः पुत्रपीडा स्यात् अर्थे धनो द्वितीये दशतः पापैर्दरिद्रता स्यात् खे दशमे पापे
लसौ नरुम्लोः स्यात् ॥ पुत्रांत्रगे सप्तम चतुर्थगे पापैः [illegible] स्यात् ॥ अथापवादमाह ॥ सर्व शुभमस्ति केंद्र

127

गोः शुभग्रहैः सर्वैरप्युत्तरं दृष्टफलं शुभं शुभो गोऽर्के स्यात् ॥ अथ यात्रायोगमाह ॥ गुरुर्लग्ने कोणे कुजे रौ सितः स्वे सप्त ज्ञा सप्तमो दृष्टे राजलक्ष्म्या ॥
रतौ यात्रायां स्यातां ये यासं स्यान्नानिरस्तनौ येऽरिवैर कार्योगुरुः स्वर्वे चौ ॥ लग्ने चतुर्थे नावे गुरुः स्यात् खेऽरिवे योगे नृपस्य राज्ञो धारिणौ
* सौम्ये सूर्ये खे वे चौ गुरुश्चे ऽस्त्री स्थिरा स्यान्नृपस्य ॥ लग्ने गुरुश्चेत् स्यात् यथा कोणे नवपंचमे गुरुः स्यात् कुजारौ षष्ठे स्यातां सितः
शुक्रः कर्मणि लाभः स्यात् ॥ एतान्योगेषु यो याति योगाः ग्राभिषिक्तस्य सर्वकालं सर्वत्र मलमस्यामोऽस्ते ॥ अथ योगः ॥ कोरी सूर्ये तनौ
मायुगो * ... स्थिरा संपद् दृष्टा स्यात् ॥ इति श्रीमद्दैवज्ञानन्तसुतरामविरचितायां मुहूर्तचिंतामणि टीकायां प्रमिताक्ष
रायां राजाभिषेकप्रकरणं ॥ श्लो० ॥ अथ यात्रा प्रकरणं आरभ्यते ॥ तत्रादौ विक्रमसुखिनां ज्ञातजन्मनां यात्रेति ॥ साद्धे
राज्ञ्यथ विजयार्थं गंतुं यात्रा योगो लग्नं प्राप्नोति योनि ॥ तत्र यात्राधिकारिणः महर्षिणाह ॥ यात्रायां प्रविदितजन्मनां नृपाणां
नर्मदिवस मर्जुनं जन्मनां च ॥ प्रश्नार्थीरुदयानिमित्तमूलभूतैर्विज्ञानेन शुभाशुभं बुधः प्रस्यात् ॥ १ ॥ प्रविदितं ज्ञातं पाठकादि ज्ञानं जन्म
लग्नं यात्रा तत्कालीन लग्नकुंडलिकादि शुभाशुभ ग्रहसूचित शुभाशुभफलादि ज्ञानं येषां तेषां नृपाणां यात्रायां दिवसं तदात्ममा
त्रादिनेयानि सर्वैः ॥ यथा हवराह ॥ विदितं शुभ स्थानादिबले ग्रहणां च आयुर्विवेचनात् तं शुभमशुभं यात्रा पाश्चनिति ॥ ननु
यस्य जन्मकालो ज्ञातस्तस्य कथं यात्रा आह ॥ अनुक्तानि अनुक्तम ज्ञातजन्मजन्मकालो येषां ते षामपि प्रश्नार्थैः प्रश्नोपम
माविधिर शुभाशुभं विज्ञातेसति बुधः यात्रादि वर्ष स्यात् ॥ कीदृशैः प्रश्नार्थैः ॥ उदयानिमित्तमूलभूतैः ॥ उदयो लग्नं निमित्तं शकुनादि
एतत्कारणं निमित्तलग्नमूलानि मिरानकारणानि येषां तैः प्रश्नोदयानिमित्तार्थैः तेषामपि फलोदयः इति नाह देवैः ॥ १ ॥ अथ प्रश्नादिफलमाह ॥
जननराशिलग्ने ... तदधिपौ यदि वा ततएव वा ॥ निरिपुरवा यदहं यदि देश्यो द्विजमप्येव भवेद्वसु भावतेः ॥ २ ॥ अथ यथा यदि जन्म
लग्न जन्मराशि सामर्थ्य तेन यापि ज्ञातकोलं शुभफलदं यदा ज्ञानवशमाह ॥ ज्ञातजन्मलग्नं येषां अत एव राशिलग्नज्ञानाभावे यदि प्रश्नोदित
यशं यदि ॥ जननं जन्मतत्संबंधिनी राशि लग्ने यदि प्रश्नलग्नातस्मात्तां जन्मराशि जन्मलग्नं वा यदि प्रश्नलग्नं स्यात्तद्वसुधा
पतेरराज्ञो विजयएव ॥ अथवा तदधिपौ जन्मलग्न जन्मराशयोः स्वामिनौ यदि लग्नगतौ स्यातां तदापि वसुधापतेर्विजयएव ॥ अथवा
ततएव ता स्यामेव जन्मलग्न जन्मराशि स्थानेव हि रिपुरवा यदहं ... तौ यथ षष्ठ द्वादशे कादशानाम अतमं गृहं धनुर्दशो लग्नं स्या
सदाधिपिनयएव स्यादिस वर्धः ॥ २ ॥ अथ प्रश्नमाह ॥ रिपु जन्म लग्न भप अधिपौ वा स्तत एव योपचय समन्वे भवेता द्विषुके
शुभेष्व शुभवर्णो कस्तनो यस्मिस्त कोदयं ग्रहं तएजयं ॥ ३ ॥ रिपो ॥ आ जोर्ज्ज मलग्नं भं जन्मलग्नं जन्मराशि भतत्स्थ लग्नाद्धव

केंद्रचतुर्थे युने सप्तमे वा स्यात्तदा राज्ञो जयो भवेत्। अथ यातयोः स्युजन्मलग्नजन्मराशी रिपोः स्वामिनोऽस्तमलग्नाद्वि केंद्रे युने वा स्या
त्तदा विजयस्यात्। अथवा तत्र एव तो भावेशो नवमलग्नराशी स्वामी शोपचये ग्रहे ॥११॥ प्रश्नलग्नाद्विकेंद्रे युने वा स्यात्तदापि विज
यस्यात्। अथ यातनो प्रश्नलग्ने शुभवर्गकः शुभग्रहाणां वर्गो लग्ने स्यात्तदापि विजयस्यात्। अथ यायास्थायिनोः स्तो कोऽस्य प्रश्नलग्नगतांशे स्यात्
तदापि जयस्यात्॥ अथ शुभग्रहपति जन्म भंजन्मपं वा अस्तमुपचयस्थग्रहे वा वीक्षिते प्रश्नलग्ने यायी यात्रासो॥ सिंहे तमाखपक्षांशे कुजांशे ऽपि वा हि
तुक ग्रह समेतस्य दृष्टो स्तास्थितं वेति ॥७॥ अथ यामाप्रश्नेताद्वेके माह। यदिस्थिते तेन वा तु पापविशुभवर्गस्य शिशु निर्दिष्टानां। यदि षष्ठे
तिवादरतो मध्ये शुभग्रहलग्नस्य तं चरलग्नमपि॥८॥ अजव शुभपापते जोऽस्य सतुवर्त्तते। यदि प्रपतितो प्रश्नलग्ने वसु भा भूमिः रुचि स्यात्।
अथवा यदि शुभवर्गस्तु मंगलाद्यसक्तस्याधिभरणाशक्ति दर्शनं। भवणाव्ररंभे गगनमत्र वा शुभ। अथ वाम ष्टा आस्ते तो दे यत्रं दृष्टाति
तथापि वसु पापते जयस्मात्तिति सर्वत्र योगरंभेयं। अथ वा चरलग्नं मेषकर्कतुलामकरा लाभस्थमंलग्नं यदि प्रश्नलग्नं शुभग्रहैर्दृष्टं
युतं यातं तथापि राज्ञो जयस्यात्॥९॥ अथ यात्राशुभं प्रश्नभमाह। त्रिपु कुजसुतलग्ने सौरिस्वे च वा चंद्रे गतिभमस्तसंस्थे लग्नगे भास्करे चा हिबु
कनि धनसंरस्थलग्ने वा त्रिपापे सर्पादभवति भंगः प्रश्नकर्तुः स्थानोः॥१०॥ चंद्रमंगलयुक्ते लग्ने सौरि लाभस्थितोऽथ दृष्टे तदा प्रश्नकर्तुर्भंगः
पराजयो नाशो वा स्यात्। अथ चंद्रे गतिभमस्तसंस्थे वा चंद्रे अष्टमे सप्तमे वा लग्ने सूर्ये सति एवं विधे योगे प्रष्टुः सर्पादि भंगः स्यात्। अथ यथा
नाम ते कार्यं लादपि राज्ञोऽपि पर्यायो यथा तस्याह। भास्करे दशमस्तसंस्थे चंद्रे लग्नगे चस्ति एवं विधे योगेऽपि प्रष्टुः भंगः स्यात्। केवल राह
ए। सचंद्रे हस्ते लग्ने भंगः सर्वाल्लवित्ति। पूर्णचंद्रे लग्ने स्यात्तिथ्या करे। विपर्यये यायी यांति तस्य भंगः पराजयो हति। अथ
वा पापग्रहे चतुर्थाष्टमलग्नसप्तमानामन्यतम स्थे सति प्रष्टुः भंगः स्यात्॥११॥ अथ प्रश्नान्तरमाह। त्रिकोणे कुजा सौरि शुक्रे शुजो
गुरुः केंद्रे त्रिभाने ते गो केऽरि वा वलो यां रूक्षस्थे तयो ग्रहः स्यात्स्वकीयांशिरं प्रस्थ स्तासो नये च ॥१२॥ कुजात्त्रिकोणे नवम पंचमे
सौरि शुक्रे गुरौ वा केंद्रे। अथवा एकोऽपि भासौ रि शुक्रे गुरौ वा नामन्यतम त्रिकोणे स्यात्तदा पृष्टुरिष्टा गमनं न स्यादिति वा यो दृष्टौ
त्रिकोणे स्यात्तदा पुत्रादि बंधनं नं। शेषे केंद्रे स्याच्चिराग मनं स्यादित्साह। बली यातिनितितत योरपुनो द्विष्टाद्रकू मतिबंधकस्योऽग्रहयो
में स्यो ग्रहो बलवांस्या। सः स्वकीयांशिरां प्रस्थ तसां मतं नयेत् ॥१३॥ योगांतरमप्यले रवयाह। प्रश्ने गम्यागी भुज स्वेटः पंचमगोऽथ
वो गृहे वा युक्तु शुक्रः स्थमानांगनस्तेऽसो ॥७॥ गम्यागी आगतं तु मिष्टा यादि कुतस्यार्थे ग्रः स्वामी प्रश्नलग्ने यत्र स्थाने स्यात्ततः पंच
मे स्थाने वा ग्रहो बलयुक्तो वो भूयात्। भवेत्तदा सो ग्रहः स्वामनांगिरं गनमते प्राप्यति ॥७॥ अथ यात्राकालमाह। धनुर्मेषसिंहेषु

यात्राप्रशस्तानानि सौराणि राशीनि चैवमप्याह रवौ कर्कमीनालिसंस्थे निर्दिष्टे जन्तुः पंच सप्त त्रितारान् चेष्टाः ॥ ८ ॥ यत्तु मेषसिंहस्थिते रवौ या-
त्रा मध्यमा स्यात् । कर्कमीनालिसंस्थे [illegible] स्थे रवौ अनिर्दिष्टा चतुष्कालस्याप्यत्र या त्राहीनफले सर्वे । वराहः । यात्रा नासंहतु [illegible] पतेत् वारि [illegible] म
ध्यान्तरे [illegible] तु [illegible] सारहेतुः [illegible] भो कुलीरसप्त [illegible] कालि दीर्घा रात्रौ [illegible] लभ्यते ध्वनि [illegible] वन्न भवते ध्वनि मार्गे
सूर्यः प्रपातः शस्ताः । प्रस्थान [illegible] संतरा [illegible] भ्रमण एव [illegible] चित्रा । यथा [illegible] ज्वलिता [illegible] धूमान्विता [illegible]
कूपभाते । इसेव [illegible] केन भुक्तो [illegible] कमेण [illegible] गुरुत्वान् [illegible] भवति प्रदीपास्ते धूमिता यांत्र
विता प्रयाता [illegible] स्वलपंच [illegible] । अनेन भ्रमण प्रकारेण यस्मिन् [illegible] भ्रमण संभवः स्यात् [illegible] सूर्य [illegible] रवौ [illegible] तसंचभी
[illegible] सूर्य [illegible] आगते [illegible] । [illegible] राशिं च [illegible] भ्रमण [illegible] नवस्यां [illegible] स्थितः । तां प्रष्टतः [illegible] यायाभि सर्थ्येः । यथा
लग्नस्थे [illegible] पश्चिमा [illegible] चतुर्थे [illegible] । सप्तमे पूर्वा । [illegible] उत्तरा [illegible] यः । [illegible] लः । लग्नस्थे [illegible] शुक्रस्थे [illegible] णा
[illegible] यात्राः । सप्तमे [illegible] पूर्वा [illegible] स्थिते [illegible] । एवं [illegible] स्थितो [illegible] । यथा [illegible] यत्र [illegible] स्थिते [illegible] ने [illegible] पंच
मषष्ठे आग्नेय्यां । अष्टमनवमे नैर्ऋत्यां । एकादशद्वादशे वायव्यां गच्छेदिति । अथ ताराणां निषेधमाह । जनुरिति । स्वजन्मनक्षत्रात् दिन
नक्षत्रं यत्संख्यं स्यात् तस्मिन् नव भक्ते [illegible] । प्रथम सप्तम पंचम तृतीया ताराः [illegible] नेष्टाः निषिद्धाः ॥ ८ ॥ अथ तिथ्यादि
[illegible] माह । न षष्ठी न च द्वादशी न चाष्टमी नास्ति [illegible] पौर्णमामा [illegible] । [illegible] जीवा [illegible] श्चयात्रा [illegible]
यात्राप्रशस्ताः । [illegible] पक्ष [illegible] । [illegible] यात्रा [illegible] सर्वेः । नारदः । षष्ठ्यष्टमी द्वादशी [illegible] मा
पौर्णिमा [illegible] यात्रा [illegible] प्रतिपाद [illegible] धना [illegible] । [illegible] । [illegible] संपूर्णसु । [illegible] दुष्टगः जीवः
पूष्या [illegible] रेवती [illegible] निष्टाः । एतेन [illegible] यात्रा [illegible] मध्यमा [illegible] नव [illegible] आह । इति
[illegible] नक्षत्रे [illegible] मध्या [illegible] घातक [illegible] । [illegible] संधिः । न
[illegible] । [illegible] भद्र [illegible] । आदित्य [illegible] वारा [illegible] वर्जनि [illegible]
[illegible] । [illegible] नार [illegible] दिति [illegible] पाप [illegible] वर्ज्या [illegible] । दोषाधि [illegible]
[illegible] निराहि [illegible] कर्क [illegible] । न [illegible] कर्कटे केन्द्र [illegible] । न [illegible] पूर्णपर्व

130

दो षे अर्थी न रे वा कार्य गं प्रांत रे ए रसे रे कृ वा व्य ता वा का यो ।। न चायं वनिष्ट या भ्यास्वरस: तुहिन करमंद वारे प्रति वाक्यासाप ग्रह वारनिषेधो
न्त एतद सनुर्भीयते ।। न स्मरति स्त्वैवं ।। प्रयासराद्यो रूपचये यो ग्रह: शुभ: पापो वा भवतु सर्वे दिक्षु हित: परंतु भ्रहा दित्रैण विशाय ।। यदा तनुपचय
स्थ: स कुत्रापि न हित: ।। आह हराजमार्तंड: ।। उपचयकर ग्रह दिने शुद्धि: क्रूरे पि पापिनां भवति ।। सौम्ये त्वनुपचयस्थेन भवति यात्रा शुभा यातु
रिति ।। तस्मात्पार्थो वा रोत्के नि वार नो का इस लं ।। ९९ ।। अथ वार फलं न सत्र फलं चाह ।। न पूर्वे दिक्षिणा क्रमेणवि धु सौरि वारे तथा न वा जपदे दभे
गुरे थमदिक्षा शुभ कार्ये या: ।। १०० ।। शाक्र मे जेष्ठायां पूर्वे दिशि न ब्रजेत ।। तथा विधु सौरि वारे सोम शनि वारे पि पूर्वदिशि न ब्रजेत ।। अजपदे पूर्वाभा
द्रपदायां तथा गुरु वारे यमदिक्षा दक्षिण न ब्रजेत ।। शुक्रार्के यो वारे तथा धात्र भे रोहिण्यां पाशि दिक्षु ।। पाशी वरुण स्तद्दिक्षु पश्चिमादिशि न ब्रजेत ।।
अजपदेनथा अर्यम भे उत्तरा फाल्गुण्यां सोम्यक कुंभे उत्तरदिशि न ब्रजेत ।। कः स्वजनमृतो निता धीविध: ब्लचधनंजय: ।। शत्रु पराजय पूर्वक: ।।
स्थौ लक्ष्य: जीवितमायुध्यत्ता नि अर्थ यते सोन ब्रजेत ।। वार फलपरिहार माह गुरु: ।। स्वर्यवारे घृतं प्राश्य सोमवारे पयस्तथा ।। गुड मंगार केवारे
बुध वारे तिलानपि ।। गुरु वारे दधि प्राश्य शुक्र वारे यवानपि ।। माषान्न भुक्त्वा शनिवारे गच्छन्न फलेन दोष भाक् ।। तांबूलं चंदनं … पुष्पं दधि घृतं
तिला: ।। वार फल हरा एष कीर्तिता: … इति ।। अथ कालफल माह ।। पूर्वाह्णे ध्रुव मिश्र भैर्नृपते यात्रा न मध्याह्नके ती… क्ष्णा
रव्ये रपराह्णके न लघु भैर्नो पूर्व रात्रे न था ।। मैत्रारव्ये र्न च मध्य रात्र समये चोग्रैस्तथा नो चरै रात्र्यंते हरि हस्त पुष्य …भि: स्यात्सर्वकाले शु
भा ।। १०१ ।। …वा रव्योभिः आ र… पूर्वाह्णयात्रा न शुभा स्यात् ।। तीक्ष्णारव्यैर्भै: मध्याह्ने न स्यात् ।। अपराह्णे लघुनक्षत्रै: पूर्व रात्रे मैत्रारव्यै: मध्य
रात्र मध्ये उग्र नक्षत्रै: ।। तथा रात्र्यंते रात्रि तृतीय भागे चर नक्षत्रै: यो नास्यात् ।। न … दोष: ।। हरि हस्त पुष्य …भि: श्रवण हस्त पुष्य मृगै: स
र्वेस्मिन्नपि काल यात्रा शुभा स्यात् ।। १०२ ।। अथात्रापि काल विशेषमघ्यानां भिषिक्तानां चाकियतां भानां च मे घटिका आह ।। पूर्वाग्नि पित्र्यांत
क तारकाणां भूपे का वि…नातुरंगमा शु: ।। स्वाती विशाखेंदु भुजंगमानां नो निषिद्धा मनु संमिताश्च ।। १०३ ।। पूर्वात्रये मध्यमा: षोडशाना
निषिद्धा: ।। कृत्तिका याम्य कविं क्रि: मघा याम्येकाः … भरण्याः सप्त घटिका स्त्रा… मा: सत्य: ।। स्वाती विशाखा … ज्येष्ठानां आद्याश्चतु
र्दश घटिका स्त्याज्या: ।। १०४ ।। अथ … मतांतरे पाव… माह ।। पूर्वार्द्धं भाग्नेयमघानिलानां सज्जेंदु चित्रा … यमोत्तराद्धं ।। नृप: समस्ता गमने ज…
ष्ठा स्वातीमघा चो… सोमतेन ।। १०५ ।। स्पष्टार्थ: ।। अथ भानां … दिका: संज्ञा आह ।। तमो भुक्त तारा: … भिच संख्या: शुभो जीवप
क्षो मृत … भोग्या: ।। तदाक्रांत भं कर्तरी संदष्टमुक्तं तथो ग्रं तु संख्यं भवेच्छेष नाम ।। १०६ ।। तमो राहु र्येर्को ग्रह स्तेन भुक्ता मुक्ता … भिश्च
संख्याः त्रयोदश संख्या स्ताराज … जीवपक्षः जीवपक्षा संज्ञानि शुभ: … ।। भोग्य: राहु … भोग्यानि गम्या
नि न … भक्ता … संज्ञानि तदा क्रांत भं तेन राहुणा क्रांत भं कर्तरी च नामक: ।। तत्तो राहो क्रांत न … असंदु संख्य पंचद

रासंख्याकं भंगसर्वनामकं स्यात्। यथा शकुनस्तनस्तनसंज्ञे तेन युक्ता अश्वि भास्वामि मधु स्वामि सूर्यभाद्रपदा तानि नमो त्र जीवपक्षः।
तदाक्रांतभा कृत्तिका संचरत्या उत्तराभाद्रपदाख्यं नक्षत्रसंज्ञं तेन रोहिणी भो आनि उत्तराफाल्गुनी मघा श्लेषा पुष्य पुनर्वसु आर्द्रा मृगरोहि
णी कृत्तिका भरणी अश्विनी रेवती सा स्यानि नरपक्षः। ८ स्तस्तु कर्तरि उभायस्त मिति। अथ जीवपक्षादीनां फलमाह। मार्तंडे नरपक्ष
गते हिमकरश्चे जीवपक्षे शुभा यात्रा स्यात् विपरीते तु क्षयकरी द्वौ जीवपक्षे शुभा यस्तत्र नरपक्षेतः शुभकरं यत्र सा जातता कर्तरी वा
यो दृष्ट्वा तिमान राजजीमकृ रो तो द्वौ जीवपक्षे शुभा [illegible] तयोर्जीवगो ऽशुभा नरपक्षे मार्तंडे सूर्ये सति चंद्रश्चे
जीवपक्षे स्यात्तदा यात्रा शुभा स्यात्। विपरीते मार्तंडे जीवगे सति चंद्रश्चे नरपक्षगः तदा यात्रा क्रियमाणा यातुः क्षयकरी स्यात्।
द्वौ सूर्यचंद्रौ चेज्जीवपक्षौ स्यातां तदा शुभाशुभतरे सर्वे। अथो भौमः नरपक्षौ स्यातां तदा यात्रा नक्षयकरी स्यात्। अस्यापवादमाह।
गतसंमिति। नरपक्षनो नरपक्षनसत्राद नक्षत्र भं पंच स्थान तम शुभकरं यः स्त्राद् गुणकांतं शुभकरं स्यात्। यायीति। यो राजा वोरि
णामुद्दिश्य जिगमिषुः स यायी। तत्स्वामी चंद्रः यश्च स्वदेशे दुर्गे कलाति क्रमिति स स्थायी। ६ स्थिर्यो राज्ञः स्वामी। रविः स्थितिमान्
स्थायी राज्ञः स्वामी तो द्वौ सूर्यचंद्रमसौ द्वौ कुर्यो जीवपक्षगतौ तदा यायी स्थायी यायी राज्ञो जयकरौ। रविश्चेज्जीवगस्तदा स्थायिनो जयः।
चंद्रश्चेज्जीवगस्तदा यायिनो जयः। उभौ चेज्जीवगौ तदा संधिकरौ। अथ द्वौ नरपक्षगौ उभयोः पराजयकरौ। अत्र बहुभिर्वारः स्वरोद
यादौ तत्र्य। ११ अथ कुलाकुल गणं वक्तव्येनाह। स्वांतकाहि वसुपो ऽथ कराद्वशा पादि सप्त वा शिवि पमास्ति पयांकुलास्युः सूर्य
दुमेदयुश्च कुला कुला ग्रो वसुरलांबुपेत्यापि भंदयंगद्विति ध्याः ११ धामं पुलोमुनि [illegible] कर्णं दहन द्वौ द्वितीय पित्र्यास्त ध्यांशु काकी कुल
संज्ञकाश्चतिथयो कथिते द्वादशे प्रवर्तिताः। यायी स्यात् कुले जयी नवसमरे स्थायी चत् कुले संधिः स्यादुभयोः कुलाकुलगणे समो यो
कुम्पतो। ११ स्वाती अंतकं भरणी आश्लेषापति वारुणे तो हस्तानुराधापुनर्वसु। ध्वा एपु तराज धरो हि एप। एतानि द्वादशाभानि वि
षमा स्तिथयः प्रतिपत् तीया पंचमी सप्तमी नवम्येकादशी पंचदश्यपर सावेतत् प्रयः। शनि चंद्रसूर्यबृहस्पति वाराश्च वाराः एते प्रसेवक
मकुलसंज्ञाः स्युः। अथ यो बुधवारः मूल अंबु पं च ग नतारा ई रा आर्द्रा विष्णु भमाभिजिन्नलतारभानि दशाष्ठषट् द्विति ध्य। दशामी
षी दुर्गा अष्टमी स्त्रिस्वाति ध्य। एते प्रसेकं कुला कुल संज्ञा स्युः। अथ पूर्वा स्त्रिस्त्रः। अश्विनी पुष्य मघा इंदु मृग। कर्णः श्रवण। दहनः
कृत्तिका। द्वौ रा विशाखा ऽपि च विषा एतानि द्वादशभानि। शुक्र भौम मवारे अर्कादिं द्वे देर्मिताः। द्वादश षष्ठी चतुर्दशी चतुर्थी
संज्ञाश्च तस्त्रिस्तिथयः। एते प्रसेकं कुल संज्ञकाः स्युः। फलमाह यायीति। अकुलसंज्ञके तिथिवारनक्षत्रे नो ले समरे युद्ध आरंभे
सति यायी जयी स्यात्। कुलसंज्ञे तिथिवारनक्षत्रगणे स्थायी राजा नकुं जयी स्यात् कुलाकुलसंज्ञके तिथिवारनक्षत्रगणे

सुध्यतो सुकं कुर्वतो भूमी ग्याषो गतो: परस्परं संधि: स्यात् ।१७। अथ पथि राहुरुच्यते ॥ स्युर्धर्मे रवतुष्यो गणवसु जलपढी त्र मेत्राएप
षाढं यान्याजां प्रिय के र्णा तिति पित्र पवनो [illegible] मध्या मानि कामे वस्या [illegible] अनि त्राग्नि [illegible] तिथि [illegible] भाग स्यान्न मोक्षे [illegible] रोहिण्या एषा
र्व मला ध्येनु [illegible] मभरिन करसौ लिप ष्यादि राहो ।१८। अश्विनी पुष्या श्लेषा धनिष्ठा [illegible] तारका [illegible] स्यान्नि भानि धर्मे
मे धर्मस्थाने लेख्यानि । अथ भरणी पूर्वाभाद्रपदा [illegible] पुनर्वसु मघा [illegible] स्यान्नि [illegible] अर्थे स्युः अथ कृत्तिका
[illegible] भाद्रपदा [illegible] पूर्वाफाल्गुनी [illegible] स्युः । अथ रोहिणी उत्तराफाल्गुनी [illegible] रेवती हस्ता
[illegible] भानि मोक्षे लेख्यानि स्युः । पथि राहो आदि [illegible] पथि [illegible] विसर्गः । चक्रे इति विरुद्ध [illegible] आहार्यं ।१९। अथ
फलमाह ॥ धर्मे गे भास्करे [illegible] मोक्षे राशी स्याद् [illegible] धर्मे मोक्षा [illegible] कामे धर्मे मोक्षार्थेगः [illegible] केवलं धर्म
गः सोऽप्यते ।१९। धर्ममार्गे स्थिते भास्करे सति [illegible] मोक्षे अर्थे वा गे मोक्षमार्गे वा राशौ स्यात् [illegible] शोभनः । अर्थस्थितो अर्थगे भास्क
रे सति धर्ममार्गगः मोक्षमार्गगो वा [illegible] शोभनः । अथ कामगे भास्करे सति धर्मार्थमोक्षमार्गगः [illegible] शोभनः । अथ मोक्षमार्ग
स्थिते भास्करे केवलं धर्ममार्गस्थित [illegible] स्यात् [illegible] शोभनः । अर्थात् [illegible] तावत् स्थितयोः [illegible] सूर्याचंद्रमसोः शुभं स्या
त् ।१८। अथ तिथि [illegible] पौषे प्रतिपदादिका [illegible] मघा [illegible] द्वितीयादिका [illegible] फाल्गुनी [illegible] तृतीया
दिवस यानेषा [illegible] तत्र च ।२०। सोऽस्य [illegible] भीति [illegible] अर्थागम [illegible] नि [illegible] रवमिष्टासि
[illegible] लाभ [illegible] ।२१। लाभो [illegible] भीति [illegible] सुरर्थागम [illegible] लाभः [illegible] लाभो सुख
[illegible] लाभ [illegible] कार्यसिद्धिश्च [illegible] सिद्धिरर्थो धनं [illegible] लाभो [illegible]
च [illegible] लाभोऽस्तु [illegible] ।२२। अत्र पौषादितः प्रतिमासं [illegible] काल [illegible] । एवं [illegible] अधिक
[illegible] पक्षमूल प्रतिपत्तदादिकाः प्रथमं पौषे मासे प्रतिपदादिकाः [illegible] तिथयो
[illegible] स्याः [illegible] द्वितीयादिकाः । फाल्गुने तृतीयादिकाः । चैत्रे चतु
र्थ्यादिकाः । [illegible] मासे पंचम्यादिका । ज्येष्ठे षष्ठ्यादिकाः । आषाढे सप्तम्यादिकाः । श्रावणे अष्टम्यादिका । भाद्रपदे नवम्यादिका । आश्विने द
शम्यादिकाः । कार्तिके एकादश्यादिकाः । मार्गशीर्षे द्वादश्यादिकालेख्याः । सर्वास्तिथयो द्वादशपंक्तौ लेख्याः । अत्र [illegible] स्थानानि
[illegible] पंचदशी पंचमी [illegible] ।२३। [illegible] दिशो [illegible] तत्र [illegible] पश्चिमोत्तरासु [illegible] यानेगम
नेऽभिलषित [illegible] शुभाशुभं सोऽस्य [illegible] तत्र यं [illegible] अर्थमेव ।

तत्र योगे प्रतिपदादिरिक्तचतुष्टये सौरस्ये कुले शोभनमिति स्योगमस्त्येति फलं चतुष्टक्रमेण ज्ञेयं ॥ एवंस्थितीथादिचपि श्लोकचतुष्टयेनोक्तं फ
लं स्यात् ॥ २५ ॥ अथ सर्वार्थ कृतानमाह ॥ भद्रात्रिमध्य हस्ताहार स्थितिराद्यगताग्नि नष्टा स्थानत्रये त्रयव्ययति प्रथमे तिदुःखी ॥ मध्ये पुनः सतिर
त्नो वरमेम ति स्यात् ॥ स्थानत्रयेंक स्थिते सौख्यजयो निरुक्तौ ॥ २६ ॥ तिथ्यर्धोत्रम कृष्णप्रतिपदादथो यात्रा ॥ तत्र गतिस्थिन धित्रवाराणां
स्थिति स्थानत्रये स्थाप्य क्रमेण सप्तमि स्व भिस्थि भिश्चतष्टा भक्ता अवशिष्टास तिथि यति शून्ये स्थिति अतिदुःखी यात्रा कर्ता स्यात् ॥
मध्ये द्वितीयस्थाने धननाशः ॥ चरमे तृतीयस्थाने श्रमेण सुखं स्यात् ॥ स्थानत्रयेंक स्थिते अंक स्थिते सौख्यं जयो भवेत् ॥ २७ ॥ अथा
उत्तमग्रहणे आह ॥ रवौ मेते भौमादिमितिर्नि गवरे षिता छागाः ॥ २८ ॥ माहाउल्लेनरास्यते त्रिषु मिताश्च मेषा भवेत् ॥ २५ ॥ सूर्ये नक्षत्रादर्केभ
स्यं चंद्रन क्षत्रं यो मितिर्गणना कार्या सा नगैः सप्तभिस्त्व शेषिता सा तिथि रेषु मिता सप्तत्रो धूमिता वा भवेत्तदा महाउल्लोते च स्यात्
राक्षस्तेन एतान्निर्मूलं ॥ तत्र भ्रमणे यात्रामेषु सजंति ॥ आऊले बहुन कार्या लिस अंति ॥ यात्रायां मङ्गलस्य वाहसमरे चौर्ये वसं चौतथा
कृपाराम तत्र आगलं पुनर्वि पोमाणा दुःखे ग्रहे ॥ अश्वे भौष्य स्यादि रोहणे कृतौ सा जंपसरे वाउलं यः ॥ तात्र शुभे शुभमालावे यो स्तो
नतस्य कृविता ॥ २५ ॥ अथाहिं वारारव्य योगमाह ॥ सूर्यभतो चंद्रमितो ग्रहाणं पयस्यादिति स्यादिनवासरेण ॥ सुतेन वामेन गात्रोषकं चे
स्यादिं वर्तकर्मने तिरास्ते ॥ २६ ॥ स्पष्टार्थ ॥ अथ घातचंद्रमाह ॥ भूपं वांक गारि चान्हि समवे दाक्षे कर्क घातारव्यचंद्रः ॥ मेषादी
नां राज्ञसेवा विवादेव स्त्रीषु कामेन नात्र वर्ज्यः ॥ २७ ॥ मेषादीराशीनां भूपं वेसाको घातारव्यचंद्रो ज्ञेयः ॥ यथा मेषस्य प्रथमो मेषे
वृषस्य पंचमः ॥ एवं मिथुनस्य नवमः ॥ कर्के द्वितीयः ॥ सिंहे षष्ठः ॥ कन्यायां दशमः ॥ तुलायां तृतीयः ॥ वृश्चिकस्य सप्तमः ॥ धनु
नुष चतुर्थः ॥ मकरस्य अष्टमः ॥ कुंभस्य एकादशः ॥ मीनस्य द्वादशः ॥ स घातचंद्रो राजसेवायां विवादे प्रतिवादिना सह कलहे युद्धे
चे आह्वाने मृगयायां स्त्रीषु वर्ज्यः ॥ राजसेवा वाहनादौ घातचंद्रः परिवर्जयेत् ॥ तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयनादिषु ॥ मांगल्ये
सर्व कार्येषु घातचंद्रं न चिंतयेत् ॥ अन्नप्राशविवाहान्नप्राशनमंगल कर्मसु पुनर्वर्ज्यः ॥ २८ ॥ तच्चायुर्युद्धे चैव विवादे च कुमारी पूजने त
थैव अंत्यघातार्थमात्र पुराणे विरचये ॥ मेषक मा कुंभसिंहनक्र मुग्ध धनुर्वृषाः ॥ मीनसिंह धनुः कुंभा घातचंद्रा अजादितः ॥
॥ २९ ॥ अथ घातस्थिराह ॥ गो स्त्री सपे घाततिथि स्तु पूर्णा भद्रा नृयुक्कर्कटके च नंदा ॥ कोर्पा जयानक्र घटे च रिक्ता जयाधनुः
कुंभहरे न राः ॥ ३० ॥ वृषः स्त्री कन्या सर्पो मीनः एतेषां पूर्णाः पंचमी दशमी पंचदशी च घाततिथिः ॥ नक्र घटे मकर तुल
योः रिक्ता चतुर्थी नवमी चतुर्दशी च घाततिथिः ॥ धनुः कुंभ सिंहानां जया तृतीयाष्टमी त्रयोदशी च घाततिथिः ॥ एता घाततिथि

अथ घातयात्रामाह। न श्रीभौमो गोहरी सिंहो ... [illegible] ... घातयात्रा न शस्ताः॥
मकरस्य विषमस्तुल्ये भौमो घातवारः। ... [illegible] ... वृषभः शनुर्मीनराशिके॥
कुम्भकवारः। ... [illegible] ... घात धीरा अपि यात्रा नैन शस्ताः॥ अथ घातनक्षत्राण्याह। मघा क
स्वाती मैत्र ... [illegible] ... घातभं न सत्॥ ... [illegible] ... अथ योगिनी
देवाम्नाह। ... [illegible] ... संमुखवामगा न श
स्ताः॥ यथा ... [illegible] ... अर्थाद्दक्षिण ... [illegible] ... दक्षिणे वापियो
गिनी ... [illegible] ... अथ परिघदण्डं दोषमाह। ... [illegible] ... सप्त सप्तानलर्क्षतः।
वायव्याग्नेयदिक्संस्थं परिघं तु न लंघयेत्॥ अनलर्क्षतः कृत्तिकातः सप्तभानि पूर्वस्यां मघातः सप्त याम्यां अनुराधातः स
प्त पश्चिमायां धनिष्ठातः सप्त उत्तरस्यां ... [illegible] ... स्यात्
... [illegible] ...
... [illegible] ... अथ विदिक्सु ... [illegible] ... आग्नेय्यां ... [illegible] ...
... [illegible] ... पुरुहू
तदिक् प्राचीत्यर्थः ... [illegible] ... एवमनेन प्रकारेण प्रदक्षिणगताः ... [illegible] ...
... [illegible] ... अनुराधादि सप्त ... [illegible] ...
दिश्यर्थः॥ ... [illegible] ... परिघमपि ... [illegible] ...
... [illegible] ...
... [illegible] ...
नः पुनरिति॥ अथ सर्वदिग्द्वाराण्याह। मैत्रार्कपुष्याश्विनभैर्नृ ... [illegible] ... सर्वगाः ... [illegible] ... लग्ने ... [illegible] ...
... [illegible] ... अनुराधा हस्तपुष्याश्विनी नक्षत्रैः सर्वदिग्गमनं ... [illegible] ... ज्योतिषके ... [illegible] ... यत्नुबाल
... [illegible] ...
पुष्याश्विहस्तमैत्राणि ... [illegible] ... सर्वं ... [illegible] ...

भं ह स्ता म्बि मे ना तिव गेषा मे रापो समव सु भा मापे: सहा यो सदेति । वक्रिणह रति व क्रो ग्रहो यस्ति केंद्रगः स्यात्सप्तमे यात्रायां निषिद्धः ॥ ३ ॥ अ
सा वक्रि ग्रह स्यात्केन्द्रे वा तेषामपि गमने निषिद्धः ॥ ७ ॥ अथायनशूलमाह । सौम्यायने सूर्य विधू तदा तदुत्तरां प्राचीं च व्रजेत् तौ यदा दक्षिणायने । प्रत्यक्पमा
र्गं च तौ यदि दक्षिणां ग्नि आयनले प्यव यो म ध्या भवेत् ॥ ७ ॥ यदि सूर्यचन्द्रौ सौम्यायने उत्तरायणगतौ स्यातां तदा उत्तरां प्राचीं वा व्रजेत् । यदि दक्षि तौ
णायने स्यातां तदा प्राचीं दक्षिणां वा व्रजेत् । अथ तयोर्भिन्नायनत्वे गमने भेदे सति दिनान्तिके व्रजेत् । यथा सूर्यो यस्मिन्नयने तां दिशं
वा व्रजेत् । चन्द्रो यस्मिन्नयने तां दिशं रात्रौ यायात् । अत्र तस्याः पूर्वस्या मतं भवि । दक्षिणस्यां पश्चिमायां इति । रत्नकोशे । दिनकर प्रतप्तामक
रादातुत्तरां च पूर्वां च । यामाग्नम्कर्कटादे याम्या मानगां प्रतीचीं चेति । अतो मध्याने कुर्यात् तत्र चोभरणं भवेत् । भिन्नायनत्वे सति सूर्यो यस्मि
न्नयने तां दिशं रात्रौ च चन्द्रो यस्मिन्नयने तां दिशं यायादेतत् यात्वं भवति सर्वं ॥ अथ सम्मुखशुक्रदोषमाह । उदेति यस्यां दि
शि यत्र याति गोलभ्रमाच्छत्र ककुभं संचोत्रिचो यतिसंमुख एव शुक्रः एव शुक्रो यत्रोदितं तां तु दिशं न यायात् ॥ ७ ॥ शुक्रो यस्यां दिशि प्रा
च्यां प्रतीच्यां वा कालवशात् उदयं करोति तत्र गंतुः पुंसः शुक्रः सम्मुखः अयमेकः प्रकारः । अथवा गोलभ्रमाद् उत्तरदक्षिणगोलभ्रम
णेन यत्र यस्यां उत्तरस्यां दक्षिणस्यां वा दिशि याति तत्र गंतुः सम्मुखः शुक्रः स्यात् । अयं द्वितीयः । अत्र यत्र ककुप् भ संघे प्राच्या
दिदिशि कृत्तिकादि मासव सेनयः दिकू सप्त नेत्र यति तत्र दिशि गंतुः संमुखः शुक्रः स्यादिति सर्वं तृतीय प्रकारः स्यात् । अत्रे ॥ यद्गणतः स
मुदेय कुत्र रे तय गोलके । यत्र भेषु वर्षे दिषि भं प्रति भार्गवं । यत्रोदितं इति । यस्यां दिशि उदितः शुक्रो सत्पतेतां दिशमेव नाचरेत् । अस
ह देव पि यथासंभवं नेयात् । पृष्ठे शुक्रे कार्यहानिः सति शुक्रे पथ उयथ इति । नारदोक्तेः । अवश्यकर्तव्ये गमने शांतिमाह वशिष्ठः । भृगुः
गोर्या रौप्यो गोर्वा पौंगा विदध्यात् दयेत् उपोष्य भृगुवारे पि यावत् । शुक्रोदयं सति । यजते नैव शुक्रं न कार्ये सति भांभारो । लिखेरष्ट दल पद्मं कांस्यपात्रे
तंतुलैः । शुक्रं स समावेश्य प्रतिमा तत्र पूजयेत् । शुक्रं पुष्पास्ततैर्भेन्दैर्मुकाहारैश्च वर्जितैः । उपचारादिभिः पीठे शुक्रं तेजस
द हि सच । तन्मंत्रेण जपं कुर्यात् सम्पण्ठो तरं शतं । कर्मा ततेन मंत्रेण भक्त्या चार्ध्यं प्रदापयेत् । श्वेतां गां वाससा युक्तां श्वेतश्वेणवारिणा ।
देसमंत्रेति दिग्वासः स्वीसा नामार्गवः कविः । श्वेतो ध्यमंडली कामोधि ... श्वावेनमः । इत्येषं यर्थं प्रयत्नेन प्रार्थयेच्चैव भक्तितः । अने
नैव च मंत्रेण प्रांजलिः प्रणतस्थितः । सत्सूज यात्रा शुक्र सम्मुख ल समुत्थं । दोषं विना त्र यच्छि प्रं रक्ष मां ते प्रसीन यो इति प्रार्थ्य
प्रयत्नेन सति मा भृगुतास्तीता । देव हार्ये व दान भाग्ये तान्य सहितैव सा । सिद्धे भोद धाव था वि तानु सा र तः । ब्राह्मणान् भोजयेत्
श्वा त्सा र्थं भुंजीत बंधुभिः । इत्येवं ग्रहाणां च पूजां कुर्यात् स्वयं तत् । सत्सुख जो दोषो न लक्षणा देवन रपति । दीपिकायां तु दानमेवा
र्कं । शितायं धनकं मौक्तिकं संयुतं ततो द्विजातये दद्यात् इति शुक्र प्रशांतये इति ॥ ७ ॥ अथ व न स्त्रा दिदोषं सापवाद माह

८८
मु॰ चिं॰

कास्तनीचोपगते भृगोः सुते राजा प्रजेखातिव यांति द्विषां । द्युचोन कुलोपरि तत्र सर्व च लनाद्विपुः अप्येत्रैव जयः प्रतीन्दुजे ॥ ७५ भृगोः सुते शुक्रे च
कोपगते अस्तोपगते नीचोपगते वा उपलक्षणं चाल्पग्रहयुद्धपराजिते वर्णरहिते वा सति राजा राष्ट्रं व्रजन् सन् द्विषां शत्रूणां
न यांति निवृत्तो भवतीत्यर्थः । भरद्वाजः । विवर्णे विजिते नीचे चास्तगे सितेस्तगे । राजा ... तदा ... तन्निरीक्षते । यात्रा
नैव भङ्गुरं ... हानिरस्ति । बुधः ... कुलः ... भवेत्तदा सर्वं ... रागरिपून्
जयेत् । ... प्रतीन्दुजे बुधे सम्मुखे सति ... तुरगा ... नैव जयः ॥ अयं तु प्रतिशुक्रादिविचारो ... प्रथम गमने ... समरयात्रायां
मा तुः ... प्रतिशुक्रादिदोषो ... राज्ञां विजययात्रायां नात्र दोषमावहेदिति । अथ विशेषमाह । याव ... पूष
... ति काद्ये पादे शुक्रो ... समुखत्वेपि तस्य । ७८ चंद्रो यदा पूषभाद्रवतीनक्ष
... पादे ... भरणी ... प्रथमचरणे च यावत् तिष्ठति तावत् शुक्रो ... दर्शनकार्यं न
... । अंधो ... संमुखे दक्षिणभागे च ... न स्यात् । ... समुहूर्ते ... तोपि
... यावत् शुक्रो ... तस्मिन्नेव प्रयाणं तिष्ठेत् । यावच्छुक्रो ... संमु
खश्चेत् ... तस्मिन्नेव प्रयाणे तिष्ठेत् । उपलक्षणं ... प्रयाणे ... । जीवः ...
... यो भवेत् ... पुनः सन्मुखः स्यात् ... संमुखे ... यत्र मार्गे ... यदि
... तावत्तन्नैव ... । ७९ अथ निषिद्धलग्नमाह । कुंभकुंभांशको ... सर्वदा ... तो बुधैः । तत्र प्रया
... स्पष्टार्थः । अथान्यदाह । जनिलग्नजन्मपती शुभग्रहो भवतस्तदा ... भोगमः । अथ मीन
लग्नं ... मीनलग्ने ... जन्मति । ज
... जन्मलग्नं ... जन्मराशिः ... स्वामी ... । तदा गमने
... स्यात् । जन्मलग्न ... यात्रालग्नं ... शुभमिति । ... जन्मलग्नं ... इति । अथ ... जन्मलग्नजन्म
राशिस्वामिनो पापग्रहो यदि यात्रालग्ने स्यात् तदा ... लग्नेन गमनमशुभमित्यर्थः । ... जन्मराशौ लग्नगते ... वा
... शुभग्रहा इति । ... जन्मराश्युदयो ... जन्मलग्नोदयः शुभ इति । जन्म
राशिर्यात्रालग्ने निषिद्धः ... जन्मराशौ पापग्रहस्वामिके ... । एवं जन्मलग्नोदयः शुभ
स्तथापि । जन्मलग्ने शुभस्वामिके शुभत्वात् पापस्वामिके ... अथान्यदाह । जन्मराशितनुतो ...

137

ष्टमे भवने यदि शुभे वा स्थिते। लग्नाष्टमे यदि पापग्रहाः स्युर्भवंतं हिन्नं पलेमिति प्राह॥ ७१॥ स्वस्य जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाष्टमे राशौ तत्स्थिते सति
थ्यास्यारिभाजिगमिषितस्य शत्रोर्भाग्यशे लग्नाद्वास्तु मे षष्ठे राशौ लग्ने स्थिते सति अथ यातेषां स्वराशिलग्नाभ्यां अष्टम भवने स्वशत्रोर्जन्म
राशि जन्मलग्नाभ्यां षष्ठ भवने एतेषां स्वामिनो यात्रालग्नगताः स्युर्यदा तदा शोभनमिति प्रदाः॥ ७२॥ अथान्यच्छुभफलमाह। लग्नचंद्रावपिनैव
भक्तेशा यात्रा यो तारा वांछितार्थं करतः॥ अंभोराशौ जातस्तो प्रशस्तो नौकायानं सर्वसिद्धिप्रदा यः॥ ७३॥ मीनकुंभयातरि कृ यस्मिन्कस्मिंश्चिल्लग्ने
वर्गोत्तम नवांशस्थे अथवा चंद्रवर्गोत्तमस्थे सति यात्रा वांछितार्थस्य मनोभीष्टस्य सिद्धिका अद्वितीयाह॥ अंभोराशिर्जलराशौ ल
ग्नगते सति अथवा लग्नांतरे तं द्वादशकं चरांशे सति नौकायाने सर्वसिद्धिप्रदः स्यात्॥ ७४॥ अथाम…ह दिग्द्वारं भेल ग्नगते प्रशस्ता यात्रा
र्थं वा जयकारकीनच लग्ने विना वांछितो भयं न कुर्यात् त्याटिकृ प्रति लोमलग्ने॥ ७५॥ पूर्वादिदिक्षु मेषाद्याः क्रमाद्दिग्द्वारराशयः इति श्री
सिद्धुगंभ आदि गत स्थिते पुरस्तु यात्रा प्रशस्ता। प्रशस्तत्वमेवाह। अर्थं … जयकारि लीन्वेति। यथा मेषः पूर्वस्यां वृषो दक्षिणस्यां मिथु
नः पश्चिमायां कर्क उत्तरस्यां। एवं सिंहाद्यो धनुराद्यश्च पूर्वदिक्षु ज्ञेयाः। हानिमि… दिकु प्रतिलोमलग्नेषु विपरीतदिग्वस्थिते लग्ने यथा प
श्चिमायां मेषः पूर्वस्यां मिथुनः दक्षिणस्यां कर्कः एवं पुनः पश्चिमादसु सिंहाद्यो धनुराद्यश्च ज्ञेयः। ताह… लग्ने गंतुः यात्रा हानिदः स्य
नात्रादिसु भी भयं च कुर्यात्॥ दिग्द्वारभगतो लग्ने यात्रार्थ विजयप्रदा। लग्ने दिकु प्रतिलोमे साह। निःशत्रुत्वभीतिदा॥ ७६॥ अथ शुभल
ग्नमाह। राशिः स्वजन्मसमये शुभसंयुतो यो यः स्वामिभाग्निधनगोपि च तेष्वसन्तः। लग्नोपगः भवनये जयमूले थ भूपयोगे गमो विजय तेषु
लिभिः प्रदिष्टः॥ ७७॥ गंतुः पुंसः स्वजन्मसमये यो राशिः शुभग्रहैर्वा … कैः संयुतोस्ति स राशिर्यात्रालग्नोपगतः शुभः। अथवा
स्वारिभात्। स्वजातु जन्मराशि जन्मलग्नाद्वाष्टमो यो राशिः सचेद्यात्रा लग्नोपगः स्यात्। अथवा यो राशिः … सं…। जन्मसमये सूर्या
… राशेर्द्वितीयो राशिर्वेशि संज्ञः सचेद्यात्रालग्नोपगः स्यात्तदा गमने जयप्रदः स्यात्। अथवा भूपयोगोक्तिको … राजयोगो यात्रालग्न
स्थितेषु नो भूमिभाविजयः॥ आर्केः। आतके राजयोगे दृष्टव्यः॥ ७८॥ अथ दिकु स्वामिन आह। सूर्यः सितो भूमिसुतोथ राहुः शनिः शशी ज्ञ
श्च बृहस्पतिश्च प्राच्यादितो दिक्षु विदिक्षु चापि दिशामधीशाः क्रमतः प्रदिष्टाः॥ ७९॥ सत्पात्री। दिशां स्वामिनौ जनंम्या … प्राह। वं
… चैव नीचा। लोलाटिकास्मिन् यात्रा … सेज्ञा॥ ७०॥ सूर्यः सितः इसादिनो … दिकु स्वामिनि … सति अवनीपरराज्ञा
न। तस्मिन् दिशि यात्रा लालाटिनि सति अरिसेनां नयात्॥ ७१॥ अथ लालाटिके योगानाह। प्राच्यादितो यदि शुभोऽपि सुतो लाभव्ययेभ
सुतः कर्मस्थो ध्यानमो न वा षष्ठ्यादे हे सोरिस्तृ श्चा सप्तमे। चंद्रः राहुर्ग्रहास्तेपि … पातालगोमी स्याद्दिनिर्वृत्तान्मात् … ह्वलग्न
सदनाला लाटिकाः कीर्तिताः॥ ७२॥ प्राच्यादौ प्राच्यादिदिक्षु कर्मगताविलग्न … नौदेशु भावेषु सत्सदसत्ग्रहाः स्थिता लालाटिकाः
स्युरिति वक्ष्यः। यात्रायाः … प्रातनो लग्नस्य स्वरवि सूर्यप्राच्यां गतु लोलाटिकाः। एवं भृगुसुतो लाभव्ययेष … आग्नेय्या

139

विदशमे न्यशीतरश्मौ शशिनि मंगलौ हिबुकहे स्थितः सुते । हिबुके बुधो गुरुरुपीह लग्नाः सज्जयसरीनप्रचलिततो विरान्नृपः ॥५४॥ र
वि: स दृजे तृतीये स्यात् ॥ श्री द्यूनस्थाने शशिनि भौमो रिपुगृहे षष्ठे स्यातां सितः शुक्रः सुते पंचमे । बुधो हिबुके चतुर्थे । गुरुरुपलग्न
स्थे स्यात् । एवंविधे लग्ने राजा प्रचलितः अचिरात् स्वल्पकाले नेवारान् जयति वशीकरोति । सर्थः ॥ अथ योगयात्रान्तरं गाथयाह । भात
रि सौरिर्भूमिसुतो वैरिरिपौ लग्ने स्वगुरुः । आयगते केशानुजे यमभे धनु कुलीरे सगुरुः ॥५३॥ भातरस्तृतीये शनिः स्यात् वैरिरिपौ षष्ठे भूमिसु
तो भौमगतः स्यात् । लग्ने सगुरुर्बृहस्पतिः स्यात् । के आयगते एकादशे एवंविधे योगाराहः । शत्रुजयो भवेत् । चेत् । दै सगुरुः शुक्रोऽनुकूलः यात
आदिकृपवृत्तौ भवति ॥५४॥ अन्यो योगान्तरमाह । तमौ ज्ञौ चतुर्थे दुष्टे तौ वैरिणो कैः । प्रयातो महीं द्विजयसेवरान्नून ॥५५॥ स्पष्टार्थः । अन्यो यो
गं पद्माह । लग्नगतः स्याद्देवपुरोधाः । क्रो भ्रपनस्थेः शुक्रो पुनर्भानौ ॥५६॥ लग्ने गुरुः स्याद्देवग्रहा लाभधनस्थाः एकादशद्वितीयस्था
स्थे एवंविधे योगे राज्ञो विजयः । अन्य योगं मतमाह । द्यूने चंद्रे समुदयके जीवे शुक्रे विद्धि धनसंस्थे । इ द्यूपोगे चलतितरे रेणो जेताराजभू
गरुड इ भाटीन ॥५७॥ चंद्रे सप्तमस्थे गुरु समुदये एवंविधे योगे नरे राज्ञे प्रचलितदारा भूत जेता जयति । कः कानिव गरुडो हीनान् सर्पान् स
था जयति ॥५८॥ अन्य योगान्तरमपरं स्याह । विलग्नः शशिपुत्रो भार्गवास्तनाथः । लग्नगतः भृगुपुत्रे स्तु शतभावसर्वे ॥५९॥ द्वितीयबुधः ।
तृतीये सूर्ये । शुक्रे लग्नगते । एवंविधे योगे चेत् राजा प्रचलितदारा अर्थः शतभावस्थः । अथ श्यालभाग्ये स्वयमेव गतापतति तथा नृ
नोपि गुरुराजमलापालपत्तनमेति । सर्थः ॥५७॥ अन्य योगमाह । उदये रविरर्थे दिसौरि गता [illegible] दशमेपि । वसुधापतिर्यदि याति
रिपुवाहिनीजनमेति ॥५८॥ लग्ने रविः । शनिः षष्ठे । चंद्रो दशमः स्यात् । एवं योगे यात्रे वसुधापती राजा याथानितर [illegible] शत्रुवाहिनी सेना
प्राप्नोति ॥५९॥ अन्यो योगमाह यजलोरूनगसाह । तनो शशि कुजौ [illegible] सुतोपि लाभदशमे । त्रिलाभारिपु भृगुभू
सुत [illegible] जास्त्व यात्रलगुना ॥६०॥ तत आरभ्य वसुधापतिर्यदि यात्रा [illegible] मेती सकलराज्ये सहजे कुजः सित
सर्थः तं अनुवर्तते । तेन पत्रे श्लोकेफ लनिर्दिष्टो नास्तित [illegible] मिषो राजो विजयः स्यादिति वा स्पष्टार्थो ध्येयः । ततो लग्नस्थो शशिनिमं
गलौ स्यात् । रवि दशमे स्यात् । बुधो लाभदशमे वा स्यात् । भृगुसुतो वा लाभे दशमे स्यादेवं योगप्रचलितस्य राज्ञो जयः । एकोयो
गः । अथ द्वितीयः । त्रिलाभारिपु भृगु एवं सप्तमस्थानस्थितौ भूसुतशनी स्यातां । यस्मिन् कस्मिंश्चित् स्थाने स्थितो गुरुः भृगु
जौ ॥६१॥ लग्नसुता स्यु स्तदैवं विधे योगे नृप राज्ञो विजयः । सर्थः ॥६२॥ अथान्यं योगं सवितगति [illegible] सनेन [illegible] साह ।
समुदयगा विबुधेगुरोमदनगतो हिमकिरणो । हिबुकगतो बुध भृगुजौ सहजगता । खलखेचराः ॥६०॥ समुदयगो लग्नस्थो गुरोस्स्म
ति । हिमकिरणो चंद्रमदनगतः सप्तमस्थः सर्तिचतुर्थौ बुधभृगुजौ स्यातां खलखेचराः पापग्रहाः सहजगताः तृतीयगताः स्युः ।

८१
मू. चि.

एवं योगे मनुष्यापति यदि याति रिपुर्याति हीनो बलात्मे नि॥८०॥ अथ्या मं योगं सुसुख्यानजजलौर्गं दितासुतस्वीति लक्षणलक्षितमाह॥
त्रिदशगुरुस्तनुगो मदने हिमकरश्चरवि राश्यगतः। सितराशिमार्गपि कर्मगतो रविसुतभूमिसुतौ सहजे॥८१॥ बृहस्पतौ त्रिलग्ने। चं
द्र सप्तमे। शुक्र बुधौ दशमे स्यातां सूर्य एकादशे स्यात्। शनिर्भौमो तृतीये स्यातां। एवं विधे योगे राज्ञो विजय एव। अथ्या मं योगं स्या
दनुकूलो भलनगमा श्लोकित लक्षितयानुकूलमाह॥ देवगुरौ वा यान्ति त्रितनुस्थे धामस्ताम्यो रिपुभवनस्थे। पंचमगेहे हिमकरसुत्र:
कर्मणि सौरिः सुहृद्दृशिता श्च॥८२॥ गुरौ वा लग्नस्थे सति सूर्ये षष्ठस्थे सति बुधे पंचमस्थाने। शनिर्दशमे शुक्रश्चतुर्थे स्यात्
एवं योगे गामिपो राज्ञो विजय एव॥८३॥ अथ्या मं योगं वेदनरपाटतानुमंदाकनीति लक्षणलक्षितयामेदाके माह॥ हिमकरस्तु
सुतो वलीन्दो तनौ विरदापतिरुस्तर्हिकेंद्रस्थितः। यामगृहे सहजातिरिपुर्भे स्थितो यदि भवतिनिर्बलशत्रुक्रमाः॥८४॥ बुधो बली वेष्ठत
नौ लग्ने स्यात्। हि विनिश्चयेन गृहस्पाति श्चेत्केंद्रगतः। यदि चन्द्रबली लौमे वाप्य शुभाधिकार आप्यायवलरहितः सन्क्षान्तस्तौ थे
षष्ठ नवमाम सप्तमस्थानस्थश्चेद्भवत्तदैवं विधे योगे राज्ञो विजय एव॥८५॥ अथ्या मं योगं अभिनवतामरसनाजआप्यहरीति लक्षितेना
भिनवतामरसंचुरसाह॥ अशुभखगैरनवाष्टमदस्थेर्हिबुक सहोदरलाभगृहस्थः। कविगुरुकेंद्रगो गीष्पतिघोवसुत्वयलाभ
कर। खलु योग॥८६॥ अशुभग्रहैः अनवाष्टमस्थैः नवाष्टमसप्तमस्थान व्यतिरिक्तस्थानस्थैः। केंद्रगतो यो गीष्पतिः। स्तौ येकाद
शस्थः शुक्र गुरुरूणादष्टः एवं विधे योगो वसुत्व याद्र यसम्रुद स्तस्मलाभकरः स्यात्॥८७॥ अथ्या मं योगं धात्रालाभमाह॥ रिपुलग्न
कर्महिबुके शशि जे पार्खौ सुते शुक्रभोगमने॥ अथ लग्न गृहे सुजयः परिवर्जितेषु शुभनामधरैः॥८८॥ षष्ठलग्नदशमचतुर्थ
नामसप्तमस्थानस्थे बुधे शुभनभोगशुभग्रहैः परिवीक्षिते षष्ठे सति। गुरुस्तु लग्नसप्तमस्थानमपारक नास्ति नेरशुभैभनाम
धरैः पापग्रहैः परलक्षिते सति। एवं विधे योगे राज्ञो विजय एव॥८९॥ अथ्या मं योगं हृदयं मलिमालाद्रुह साह॥ लग्ने यदि जीवपापाय
रिलाभे कर्मण्यपि चेन्मा भाग्याभिमानः स्यात्॥ घूनेबुधशुक्रौ चंद्रहि हिबुके यान्ति तुसुखं सर्वैर्मुनि। वर्ये॥९०॥ लग्ने गुरुः स्यात्पाप
ग्रहयदि लाभे एकादशे कर्मण्यपि दशमे चेत्स्युः। एवं विधे योगे मन्नलिलस्य राज्ञो राज्याभिगमो राज्यप्राप्तिः स्यात्। अथ्यराघूने सप्त
मे बुधशुक्रौ स्यातां चंद्रे हिबुके चतुर्थे स्याद्देवं विधे योगे सर्वैर्मुनिवर्यैः स्तदुक्तं तकलमुक्तं राज्याभिगमस्यात्॥९१॥ अथ्या मं योगं मयं
चंद्रिकमाह॥ रिपुतनुत्रिधने शुक्र जीवैबलोदश्य भुजंगधनैः जौतुर्यगेहस्थितो। मदनभवनगश्चंद्रमा भानुगः शशि सुतभूगुजौत
नौ तनश्चंद्रमाः॥९२॥ अत्रस्थानानां महाशानसामापवन्याद्भिपौ षष्ठे शुक्रः लग्नगे जीवः त्रिधनेष्टमे चंद्र एवं योगे गतु राज्ञो विज
य एव। अयमेकौ योगः। अपराद्वितीयो योगः बुधशुक्रौ चतुर्थ गेहस्थितौ चतुर्थस्थानस्थौ स्यातां चंद्रमा मदनभवनगः सप्त

या. त्रा.

८२

141

मस्थानस्थे भौमे स्यात्। एवंविधेपि योगे राज्ञो विजय एव। अत्र बुधशुक्रयोः स्वांगतिः शुक्र राशावेव स्थितयोः। अथ चतुर्थस्थानस्थ

अथ चतुर्थस्थानस्थे चंद्रस्य बुधशुक्रौ केन्द्रदुरधरा योगमेवाच स्यात्। ८। अथ मन्त्रीयोग दर्शयति स्वोच्चस्थे साहः। सितजीवभौम

बुधशुक्रकरा भानुतनूजाः स्तनुमथारिहिबुकाञ्चहे चेत्। क्रमतो हि सोदरस्थचन्द्रे [illegible] गृह राशौ हिबुके सा योगो गुरुरिह निखिलखेटैः। १८।

लग्ने शुक्रः सप्तमे जीवः षष्ठे भौम चतुर्थे बुधः। तृतीये शनिः। एवंविधे योगे नृपस्य विजय एव। अयमेको योगः। अथ द्वितीयः। गुरुर्

नवहस्पाशेन विधारे अखिलखेटैः समस्तग्रहैः सूर्यादिभिः क्रमतो हि सोदरस्थाद्दिस्थानस्थितैः यथापूर्वं शुक्रः तृतीये चन्द्रः द्वादशे भौमः

षष्ठे बुधः। लग्ने गुरुः चतुर्थे शुक्रः एकादशे शनिः। एवंविधे योगे नृपस्य विजय एव। १८। अथान्ययोगद्वयमपि वदन्नाह। सह

जे कुजो निधनगश्च भार्गवे मदने बुधो रवौ तनौ गुरुः। अयमेव स्फुरी आसितभानवो जलनिगताहि सो रिपु धिरो रिपुस्थितो। १९।

तृतीये भौमः अष्टमे शुक्रः सप्तमे बुधः षष्ठे सूर्यः। लग्ने गुरुः। एवं योगे नृपस्य विजय एव। अयमेको योगः। अथान्यः। अथेति। यो

गान्तरं। इत आभानवो दशस्थानि शुक्रसूर्याः जलनिगताः चतुर्थे तृतीये स्थानस्थाः। सौरिः रुधिरो गानि मंगलो स्थितो भवेतां। एवं

विधे योगे हि नितान्तं राज्ञो जयः स्यात्। १९। अथान्यानपि विशेषपुरस्कारेण योगान्वयं सफलमाह। एको से आसितेषु पंचमस्तपः केन्द्रे

केन्द्रेषु योगस्तथा केन्द्रे नेष्विपि योगाधिपत्यं सफलं योगाधिपयोगः स्मृतः। योगे क्षेममधाधि योगागमने क्षेमं रिपूणां वधं चाथो क्षेमे

मध्यगो यदि च लभते योगाधिपयोगे प्रजानां। २०। केन्द्रे एकेषु सितेषु बुधगुरु शुक्रेषु एकोपि बुधो वा गुरुर्वा शुक्रो वा चेत्सं चमस्तपः

केन्द्रेषु स्थानतदा योगार्थ्यो योगः। तथा केन्द्रेषु द्वौ वा बुधगुरू बुध शुक्रौ वा गुरुशुक्रौ वा चेत्तदा पंचमस्तपः केन्द्राणां मध्ये तमस्थाने स्था

ने केन्द्रस्थाने स्थान वा स्थितौ स्यातां तदाधियोग रथ्यो योगः। केन्द्रे लाले आसिताः एषु पंचमस्तपः केन्द्राणां मध्ये मस्थानेषु स्थानभेदस्था

ने अन्येन वा स्थिते चेत्सु तदा योगाधियोगास्थ्यो योगः। तत्फलमाह। योगाख्ये योगे जातो नरो राजा क्षेमं कुशलं लभते। कुशलेन गतागतं करोति।

अथाधियोगे प्रजानस्य राज्ञः क्षेमं स्यादिष्टं च न पंच वस्त्रं लभते। अथ योगाधियोगे प्रजानरः राजा क्षेमं जयं धनं श्रीकान्तं च पंचं लभते।

अत्र बृहद्यात्रायां हि [illegible] वृद्धिमित्राल माल भूकाणि तानि ताहृश्री भ्य एतावद्यथा योगाः। २०। अथ वज्रयात्रा योगसहेकं नसिद्धं

शुभे लग्नाहे पक्षे सिंहासनाद्ये यानकाले अथ शुभ स्थानेषु सिद्धिकृती कृष्णितान। अवणादि युता द्युतरां शुभदा नृपते शुभगमेन यथा सिद्धिकृती

। ७। कस्यपः। आश्विनेश्च कृद्रमी सर्वे दाविजयामिषा। विजयस्तत्र यानेन संधिर्वा नृपराजयमिति। ७। अथ मासाहा। चेतोनि

मित्रराकुने संदर्शन प्रशासे शासापि लग्नन लग्नेश्चिपः सुयाति। सिद्धिर्भवेद्धपुनः शकुनो अस्तोपि चेतो निश्चेदृपिका न च ना

विनयात्। ७। चेतोनः करणीनि भिन्नमौरस्तु स्वाहात्ताकुनानि वयस्य माक्षमात्रि। एतैः शुभशासे सम्यक् स्वयं तु निश्चयेन लग्न

म. टी.

यात्रा॰

नलंक्षालाय वृष्टि वो राज्ञाः प्रयाति । तस्य रिपवि छिद्रं दृष्टिर्नश्यति दुर्भिक्षं भवति । यदा लग्नात् द्वितीयेकादशस्थानेषु पापग्रहाः शुभाः स्युस्तदा यायिनो विषये
ऽर्थो व्ययः । अशुभाः नियमेनाशुभं तान्निरुक्तानि राज्ञः कार्याणि । शीघ्रं कालेन स्थानं गच्छेत् यायि यदा यात्रायां धनागमवृत्तिः । यदा तु दैवात् दुर्जनलग्नादौ ...
नि यायिने तेषामनिष्टं दुःखं मास पर्यन्तं कष्टप्रदं भवति । स्यात्सदा । अन्येषां ... राज्ञां तेषु सकाशात् शुभं दृष्टं ... चैनाम् यायिनामिष्टं तु शुभं विना
नैव फलम् । तत्र ... निमित्तं शकुनादिभिः । अन्यानि हि मनोज्ञमयं शकुनानि ॥ ८२ ॥ न स्यात् अशुभफलानि यानि हि मनोज्ञमयं मतानि ॥ ८२ ॥ अथ यात्रा
यामावश्यकानि निमित्तानि यानि ... कृत्वा सः । अन्तर्वर्षमदेव प्रतिष्ठा करपीडा ग्रहसूतकसमाप्तिः । न कर्तव्यं वर्षाकाले फलं विस्तु
तः पञ्चवर्षाणि तु हिमे प्रियतमा राज्ञां ॥ ८३ ॥ अन्तर्वर्षं तेषां प्रतीत्य ... ज्ञानं परिसिद्धम् । कर्पोपमित्याह । उत्सवो लिख्यते । सूतकं तत्
नसूतकं समाप्तौ सूतकं स्वा । एतेषां यात्रा प्रयाणं वा यावत् हि नगरे नामसमाप्तौ समाप्ते विवाहे वा बलेन च । आह । उत्सवो पत्तनयोग्यं प्रति
यात्रां न स्यात्तदा । अथ मासे तु कुर्वीत यात्रां तत्र गर्जितो विद्युत् इति । अकाले तु विद्युत् प्रसिद्धम् । घनो घनो गर्जितं वर्षो वृष्टिः । उह्यते तेन तत्र ।
एषु पञ्चस्वकाले जातेषु सत्सु सप्तरात्रं दिनसप्तकं न चलेत् । आह । अकाले तेषु नृपाणां विद्युद् गर्जितं च वृष्टिः । उत्पातेषु त्रिषु सप्त रा
त्रं न तु गच्छेत् ॥ ८४ ॥ अथ यात्राया एकदिनस्थायिनः प्रयाणं नगरप्रवेशं च प्रमाणं महीपतेरेकस्मिन्नेव पुरा सुरेश्वरा भवेत् तां ननु गच्छेत् । भगवान्
लप्रातःशुभ्रं यात्रा नैतत्सर्वं ... पतिः ॥ ८५ ॥ स्पष्टार्थः । यथा नाशनायां नगरान्नगरं प्रविशेत् नगरे प्रवेशे सति तत्र तान् दोषान् पठितः
नैतत्सर्वं नाश्येत ॥ ८५ ॥ अथ कार्यवशाद् गमने तत्र नगरे गच्छेत् यात्रां कार्यं वा कर्तुं चेत् तत्र साह । यद्येकस्मिन्नहनि यस्मिन्महीप
तेः निर्गमप्रवेशौ स्तः । नाहं विचार्यः शुचिर्यात्रा प्रवेशकालेन यात्रिकस्त्र ॥ ८६ ॥ स्पष्टार्थः । अथ प्रयाणे नवमीदोषमाह । प्रवेशनिर्गमने तत्
यात्राप्रवेशे नवमे यात्रां न सम्भवेत् नवमे दिने कुर्यात् कदाचन ॥ ८७ ॥ गृहप्रवेशात् प्रस्थितो नवमे नवमेऽह्नि गमनं कुर्यात् । पुनर्गमनात् गृहे
न सा नवमी न योगः गृहप्रवेशं कुर्यात् । एवं च विशेषेणागमनं न स्यात् नवमी गृहप्रवेशाल्लब्धा गृहप्रवेशान्तरं नवमीनक्षत्रे
गमनं च न कुर्यात् । यात्रायां गमनं यात्रा नवमे वारे गृहप्रवेशे वारा नवमे वारे गमनं च न कुर्वीत नागरिकः । प्रवेशात् निर्गमः एव
विशेषतः ॥ नवमे शान्तं न स्यात् कुर्यात् क्षेमं यात्राणि प्राप्नुयात् ॥ ८८ ॥ अथ यात्रायां अग्निपूजनविधिमाह । अग्निं हुत्वा देवतां पूजयेत् विद्वान्
द्वा नि समं विप्रान्द्विजान् दक्षिणाभिः तोषयेत् ... भूमिपालो विजयी भवेत् ॥ ८९ ॥ स्पष्टार्थः । अथ मनःसन्तोषमाह ।
कुर्याद् याचकांश्च ... समस्तं तेषां ... वरं कृतवान् । तत्र सामान्यचापपतलं भाग्यं
नरपालानां यात्रा ... स्यात् फलम् ॥ ९० ॥ कौमोदकीनां करणोपि नृपस्य फलं प्राप्नुयात् । विप्राय वाग्देव्या
... शुभमपि ... यात्रा नृपा । मनसा यत्तु चिन्ता ... सर्वं कामाभिवृद्धये अभिमन्त्रं चार्थमतिमान्

८२

भ रुचिरं चाली कं मेघरुत ॥८८॥ अथ नक्षत्रदोहदं वर्णयामि । कृत्तिकासु भं च दोभं गोलि मगणा कृष्णशेषा कृष्णा हसं ॥ भे स्वेनैति ॥ पिंगलस्य ऐणपका
रं रक्तसं वा नहं कारि रक्तसं दोषेनु मांसं वर्णस्थलं घृतं भि धान्यसंगणं ... स्वपा कं स्थसं ह प्रक्षेपं रक्त ॥ नेष्यान्न कालिदासः ॥ गृहीतसस्य
हृम नी पूर्व संयोति ॥ ऊ यामच्छे संज्ञिस्या दिसतं यि ह्रालि भेषु कुल्माषादि कं नसन्न दोहदं भक्ष्या भक्ष्यं च यो भेदेन संज्ञा भेदेन पापि चार्य भक्ष्य से
म नैभक्ष्येत ॥ अभक्ष्य संभवे आलोक्य येत ॥ पन्नपि स्वरमं हुति ध्येयं ॥ अश्विनी कुल्माषान् अश्वत्थ स्थितमाषान् ॥ भरण्यां तिलमिश्रं तंडुला
न ॥ कृत्तिका या माषान् ॥ रोहिण्यां गोमांसं पिदधि ॥ मृगे मृगमांसं घृतं ॥ आर्द्रायां दुग्धं गव्यमेव ॥ पुनर्वसौ वेणमांसं ॥ पुष्ये तत्स्थैव मृग
रं ॥ आश्लेषायां पायसं ॥ मघायां चाषस्य पक्षिणः ॥ पलल कं मांसं ॥ पूर्वफाल्गुन्यां मृगस्य हृदं मार्गमांसं ॥ उत्तराफाल्गुन्यां शशकस्य हृदं ग्रासं मां
सं ॥ हस्ते पाषिक पुष्टिका ... यां प्रियंगुः फलं ॥ स्वात्यां सामपूपं ॥ विशाखायां चित्र अन्नं नानावर्णान्नं अन्नपक्षिणः ॥ अनुराधायां
ससूलं उत्तमफलमामाधि कं ॥ ज्येष्ठायां कूर्मस्य हृदं कौर्मं मांसं ॥ मूले सारिकामांसः पक्षिण्या हृदं सारिकं मांसं ॥ पूर्वाषाढायां गोधायाः हृदं
गोधिकं मांसं ॥ उत्तराषाढायां सूरां संगालस्य पक्षिणः तित्तिरालं मांसं ॥ श्रवणे विनु ... स्थद सामकः ॥ अभिजिति विष्णुमुखाः ॥ श्रवणे कृष्णा
रान्न ... धनिष्ठायां मुद्गान्नं मुद्रान्नं ॥ शतभिषायां नानाविधं पूर्वभाद्रपदायां मस्य मिश्रितं भोजनं ॥ उत्तराभाद्रपदायां चित्रान्नं
वं चित्रमलं भोदनं ॥ रेवत्यां दध्यन्नं ॥ दधिभक्तं मिति नारदः ॥ कुल्माषांश्चापि तिलान्न दधि अंघृतं पयः ॥ मृगमांसं चे सारं पायसं चाष
कं मध्वं ॥ रा ... मांसं चाषादि ... ददं कमपूपकं ॥ चित्रां च अन्नं कलं कूर्म सारिगोधां च शालिकं ॥ हविष्यं कृसरान्नं च मुद्गान्नं यवपि
ष्टकं ॥ मत्स्यान्नं चित्रान्नं च दध्यन्नं भाक्रमादिनि ॥ गुरुः ॥ अलभ्याल भ्य भक्ष्या वा स्वस्वा स्वस्य तान्न अर्जेत ॥ दत्त्वा ब्राह्मणेभ्यो मो
दितु च भादि ... तिति ॥ दोहदेषु यत्नात् भेदवर्णं विकल्पो ... ॥८८॥ अथ वार दोहदानाह ॥ आदित्ये तिलोदनं मत्स्यं पयश्चापि
मध्याह्ने ॥ भक्ष्ये दोहदं विरूपमामातृ वाद्यकं अर्जेत ॥८०॥ आज्यं घृतं पूर्वं स्यां ॥ तिलाभ्यनोदनं दक्षिणस्यां मत्स्यं पक्वमायां ॥ पयो
दुग्ध सुत्तरस्यां ॥ हिजा भक्ष्यं दिक्षु एतद्दोहदं भक्ष्य मेवेति ॥ पूर्वाह्नेमा ... अर्जेत ॥८०॥ नारदोऽप्याह ॥ रसालां पायसं कांजीं मिश्रितं दुग्धं
तंडुलं दधि ॥ पयो मिश्रितं तिलान्नं च भक्ष्य मे हृद्य दोहदं ॥८०॥ रसालां च कंदा दधिमरीचकर्पूरैलासं सृष्टां फोके सिस्वर्णं तत्प्रास्त्रि
कृत्ते रविवारे ॥ पायसं सोमे ॥ कांजी मंगले ॥ तांभौमे ॥ सितप कं दुग्धं बुधे ॥ दधि गुरौ ॥ अश्रित मण्ड कं दुग्धं शुक्रे ॥ तिलमिश्रमोदनं
शनिवारे ॥ एतदा वारदोहदं ... क्रमेण भक्ष्यमेव ॥ स्यादृसालान्तु मार्जिके सपरः ॥८०॥ अथ तिथिदोहदमाह ॥ प्रतिपदादितो कं
दलं तंडुल धारि सार्पिः ... विभ्यामापहेमजलं लपपं ... अजे ... दुग्ध कमं ... त्रं यावान पायस ... नस्व ... गुडान्नं ॥
॥८०॥ प्रतिपदादितः ... गुरु ... अर्जेत ॥ यथाप्रतिपदि अर्कस्य पत्र ... सर्वस्य दलानि

यां

पूर्णानि । द्वितीयायां तंदुलं यावकं भक्षयित्वा तंदुलजां । तृतीयायां सर्पिर्घृतं । चतुर्थ्यां भा णाथवाम् । पंचम्यां हविष्यं मुद्गादि । षष्ठ्यां हेमज
लं । सप्तम्यां शालि सुवर्णजलं । सप्तम्यामपूपं । अष्टम्यां रुचकं बीजपूरफलं । रुचकं बीजपूरकरसमरः । नवम्यां मंबुजलं । दशम्यां धेनुमूत्रं गोमू
त्रं । एकादश्यां यावान्नं यवविकारं । द्वादश्यां पायसं । त्रयोदश्यां गुडमिश्रं सुविकारं । चतुर्दश्यां मत्स्यरुधिरं । पंचदश्यां प्रागुक्तान्नं ओदन
मिश्रितमुद्गान्नं । कृसरं । अर्कापत्ये भवेद्यातुः प्रथमायां तु भक्षणं । द्वितीयायां भवेद्यातुर्भक्ष्यं सत्तुलोहकं । तृतीयायां तु शालिपर्यं वातु
स्यात्ततः परं । पंचम्यां लड्डु विध्यस्यात्सखंड वा कांचनोदनं । अपूपभुक्तिः सप्तम्यामष्टम्यां बीजपूरकं । नवम्यां तोयपानं स्याद्गोमूत्रं च तत्
ततः परं । एकादश्यां यवान्नं वा द्वादश्यां पायसं भवेत् । त्रयोदश्यां गुडं लेह्यं रुधिरं स्याच्चतुर्दश्यां मुद्गोदनं भवेच्छोऽयं पंचदश्यां पिथ्यासतर
ति । अन्नदुष्टभावादिषु दोहदभक्षणेन दोषाभावः करणं श्रुतिविहितेषु अर्थप्रिन्नत्वेन । आवश्यकगमने माह । तेषामपि परिघदंडादिहृदु
नारा क्रूरग्रहसाहित्यादौ तो दोषवारणाय दोहदोक्तिः सार्थक्यात् । एवं विहिततिथिदोहदाभिधानं योगिन्यादिदोषनाशार्थं । वारदो
हृदोक्ति रविवक्रिग्रह वासरवारभुक्तादिदोषहा मासार्थे का ॥८९॥ अथ गमनसमये विधिमाह । उ॰ स प्रथमत एव दक्षिणांघ्रिं द्वात्रिंशा
सदमपि द्वासदि स्वयानं । आरोहेत्तिलघृतहेमपात्रं दत्वा सोमेन कृतराच प्रगच्छेत् ॥९०॥ आगमने समय एव प्रथमतो दक्षिणांघ्रिं दक्षिण यां
चरणं उद्धृत्य प्रयात् द्वात्रिंशत्पदपरिमितां भूमिं गत्वादि स्वयानं प्रस्थमाणं हस्त्यादि यानमारोहेत् । लीलेति । आरोहणसमये तिलघ
तहेमसहितं तांम्रपात्रं माहेंद्रयाप्रगच्छेत् ॥९०॥ अथ यदि स्वयानं यानाना माह । प्रा॰ यो गच्छेत् अतएव दक्षिणस्यां रथेन हि । द्विजः प्रतीच्या
मश्वेन तत्पारी यानेन प्य ॥९०॥ स्यपत्तवी ॥ नरैः रथो वाहैः सुखासनादिभिः ॥९१॥ अथ निर्गमस्थानानि पाशांकुशलड्ढ दंसाहादेवप्र
द्वा गुरु सदना द्वा गरहाः स्युरस्य कलत्रगृहा द्वा । प्रस्थानविधिं विधानुमतः पत्युः पत्नु गृहपचनंमगुलमेयात् ॥९२॥ देवगृहाद्वा सज्जो गहा
न । पुरोहस्याप कस्य गृहाद्वा कुलगुरोर्वा स्वगृहात् । स्वगृहा गृहान् । बंधुस्त्रीत्य संभवे पुरस्य कलत्रपदराधीनां गृहाद्वाहाद्वा
ध्वं प्रा॰ स्वभ प्राथिसानि प्रमो स्वतोरनुमतः कलां सारु मंगलं मंगलादिकं मनोभीष्ट पत्स्यनत्र प्रस्थापनं स्वैवं यात्रागच्छेत् ॥९२॥ अ
प्रथमस्थानवस्त्रनिवर्णकमा सह दिक्पाह ॥ क॰ यो धनौहादिगमनस्य चोद्धृतं देवस्था नेदा वाहितावितिहा नां भूः भृते आदिभिरूपवीतं मा युध्मं । स्तोऽहं चामलफ
ल माशुना लनीयं सर्वेषां भवति यदेवहृत्य यं पा ॥९३॥ किंचित्स्वस्पकं कार्यं मान्नाहिति गमनस्यचोद्धृतं स्वस्थानेदा धार्य । सहिता
यात्रा लग्ने भाः स्मणादिभिरेतानि वस्तूनि आनुचानीयानि यथा । भाः स्मणेनोपवीतं यज्ञोपवीतं । सत्रियेण धनुः । वैश्येन
मधुरा भृद्रेणामलफलं नानिर्मलं नारिकेलादिभिः । राजमार्तंडः । प्रस्थानेभाः स्मणादीनां यज्ञसूत्रं धनुर्मधु धान्यामलफलं
बधैव प्रस्थानं वा कुठारणामिति । अथवा सर्वेषां वर्णानां यदेवहृत्प्रियं मतोभीष्टं । तदेव प्रस्थापनीयं । वसिष्ठः । स्वतातपत्र

न्यूरयामराम्यं विभूषितो [illegible] ग्रजां वराहमिहिराचार्यो [illegible] काद्दनेद्दयाम्यगा [illegible] व्यासनाम्नं मनसा स्वभीष्टमिति ॥८०॥ अथ प्रा-याम तेन प्रस्था
नपरिमाणमाह ॥ गेहाद्गेहांतरमपि यदा तद्बहिर्यात्र [illegible] तिर्यास्सीम्नः सीमांतरमथ विभक्तेर्वा शैलविक्षेपमात्रं । प्रस्थानं स्यादिति कथ्यते सौभर
ह्याऽज्ज्वयात्राप्राक्तावहिर्दिद्दपुरस्था दूरस्थो [illegible] भवतीति ॥८१॥ स्वगृहात्स्वगृहमन्तरमपि पवस्थापितं प्राणिनां गमनं स्यात् गृहे यात्राकालेतिग
तैः कथ्यते । अथवा स्वग्रामसीमामुल्लंघ्य सीमांतरं ग्रामांतरं सीमां प्राप्यव सेदिति ॥ भृगुः कथ्यते । अथवा महत्तयो भास्यवले [illegible] नाक्षिप्य
[illegible] माणः शरो यावद्दूरं गच्छति । तावन्मात्रं प्रस्थानं स्यादिति भृगुः कथ्यते । अथवा पुरान्नगरात् हि र्याम्ब्रां कुर्यादिति वंचनिर्वः । कथ्यते ॥८२॥
अथ पुनर्मतेन प्रस्थानपरिमाणमाह ॥ प्रस्थानमत्र धनुषां हि शतानि पंच केचिज्जगुस्तदपरे च शतं दशोनं । सप्रस्थितो यदहमेव ततः प्रया
णोगंतव्यादिदृक्षुस्तदप्रयत्नेन कार्यं ॥८३॥ धनुः प्रमाणं चतुःकराः । तावद्धस्तानां धनुषां पंचशतानि हस्तसहस्रद्वितयमिति यावद्दूरगृहात्
पदकृत्ता वधि प्रस्थानं स्यादिति केचिद्बृहस्पतिप्रमुखा आहुः । अन्ये तु दशानां धनुषां शतं दशधनुषो न्यूनानि नवतिधनुषः प्रस्थानमिति प्राहुः । अपरे तु यदहं यात्रा
काले मंदिरतः स्वगृहाद्दूरे च धनुषि च धनुर्विंशत्या कृत्वा तावद्दूरे संप्रस्थितः प्रयात एव ज्ञेय इति प्राहुः । प्रस्थानं धनुषां पंचकरा तावन्मात्रं तत्स्यां ।
स्वदेवस्य ना [illegible] स्थिता तोगत इति वसिष्ठोक्तेः । गंतव्यदिदृक्षुर्विति । तदपि प्रस्थानं प्रयत्नेन सावधानेन राजादिनां गंतव्यदिदृक्षुस्यसां
दृशि गमनं चिकीर्षितं तद्दिगभिमुखं कार्यं गंतव्यदेशाभिमुखे प्रेष्यो प्रस्थानमाहुः शुभं दृष्ट्वा नराणामिति राजमार्तंडोक्तेः ॥८४॥ अथ प्रस्
थाह । प्रस्थाने भूमिपालो दशदिवसमभि प्राप्य के नत्वेव सामंतः सप्तरात्रं तदितरमनुजः पंचरात्रं तथैव । ऊर्ध्वं गच्छेच्छुभाहे प्रमथगमन
दिनात्सप्तरात्राणि पूर्वं यात्राकालोक्तदिने सोऽपि स्वविज्ञयमनाभे शुभं नैव कुर्यात् ॥८५॥ भूमिपालो राजा प्रस्थाने दशदिवसमभि प्राप्य दशाहो
रात्राणि नवसेत् । सामंतो मांडलिकश्चतुर्दिक्कः एकप्रस्थानं सप्तरात्रं न वसेत् । तदितरमनुजो अन्ये जनाः पंचरात्रं न वसेत् । एकत्र प्रस्थाने पंचरा
त्रं न वसेत् । यदि वा दूरं सततर्के कुर्यादि सत आह । ऊर्ध्वमिति । अवधि इति वसति क्रमेण प्रभानंतरं पुनर्गृहमागत्य शुभाहे पूर्वोक्त प्रकारेण
विधाय इति शुभदिवसे गच्छेत् । कोचिद्विद्वज्जनेन प्रस्थाने दिवसानियमो भिहितः । राजमार्तंडः । प्राज्ञाः महाजनमुनयः प्रवदंति सप्तधा
म्नामतो वनक्षभदानि दिनानि पंच । श्रीलक्ष्मीमद्विजक्षितिनाथकानां प्रस्थानके शुभदिवसमनुत्तरं स्यादिति । अथ प्रस्थाकर्तुर्नि
यममाहाप्यमितिः । अक्षौरा आरिदिष्टपुनरागमनाः [illegible] अथ केतोलकरणं या आदिनात् सर्वसस्यरात्रिनिमैथुनं सजेत् । अथवा अन्यकोस
माहुः भितिकामित या स्यान्नुमत्स्यात्कोनदिने यात्रा वसैमैथुनं सजेत् ॥ गर्गः ॥ यात्राकालेत्तु संप्राप्ते मैथुनं यो निषेवते । रोगार्तः क्षीणको
रात्रसंनिवर्तेत नान्यथेति । यद्यातु ग्रथमदिने स्त्रीसंगस्तु स्नाता भवति गमने वानरप कृतात्प्रतिर्दीयमाह । अत्र नः । असावि कथादिपाते
पुष्पस्नाता समा जनं कृत्वा । मुष्टितोयगाहन लभते मनोरथान्वितं कालेन । यद्यपुनर्गमना [illegible] कालांतरमस्ति तदा तद्दिने मैथुनं सखाका
ज्ञांतरे शुभं ज्ञेयं याप्यादिसर्वसिद्धं ॥८८॥ अथ नान्यमाह ॥ पुष्पसाऽपूर्वमेव प्रियार्धं वोरंसाऽपं पंच याभं च पूर्व । क्षौद्रं तैलं च वासरे स्मि

७८
मू॰ निं

मा॰प्र॰

सहजे श्यानो ना मांगभागतः। सर्वे कर्मा यनवमे भरढुजो थना कुल:। त्याप स्य दर्शनं वास्याढामांगे संतद्दुर्लभं। आदि सौ राहु सौरी बस
हजस्थो कुमारिकां। प्रोढा नां सुभगा नां वादनं सर्व कामदं। एव च स्तौ येकमार्य भौम श्चेत स्क लं लभेत्। दास्यो चेत्या: सुरमां स लाभ
श्चेत्स सुनिश्चितः। सप्ताष्ट पंच मेथ स्य जो वा स्रो वा त्रवर्तते। आर्द्र शुष्क मांसानि श्रुत रादर्शी श्च लाभदः। राहु भौम श्च मंदश्च लग्नाधिदि
ष्टतो यया: उद्धतेंगो भथं पस्य षोघ्र लाभ धनादिकं। दस्य: रा कुनामं थ्यो तेया:। विस्तार भया दिह नोक्त:। ८८। अथापश
कुनमाह। वंध्या चर्म रूपास्थि सर्प लवणागारे धनक्लीबविट्तैलोन्मत्त वसौषध्यादि जटिल प्राहूते ण आधिता:। नग्नाभ्यक्त
वि मुक्त केश पतित अंग सुधार्ता अस्रक् स्त्री सुष्का सरट: स्वगोह दहनं मार्जार रिपु कूत्सितं। ८९। काषाई मुंडन कपकाणि धवा
कु आ: कुंडवे कालिचक्रो द स्खलनं लुलाय संभरं स स्मानि धामानि च। कार्पास वमनं चार्द भर वो दक्षा तरूभि गौ मुं डाहं व
रडवे चौप वधि रोद स्यान दच्छा: शुभा:। ९०। वंध्या प्र॰ चर्म प्र॰ तुष भा सा दस्थि संभव। अस्थि। सर्प लवणानि। अंगारो निर्धूमोग्निरपि
ड:। इंधनं पाक योग्यं। क्लीब षंढ: विट्। उद्धत रिक्ता। अस्त्री विध्वा स मा व समर:। तैलां उन्मत्त मद्य भूता द्यावेश वान्। वसा श्री
शो शौक लुक्ष रोष:। औषधं। जटिलो जटावान्। प्रआतु: समासी। नग्नं। आच सो चित स्वं आधि मान। नग्न: अप
हितवस्त्र: कुमार प्रतिरिक्त:। अभ्यक्त: स तैला भ्यंगो स्नात:। मुक्त केश: असंयत केश:। पतितो भयपा नाभि रूप वाचन्।
प्रंगादि नगा सिकादि। सुधार्ता: सुसी उर्त:। अस्रक् रुधिरं। स्त्री पुष्पवती स्त्री णाम्तु:। सर. ८० स्वगोह दहनं स्वगृहे ग्निदाह:। मा
ओर्जी स्फुक्। सुतासं को। का पाई काषाय शाणा विरोष स्नेनरक वस्त्रं काषाथं तद्वान्। मुंडत केश प्रासिकु:। पंक: कर्दम:। विष्ठा कुआ:
कुंडवे कोल: पुत्रभ गादि भि: कलह: वस्त्रादि स्खलनं आदि शब्देन कमंडलु पतनादि:। स्खलनं नार्निमितं स्वलह सासतनं। लुला
थाभ्रा रुषा सोषा स मरं युद्धं। लस्मव लानि भा स्माहीनि। कार्पासं। वमनं वाताद क्षेदशिरणभागोर्ड भग्नाढ:। अति रुद्द कोषाधि
रुव मत्त गामि णी मुंडे मुंडत स्रोह स्क:। आर्द्र व रो आर्द्र च स्व। दुर्वच: स्वमुखा स्रोद पत्र जा कमां अंध पच धिरो तु द स्माह जस्वलास्त्री
एते पदार्था: गंतु: पुंस: थान समये दृष्टा: संतान शुभदा:। केतु अशुभ फलदा:। नारद:। सर्व दिक्षु श्रुतं नेष्टं गो क्षुतं मरणप्रदं। अ
फलं तत्क्षुतं वा च्यं दत्तु पीनके तव कित्त: औषधे वाहनारोहे विवादे शयनेशने। विद्यारंभे बीज वापे क्षुतं सम्त शुभं न मिति। ९१।
अथा मान कुं कुना माह। गो भा आ रु क सू करा हि रा रा का नां की र्तनं शोभनं नो रूप्तो न वि लोकनं च कपि ऋक्षाणाम तो व्यसयथ:। न
सुतारभयप्र देशा सरे नेष्टा अर्थं संवी क्षणे प्रस स्ता:। शकुना नरूपेक्षण विधेया तो दिता: शोभना:। ९२। गो धा प्राणि विशेष:।
घो रगड इति भाषया। आह को गा न्ने स को ची प्राणि विशेष:। सूकर: अहि:। सर्प: राक्षा क:। यान समये ये षां गो धादीनां कीर्त

149

५अच्छि छाछेरः पिप्पको भासः श्रीकंठो वानरेतरः॥ स्त्रीसंज्ञकाः काकक्रूरस्थानः स्युर्दक्षिणाः शुभाः॥१००॥

नं स्वमुखेना मम मुखेन वो आरण्यानां भवनं शुभफलदं [illegible] स्यात्॥ न पुनरेतेषां गोधादीनां ग्राम्यो रूत्तमथ वा विलोकनं दर्शनं न शोभ
नं निषिद्धं॥ अपि क्रूरस्थानां कपीनां [illegible] नराणां क्रूरस्थानां भल्लुकानां मतां गोधादिभ्यो अस्य योज्ञेयः॥ यथा वा [illegible] नराणां भल्लुका
नां कीर्तनं निषिद्धं॥ तेषामेव दर्शनं गृहीत वानानिषिद्धं शुभमित्यर्थः॥ नकुलाद्या रत्यागादेरू तरसो भयेभय संबंधिनि कार्ये फला
यनादिके॥ अपेक्ष्य [illegible] समरे संग्रामे मोलब्धार्थे स्वप्ने [illegible] असंवोधने गवेषणे प्राप्ततः शकुना अप्रस्ताः विपरीता ज्ञेयाः॥ शु
भशकुना विषमे सद्यो अशुभा ज्ञेयाः॥ वंध्याकर्मे साध्य शुभशकुनाः शुभफलदा ज्ञेया इत्यर्थः॥ नृपतिनृपदर्शनार्थं गमने यात्रा
या मुद्रिता विशुभ्र अन्येभे साद्य शुभा ज्ञेयाः॥ नृपान लोके शकुनः प्रथा एवाह [illegible]॥ राजदर्शनस्य भयस्थान [illegible] दोषं॥
१०९॥ अथ [illegible] प्राह॥ वामांगे कोकिलापल्ली पोतकी सूकरी रला पिंगला छुछुका अेवा सिंधा पुरुषसंज्ञका॥११॥ कोकिलाप
ल्ली प्राह [illegible] पोतकी दुर्गेति सूकरी जासचाट का॥ रला पक्षिविशेषः॥ पिंगला भैरवी छुछु छुकाछुछुंदरी॥ [illegible] पुरुषसं
ज्ञितापुंनामानः कपोतखंजनतित्तिरहंसाद्यः॥ एते गच्छतां राजादीनां वामांगे वामभागे प्रशस्ताः स्युः॥११॥ अथ वामपार्श्वमाह [illegible] छिंदो
रो मृगजाति पिप्पकः पक्षिविशेषः॥ भासः॥ श्रीकंठः॥ वानरः॥ एते प्रसिद्धाः॥ रुरुमृगविशेषः स्त्रीसंज्ञकाः॥ काकः क्रूरस्थो भल्लूकः
श्वा कुक्कुरः एते यात्रार्थानां तु पश्चिमभागगाः शुभाः॥ [illegible]॥ अथ [illegible] व्यतिरिक्तानां मृगपक्षिणां सामान्यतः प्रादक्षिणेन शकु
न माह॥ प्रदक्षिणगताः श्रेष्ठा यात्रायां मृगपक्षिणः॥ आपरवृ ओजा विषमसंख्याः [illegible] पंच सप्ताद्य श्चे अजं तो [illegible]
या मा स्युः॥ वाम इति॥ स्ववामभागे [illegible] भवन्ति [illegible] सः अयं शकुनानां [illegible] फलमाह॥ [illegible]
न ध्यामे [illegible] [illegible] [illegible] ताः॥ [illegible]
आपणो [illegible] शकुनाः [illegible] [illegible]
ते का [illegible] कोकिलो॥ ननु भाद्रपदे [illegible] [illegible] सर्वविमानुषा [illegible] शुभ [illegible]
रक्षि [illegible] सतलेशया॥ हे [illegible] फल [illegible] पापः शकुनः [illegible]
ल [illegible] आकार [illegible] सर्पो [illegible] [illegible] शकुनके [illegible]॥ अथा [illegible] कार्ये विरुद्ध शकुने जाते [illegible] कार्य [illegible]॥
गं॥ [illegible] [illegible] गर्भे समय आपि [illegible]
आ [illegible] [illegible] ततः समीचीने शकुने अजेत॥ अथ [illegible]
ने [illegible] [illegible]

७६

मु॰टी॰

मात्रा॰

[illegible]

७६

151

ध्रुवः। उपलक्षणता दशमी पौर्णिमामावास्या शुक्लप्रतिपदः। सौरिरविभौमवाराः। धामपञ्चकं विष्टुः। अजवृषमिथुनकुलीराः
सौरिमोलको तेषां वा भयच्छत्रायाः। आउलोहकैर्भतोआर्तो मीनस्थितिर्लिला अर्थयंत्र पुरे तिष्ठन्। वसुपंचके धनिष्ठान्तरार्द्धं संचलनक्षत्रं अभि
जन्ममुहूर्तस्व स्थितिदोषवर्ज्यः। अथ लग्नदोषः लग्ने हानिः जन्मराशेर्जन्मलग्नाद् अष्टमगृहे। अहितस्थो गुरुर्जन्मराशेर्जन्मलग्नादष्टमभ
वर्णं धात्रो लग्नेऽन्तर्दोनाः। तेषां जन्मराशौ जन्मलग्नात् भावमष्टलग्नयोः स्वामिनः। रिपुजन्मराशौ जन्मलग्नात्भावमष्टमभवनयोः स्वा
मिनो वा धात्रो लग्ने कुंभमीनयोः नवलग्नेन वा स्वकर्मवत्स्थोदयात्तो नाम्नी साधुकाः। एतस्मात्सर्वेषां गतभावश्वेत लोमलग्नं।
मिश्रितो वा धात्रो लग्ने कुंभमीनयोः नवलग्न चात्रीलो ग्रहाः। वक्रियग्रह धाराएते दोषाः। विवोह के दोषाः। उक्ता तासु घातकग्रहतिथि
दशमे राशिः। सप्तमे का अ. शुक्र। केन्द्र का। चक्रिला ग्रहाः। वक्री ग्रह वाराएते दोषाः। उक्तास्तासु घातचन्द्रधिष्ण्य
रामराशिः। सप्तमे का अ. शुक्र। केन्द्रवका। तत्रसप्तमे शुक्र अतिरिक्ते आमिश्रदोषानां सौतिश्लेषं १०। इति श्रीदैवज्ञानन्तसुतदेवज्ञरा
मिरिसाधुकाः। तत्सर्वथा त्राथांवर्ज्याः। तत्रसप्तमे शुक्र अतिरिक्ते आमिश्रदोषान्तानां सौतिश्लेष १०१। इतिश्रीदैवज्ञानन्तसुतदैवज्ञरा
म विरचिते मुहूर्तचिंतामणौ टीकायां याथाप्रकरणं समाप्तं ७६। इति श्रीमुहूर्तचिन्तामणौ प्रकरणं समाप्तं ७। अथ वास्तुप्रकरणं आरभ्यते। गृह
मविरचितमुहूर्तचिंतामणिटीकायां तस्य गृहस्य क्रियाः सर्वजनाय सिद्धिं गृहविना। यतस्तस्मात् गृहारंभ प्रवेशो समयो ध्रुवे। गृहस्य सत्ता
निर्माणप्रयोजनं भविष्यपुराणे। गृहस्थस्य क्रियाः सर्वाः न सिद्ध्यन्ति गृहं विना। यतस्तस्मात् गृहारम्भप्रवेशसमयौ ब्रुवे। गृहस्य सत्ता
के लिखितं फलं भवति सर्वथा। इसाच यमन स्यालो अग्रामात् पुत्रस्य शुभाशुभं लाभालाभं विचार्य चाह। यश्च कस्तु ते
केनलिखितं फलं भवति। सर्वथा। दस्याच्च यमनस्यालो अग्रामात् पुत्रस्य शुभाशुभं लाभालाभं विचार्य वाह। यश्च कस्तुते
रुद्रजिन्तं सो ग्रामः शुभो नाम भा पूर्ववर्गाद्विगुणं विभाय परवर्णाज्जाये: शेषितः। काकिण्येष स तनयो भवति द्विजरतो यस्याधिकाः सो
..... मद्वारे द्विजवे नयभद्रपराक्रमो ना हितः पूर्वत. १५। नाम भाजा व्यवहारिक नामराशेर्यं थानीलकंठनाम यच्चोदर्शिकोल्पस्य यस्य
रूपस्य ग्रामादेर्भ मध्यात्रिशात्पराक्री नाहितः पूर्वतः। सवेडो तो यानवमः एकादश स्वस्मात् ग्राम श्रात्मात्तदा सौ ग्रामः स्व
मस्य ग्रामादेर्भ मध्यान्तरणादिसंज्ञकग्रामराशिः मीनाख्यः सवेडितो यो नवमः एकादशो वा स्वस्मात् ग्रामश्चात्मीनोपदासौ ग्रामः स्व
स्य शुभः स्यात्। असमाने शुभरसर्वः। थथानीलकंठराशेर्बहिः कोस्मा संचमोमीनराशिरिभरणात्कर्तृस्व रणाद्द्विनीलकंठ
सा शुभः स्यात्। असमाने शुभस्सर्वः। यथा नीलकंठराशेर्वहि कोऽस्मात् संचयो मीनराशिर्भरणाद्रतस्व रणाद्धिनीलकंठ
धासयोग्यः। उक्तं च। नाम पूर्वाद्विगुणं कृत्वा भाजितं ग्रामः शुभो सौम्यश्चेति। अत्र नामराशिर्वेय ग्राह्यः। उक्तं च। काकिण्याव
स्य भौमवहृष्टिःकोत्पत्ति मन्त्रे पुनर्भगोवरं लोनामयान्तः। प्रधानतेति। अथ ग्रामाद्वर्गे तो रूप सवर्णाः लेवाह। स्ववर्णामिति। अवर्णास्तु। अकं
गीश्च कोऽन्तर्वादे भूतस्यादेदयो। भक्तेपुनर्भवरं तोनामयन्त्रः। प्रधानतेति। अथ ग्रामात्मनोरुत्तमवर्णं लेवाह। स्ववर्गमिति। अवर्णस्तु। अक
चट तपयशा वर्गाः। स्वको रामा नौरसिंह द्विजे। सर्पा द्युम्नगावोरानि जपंचम वैरिणामष्टाविष्का कास्तत्र यस्य पुत्रो यस्य सैस्त्राक्षो वर्गा
चटतपयशा वर्गाः। स्वकोशमानौरसिंहश्वनः। सर्पाखुमृगावोराणि जपंचमवैरिणाम्। अत्र विकाकास्तत्र यस्य पुत्रोय्यस्य संख्याकोऽवर्गा
रूपांदितद्वर्ग संख्या द्विगुणां विभाय परस्पर ग्रामादेवर्गे संख्यया च्यादष्टभक्तोवशिष्टाः ग्राभस्य काकिण्यो भवन्ति। एव
रूपादि तद्वर्गसंख्या द्विगुणां विभाय परस्परग्रामादेर्वर्गसंख्यया युतांष्टभिर्भक्तो वशिष्टाः ग्रामस्य काकिणी भवति। एव
मनयोः पुरुषग्रामयोः काकिणीनां विवरं यस्याधिकाः अनर्था(?)ष्यन्ते सो धनदः। परस्परलाभदः। यथा नीलकंठस्य वर्गाः सर्प
मनयोः पुरुषग्रामयोः काकिणीनां विवरं यस्याधिका अनृणकं तिष्ठते सोऽर्थदः। परस्परलाभदः। यथा नीलकंठस्ववर्गः सर्प
स्तत्संख्या ५ द्विगुणा १०। चरणाद्वर्गः। सिंहस्तत्संख्या ३ युक्ता १३ गज भक्ता शेषं नीलकंठस्य काकिण्यः ५। एवं ग्रामवर्गसंख्या ३
स्तत्संख्या ५ द्विगुणा १०। चरणाद्वर्गः सिंहस्तत्संख्यया ३ युक्ता १३ गजभक्ता शेषं नीलकंठस्य काकिण्यः ५। एवं ग्रामवर्गसंख्या ३
द्विगुणा ६ नीलकंठस्य वर्गसंख्यया ५ युक्ता ११ अष्टभक्ता शेषं ३ ग्रामस्य काकिण्यः ३। द्वयोरंतरे शेषं नीलकंठस्याधिकं द्वे नरा

८८
मं॰ वि॰

त्वाद्यक्षरादिस्यैः ॥ उक्तं च ॥ स्ववर्गं द्विगुणं कृत्वा परवर्गेण योजयेत् ॥ अष्टभिस्तु हरेद्भागं योऽधिकः स ऋणी भवेदिति ॥ अथ वक्ष्य
राशीन् वै स्थानमाहात्म्यमिति ॥ द्विजादिराशीनां पुंसां क्रमेणाह ॥ ... चेतः प्राच्यादिदिक्कुलस्थ ये द्वारं हितं ॥ यथा द्विजराशीनां कर्कवृश्चिकमी
नराशीनां पूर्वदिक् शुभा ॥ वैश्यराशीनां वृषकन्यामकराणां दक्षिणदिक् शुभा ॥ शूद्रराशीनां मिथुनतुलाकुंभानां पश्चिमादिक् ॥ नृपराशीनां
मेषसिंहधनुषामुत्तरा दिक् शुभा इति ॥ १ ॥ अथ राशिपरत्वेन ग्रामनिवासनिषिद्धस्थानान्याह ॥ तोसिंहनकमिथुननिवसेन्नमध्ये ग्रा
मस्य ... पूर्वे कर्कुंभौ लिसंषाणनाश्च ॥ कर्को धनुस्तुलालग्नमेषघटाश्च नहून्यौः स्वपंचमपराबलिनः पुरे स्युः ॥ २ ॥ वस्तु ...
ग्रामस्य वस्त्वादिभागे नव धा विभागं हृत्वा मध्यभागे तो सिंहनकमिथुनं न निवसेत् ॥ वृषसिंहमकरमिथुनराशिमंतः पुरु
षनवसेयुः ॥ अथ पूर्वे कर्कुंभः पूर्वदिग्भागे तो ... अलिवृश्चिकस्तदा दिशान्तिमंतः नवसेयुः ॥ यथा पूर्वस्यां वृश्चिकः आग्नेय्यां
तुषो मीनः ॥ दक्षिणस्यां कर्कः ॥ नैर्ऋत्यां कर्कः ॥ पश्चिमायां धनुः ॥ वायव्यां तुला ॥ उत्तरस्यां मेषः ॥ ईशान्यां कुंभः ॥ न वसेदिदं स्पष्टं ॥
अथ वर्गाः अ क च ट त प य श वर्गाः अष्टौ ऐंद्र्याः पूर्वादिमारभ्याष्टदिक्षु बलिनः ॥ यथा अवर्गः पूर्वस्यां ॥ कवर्गो नाग्नेय्यां ॥ चवर्गो दक्षि
णस्यां ॥ टवर्गो नैर्ऋत्यां ॥ तवर्गः पश्चिमायां ॥ पवर्गो वायव्यां ॥ यवर्ग उत्तरस्यां ॥ शवर्ग ऐशान्यां बलीयान् ॥ कोष्ठगाः वर्गाः स्वपंचमपराः ॥
स्वस्मात्पंचमः परः शत्रुर्येषां ते ॥ यथा अवर्गः पूर्वस्यां बली तेन पश्चिमायां द्वारं निवासो वा न विधेयः ॥ एवं कवर्गादीनामपि वाय
व्यादिद्वारं निवासो वा न विधेयः ॥ ३ ॥ अथ क्षेत्रस्य भूम्याविस्तारायामावाह ॥ एकोनितेष्टहस्ततो ... तन्मध्ये ... रूपा १५२
न्वितेषाप हृतं तु नागैः ॥ १९ ॥ युक्ता घने ... पिण्डिता विभक्ता भूम्याम्विभि ॥ २६ ॥ शेषमितो हि पिंडः ॥ १७ ॥ स्वेष्टमान स्तंभो भवो ... दैर्घ्य
हस्तविस्तृतिहृत्यायीर्घतः तत्र राशि रूपादिके रूपसौ ... ति वाशि ष्टाके ... स्य न ... स्य व्यवहार नाम्ना विवर्गो होनेकमेला
पकवांछितानां ... भवेत् ... रलेषु ... अथ ... यषष्ठां येषु विषमा य ईप्सितः स्यात् स एवेष्टायः कल्प्यः ॥ ताभ्यां विस्ता
रायामसाध्यानां यथानीलकंठ स्यात् शुरसाधान ... स्तंभस्पर्शो ... हि एपा सहमेलापकः संभवतीति इष्टभं यो हि ... कल्पिततं संरख्या ...
१५२ एकोनितेष्टहस्तैः ... अनेन ... हत्वा ... १६ ... ष्टाथः ... सिंह ... काल्पिततस्त नीय ... रूपान्वितइष्टाधः ॥ अनेन ... नागः ... गुणिता १८२
एते २ कोनितेष्टहस्ते हता ... व्यायाः ... भाः ... घनैः ... युता ... भूपान्विभि २१६ विभक्ता शेषं २१२ इदमेव ... कोट
... इष्टाय ... अथ कल्पित ... ॥ अनेन भक्ते ... ला ... विस्तीरः ॥ १७ ... अथ कल्पितविस्तृति ... भक्तो ... दैर्घ्यं ...
अत्रैव ... मुकुटमाणिक्य ... राजा ... कृतं ... सूत्रं ... विस्तु ... आयजो भवति ... भयुजि ... गोधरा ... भक्तो ... स्याद्वा ... हा ... दैर्घ्यं
इष्टमुतं ... हताः ... स्या ... २२ ... अथ ... नागो ... ति ... कर्तौ ...
८८

[illegible]र: । उत्तरस्यां गजो १८ अथ ध्वजादि [illegible] स्तेन यथावं [illegible] शालिए कं डे [illegible] चत्वारि वा कोषे [illegible] — [illegible] ध्वजा [illegible] संयोग: ।
सेकः एकं ध्रुवः सत ध्वजादिकं [illegible] स्यात् । यथा पूर्वस्यां पश्चिमा [illegible] ध्वजे [illegible] अनयोर्योग: ५ सेक: ६ [illegible]
जातं [illegible] एवं पूर्वो दक्षिणोत्तर [illegible] ध्वजा [illegible] योग: ७ सेकः १२ [illegible] कृ चतुष्टये १६ [illegible]
अथ ध्वजादीनां नामा [illegible] संख्या माह । [illegible] ध्वजा [illegible] संयोग: सेक [illegible] संख्याभव [illegible] संख्या पंच [illegible]
[illegible] ध्वजादि [illegible] समानं [illegible] ध्वजा [illegible] संयोग: सेक [illegible] चतुर्दशी १४ [illegible] स्यात् [illegible] नामा [illegible]
[illegible] अष्टमी ८ षोडशी १६ नवमी ९ एकादशी ११ [illegible] योदशी [illegible] स्यात [illegible] नामा [illegible] संख्या [illegible]
सेव संख्या प्रथमा [illegible] पंचमी [illegible] संख्या [illegible]
[illegible] अथ ध्वजादि नामा [illegible] संख्या [illegible]
[illegible] नामा [illegible] मनोहरे [illegible]
[illegible] विपुल [illegible] विजया [illegible] स्यात [illegible]
[illegible] प्राग्दक्षिण द्वारं चतुर्थं । [illegible] पश्चिम द्वारं पंचमं । [illegible]
[illegible] पूर्वद्वारं द्वितीयं । [illegible] दक्षिण द्वारं । [illegible] ध्रुव [illegible] प्राग्दक्षिण पश्चिम द्वार [illegible]
[illegible] पश्चिम द्वारं षष्ठं । [illegible] दक्षिण पश्चिम द्वारं पंचमं । [illegible] दक्षिणोत्तर द्वारं [illegible] दक्षिणोत्तर द्वार [illegible]
[illegible] नवमं । [illegible] पूर्वोत्तर [illegible] द्वारं [illegible] पश्चिमोत्तर [illegible] दक्षिण पश्चिमोत्तर द्वारं पंच [illegible]
[illegible] पश्चिमोत्तर द्वारं त्रयोदशं । [illegible] नामानाम [illegible]
[illegible] चतुर्दिग्द्वारं षोडशमिति । [illegible] अथ [illegible] भानु [illegible] आयो [illegible] दिग्वृत्ति: । आ [illegible]
[illegible] क्रमेण [illegible] नामानि [illegible] क्रमेण नामानि [illegible]
[illegible] सप्तमः [illegible] स्यात् । [illegible] नव
[illegible] स्यात् । यथा [illegible] योग: [illegible]
[illegible] एवं सर्वे [illegible] सर्वे [illegible] आयो [illegible]
[illegible] धनम्रणं [illegible] यथा
[illegible]

१०
गृ॰ नि॰

गणिता ताप तो भौ मस्य र्य चारेपि। अन्येषां धाद्यास्यं स्थाः शुभाः। अं॰ रा नांत्व गृहस्यागतं न सप्तं तद्वितन्या स कं मुहित न॰ न पां [illegible] त्र
सान अप सर्वं [illegible] हरति। यथा फलति कान्दु [illegible] स्या स फान तेन काव रोषेषु [illegible] मन्ने जनयि के रोषेषि शुभं। अन्यथा
अपः। पुनर्भवं सा व्ययेरा कर्म यं सावन्मि शुनं। अन्यथा कर्म। ए पसुत्त सत्तु सुतराफा लग्ने मात्सुदुरा स्या सफल्हेषु जा ना थं। नत्तुनिः
सोदय्ये भूमिया सारिषु। पनलो थोस्था पनाधिकं गृहं। एकोने पना थ के णापि कामनि। नस्व स्वा विपक्षा विपक्षे सारा प्रस
राप्रति कुलदानि पनारम्भा ता रा कानुसर्व थानि यत्र प्रदा। असार्थो। गृह कर्तुर्नं स्यादित भावं नवभके वारिष्ट धाद विपरा
रादि कं स्या तदानहि महमत्रिकं स्यात्। अथा शुभं। स्वरूपः। क्लेदुः स्वतं तो य दृ पं वर्म र्व्व फल। स्व धां आयु [illegible] सामर्थ्य के
र्भाव्यादि सप मित्रिति। यदा गृहकर्तुर्गृहस्यन्ते कर्मव नं [illegible] तत्र स्य प्रमेव निरोथमाला [illegible] गृह [illegible] स्वामिन [illegible] मा
गुरु प्रकारस्तानीति गृहं भं चात्र थोर्वै [illegible] कर्मपरकमेव चे भं स्मात् [illegible] कर्तुर्मरणं स्यात्। गृहस्यत सते स्ते कं पि सनेत्मिपनग्रहमि
ति गश्रि घाते। भास्कराले द्विराश्या संकमे [illegible] निर्लोयोपस्य [illegible] हितः। अम्बिमादि अर्थ मेष स्विक्के प्रोक्ते मघान्यं। मूलो
द्वि॰ चेत मं। पिरोषेषु नवरामयन्ति। अयं पक्षो वा स्तु [illegible] नां। गृहस्यान स्व नरारि शानेवर्णो भ स्पमि सा तुकेन
कारेण गृह स्वामिन स्यरा शिव साद [illegible] विचारो विधेयः। तं अनाडा वेधे प्राप्तास्तमुकं चिंतामणौ। सेमसवकपाश्चैव [illegible] हत स्वा
मि नोरापि। परस्परमिन्द्र थो गो दे कर्माडी समास्यते। त्रिविप्र योजनं। दक्षिणाकांचनवर्जयेदिति। योगानाम [illegible] शुभाग्णवर्णी। आयुः प्र
योजनं नावका लग्न हावस्थिता दशरातिः। अमाभी [illegible] सिप्तर्थं अंगु लादि कं प्रक्षिप्य [illegible] शापे अफल साध्यं। ९ अथ गृ
हारंभे [illegible] चर्कं [illegible] साहि गेहारंभारंभे कं भाद सा शीर्षे धामे दो होवेद्भे गृपादे। गृ मं वेदैः पश्चपादे स्थिरत्व
रामैः पत्रे श्री कुर्वौ दसकुक्षौ। १०। नाभौ रामे। पुच्छौ स्वामि [illegible] वेदैर्लभं धाम कुक्षौ सुस्थैः। रामैः पीडा संततं धाकंधि
स्यादस्य वैरूपोदं दक्षिण संसस्त। १०। गेहंगृह आदि [illegible] प्रासादगा मादितदारंभे सति अर्कभा [illegible] कांतन स्वा रामैः
स्थिभिर्भैः वक्षस्य वक्षस्य शीर्षे स्थितैः। सत्ति दोहः फलं स्यात्। तत्र अनुनिर्भैः पश्चपादस्थ स्थैः गृह कर्तुः स्थि रत्वे। ततो रामैः
व पश्चात्सैः श्री स्यात्। ततो कुक्षौ दक्षिणकुक्षि कुक्षिस्थितैर्लाभः। ततस्त्रिभिः पुच्छौ स्वामि नो गृह कर्तुर्नाशः। ततो वे
दैः वाम कुक्षौ नेरम्यं दारिद्र्यं। त्रिभिर्मुखस्थैः गृहकर्तुः पीडा संततं अवतं स्यात्। उक्तं च। राव भा सत्तने [illegible] भा [illegible]
रा प्रभात। दक्षनेपाण्यमिश्चानिसाभि [illegible] पश्च वास्तु नीति। ११। अथ गृहस्य वेद मासे [illegible] मासा [illegible] दिनं [illegible]

५८

गा॰

८०
भू.पं.

आत्पमिहिरमानि इत्यादि सरारजां कृतुभ्यपवन माठेराभिश्रोक्तरा चिन्त्याश्चिश्चमनोतुराश्चिकस्तौहि साधारि कौतश्यो । शुक्ला चार्यो
नैष्णर इत्यादीनां चान्तु भूतेति योस्मिन्दिवे रमविस्तृ निष्का गच्छविधिः क्षेमकरः श्रीसंतर्पणात् । नवमे मासि सूतिकागृहे प्रवेशः कार्यः ॥
र्गः । मासे तु नवमे मासि पूर्वपक्षे शुभोदये । सर्वकाले संभवे कालेसम्पूर्णे न म वेश्यावेत् । रोहिण्यां पुष्ये च पौष्णे श्रुतौ स्वातौ वारुणे वारापूर्वा । पूर्वापु
नर्वसौ हस्ते धनिष्ठा सुराषाढे । मैत्रे त्वाष्ट्रे न व्याश्विमासजे काण्यारम्भे शानं सर्वं शुभमेतदा । केन्द्रे पापा अशुभाः त्रयः ? ... शुभाः शुभ
क्षेत्रे स्तुति कावेशानं शुभं ॥ ८५ ॥ अथ प्रारम्भिहितानां सौरचान्द्रगणमासानां प्रकारान्तरेण मासनामाह । अश्विन्ये मेषरवौ मघौ चैत्र
पषमे मेषे स्थिते यो ककर्के भाद्रे सिंहगते षष्ठे शुभे तु वोर्जे सौम्यगोप के । माघे कुम्भ घटे शुभं निर्णीतं गेहं तत्रोर्जे नरसंक्रमा यांचतश्या
धनुषि विपिनसत्के इत्यादिमासभवेत् ॥ ८६ ॥ पूर्वं सिंहादरवचो नैकमाश्वमौ ॥ इदानीं मेषस्थिते यौम यो चैत्रमासे गेहं आरम्भं शुभं
स्यात् । तथा च पश्चे सूर्ये मेषमासे । कर्कस्थे श्रावणादौ । सिंहगते भाद्रपदमासि । घटे तुला स्थिते आश्वयुजमाश्विनमा
से अलौ अश्विके वृश्चिके ऊर्जे कार्तिकमासे । मार्गे मकरस्थे पौषमासे । नक्रे घटे मकरे कुम्भे माघेफाल्गुनं ... शुभं स्यादि
र्थः ॥ इति वैश्चिकौ च निषेधः स्तुमि ... नानिषेधः । सिंहे कर्के भाद्रपिभं । भाद्रनिषेधस्तु कर्मारम्भे विषयः । श्रावणस्तु तत्रापि हित
तुरेव शुभः । अलिवृश्चिके कार्तिके पिभं । निषेधस्तु धनुरर्के विषयः । अत एव सौम्यफाल्गुनयोः ... घ्राव णकार्तिको ॥
मासाः स्तुर्गृहनिर्माणादौ आरम्भः नप्रशस्ताः । मासे तपस्ये तपसि भाद्रवैने नभसि चैवपि ऊर्जे ... निर्माणं शुभं
प्रयन प्रशस्तं । वसिष्ठो वाश्यं च आश्विनकार्तिकमाघमासानां शुभत्वमाति पादं कं तुला वृश्चिके मकरे कुम्भार्के साहित्ये प्राश
स्त्यपरं वचनान्तरवौ पिनिषेधः । मार्गस्तु एवं फाल्गुनस्य शुभत्वं कुम्भार्के विषयः । कुम्भार्के साहित्ये तु निषेधः । ननु कार्तिकमाघ
मासौ ... मानि पिद्धौ । तयोः कोविषयः साह । अत्रोच्यते । ऊर्जः कार्तिको मासः । कार्तिक मार्गमाते के न शस्तः । शुभः । फाल्गुन तपोमा
घमासः । धनुषि धनुरर्के न सन्त । नन्वे तत् स्तुमे । यतः शुक्लादि चान्द्रमासे चैत्रादिमाससंज्ञाः सन्ति तत्र कार्तिक मासं संक्रान्ति मोघे
धनुः संक्रान्तिश्च कथं वा पन संभवेत । अत आह । इत्यादि मासादि इति । मासो द्विविधः । शुक्लादिः कृष्णादिश्चेति तत्र चैत्र शुक्ल प्रति
पदमारभ्य मामावास्यान्तपर्यन्तं शुक्लादिः । कृष्णपक्षे प्रतिपदमारभ्य पौर्णिमापर्यन्तं कृष्णादिः । उभयथा चापि शास्त्रीय व्यवहारः । अ
थ शुक्लकृष्णपक्षेतु आकुर्यादिने दिने इति । मासे भाद्रपदे कृष्णांक कृष्णपक्षे पर्वरात्रके । भवेल्लोष्ठपदमासि जयन्ती नाम सा स्मृता
ति च । अत्र यादृशांतो मासो निकृष्यते तदा भाद्रपदे कृष्णपक्षे आवलेमासे वे सूचं भवाता । तदेतन्मा कृष्ण कृष्णादि तदेव प्रमा
णं । तथाश्चिन पौर्णिमान्तः कार्तिकपौर्णिमान्त कृष्णादि तेन कार्तिके न व्यवहारात्तत्र कं मासं संक्रान्ति संभवान्निषेध उप
पन्नो भवति । एवं मे वे माघेमासि धनुरर्के संभवेन निषेधसार्थक्यमिसन्तुं ॥ ८७ ॥ अथ वास्तु पर्यन्त द्वारनिषेधमाह । पूर्वदु

८०

८०
वा.प्रं

पाटथानंगृहमध्ये शोभते पुनर्भिर्धेन वैरिति ॥ ॥ अथ गृहे कूपनिर्माणलक्षणं वक्ष्ये सारसंग्रहात् ॥ कूपे वा स्तोयमध्ये देवोर्थनाशं
ह्यैशान्यां पुष्टिरैश्वर्यं वृद्धिः ॥ सूर्योर्णे नाशः स्त्रीणां च नाशोऽपि च संपत्तीनां शत्रुतः स्यात् असौख्यं ॥ चेत्सभयं च स्तुरक्षिया
चिंति वास्तुराजः ॥ पुर्लुंगः वास्तोर्गृहस्य मध्यभागे कूपे क्षति स्वामिनो र्थनाशः स्यात् ॥ अथैशान्यां दिशि पुष्टिमार्गेणाह
दिक्षु पुष्टिरसाधिफलं ॥ यथैशान्यां कूपे पुष्टिः ॥ पूर्वे स्यामैश्वर्यं वृद्धिः ॥ आग्नेय्यां पुत्रनाशः स्यात् ॥ दक्षिणस्यां स्त्रीविनाशः ॥
नैर्ऋत्यां गृहपतेर्मृतिः ॥ पश्चिमायां संपत् ॥ वायव्यां शत्रुतः स कष्टा सौख्यं स्यात् ॥ उत्तरस्यां कूपे सुखं गृहस्वामिन एव ॥
न शिखः ॥ ऐश्वर्यं पुत्रहानिश्च स्त्रीनाशोऽग्निधनं भवेत् ॥ संपत्त शत्रुभयं सौख्यं पुष्टिः मार्गात् हितः क्रमात् ॥ कूपे स्तेम
धर्मेनु धनहानिस्तु वास्तुनरति ॥ ॥ अथ दिक्कूपस्थले न उपकरणगृहाण्याह ॥ स्नानस्य पाकस्य शयनास्त्रं भुजेन च धामसंभा
ण्डारदेवनगृहाणि च पूर्वतः स्युः ॥ तन्मध्ये वास्तुमध्यनाज्यासुरी पश्चिमा भ्यासारोदनरतौषधसर्वधामः ॥ ॥ पूर्वतः पूर्वादिष्व
ष्टसु स्नानगृहाग्निपाकशय्या स्युः ॥ यथा पूर्वस्यां स्नानगृहं ॥ आग्नेय्यां पाकगृहं ॥ दक्षिणस्यां शयनगृहं ॥ नैर्ऋत्यां शस्त्र
गृहं ॥ पश्चिमायां भोजनगृहं ॥ वायव्यां धान्यसंग्रहगृहं ॥ उत्तरस्यां भाण्डारस्य गृहं ॥ ईशान्यां देवतागृहं तन्निषु ॥ ऐशान्यां
दिशि स्नानगृहं आग्नेय्यां पचनालयं ॥ याम्यायां शयनं नैर्ऋत्यां शस्त्रमंदिरं ॥ वारुण्यां भोजनगृहं वायव्यां धान्यसं
ग्रहं भाण्डागारं सम्पूर्णं रत्नमंदिरमिति ॥ भाण्डस्तु भाण्डारं तूत्तरस्यां वायव्यां पश्चिमायां भिति तन्मध्यतः इति ॥
पूर्वादिषु दिक्षु तन्मध्ये तस्तयोर्ई कुर्याद् कुर्यादितो मे ध्यमध्यानस्य च प्राङ्गनस्य गृहं स्यात् ॥ आग्नेयीदक्षिणयोर्म
ध्ये आज्यस्य हेतं संग्रहस्य ॥ दक्षिणनैर्ऋतयोर्मध्ये पुरीषत्यागस्य गृहं ॥ नैर्ऋतीपश्चिमयोर्मध्ये विद्या
भ्यासस्य ॥ पश्चिमवायव्योर्मध्ये रोदनस्य गृहं ॥ वायव्योत्तरयोर्मध्ये रतस्य संभोगस्य ॥ उत्तरैशान्योर्मध्ये औषधस्य गृ
हं ॥ ऐशानीपूर्वयोर्मध्ये तु अतिरिक्तसर्ववस्तूनां धामगृहं कार्यं स्यात् सर्वथा ॥ वशिष्ठः ॥ इंद्राग्न्योर्मध्ये मथनं मध्ये याम्या
ग्न्योर्घृतमंदिरं ॥ यमराक्षसयोर्मध्ये पुरीषत्यागमंदिरं ॥ राक्षसांबुपयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य मंदिरं ॥ तोयेशानिलयो
र्मध्ये रोदनमंदिरं रतः ॥ कामोपभोगास्पदं वायुकौबेरयोर्मध्ये ॥ कौबेरेशानयोर्मध्ये चिकित्सामंदिरं स्मृतं ॥ पुरंदरेशयो
र्मध्ये सर्ववस्तुसंग्रहः ॥ स्वर्णे कार्यदेवं रूमाण्डुतान्नपोडशकोष्ठं ॥ ॥ अथ विशेषमाह ॥ जीवाकैंच कृ शानैश्वरेषु
वं नाडिजामिनस्तु स्वच्छिद्रोगपुष्पस्थिति शान्तस्या शंकरांतलिंताको रो मैत्रघ्नं कगम्युनेशाने हि ॥ ॥ अथ मैत्राग्निगृहयोग
नयोर्व्यासत्यांसंगंधः ॥ अथ्याजीवीनमेज कारौ पदे वदृ शेवानिकेलसमैः ॥ शुक्र भनुर्थेशानैश्वर स्ततीयेवशन

८७

८३

गृ०प्रै०

देशेम भ्रमत्न मार्ग ।अर्थादेव जीर्णगृहप्रवेशः तूक्तः एतन्म ध्वसते । अनुराधेति । [illegible] अश्विनी स्वाती । वासवं ध
निष्ठा । एषु मेषु जीर्णगृहे अप्यादि भया नवमेपि गृहप्रवेशः । [illegible] आ [illegible] नक्षत्रेषु तेषु एवेति केषुचित् सायादवगम्यते ।
स्थापिताः प्रकारान्तरे योऽनूतनेऽप्रर्थे [illegible] [illegible] पुष्य स्वाती मूले [illegible] जीर्णेः स्यादा [illegible] नावरूपकमिति ।
अत्रैवं गर्भे जीर्णगृहे अग्न्यादि भया नवेपि अवरूप मस्तादिति विचारणा [illegible] पूर्व स्तवास [illegible] सिंह [illegible]
पाति विचारणं विचारणानास्ति । अस्तात्पूः काल कौ तु दोषाः सन्तु वा संतु न [illegible] गृहप्रवेशः कार्यः । सोपि पं [illegible] शुद्धि
मात्र मंगी [illegible] सर्व विहितनक्षत्रे श्वेव कार्यः । [illegible] प्रकारान्तरे [illegible] जीर्णे [illegible] भानके । वधू प्रवेशा मांगल्येन भो
[illegible] पूर्व [illegible] कदाचित् प्रवेशा [illegible]
[illegible] पूर्वं [illegible] पूर्वतिथ्वन्नूतन प्रवेशोऽथ वा वास्तुपूजा तथा [illegible] पूर्वं [illegible] कार्यं सर्वैः । [illegible]
[illegible] प्रवेशो काल [illegible] [illegible] मागामिहितं । [illegible] रूपकं नाव रूपकेन [illegible]
[illegible] प्रवेशो प्रवेशान [illegible] भूरपि [illegible] वास्तु [illegible] चापि वर्जनी
[illegible] प्रवेशः इति ॥ २ ॥ अथ गृहप्रवेशादिनात् प्राक्कर्तव्यं वास्तुपूजा [illegible] वास्तुपूजां [illegible]
[illegible] चेतां । [illegible] वास्तु [illegible] भूतबलिं च कारयेत् । [illegible] पंचरात्रे [illegible] अथ [illegible] प
[illegible] वास्तु [illegible] भूतबलिं चारयेत् । गृहेपि वास्तुपूजां कुर्यात् [illegible] वास्तुपूजा [illegible]
[illegible] वास्तुपूजा प्रकार माह [illegible] प्रवेशो [illegible] वास्तुपू
[illegible] कर्म [illegible] वास्तुपूजा प्रकार माह [illegible] एकाशीतिपदं [illegible] सुसंयुतं [illegible]
[illegible] समंतात् [illegible] लोपरि । एकाशीतिपदं [illegible]
[illegible] पंच [illegible] आदि [illegible]
[illegible] आ [illegible] एवं [illegible]
[illegible] पंचम [illegible] आपवत्सो
[illegible] आपः [illegible] पूर्वं [illegible] अर्यं
[illegible]

८३

८४
मु॰नि॰

ग॰म॰प्र॰

८४

[illegible]

दे स्कः२०। योरम्यां जनप [illegible] तं समक फ रोकु स्वाचाय भ्वं सिनीं दि कां ओत म फाम धेनु गालिते कार्षी सतां मीत ये। ७ त स्तू नुकस्य
चिं नामलिदेव रस्य स्तु नुः पुत्रो नंतरशति नाम्नापथ्यां रव्यातिमुधिगतः ग्राम आसी [illegible] ओतिव [illegible] णवाद नां [illegible] क मलः ओ
तिर्वं दा गणेन समू हेन बहिन भ्वरण कमलं यस्मसः। पुनः कौदसः भर्म ०३ ले [illegible] स्करव अभ्यापन दारा जा का धुम द स्यर्थे।
पुनः कौदवाः स्तीकु पालः अम्य करण समर्थ रति रोषः। अम्य कर्ते [illegible] लभे गौ तस्य [illegible] प्र कारयति। योरम्यां जनपद तिज्ञात
क पद्धतं दृष्टा राथ सिनीं तां समकरोत्त था उत्तमे अ [illegible] प स्तार्थ प स प्रतिपादके काम धेनु गालिते आम्नाय वेदपेर्गि कां च सतां
प्रीतये कार्षी रहे तवानि सर्थः १९ अथ स्व नामक थन पूर्व कं ग्रंथ समा [illegible] दरसाद। तदा सज उ रा रयोगर्भ कुप गील
कं रानु जो गलो रापद पं के जं [illegible] निभाय समाभिप। गौरिकानण रेव पुजा भुजे पुत्र [illegible] ते रा के [illegible] रमा मरव मुहूर्ते चिंता
मणिः १०। तस्यात्मनत स्यात्म जोरमाभिधः [illegible] वारण स्थां भू [illegible] नाम [illegible] नाम धेयं [illegible] ते दुवेदेः २२ मितरा
के दावि रास्य पि क पं च द रा [illegible] रमाद माद कौर्षी रसं स्तुत्र म्। ७। १०। [illegible] श्री देव [illegible] नंत सुत देव [illegible] राम विर
चित आंस्य [illegible] नामलि टी कार्याम [illegible] [illegible] स कणास मालि म सत्ता। [illegible] कं समाप्तं। १२ स्रो
कं स रस्या ७७५ न्य थ सं रस्या [illegible] स रस्यया ७०० शाके स्वा [illegible] परिमित ७८० काला युतेव [illegible] मासे भाद्रपदे [illegible]
ते पदं नाग्ने ७ चै [illegible] वासरे। यो माध्वो यम नामके लि [illegible] तवान [illegible] भा [illegible] यो सीताराम मुहूर्त के च सदि [illegible]
नामलि सुन्धियो ।१९। समाप्ती यं ग्रंथः। पुस्तकमिदं सीतारामदासहस्य। याद [illegible] पुस्तकं [illegible] तादृशं लिखितं मया। य
दि [illegible] वा मम दोषो न दीयते। १। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७। ७।

ज्ञानि

यदि भवति कदाचित् कार्तिके नष्टचंद्रे रविरथ कुजवारे स्वातिनक्षत्रयोगे। गगनचरपभनां स्थावरं जंगमाद्यैर्निपतितरता स्रोतअकुम् भंगं करोति ॥१॥ यद्यन्यतिथिमासांकं मंडलं तिग्मरश्मेरवि कुजेवारे पौषमासे कुहूः स्यात्। द्विगुणहरनवे वैर लक्षाः समतुल्यं कुम्भगुरु भृगुरं दुवारे रत्नकाः समतुल्यं ॥२॥ कुलकोनाग करांके ९२८ कैविरहितानेंदु ९ भाजितः शेषगंतो चैम षुः शिवे ११ नदपेरामेषो ३ रे १० प्राष्टके ८ आषाढे स्पतौ १६ नभ श्वत्रारके ५ विम्बे ७ नभस्यस्तथा बाहौ २ चाश्विन संज्ञकोनु तिनेर्दे शोकेऽधिमासः क्रमात् ॥३॥

ग.

सं.प्र.

॥श्रीगणेशायनमः॥ अमहूर्तगणपतिः॥ श्रीमत्साकल्यवल्लेवैहेमवस्त्राभिरक्ष्ययः॥ जयत्यालिं
गितः कल्पद्रुमः सत्फलदः शिवः॥१॥ प्रवर्तयंतिसा लोकंलोकयत्सादिकर्मसु॥ सत्कृताः करोम्या
हं वंदे कैकालमीश्वरं॥२॥ श्रीविश्वेश्वरं गणेशं गुरुचरणमध्यायतत्सर्वेत्रिसुकोर्तिंनि खापवत्रोःप
दाब्जं निखिलमुनिवरान् संहितासंग्रहेतत्र॥ गर्गात्रिश्री वसिष्ठांगिरसप्रवरचितान्संहि
ताभलभुतान्॥ ज्योतिर्निबंधानिलि लिनपदारत्नमालांविचिंत्य॥३॥ संक्षेपात्
संचिताय अवहूर्ति सुरवर्दबालबोधायनीप्र ज्योतिर्नर्थो सार्थैः सुगमलघुपदैः सि
द्धकार्यैर्मुहूर्तैः॥ ज्योतिषज्ञोनवेदः कविविधकलाभूस्वपानो लब्धेगोडोवीक्षेत
मानस्थितिपानि लिलके मान्यमानस्यभव्यः॥४॥

Acc. No. 2062.

मुहूर्तचिन्तामणिटीका.

171

वीजारोपं च लांगलं शुभं स्थापं स्थानाभिषेचयेत् ॥६०॥ धान्यसंग्रहणं भस्मां [illegible] चव्रं सहारकं ॥६१॥ यत्र कार्यं [illegible]
त्वा यां कुर्यात् रोपणं मोचनं ॥६२॥ पालि [illegible] यागांगजातं वरभूषणं ॥ चरं स्थिरं शुभं कुर्यात् तुरगाभिषे
चितं ॥६३॥ रिपूणां [illegible] भेदे प्रहारे लोहकर्म लि ॥ [illegible] स्थिरं [illegible] श्रेष्ठा [illegible] समीरितः ॥६४॥ मू
लभे भरणी आर्द्रा आश्लेषा मघा संग्रामाः संधिविग्रहः ॥ वापीकूपतडागादि विधेया [illegible] पि च ॥६५॥ वापीकूपादि [illegible]
[illegible] धर्मो [illegible] ॥ कूर्म [illegible] ॥६६॥ स्थापनं मंडनं वास्तु [illegible] अश्व
[illegible] आरोपणं [illegible] ॥६७॥ देवतास्थापनं गेहं पौष्टिकं शिल्पकर्म च ॥ [illegible]
[illegible] ॥६८॥ चौले [illegible] कर्म लि ॥ [illegible]
[illegible] ॥ धान्य संग्रामं [illegible]
[illegible] ॥६९॥ पूर्वाभाद्रपदे [illegible] ॥७०॥
[illegible] स्थापनं [illegible] ॥ [illegible] भाद्रपदे [illegible] ॥७१॥ [illegible]
[illegible] ॥ जलस्थलोत्पन्नं [illegible] मासि [illegible] ॥७२॥ अथ [illegible] ॥ पौषे
[illegible] चंद्रतारा बले [illegible] ॥७३॥ [illegible] नामगतौ ।
[illegible] सर्वकार्याणि [illegible] ॥७४॥ अथ [illegible]
[illegible] च ॥

धौ

र.ग.

ध्रुवं क्षिप्र हमितिरथ्यातं रोहिणि चोत्तरा त्रयं ॥ तत्रात्तम गत्रू त्र्यामाभिषेकाचा: स्थिरसंज्ञिया ॥ ४५ ॥ म्रगचित्रानु
राधाश्चरेवती मृदुमैत्रकं ॥ तत्रगीताडिकं कुर्यात् भूषामांगल्यमंबरं ॥ ४६ ॥ पूर्षाश्विमभिजिदुस्ते लघु क्षिप्र
मो सुदाहृतं ॥ तत्र [illegible] पोष आर्ते गमनं शिल्पकं रति: ॥ ४७ ॥ ज्येष्ठा मूल मूलमाश्लेषाद्री स्याद्दारुण मुच्यते तत्र
त्रभेदे त्र घोदंधो म त्रभक्ताति साधनं ॥ ४८ ॥ श्रवणादि त्रिभं स्वाति पुनर्वसु चरं चलं ॥ तास्मन्वाजिगजारामक
र्मो सवनमादि कं ॥ ४९ ॥ भरणी च मघा पूर्वाभूरमुग्र मुदाहृतं ॥ विषशस्त्राग्निघातादि तत्रोग्रे विनाशनं ॥ ५० ॥ अथाध
[illegible] साधारणं स्मृतं ॥ मी लो हस्तादि कार्यं च मिश्रं वत्तत्र च सिध्यति ॥ ५१ ॥ अयोमु
[illegible] नक्षत्राणि ते लघुतं च ॥ म लाश्लेषा मघा पूर्वा त्रिपत्र्यायत्रा भरणी तु यं ॥ ५२ ॥ अधोमुखानि भा
[illegible] यो षोसु तौ ॥ ५३ ॥ यावी कूप तडाग दिरवा तत्सव त्रग्रिची यतं ॥ श्रवी स्वेषो धनि [illegible] गलितं
था ॥ ५४ ॥ ऊर्ध्वमुख तत्र राज्याभिषेकं च प्रेत्रा रुक्मः ॥ रेवती श्वित यं तिर्यक् मुखकल्पन यथा कृषा ॥ ५५ ॥ पाजा
[illegible] औ [illegible] गमादिकं ॥ त्रीणि पूर्वाहु यम्यां लग्नं कार्यं त्रिर्यक् मुखे तु भो ॥ ५६ ॥ उत्तरा रोहिणी चै
व [illegible] तत्र [illegible] सौ [illegible] ॥ ५६ ॥ मासा [illegible] ग्राम्भ माकार्य
[illegible] ॥ तत्र अभिषेक आराम [illegible] ॥ ५७ ॥ अथाश्विन्याः [illegible] नासंख्या ॥ रामरामा
[illegible] : ॥ ५८ ॥ [illegible] राम रामा [illegible]
[illegible] ॥ अश्विनी प्रमुखा नानुः तारासंख्या यथा क्रमं ॥ ५९ ॥ [illegible]
[illegible] । अश्विन्यां [illegible] अग्नि स्त्रीभा ॥

८

१७३

सिनः । स्वा स्युग कृत्तिका [illegible] कथयन्ति ॥ ६१ ॥ म्र तोमृगमस्या [illegible] पूर्वमथिलि सम्भिभा । पुनर्वसौ गृहो कालोपि
ख्याबालास समा वदंति ॥ ६२ ॥ च [illegible] स्थास्नेषाम घा [illegible] लोपमा [illegible] चतुरङ्गवना कारात श्रे वो [illegible] फाल्गुनी
॥ ६३ ॥ [illegible] [illegible] सहस्रो स्वाती विशाखा तोरणा [illegible] ॥ ६४ ॥ [illegible]
स्यानुराधा [illegible] ज्येष्ठा कुंडलु सन्निभः ॥ [illegible] [illegible] अभिजित [illegible] ॥ ६५ ॥ [illegible] ज [illegible]
[illegible] चामि [illegible] । [illegible] पद [illegible] कर्ण [illegible] लावति ॥ ६५ ॥ [illegible] [illegible] [illegible] भादृ
पात ॥ उत्तरभाद्रपदा [illegible] रेवती ॥ ६६ ॥ [illegible] [illegible] [illegible] विचारः ॥ पू
[illegible] [illegible] ॥ ज्येष्ठा पुनर्वसु [illegible] [illegible] ॥ ६७ ॥ रोहिणी [illegible]
[illegible] रेवती [illegible] ॥ [illegible] [illegible] ॥ ६८ ॥ अश्विनी [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] मघा [illegible] [illegible] ॥ ६९ ॥ [illegible] [illegible] विशाखा [illegible]
[illegible] । मघा [illegible] [illegible] ॥ ७० ॥ [illegible] [illegible]
पूर्वाषाढा [illegible] [illegible] भोम [illegible] ॥ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] भवेत ॥ ७१ ॥ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ॥ ७२ ॥ [illegible] [illegible] [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ७३ ॥ [illegible] ॥ [illegible] [illegible] ॥ [illegible] ७४ [illegible]
[illegible] ॥ ७४ ॥ [illegible] [illegible] ॥ [illegible] [illegible]
[illegible] ॥ ७५ ॥ [illegible] [illegible] ॥ ७७ ॥ [illegible] [illegible]
[illegible] ॥ याम्या [illegible] [illegible] संग्रहः ।

८ग

भवसंचगुलं चाग्रं प्राप्तं लब्धं मृत्तंगतं ॥७८॥ अयन लग्नालां मं चादि सं हा ॥ अंधंकं मंदने त्रं चमध्य चक्षु: सोलोचनं गम्म
येद्रे हिपी पूर्वं सत्ताय स्वाभुन: पुन: ॥७९॥ अंध र्वर्णन लाभ स्यात् [illegible] लोमं स्त्रलोचने ॥ श्रवणं मध्यने त्रेतु नैव लाभ सुलोच
ने ॥८०॥ अंधेषा च्यांगतेव स्तु मंदने त्रेतु दृष्टिलो ॥ पश्चिमे मध्यने त्रेस्यात् श्रोद्दि च्यांसुलोचने ॥८१॥ अथ वाराभिमुहूर्तो: ॥
क्रि वो ह् [illegible] पतये वस्त्रं भोग्वि श्वेवेध स: ॥ [illegible] यत्र [illegible] गिनरक्षो स्थिरतायं माभग: ॥८२॥ मुहूर्ते [illegible] दसमे प्रोक्ता दिवा
पंच दश क्रमात् ॥ मुहूर्ता [illegible] भुरजे कुबेर [illegible] त्रय: ॥ [illegible] चादि [illegible] विषा कौ नक्षमाहृता ॥८३॥ दिनमान
स्यात् [illegible] पिमुहूर्तकाः ॥ नक्षत्रेनाथ तुल्यो [illegible] कार्यं कुर्यात् स्वभावित: ॥८४॥ दिनमध्ये भि जित्संज्ञो [illegible]
वेषु सस्यं पि ॥ सर्वं कुर्या [illegible] कर्म [illegible] दिगापर्ने वि [illegible] ॥८५॥ अघोर आदि वार स्यात् मुहूर्ते: ॥ अर्थमा [illegible]
चं [illegible] पि [illegible] कुजवारे तु चंद्र [illegible] मभिजित् ॥८६॥ पित्र्य [illegible] त: सर्पो [illegible] ते ॥
८ [illegible] सान्या [illegible] मुहूर्त का: ॥८७॥ इति मुहूर्त गणपूर्तो न क्षत्र प्रकरणम् ॥ अथ योग प्रकरणं ॥ विष्क
भ प्रीति [illegible] सौभाग्य: शोभनाभिध: ॥ अतिगंड: सुकर्मा [illegible] अभिधानक: ॥१॥ गंजे वृद्धि ध्रुव [illegible]
[illegible] वर्ष [illegible] नामः ॥ [illegible] सिद्धि [illegible] व्यतीपातो वरीयान् परिघ: [illegible] ॥२॥ सिद्धि: साध्य शुभ: शुक्लो ब्रह्मा [illegible]
धृति: ॥ योगानां [illegible] नाम सदृश फलं ॥३॥ अथ विरुद्ध योगानां [illegible] ॥ वैधृति व्यतीपातौ [illegible]
[illegible] विष्कंभ योगे [illegible] घटिका त्रय मादिमं ॥४॥ परिघार्धं पंच [illegible] घातो घटिका नव गंड
[illegible] योगा: सर्वे शुभकर्म [illegible] ॥५॥ [illegible] योगानां शेष साधारणं स्मृतं ॥ [illegible] योगानां [illegible]
धं सजं [illegible] ॥६॥ इति श्री मुहूर्त गणपतौ योग प्रकरणं ॥ अथ करण प्रकरणं ॥ करणानि [illegible] बव बाल
वं कौलवा: ॥ तैतिल गर वणिजं विष्टि र्नाम सप्तच ॥१॥ [illegible] तिथ्य योर्धा [illegible] द्युक्त दत्त: क्रमात् ॥

८

वेदा भद्रकरणं पर्वे ज्ञेयं तत्ते पूर्वं परे दले ॥ पूर्वे पले चतुर्दश्यां दले च शकुनिर्भवेत् ॥ दर्शे चतुष्पदं नागं पूर्वापरविभागयोः ॥१२॥
शुक्लप्रतिपदः पूर्वदले किंस्तुघ्नसंज्ञकं ॥ १३ ॥ एतेषां करणानां हि चतुष्कं स्थिरसंज्ञकं ॥१४॥ [illegible] प्रस्तात्यान्यत्र [illegible] यमाभ
रमायभाः ॥ [illegible] भागमस्तः [illegible] नाम धीश्वराः ॥१५॥ [illegible] लिखितं [illegible] ॥ [illegible] सुहृत्
[illegible] ॥१६॥ [illegible] कुर्यात् [illegible] मंगलिकं चरेत् ॥ [illegible] विष्ट्यां [illegible] किंस्तुघ्ने ॥१७॥
[illegible] भंत्रसाधनं पौष्टिकं चरेत् ॥ [illegible] कार्यं चतुष्पदे ॥१८॥ सौभाग्यं [illegible] नागे किंस्तु
घ्ने मंगलं चरेत् ॥ अथ भद्रायां विशेषः ॥ एकादश्यां चतुर्थ्यां च शुक्ले भद्रा परे दले ॥ अष्टम्यां पूर्णिमायां च भद्रा पूर्वे
दले स्मृता ॥१९॥ [illegible] परे दले ॥ सप्तम्यां च चतुर्दश्यां भद्रा पूर्वे दले स्मृता ॥२०॥ अथ भ
द्राया [illegible] ॥ [illegible] पंच [illegible] ॥ [illegible] ॥२१॥ अथ
[illegible] ॥ [illegible] सप्तमादिषु या
भद्रा [illegible] ॥ [illegible] ॥ अथ भद्रापुच्छं ॥ चतुर्थ्यां अष्ट
[illegible] ॥ [illegible] ॥१६॥ [illegible] प्रथमे [illegible] शुभा ॥ अथ भद्रामुखं ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] पष्ठे [illegible] यके ॥१६॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥१७॥ अथ भद्रास्वरूपं ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥१९॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥ [illegible] कार्ये [illegible]
[illegible] यके ॥ [illegible] च शोभनं ॥

अमरैः पूज्यलंप्रांते सा गुरुका माया च या ॥२०॥ महोषाधिकलात स्वापद्घुरं क्षाभयानका ॥ कार्ये द्वीप्रवमायाति व
न्दि ज्वालासमाकुला ॥२१॥ अथ भग्राया दोषापवादः ॥ तिथेः पर्वार्द्धजा यामोऽदिते भग्नापराह्णगा ॥ भग्नदेषोत दा
न स्यात्कार्यं स्यात्स्वरूपफलप्रदं ॥२२॥ मेषवृषालिमेषचंद्रे भग्नास्वर्लोके चारिणी ॥ कन्यातुले धनुर्मीने चंद्रे भग्नात्पाताले ॥२३॥
कुंभे मीने तथा कर्कि [illegible] चंद्रे भुवि तिष्ठते ॥ भूलोकस्था सदा त्याज्या स्वर्गपाताल गा शुभा ॥२४॥ [illegible]
विषेवा भौमवासरे ॥ न थे वतुष्टता सत्तु मध्याह्नापरतः शुभं ॥२५॥ अथ भग्रावृश्चिकस्य विभवे विशेषः ॥ [illegible]
कुंतुवृश्चिके भग्नावृश्चिकस्य पक्षे भुजंगमा ॥ सा दिवा सार्पिणी रात्रौ वृश्चिकी सर्पवेन्नतुः ॥२६॥ तु रत्न सुस्त्रंतु सार्पिणी
वृश्चिक्या: पुच्छमेव च । रक्षा मुखं प्रश्नवेदुर्गा पञ्चप्रात्कर्मणि ॥२७॥ दाहघाता दिकं भग्ना सा नामनुमोघ
मा ॥२८॥ इति श्रीमहू[illegible]ताप तौ करणप्रकरणं ॥ अथ चंद्रतारा बलप्रकरणं ॥ सर्वोद्दर्शे तुर्यभोगो मेषादी नामु
नुक्रमात् ॥ आश्विन्याद्रेवत्यांत ग्रामिभोगान वा प्रिकः ॥१॥ अथ नक्षत्राणां संख्येक शान्तिभोगः ॥ आश्विनो भरणी
चिको कृत्तिका प्रथमांघ्रिकं । मेषस्या वृषस्ति कापाद त्रितयं रोहिणी तथा ॥२॥ उपभोम्यापवर्द्धं तद् सार्धंति
प्यार्द्रा ॥ पादत्रयं पुनर्वस्वो स्तरा [illegible] भिपुनाभिधं ॥३॥ तदं सो घ्रि स्तत्पाद्य ध्यो हस्त्र सुषा कर्कटाभिधः ॥ मघा
पूर्वोत्तरा स्व्याघ्रिः स्वं हस्त अरणा त्रयं ॥४॥ हस्त श्चित्रा भपर्वार्द्धं कन्यायां चित्रोत्तरार्द्धकं । स्वाति भं च विशा
खा पत्र रणं स्वयं तुला ॥५॥ तदं सा ऽनुराधा च ज्येष्ठा सर्वं वृश्चिकः स्मृतः ॥ मूलं पूर्वोत्तराषाढा प्राणांघ्रि कोथ
लं पन्नुः ॥६॥ पशापादत्रयं कुंभस्तद सुम्परणा स्तथा ॥ उत्तराभं रेवती चेवमीन राश्या भक्तोधृता ॥७॥ अथावकं
उत्तरां घ्रित्रयं कर्लोधनिष्ठाप्रथमं दले ॥ मकरा रामोधनिष्ठां संदलैच रातताराका

द्गजय क्रानुसारेणत्र सत्रयत्नानां वर्णाः ॥ अश्विनी तु चु चे चो ला लि लु ले लो भरण्यपि ॥ कृत्तिका स्यादइउए तु रोहिण्यो
वा वा वी इत्यथा ॥९॥ वे वो का कि मृगस्था आर्द्रा कु घ ङ छा भकीर्तिताः ॥ के को हा हि पुनर्भं स्यात् हु हे हो त्वच पुष्यभं ॥१०॥ आश्लेषा
डि डु डे डो मा मि मु मे मघा ऋयं ॥ मो टा टि टु पूर्वा स्यात् टे टो पा पि स्वरा ॥११॥ पोत्तराः पु ष ण ठा हस्तः पे पो रा रि तु चि
त्रका रु रे रो ता तथा स्वाती विशाखा तु ती तु ते तो ॥१२॥ अनुराधा ना नि नु ने ज्येष्ठा नो या यि यु भमता ॥ तथा ये यो भा भि मूलं
पूर्वाषाढा भु धा फ ढा ॥१३॥ भे भो जा जी श्रवणः खि खु खे खो श्रविष्ठा भि जित ॥ ग गि गु गे धनि
ष्ठा ॥१४॥ गो सा सि सु शतताराख्यं च भासे सो द दी भाद्र ॥ उभाद्रु थ झ ञ यथा प्रोक्ता दे दो चा चि रेवती ॥१५॥ अथ चंद्र स्पश
भाद्र भ फलं ॥ चंद्रे जन्मस्थे तुष्टिः द्वितीये धनक्षयं भवेत् ॥ तृतीये धन लाभश्च चतुर्थे रोग संभवः ॥१६॥ पंचमे कार्यता
शः षष्ठे द्रव्याप्तिमहान् ॥ सप्तमे भरपस आनहा अष्टमे मरणं ध्रुवं ॥१७॥ नवमे नैर्यं तु दशमे कार्यसंपदः ॥ एकादशे र्थ म
लाभश्च द्वादशे निविचापदः ॥१८॥ अथ कृष्णपक्षे विशेषः ॥ द्वितीयः पंचमश्चैव नवमो द्विजन्म शुभः ॥ कृष्णपक्षे
यो यं तुल्यम स्यात् प्राप्तये ॥१९॥ चंद्रस्य बलं शुक्लेन तु तारा प्राधान्यता ॥ कृष्णे तु बलं चंद्रे स्यातं तं न्यचयो चिता ॥२०॥
दक्षपक्षेषु ताराः फलं प्राहुः सदा यतः ॥ सोऽपि चाप्तेऽपि ते शांतौ गोचरे न चरेत् ॥२१॥ अथावस्य क्षेपस्य चंद्र बलं
शुभः पक्षक्षयं दुष्टे कोप द्वादो षष्ठाष्टमे ॥ कृष्णे तु शुभदं चंद्रे शुभपक्षे तु मित्रं वदेत् ॥२२॥ अथ तारा बलं ॥ जन्मदिनभा
त्पावतारा स्थान बोद्धले ॥ जन्मसंपद्विपत्क्षेमा प्रत्यरः साधकोवधः ॥२३॥ मित्रातिमित्र संज्ञे च नामतुल्य फलाश्रताः ॥
त्रि चतुष्टय नवाद्यष्टा ॥२४॥ ताराश्च क्रमतः ॥२५॥ जन्माख्याम प्रथमा ज्ञेया नैधानः स्व सा प्रकीर्तिता ॥२६॥ अ
स्या नक्षत्रके स्वसेदु सहाराणां सुजं ॥ तारांस एषां जे दाप्या वर्ने पंचाग्नि सप्तके ॥ द्वितीयचैव तत साद्य स्तुर्ये च कर
यो

स नो येनुभ्या: सर्वा: कार्य सा भवत्य केस्यत: ॥ अथ बुध तारा शुद्धानि । सप्तम्यां तारका यां चंद्रयात्स्वर्णेते वि । गुरुः स्वनो य तारा
यां पुं-च म्यां लव लंत थ्या ॥ सेया पनु स ये ताशा र ता छा कं त्रिजनम सु ॥ १८ ॥ अथ चंद्रावस्था ॥ प्रवासोथ निला मुक्ष्म मर
णं जैता स्यके ॥ राग : कि यांत थ्या सु ता गु ता चा घ जल भिभा ॥ १९ ॥ कंपं सा सु स्थित ताव स्था द्वादशे ता विधो : स्म ता ॥ ता
सां मानं सपा दै का द्र नाडि मित स्मृतं ॥ २० ॥ मेषादितः प्रवासाद्या : नामतुल्य फल प्रदः ॥ अथ तासां क्रमस्योदाहरणं ॥ मे
षराशौ प्रवासाद्या नाम्ना पक्षभोग विधौ ॥ मेषाद्या मिथुने चैव क्रमाद्वादशराशिषु ॥ २१ ॥ अथ कार्य विशेषेण बलं च
[illegible] च ॥ उद्वाहे चो सवे जीवः स्व यों स्पालु स्त्री नेत्रं संग्रामे धरणी पुत्रो विद्याभ्यासे बुधा बलिः ॥ २२ ॥ यात्रायां भा
र्गवः सोकारी सायांन्यत्रा ने श्वरः । चंद्रमा : सर्वकार्येषु प्रशस्तो गृह्यते बुधैः ॥ २३ ॥ अथ चंद्र बलेक श्रेष्ठ विशेषः ॥ शुभ श्ले
ष्म पक्षे पापा [illegible] ॥ पापग्रह गतः क्षीणो नेष्टः शुभ वर्गगाः ॥ २४ ॥ अशुभो पि शुभ श्रेष्ठ शुक्ल
लोकि [illegible] अवस्थ के [illegible] [illegible] ॥ २५ ॥ अथावस्थ के दुष्ट तिथि चंद्र तारादि तौ दानं ॥
[illegible] [illegible] यो [illegible] ॥ २६ ॥ [illegible] चंद्र तारा यां सैं
[illegible] ॥ २७ ॥ प्रति [illegible] चंद्र तारा प्रकरणं ॥ अथ शुभाशुभ प्रकरणं ॥
[illegible] कार्य [illegible] ॥ [illegible] खलो कार्य सिद्धि योगः शुभावहाः ॥ १ ॥ नं
[illegible] वासे [illegible] मंदे [illegible] ॥ २ ॥ अथ [illegible] सिद्धि यो
[illegible] ॥ [illegible] रेवती [illegible] ॥ अमृत सिद्धि योगः
[illegible] ॥ ३ ॥ [illegible] । अथ कु [illegible]
[illegible] कार्य सिद्धिदः । यथा [illegible] ॥ ४ ॥

॰४ उद्वाहे गुरुशुक्रयोर्न प्रवेशे तु कुजाग्निनि। स्यूजेत समयस्तेन प्रथालेभाग्नि शोभिनि ॥६॥ दोषमघानां

पंचम्यादितिथौ सार्द्रहस्तार्क्ष्या: कुमार्कभे योगाश्चामृतसिद्धाख्या अपि सर्वार्थसाधका: ॥५॥ अथ दोषसंघहा सोरवि
योग:। सूर्यभाद्भ्रूमेषवलतुर्थे विंशे च योद्भ्याः नवमे चंद्र नक्षत्रे रवियोग: शुभप्रद: ॥७॥ अनेक संघदोषाणां ध्वंसकोयमुदा
हृता ॥ अथ आनंदादि योगा: ॥ आनंद: कालदंडश्च धूम्राख्योथ प्रजापति:। सौम्यो ध्वांक्षध्वजश्चैव श्रीवत्सा वज्रमुद्गरौ ॥९॥
छत्रं मैत्रं भानसम्पद् मोलुंपक एव च। उत्पातमृत्युकाणाख्या: सिद्धिश्चैव शुभामृतो ॥१०॥ मुसलं गदमातंग राक्षसाश्च
चरस्थिरौ। वर्धमानो नामफला अष्टाविंशति योगका: ॥११॥ भानुवारेश्विन सत्रासाभिजित्क्षेषु सर्वभे:। भवंति क्रमशो योगा
अष्टाविंशति संख्यका: ॥१२॥ मृगाद्यार्द्रस्वात्याद्यश्लेषा कुजवासरे। हस्तादु धेनुराधा योगुरुवारे तथैव च ॥१३॥ उत्तरा
षाढत: शुक्रे शनौ तासादिन: शनौ ॥ अथोसाता दि योगचतुष्टयसाने। कुमा ... येभानां विष्कारवांतोरवौदिने। पूर्वाषाढा
भिधा चंद्रे धनिष्ठान: कुजे रुद्रि ॥१५॥ रेवत्याश्च बुधे लेथा रोहिणीतो बृहस्पतौ। पुष्यात्शुक्रे तथामंदे उत्पात भवस मो ॥१६॥
योगानाथ तीन गुसातमस्य काणाश्च सिद्धय:। अथ दुर्योगानां सा अपवादिका: ॥ यांशि मुहूर्तव आलंघ्य पंचकमादिमं। का
णमो सलयोः दैवंलस्य: पमलं बयो: ॥१७॥ एकाध कागदे सप्तवेरी भस्यो घटि स्यजेत्। सवे सर्वान् शुभेम स्युः काले तासां तादि
शसम्भवात् ॥१८॥ अथ वारनक्षत्रयोगे वा: सिद्धियोगा: ॥ मृत्युमर्के श्ववक्रांडे भौमे चोत्तरभाद्रपात्। शनि की बुधवारे तु गुरुवा
रे पुनर्वसु: ॥१९॥ उफाश्च शुक्रे शनौ स्वातौ सिद्धियोगा उदाहृता: ॥ अथ तिथिवारे स्य दुष्ट योग:। द्वादश्यर्के विधोषष्ठी भौमे सप्त
मी बुधे ॥ २॥ अष्टमी गुरौ शुक्रे नवमी रूद्रा गुरौ नवके उक्ता न: ॥२०॥ द्वादश्यर्के बुधो रूद्रा भौमे पंचव ... न य:। गुरु षष्ठ्या शुक्रे दग्धाख्या
नवमी शनौ ॥२१॥ चतुर्थ्यर्के विधौ षष्ठी द्वितीया सेष्ठ मौ तरौ नव ... शुक्रे विधुरा स्थाश्च सप्तमी कुजमंदयो: ॥२४॥ द्वा नौ षष्ठी च
भौम सप्तमी जीवे बुधे नव। कुजे दग्धाधियौर दृ: क्रकच द्वादशोभवो ॥२५॥ अतपतौरवौ सप्त संवर्तो योगई रित: ॥ इधादि हि

अथ तिथिनक्षत्रोत्सभस्साज्यो योगः। द्वि
तीया मनुराधा यां मघायां पंचमी। त्रिथिं
स्कादः [illegible] हि लयांत तो याह्न तरे स्थ
जेत ॥२५॥ नवमीं [illegible] सिकायां च स्वाति
त्रयोदशी। सजे से
हं चरादि हि लयांप सर्वो
भाद्रपदे षष्ठी ॥२६॥
अथ नक्षत्र वारे [illegible]
दुष्ट योगः ॥ नखत्रो
यम घंटः। अर्के मघा
विशाखे चंद्रे भौम रु
द्रः सिकागुरौ। आर्द्रो
भौमे शनौ रेवत्यो हि
लो भृगुवासरे ॥२७॥
यम घंटकर व्या
त्यां सर्वकार्यार्ज
नानाध्वः ॥ अथ

[illegible]

[illegible]

१३१

आनंदादियोगचक्रं

म स्वयोगः ॥ अनुराधा रवौ सोमे उत्तराषाढ संज्ञकं ॥२८॥ बुधे श्विनी म्हणो जीवे भंके श्लेषा स्मोकरः ॥ भौमे मे शतभिषक् चैव म स्व
धोगार्थ नाशकः ॥२९॥ अमृत ध योगः ॥ भौमे पर्के विधौ त्रि आजीवे चो तरफा ल्गुनी ॥ भौमे चैवोत्तराषाढा धनिष्ठा बुधवासरे ॥३०॥
शुक्रे ज्येष्ठा स्वभं मंदे स जेतृ त्रि दग्धभं ॥ अयमशुभे च आ अंत्रिवि धगांडांतं ॥ न स्व त्रमि श्चिश त्रि नांगं डांत विधं स्वजेत् ॥ नवपंचच
तुर्थीशेष कार्य धर्मघटी मितं ॥३१॥ सावमितं तं तरं कार्यो माशाव विपादि स जेत् ॥ तो चतुः स्त्रीयति ॥ ज्येष्ठाग्र लग्ने यो: संधौ रेव
ती भिभयोस्तथा ॥ आ श्लेषामघयं तरं लेनाडी चतुष्टयं ॥३२॥ अंतरेप अभीषड्ज्यो: फलंमाम्ना तुयोरपि ॥ दश म्ये कार्यो संधौ नांतघटि का तुर्य ॥३३॥ कर्क सिंहारयो मीनमेष यो तरं तथा ॥ धनुकर्कट धनु: संधौ
~~[illegible]~~
लग्न से घटी मितं ॥३४॥ अथ अधर्म याम योगः

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

१२
स.ग.

१ इत्यमौ चाप्यद्वितीयौ च स्युः । आयुष्य प्रलामे । ४२ ।

सा.

अर्धयामपृष्टिस्साऽ्या वेदसप्तद्वि पंचमाः । अथ त्रिपाद संख्याकाः क्रमशो रवि वासरात् ॥ ३६ ॥ अथ कुलिकं

रवि काल वेला यम घंटकाख्या स्साऽ्या मुहूर्ताः । मन्वर्तदस्रागार्तवेदनेत्रमिता स्सलाः । १४।१२।१०।८।६।४।२ कु

लिकास्ते रवेर्वारात् क्रमतः । ४८ कुबुधात् । पुत्रोस्ते कालवेलाख्याः ३ आसे यमघंटकाः ॥ ३९ ॥ अथ दुष्टलक्षणं ।

सला अनुर्दिताः सूर्य नवमकाद्यौ विधौ । सप्तमो मिश्रिभौमे न्दु र्यश्च आयुधपेक्षम् । ४० । षष्ठ द्वादशो को जीवेव

तुर्य नवमौ भौमौ । ४२ । अथैतेषामेव सुवा पार्श्वस्थ आद्यु साऽ्यसलाः पुनर्वाऽरम्भते । षष्ठ द्वादशास्तावन्मनु संख्य

मुहूर्तकाः । १६।१२।१०।८।१४ चं द्विधिव वसुषड्भि भ्रमनुस्वेदार्के संमिताः । बुधे वेदाग्निवस्व कमनुदिक् प्रमिता स्सलाः ॥

४।२।८।१०।१४।१२ ॥ ४४ ॥ जीवे भपाश्विनि तिथ्यांग मनुसूर्यमिताश्च ते १६।२।१४। ६।१२।१२।२ अर्के पंचांकष वेदाद्गार्के

मनु संमिताः ८।१।२।६।२।१०।१२।१४ ॥ ४५ ॥ मंदे भूले ग रूद्राव स्वगादि साम्रहूर्तकाः । १।२।११।८।१४।१२ । साऽ्याः पंचद

शांशकाः अथाऽस्तांशकाः स्सलाः इष्टमो ॥ ४६ ॥ अथ यमघंट कुलिकसलयो र्दिशावि विशेष

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	वासरः
म	वि	आ	मृ	कृ	रो	ह	यमघंट
अ	उ	ष	अ	मे	धनि	ह	मृत्युव
भ	चि	उ	पू	उत्त	श्र	ह	दग्धयामि

नक्षत्रे

साऽ्याघंट । वं अहिमागामयोर्मध्ये मग्नधे यमघंटकाः । --------- दोषकृत्केतर

असः ॥ ४७ ॥ कालिमिरे कुलिकसलाऽ्य स्वर्धयामसत सर्वतः ॥ ४८ ॥ अथ संक्रांतौ स्या

मकालः । आ यनोवसुवे साऽ्यंपर्वम मध्यपर्वस्विनं । दोषसंक्रमपरोऽपर्वपश्चा सोऽ

वनाडिकाः ॥ ४९ ॥ अथानि सर्व्यव्यव रक्षि दोषः । तेषां नां त्रितयं वारे एकस्य पृति

यत्रवेऽअ यमै श्री हिनि शेषम शुभ कर्मसु संस्रजेत् ॥ ५० ॥ धारालां त्रितयं यत्र त्रिधोरे कास्य प्रोक्तम् । त्रिपुस्य सोमि

साख्यातानन्नासामंग लाद्यु ॥ ५१ ॥ अथ मास भव्यानि धिव प्रसूतलनानि । अत्र दर्शांता मासाः ॥ चैत्रे च मीन

१२

दिनार्धयामकुलिकादिचक्रं ॥ रात्रौ कुलिकादिचक्रं ॥ ॥ [illegible] आदि [illegible] पुस वै स [illegible] ॥ पूर्णिमा [illegible] मेष [illegible] रात्रौ [illegible] ॥

र	चं	मं	बु	गु	शु	श	
५	७	२	५	४	३	६	अर्धयाम
[illegible]	[illegible]	[illegible]	६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	कुलिक
६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	कंटक
८	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	कालवेल
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	यमघंट
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	दुःस्थल

	र	चं	मं	बु	गु	शु	श
अर्धयाम	४	३	२	१	७	६	५
कुलिक	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	१	८
कंटक	५	२	१	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
कालवेल	७	[illegible]	३	७	[illegible]	[illegible]	[illegible]
यमघंट	१	७	५	३	१	[illegible]	[illegible]
दुःस्थल	०	०	०	०	०	०	०

	र	चं	मं	बु	गु	शु	श
कुलिक	६	४	२	४	[illegible]	५	७
कंटक	७	६	३	२	२	१	८
कालवेल	८	८	[illegible]	[illegible]	[illegible]	५	[illegible]
यमघंट	[illegible]	९	६	५	९	८	८
दुःस्थल	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	०	[illegible]	०	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

मत्स्याच वैशाखे ब्राह्मी तिथिः ॥ श्रावणे द्वितीये चमाद्रे भजेत् संमिते ॥ [illegible] ॥ [illegible] कादशी शेषे यमाद्ये चमार्गे पे ॥ चतुर्थी पंचमी पौषे भुस्मास्ता: पक्षयोर्द्वयोः ॥ [illegible] ॥ कार्तिके पंचमी रस्मात् तथा शुक्ला चतुर्दशी ॥ आषाढे च [illegible] सप्तमी शुक्ल पक्षे तु सप्तमी ॥ [illegible] ॥ चतुर्थी फाल्गुने रस्मास्य शुक्लपक्षे तु दीधका ॥ ज्येष्ठे चतुर्दशी रस्माभ्य शुक्ले चैव त्रयोदशी ॥ [illegible] ॥ रस्माच्च पंचमी माघे षष्ठी शुक्ले प्रकीर्तिता ॥ शून्यमासश्च मासानां यथा ॥ अथ मास शून्य नक्षत्राणि ॥ अश्विनी रोहिणी चैत्रे चित्रा स्वाती च माधवे ॥ ज्येष्ठे पुष्या नु तत् [illegible] अभिजिते शुचौ ॥ [illegible] ॥ श्रावणे श्रवणो धनिष्ठा भाद्रपदे [illegible] अश्विने रेवती [illegible] कार्तिके कृत्तिका मघा ॥ ५८ ॥ मार्गे चित्रा विशाखा च पौषे चार्द्रा [illegible] ॥ फाल्गुने भरणी ज्येष्ठा माघे मूलं श्रवस्तथा ॥ ५९ ॥ एतान्यमास श्शून्यानि भानि प्रोक्तानि कोविदैः ॥ अथ मास श्शून्यराशयः ॥ कुंभो मीनो वृषश्चैव मिथुनो मेष एव च ॥ [illegible] तुला [illegible] वृश्चिकः कर्कसिंहकौ ॥ ६० ॥ चैत्रादि शून्यमासे तु कथिता: शून्यराशयः ॥ अथ [illegible] नक्षत्राणि ॥ आषोत्तरा तु लाव [illegible]

घे मगशिरं ह को । पं चमे मिथुनं कन्या सप्तम्यां सप्तम्यां कर्कं दे धनुः ॥ ६४ ॥ एकादश्यां धनुर्मीनौ नवम्यां सिंहकर्कटौ
[illegible] मीनौ त्रयोदश्यां [illegible] लग्नानि दग्धसंज्ञाः ॥ ६५ ॥ अथ [illegible] तिथ्यादि योगे [illegible] सायामाह ॥ न
तिथि [illegible] लग्नानि मासशून्या तिथ्यादि [illegible] संज्ञे [illegible] शुभे [illegible] ॥ ६६ ॥ अथ कुयोगनाम
[illegible] ॥ तिथि [illegible] भे [illegible] तिथ आ [illegible] रवचो संज्ञेत
॥ ६७ ॥ [illegible] ॥ ३ सात म [illegible] ॥ ६८ ॥
[illegible] ॥ ६९ ॥ यात्रापि [illegible] कार्ये
[illegible] लग्न [illegible] कुयोगाः सिद्धियोग [illegible] ॥ ७० ॥ सुयोगा [illegible] कार्ये सि
प्र [illegible] शुभावहाः ॥ [illegible] पुष्करयमलयोगौ ॥ [illegible] तिथ्यादि [illegible] चेत् [illegible] मा [illegible] भं ति

चै	वै	ज्ये	आ	श्रा	भा	आ	का	मा	पौ	मा	फा
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	१४	३२	२	८	३
१	११	११	८	[illegible]	[illegible]	[illegible]	१	१८	[illegible]	५	४
[illegible]	११	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	आ	भ	भ
अ / मू	चि / स्वा	पुष्य	पुष्य	श्ले / पुष्य	सा	पूर्भा	म	[illegible]	अ	[illegible]	उभा
१	११	१	३	१	८	८	५	८	४	१०	५

दुष्टकूपपक्ष
[illegible] ति
[illegible] नक्षत्र
[illegible]

[illegible] पुष्कर योगो [illegible] पादभे ॥ ७१ ॥ [illegible] शुभे [illegible] गुणसर्वे [illegible] ॥ ७२ ॥

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
म	म	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	वा चोत्तरशं ॥ ७३ ॥

अथ सुयोगाः [illegible] शुभाशुभयोगाः ॥ [illegible]

...पुष्य हस्तश्चार्द्रा मैत्रं चैव सिद्धियोगाः समे स्मृताः ॥७५॥ विशाखा भरणी सार्पं मघा मैत्रानुराधिके ... सप्तमी द्वादशी च
... चतुर्दशी ॥७६॥ चंद्रे च श्रवणः पुष्यो अनुराधा च रोहिणी मृगः ॥ ... नवमी ... सिद्धियोगाः शुभावहाः
॥७७॥ पूर्वाषाढा ... त्रीणि ... विशाखा ... सोमे चैव ... षष्ठी ... ॥७८॥ भौमे श्लेषाश्विनी
मूलं मृगशीर्षं ... तृतीया ... षष्ठी ॥ सिद्धि ... बुधे ॥७९॥ उत्तराषाढा ... धनिष्ठा ... तथा ॥
... बुधः पुष्यानुराधा ... रोहिणी मृगाः ॥ द्वितीया सप्तमी चैव
... ॥८०॥ धनिष्ठा भरणी मूलं ... रेवती ... बुधे ... ॥८१॥
... पुनर्वसु ॥ रेवती ... ॥८१॥ जीवे ...
... ॥ ... ॥८०॥ शुक्रे पूर्वा ... चित्रा रेवती पुनर्वसु ॥ श्रवण ...
... ॥ ... तथा ॥८१॥ भार्गवे रोहिणी ज्येष्ठा ... श्लेषा मघा ... ॥ द्वितीया सप्तमी चैव ... सर्व
... ॥८२॥ ... स्वाती श्रवः पूर्वाफाल्गुनी रोहिणी मृगाः ॥ चतुर्थी ... चतुर्दशी ॥८३॥ पूर्वाषाढा च
... उत्तराफाल्गुनी षष्ठी ... सप्तमी ... ॥८४॥ इति श्री मुहूर्तगणपतौ शुभाशुभप्र
करणं ॥ अथ ... ॥ ... संक्रमात् ।
॥१॥ ... मासांश्च ... ॥ ... ॥२॥ ... भि
... मासे ... भास्करे ।
... ॥ ... ॥
... ॥५॥

१४
स्या

चंद्रपापयुतं लग्नमंशं वा कुंभ बांशकं। जन्मराशिविलग्नाभ्यां नधमं लग्नमेव वा॥७॥ दिनमेकं तु मासांते नक्षत्रां
ते घटीद्वयं। परमेकं तु तिथ्यंते लग्नांते घटिकार्धकं॥ त्रिशाख्या रव्याना उभाभानां पातमेकार्गलं तथा। [illegible]
कं त्रिसाभं च लग्ने षोडितुमर्हसि॥९॥ दिनार्धं च रजन्यर्धं संध्यो न पलं त्यजेत्॥ मलमासं च वैधृत्या सुबाल
वार्धभमेव च॥१०॥ जन्मेषा स्तंभनो भंगं स्तंभं मातुर्नाशनं। रोगे सा [illegible] निषेधेवतानि संत्यजेत्॥११॥
इति श्री [illegible] सान्यप्रकरणं॥ अथ लग्नप्रकरणं॥ मेषो वृषो मिथुनं कर्कः सिंहो [illegible] कन्या तुलाख्या वृश्चि
कोपश्चैवी मकरः कुंभमीनकौ॥१॥ राश्याय स्त्रक्रमाद्वे तेषु स्थिरा क्रूरसौम्यकौ॥ मेषप्रभा: स्थिरा द्विस्वभा
वः क्रमाल्लग्न:॥२॥ पृष्ठोदया धनुर्मेषो मकरो वृषकर्कटौ। उभयोदयवान्मीनस्ततो न्ये मस्तकोदये॥३॥ मेषादि
धनुर्युग्मं कर्कनक्षत्रावला:। दिवाबला स्तेभ्यो न्ये स्वस्वकाले बलाधिकः॥४॥ अथ राशिस्वामिनः॥ मेषवृ
श्चिकयोर्भौमो बुधो मिथुनकन्ययो:। तुलावृषभयो: शुक्र: कर्कटस्य तु चंद्रमा॥५॥ सिंहस्याधिपति: सूर्य: श
निर्मकरकुंभयो:। धनुर्मीनभयोर्जीवः [illegible] स्वरसा:॥६॥ अथ ग्रहो आजि। मेषवृषभस्थानकर्क
या कर्कि सुषास्तु ला॥ सूर्यादीनां क्रमाद्वे [illegible]॥७॥ परमो [illegible] सूर्याद्रि [illegible] गजाक्षि
न:। बालवद्धा: [illegible] क्रमात्॥८॥ [illegible] अथ नीचं। सूर्यादीनां जनुर्नीच
स्थो [illegible] अभं स्मरेत्॥९॥ अथ मूलत्रिकोणे॥ सिंहो वृषभमेषाख्य
कन्या [illegible] क्रमात्॥१०॥ अथ मेषादि [illegible]
तुकमौलि [illegible] संचैतन्मेष [illegible] ॥११॥ [illegible] कूपादिकं दानं। श्रीराम।

१४

187

ग्रहप्रवेश उद्वाहः । सिंहदेन हृष्योदये ॥१३॥ कन्यागतथा विलेनं यत्कार्यं तपभोक्तिनं । तत्सर्वं मिथुने प्रोक्तं हरशाङ्कश्च वि

नपद्मले ॥१४॥ आश्विनपनमे दान्वपौषिकं चरकर्मच । वापीकूपतडागादि कर्म मिथुनं बुधैः ॥१४॥ राजसेवा कृषिः

पुण्यं परस्वेलोवाणिज्यपथ्यः । स्वेदोसिद्धिर्गतेन सर्वं मेषलग्नो नितं वयत ॥१५॥ भद्रपलाका सविहारमोषपपौषि

कं तप्पा । चरस्थिरांवयत्सं वित्रन्या लग्ने प्रसिध्यति ॥१६॥ धालिप्रांकर्षणं मे या याश्रभां डुतु लाभयं तुलालग्ने

समारभ्याणि सुखभिरसवदेहिभिः ॥१७॥ राजसेवाभिषेकौ च साहसं संस्करणं तथा । उपं बाथीस्थिरं कर्म कर्तव्यं तत्र

सिंहस्थे ॥१८॥ उद्वाहः पौषिकं यात्रा आधारं नानापरिग्रहे । धनुर्लग्ने तु कर्म [illegible] सर्वसिद्धिभिः ॥१९॥ दारी चतुष्पदे

कृत्य यं भसो वं पमो सर्वं ॥ तथा [illegible] सोम [illegible] ॥२०॥ जीवो निसंग्रहो मे [illegible] शालिमादि

कं । तथा [illegible] कुर्वीत सदा सुधीः ॥२१॥ उद्वाहः [illegible] पश्चकर्माणि कार्यं

चमीनलग्ने प्रकीर्तितं ॥२२॥ मेषादिष्वेषु [illegible] । पापैर्हीन [illegible] नेतव्या ॥२३॥

अथ ग्रहवर्गाः ॥ [illegible] ॥२४॥ त्रिंशांशस्य

[illegible] ॥२५॥ द्वादशांशो [illegible]

[illegible] ॥२६॥ चंद्रभान्वोः समे होरे वृषभे [illegible] चंद्रयोः ।

[illegible] ॥२७॥ [illegible]

[illegible] ॥२८॥ [illegible]

[illegible] ॥२९॥ विषमर्क्षे बालाकुमार [illegible]

[illegible] क्रमात् ॥

सौ भार्की ऽपि तच्छुभाः लग्नेषु केन्द्रस्थाः पापा दुष्टाः कीर्तिताः ॥३१॥ सप्तमस्थे तु ... बालत्वमंशकाः ५।६।८।५।५ ...
सौम्या भिन्ना मंद भौमार्का नवयथाक्रमात् ॥३२॥ अथ तत्काले दुष्टा ग्रहाभावसंज्ञा । ... सहोत्थायुष्य सुहृत्सु आदित्यो वि
तः । त्रिधनं धर्मकर्मार्य व्यय भावा स्तनो क्रमात् ॥३३॥ केंद्रं पणफरं चापोक्लिमं लग्नात्पुनः पुनः । नवमं पंचमं स्थानं त्रि
कोणं कोणमित्यपि ॥३४॥ त्रिरष्टौ कादशं षष्ठं प्राहुर्चोपचयाख्यं । आपि त्रं सप्तमं च नेष्टं लं चमदनाभिदं ॥३५॥ ति
पक्षं तु शुभदं ... स्यात्ततोऽयं ... चतुष्कं तु ... संरूपं शुभमथाष्टमं ॥३६॥ अथ वर्गोत्तमनवांशाः ॥ आ
द्यश्चरेन ... स्यात्स्थिरे स्यात्तु पंचमः । नवमो द्विस्वभावाख्ये शुभवर्गोत्तमो ऽलयं ॥३७॥ अथ साधारणशुभकार्यबल
न ... बलं सर्वेषु शुभकार्येषु नेष्यते ... वा ॥३८॥ लग्ने पापाः हितो सौम्याः पापाः केंद्र त्रिकोणगाः ॥३९॥ सौ
म्याः केंद्रत्रिकोणस्थाः पापास्त्रिषडायगाः । ते सर्वे ऽपि शुभाः ... श्रेष्ठाः स्युः शुभकर्मणि ॥४०॥ भाव स्थानि तनास्मो
मो ... बलाधिकः । स्वं स्वं फलं निजं धत्ते अस्तापापेषु तेषु स्थिति ॥४०॥ लग्नेषु ... स्थान स्थिते
... शुभ ... तिथि वारेषु कार्याः सर्वाः शुभाः क्रियाः ॥४१॥ इति सामान्यतः ... लग्नबलादिकं । विशेष ...
... स्तु ... ॥४२॥ इति श्री... लग्नप्रकरणं ॥ अथ वस्त्रालंकारधारणादि ... मुहूर्तप्रकरणं ॥१
... स्तौ ... ॥ पुष्ये पुनर्वसौ रोहिण्यां शुभे ऽश्विन्यां ॥१॥ बुधगुरुशुक्रे
अथ ... वस्त्रालंकारधारणं हस्ताद्विपंचके पुष्ये ... रेवतीद्वये । ... शुभाः ॥२॥ ... स्वर्णाद्याभरणादि
धारे पुनर्नवानां वस्त्रधारणं । सौवर्णे ... ॥ ... गुरौ सौ
... भौमे ... बुधे धनं ...
... नवानां वस्त्रधारणात् । नक्षत्रफलं ... स्यात्तिरस्थाश्विन्यां भर
ण्यां ... नवानां ॥

कृत्तिकासु भयं कुर्याद्रोहिण्यां सर्वसंपदः ॥६॥ मृगे मूषकभीतिः स्यादार्द्रायां निधनं भवेत् ॥ पुनर्वसौ तथा पुष्ये धनध-
र्मभद्रो सद्वः ॥७॥ आश्लेषायां भवेद्रोगो मघायां मरणं भवेत् ॥ पूर्वाभ्यां तु परयां तु नराणां धनागमः ॥८॥ कर्मसिद्धि-
स्तु हस्ते च चित्रायां विविध संपदः । मिष्टभोजनं स्वातौ विशाखा आनंददायिनी ॥९॥ मित्राग्नि तु राधायां ज्येष्ठायां
वाससो हानिः । जलपूर्तिस्तु मूले स्यात् पूर्वाषाढा निरोगदा ॥१०॥ मिष्टान्नदोत्तराषाढा श्रवणे नयनामयः । धना-
गमो धनिष्ठायां वेधे भिषक् [illegible] ॥११॥ पूर्वाभाद्रे जलाद्भीतिरुत्तरायां धनागमः ॥ रेवत्यां धारितं रत्नं वस्त्राभ-
रणधारणात् ॥१२॥ अथ वस्त्राभरणादि धारणे तिथ्यादि निषेधः ॥ अश्विन्यां धनिष्ठायां रेवत्यां करपंचके ।
सुवर्णं प्रवालं रत्नं वस्त्राणां धारणं शुभम् ॥१३॥ अथ कर्णवेधादि मुहूर्तः । चित्रा वसु त्र्येष्विन्दु मा धनिष्ठा रेवती
मृगे । शुक्रे [illegible] कर्णवेधे [illegible] जन यो [illegible] ॥१४॥ अथ सौभाग्य वस्त्रानिषेधः । रोहिण्यां उत्तरे पुष्ये पुनर्वसौ वारुणे च ।
नारद [illegible] शुभाभ्यां [illegible] ॥१५॥ अथ नववस्त्र पतौ फलं । वाससोनून भागौ चतुष्कोणेषु देवताः । मध्य-
[illegible] स्थितं रक्षो निर्ऋते [illegible] ॥१६॥ [illegible] नववस्त्र [illegible] लिप्ते [illegible] मादिभिः । [illegible] अशुभं
देवनंदिता [illegible] ॥१७॥ सर्वं [illegible] वस्त्रे [illegible] पाडु [illegible] अथ [illegible] पि [illegible] धारणं ॥ [illegible] सार्पितं
[illegible] धार्यं [illegible] ॥१८॥ अथ नववस्त्र पीतं [illegible] वस्त्र धारणं ।
[illegible] धार्यं [illegible] ॥१९॥ अथ [illegible] नीलं । पुनर्भूप
[illegible] ॥२०॥ [illegible] र्ये
[illegible] ॥२१॥ अथ [illegible] आश्विनी [illegible] श्रवण [illegible] ।

९८८
मु.म.ग.

र्यौ अश्वे पुनर्वसौ स्वाति रुक्ष्ये मृगाभिधे ॥१७॥ रवौ चन्द्रे गुरौ भार्गवे धौ श्रेयं वसनं जनैः ॥ अथ रक्तजं वस्त्रं नीलवस्त्रो
हिते [illegible] पुष्ये बो रपि । [illegible] धारये द्रामजाबरं ॥१८॥ अथ सतुलकं चु [illegible] धारणं । पुष्यान्तरनुरा
धां स [illegible] भिषम्यस्यथा । रोहिण्यां गुरुस्तु [illegible] दुर्गा [illegible] ॥१९॥ अथ सुवर्णरजतमिश्रीततन्तुमयवस्त्रप
रिधानं । सुवर्णतन्तुमिश्रं वा [illegible] धार्यं रवौ कुजे । [illegible] धारणे [illegible] ॥२०॥ अथ वस्त्रनिर्माणं । रो
हिण्यां [illegible] यथा [illegible] ॥२१॥ अथ कुसुंबादिवस्त्ररंजनं । पुन
र्वसु [illegible] रंजनं शुभं ॥२२॥ अथ [illegible] मृगाश्विरानुराधा
श्विपुष्यां [illegible] ॥२३॥ अथ वस्त्रक्षालनं । पुनर्वसु [illegible]
[illegible] ॥२४॥ [illegible] पर्वे च वस्त्राणि क्षालयेद्द्विजः [illegible]
मा । अथ उपानत्संधिधानं चर्म [illegible] ॥२५॥ [illegible]
[illegible] उपानत्संधिधानं च चर्मकर्म [illegible] ॥२६॥ अथ वितानतुलि [illegible] धानादि [illegible] वितानवधनं
[illegible] ॥२७॥ अथ वस्त्रभय
[illegible] ॥२८॥ अथ पुंगवभो
[illegible] पुष्या
[illegible] ॥२९॥ पुनर्वसु [illegible]
[illegible] ॥३०॥ अथ [illegible]
[illegible] तिद्वये ।

४

॥९६॥

मृगत्रये[illegible]पुष्ये पुनर्वसु स्वातीश्रवणयोः ॥७८॥ अथ [illegible] घटने। हस्ति कार्ये अश्वे हस्तपंचके रेवतीद्वये। श्रव
त्रये पुनर्वस्वोः पुष्यभेषो तथा [illegible] ॥७९॥ [illegible] अथ [illegible] भयमुक्ता [illegible] मुक्ता [illegible]
निर्मलं। [illegible] रेवत्याश्विनी [illegible] कार्तिका। [illegible] मुक्ता यदि संवत ॥८०॥ अथ [illegible]
भोगः। [illegible] हस्तात्रितये रेवति द्वये। श्रवणत्रितये पुष्ये पुनर्वसु [illegible] ॥८१॥ [illegible]
[illegible] भोजनादि [illegible] ॥८२॥ अथ [illegible] कर्म। श्रवणत्रितये हस्तत्रितये [illegible]
ये। [illegible] तथा ॥८३॥ [illegible] भौमं [illegible] अनुराधा [illegible] चैव
[illegible] ॥८४॥ अथ क्षौर [illegible] भानुर्मासं। [illegible] सप्तभौमे [illegible] वर्षये
धनः [illegible] मासान् [illegible] ॥८५॥ [illegible] क्षौरे [illegible] ॥ अथ क्षौर [illegible]
[illegible] सजेत। [illegible] क्षौरे [illegible] सर्वदा ॥८६॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥८७॥ [illegible]
[illegible] क्षौरमाचरेत। [illegible] जीवति ॥८८॥ अथ क्षौर [illegible]
[illegible] मुंडनं सर्वभेष्वपि ॥८९॥ अथ [illegible] कर्म।
[illegible] समारभ्य [illegible] ॥९०॥ अथ [illegible]
[illegible] क्षौरकर्म [illegible] ॥९१॥ अथ क्षौर निषेधः। [illegible]
[illegible] ॥९२॥ [illegible]
[illegible] क्षुरकर्म [illegible] ॥९३॥ [illegible]
[illegible] ॥

॥१७१
मु॰ ग॰

अथ क्षुरकर्म लिख्यते ॥ [illegible] पुनर्वसु मृगशिर [illegible] चित्रा [illegible] इति [illegible] श्रवण [illegible] विधौ भवति कल्याणं ॥५५॥ अथ विद्यारंभः ॥ मृगादि पंच [illegible] हस्तादि त्रिषु [illegible] शुभे । श्रवणत्रय [illegible] प्रशस्त [illegible] ॥५६॥ विद्यारंभे गुरु [illegible] पुनर्वसु [illegible] ॥५७॥ अथ [illegible] तारंभः ॥ [illegible] ॥५८॥ अथ [illegible] रणारंभः ॥ रोहिणी पुनर्वसु [illegible] ॥५९॥ अथ [illegible] रंभः ॥ श्रुत्तरे रोहिणी हस्ता [illegible] पुष्ये [illegible] ॥६०॥ अथ धर्म [illegible] रंभः ॥ हस्तादि [illegible] पुष्ये पुनर्वसु श्रवणे [illegible] ॥६१॥ अथ [illegible] विद्यारंभः ॥ हस्तत्रये पंच [illegible] पुष्ये [illegible] ॥६२॥ [illegible] पुनर्वसु श्रवण [illegible] ॥६३॥ अथ [illegible] पारसीतु [illegible] ॥ अथ [illegible] ॥ [illegible] पुनर्वसु [illegible] ॥६४॥ [illegible] स्थिर [illegible] ॥ [illegible] ॥६५॥ [illegible] ॥६६॥ अथ [illegible] विद्यारंभः ॥ हस्तत्रये [illegible] ॥ [illegible] पुष्ये पुनर्वसु [illegible] ॥६७॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥७०॥ अथ [illegible] पुष्य [illegible] ॥ [illegible] ॥ हस्त [illegible] पुष्ये [illegible] शुभवासरे ॥७१॥ [illegible] ॥७२॥

१७१२

अथघास ग्रहसि संग्रहः ॥ उत्तरसु चयोहिल्यां दास सद हस्त्यादि संग्रहः ॥ ७२ ॥ अथ पुरा सांत उत्तरा चाम सिंहासनादि कर्म ॥ चा
म संध्व त्रयो लादि ९ विसिंहासनादि कं ॥ पद्माभिषेक भे सर्वं देह आरोपणे हस्ति ॥ ७२ ॥ अथ मुद्रा करणं ॥ श्रुत रेवा
नुराधायां श्रवणाभिजये तथा ॥ पुनर्वसु कृत हस्त त्रये रेवति मृगे ॥ ७३ ॥ मार्गशीर्षे च शोहल धाम प्राप्य चर्मा
ल्ले ॥ ततो यायो अयोद्द ...याद मासद[illegible] मालतथा ॥ ७४ ॥ सर्वसुधा नेभर सोम मुद्रा कार्यं शुभप्रदा ॥ अथाजाश्वा
यारोहलो ॥ रेवति मृग लेह स्वत्रये कर्णे त्रये मघा ॥ पुनर्वसु कृ कुर्वीत निर्भौमा मासे ॥ ७५ ॥ गजाश्वस्य पुरस्तानां
मायोहं च शुभोन्नत्यो ॥ अथाश्वि[illegible]कारोहलं तत्र सा ॥ उ नराद्य वतीसु गम भिभेद स्वाति भि भवाद ॥ पुनर्वस्वो स्त्याधु
त्रेतुराधा पादितये मघा ॥ ७७ ॥ तेहि लोको [illegible] का याद्युसकृत्ने घट नं तथा ॥ अथाजकर्म ॥ श्रवणादि त्रये हस्तत्रये
वारे वतीकृये ॥ मोपुष्य तु राधायां रोहिण्यां सुतोत्तरा तथा ॥ ७९ ॥ पुनर्वस्वोः शुभे वारे गज कार्यं शनौ दिने ॥ अथ गज
स्यां कुर्यात् ॥ शुभे वारे शुभे लग्ने शुभांशे शोभने तिथौ ॥ अंकुरा ... कारि[illegible] लं ... शनौ दिने ॥ ८० ॥ अश्वा
घे हस्ते ॥ शुभे हि नित्य याह स्तपा ... ष्ठा रेवती मृगे पुनर्वसु कृये स्वाती यच्चैर्गो शीर्षे शतताभिधे ॥ ८१ ॥ वर्जयित्वा कुजादि
क्षौम भ्य कार्यं शुभावहं ॥ अथ पर्यादि निर्माणं ॥ श्रवणे ... लभेद हस्तपुष्ये मूले मृगोत्तमे ॥ पुनर्वस्वोर्गजाश्वादीप
स्यालक रणे शुभं ॥ ८४ ॥ अथाश्व स्य निकोष कर्मा ॥ यो लोके सुर कर्मादि विप्ता वद्यातु भादिषु ॥ घासग्रासा
हस्त सर्वे नाथानो कृत्वे पुजाजनो ॥ ८५ ॥ अथ हय कर्म ॥ पुष्य पुनर्वसु श्रेष्ठानुराधा रेवती कृये ॥ श्रवणादि त्रिभेद
हस्त चित्रे ये रोहिणिषु गो ॥ ८६ ॥ सार्के सौम्यादि ने सौम्य बले नेत्र कर्म सत ॥ ८७ ॥ अथ पवर्ह्य घटनं ॥ स्नान कातु
चिन्त्रा वायां भौमार्के शनि वासरे ॥ तत्कृत्ने घटितं नत्र हस्तो रूपाणां जयदायकं ॥ ८८ ॥ अथ कर्मस्य पायनं ॥ पुनर्वसु कृ
चेहस्ते चित्रायां रोहिणी कृये ॥ विशाखादि त्रये कुर्यात् श्रुत रेवति कृये ॥ ८९ ॥ अरि सांदर्श तिथौ सर्वे शुक्रे जीव
दिने नभ्या ॥

कृ ॥

श्रा

194

सभाहधुरिकास्वर्णे कुन्तशस्त्रादिधारणं ॥८८॥ अथ धनुर्विद्यारंभः ॥ अनुराधायघासुच्यमृगशीर्षे भैतिथौ ॥ ध
नुर्विद्यादि कर्तव्यं गुरुस्वास्थ्ये शुभवासरे ॥८९॥ सर्वशस्त्राभ्यासः ॥ हस्तत्रयोत्तरे मित्रे पुनर्भे श्वपुष्ययोः ॥ शुभ
हे विधुधे रवौ भौमे गुरौ नाडी शस्त्रं समभ्यसेद्बुधः ॥९०॥ अथाग्निशस्त्रघटने धारणं च ॥ कृत्तिकास्वातिहस्ते मघाश्लेषा
भिनीभणे । मूलार्द्रा भरणी ज्येष्ठा मृगे क्रूरवासरे ॥९१॥ घटने धारणं प्रोक्तं शस्त्राग्न्यस्त्रशोधनं ॥ अथ शालि
कान्यशस्त्र धरस्य ॥ आश्लेषा स्वाति का मूल ज्येष्ठा पूर्वा भरणी श्रवे । पश्चहस्त चतुष्के च पुनर्वसु मघाभिधे ॥९२॥ हिका
जयसुपापाहे नालिकाद्या विधिः शुभः ॥ अथ नागे चौर बधनताडने च । ज्येष्ठा पूर्वा भरणी पश्चमे मिलाश्लेषा मघा र
यक्रूरके पुले लग्ने क्रूरमदारवासरे ॥९३॥ शत्रूणां बंधनं कुर्यात्स्वशाभिस्ताडनं तथा ॥ अथ राज्य संधिः ॥ अ
नुराधा मघा सुपुष्य तिष्य पूर्वे तैतिलाभिधे । उग्रे संहस्तिज्योत्स्नामाद्वारत्रयासं धि विध्यते ॥९४॥ अथ मघा पाथः ॥ मू
ताड़ी शतभं ज्येष्ठा पश्चमे श्लेषा मघा सु च । भरण्या क्रूरवारे च मध्याम मैत्रिकं बुधे ॥९५॥ अथ माहक्तमस्त
तं ॥ आर्द्रा श्लेषा मघा पश्चमे ज्येष्ठा मस्तकता ताभिधेः भरण्या सुदिने मंदे लग्ने यान मारकं मधु ॥९६॥ अथ नवाग
नाभोगः ॥ प्रथमा दिगमः शस्त्रान नव ध्वा शुभे हनि । गर्भाधाने न हस्ते त्रिशस्ते ज्योत्स्नाकरे तिथौ ॥९८॥ अथ नट
नो तन सारंभः ॥ रेवत्यामनुराधायां धनिष्ठाहस्त्ये च करे । रोहिणी युगले पुष्ये शुभे गीतनर्तने ॥९९॥ अथ
नत्रैकीवस्य ॥ मघार्द्रा रोहिणी पुष्ये पुनर्भे श्रवणत्रये । चित्रात्रयेनतराम कै धस्प सहार जीवितं ॥१००॥ अथ
दुर्दुमित्वं दंगादि करवाद्यारहस्तत्रये तु राधा सोत्तर संयुगे शुभे ॥ अश्व त्रयेषु मैत्रे शुभे पर्णी जयासु च ॥१०१॥
मुभं दुं दुमिने र्भौ नरकरवाद्य समोदिते । अथ मृगमादि मुरवधाम ज्येष्ठा द्रा भरणी मूल पूर्वा श्लेषा मघासु
चारि केताविक्षिप्र पापाहे मुरवधाम मशुस्यते ॥१०२॥ अथ मरणयो । आश्लेषा भरणी पश्च ज्येष्ठा द्रा स्वाति मूल भे ।

विशाखा स्वात्यां च पार्थेन्द्रे सायादा स्वेदकं नृपः ॥७॥ अथ जलयत्रमार्गविद्याः पूर्वाश्लेषा मघा मूले शतं पुष्ये ध्रुवे ऽश्विनि ॥ ह
स्ते मैत्रे विशुद्धे वारे जलयंत्रकर्म [illegible] याम्युभा ॥५॥ अथ वापीकूपतडागादीनामारंभः ॥ अनुराधा मघा हस्ते रेवती पूर्वत्रय
ये ॥ रोहिणी धनिष्ठा पुष्ये प्रतिष्ठा त्वत्र चैत्रमाः ॥६॥ पूर्वाषाढा भिषभे च शुभं मासि शुभे दिने ॥ वापी कूपतडागादीनामारंभः
कृत्तिका नो शुभे ॥७॥ अथ वरस्य कन्यादर्शनं नाम कृत्यं ॥ हस्तमित्रे श्रवणाम्बु अनुराधा भवे तद्वये ॥ विशाखा स्वाती रेवती पुष्य खा
रामो नम [illegible] मे स्वाती ॥८॥ अथ नौका कृत्यं ॥ ज्येष्ठा मघा विशाखा स्वाती रोहिणी भरणी द्वयं ॥ आश्लेषा चाश्विनी याम्य नक्ष
त्रे [illegible] सुरो भगो ॥९॥ संक्रान्ते सप्तनौका नौघटनं तारणं शुभं ॥ अथ सामान्तः पंचकस्य रक्षा च ॥ सप्तकोष्ठमी मघादि
ह्नां रोहिणी मुक्त शाश्वयं ॥ वेश्यारभ्यं भवनं भौमं पञ्चलो सर्वकर्म च ॥११॥ ध्रुवे मृगभिन्नीमो वापि स्वात्यां निजयोग्निभं ॥ अ
थो पूर्वाद्या [illegible] कृत्यं ॥ धनिष्ठा द्वितये पूर्वाषाढादितिर्यं प्रमुखो तु ॥ अजा धनु माहिषो च पानां कृत्ये वा भवतरो ध्रुवो ॥१२॥
अथ मन्त्रादि यन्त्राद्यभिषेको कृत्यं ॥ ज्येष्ठा स्वाती स्विनी पुष्य पुनर्भे रोहिणी करे ॥ उत्तरासु शुभं कृत्यं संगीतावनवादि
त्रां ॥१३॥ अथ नवरत्नीकृत्यं ॥ ज्येष्ठार्द्रा रोहिणी हस्ते चित्रा स्वाती पुष्य भे विभे ॥ कुर्याद् धाम्य पुष्याना नारत्न नवरत्न च
जौ रत्नं ॥१४॥ अथ पशुकृत्यं ॥ शुभाह सर्वोत्तर्यं कृमु रेवती पूर्व मुख्ये पिभे ॥ सादि [illegible] मुस्त्याना पश्चिला ॥ प
समुत्तमं ॥१६॥ अथ पशूनां क्रयविक्रयो ॥ विशाखा वारे [illegible] पुष्य प्रतिष्ठा रवति भिभे ॥ हस्ते पुनर्वसु ज्येष्ठा पशूनां
क्रयविक्रयो ॥१७॥ अथ सर्वक्रयः ॥ विशाखा स्वाती विशाखा श्लेषा भरणी पूर्वी [illegible] ॥ विक्रयः शतिभा रेवत्यु क्र
यो [illegible] क्रयः शुभः ॥१८॥ अथ गृहाश्रयादि [illegible] क्रयो ॥ जो [illegible] कृत्तिका सु [illegible] पुनर्भी श्लेषाम
घा [illegible] नृपेतेषा ॥ पुनर्भे पुत्रमजा [illegible] कुर्यात्पुनः ॥१९॥ अथ वालिनं ॥ अनुराधोत्तरा
पुष्ये रेवती रोहिणी [illegible] हस्तोत्तरा अश्विनी पुष्यो [illegible] शुभो ॥२०॥ अथ [illegible] आदि [illegible] हस्ते पु
ष्ये [illegible] नक्षत्रे चि [illegible] ॥ पुनर्भे श्रवणाख्या यां [illegible] ॥२१॥ अथ [illegible] पुत्रस्यात्रे
स्थापनं ॥

धनिष्ठे श्रोत्रा [illegible] सर्षपादाभिषेकं शुभे। रोहिण्यां च [illegible] मोस्थापनं शुभमीरितं ॥२३॥ अथ हलप्रयोगः॥ अ
श्विन्यादि त्रयेचित्रा चतुष्के त्वादितिद्वये। पुनर्वसौ मघे पुष्ये शुभो हलप्रयोगकः ॥२४॥ संक्रान्तौ रिक्तियोगे तु हस्त सूर्य
विभौमसौ। नव मासं हलायस्यां नन्दयेत्तन्न शस्यं भवेत्त ॥२५॥ मूलाद्यं रेवती कुजे कुथे सन्ते [illegible] वे बुधे। अथ धान्यवि
क्रयः। रोहिण्यां निःक्षेपोनस्य भनिष्ठा शतभो त्तरो ॥२६॥ अथ रसोपहः। रससंग्रहणं श्रेष्ठं तो याश्विन्यादितु पुअ
यश्च अर्थे धान्य प्रयोगः। विशाखाद्वयरोहिणी ज्येष्ठा पुनर्भरण्यां च शस्तं प्रये। श्रुतौ रेवत्यां स्वाति पुष्येतु धान्यवृद्धि शुभेरितो ॥२८॥
अथ हल प्रवाहः। पुनर्वसु द्वयेसद्वे श्रुतौ न तथा रोहिणी द्वये। हस्तत्रयेनुराधा यां रेवत्यां श्रवणे त्रये। तिथौ वारे शुभेभि
मां हल प्रवहलं शुभं। अथ हलस्य चक्रं। हलार्क धिष्ण्य तुल्ये न [illegible] रामाब्ध फलं [illegible] शुभं चशुभं ज्ञेयं हलचक्रे क्रमेण
मं। अथ बीजोप्तिमुहूर्तं। हस्तत्रये मघापुष्ये श्रुतत्रये रोहिणीद्वये। धनिष्ठा रेवति मृगे मेत्रयामे च ज्ञानुराधयोः ॥३१॥
शुभे वारे तिथौ श्रेष्ठा बीजोप्ति स्तु प्रशस्तका ताः। अर्धान्नि पुष्यं नेत्र वे दुभि चतुष्टयं ॥३२॥ असशुभं क्रमा ज्ञेयं दिने
र्क फलं चक्रं। अथ संस्थापनं। हस्तत्रयो त्तरा मूले धनिष्ठा रोहिणी मृगो। पुनर्वसुम्मा नुराधा से मघा ज्ञस्थवा
सरे। [illegible] सप्तार्कि [illegible] धीमे सस्या कुलोपलं ॥३४॥ अथ सस्यादि [illegible] जलसेचनं। सस्या रोपादि
कालेहिस्ता सौ [illegible] घा [illegible] जलसेचनं ॥३५॥ अथ धान्यच्छेदः। [illegible] मघाश्लेषा जे
ष्ठार्द्राश्व लाद्वये। भरण्यो [illegible] पुष्ये [illegible] ॥३६॥ धान्यच्छेदः शुभोरिक्तो हिन्सा भौम शनिश्च यो। अथ म
र्दनं। अनुराधा [illegible] सप्तमघा [illegible] ज्येष्ठायां रोहिण्यां शुभं स्यात् [illegible] ॥३८॥ अथ धान्य [illegible] फ
ल पुष्यो [illegible] दिनक्षत्रे [illegible] पुष्ये फला तु [illegible] ॥३९॥ अथ सं
पाप्य [illegible] क्रिया। [illegible] ॥४०॥
[illegible] प्रतिष्ठं मार्ग ॥४१॥ अथ नवा [illegible] विधिं न धान्याशनं फलं [illegible] हस्ता [illegible]
धाने [illegible] लवनाद्वये।

मन्देज्ये पाप्ति सुस्तनयस्त्ववर्णे शुभवारे तिथ्यावपि॥१४७॥ तथा भस्यपिधानं च प्राशनं फलमूलयोः। अथ कोषादौ धान्य
स्थितिः। पुनर्भे मृगशीर्षे स्वेन्दुसाधाश्रवणत्रये हस्तत्रये श्विनी पुष्ये रोहिण्यामुत्तरात्रये॥१४९॥ गुरौ ... रविन्दोः सत्
कोषादौ धान्यस्थापनं॥१५०॥ अथ बीजसंग्रहः। हस्तत्रये पुनर्वस्वोः रोहिण्यां श्रवणद्वये। स्थिरलग्ने शुभे वारे चन्द्रे वी
जसंग्रहः॥१५१॥ अथ तलारं भूमिर्धान्यबंधनं। स्वातौ मूले च हस्ते से भाद्राषाढाद्वये मतो। रोहिण्यां कृत्तिकोत्तराभ्य
संस्करणं शुभं॥१५२॥ अथ धर्मक्रिया। रेवत्यां त्रये हस्ते त्रिलीयपतिः ... श्रवणे त्रयोत्तरा पुष्ये पुनर्वस्वनुराधयोः॥
॥१५३॥ अथ शान्तिकर्मपौष्टिककर्म। पुनर्वसु हस्ते स्वातौ अनुराधे श्रवणत्रये। रेवत्यां दितिपरे स्तेनु राधायां तिथिषु मघे॥१५४॥
शान्तिकं पौष्टिकं कर्म पुण्याहे कीर्तितं बुधैः॥१५५॥ अथ होमादौ ... फलं। रवौ शुभे ... मेरे चन्द्रे भौमे गुरावपि।
... भार्यां प्रसन्ने भंजयं ... ॥१५६॥ ... शुभदाः शुभ रवेन्दरे॥ अथ होमा देवरन्हिवासफलं।
तिथिवारयुक्तसैकां चतुर्भिर्विज्ञे शेषद्युः। शेषे शेषे ... अभौ चरन्हि होमे शुभप्रद॥१५७॥ नेष्टः स्वर्गे ... गतः
भ्राज्योदर्भे चिन्तयरतः॥१५८॥ अथ मंत्रादि दीक्षा। रोहिण्यां उत्तरे मौजिबंधनोदितभानि षु। मंत्रदीक्षा शुभवारे नव ... तु ... मंत्र
ग्रहणमोदिताः॥१५९॥ अथ मंत्रयंत्रतंत्रोपासनादि। उत्तरा हस्ताश्विनी कृत्ति वित्तग स्वामगाभे हरि। ... भस्र्व सुतेराखतं मंत्र
यंत्र तंत्रादिकं॥१६०॥ अथ बीरसाधनं। मूलाद्रां भरणी मूले मघायां सबुधे घटे। ... त्रयुतुर्ये योगे वेतालसाधनं।
॥१६१॥ अथौषधकरणं तत्सेवनं च। हस्तत्रये तु राधायां मूले पुष्ये श्रवत्रये। मृगाभे रेवति युग्मे पुनर्वस्वोर्विजन्मभो॥१६२॥
... सर्वेषां ग्रासरे सन्नि ... पि। ... भेषजं शुभदं प्रोक्तं योगे च शुभ
तारके॥१६३॥ अथ रसोत्सादनं। चित्रा स्वाती ... भेषजं ... ॥१६४॥ अथ वात
॥१६५॥ अथ रसेवनं। हस्तत्रये च पुष्ये तु राधा सश्रवणत्रये। पुनर्भे मृगशीर्षे च ... तृतीयादि ... तिथौ
रोगे ... सेवनं। रिक्ता ... भरणी द्वयं। मंदे ... ॥१६६॥

198

१२०
म. ग.

अ ... कमो ... दिरे ... मनं च । हस्तत्रये ... पुष्ये ... भे ... लोतु ... बलो ... तुरा ... यां । ज्येष्ठा योः ... मो ...
... ॥ ... भौमा ... वारेषु ... शुभगा ... तथा । ... भा ... ॥ ... लोहदाहः । ...
... नी ... विमल ... ज्येष्ठा ... लोह ... ॥ अथ ... सौन ...
... ॥ आर्द्रा ... रो ... हिण्यां ... पुनर्वस्वाश्च पुष्य
... ॥ ... थ्या ॥ ... ॥ ... यांवि
... भा ... न ... ॥ मास ... पादं सानुराधयोः ॥ ... स्यात
... तथा ... ज्येष्ठा
... ॥ अथ ... सौ ... त्याग ॥ आ ... भरणी ...
... ॥ ... तु ... थालो ... यान ... तु यः ॥
... स्यात् ... ॥ ... शुभ ... ॥ मे ... स्या
... ॥ अथ ... शुभ ... ॥ ... पहाम ... जज्व
... ॥ ... जो ...
... ॥ ... नु ... पात ... दोष ... ॥ ... बुद्धिना
... ॥ ... दोष ... ॥ ... ॥ दुष्ट
... पीडा ... ॥ ... ॥ ... शुभ ...
... ॥ ... ॥ ... ना ...
... ॥ ... मादूषण ... भौमे ... ॥ ... सौम्य ... ॥ ...

अ	भ	कृ	रो	मृ	आ	पु	पु	आ	म	पू	उ	ह	चि	स्वा	वि	अ	ज्ये	मू	पू	उ	श्र	ध	श	पू	उ	रे
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

भि.

[illegible] दूषणं [illegible] मेषादौ [illegible] तथा। सप्तमे [illegible] सौम्ये [illegible] देवी समुद्भवं ॥ [illegible] ॥ [illegible] दोषस्तु [illegible] केचि

[illegible] सप्तमे [illegible] दोषो [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] संहि [illegible]

[illegible] सप्तमे [illegible] संभवः ॥ [illegible] ॥ [illegible] पापैः [illegible] स्वकुकुले। [illegible] जले [illegible] दोष

[illegible] सप्तमे [illegible] संभवः ॥ [illegible] ॥ [illegible] महारोगो [illegible] आपो [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] पापै [illegible] भयं ॥ [illegible] ॥ [illegible] जनो [illegible]

[illegible] दोषस्तु [illegible] पापै [illegible] संभवः [illegible] मंगले [illegible] न्यामदे

[illegible] ॥ [illegible] सर्व [illegible] शांतिसुपेतत [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ साध्याः सौम्य [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] दोषः [illegible] कुर्यात् [illegible]

[illegible] पापैः [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] दोषं [illegible] तथा ॥ [illegible]

[illegible] जले [illegible] बलि [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] नारायणबले [illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] शुभदे दोषा [illegible] ॥ [illegible] दोष [illegible] सार्द्ध [illegible] मघासु

[illegible] दोषशांतं। अथ सर्पदष्टे [illegible] पुनर्वसु स्वाती [illegible]

[illegible] जीवति ॥ [illegible] ॥ अथ रोग [illegible] मुक्त [illegible] चंद्रे तथैव च ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] मुक्तः शुभे चंद्रे तथैव च ॥ [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] रोगमुक्तो नरः स्नायात् [illegible] कुर्यादनंतरं ॥ [illegible] ॥ अथ [illegible]

[illegible] स्नानं [illegible] काले शुभमतं। [illegible] काले [illegible] ॥ [illegible] ॥ अथ रोगविमुक्ते

नरे स्नानं [illegible] शुभं ॥ [illegible] ॥ अथ होलि [illegible]

[illegible] रोगमुक्तस्य [illegible] ॥ [illegible] ॥ अथ [illegible] क्रिया।

[illegible] स्नानं [illegible] होलि [illegible] अनंतरं स्नायात् [illegible]

(B) Acc. No. 2062.

मुहूर्तचिन्तामणिटीका.

२४ नाम्ना २ पालं सौरमर्वर्षिनी ॥४॥ बृहस्पतौ यदा जाता ते हि रूपी चौ तराग्रये । तदा मंदाकिनि

मा ३

अथ मुहूर्तादिके तु गंतादि सिद्धांत नाब लाबलं आ ग र्य गुणाः । सत्य गुणाः शु नेदहः शनौ गुरु लेखनि । तातपष्ठि गुणा योगो ग्राम्यं रागुणा भा सूर्य भेद ॥ ५ ॥ तद् धर्म कुर्यात्सिन्धाद्य स्त्वाष्टगुणः स्मृतः । कस्य चतुर्गुणा ज्ञेयं तिथिरेक गुणः स्मृतः ॥ सम्पूर्ण गीमुहूर्त गणपतौ अर्क मध्यं लग्न मुहूर्त नाम करणं वेदश ॥ ७ ॥ अथ संक्रांति प्रकरणं । संक्रांति भी तु धारे स्यात् धीराख्या भरणी ॥ पूर्वा त्रये चतुर्थ त्रेश्य दाख्याः स्वर्दास्वार ता ॥ १ ॥ सोम वारे भजेत पुष्पा नि वि रह स्वतु भा स्वतः । संक्रांतिः पश्चिता धो धी सौ सौ रस्य प्रवदाहनि ॥ ८ ॥ भरत लग्न पाषिभस्याते पुन वैद्याः कुजे हनि । याभ वेस्याग्नु वी शरणां सोरस्य दाश्रीमुहादरे ॥ ९ ॥ बुधारे याचरे च या गणो विज्ञानु राधा सो ॥ सा तु मं वाक नीसे या विप्राणतां नृत्त का दिल्ली ॥ १० ॥ रुणोवा रैव भूत स्त्रियो वा हति सा यो वे या भवेत । सा तु भिवे तिवि स्त्री तापभजाणी निद्रा ईनौ ॥ ११ ॥ मू मोनम जेत बा की था य शू पाने अये बारवा या भवेत्पसी साम्या सभो नीमुरवा वहा ॥ १२ ॥ आपने सम्मत कुरा वोढि सो ये हन्ति वे भुजानां । रत्नी ये वे स्य मो सो से संक्रांतिः शु द्व वर्णं धान्य [illegible] प्रति मासं स्मादा सौ वि नाश नारा स्प सा न दानं ॥ पक्षा लग्नं इ तिम भानेस केलि गिन ॥ ९ ॥ अथ समातर । अपि कं स्पुवे सिं के कुंभ वि ष्णुपदा स्मृता ॥ षड शीति मुखा मीने कन्या मिथुन धन्विषु ॥ १० ॥ प्रोतं याम्या यने कर्के म कर वोत्तरायणं ॥ विषुवत्तु तुले मेषे संक्रांतिः समुदाहृत ॥ ११ ॥ अथ पुण्य समयः । पुण्याः षोडशनाड्यास्तु मकरे रात्रौ नाडु तरः पुण्य प्राभूति ही यातु संक्रमि वि पी स्वत संक्रमात ॥ [illegible] पश्चित्साधि रात्री समयो ॥ १२ ॥ मध्या नाडु तर पुण्य पराभव विभागयो ॥ अयान योर्गे षोडश्या पूर्वा तो तु मध्यान्हात्प्राप्तेह नि ॥ १३ ॥ वेदिनि रात्री पुण्य पाप रकिमागयो । अयनावन्तेषु वे सुन्ध्या न्हात्राक मध्ये नाडी ॥ १४ ॥ तदा सर्वद्वि सह स्राद्रा स्पृ । पृष्ठेतु मकर राशौ संक्रमं पृच्छ ए ॥ तदेत रात्रि नं पुण्यं मध्यान्हात् प्रवेर्द्धता ॥ १५ ॥ तद्द्यापितके प । मकर ह पूर्व संक्रमे पराभू वर्क कर्क संक्रम तरहे । तथा दाप रस्ति ने पुण्यं पर तस्येत रहति ॥ १६ ॥ आदौ विष्णुपदे यास्यामुत्तरे तु विषुं वाणि षोडशीति घटिका मयो । तदा परं दिने पुण्यं तत् पूर्वेन तसरहति ॥ १६ ॥

२ स्तमिता

पुरंदे सोम्या अनेषु ल्पं गद्दु तरं ॥१७॥ अथ सा यला ई संक्रांति ॥ सा यत्र ल्पे र वे गौ षिवत्सं क्रमणे भवेत् ॥ तदा स्या
दपि कं पुण्य रू स्या गेदु पाहि तत ॥१८॥ अथ श्री संक्रांति मुहूर्तो स्व [illegible] ॥ पुनर्वसु [illegible] वाच [illegible] श्रीनुरा
[illegible] ॥ सु भिस्व त्र स [illegible] ॥१९॥ [illegible]
मोन [illegible] ॥२०॥ [illegible] भानि सभा [illegible] ॥ [illegible]
लें [illegible] ॥२१॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥२२॥ अथ [illegible] ॥ अ [illegible] सं [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ अथ सं [illegible]
[illegible] ॥२४॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥२५॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥२६॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥२७॥ [illegible] ॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥२८॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥२९॥ आभरणानि ॥ [illegible]
[illegible] ॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥३१॥ अथ सं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ श्री ॥

...४ [illegible] ॥२॥

अथ [illegible] संक्रांति [illegible] ॥

[illegible] सदा ॥ [illegible]

[illegible] अथ [illegible] संक्रांति [illegible]

[illegible] संक्रांति [illegible]

[illegible] ॥ [illegible] सर्वकर्मसु ॥ [illegible] अथ

[illegible] सर्व [illegible]

[illegible] संक्रांति [illegible] अथ गोचरप्रकरणं [illegible] स्थान [illegible]

[illegible] जन्मभात [illegible] सुख [illegible]

[illegible]

[illegible] धनं [illegible]

[illegible] सुख [illegible] धनं लाभः [illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] अथ [illegible] ॥

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible] अथ [illegible] ॥ [illegible] अथ चंद्रमाः ॥

[illegible]

अथ ग्रहाणां स्नानानि। येनेनैषां ... रेदुष्टाः ... ग्रहाः ... जपदानादि भावेष्वपि प्रसन्नाः स्नानेनापि ग्रहाः ॥ फला
लिमूलचैलुगोफला। हेमताम्रमुक्ताफलं। चंदनं वाथ वैरहके देवभास्करमुद्दिश्य ॥ ... ॥ मुक्ता रौप्यं सिलं च हेमं ... मास्य त
दुलानि। कपूरं रौप्यमुक्ताफलं घृतकुंभं च विधौ मुदा ॥ ... ॥ प्रवाल हेमगोधूमान् रक्तशालीस्तथैव च ... ताम्रमस्य
न भौमतुष्टये ॥ ... ॥ कांस्यं नीलांबरं हेमं ... मन्त्रं ... पुष्पाण्यं स्वर्णं का पुष्पदासीमौक्तिकं बुधस्य च ॥ ... ॥ हरि
द्राः ... मौक्तिकं पीतधान्यं च श्वेतांबरं ... लवणं पुष्परागं ... वाच स्यते मुदा ॥ ... ॥ धेनुश्चित्रांबरं च ... श्वेतान्नं हेम
तंदुलाः ... सुगंधं रजतं वस्त्रं ... शुक्राय ॥ ... ॥ तिलान् तैलं ... माषान् ... नीलांबरं ... स्यात् ... कस्तूरी
... ॥ ... ॥ गोमेदं तु ... नीलवस्त्रं च ... स्वर्णं तैलं ... ॥ ... ॥ अथ ग्रहदोषे ... स्नानानि
... पीतौ ... वैदूर्यं कांचनं ... तिलास्तैलं ... केतुतुष्टये ॥ ... ॥ ... स्व
... मधुसीर ... कुंकुमैः। स्नानं ... ... चंदनैः। ... पुष्पैर्वि
... कुमुदैः ... स्नानं ... ॥ ... ॥ हिंगुलु ... फलैः ... स्नानं ... तथैव च
... स्नानं ... ॥ ... ॥ ... गोमयं ... रोचनां ... ॥ ... ॥ ... मन। [illegible]
... ॥ ... ॥ मालती कुमुदैः श्वेतसर्षपलोध्रसंयुतैः। ... पंचगव्यं ... स्नानं ... ॥ ... ॥ ... ओजनैः ... तिलैर्लोध्रैः ... कुमु
... कुंकुमनागरिभिः। स्नानं ... ॥ ... ॥ अथ सर्वग्रहाणां ... सामान्यमौषधी स्नानं ... लाजा ... पुरः
... पुष्पाणि ... स्नानं ... ॥ ... ॥ ... पुरवालोभनसंयुतैः ॥ ... ॥ ... स्नानं पुनः ... दलपुरः
... मनसर्व ... ॥ ... ॥ ... तथा स्नानविधानेनाग्र
... सर्वग्रहदोषोपशान्तये ॥ ... ॥ ... योः ... तयेधारयेद्गो
... ॥ ... ॥ अथ ग्रहदोषे ... ॥ ... ॥ आग्नेयां ... ग्रहस्यापि
... स्नानं ... ॥ ... ॥ अथ नवग्रहमुद्रिका ॥ माणिक्यं ... ॥ ... ॥ ... धारयेत् ... ॥ ... ॥
राजावर्ते तमोमयोः ॥ ... ॥ ... ॥ हीरा

206

सं॰ मु॰

२८

मं॰ भ॰

गोमेदशाखाभेरहो पृश्निर्मणीनील कं शनैः ॥ फाणो वैडुर्य कं केतो हरि-खां पुष्य कं गुरोः ॥ ९८ ॥ पाक् स्ततं धात्रासांसोपपुनस्यतु
स्ये ॥ मुद्रिका धार्ये र्थ मध्यवाप अगोवाहि ॥ ९९ ॥ अथ महली सेपन्नामनोपाय ॥ पाक्रमा हुरुवां वा यानां देवश्री स्मणवर्द्धनात् । वेदेस्दश्रवणा
द्रापस्ताधुनामभि भाषणात् ॥ १०० ॥ मनः शुद्धे अपाद्यामा जोमाह धरद्गातं नोकुर्व निम्नरात् पी गाद्ध स्ना नस्थितामपि ॥ १०१ ॥ इति श्रीमु
हूर्त गणपतौ गोचर प्रकरणं ॥ अथ संस्कार प्रकरणं ॥ जन्माहि रजोदर्शने वैधृत व्यतीपात लूने भरणी मार्गा श्लेषा श्रवणा द्विने । परिघे कुमे भाहेन
सद्धि गैनजमाहदे ॥ १ ॥ श्रवण मैत्रानुरा धा र्यादेवती मूल यमघो । हस्तत्रये चरोहिणी पापा पुष्य भे नी सारा शुभा ॥ २ ॥ सितवस्त्रे शुभ स्त्रीणाम भ्य
मंगुष्य दर्शनं । भपं ज्येष्ठे पुनर्वसोमूले वामन्या स्थितं ॥ ३ ॥ अथ भ्यां दारगोप्रथम दिः कालें संक्रमे भानि स्मृती पाते ग्रहणेरु जैवे
धृतो ॥ ४ ॥ परताल ग्रहे संध्या कुर्वन्तो रुद्रला वासमि ॥ माप जो दर्शनं नेष्टं श्रमा तु शुभ दं भवेत ॥ ५ ॥ भातु काल लग्नं यात रजोदर्शन संभव
सर्व दोषा स्तु संलग्नोस्ति अयुत वीक्षिते ॥ ६ ॥ अथ ऋतुम सा स्नानं ॥ पुनर्वस्वा स्त भानि त्रि आर्जे धापुष्या भिषेपुन स्त्राथाद्युमती नारी
शुभ वारे शुभे तिथौ ॥ ७ ॥ रोहिणी तिथि स्वाती हस्त पूर्व रेवती द्वये स्नान शुभ्र गर्भ बिधत्ते नारी प्रमेय हि ॥ ८ ॥ अथ गर्भाधानं जन्म
र्क्ष भरणी मूल पुष्टे रेवती मघा ॥ पूर्वाह्णे अमती पाते वैधृती पार्घ पाद के ॥ ९ ॥ पित्रोः श्राद्ध दिनं संध्या दिवाप छिन्न पर्व च ॥ आर्तवाह स्त्र
तुर्थ्यं वा षष्ठि हरिकार्क संक्रमान् ॥ १० ॥ न श्रेष्ठ क्रूरवारां गर्भाधाने वर्जयेत् स्वाती हस्तेनु राधा धा श्रवण त्रये ॥ ११ ॥ उत्तरे मृगशीर्षे
व शुभ भालेस्य भराश्रेषु ॥ गर्भाधानं प्रशस्तः स्यात् त्रिस्ते त्वंद्व पुमं राशे ॥ १२ ॥ केंद्र कोण स्थिते सौम्ये पापे च त्रिषडा युगे । पुंलग्ने पुंनवांश
च शुभ तत्त्वाध्य मुद्रेवीक्षिते ॥ १३ ॥ चित्रा पुनर्वसु पुष्याश्विनी भंच भं धमं स्मृतं ॥ निषेके दोषधि जपा निसंसा ज्ञान्य शुभानि च ॥ १४ ॥ अथ पुं
सवनं सीमंतोन्नयने ॥ द्वितीये तृतीये वा मासि पुंसवनं शुभं ॥ मासे षष्ठे ष्टमे वापा गर्भ सिमंतकं विदुः ॥ १५ ॥ पुनर्वसु द्वये मूल श्रवणे मृगाह
स्तयोः । गुरु भौमार्क वारेषु सीमंतपुंसवनादि कं ॥ १६ ॥ रवसा सुतरे द्वे वे शुक्रे वं द्वे तु धे जगुः ॥ मासेशो सबले चंद्रे लग्ने पुंभांशके शु
भे ॥ १७ ॥ सौम्य केंद्र त्रिकोणस्थे पापे लाभ त्रिषष्ठ गे ॥ अथ मासेश्वराः ॥ मासाधिपाः स्मृता भौमगुरुः सूर्ये दु सूर्यजाः बुधो लग्नप
ति श्चंद्रः सूर्य श्चैतेय था क्रमं ॥ १८ ॥ अथ गर्भ संस्कारे विशेषाः ॥ विवाहे गर्भ संस्कारे चंद्रः शुद्धिं क्रिया अपि । भूषां वन्दि कार्येषु भ

२९

६ अभुक्तमूलमेतत्स्यात् सर्वं नारदोऽब्रवीत् ॥२७॥ अथ वशिष्ठ स्तुनयोरं साप्यपोष्टि क्रुद्धिनाडिकं ॥ ६

तु रेवत्यंत्यं लं ॥१९॥ गर्भाधानादि संस्कारे तत्था अभ्याने ऽपि वा ॥ नन नु गुरुमधु कास्तम लमासादि हु षितं ॥२०॥ अथ पुंसवन आः सीमंतोन्नु
सिते पक्षे शुचिर्हणा अथवोस्ते तथा ॥ द्वादशी सप्तमी पक्षे [illegible] ये चौ गर्भे शुभ ये ॥२१॥ अथ षष्ठ सितिकामहः सेवनं ॥ श्रवणं मृगो नराह हस्तत्रये पूर्वानु
रा धयो ॥ पुनर्भे रोहिणी च गुरुभे रेवती ऽपि तथैव च ॥२२॥ शुभाहि समसयोग्युक्त सूतिकागृहं विशेत् ॥२३॥ अथ जातकर्मनाम कर्म च ॥ जातक
में तु यो जाते तनुतः स्मालमाचरेत् ॥ एकादशे ऽह्नि नामोक्तं द्वादशे वाथ वा विधि ॥२४॥ रेवती चित्रलभ्येषु पुष्ये पुनर्वस्वनुराधयोः ॥ श्रवणादित्रि
भे हस्तत्रितये रोहिणी मृगे ॥२५॥ अभुक्तं जातकं मोघं कालात्तेभ्य भलेऽविदुः ॥२६॥ अथ जनन समयेषु दुष्टकालमेलय ॥ तत्राद्य अभुक्तमूलं ॥
ज्येष्ठांते घटिका द्वयं मूलादौ घटिकाद्वयं ॥ अभिरुद्य घटिका मे कामनपवाष्टतनस्तु ॥२८॥ [illegible] जातं [illegible] स जेशा तानपस्थे [illegible] धनं ॥
अथ मूल जनेपादफलं ॥ मूलाद्य चरणे तातो द्वितीये जननी तथा ॥ तृतीये धनं नाशः स्याच्चतुर्थो स्य शुभावहः ॥२९॥ अथ मूलवासः ॥ माघाषाढा
श्विने भाद्रपदे भ [illegible] ॥ कार्तिके श्रावणे [illegible] पौषे मासेतु भूतले ॥३०॥ [illegible] फाल्गुने ज्येष्ठे पाताले च तिष्ठति ॥ भूतले वर्तमाने तु
यो दोषो न भावति ॥३१॥ अथ आश्लेषा ज्येष्ठा गंडांत यमल जननादेनेष्ट फलं ॥ चतुर्कं मूलपादेषु फलं तस्या विलोमकं ॥ आश्लेषा तु विशेषेण
[illegible] ॥३२॥ तं जातमेतये चापि ज्येष्ठा युग्म [illegible] ॥ [illegible] यमल जाता [illegible] भावह ॥३३॥ अथ ज्येष्ठाया [illegible]
फ ॥ आद्ये पादे [illegible] ज्येष्ठा [illegible] ॥ तृतीये जननी जातः [illegible] ॥३४॥ अथ पूर्वोक्ता जनन [illegible] कालाः ॥ मासा
शुभावह [illegible] पातो [illegible] ॥ मूला [illegible] ज्येष्ठा [illegible] ॥३५॥ [illegible] ॥ तद्दोषपरिहाराय [illegible]
[illegible] ॥३६॥ [illegible] जन्म काले [illegible] ॥ [illegible] ॥३७॥ अथ स्तन
[illegible] ॥३८॥ [illegible] भवेत् ॥ एवं [illegible] ॥३९॥ अथ सूति का ध्याय ॥ [illegible]
पानं ॥ जातकर्माणि [illegible] पुनर्वसु ॥ [illegible] स्वाती [illegible] स्तनपानं शुभं मोक्तं शुभे [illegible] ॥ [illegible] शुभाहे [illegible]
[illegible] ॥४०॥ अथ सूतिका [illegible] ॥ [illegible] जीवं सा [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] सूतिकाप [illegible] ॥४१॥ अथ [illegible] ॥ [illegible]

208

मू.ग.

संस्का.

आग्नेये ओगरणादिभिः ॥४८॥ अथ सूतिकास्नानं ॥ स्रेसगेनुराधार्थां रोहिण्यां रेवति हये। उत्तराश्रितये स्वातौ जीवार्के कुजवासरे ॥४३॥
सूतिस्नानं प्रशस्तं स्यात् द्वितीयार्द्धे नवमं ध्रुवं। विशाखा भरणी मूला चित्रार्द्रा स्वं कृत्तिका मघा ॥४४॥ द्विकार्तु पंचाग्नि षष्ठीं द्वादशी [illegible] मष्टमीं त
था ॥ अथार्भकस्य दंतोसतोप ॥ स्वासानं प्रथमे मासि द्वितीये नानुजां स्तथा। तृतीये भागिनीं तुर्ये मातरं पंचमे पजानू ॥४५॥ नरमाह
शानोसौ तौसरं तस्य भ कौशिकलानु ॥ षष्ठाहोल भते भोगान् कृ र्धे पं क्रावस सूत ॥४६॥ अथ जलपूजा ॥ पुनर्वसु हये रे स्तस्यो मूलानुरा
धयोः ॥ श्रवणे पुरोतु पेचं हस्त तिथौ जलपूजनं ॥४६॥ गुरु शुक्रे स्तगे नैव पौषे वामल मासके ॥ मासपूर्तौ विरुद्धाहे न कुर्याज्जलाश्रये
॥४७॥ अथ तैलारोहणं ॥ स्तनपानोक्तनक्षत्रे कुर्यात्तैलाधिरोहणं। ध स्वर्के ॥५॥११॥१४॥१६॥ हिकूर ॥ इत ॥२॥ वासरे जन्मतः स्त्रियो ॥४८॥ प्राजे
भासंचभे सैत्र्यतत: पंचदशा स्वपि। अशुभं चततः शेषे शुभं तैलादिरोहणं ॥४९॥ अथ खट्वारोहणं ॥ तैलोक्तभेषु पर्यंके जननी वासु ये
भिनी ॥ याम्ये शयहरिं आत्मा स्वापयेत् प्राक्शिरः शिशुं ॥५०॥ अथार्भकस्य दुग्धपानं ॥ एकात्रिंशे [illegible] घस्रे [illegible] दे चान्द्रा राज्ञो [illegible] पुष्ये
दे वसुभे याम्ये पयः पानं शिशोः स्मृतं ॥५१॥ अथ निष्क्रमणं तु सौम्यः [illegible] [illegible] सिय [illegible] स्पत । उत्तरो हस्त [illegible] वा कुर्यान्मे
गलपूर्वकं ॥५२॥ अथ कटिसूत्रभं सुपवेशनं ॥ पुष्ये हस्ताश्विनी मूले श्रुत रोहिणी मृगे। अधिवायामनुराधायां शुभाहे मासि पंचमे ॥५३॥
कुजे गुरौ समभ्यर्च्य वाराहे परलोभुवि। कटिसूत्र भवनोद्भवा बालकं चोपवेशयेत् ॥५४॥ पुरुषस्य कर्णो [illegible] भ्यां [illegible] श्चफाल्गुने।
त स्मिन्कालेयमादत्तंत ह सा जंग न स्थितो ॥५५॥ अथान्नप्राशनं रेवतीद्वितये पुष्य पुनर्वस्वोरनुराधयोः ॥ श्रवणादि त्रये सस्तेतौ युग्म
मासे ॥५६॥ उत्तरासु शुभेलग्ने मीने मेषालि मिथुने ॥ षष्ठमासे समे पुंसः पंचमादि विषमे स्त्रियः ॥५७॥ अन्नप्राशनं प्राक् शुभाहे सर्वसं
मतं ॥ नहे [illegible] स्थाता तावनुराधायां जन्मभे ॥५८॥ अथ ताम्बूलभक्षणं ॥ अनुराधा पंचके हस्ता श्विनयेरेवती हये। उत्तरासु रोहिण्यां श्रवणे द्वितय
ये म्रगे ॥५९॥ पुनर्वस्वोः पुष्ये प्राजिभे मान्यवासरे। ताम्बूल भक्षणं साधं द्विमासे आन्नप्राशनेऽथवा ॥६०॥ अथ कर्णवेधः ॥ रेवती द्वितये पुष्ये पुनर्व
सुराधयोः ॥ श्रवणाद्वितये चित्रा मृग हस्ता शुभे तिथौ ॥६१॥ शुभे वारे दिने जन्माहात् द्वादशे षोडशेऽथवा ॥ कर्णवेधो थ मासे षष्ठे सप्ताष्टमे
वा ॥६२॥ शुभाहे जन्ममासं च पापवर्गे स्वरेः शुभ्यं ॥ अथ मौष्टीशालायां [illegible] तेषु विकेन्द्र ॥६३॥ अथ कर्णनाशका वेधः ॥ कर्णवेधे वोक्तभे
रसे कन्यायां ज्ञानवेधनं ॥६४॥ अथाक्षरारंभः ॥ मन्दवर्षे गुरौ जन्माहे स्त्राधान्तु सकपूर्वकं ॥ गणेशं च विष्णुं भगवन्तं देवतां ॥ [illegible] ॥६५॥

२५

संस्का.

मू.ग

ति। नक्षत्राणि। [illegible] स्त्रत्रये मृगेषु [illegible] रेवती [illegible] ॥१९॥ अ

[illegible] पुनर्वसु [illegible] ॥२०॥ अथ [illegible]

[illegible] ॥२१॥ [illegible] पुनर्वसु [illegible]

[illegible] ॥२२॥ [illegible] ॥२३॥ [illegible]

[illegible] ॥२४॥ अथ साधारण [illegible] विशेषः। पुनर्वस्वो [illegible] अथ [illegible]

[illegible] पुनर्वसु [illegible] कुर्यात् [illegible] ॥२६॥ अथ [illegible]

[illegible] ॥२७॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥२९॥ अथ [illegible]

[illegible] संस्थाः [illegible]

[illegible] सौम्याः [illegible] सर्व [illegible] शुभाः [illegible]

[illegible] सौम्याः शुभाः प्रोक्ताः [illegible]

[illegible] पुनर्वसु [illegible] ॥ अथ [illegible]

[illegible] अथ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] अथ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥३१॥

[illegible]

२९

नाम्ने बाम घास्यादि हु यंत्रथा ।५४। रेवती चोत्तरा भाद्रपदा श्रवण भां सजातिका । इपसोदे प्रत्याख्ये क्रे विनेष्ट कारकः ।५५। मध्यमाञ्जनेसप्तक
स्वस्था नाम सर्वथा सत्तेः । अथवा ज्ञेयाप बादः । राश्ये को भिन्न भे यो कभेभ्यः सौम्यत्रे कं भे भिन्न पोन द्वयोर्दशा गणनाद्दीभ कूट जाः ।५६।
अथैकभेपि विशेषः । विशाखाद्री भवः यष्णो रोहिणी पुनर्वसु भाद्रपदा । रेवती च मघा श्रेष्ठ नेतरं भे कभेकूयो ।५७। अथवा स्यादिहदोषो नवानि ।
हे माजपः अगोत्तराभेर्स संज्ञ यजपस्तथा । कुर्यो दानस्य कोष्ठा हे नाडि तोषणपापतुल्यये ।५८। सा नाडी [illegible] वसु अरके तो [illegible]
चारखे स्वर्णलग्नानि रुद्रस लोः ।५९। बाहुश्च भद्र लोका गुलललवैर्थि केश अथ भकारान्तरे गणवर्णादि मात्र गुलाः । एकोल्लणोतिमेत्र सन्ध [illegible]
हीने नरं गुणं मैत्रे दृष्टि सद्योत्तरं ।६०। भस्म भस्योत्तर भस्य नैरे स्वको गुणः स्वतः । गुणद्वयं द्वयोः सख्ये वैरे भद्य्ये बरवस्त्रता [illegible] शुभा [illegible]
तस्ताराललता सा यांगुणाद्रये । शुभाव्रे संस्कृत यः भवे नो भयो भे शुभयोः शुभा ।६१। आति मैत्र तारा द्वयोर्मैत्रे त्रये गुणा । [illegible]
कं वैरे सर्व नाशि भवेत् ।६२। मित्रयो वैरं तु भस्या समव दृष्टुला योकः एकः स्या न्नव भेत्रे बहु यो सम्यक्त्रयो गुणाः ।६३। सम [illegible]
यकारी भूयस्तथा । मित्रे च भयस्तदुद्दान्त्रे यो वैरक्रमयोः ।६४। भानुज्ञानविस्त्रिये रेखेवरेतु सेतु लोषिपद्धं पंचान्न [illegible]
होमलो वृषे ।६५। रहोमलोय सदक मातृशोदभस्ता हा रवं । रस्तो मातुषयोः स्वं स्मात्सोमवरक्रमयोः ।६६। द्वयोर्वैरपरा भावे तु [illegible]
माद्दू रेपिच लासोहा कोपकेतृ सेनयो ।६७। सत्कूटे योजि वैरं स्वेवर द्रूरपडीरिता । राश्ये कभिन्न भे पंचे सप्तामेधु कूटजे ।६८। कर्मा [illegible]
माद्दूरं हि समुभं । वरभा मिटं भूरे नवद्दू यं नतद्दु भं ।६९। नाडु भेदेतु लाश्याष्टोते वैवा मे पि सार्ध काः ।७०। अजा गणत्र सूनाम्ये [illegible]
।७०। अथ जन्मकालेकोभौमदोषः । मूलौ [illegible] भौमे सप्तमे संज्ञन्मन्य भर्तुर्योषित्तुनाशः स्यात् स्त्रियाश्चाभर्तृ देवनाशनं ।७१। [illegible]
कुजे संस्थे तनवा होन गच्छन् । कार्यो बाहुला बहुलो कुजे नानादेहोद्भयोः ।७२। अथ भौमविधाविषकन्यायोगः । सूर्यो भौमार्को [illegible]
शताभिषं । आश्लेषा सप्तमो वृषा नन्नजा तारापाना ।७३। अथ द्वितीयः । जनुर्लग्नात्पुत्रेस्थे संस्थितः पापरवे चरः । [illegible]
[illegible] सं जा तार्थ विषकन्यका ।७४। अथ तृतीयः । लग्नेदूने मरे यस्याः शुले कों नवमे कुजः । विन्याक्या सापिनो [illegible] विषकन्यका ।७५।
अश्विन्यवष कन्या सोपरिहारः । सामि आरभ्यं कुर्या दूष [illegible] कन्नयां । भवत् स्याद्धि भिरु [illegible] ।७६। अथ मूलजन्मफलं
[illegible] आश्लेषा रक्षा मसु [illegible] नक्षत्रमासु तोहन । मूलनोत्सत्र [illegible]

214

१४
वृ.ग.

वि.प्र.

ह आहे गुरं स्वप्नं ॥७७॥ अस्याथ पादः । आश्लेषा प्रथमः पादः पाद्योमूलांतिमस्तथा । विशाखा श्येष्ठ योराद्याश्चत्वारः पादाः शुभावहाः ॥७८॥ [illegible]
वरयोर्मेलापमलं कं ॥ अथ वाग्दानं वरकुमारीवरणं । विवाहोदितभेपूर्वं [illegible] कुमारीवरयोः कार्यं वरणं [illegible] शुभेह्नि ॥७९॥
अथ विवाहादि हस्ते [illegible] समयः । [illegible] भ समासी [illegible] सोमा [illegible] ॥८०॥ अथ [illegible]
र्मा [illegible] ॥८१॥ [illegible] गर्भाधानाद् [illegible]
[illegible] ॥८२॥ [illegible] भूमिपालाभिषेचनं । अग्न्याधानं [illegible] चातुर्मास्य [illegible] ॥८३॥ [illegible]
[illegible] ॥८४॥ [illegible]
[illegible] ॥८५॥ सुवर्ण [illegible] ॥८६॥ धनुर्मीनगते सूर्ये [illegible]
अथ [illegible] मासद्वयमेव [illegible] शुभमिच्छुभिः ॥८७॥ अथ गुरोर्वक्रातिचारे विशेषः । वक्रातिचारो जी
[illegible] ॥८८॥ अथ वक्रातिचारे दोषापवादः । [illegible]
[illegible] ॥८९॥ अथ सिंहस्थगुरौ दोषः । सिंहे [illegible] विवाहादि [illegible]
[illegible] ॥९०॥ अथ [illegible] सिंहस्थगुरौ दोषापवादः । [illegible]
[illegible] ॥९१॥ अथ सिंहस्थगुरौ [illegible] दोषापवादः । [illegible] आवश्यके [illegible]
[illegible] ॥९२॥ अथ [illegible] विवाहादि [illegible] ॥९३॥
अथ [illegible] ॥९४॥ [illegible]
[illegible] ॥९५॥ अथ [illegible] जन्म [illegible]
[illegible] जन्म
[illegible] ॥९६॥ अथ [illegible] तथा ॥
जन्मभादि [illegible] ॥९७॥ अथ [illegible] विवाहः
समवत्सरे ॥९८॥

२८

मोरी स्यादष्टवर्षा सा रोहिणी नववार्षिकी । दशमे कन्यका प्रोक्ता तस्मादूर्ध्वं रजस्वला ॥ ९ ॥ नक्षत्रविशेषः ॥ रेवत्युत्तररोहिणी
भानुमहस्ता । कन्यामार्गे दृश्यते लोकहस्तान्तलोलग्नवरोत्तरा ॥ ११ ॥ अथ विवाहे रविगुरुचन्द्रबलं । गुरोर्बलं तु कन्याया वरस्य च रवेर्बलं ॥ पाणिपद्मि
लाये प्राप्ते द्वे बलं चान्द्रमसं भवेत् ॥ १२ ॥ अथ कन्यायाः गुरुबलं ॥ जन्मनो गुरुरष्टमः पञ्चमो नवमो गुरुः ॥ एकादशः सप्तमश्च ॥ कन्या
याः शुभदो भवेत् ॥ १३ ॥ द्वितीयस्तु चतुर्थश्च षष्ठमो दशमो गुरुः ॥ एकमस्थानगो यः स तुर्यो गुरुणार्चया ॥ १४ ॥ कालस्ति क्रमलोके
सर्वमा हितु गुणान्वितात् ॥ उद्वाहः सौम्ये स्वभवे जन्मराशौ लग्ने तव ॥ १५ ॥ शुभग्रहो यो मोक्षो भवति बारिस्य शुभो पमस तुः ॥ कि त्वा
रम्भो पि यस्मिन्नासस्मान्नत ॥ १६ ॥ तत्र प्राप्तं फलं ध्रुवं जीवो वो नो पूर्वरा पूर्णं ॥ अथ वरस्य रविबलं ॥ रविस्थिष्ष्ठ दशाय स्थो वरस्योद्वाहने
शुभः ॥ मध्यः पञ्चद्वितीयसप्तनवमः पञ्चेयोलम ॥ १७ ॥ द्वादशो च द्वादशस्तुर्यो ष्टमः शुभ्रा गुणाश्चमाल ॥ अथोभयोश्चन्द्रबलं ॥ साध्याः ॥
द्वादशो द्वयो श्चात्मसंबल ॥ १८ ॥ अथ मासादिदोषापवादः ॥ जन्ममासादि हि कैश्चित् विना द्विरह मयो ॥ आद्यगर्भभवो ज्येष्ठो नाना पञ्जतु षेस
यो ॥ १९ ॥ निज्येष्ठेन ष्टमु हुहि दु ज्येष्ठमध्यमं स्वल्पं कन्यका ज्येष्ठ यो च विवाहे ज्येष्ठु शुभं जगुः ॥ २१ ॥ अथ गुरुसमानामि विवाहे पुनयमस्तु ॥
स्यानार्ग ॥ ने घं दूस हुने च विवाह ज्येष्ठयो त्तु परस्परं ॥ गुरो मासान्तु एव मासां तो दशमासात्पौत्रं ॥ २२ ॥ मंगलान्मंगलं वापि कुले वाप्यस मतो भवा ॥
सीमन्तो दह ने चौलके श्रां तत्र भवनं प ॥ २३ ॥ पुरुषं वा लक्ष्मेन तस्मात् दह मलकुं मंगल ॥ पुरुष मंगल तो ने च षण्मासात जपु मोदकं ॥ २४ ॥ शुभ
मं नत स्यात् पि पि मे ऋ सं स्त्रीवा कुल त्रिषु ज्ञस ॥ सहोदरस्य तानां भ्रातृणां तु समक्रिया ॥ २५ ॥ षण्मासाभ्यन्तरे नैव कन्यका ना च्यो मं युद्धा पाउ
मंगलं कुर्यात् दुर्भिक्षे द्विपाभ्यां पुनः ॥ २६ ॥ चतुर्थे नेत्र देवांपि सं कटे तु ष्ट मांतरे ॥ एकाब्दे पिमकुर्वति सार्द्धिर्हि ह्रुतरे ॥ २७ ॥ अथ यमजा पि पित
गर्भे दे यथो च ना ॥ यम योस्तु विवाहे पो यं का गौः सर्गाः स कृमि स्य ॥ २८ ॥ एकोदरस मदुषु सोमे क स्थे कन्याद्वयं ॥ नदद्यं न वरो चेत् पाणु स्योग्यो मृहो
दरे ॥ २९ ॥ विवाहे अ यथा पूर्वं कुलं च प्राप्र स्य च तु ॥ पिता हर्षे रणे जानात विवाहो न तत्स्यो ॥ शुभा ॥ ३० ॥ अथ भवन्न सराहू स्यं मासव्दी ऋत्याथि पिमा मा
सा पं शुभ कार्ते भा सा साम्रा ॥ स्त्रः कस्म दह ॥ ३१ ॥ अथ विवाहे शुभा मासाः ॥ मेष स्थानं ऋ कुंभे पुमकरे मिथुने च वो रवो पाणिग्रहः ॥ श्रेष्ठो वृषे
शुभं प्रस्तु च पनाच पि ॥ ३२ ॥ पी आ स्वः फाल्गुनो मापो जे च श्रे ते शुभ गदः ॥ माससाउ हरुमोमार्ग भि पो मे स्व शुभा मसा ॥ ३३ ॥ स्त्रिंको कल
मेषाविष्य मानार्दिका करे ॥ कन्याकेसर मकरे ॥ कार्ते के पौष वैशाख विवाहे ने पिको भवः ॥ ३४ ॥ मार्गशीर्षे च तुः कन्येमी नार्के ॥ फाल्गुने शुभः ॥

216

सौरे शुक्र(?) ग्रहाद्यौ मासः सर्वे ग्रहस्मृतौ ॥४५॥ चांद्रमासस्तु [illegible] आद्रे भगिनेदक्षिणक्षेमतः ॥ योगस्तयोर्ग्रहादौ शोभनः सौरचांद्रयोः ॥२६॥ अथ
विवाहे [illegible] वासरस्य आलिः पुष्टि दर्शी [illegible] कालस्तस्य शुभं सुपंचकं [illegible] व्यतिपातवैधृतादि [illegible] सौम्यवासरः शुभाभा
सर्वेषु [illegible] ॥ रोहिण्यां मृगशिरे मूले अनुराधायां [illegible] ॥२८॥ हस्तस्वातौ [illegible] शुभं [illegible] स्तीतोत्तराफाल्गुनी [illegible]
[illegible] ॥३१॥ पुष्यादि [illegible] प्रजायते ॥ अथ विवाहे [illegible] पातोयुति [illegible]
[illegible] ॥३२॥ अथ वेधदोषः [illegible] स्यात् [illegible]
[illegible] ॥३४॥ [illegible] भवति [illegible] ॥३५॥ [illegible]
[illegible] सर्वत्र [illegible] ॥३६॥ [illegible] ॥ सांभि [illegible]
[illegible] ॥३७॥ अथ [illegible] ॥ [illegible] अनुराधयोः ॥ मघाभवन [illegible]
[illegible] ॥३८॥ [illegible] पुनर्वसु [illegible] ॥ रोहिण्यां [illegible] ॥३९॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥ अथ [illegible] ॥ लग्ने शुभग्रहो वा [illegible] ॥ सौम्ये [illegible] ॥४०॥
[illegible] ॥४१॥ अथ पातदोषः ॥४२॥ [illegible] पातयोः [illegible]
[illegible] ॥४३॥ अथ [illegible] ॥ अनुराधा [illegible]
[illegible] ॥४४॥ अथ युतिदोषः ॥ [illegible]
[illegible] ॥४५॥ [illegible] दोषापवादः ॥ [illegible]
[illegible] ॥४६॥ [illegible] ॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥४७॥ अथ [illegible] पापग्रह [illegible] ॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥४८॥ संभव [illegible]
[illegible] ॥ अथ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥४९॥

रविचंद्रौ तदा देयः क्रांतिसाम्यस्य संभवः ॥ अथ मकरांतरेण क्रांतिसंभवः ॥ कर्कयोगाभ्यनुयुक्तौ भस्य योगादितेन यथा ॥ क्रांतिसाम्यस्य संभू-
ति स्तत्र प्राप्तो भवेदपि ॥ ४८ ॥ अथ गणितागतमेव क्रांतिसाम्यं स्यादाह ॥ प्रागुक्तसंभवस्याथ पश्चात् स्याद्गणितागतं । क्रांतिसाम्यं ततश्चैवं मम स्वमसं-
भवे ॥ ४९ ॥ तथा ... ले कालाम्लसिद्दोषः क्रांतिसंतरेतयोः ॥ रवीं दुः क्रांतिसाम्यस्य नाधिके दोषकृत् ॥ ५० ॥ अथ मलतातदोषः ॥ स्वर्गा [illegible] भूद्दाहदोष-
यो मुख्यो ... ॥ ज्ञातेभवस्त्रीपुत्रनपु ... यातिग्रह ॥ ५१ ॥ पश्चात् सममभं सौम्यो नवमंसिद्धिकासुत ॥ ५२ ॥ पंचभभं स्व... दुःख ...
जनोपास ॥ ५३ ॥ शुभेभं लुप्तितं स्यात्संयोगा वासपि लुप्तितं । अथ कार्मलदोषः ॥ योगांके ... मेसैके साद्या ... तिक ॥ स्वसे ॥ ... संख्यसंभू
... रवा ... ॥ ५४ ॥ अथैतस्योदाहरणं । अतिपाते भमध्ये ... धाते ... सु ॥ अतिगंडे ... धाव ... पद्मघा ॥ ५५ ॥ गव
... भे ... त्वौ ॥ तथा ... गंडमूलभमूर्ध्नि कीर्तितं ॥ ५६ ॥ योगपवेत्तेषु संभूतिर्नो मेष कार्मलस्मन ॥ अथैतस्य
... भोस्य ... भमूर्ध्नि ... साभिजितु नतो मसैल ॥ ५७ ॥ एकार्गलोभिमुख्ये ... करेवाप ...
... पक्षरो ... ॥ अथ ... पंचक ... दोषः ॥ ... चतुः संख्याः सकासंस्त्रीगो ... पंचदोषे ...
... ॥ ५८ ॥ ... दोषे ... नवभिर्भक्तो पंचदोषे सराली कं ॥ ६० ॥ अथ ... समासिद्ध
... पंचक ॥ ६१ ॥ ... रोगोग्नि नृपाग्निश्चौराख्य स्मृतं ... यथा
पंच ... धाना ... ॥ ६२ ॥ ... पंचकं ॥ ... योरुभयो
... ॥ ६३ ॥ ... कार्य विवर्जयेत ॥ ६३ ॥ अथैतस्यापि ... अथा ॥ ... सा ... पंचकं ॥ ... योरुभयो
... पंचकं ॥ ६४ ॥ ... पंचकं ॥ ६४ ॥ लग्ने पूर्णबलोपेतेन दोषः
... ॥ ६५ ॥ ... पंचकं ॥ ... ॥ अथ ... विधिः ॥ ... मीने
पंचक स्यव ॥ ... पंचकं ॥ ६६ ॥ ... ॥ ... सैतास्थ
... ॥ ६७ ॥ ... नयोः ॥ ६८ ॥ ... तुलन ... ॥ ...
योगानि ... भगा ॥ ६९ ॥ अथोपग्रह दोषः ॥ ... चतुर्दश ॥ ... भयोनि ... स्वभा
वाः ॥ ७० ॥ ... नाडिषु ॥ ७१ ॥ ... स्वगभा
निचा ॥ एतास्मपि ... कैश्चन ॥ ७२ ॥ अथ ... पाद ॥ ... संख्यवरणं स-
मेत ॥

१०
मु.ग.

पंच

लतोपग्रह पातेषु सा जामित्रं च [illegible] ॥७३॥ अथ जामित्रदोषः । ये [illegible] लग्नतो वाखिसप्तमो यदि खेचरः । तदा जामित्रदोषः स्यात् भूरिभिः स्याप्तिनिंदितः ॥७४॥
चतुर्दशन [illegible] जामित्रे [illegible] । [illegible] सूक्ष्म जामित्रं परे ॥७५॥ अथ [illegible] लत्तोपग्रह जामित्रे कर्तरी दोषाः [illegible] । लत्तोपग्रह जामित्र
[illegible] दुर्बला [illegible] ॥७६॥ अथ [illegible] अवस्था । कुरु [illegible] । सौराष्ट्र माल
[illegible] कर्तरी ॥ एते दोषा [illegible] सर्वदेशगाः ॥ अथ [illegible] महादोषाः । आश्लेषा [illegible] दोषः [illegible] कर्तरी ।
[illegible] ॥७७॥ एकार्गलं तु [illegible] सर्वदेशगाः [illegible] स्थिरकाल [illegible] ॥७८॥
[illegible] ॥७९॥ [illegible] । लग्नात्
[illegible] ॥ अन्य लग्नेन्दु [illegible] ॥८०॥ अथैते
[illegible] ॥८०॥ महादोषान् [illegible] । यदि [illegible]
[illegible] । अथ कर्तरी दोषः । [illegible] पापग्रहौ [illegible] ॥८२॥ अथ कर्तरी दोषापवा
[illegible] ॥८३॥ अथ महाकर्तरी । [illegible] कर्तरी [illegible] ॥८४॥ शुक्रजीवबुधैः केंद्र कोणगैः [illegible]
[illegible] ॥ अथ [illegible] कर्तरी भवेत् ॥ अथ लग्न [illegible] घटिकाः । [illegible]
[illegible] यदि ॥८५॥ अथ [illegible] ॥८६॥ पुनर्भारवयमाः [illegible] घटिका
[illegible] घटिकाः स्मृताः । [illegible] घटिका [illegible]
[illegible] ॥८७॥ [illegible] ॥८८॥ अथ [illegible] घटिकाः [illegible]
॥८८॥ [illegible] घटिका [illegible] ॥८९॥ [illegible] ॥९०॥ अ
[illegible] ॥९१॥ अथ [illegible]
[illegible] घटिकाः । [illegible] सौम्या [illegible] लग्ने [illegible] केंद्रकोणगाः ॥९२॥ [illegible]
[illegible] ॥९३॥ पूर्णेन्दुः [illegible] दोष
[illegible] ॥९४॥ अथ [illegible] । तृतीये [illegible] पापाः [illegible] ॥९५॥ [illegible]
[illegible] सप्तमे सकलाग्रहाः ॥९६॥ अथ लग्नसप्तमशुद्धिः । लग्ने लग्नबले [illegible] पुनर्भेपति

३०

म.प्र.

स जिव द्दष्टेव धा: शुभं स्मृतं ॥ ७ ॥ लग्ने कोल गन पंचमे वा संवांश पुरस्सिन वा भिग्न: ॥ तदुर स्यशुभं स्यैव मनेय ॥ तुगोभनं ॥ ९ ॥ घुने स्ते कोण लंतस्थास्तो
स पलिप्टी नांतरासीरितो ॥ तस्मिन्थोपालस्यांच धा: शुभं खितरस्थानखिः ॥ १ ॥ अथ पंचंगं भास्वसाजलग्नानि ॥ स्यापंगुर्षदो तेयो बुधिरो तुलस्यभिको ॥
अंभो मेषो वृषः सिंहो संधौ कु आम गन्नय ॥ १० ॥ राशौ पंच सर्ष षथ्वांधा: रूमासिमुन रुर्कंत: ॥ वधिरोतु भनुर्ने कौतं कोल सानपरिसजेत ॥ ११ ॥
अथ होलि कावर्ध ॥ लेवव सांवि पापाण्यां शतहो पुष्करवये ॥ होलिकाश्च सा कृत्तिनामशो विवाहादौ शुभे सजेत ॥ १२ ॥ अथ यूपोवि दोषाणाम
पवादः ॥ मघा वो भास रूणा मलग्नं कालंतं धपंत वर्तः ॥ तसा अं मालवेणोडेनामग शुभं हस्त ॥ १३ ॥ रुमाष्टिनांविजि दोषांतरश्चिवि स्वचनो
भर्वं ॥ गुरुः केंद्रगत: सम्राताभिजं लाभाः शुभ ॥ १४ ॥ अथ गंडांत दोषापवादः ॥ वलीं कुर्हंतिदोषं वं निथ्यांगडांत संभवं ॥ लग्नगंडांतजं रे
षं वासिष्ट: सागरा जत ॥ १५ ॥ [illegible] वाणिगंडांत मासोजस्तु भव: [illegible] ॥ १६ ॥ अथ कुलिकुरुयमघंटयोरपवादः ॥ सत ग्रहो वासरायो पीरुण
बलोपेतो भवेपारः ॥ लग्नगो योतदा दोषांन् हंति कुलि कोश्ववं ॥ १७ ॥ केंद्र कोणे शुभः खेटो लग्नाद्वा चेद्धतोथ्यवा ॥ यमघंटो भवदोषं निहंति हि
[illegible] ॥ केंद्र कोणे शुभ: [illegible] लोपनं ॥ १८ ॥ अथ श्राद्धमलग्नदोषापवादः ॥ रुपभोर [illegible] कोमीनः रुमासकर्कर्करा: ॥ लग्ने खे
वेशुभो दोषो जन्म तो [illegible] ॥ १९ ॥ अथ धा [illegible] धकाद लग्नदोषापवादः ॥ अ [illegible] मास [illegible] संभवाः ॥ अंधकाणादि ले
[illegible] ॥ २० ॥ दोषानस्यं तिजीव [illegible] केंद्र कोणगे ॥ अथ नवांशादि दोषापवादः ॥ कुल [illegible] ॥ षड्भ
ग्ना [illegible] ॥ २१ ॥ दोषानस्यं [illegible] ॥ २२ ॥ अथ सर्व दोषापवादः ॥ लग्नवर्गां चेदेपुनाथ्ये लाभे गथ्यवा ॥ केंद्रकोणे
[illegible] सर्व दोषानस्यां निवा [illegible] ॥ २३ ॥ अ [illegible] संपाप्त: ॥ २४ ॥ लग्ने
गुरो दोषानस्यांति स [illegible] ॥ २५ ॥ केंद्र कोणेषि [illegible] दोषा [illegible] धः ॥ शुक्र: [illegible] सुंतनव [illegible] तुलाध
[illegible] ॥ दोषं शाजां [illegible] शुभ [illegible] जगु: ॥ २६ ॥ अथ विवाहे शुभनवांशा: ॥ रुमासुमगु लाध
[illegible] लाभ केंद्र [illegible] स्थितः ॥ २७ ॥ लग्न वर्गोति [illegible] विवाहे [illegible] ॥ वर्गो [illegible] वरेल
[illegible] शुभदा: स्मृताः ॥ विवाहे [illegible] शुभं [illegible] ॥ लग्ना [illegible] सुता ॥ लग्न [illegible] सुरष्मे
[illegible] ॥ २८ ॥ अथ विवाहे लग्नभंगदा ग्रहाः ॥ लग्ने [illegible] ॥ [illegible] सर्वे विवाहभंगदा: स्मृता: ॥ २९ ॥ कुज [illegible] लग्ने
[illegible] ॥ ३० ॥ [illegible] लग्न [illegible] ॥ ३१ ॥ अथ भंगद ग्रहापवादः ॥ शुभो [illegible] दोषा यांति संक्षिपा: ॥
[illegible] ॥ ३२ ॥ [illegible] यमेने तो पितो भवा: ॥ ३३ ॥

येवि स्वपापैः कोरं ३ कोप्यसत् ॥४८॥ भौमे द्वादशगे षष्ठे शुक्रे तुर्येथवा नेधने । कुमारी पंचमास्थाने तो शुभवद्धो विवाहिणः ॥४९॥ अथ चेकेद्र
[illegible]णः शुक्रे द्विपी मेरे धर्मे विधौ । योगः स्यात्कूर्मनामायमक्रोटभिक्षुकोभिभवेत् ॥५०॥ स्वोल्लग्ने अथ मेषे धर्मे मूसलाभिधः । लग्नो
दाया कुमारी सा कुलमार्यां भवेत्प्रजा ॥५१॥ अथ गो धूलिकं लग्नं । विख्यातिकुलिकं [illegible] धूपापशुकूल था । लग्नाष्टास्तनभं
द्द लग्ने गो धूलिके सजेत ॥५२॥ नाम गो धूलिके चैव सोतेषाश्वं शुभ ... सर्वे गोरजाभिः सम ॥५३॥ द्विजेला
भलिकेनेवं द्र अथ गो धूलिकं मतं । लग्नास्ता गुतो मगसंस्थे चं शुभम् ॥५४॥ तेषां पंचांग लग्नस्या गृह गोभिसं भवाः । लग्ना
पा ताश्च मस्यानन गोरा पल आस्तु था ॥५५॥ एते षण्णवि लग्नैव हेयागो धूलिके सदा । अथ गो धूलि कुसमवः । अथ विलासूवम
पूर्वे धाटि का धे तु गोरजः । नानोस्ताकै गुरो वा लेउ भयत्रास्य वास्ते ॥५६॥ सकालो गोमांडे थे था वा वि वाहो शुभप्रदः । अथ वि वा
सह कोचि तदपटि द्वय मिष्टं जगुः ॥५७॥ एते दोषि सार्ध विवं के पं भिभूते हि मासे । मेघ कालेन तु पूर्णे स्तं गो धूलिकं शुभ ॥५८॥ गो
र ओहीन वर्णा नां प्रा गां दि नाम भां ॥५९॥ अथ विवाह लग्नात् शुभ ग्रहाणां शुभ फलं । लग्ने हे हो ग्रहः ... ध शुक्रे कोमिनः
सदा ॥ भतो का नो कुल [illegible] लाभं सुखं भवेत् ॥६०॥ पातं रूपाविधेः कांता धनं भौमात् सुतात् बुधात् । गुरु वंतो वा न भो
धर्मे व प्रमा के ... लाभ वेत् ॥६१॥ सुख संस्था आरती ... थंतु । स्व तो वा स्ता ... भिः । अथा नद्यंक रा सां क्षुद्र विवाहः । चंद्रं पं भागस
शुक्रे सोम्यापां नैव वाहने । ता गो को धूलि [illegible] ... अनास्यते ॥६२॥ अथ हीन जातीनां विवाहविशेषः । अनुक्तेतिथिमास
लं हंकी लां गां शुभ प्रदः । विवाहो धनपुत्रायुः श्रीसमासोख्य कृतानेवत ॥६३॥ अथ भ्रष्टास्त्रियाः पुनर्विवाहः । भ्रष्टा दीनां विवाह स्ते
पुनरुद्वाहनं स्त्रियः । सो कुर्यात् [illegible] पुनाला दिंदू पुनः ॥६४॥ मूल्ये भाद्रे जेना गि भद्रं च धाम्ये रसांगनः । भूरामसमिता स्ता
रागां यवादि विवाहेः ॥६५॥ तेषां अक्षतः भमादे ताच्छि ध्वागादि ता तु पे । अथ न वा गो गकार्यं । कार्ये विवाह का भागं विवाहोदित
भ अने ॥ विवलो विवाह पोहि ... पूर्वं स्वनव भोदिने ॥६६॥ विकृत्वा भरणी चित्रा ज्येष्ठा स्व भभि विनोत्र यात । आर्द्रं चतुष्टयं हि वा
कुर्यात् विवाह कं विधिं ॥६७॥ हेयं पं तेने तेन उम्मस लं वा कुर्यात् । भूवल कं रूपा पं बदिका मंडपादिको ॥६८॥ अथ तैला दि

वि.प्र.

५२
मु.ग.

आपूर्णे दिन संख्या। मेषादि राशि आना नां कुलाने लादि लापनं। ने लं दिग्वाणा दिग्वाणा सप्तांगे पुशरे पुनु। बाण शैलेषु षट्स्रेषु
मा केन्द्रे उ दोरितं ॥७७॥ अथ विवाहे दिग्दर्शा। वेद रस्त्रो करो पूर्वायां चतुर्दश दुवेदिका। वेदेपनो वामभागे चतुर्थी सूर्यभोपरोभि
नं ॥८८॥ ईशा सांस्थापयेद्दूत्वं भांसहारि भूगोरवौ। रश्मि कालेऽग्नि सौम्यानि षष्ठ्यां भजल्पि ले ॥७१॥ भेषावयत स्थाग्नेयां शुभ
स्थानस्थं वहि। अथ विवाहानंतर मण्डपोद्वासनं। मंडपोद्वासनं षष्ठि सा कुर्यात् समेदिनि। पंचमे सप्तमे वापि शुभर्क्षे शुभवासर
॥७०॥ इति विवाहः। अथ विवाहांतरे वधूप्रवेशः। लग्नादर्के समे पंच सप्त कृष्ण विषोडशे। तत्र स्थापं च मासपूर्णे ओं हमा सिव
॥७१॥ यत्र चतुर्थे तृतीय पंचमे प्रवेशः शुभ दः स्मृताः। अथ तृतीये मूलेनुराधारोहिणी रेवती मृगे ॥७२॥ हस्तत्रये मघा तु पुष्ये मृगुर्ते
रोहिणी हस्ते प्रवेशः शुभदः श्याः सोमे गुरौ शुक्रे रवौ ॥७३॥ मध्योतुभे कुजे के गुरुवे रोहिणी कृतिका तथा। शुभवर्गे बलोपेते ल
ग्ने चांद्रे शुभ प्रदः ॥७४॥ अथ द्विरागमनं प्रथमाब्दे मासत्रिशोभ च पंचाक्षि मासदायः। उभयस्थ मध्ये ज्येष्ठे मासे मकर वृषे सं
वत्सरे ॥७५॥ अथ कर्णवेधः। मासे तु ग्रहे ॥ शुभे मासे ... लाते तालात
शुभ शीघ्रे ॥७६॥ अथ दुरागमनं वि वाहात् द्विपंचवर्षे कुंभमेषे। ... त्रिलग्न भके ... भाले वाधिनीनपे ॥७७॥ रेवती रोहिणी
पुष्ये मूले ... श्रवणे अयने। हस्त ... पुनर्वसु ... ॥७८॥ कुमार्या नुले युग्मे वर्षे ... ज्ञान्विते। लग्ने पापघरलाब्धी
लग्ने दुर्जन मार्जिते ॥७९॥ ... भौमोऽत्र चतुर्थ सप्तमे ... स्पात भोवत भं सप्तमियत ॥८०॥ बाल
... विवाहाद्विवरे ... अथ दीपमासां ... रोषाप पादः ॥८१॥ ... स्वगृहे ... सर्वसूचिता ... शुभाद्दि
पो सप्त ... प्रवेशः पादं मध्ये ॥८२॥ अथ यात्रा ... पादः ॥८३॥ कृष्णे ... भापदः ... स्वप ...
वानव श्याः प्रवेशने ॥८४॥ विवाहे ... पंथ प्राप्ति शुभे ... अ ... भा ... ॥८५॥ भरद्वाजसु
... ॥८६॥ गमनं प्रति शुभे ... ॥८७॥
इति ... सौम्या ... शुभर्च्यां ... ॥ शुभरे ...

५२

म गेहस्ते ऽष्टधा प्राच्य सर्वतः ॥४५॥ दृष्टिर्भुभयाशांशांकविशेषः । सत्कुसाम्या अथाआमापलेया: ॥ अथात्र जीवपस्य मत्तपसोलसत्तं । रहुभुक्तानि भू सा
लि जीवपस्य स्वरूपमेदः ॥ मत्तपस्य सुभोगपाभि कर्तरी तदधिष्ठिता ॥४६॥ ततः पंचप्रधानस्य स्ताविंसं सुखेगमादिशु । जीवपस्य शुभो देम्य तस्य स्व स्वत्रोभ
मैः ॥४७॥ मत्तपस्य सौख्य भग्न स्तंभस्त भा कर्तरी शुभः ॥ मत्तप सेसहस्त्रांशौ जीवप सेवि औहिस्थिते ॥४८॥ भाभाभांशे जयस्तत्र विपरीते पराजयः ॥ उभौ चैज्जी
वपस्य स्तोष्या भात ओभितो भना ॥४९॥ बैंदुभौमस्तपस्य स्थौ यदि दृष्ट भकष्टजा ॥ आर्द्रनोजयदभ्यं द्रो जीवप स्तो यव स्थित: ॥५०॥ भानुमान् जीवप स्यस्थ:
स्था स्तो ऽपि जयावहः ॥ अथाकुल कुलाकुल संज्ञा त्रिविधा तत्सलंच्यातमाकुलगण: ॥ धनिष्ठा भरणी स्वाती हस्ता श्लेषा पुनर्वसु । रोहिणी सुतरं
चां सानुराधोत्रिषमार्गसिरः ॥५१॥ सूर्येन्दु गुरुमंदा स्यैवा राश्येवगणो कुलः ॥ नवप्रस्थिते ताराज्ञा भूनजयालिसंतोरे ॥५२॥ अथ कुलगणः ॥ पूर्वा त्रितीम
घा पुष्य: कृत्तिका अश्लेषा: ॥ विशाखा ज्येष्ठा प्रिया रेवानवक्षु ऊभकौ चतुर्दशी ॥५३॥ अकौष्टा भिमिता स्तियोगलो यत्र कुलसंज्ञकः ॥ अमा भियाभि
भो भगा: स्यात् स्तोभजयो ऽभयेत ॥५५॥ अथ कुलाकुलगणा: ॥ अभिजिन्मूलमार्द्रा च चातभं बुध भासरः ॥ द्वितीया दशमी षष्ठी कुलाकुलगणा स्व
र्य ॥५६॥ राहुः संप्राप्थित स्या संधिभं गंत वैरिणी ॥ अथनाभा भाद्रव र्णे च त्रातन्ने सार्णे कावर्ण स्वरः ॥ कच ठ ध भवा ओं स्यादे कारोवर्ण स्वरः ॥
स्व उवगनभ सा नांतु स्वरई कारड ज्ञेय ॥५७॥ मसता य या व णं उ कार स्वरभाजिनः ॥ घ ट ख फ र स्वा वर्णा ए कार स्वर संज्ञका: ॥५८॥ च ठ द्व व ल हाश्चौ
पामो ओकार कथित: स्वर: ॥ नाम्नो यन्निर्गमोवर्णस्तदूरा हूर्णजाः स्वरा: ॥५९॥ अथ यत्रिधिस्वश: ॥ अकारादि स्वरा: पंचवने राव्या स्निग्धय: ॥ ऊमा
त्त ॥ निज स्वरं शिष्यौ हैया बालभतयः स्वरा: ॥६०॥ आद्यो बाल कुमारो सो युवा वृद्धस्तथा मृतिः ॥ ईषल्लाभकर स्वाद्यः कुमारः स्यार्धलाभद:
॥६१॥ सर्वार्थसिद्धि युवा कुर्या वृद्धो महाशोध प भो निम: ॥६२॥ अथ ता कालिकालि स्वर: ॥ त्रि भोगते ष्वभोगपस्य यः स्यादेकारसंज्ञका: ॥ नालो
लि कस्वरश्चा सौ स्वाच स्याल: कमास्य त: ॥६३॥ अथ पंचाराहु व मं ॥ विशाखाद्य पुष्य भाश्लेषानुराधा भानि चात्रानाभिभवः ॥ भाजष्टे नाभिधर्मेषु
श्वकैसिमा घिशतुके ॥६४॥ भरणीभय वोले ष्टाम घा स्वाति पुनर्वसु पूर्वाभाद्रपदे तानि अश्विन्यादि तानि च ॥६५॥ चित्रा आर्द्रा कृत्तिका मूल पूर्वाषाढा
फाल्गुनि कार्भजतु ॥ उत्तराभाद्रपदे तानि स्रामभा मृगशिरा तानि च ॥६६॥ उत्तराफाल्गुनी हस्ता रोहिणी रेवती सदा: ॥ पूर्वाषाढा स्वमा सिताशतानि तु
धा ऊर्ध्व: ॥६७॥ अथ पंच होस्ति प्रसर्वे पर्मचंद्र च संस्थित: ॥ पनलाभ भवेत्तत्र वको नमा नाभिधे स्तथा ॥६८॥ अथमार्गे दिवा नाभावे निभयाः भासम से
स्थित: ॥ ततो नाभ्य भूमि लाभ भवा च सुसे मपरा जयेत ॥६९॥ अथ मार्गे स्थितता भानु ईभाभ्यभो स्वसा स्थित: ॥ पाजाभ्य भूमि लाभ भवा ऽपि जुसो पेरा
अयेत ॥७०॥

२२६

अर्थे धर्मेगेहस्थितौ हौ चेत् [illegible] भवेत् [illegible] ॥७१॥ धर्मगेहे स्थितौ द्वौ चेत् कार्येषु सममोदये [illegible] लाभोत
र्थ हानिश्च न च भंगो [illegible] ॥७२॥ धर्ममार्गे स्थितेस्तु सूर्ये अर्थमार्गे स्थितौ [illegible] लाभो अर्थे [illegible] ॥७३॥ अपि [illegible] धर्मं [illegible]
ने काम [illegible] ॥ [illegible] ॥७४॥ धर्ममार्गे स्थिते सूर्ये चंद्रे मोक्षगृहं गते [illegible] लाभे [illegible]
[illegible] ॥७५॥ कामांके संस्थिते सूर्ये चंद्रे मोक्षगृहं [illegible] लाभ [illegible] अर्थसाधकाः ॥७६॥ कामगेहगते सूर्ये अर्थगेहे [illegible]
आरोग्यं पुत्र [illegible] ॥७७॥ कामगेहगते सूर्ये धर्मगेहे [illegible] लाभश्चैवार्थ [illegible] भवेत् ॥७८॥ कामेन सं
स्थितौ द्वौ चेत् [illegible] भवेत् [illegible] ॥७९॥ मोक्षमार्गे [illegible] अर्थे [illegible] कार्यं [illegible]
सर्वतोन्मः फलं भवेत् ॥८०॥ मोक्षमार्गे [illegible] धर्मे संस्थितौ [illegible] लाभार्थ सिद्धिः संपत् [illegible] विजयश्च शुभप्रदः ॥८१॥ [illegible] मोक्षमार्गे
[illegible] कामसंस्थितौ [illegible] ॥८२॥ मोक्षमार्गे स्थितौ द्वौ चेत् [illegible] ॥
[illegible] ॥८३॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥८४॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥८५॥ एवं [illegible]
[illegible] ॥८६॥ [illegible] फलं [illegible]
[illegible] ॥८७॥ [illegible] लाभः [illegible] ॥८८॥ [illegible]
[illegible] ॥८९॥ [illegible] लाभ [illegible] लाभः सौख्य [illegible]
सौख्यं [illegible] फलं [illegible] लाभोत्र [illegible] ॥९०॥ धनं [illegible] धनं लाभ सौख्यं ला
[illegible] ॥९१॥ [illegible] ॥९२॥ [illegible]
[illegible] ॥९३॥ अथ [illegible] ॥ [illegible] सौख्यं [illegible]
[illegible] ॥९४॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥९५॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥९६॥ अथ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥९७॥

श्री

अथ घातचक्रम् [illegible] कुंभ मीनाः [illegible] घातमासाः [illegible] प्रत्येकं [illegible] तिथ्यंशे [illegible] ॥९॥ [illegible] मेषादि राशीनां घात
चंद्राः ॥ [illegible] स्यात् [illegible] ॥ [illegible] सुतस्थानात् [illegible] तृतीयः [illegible] ॥१०॥ [illegible] मेषादि [illegible]
[illegible] कुंभस्ये [illegible] ॥१९॥ घातश्चंद्रः [illegible] विवाहे यात्रायां [illegible] मेषात् [illegible] ॥११॥
विवाहादि [illegible] ॥२०॥ अथ घाततिथयः ॥ मेषस्य घातः [illegible] तिथि [illegible] ॥ [illegible] वृषादि [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥
[illegible] घाततिथि [illegible] ॥ अथ घातवाराः ॥ मेषे [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] घातवाराः [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] कुंभयोः ॥ [illegible] ॥१५॥ अथ घातनक्षत्राणि ॥ मेषस्य [illegible] मघा
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] घाततिथिः स्मृता ॥ अथ घातनक्षत्राणि [illegible]
[illegible] घाततिथिः [illegible] ॥ आद्रि [illegible] ॥ [illegible] ॥ अथ घातलग्नानि ॥ मेषस्य [illegible]
[illegible] घातलग्नानि मेषप्रभृतीनां ॥ [illegible] ॥ अथ घातचंद्रः [illegible] पाद [illegible] ॥ मेषे [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] आपःकर्कटे ॥ [illegible] तृतीयकः ॥ तुलेमूले [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] घातयोगः [illegible] तृतीयकः ॥ [illegible] ॥ [illegible] घात [illegible]
[illegible] ॥ अथ [illegible] घात [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] संख्या [illegible] घा
[illegible] ॥ अथ घातचंद्राः ॥ [illegible] संख्यकाः ॥ [illegible] संख्याका मेषात् [illegible] स्मृताः ॥ [illegible]
अथ घात [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ अथ घात [illegible] ॥ अथ घातबुधः ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] घात [illegible] ॥ [illegible] ॥ अथ घातगुरुः ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] घात [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] संख्या घात [illegible] मेषप्रभात [illegible] ॥ [illegible] सूर्य [illegible] ॥ [illegible] संख्या [illegible] मेषाघात [illegible]
[illegible] ॥१२९॥

228

३५
स०ना०

अथ स्वीलां घातचंद्रः भनाणा स्यंक भेद्य ग्निरस्मा स्प्रा क्वाचि येषुभिः। स्यसैं भ्व सप्ति नामे षों घातचंद्र स्मशोह र्शा॥ ॥ अथ चंद्रवासस्य फलं। मेषा सिद्धं
मुसंस्थो पूर्वे स्यां दिवि चंद्रमाः। दक्षिण स्यां वसेन्नित्यं वृषा वक्षभन क्रमः॥ ॥ तुला मिथुन कुंभस्थः पश्चिमायां निशाकरः। कर्क वृश्चिक मीनेषु च तस्ति
इष्टस्तु श्रोत्तरे॥ २३॥ संमुखे भर्थ लाभः स्यात् सुख संपत् दक्षिणे। पृष्ठे गोन ध्वंस मृत्युर्वामे [illegible] भागे वसुक्षयः॥ २४॥ चंद्र वासस्य थं प्रोक्ता दिशो राहु पतु
सारतः। लोकाद्रा स्वतारायम् लं तस्य जिवंयतां॥ २५॥ अथावस्यके एकस्मि- ओपिरार्को घुटि कालेकं चंद्रवासु भ्रतुर्दश्यु के भिहुतः। नाम्ना स
सप्तशाप्राप्यो याम्यां नैऋत्यांभि ता स्ततः॥ नैत स्वर्गभिता: मस गुन रस्यानु षोडश्य॥ २६॥ पुनः सप्तदृशः प्रा- च्यां दक्षिणचतुर्दशः पश्चिमेन रवसरस्मा
त्ताउदी- च्यां पंच भ मिता:॥ २७॥ वास्तुषं भ्रम स्वें दोः स्वधा सस्थानतः क्रमात्॥ एकरात्रि स्थितोपि हरते हृद्या अपफलं हि शेतं॥ २८॥ अथ यो
गिनी वासस्तत्फलं। नवम्यां प्रतिपदि ध्यो: प्रा- च्यां तिष्ठति योगिनी। अग्नि कोणे तृतीयायां मेकादश्यां तथैव हि॥ २९॥ त्रयोदश्यां च पंचम्यां
दक्षिणस्यां तु योगिनी। द्वादश्यां नैऋते देया चतुर्थ्यामपि सर्वदा॥ ३०॥ चतुर्दश्यां च षष्ठ्यां च पश्चिमायां दिशि ध्रुवं। वायु कोणे तु सप्तम्यां पू
र्णिमायां तथैव हि॥ ३१॥ योगिनी सुखदा दिग्भागे क्षुती यात्रा प्रोदिने। अमायां चाप्यष्टम्यां शिवायां योगिनी भवेत्॥ ३२॥ योगिनी सन्मु
खा प्रहोग मेषु कुर्वन्न सदा। अशुभावाम भागस्था पृष्ठे दक्षे जयप्रदा॥ ३३॥ अथ तात्कालिक योगिनी। प्रा- च्युत्तरा गिनैऋते सौम्य पश्चि
मवायुषु। ईश- न्यां योगिनी गच्छेत् स्वदिगाद्यस्थित: क्रमात्॥ ३४॥ यामार्धं भोगकालोस्या स्तिथ्योदि- भ्रमणं सदा तत्कालयोगिनी चैषा
उयपत्पृष्ठदक्षिणे॥ ३५॥ अथ कालपाशौ। उत्तरस्यां रवेर्वारे वायौ चंद्रदिने भवेत्। भौमवारे प्रतीच्यां तु नैऋत्यां बुधवासरे॥ ३६॥ यमास्यां
गुरोर्वारे वन्हौ स्यात् [illegible] शिवकोणे दिने। प्रा- च्यां तु शनिवारे वीरे कालः प्रोक्तो मनीषिभिः॥ ३७॥ कालस्याभिमुखः पाशो ज्ञेयस्तस्य यात्रा निषिद्धा।
[illegible] अथ यामार्ध समक तद्दर्श [illegible] नधोरा हुः। पूर्वादि वायुराशा सौम्यष्टकासु वैदि
तासु भोस मुख्यो सा [illegible] वामदक्षिण गोस्तु भो॥ ३९॥ अथ यामा [illegible] तदेव स्यादष्टयाम्नि। अमादि गार्ध याम राहुः। राहु यामार्ध मानेन यानि यातिस्कृ
खांतम:॥ ४०॥ यामार्धं भ्रमतीत्युक्ता तुर्यां घटीरुह्यां॥ ४१॥ अथ शराभाव र्धयामराहु:। शरातीतु वक्त्र पामिमौ दुःखद: स्त्राके मनुज
र्यो दयात्। क्रमात्। दद्यायु समेवचं तु चक्र भ्लोर स्स्साद्रसं॥ ४२॥ अथ सुख होलमकराहु:। ईशानक्रमाद्दश पक्षरद्र भ्वं मे ध्ना नेली भसं। दिशि भमस
स्त्रि। साम्याचैव दिग्भाजो [illegible] मायामार्ध भिमतः॥ ४३॥ अथ सुख [illegible] दिशो यामशार्धे भयं पोउत्तमांत्र सुमहते। र्यो चंद्रवानिशो। अथ राहोः फलं। दिविध: पृष्ठगो राहुः श्रेयो दास से जे
सुनीडि दुयमानौदि वा॥ ४४॥ निशिश्लं॥ ४५॥ सेयो भ

पित्र ५

३५

सर्वेषीणिमकात्सुकसलदासुवेरुक्यो घटं ।७९। यात्राः सन्मुखसास्तीयज्ञान्तुदुष्टभेसुना ।८०। अथ परिघदंडः । कृत्तिकाभ्र चतुर्दशसु सप्तसप्तसु
पूर्वतः । परिघंलघयन्नैव याय आनलगात ।८१। अथ परिघविदिक्निर्णयः । पूर्व दिक्कृत्तिकाभेषाद्याग्निमाने । प्रदक्षिणं । विदिक्स्थवीतथा साद्गुत
घमुत्स्पृतिः सदा ।८२। अथ यात्रायां क्षेप परिघोल्लंघनं । क्षेसेचाद्रसपक्षेणिड्गुलंघ्यापिनपरिघं । सक्षोभूलंयदा शुद्धिर्विलग्नस्य तदा नृपः ।८३।
अथ सर्वदिग्गमने अश्वानिभाणि । पूष्यहस्तानुराधाश्च सर्वदिग्गमने शुभं । अथ चक्रैतुस्वाराद्दिसाजं । गुरुः कृत्तिकातो च लग्ने भाव श्रिवा
गं । चक्रस्वेटस्य चारे वालनं याचु तु विजानतं ।८४। अथ यानानुकूलं । दिक् यासौम्यायने सूर्ये याया याप्तर सूर्यथोः । चंद्रे सौम्यायने शैत्रो प्रोक्तया
आतसोर्दिशोः ।८५। सूर्ये याम्यायने गच्छेत्स सकृदक्षिणयोर्दिशोः । द्वयोरस्तेतयोश्चंद्रे याग्नायाम्यो यनंगते ।८६। उभौ सौम्यायने याया यान्तदा चोत्त
रपूर्वयोः । तौ चेद्याम्यायने प्रसम्यपाम्यया सुदिवानिशं ।८७। अन्यथा गमने स्तणं भवेद्धोव धोपि वा । अथ ग्रातिशुक्रदोषः । यत्रोदेति
न्सपुर्य तां तांदिशं सन्मुखां सुक्रे तु । मार्गवायिपिष्टतोयाति दिशि वा यत्र लग्नतः ।८८। क्रूरकादिष्वेकुतार भेषु यत्र स्थितो पि वा । सान्मा
सानि दिशायत्तां सन्मुखा स्त्रिदिषोभ्युः ।८९। अथ प्रतिशुक्रदोषापवादः । रेवत्यां सोमेषणौ चंद्रे भवसंयोश्नपोः सुकः । भीभाद्गैनैव गते
पायसन्मुखो दक्षिणोपि वा ।९०। अश्वादिन्मे न जाता नांनदोषः प्रतिशुक्रजः ।९१। अथ गमने शुक्रस्यास्तादिदोषः । पक्षोनवाद्वे स्त्रैवगे
तेन्वास्तंगते भृगौ । यांगधं स्तदशं याति । प्रबलोपि द्विषान्नृपः ।९२। अथ बुधोपि सन्मुखस्सामाः । अनुकूले बुधे यायाद्दिसं भूलेविभा
गे वे । सन्मुखस्थेषु पेसर्वे यथा स्थेषः शुभे अपि ।९३। अथ सामान्य यात्रायां प्रतिशुक्रादि दोषा भावः । न्तएण प्रथमयात्रायां प्रतिशुक्रो
दि दूषणं । अयात्रियो न्यप स्यातित नामेषां च करावन ।९४। अथ यात्रायां रेवती अश्विनी याम्यां च न दोषः । अपोदयोपराणे पुलयान सुद्दुर्जि
तीर्थ्यौर्थेत्सुखंयाया कालेष्वयादिकेष्वपि ।९५। अथ मार्गे भुक्तास्तादौ न संभवस्थितिः । प्रस्थ्रेमार्गे तु यात्राशुक्रास्तमास्तो यासं न सुख
तावत्कालं सुस्थितात्तु शुभे काले गतेन्नपः ।९६। अथ यात्रायां लग्नविचारः । लग्नादेसाल्मलग्नाति । कुंभलग्न मर्थ कुंभांशे नगच्छेत्सर्वतो
नृपः । मीने मीनांशके यातुः पंथान्न वक्रो धनस्थितिः ।९७। निषिद्धगमने केचिन्मीन वृश्चिक कर्कटः । लग्नस्थाश्च गचत्वार्गिस्ववशो
राज्ञां नवार्थिभि ।९८। जन्मराशेस्तु जन्म लग्नाद्वा जन्मरात्रौ स्वलग्नतो । निधनं निधनाद्ये यात्रामनं निधनाय ते ।९९। वैरिणे जन्म यात्रा

[illegible]

[illegible]

सुषुम्णा शांभवी [illegible] भास्तु योगींद्र गोचरा ।७८। अथ पारद्वेषु स्वरोदयः ।७९। [illegible] तत्पृष्ठ भाद्रादौ चंद्र तिथि क्रमं । ततो दिन क्रमं स्पर्शो तु यथैव तु

नः पुनः ।८०। [illegible] क्रमं स्पर्श तत्र चंद्रो भानु रूपवत् । पिंडनाम्नू स्यात् घटी पंच स्थीयत स्वरोदयः ।८१। अथ गात्र स्वरं लेन निज स्वरोदयः । अ

यः सूर्य स्वरे तिथा भानु जीव धरा सजाः । [illegible] भार्गव चंद्र [illegible] स्वराह्वे ।८२। स्ववारे स्वस्वहारं भोक्तुः प चोद यात्र वे । निज स्व

रोदर्ते कार्यं स्ववारे स्वस्वरोदये ।८३। काले सूर्य स्वर [illegible] स्वरे स्व रे [illegible] स्वरं [illegible] शुभं हानि स्वस्व काले फलं शुभं ।८४। अथ प्रातः

स्वर पूर्वं सु स्थानं । [illegible] सम्मुखे स्थवार स्प स्वरे लहि । अयने [illegible] अस्पष्टे [illegible] वान्तरे रवे ।८५। निज स्वरोदय कार्येन भवे सो

[illegible] । [illegible] साहित्ये लेन वाहये तत्स्वरं सुधीः ।८६। अथ चंद्र स्वर [illegible] । भवे [illegible] या [illegible] स्थाले कार धारणे । संधिः शु

भानि कार्याणि [illegible] स्वरोदये ।८७। पौष्टिक [illegible] भोप पंचरसायनं । योगाभ्यासादिकं कर्म [illegible] सर्व विधो स्वरे ।८८।

श्रीतः [illegible] तो [illegible] । स [illegible] स्प भवो धेव चंद्र नाडी प्रवाहये तु ।८९। अथ सूर्य स्वर [illegible] । कुर्यात् सूर्य स्वरे तु

[illegible] भोजनं [illegible] भयं तथा ।९०। [illegible] स्तंभ मोहनो [illegible] सूर्यनाड्या [illegible] सिद्धि [illegible]

कर्म [illegible] ।९१। [illegible] सूर्यनाड्यां नरः [illegible] सर्वदा ।९२। आलिंगन प्रसं

[illegible] ।९३। [illegible] भवेत् ।९४। अथ वह [illegible] स्वर [illegible] । पूर्ण नाडी स्थितो प्र

[illegible] स्वरे सम सूर्ये [illegible] सर्व [illegible] ।९५। अथ [illegible] पूर्ण नाम्नः पदं [illegible]

[illegible] नाडी स्थितो [illegible] सर्व [illegible] समास [illegible] शुभ । [illegible] सूर्य स्वरे जेता स्यात् चंद्र स्वरे [illegible] ।९८।

समये [illegible] सिद्धिदं ।९९। [illegible] भागो [illegible] ।१००। अथ पंच घटी मध्ये स्वरे तत्वोदयः ।

[illegible] भोगः पंच घटी मध्ये स्वरे ।१०१। अथ तत्वानां वर्णः । [illegible]

[illegible] मेनभ [illegible] ।१०२। अथ स्वर तत्वानां फलं । विजय [illegible]

[illegible] सर्व [illegible] तेजसः । [illegible] ।१०३। अथ [illegible] समय [illegible] विधिः । [illegible]

[illegible] भवेत् । [illegible] सुख्य [illegible] ।

हविष्यं ब्राह्मणभुक्ताश्चो भास्करोऽनुमोदितः ॥६०॥ श्वेतवस्त्रसमांगल्या सेवसंस्था याति जयी नृपः । गामश्वं पूर्णकुम्भं स्वर्णं [illegible] पंडितः ॥
६१॥ [illegible] स्मान्निर्गच्छत्तु पार्थिवः । देवान् द्विजान् वर्षीयः सकलमिलपाणं [illegible] ॥६२॥ घृतपात्रे [illegible] अश्वारोहे [illegible]
[illegible] जयतिरिति ॥६३॥ ओंकारं तत्तु [illegible] अथ प्रतिदिशं याने वाहनानि [illegible]
[illegible] उत्तरे [illegible] भूपः समारुह्य गजं तज्जयेत् ॥६४॥ अथ दिक्षु [illegible] वाहनाभावे
[illegible] प्रजेत् ॥६५॥ अथ स्वगमनाशक्तौ प्रस्थापनं ॥ विलंबः स्वगमने राज्ञः कार्यो येर्हि न स्वयं । छत्रचामर
[illegible] प्रवेत् ॥६६॥ [illegible] प्रस्थाने वा सनः [illegible] ॥६७॥ अथ प्रस्थि
तस्य वसति [illegible] गुरूसी मातरं जत्तुः । प्रस्थानं तु [illegible] ॥६८॥ [illegible] धनुषा
[illegible] ॥६९॥ [illegible] नृपः । संप्रस्थितस्तदा [illegible] ॥७०॥
अथ [illegible] प्रस्थानस्थापितलोपमः । [illegible] प्रस्थाने [illegible] ॥७१॥ अथ प्रस्थि
तस्य गमनविधिः । प्रथमे [illegible] योजनं । [illegible] ततो ब्रजेत् ॥७२॥ अथ प्रस्थाने प्रस्थितस्य कार्य
[illegible] प्रस्थाने [illegible] सामंतः पंचाहः [illegible] ॥७३॥ अथ [illegible] प्रस्थानं । सप्ता
[illegible] प्रस्थानं [illegible] ॥७४॥ अथ प्रस्थाने [illegible] पुनर्यात्रा [illegible]
[illegible] प्रस्थानस्थापितस्य [illegible] ॥७५॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥७६॥ [illegible]
[illegible] ॥७७॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥७८॥ [illegible] दानं [illegible]
[illegible] ॥७९॥ अथ [illegible] ॥८०॥
[illegible] ॥८१॥ [illegible]
[illegible] ॥८२॥ [illegible] सिंहासनं छत्रं [illegible] ॥८३॥

[illegible]

५१
प्र॰ग॰

प्र॰म॰

यो: [illegible] प श्चास्तु यो गुरुभि: पुन: ।६७। मेषा सकेंद्र कार्थे यावत्सु लघ्यो विस्तु ते: ।६६। प्रादक्षिण्येन गो हस्य सुखा भालिंद संज्ञकं । लघुस्थानस्थितेन्वै
व भेदा: प्रा-प्यास्तु षोडश ।६७। अथ प्रकारांतरेण प्रस्तार: । लिखेदेकांतयोपेक्राएकमेकं गुरु लघु । द्वयं द्वयं द्वितीयेन चतुर चतुर स्त्रिके ।६८। अष्टा
वष्टौ चतुर्थौ यं प्रस्तार: षोडशार्णवाधि ।६९। अथ जन्म नेहारंभे लग्न बल लघुचार: । द्विस्वभावे स्थिरे लग्ने [illegible] सौम्ये है: । पापे [illegible] कुर्या
न्मं द्विस्वभं लग्नं बुध: ।७०। अथ गेहारंभे शुभयोगा: । लग्ने गुरौ रवौ षष्ठे घूने [illegible] भार्गव: सुता । पंदे भृगे कुलं लिखे [illegible] ।७१। लग्नो [illegible] स
सोसे के षष्ठे भौमे सुते गुरौ: समस्मार [illegible] गृहे त्रिषष्ठे [illegible] ।७२। सूर्ये लाभगते [illegible] वर्षशतायुषं [illegible] भितंन
यो भवेत् ।७३। चतुर्थे गा कमतो लाभे भौमे मंदे न रवेर्पि यो । अङ्गी [illegible] मारस्थं मांद्रे रसतं ।७४। शुक्रे स्वे भवेत् नो [illegible] जो वेपाता
वरे भवेत् ।७५। [illegible] लग्न स्थे स्वर्क्षे गे चंद्रे केंद्रे जीवे [illegible] स्वे वरे: । स्वो भौमिअं [illegible] लक्ष्म्युतं स्थि
लोग धावा । लाभगे [illegible] संपद्युक्त गृहं चिरं ।७६। [illegible] नर्ये निमंदिरं हिन्नत् । स्वे [illegible] धृत: ।७७। कुर्यात् हं परायुक्त
ं भवेत् ।७८। अथ गेहे योगा: [illegible] गृहे सुमलग्न [illegible] स्थिरा शोदे [illegible] जीवसुते [illegible] गेहं राज्या [illegible]
लग्ने [illegible] निर्बल: । अथ [illegible] गृहे [illegible] तंगे हं धनधान्य संयुतम् ।८०। [illegible] कुजे
गृहं ।८१। [illegible] ।८२। [illegible] सिद्धये ।८३। [illegible] स्या
[illegible] तं भवेत् ।८४। अथ [illegible] श्रुतिम घेषु च:
सम्मुरां [illegible] ।८४। अथ द्वारचक्रं । सूर्यं [illegible] संस्थितेषु [illegible] तस्माद [illegible] को
[illegible] ।८६। चतुर्भिर्मध्यगे [illegible]
का संस्थिते: ।८५। [illegible] ।८७। अथ द्वारस्यादि [illegible] सुखमीरि
अं लाभ: सुरवं भवेत् ।८७। [illegible] ।८८। [illegible]
तं । [illegible] ।८९। अथ [illegible] निर्णय: । आधामेन [illegible]
न स्यात् ।८९। [illegible] ।९०। [illegible] आंचसम
द्वार [illegible] ।९१। [illegible] ।९२। [illegible] भिर्युत:कै
[illegible] भितः ।९३। अथ द्वार [illegible] भाग [illegible]
युत: ॥

५१

रोहिणी रेवती हस्ता श्रवणे पुष्ये ... ॥ अनुराधोत्तरेन ... त्र्युत्तरे ... प्रवेशनं ॥८॥ अथ ... पुरे प्रवेशः ... कृत्तिका ... मूलेन

... भिषेक ... ॥ ... जलस्थानादि ... नवीनगरं ... ॥ अथ देवालयादि प्रतिष्ठा ॥ मासा हा

... माघे ... प्रतिष्ठा ... तथा ... सर्वदा ... चैत्रो मासः प्रतिष्ठायां मध्यमः ... दिने ... कूपस्थे

... ॥ ... ॥ ... पुष्ये ... शुभे ॥ ... स्थापनं ... ॥ ... ध्या ... वस्तुस्था

... शुभं ... ॥ अथ देवताविशेषेण नक्षत्र ... पु ... ॥ ... अनुराधा ... रोहिणी श्रवणा ... धानु

... ॥ विधि ... प्रतिष्ठापनमार्यके ॥ ... अनुराधायां कुबेर ... दुर्गादि ... मानव

... स्थापनं शुभं ॥ ... यक्षे ... रेव ... भौमे ... पुराणां ... ॥ ... बल्मिके

पुष्ये ... ॥ ... सर्वेषामेव ... ॥ ... प्रतिष्ठापनमीरितं ॥

अथ देवताविशेषेण ... ॥ ... स्थापये ... शुभे ... स्थिरे ... ॥ अथ वार

... प्रतिष्ठा ... ॥ आनंद ... ॥ अथ देवताविशेषेण मासविशेषः ॥

... ॥ ... ॥ आश्विने ... मार्गे

... सर्वा ... ॥ अथ प्रतिष्ठा ... शुभैः पापैः ... ॥ ... सुलेष्व

... ॥ ... देवता प्रतिष्ठा प्रासाद ... ॥ अथ ... तथा

... ॥ ... ॥ ... स्थाने स्था

... ॥ ... शुभा ... ॥ ... भागयोर्ले

... ॥ ... ॥ ... ॥ ...

... ॥ ... पराजयः ... समागमः ॥ ...

... ॥ ... ॥ ... स्थानानि ... ॥

भौ

[illegible]

246

वि॰ प्र॰

[illegible]

द्रोणमूर्ध्ने प्रतिष्ठायाः [illegible] शिनतो भयं ॥५४॥ इंद्रचापेति दृष्टिस्याद्योम्नि चंद्रे गभृदंगपुरे ॥ अथ प्रसिद्धमृगादि [illegible] लक्षणं च ॥ यात्रायां

स्वस्थानीर स्थले [illegible] शुभिनावचः ॥ [illegible] प्राणिनो मसमं यातः स्वच कीडयेनी ॥५५॥ संध्याकाले मूर्धना यादृशो भागपतनामिलः ॥ कोशानिजं

बुभा [illegible] नसापमूलं तद्विष्ठि ॥५६॥ विहगा वियति प्रस्तानकंधास्तः स्वस्तनः ॥ कुकुटोविच गोर्निनं हेमंतरीतिकोकिलः ॥५७॥ स्वरभानाम वासेदृप

कौउतिपरस्परं ॥ रसादिप कलोव कोपोडभवति भूपाना ॥५८॥ अथ मप्यशुभ दाउसालः ॥ अस्थिक्षिप्तिगेहे भासंमुखेस्थोनशदिति ॥ यस्य तदृह

नाशः स्यात्षण्मासाभ्यंतरे तदा ॥५९॥ सोतिस्य पोदिय [illegible] मातेपूर्वेदिग्मुखः ॥ भूपनाशः स्तदा वास्ते कृषीपोतानाशा मामुमुखः ॥५९॥ स्तंभाकृ

तानिपात भ्रमो [illegible] नाभिनाः ॥ सुप्तेबालकाः सौरं काष्टलोष्ठे परस्परं ॥६०॥ तदा भूपभयं घोरं विशेयं दीर्घदर्शिभिः ॥६१॥ अंगनाबालका

म सा भूर्वने [illegible] भावनः ॥ ससत आयते मस्या [illegible] यं सरस्वती ॥६२॥ अथोसान्तलापवादः ॥ स्वस्वस्वला सा महोसाराविन कूपसीव सर्वकाः ॥

सप्तमासाभ्यंतरे [illegible] भवति नदुः स्वदाः ॥६३॥ अथो सातानामुपसंहारसालिम्ब ॥ धमकेतुर्महीकंपादिकृदाहो धूलिवर्षणं ॥ भुयोगतेश्च

[illegible] उल्कापाताद्योपरे ॥ कस्मिन्नेतो प्रजाधंते महो सा नाम [illegible] भयाः ॥ मजापोगभवेन भूविनाशाः पदिभिवे पतेः ॥६४॥ तदासन्ता तिर्धया

[illegible] मुत्तीविले ॥ [illegible] पापिनर्सर्पतिस्वम [illegible] भुलं ॥६५॥ अथ काकस्पर्शनफलं ॥ मस्तके वायसः स्पर्शे दारिद्रं मरणं फलि ॥ अ

[illegible] मला [illegible] स्थि ॥६६॥ योपिताभस्तके भक्तुर्वि नाशो वासुनस्मन ॥६७॥ अथ स्पर्शाविलोकस्पर्शपि दोषाभावः ॥ स

[illegible] न्यादिशोभनः ॥ काकस्पर्शेनदोषा या कस्मा भेदुघतांतदा ॥६९॥ षण्मासाभ्यंतरे मृत्युः काकमैथुनदर्शने ॥

[illegible] ॥६९॥ कपोतो वायसः पक्षीनामतो मुकुने सतेन ॥ षण्मासाभ्यंतरे तस्य स्वामिनो नाशमादिशेत् ॥७०॥

[illegible] फलं ॥ अथ [illegible] फलं ॥ [illegible] यने वारे वाहने शयने व्याने ॥ वीजावाप [illegible] मोलं स्तोभनं सततमुत्तमं ॥७१॥ पदस्पर्शे

[illegible] ॥ [illegible] मूलं कमात ॥७२॥ वामा [illegible] काष्टातोविशेयंचतदथ [illegible] ॥ अथो

[illegible] ॥ आन्वेषे [illegible] द्वितीये विनिर्दिशः कमात् ॥ स्तीये [illegible] फलमुदाविचक्षणैः ॥७३॥ अथ मार्गकोडः ॥ न मोदेनर्षया

जा [illegible] वारः ॥ चैत्रे मासि सितपक्षे [illegible] प्रतिपत्तिथौ ॥ यो वासरः समाजा स्यात्तस्मिन्नर्षे नृनः फलं ॥७४॥ मेषे ध्रुवस्य प्रवेशो यो वारो

मंत्रि सकृस्यात ॥७५॥ चापे धामपाते [illegible] आर्द्रं धांन्यरसाधिपः ॥ रसाधिपस्तुलां वांस्पा [illegible] सस्य पतिस्तथा ॥७६॥ मकरे सस्य [illegible] निर

250

मता स्याच्चैकतो घोरं वत्सरे। अथ संवत्सरस्य दुर्भिक्षादिज्ञानं। मिथ्ये संवत्सरे युक्ते नवभिर्भक्ते थ सप्तभिः। चतुर्भिर्मिते शेषेसु भिक्षं विपुलं भवेत्॥१४॥
भिमध्यफलं चतुर्भिः सर्वसंख्येन समभागं। अष्टभिर्मेघ संवत्सरफलं वर्षं तु पुष्टे सततं। सप्तभिः कारान्तरेण मापि संवत्सरात्। द्वितीयः संवत्सरे रामेहि लाभं कालेन गौले
नः। नोषेबाणमिते सुभिक्षं सुभिक्षं हायने भवेत्। ३ वेदेन्द्रमिते शेषं दुर्भिक्षं संवत्सरे च। रसान्तं मिते मध्यमेव धर्मफलं बुधैः॥१८॥ अथ वर्षेराज्ञादीनां
संक्षेपात्फलं। गुरुः शुक्रेश्च बोधौ धीमाः संति चेज्ञानसारत्वपरः। सुभिक्षं कुरुभनार्वृष्टि दृष्टास्वास्थ्यं प्रकुर्वते॥१९॥ ज्ञानि भौमो प्रकुर्वीत दुर्भिक्षं विग्रहं भ
यं। अल्पसौख्यं प्रदः सौम्यः स्वल्पसु स्वप्रदो रवः। फलं सुविस्तरं त्वेषां विज्ञेयं संहितादिषु॥२०॥ तथा प्रभवसुरव्या नाहायनानां प्रकृष्ट फलं।
नासाभिर्लिख्यते वाच्यं ग्रंथ विस्तर भीतितः॥१८॥ अथ प्रपिक मालिकायोगेन ष्टफलं। रवौ वायुप्रकाति स्यात्तो पापाहे मालिकार्षके। प्रदोषे चेन्मओषी
आत जसु च्छात उपद्रवः। अथ से ष्ट प्रतिपाद योगाः। ओषष्ठे कृतिम्याबाधे चं हैअभ्रगुवासरे। अनिन्नां कृते भनावृष्टि दुर्भिक्षं पापवासरे॥१०॥ अथाषा
ढ पूर्णेत्यानवमी योगः। आषाढे सु कृष्णपक्षे सुहितौ यानवमी दिने। चंद्रे जे भृगुवारे स्यात् सुरवृष्टिश्च समर्धता॥११॥ बुधे साम्यं रवौ ताप। कुजे वृष्टिर्नजा
यते। शनिवारे प्रआर्धो दुर्भिक्षं रौरवं तदा॥१२॥ अथ शनिवारफलं। गुर्जरे जमानो पीडा प्रभासार्बुदयोर्विषे। तु लादि त्रितय पश्चादु दुर्भिक्षं जन
पीडनं १७ सुभिक्षं च मालवे कुंभमीने सर्वप्रजाक्षयः॥१५॥ अथ कूर्मचक्रं। कूर्मचक्रे शनिर्मध्ये तदा प्रा-च्यादिषु क्रमात्। नात्राथेत् क्रमशो देश्यानुक्र
तिकामीक्षि भिक्षि भिः॥१६॥ निजाधिष्ठितभे दैत्यानंतर्वेदि मुखास्ततः। मागधप्राग्यान् कलिंगादि नार्वातिक मुरवांस्तथा॥१७॥ ततः कौंकणपोश्रदी
नारांधु सौराष्ट्र कादिनान्। पोलंद चीन काश्मीर मस्यकान्॥१८॥ खस्य वाह्लीक लाघ्नानान् नव खंडादिमां स्तथा। पूर्ण्या स्वाधिष्ठितां ढ्रा
नृपं कर्णोदिन्यान्॥१९॥ अथ मानानिवाप्रसंगात्कलिचक्रं। जन्मभाद्भ्रुविषुष्वेके मुखे श्रोत्रे भेजेयः। भुजे द्वयेततः षड्भिरं ध्रौ च भ्रमणं ततः॥२०॥ भु
जे त्रयं विचिन्वे नेत्रे चोडुद्वये सुखं॥२१॥ भद्रयेतुस्तकेम्र स्तः शनिचक्रेफलं क्रमात्। अथ ग्रह
वासदामानि भेष्टे सोऽब्ध दस्तौ द्वारे भौमो। श्चिमभेमेर्द्धेलके राज्यं नेत्रे। सहे भौमे चतुर्भिर्मैः शेषे ग्रहे स्थिते। भृगुधर्मे भास्करे चंद्रे विरोधो धरणी शुभं
वारवनात्सप्तकृपीडि। सर्वपापो भवद्धीमा स्यात् सुकृष्टे भगलेकुजे। राहौ मंदे चतुर्भिर्मैः शेषे ग्रहे स्थिते। विरोधो भूभुजो भौमे वृष्टिः स्यात् भूयसी बुधे।
पुंआं। तमार्केनेरमैते सर्वे पापसमर्धता॥२२॥ शनौ राहौ शनिश्चरे लाभाःसमुद्भयः। विरोधो भुभुजा भौमे वृष्टिः स्यात् भूयसी बुधे॥
ऽम्पातु जीवे राहु भइ से नक्षत्र पश्चावलसः। महाघर्षभ स्थिरेण सोपेः स्वेदेः फलं शुभं॥२३॥ कृष्णपक्षे गलारवेन सौम्या धर्मगतिचारगाः।
नाद पञ्च रथ्याद्यु उजो भावे भयादिनैः॥२४॥ अथ प्रमाणमासं समर्घे शीनाय चंद्रोदयक्षौ॥ ऊर्ध्वभागे तु दिशेयाद्यु रावात्रिकोष्टकाः।

[illegible]

[illegible]

५८

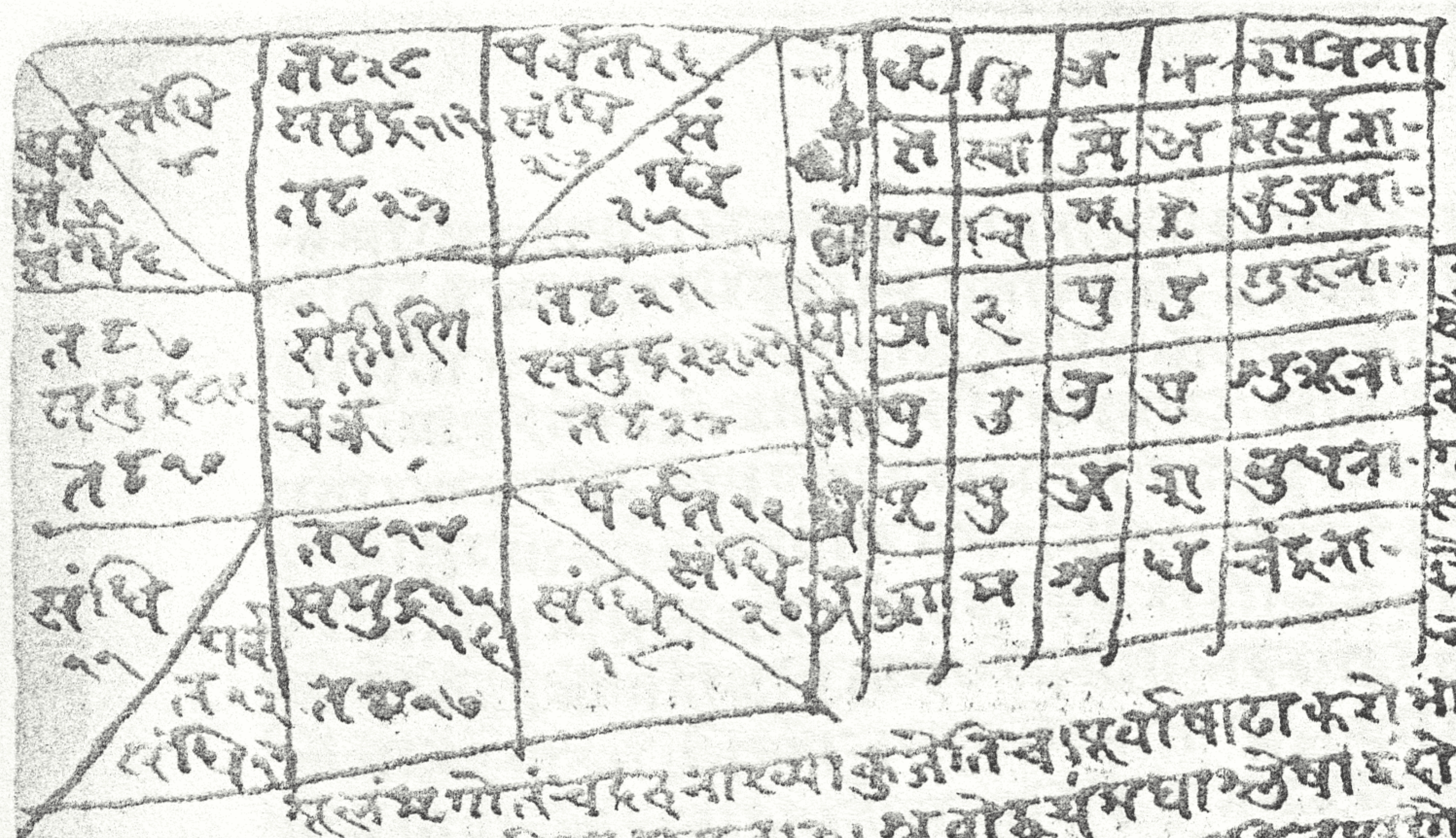
मृ.ग.

स्मै

[illegible]पुत्रैर्गेहस्तासुखेन भवेत ॥ अथ माादि[illegible] आर्द्रा दोव[illegible] छि[illegible] माता ॥ [illegible] दिनमास्य [illegible] मेकम [illegible] ॥७३॥ अथ [illegible] मतो[illegible]
[illegible] यदि [illegible] सुभि[illegible] आषाढे मासि [illegible] ॥७४॥ मार्गशीर्षे [illegible] सुदर्षं [illegible]
[illegible] पौषक[illegible] मांत्रे [illegible] ॥७५॥ [illegible] माघ[illegible] [illegible] ज्येष्ठे [illegible] मूले [illegible] छि: सु[illegible]
[illegible] ॥७६॥ अथ [illegible] आदि [illegible] फलं ॥ ज्येष्ठे [illegible] दिवसे [illegible] ॥ श्रावणादौ [illegible]
[illegible] ॥७७॥ अथ [illegible] श्रावणे [illegible] ॥ ज्येष्ठे चतुर्थे [illegible] स्वातीमारु [illegible] ॥ [illegible] मा[illegible]
[illegible] भवेत् [illegible] ॥७८॥ अथ आषाढ[illegible] द्वितीयादि[illegible] चतुर्षु फलं ॥ आषाढे मासि [illegible] द्वितीयायां [illegible] ॥ [illegible] यायां [illegible]
[illegible] दिनात ॥७९॥ चतुर्थ्यां [illegible] मारुत: ॥ पंचम्यां [illegible] श्रावणमासत: ॥८०॥ [illegible]
छि: [illegible] मासचतुष्टये ॥ [illegible] ॥८१॥ तदा [illegible] प्रजायते ॥ याम्य[illegible]
[illegible] दुर्भिक्ष[illegible] ॥८२॥ [illegible] तदा [illegible] ॥
॥८३॥ अथ श्रावण[illegible] पंचमी फलं ॥ पंचम्यां श्रावणे [illegible] ॥ [illegible] प्रजायते तदा ॥८४॥ अथ
[illegible] फलं ॥ [illegible] ॥८५॥ रोहिण्यां
[illegible] ॥ [illegible] ॥८६॥ अथ [illegible] फलं ॥ [illegible] दिवसे [illegible]
मार्गे कार्तिके [illegible] ॥ [illegible] पौषमाघे [illegible] ॥८७॥ [illegible] फाल्गुनादि चतुष्टये ॥ रोग[illegible]
[illegible] ॥८८॥ [illegible] नव वर्षे [illegible] भवेत ॥ अथ [illegible] फलं ॥ [illegible]
[illegible] ॥८९॥ अथ [illegible] ॥ [illegible] ॥
[illegible] ॥९०॥ [illegible] जायते [illegible] ॥९१॥ [illegible]
[illegible] ॥ अथ [illegible] फलं ॥ [illegible] जायते मासे [illegible] ॥
[illegible] छि: प्रजायते ॥ [illegible] मासे [illegible] ॥९२॥ अथ रोहिणीचक्रं ॥ [illegible]

५८

मि.म.



अथ कं मेषसंक्रांतिभावितः। चतुर्द्दिक्षु समुद्राश्च चतुष्कोणेषु पर्वताः। १० ॥ समुद्रपार्श्वयोर
[illegible]। मध्ये ये संधयस्तत्र साभिजिद्भगणं न्यसेत्॥ ११ ॥ [illegible] समुद्रेषु तथै
[illegible]। तेषु शोभनाष्टिमहावृष्टिस्तु सा
[illegible]। रोहिणीसंस्थिता यत्र [illegible] फलं ततः॥ १२ ॥ [illegible]
गरे। अनावृष्टिर्गिरौ [illegible] वृष्टिस्तु संधिषु॥ १३ ॥ अथ सप्तनाडीचक्रं [illegible]
साभिजित्सप्तनाडिकं। चंडा वायुस्तथा वन्हिः सौम्या नीरा जला मृता॥ १४ ॥ नाडीनां सप्तनामानि
[illegible] अथैतेष्वथ यानि
[illegible] स्वाती [illegible] नाडीरवेस्तता॥ १५ ॥
[illegible] अभिजित्पुष्य
[illegible] सौम्यनाडी [illegible]॥ १६ ॥ [illegible] सौम्याः पापाश्च
[illegible] नाडिका। [illegible] सौम्य [illegible]॥ १७ ॥
[illegible] सर्वदा
[illegible]
[illegible] पापाः सौम्याश्च खेचराः॥ १८ ॥ [illegible]
[illegible] सौम्यैः पा
[illegible]
[illegible] यदि क्षीणत
[illegible] संयुते॥ १९ ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] सौम्य
[illegible]

४१
भृ.ग.

मि.म.

नाम्यां स्थिता पापा अनार ह्य कामता ॥१८॥ शुभास्तो यां राग भवेत्स्या ह्वल म्हष्टिमदा स्तदा ॥ एकनाडीस्थितो भौमजीवचंद्रमसो यदा ॥१९॥ वारि मूलं भवेत्स्व
श्चीचतु व च्छ्यानदा रिकला ॥ भृगुसौम्यौ यदैकत्र स्यातां जीवान्वितौ तदा ॥२०॥ वृष्टिः स्यात् हुलाकस्मा चंद्रयोगविशेषतः ॥ भृगुचंद्रमसौ पापैः रवेर्वीर्ये
दि संयुतौ ॥२१॥ नरा स्वल्पा रका वृष्टि जलयोगमहत्त्वपि ॥ इति सप्तनाडी ॥ अथ मध्ये कस्थितित्व रा... योगाक्या श्च वृष्टि आनं ॥ माघादि पंचधिपं च भिन्ने
शुक्रः आयुदितो निरुद्धं वृष्टि द्रसन्निभा ... स्याः खा सादि भावये स्थितः ॥२२॥ वैषायस्य मितो धातो ऽप्यु कुर्यादृवर्षणं ॥ कुर्यात् बहुलां वृष्टिं बुधः शुक्रौ च सं
युतौ ॥२३॥ समुद्रयोग वर्णितल स्त यो रतं गतो बुधः ॥ गुरु कलाममगम्य द्रोव ष्टिदः स्यात् भेक्षितः ॥२४॥ मंदादा पुनः कोणस्थ ग्रहः मा वृष्टि कृत दा ग्र
हा गत मुद यो न्वा रि ... तम गमे ऽप्यने ॥२५॥ संयोगे वाक्य पश्यति माथा वृष्टिः प्रजायते ॥ उदये वा ऽस्तके वक्री रा... भांतरगो कुजे ॥ २६ ॥ शुक्रे चास्तमिते
मंदे ... वृष्टि प्रजायते ॥ भौमार्कौ एकराशौ ... बे ... दनोमसम सक्तौ ॥२७॥ गुरु शुक्रौ कुजार्कौ वा विन्न राशु दर्शन तदा ॥२८॥ अथ ... दि रश्मि नक्षत्र
भवेन्नो स्त्रीपुं योगा दिवृष्टि तानं ॥ स्त्रीसंज्ञा ... ग्रोता भानि ... कानि कीर्तिदे ॥ विनूण त्वा ... संकृतं पुंसंज्ञा नितराणि च ॥२९॥ रवे ... भवेत्स्यक
लि चंद्रार्कयो रुभे ॥ ... च यादशो स्यातां विश्लेषं तत् फलं ॥३०॥ चन्द्री स्त्री पुंसयो वृष्टिः स्यात् क्लीबयोः क्वचित् ॥ अभ्र छाया स्त्रियोः पुंसोः
क्लीबयोर्वा निर्बल ॥३१॥ तोय ... योग युतास्तेः ॥ न ... स्यात् ... वृष्टि ... भवा ॥३२॥ नि ... धरा ... संप्रवेशं
ने ॥ बहुलो याम वृष्टिः स्यादंभ ... जायते ॥३३॥ अथ सूर्य चंद्र दृष्टि योगे वृष्टि ज्ञानं ॥ आर्द्रादि पंचकं भुक्त्वा ... चतुष्टयं ॥ पूर्वाषाढा ... चतुष्कं वं
... ली ... ॥३४॥ ... यानि वि ... भिः ॥ सूर्यचंद्र योगे वृष्टिः ... सूर्य योगे सति ॥३५॥ ... पंचके सूर्य चंद्र ...
... ॥ ... नो स्यातां ... वृष्टि ... भवेत् ॥३६॥ तावेव यदि सूर्ये ... जायते ॥३७॥ अथ वर्षाकाल सद्यो वृष्टि लक्षणानि ॥
नभः ... भूतिर सन्निभं ॥ मेघाः ... ज्वाला ... जल सन्निभः ॥३८॥ जल जंतु समाकारा धूम्राभाः स ... अपि ॥ नि
र यो ... रत्नाभा ... विवर्तनं ॥४०॥ ... सन्निभः ... सन्निभः सलिलं ... सन्नि धोप ... वृष्टि ... ॥४१॥
... पालके ... मीनो ... नीर सजलं ॥४२॥ ... सा ... मुनं वृ ... ॥ मस्ति कानल
तो ... सा ... काः ॥४३॥ उरस्ता ... हा ... पि... ॥ खनंति भूतलं ... मार्जाराः ... ॥४४॥ वांति
... सं कुर्वा ... ॥४५॥ पाक्षिणां ... लिभिः स्नानं प्रदोषे मेघगर्जनं ॥

रवे

४१

आन्हिदं ग कृतिर्मेघग्रीतः प्राची भवो मरुत् ।४६। म सर्णीदृग्धनुः संप्राप्तो योगो द्योमे घगर्जनं । प्रागुदक्कुबौ वदिग्ज्ञाना रक्ता सौदामिनी त[illegible]था ।४७। मध्ये
ती आतपश्चान्तोनरो निद्रालवो भवां । विरोधात्स्तु सप्तैरभिः सप्तो वृष्टिर्घनागमे ।४८। इति वृष्टिकांडं । अथोपश्रुतिरथाकुनः । गणाधीशं प्रपूज्यादौ का
र्य्यंति स्वेभिर्वृपानः । आसनं सफलं तोयपात्रमादाय संध्ययेत् ।४९। उपश्रुतिर्भवेत्तथा प्रवां अनादिदिग्गृहे बहिः । निद्रासु सुप्तान नेत्रस्थिता स्तुवास्य
नारस्थिपेत् ।५०। उपश्रुतिर्मंगलदृष्टी श्वांगलोन्दहवासिनी । यत्र यथा चिंतितं कार्यं संसंवदन्तु रेश्वरी ।५१। भवसा विदितं सर्वं श्राकं कार्यं दि
नोपतः । इष्टसख्या मण्डयुधा हुताली भुज्या वाक्पनयान्विता ।५२। अक्षिप्यैन्वजलं तत्र समागच्छेत् स्वमालयं । तद्वाक्य स्यानुसारेण फलं ज्ञेयं य
था र्थतः ।५३। अथ पारविनोषेषु विशेषः । वांगलो भुवनेसूर्ये चंद्रे नापितमंदिरे । रजक्या मंदिरे भौमे बौ धनेवैश्यमंदिरे ।५४। आमलपामादिरे
जीवे भार्गवे पण्यकृन्पिता । दास्यागारेष्विनौ था यात्रा तु चोपश्रुतिं शुभां ।५५। अथ रघुवंशस्य शकुनः । रघुवंशस्य दुर्गायाः पाठस्यानिगमस्य वा । पूज
नं पुस्तकं पुर्वे रक्तेभ्यफलादिभिः ।५६। मानोसंस्कृत्य पसूयाहे आनरेवविलोकयेत् । कुमार्यो कप्रकारेण निष्कासश्लोकमुत्तमं ।५७। विज्ञेयाः श
कुना सर्व माचरा र्थवुन्नाहितेः । अविसर्गांतपूर्वार्धस्त वौ विवत्पवृभः ।५८। स्तुतिनिवृज्जितः श्लोकः स्वाकुनो [illegible] वभु भावराः । अथ सामुद्रिकं
एणं । विशालं भालच्च ला छिन सौबाहुकराचिकं । गुच्छंसमस्तकं नाभिर्गंभीरा नासिको न्नता ।५९। स्निग्धं दंतं तनं केशाः सूक्ष्मा: स्निग्धाश्च कुंचिताः ने
त्रे [illegible] मांसलं स्निग्धं बिंबालं कृष्णतारकं ।६०। इष्वावर्तक स्तोमाहिरान्ध गंभीर निस्वनः । अफेनमूत्रफौधमो नरो नास लपार्थिकः ।६१। नरोम
स्तनुत्वो पत्नो नार्यापि च सुरवीतथ्या । रक्त मोष्ठेन खंपाणी पाद कुंभ तलं शुभं ।६२। औदार्य धैर्य गांभीर्य महारंभ यशश्रियः । प्रसन्नवदनो वंकृणभि
मा शिश्न प्रसस्य वाकू ।६३। नीतिमान् गुरुवाक्यस्थः हातिर्द्यो श्यपालिभिः । इत्यादि गुणसंपन्नो नरो भवति भाग्यवान् ।६४। रेखायां स्तनवर्त नेत्या
ता तिर्यकू लायुधा संतका तर्जन्यं गुष्ठयोर्मध्ये तिर्यकू सैव धर्मसंज्ञिका ।६५। मणिबंध तलमेर्ध्व र्ध्व रेखा भूलं गुनात्किया । सा रेखा पित्रवंश रख्या खटि
। नागेन्द्र सोरस्मृता ।६६। सम्पगोलवनान्वैषाग पितवंशाविवर्धिनी । आयुः कनिष्ठयोर्मध्ये रेखा कातक लक्षिया ।६७। करभांसगता रेखा सामा
तुल वार्तिका । सूक्ष्मामालस्य वतुः स्फूलामातु ज स्ये वमनमतः ।६८। अंगुष्ठमूल रेखाभिर्वर्ज्ञेया सं नतिर्बुधैः । सूक्ष्माभिः कन्यकाः पुत्राः स्थू
लाभिश्चतथावश्च्या ।६९। अविच्छिन्नाद्दीर्घरेखाभिः संततिस्थ्यो सू जो विनी । रेखा या याना मिकामूलेस्य ता: शुएपा भि धातुसा ।७०। धनरेखा
वंसा या तामणिबंधात् मध्यमां । स्पाश्चेदरवंड़ि तापूर्णा सोर्ध्व रेखा तु राजदा ।७१। गंभीरा: सुबद्धा स्निग्धाः शुभदा मधु पिंगला: । छिन्न

२

258

५०
मु.ग.

मि.प्र.

५०

४३
मु.ग.

मार्तण्डार्धं तिलमलिप्रभुकलमप्यासान॥१८॥ सम्यक्कृत्वा विचार्यं कृतिनां विदुषां मतेन श्लोकैः प्रसिद्धसुगमार्थपदैः प्रणीतः। मुहूर्तगणपस
मित्यो गुणज्ञैः श्रीसांबचिंतनसदने परिपूजनीयः॥१९॥ आगमान्तरगतं खलु यन्मुहूर्तं संग्रहीतमधुना गणपो व्याकरोति। नासूयका यदि कु
ष्टिलापवनाद्विक्षिप्य मा विरहितायकदापि पश्यात॥२०॥ चूडाभूपा ... शुभोमासे सत्कर्णवानले
गणकरणसम्यक् संक्रांतिमासः ... सुखलग्न ... तोयप्रतिष्ठाप्रकरण कुसुमोत्सवपूर्वकं
सार्द्धः॥२१॥ वारं वारं ... कृतविजयानन्द योगादिसिद्धिर्य आधानप्रतिष्ठाजलविधिमहिता नामसंस्कार ... वास्तुमासाद्यप्रा
मौघः ... तपराप्तवारः ... अभिषेक ... गणपति ... स्थानाश्र्य ... नेत्रबाधि ... मिति
... माघेमास ... नाम ... विदुषः श्रीतात ...
पूजनाद्... ॥२३॥ शिवधामानि ... प्रसर्थं समुहूर्तदा॥ भुवनेषु प्रसरता लोकलोककर्तृ ... ॥२४॥ आ
हिताग्नेः ... गणपतिश्रीहंसमाध्यग्रं ... ॥२५॥ निबंधानि ...
... सर्वत्र प्रसरद्विधि॥२६॥ अथ ... निर्माण ... ॥ दानार्थे ... कर्णन्द ... श्रीविष्णा
... ॥ ... नाम ... गौरीपते ... कुमारकस्य
... ॥२७॥ ... ... महीपतेः श्रीसांबप्रतो ... आलाप ... विलास ... सर्वथा
... ॥ ... कौतुकेन विदुषां श्रीसांबपुरः ... ॥२८॥ ...
... विविधमुहूर्तसंग्रहं ... ॥२९॥ ... यथा
न ... ॥ एषां मुहूर्तगणपस्य ... भूमितले जनानां॥
गणपतेः ... ॥ ... इति श्रीमद्गणेश ... चातुर्मा
आयुः ... सौभाग्यफलं ... ॥ ... महाराष्ट्रकाः ... नाम
स्वधा ... रूपात्मदेव ... गणपति ... मुहूर्तगणपतेरयं ... कारणं॥
रवनाम ... शालिवाहने शाके ... सितेऽष्टम्यां ... पुस्तकमालिखत्तदा॥
पुस्तकमिदं मुहूर्तगणपतेः ... सह श्रीपार्वतीसहित सांबसदाशिवप्रीत्यर्थम्॥ पत्रसंख्या ... ॥

मि.प्र.

४९

१

मु॰टि

॥श्रीगणेशाय नमः॥ मुहूर्त्तस्याभीष्टकार्यस्य निर्णये ग्रंथं सिद्धिमेष्यति। नरः संतुष्टः सुरवंदेश कर्तुं उल्लिखो भवं।१। पितरौ गौरीशिव
लोके उद्यतो वासिष्ठा सन्ति। पार्थपंचसुता आता गोप्तिः सकल देहेतवः।२। सार्वभौम गजानन गौरीरविभ्यः सासन्द भाषणाय
स्पष्टं भातरं सकलसुखं ध्येयं जगद्गुरुं।३। गानाम्ने ग्रंथ सभालोक्य सूर्यसिद्धांतदीपिका। करोमि रंगनाथोऽहं मुहूर्तार्थप्रकाशकं।
४। अथ मुहूर्त्तचिंतामणिनामानं ग्रंथं चिकीर्षुर्ग्रंथकारः कार्यस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं प्रणाममंगलमाचरन् सूर्यादिग्रहान्नमस्करोति
प्रकुर्वन् कश्चिदपि प्रथमं मारंभणीयं तत्र तुष्टयेऽभिमतार्थसमाप्त्यर्थं कृतं अभ्यस्य मंगलमभ्यारंभे ... स्वार्थेन
बभाति। अनंतेश्वरं रूपायात्रिगुणात्मकं गुणान्वितं समस्तजगदाधारभूतं तेषां तस्मै नमः।१। अस्यार्थः इष्टदेवपरिच्छि
न्नलोकजगदाप्यायते भ्रूशायः तस्माद्दातस्माद्धाकाशसंभूतहस्तादिकृति प्रतिपाद्यो वेदार्थः। नमः कायवाङ्मनोभिः प्रपत्ति
स्त्रैलोक्यमानसंगृह्य बुद्धिविशेषेण मत्स्यसुखरूप रसलोकसुमपक्षेष्ट इत्यादिरूपेणानंतो स्मीस अर्थः। ननु व्याप्तत्वेनाकारा
वोपासिद्धिरत आह। समस्तजगदाधारभूतं येदृति। समग्रस्य स्थावरजंगमात्मकस्य जगत उत्पत्तिस्थितिलयकारणत्वात्
धारस्वरूपस्य भूताः अस्माद्विश्वमुत्पद्यते स्वरूपाः भूतेषु स्वरूपाणि यस्य तस्मै अत्रविष्णुर्वा सकार्ये सर्वं आकाशस्य
ततः समस्तभावाः भासयति भावः। न नैतादृशस्य स्वरूपस्यावधारणं कर्तुं शक्यं चित्तंपि सत आह। आर्यसाक्षरूपायेति अर्
विंसत्याप्साच व्यक्तरूपस्तस्मै अचिंत्याऽऽत्मविषयः। अचिंत्यहेतुरव्यक्तरूपः न व्यक्तं प्रकटं रूपं यस्य तथाविधस्वरूपं ध्यानात
संभवात् अवस्थात् एव समुचितदृष्टेभावः। नन्वव्यक्तरूपः कथमिति सत आह। निर्गुणायेति। निर्गुणात् गुणाः सत्वरजस्त
मोरूपा यस्मात् सोऽपि गुणातीतात्मकस्य अर्थः। तथाचगुणात्मकस्याव्यक्तरूपत्वं न सिध्यति तद्भावादव्यक्तरूपत्वमिति भावः। नतु
अस्मादुपसिद्धमेव प्रतिलिख्यते अव्यक्तरूपत्वमिति सत आह। गुणात्मनेति। गुणाः त्रिस इति गुणात्मक आत्मगुणाः आत्मस्वरू
पं यस्य तस्मै निसर्गतः निर्गुणस्वरूपस्य कार्ये संसारे प्रकटनमनंतं अस्येति शेष इस अर्थः। तथा चास्यास्तत्वमाप्यसद्भवितिभावः।
साक्षात्त्रिगुणात्मकपरं परमात्मगुणानेनेकरूपमयमाज्ञानरूपं रविसर्वं सर्वं भवति प्रकटितं साम्यमाप्याः सह जातिपुनः पुनः भू

१

Acc. No. 2062

मुहूर्त्तचिन्तामणिटीका।

262

न मामभिमं हि स्तमवक्तः प्रकृतेर्वैराग्यादिति भगवद्गुक्ते हि स्वमे॥ अथ यस्तो कृस्य स्वरूमितस्वरूं का धारणायतनं सं धारेप्र
मं निवस्तुः प्रथमं मत्यासुरेणतप स्तत्समिति श्लोकाभ्यामाह। अभ्यासेऽपिचेत्तुम यमामामहासुरः। रहस्यं परमं पुण्यं ज्ञा
सुर्शनि युतमंत्र॥ वेदांग मग्मम रिवलं। यो निषां गति कारकं। आराधयन्निव स्वतंतपस्तेपेसुदुस्तरं॥ मममेति नामयस्यासौ
मत्पारख्यः महादेवः कृष्णेन तपः अभिमतस्व नाम्नीति करजपहोम ध्यानादि नास्तु शरीरादि कृत्तानियम रूपं तपः कृतुषा
नादेसा नां तपश्चरणं सुरासुराभाति पाहि सुप्रसिद्धं। ननु नवनं षांतपश्चरणं स्वरुपतानि विशेषमभिमतं पृहत्प्रसिद्धं
नेन कृत्वमुदित्य नतपस्तत्तमि सन आह। आराधयन्निति निवस्वं तं सवितृमंडलामिपिष्टं नारायणं सेवयन्। ननु देसा
रिमेन स्वग्रतुं शीलाप्य मं कथं स्वाभिमतसिध्यर्थमारा धनं कर्थं हि रात्रुन स्वाहितासिद्धिरप्यारा तुलमाघातदृसंत
सापोविशेषणमाह। सुदुश्चरमिति सुतरां दुःखेनसंतकृतं यो भागिदुं कर्तुमशक्यमित्यर्थः। तस्मान्नभक्तजनैः कृतसंत तत्पाला
दाननपश्चरणं सुप्रसन्नो देसा नाम स्वाभिमतं पूरयतीति सुराणेषु स्तनवः प्रसिद्धमतस्त च्छतीसा राधयन्निति भावः। न
नुसुरासुरे सानां तपश्चरणोऽतिज संपो कृचिदप्यस्मानुक्तेस्तत्तपश्चरणं कथं प्रमाणं ज्ञेयमित्यत आह। अभ्यासयेति कृमेसु
नारत्नेसुगवरणेनु कारासंध्यासंध्यांशा सहितेदृसर्थः। तेन संध्यासंध्यांशासमेत केवलकृतरूपाभिमतकृतचरणेन यथा
तसेन के वल कृते इति पर्वेन सप्तं॥ अत्र कालनसंध्यांशांतगति सध्यासध्या स्ताभिमतकृतयुगे मयासुरेण तपस्तप्तमिति स
र्थः॥ तस्याव सांप्रतमेव मयासुरेणतपस्तप्तमिति सर्वजनावगतमसस्त प्रमाणेनासद्धं। प्रागमांतरप्रामाण्यमपेक्षतेऽति
भावः। ननु मयासुरेणकिमर्थं तपस्तप्तं। नहि प्रयोजनमनुद्दिश्य मंदोपि प्रवर्तते इत्यतो मयासुरप्रविशेषणमाह। जिज्ञासु
रिति। सा यते अनेनेति [illegible] ज्ञातुमिच्छुः। तस्याव [illegible] ज्ञाननिमित्तं तेन तपस्तप्तमिति भावः। [illegible] शास्त्रमिति गता
ज्ञानं विशेषणमाह। ज्योतिषामिति। प्रवरं शास्त्रेषु सर्वेषां [illegible] गणतिथ्यादि यस्मिन्सध्यास्ते [illegible] ग्रहादिगतेः सं
स्थान [illegible] मानादि ज्ञानस्य कारणं प्रतिपादकं ज्योतिः शास्त्रं जिज्ञासुरिति फलितं। ननु ज्योतिः शास्त्रं सार्थमय

मा था श्रोत सु कं सस्य सर्वोर्थ्यं भेषले नदु रू हशो ह सूत आह। आदि गु मिति सम यं सोति श्रा स्व विस सर्थः। तथा च मीशो
मंतु सले ने भ्यो मम। तान मलं य थार्थं मान भ भवती ति दत्व बु कि नाम ता न्ति ये भ एस सोति श्रा स्य स्वा रु रू ह सा रि तत तं
भांवंत अ म तो र कं सर्व तं म हा तु रू सें व या भा सेति भावः। नतु त स्या तु स्य सोति श्रा स्वे ग्र धर्ति ने सुकाफ ला भा वा द्विलत
आह। वे दांग मिति। वे द स्यां गं त स्या ध्यां गी नो य स्क लंत द्वं गा स्ये ति भो सूरू पफ लस भ्या या द ग्र मयं नि र्गु के नि भावः। अतएव
पुल्पंतु ल्प अन कं पुराण न्या ये सा हि चतुर्द श ग वि द्या ना तो न तालः न हि द वे दा नां कु त इ सत आह। परमा मिति। फ लो र्थं भा वा
न्वि स्पुर नं तः परमे श्वर नं त र्हु ला पू अ नेत सम्य कृ पू अ: फो मत भो मत इ सू कः फो ल ग्र ति पा द के त्वे नो कृ ष्ट मतो वे दा ण तेन
पुराण दी ग्रां नि रा सं द ति भावः। नतु आ ख्या नहा दी नां ष ष्णां तु दो ण लो हा स्य मे व प्र ष्ट ति: क थ्य मि सत आह। अम मिति।
षषुल्णां वे दां ग नां म ध्ये ग्र ष्टं कुत इ सत आह। उत्तम मिति। सुर म्यो ना नं ग्र भि सर्थ:। न था च वेद र हि त स्या किं चि त्क र प्राप्ति
द ओ मि ति श्रा स्य वे दा गे षु श्रे ष्ठ मिति भावः। नतु न था पि त स्य शा ना श्र्मे तो ना ना श्ल सो न शु क इ सत आह। र हस्य मिति।
गि म्या ह इ वै भ्रा ह्म ण मा ज ना य नो पा य मा श्रे व पि व हु सह स्य। अस्य स्य फा था न इ जं यं यत्तो य न भा भू मा ह व नी यं यती त स्या
स्या मिति श्रा स्त कै नो व्य मि सत्र्थः। न श्चा वा स्य म्न स्या द यलै ना न श्चि त वा हनै न त श्रो स्य र्थं मे तो वा न ष्या था स: सत
इति भावः। ... तत स्त को कौ मि या यें द व त वा नि साहः। तो षि त स्त प सा ते न प्री त स्स सो व रा र्थि नि: प्र हा णो वरि त सा
ता न्पया य सं दि ता स्व मे ... स्व यं स्व त: प्री त: स्व सु स्व रू प: य मु क्तो भ वो यं ग्र स स्व प्री त: सं तु ष्टो पि स न्न स वि ता मु
विल मंडल म ध्य व र्ती ते न सु दु श्च रे ण त प सा आ रा ध ने न तो षि त: अ त ए व सं तु ष्ट स्त स्मै अ नु रा ग वा न्भ व र्या स्मि
नैं व र स्वा भि म त ज्यो ति श्रा स्त्र म र्थ या नि स तु ष्ट ति त स्मै ज्यो ति श्रा स्त्रं जि ज्ञा स वे ब्र ह्म णे प्र दा द् दुःख प्र सु ष्ट
तारा मह लो त नं च रि तं ज्ञा नं प्रा दा द कृ र्व यं त सा कं स्ये न य श्चा र्थ त्वे न आ त त द त्र वा नु ... न न्व यं स्व का थ र्प श्र र ला ग त म
पि स्प श्च मं भ ति सा सा त स्य कं लो क स्य ... ज न स्या उ वा दा र्थ सु उ त: ग्र ष्य ष्म त सो ग ति म स्त्रं क मे न त्वा ह। श्री स र्थ उ वा
चे ति। ते ज-स मू है दि ... [illegible] मा नो फे भि मा सु र प्र स व द इ स र्थ:। अ स्य था च तु र्थ पं च म श्लो क यो: सं ग स तु म प ते:

किमु भावे सत्न स्वकर्म मनुवर्तते ॥ नित्वितस्तेभ्यो भावस्तोपितस्तपसा महं। इन्द्रं कालाभयं ज्ञानं महात्मनां चरितं महत्
॥ हेतुमथासुरखोलनभावः मनोरथो ज्योतिःशास्त्रजिज्ञासास्वपःमथासूर्ये सविहित। वदक त्रितोपि स्वतो ज्ञातः ततः
किं नेतताम तामममतासिद्धिरुतआह। अहमिति। तेद्दसस्याद्यतिति तुमे ज्ञानं शास्त्रे कालाभयं कालप्रधानं महात्मा
प्रवाह। महात्मनां महत्। अपरिमेयं चरितं माहात्म्यं प्रदर्शितितिव कथायाः प्रतिपादक ज्योतिःशास्त्रमिति फलितार्थः।
अहं सूर्यमंडलस्थः इत्यादि स्वामि। ननु मांद्वैसं प्राप्तिः इत्यभ्यं प्रतापकं भविष्यतीत्यत आह स्वविशेषणमम
तारणापूर्वकतत्त्वे हेतुभूतमाह। तोषितः इति। यतः तपसा सत्त्वतारा येन असंतं संतुष्टोतो इत्याभि सर्वार्थः।
तथाचतत्त्वे वक्ष्ये नमथा भक्तजनवत्सलतया आतितैः ख्यातुं पिता॥ मल्लाः इत्वत्वमप्रतायां तु कथित इ
ति भावः॥ ५॥ ननु सूर्यस्य सदा आत्मसमानतया तत्संनिधौ कालपर्यं नमपद स्फातुं कथं स्वतः कथं
नावरतश्चमस्य मयसंनादार्थ भ्रमणात्विद्वेष संभवसता ध्यानसंभवात् अपारम्पामिस्त्वमि सतस्त ठतु मा
तथमनुवदति। नमेतेजः सहकश्चिद् स्थातुंनास्ति मेक्षणः॥ मदंगे पुरुषो नैतेजः शोषकथमिष्यति॥ ६॥ हेमयतेतु भ्रमम
मण्डलस्थः पुरुषः भिजौपसंस्पर्शं ज्योतिःशास्त्रं विद्यति। नन्वयं तत्त्वं तव नाहीं ज्ञातो स्तत आह। मदंगहति। मम सूर्यस्या
ङ्गः संबोधीमडुसप्त इस्पर्शं तत्त्वाद भवतु कंपितं तां प्रसमंत प्रयमेव नव दिष्यतीति भावः। एतेनाहंस्वांश छायादासामी
ना संबो स्यामितिपर्वेपर्वो नस्य प्रातीकुलतः। ननु स येव वक्तुं व्याभि सत आह। नेति। कश्चिदपि जीवो मे सूर्यमंडलस्थतेजः
सहस्तेजो धारकः नतथाच वक्तुं कालं महत्सविधीपि स्थातुमशक्तस्तं कथं मत्सकाशे गास्यसीति भावः। ननु स्व तपः सामर्थ्यं
नाहं सत्समीपे नहु कालं स्थातुं शक्तः स्वतः श्रोष्यामीत्यत आह। आ स्थातु मिति। मे सूर्यमंडलस्थस्य प्रवृत्तस्य श्रुतान
वरतं भ्रममाणस्य स्वस्य ज्ञानाय कदापि अस्थिरस्य कथमपि तु क्षणः कालः नास्ति भ्रमणाय साना संभवेनेकत्रस्थित्स
संभावनावनस्थितस्य तत्त्ववनकु कालं मंसंगासंभवान्मतः श्रवणमसंभावितं। नहि त्वनाविनमस्थानमधिष्ठातुरा
क्षा येन मतः श्रवणं तव संभवति। इन्यत्र निर्योगाभावादिति भावः॥ ७॥ अथ स्वं स्वैरवचना इत्यनुपसंहरन् सूर्यः त्वापुरु

२
सू.टी.

घमघातुरसं [illegible] वादेष्प्रकमाह ॥ इस्य [illegible] अंतर्द्धे देवः समादिस्या स्माः मनः ॥ सप्तुमा [illegible] यमाहेदं प्रणतं भांजलिस्थितं ॥६॥ देवः
सूर्यमंडलस्थ इतिपूर्वोक्तं उक्तां कथमपि [illegible] आ मनः स्वक्ष्मांशं अयस्थं पराउरुषसमादिस्यतमथं प्रतिसफलं यदमाह ॥ स्यं क
या ये सा शोप्या [illegible] समयं प्रतिक थ्यं कथयेत् ॥ समु अया थं [illegible] कारोतुसं धेमः ॥ अंतर्द्धे अंतर्धानं सूर्यो रापुरुषमथ
ने आगो चरता प्राप्त वान् ॥ प्रकृतमाह ॥ सूर्यो ऽमनः सूर्याशपुरुषः यथा पुरं प्रतिद्रवस्यमानां अवस्था ॥ ननु नाप्यद्योविदेहि
दृष्टे मे नाप्य ध्येयं क थ्यं ममं प्रस्थवदत्स तोमथाभिवेषण दूधमाह ॥ प्रणतं प्रांजलिस्थितमानि ॥ प्रकर्षेण भक्तिश्रद्धा
रा येन नतं नमेस्वनमस्कार कारकं प्रह्वं [illegible] मानसवे ध्यानेन कोयांजलि ॥ करसंपुटं संपुटीकरणं नमितो कार्येण
मस्थितं ॥ एतेन मनसा शिरः करसंपुटसंयोगः कायिक नमस्कार इति स्पष्टमुक्तं नथा च स्वामिभेदं दर्शनतोस्मि मा मनुष्ट्
[illegible] कथ्य ये स्कति पोत कनमस्कारो केर्मयप द्यो यं भथं प्रसव दृष्टि भावः ॥ अथ माने ज्ञानतसंयोगमथं प्रतिप्रति
ज्ञानं वक्तुकामः सूर्याशपुरुषः स्वावधानतयामद्भक्तं श्रुणुष्वेत्याह ॥ ७ ॥ श्रृणु वै कमनाः पूर्वं यदुक्तं ज्ञानमुत्तमं ॥ युगे युगे म
हर्षीणां स्वयमेवाविनस्वतीति ॥ ८ ॥ हे मय एकस्मि ध्येव मनो यस्यासो अनन्यविषयेश्वो मनः समा [illegible] स्यमधुके मनोहदानः
स्वांत ॥ ७ ॥ योतिः [illegible] श्रुणुष्व योग ह्यारा स मनः संयोगेनस्य स त्वं श्रुणु सर्वेः ॥ ननुतं स्वकालितवाद्यो ऽस्य सबस्तद्यद्व
संबंधु माह ॥ पूर्वं मिस्याहि ॥ यतउक्तं मनेत्रेरूपं ज्ञानं [illegible] योगिनः स्वाभिसर्वेः ॥ बहुकालांतरेण पूर्वकाले कदेसतआ
दि ॥ युगे युगे प्रति महा युगे महामुनीनां तान्प्रतीति तासर्वार्थः सूर्यलक्षणं अहं [illegible] सा प्राहि सर्वेः ॥ एवं कारोय
प्यातां यप्रस्म इदं [illegible] सा स्था स्के यनास्य भास प्यातां [illegible] सर्वं [illegible] भारद्मणार्थ [illegible] ॥ तेषां [illegible] स्वतपः समा
जवर्त्ती स्कनेश्वरा [illegible] प्रसादा दर्पिन नाप्र तिहते स्था सूर्य मंडला धि [illegible] संभा भाडुक्तं ॥ उपादिष्टं तथा च सूर्योक्तं
सां मानिकथ्यते नस्वकल्पित मिति भावः ॥ ८ ॥ प्रतिद्युगं सूर्योक्तस्ये [illegible] ज्ञानं [illegible] यावाउपप्यते ॥ मु
येक तो स्या युगे युगे इ सानुपपत्तेरिदं आह ॥ कालस्य मापंतदेवेदं [illegible] भाद्र [illegible] ॥ युग नामपाद्यते न कालमं
दोन केवलं ॥ ९ ॥ इदमघातुभ्यं वस्यमाणं योगिनः [illegible] सूर्योक्तं एव कारी सूर्योक्ता मिवलोन सांप्रसनुपातेन कां

२

[illegible]

268

इत्यहं त्रिपर्वमानमलासाद्दोया अमध्यमर्थेन देवानां यदिनं तदसुराणां रात्रिः देवानां या रात्रिस्तदैवासुराणां दिनं देवासुराणां
यद्दिनं तद्देवानां रात्रिः देवासुराणां या रात्रिस्तदेवासुराणां दिनमिति तन्मानं देवदैत्ययोर्दिनरात्रिमेकं [illegible] सौरात्रं दिनमानेन
ति। नक्षोरस्रोरात्रसौ स्मार्तदेवानां रात्रमानं कृष्णेनैव दैत्यानां रात्रमानसु[illegible]मिति भावः युगकथनार्थं दिव्यवर्षपरिभा
[illegible]षया युगमपि विवृणोपमानार्थं प्रकारान्तरेणाह। न युगादिति। [illegible] अहोरात्रपरिः देवतुल्यमावर्षतुभिः [illegible]
लिनादिभ्य आसुरदेवसंबंधिभिः स्वसु [illegible] वर्तनैर्यादि सूर्यः पर्षा एवं कारस्तयोर्दिनमानमोर्भदैनवर्षभेदः स्यादि
तिमंदस्य मानरत्वा र्थः। अथ फलमानान्विवक्षुः प्रथमं युगमानमसपि [illegible] भामाह। [illegible] सह भा
लिन्यान्तु युगमसुराहृतं। सूर्याब्दसंख्यया द्वित्रिसागरैरयुताहतैः। १४। संध्यासंध्यांशसहितं विज्ञेयं तच्चतुर्यु
गं। कृतादीनां व्यवस्थेयं धर्मपादव्यवस्थया। १६। [illegible] व्यवधानं [illegible] सह स्याललिन्यान्तु युगं चतु
र्णां युगानां [illegible] तेतानुपारकलस्यानां समाहारो योगो नरासंकंमहायुगमित्यर्थः। एवं स्यालनार्थं यान्तु यु
गमि [illegible] तिरस्या युगमित्य [illegible] मान [illegible] पुलेः मानाभि [illegible] अथ सौरमानेन [illegible] दिनरूपं
[illegible] संख्यया [illegible] देवा सुरवर्षमानेनोक्तं चतुर्युगं [illegible] सह स्रवर्षात्मकं महायुगं संध्यांशसहितं युगचतु
स्यान्तर्वतः अनेन [illegible] संध्या [illegible] संध्यांशसहितं [illegible] संध्यासंध्यांशान्तर्गतो न [illegible] सौरवर्ष
मानेन द्वित्रिसागरैः [illegible] युतगतिः सतेन [illegible] युतेन [illegible] सह [illegible] स्वव
तु [illegible] चतुर्भिः परिमितं ज्ञेयमित्यर्थः। अथ चतुर्युगान्तर्गतं युगचतुष्टयं विशेषतो माना [illegible] समस्यादि
[illegible] न स्यात इति [illegible] महायुगं चतुर्थांशो मानमिति चतुर्युगमित्यनेन फलितं तत्रैव धीति। कृतादीनामाभिति।
कृतत्रेताद्वापरकलियुगानां धर्मपादव्यवस्थया धर्मचरणानां स्थितम्। इमे [illegible] माणमवस्थात्मिति [illegible]
तु समकलमानास्थितिः अयमर्थः। कृतयुगे चतुश्चरणो धर्मः इति तस्य मानमपि [illegible] तत्र [illegible] धर्मस्य [illegible]
दशो न तत्र [illegible] त्रेतामानं [illegible] एवं द्वापारकलौ धर्मस्य क्रमेण [illegible] चरण [illegible] त्रेताद्वापारमानाभ्यां क्रमेण

कोनुरोधेन स्वल्पमानेन समं मानमिति ॥१६॥ अथ प्रसंगेन धर्मचरणयोगेन सम्मितेन माहात्म्यं भवति तर्हि स्वस्वधर्मेण॥
रवो: किमि सत्तुपातेन पूर्वोक्तफलितेन कृतादियुगानां मानं तान् सविशेषमाह ॥ युगस्य दशमो भागश्चतुस्त्रिद्व्येकसंगु
णः ॥ क्रमात्कृतयुगादीनां षष्ठांशः संध्ययोः स्वकः ॥१७॥ आतु कृतादि चतुर्वर्षं दशांशरूपं संगुणितस्य युगस्य दशमो भागः
स्यां स्त्रा इस यं: । चतुर्भिः क्रमेण चतुस्त्रिद्व्येकैर्गुणितः युगं क्रमात् कृतयुगादीनां कृत त्रेता द्वापर कलि युगानां मानं स्या
दिति शेषः ॥ तत्तु मनुर्वर्षैः कृतादिमानं दिव्यवर्षप्रमाणेन ४०००।३०००।२०००।१०००। अनन्तरं मानं तच्च वर्षप्रमाणेन ४८००।३
६०००।४८०००।१२००० द्विशेषदसर्त आद्यष्ठ इति। स्वकः स्वसंबंधिषष्ठोऽविभागः संध्ययोः आद्यंत संध्ययोर्द्वयोः प्रमाण क्रमेण
लग्नविशेषः ॥ तथा च मनुकृतमानानि ४८००।३६००।२४००।१२०० एषां षडंशाः ८००।६००।४००।२०० एते स्वस्वयुगानामाद्यंतयोः
संध्योर्योगात् तेषामर्धं संधिकालः प्रत्येकमाद्यंतयोः संधिकालः ४००।३००।२००।१०० अनेन प्रसंगेन मनूक्तमानं मूली
भूतं मानं तेषां केवलं मानं भवति ॥ न स्वसंधिभ्यां सहितं यथा कृतादिसंधिः ४०० कृतमानं ४००० कृतांतसंधिः ४०० त्रे
तादिसंधिः ३०० त्रेतामानं ३००० त्रेतांतसंधिः ३०० द्वापरादिसंधिः २०० द्वापरमानं २००० द्वापरांतसंधिः २०० कल्यादिसं
धिः १०० कलिमानं १००० कल्यंतसंधिः १०० एवं च स्वसंधिभ्यां सहितं मानं ॥ स्वसंध्याः संध्ययोरन्तर्गता इति तेन
तत्संधिमानं चाह ॥ युगानां सप्ततिः सैका मन्वंतरमिहोच्यते ॥ कृता
सिद्धांते भावः ॥१७॥ अथ कल्पमानार्थं मनुमानं तत्संधिमानं चाह ॥ युगानां सप्ततिः सैका मन्वंतरमिहोच्यते ॥ कृता
ब्दसंख्या तस्यांते संधिः प्रोक्तो जलप्लवः ॥१८॥ युगानां सैका सप्ततिः एकसप्ततिः महायुगमित्यर्थः ॥ इह मूर्तकाले मन्वं
तरं मन्वारंभतत्समाप्तिकालयोरंतरकालमानमित्यर्थः ॥ मूर्तं कालमानं भेदाभिहितैः कथ्यते ॥ तस्य मन्वंतरस्यांते जलप्लवः
कृतप्रमाणसंधिः ॥ जलप्लवः जलपूर्णाः सकलाः पृथ्वीतलस्थलोकसंहारका
उक्तः समाप्तिसंधिरूपैः कालैः कथितः ॥ तत्स्वरूपमाह ॥ अल्पपूर्वकाले जलप्लवैर्वायुना चतुर्दश शाखा कृतप्रमाणः कल्पादौ संधिः प
ञ्चदशमादिसंधिरूपैः कालैः ... सविशेषमाह ॥ ससंधयस्ते मनवः कल्पे ज्ञेयाश्चतुर्दश ॥ कृतप्रमाणः कल्पादौ संधिः पञ्चदश स्मृताः ॥
लेखितं ॥१८॥ अथ कल्पमानं सविशेषमाह ॥ ससंधयस्ते मनवः स्वायंभुवाद्याः ससंधयः स्वसंधिसहिताः चतुर्दशसंख्याकाः
चतुर्दशः स्युरिति ॥१९॥ तेषां कल्पे सप्ततिर्युगरूपाः मनवः स्वायंभुवाद्याः ससंधयः स्वसंधिसहिताः ॥ ननु एवं सत्यंतरे कल्पमानं युगसहस्रं न स्यात् तस्मादाह
कल्पकाले स्यात् ॥ संधिपञ्चकचतुर्दशमनुभिः कल्पः स्यादित्यर्थः ॥ ननु एवं सत्यंतरे कल्पमानं युगसहस्रं न स्यात् ॥ तत्रैव चतुर्दशयुगान
कल्पस्य काले स्थानप्राप्ताः स्वसंधिपञ्चकचतुर्युगसम्पत्तिः कल्पः स्यादित्यर्थः ॥ ननु एवं मध्यांतरे कल्पमानं युगसहस्रं ॥ तेषां चतुर्दशयुगा
नमानमेकसप्ततिगुणं मनुमानं ३०८४४८००० इत्यं चतुर्दशगुणं
कल्पकाले स्थाने प्राप्ताः स्वसंधिपु कल्पचतुर्दशमनुभिः कल्पः स्यादित्यर्थः ॥ ननु एवं मध्यांतरे कल्पमानं युगसहस्रं ॥ चतुर्दशयुगा
कल्पकाले स्थानप्राप्ताः स्वसंधिपु कल्पचतुर्युगं कृतादिमहायुगं ८६४०००० ससंधिमनुमानं ३०८४४८००० इत्यं चतुर्दशगुण
न मानमेकसप्ततिगुणं मनुमानं ३०६७२०००० कृताब्दयुक्तं ३०८४४८०००

कल्पप्रमाणं कृतीनं युगसहस्रमित्यत आह। कृतप्रमाणं कल्पमाहुः इति। कस्मादौ प्रथममन्वादौ भेदकृतयुगाब्दवर्षमितः। मनोप्यत्र
तुर्दश ... आप्यः पंचदश ... संधिः कालं ... इति। तथा च कृतवर्षानितरं प्रथममन्वादौ भवति तदूर्ध्व योजनेनापि संध
इति भावः॥१९॥ अथ ब्रह्मणो दिनयामो प्रमाणमाह। युगसहस्रं ... भूतसंहारकारकं। कल्पो ब्राह्ममहः प्रोक्तं शर्व
रीतस्य तावती॥२०॥ ... युगसहस्रेण भूतसंहारकारकः। ब्राह्मं तथा ... कल्पकालः। ब्राह्मं ...
ण: ... अहोदिने कालं ... तस्य ... तावतो दिनपरिमिता शर्वरी रात्रिः ... इति फलितो
र्थः॥२०॥ अथ ब्रह्मणः आयुः प्रमाणमतीतवयः प्रमाणं चाह। परमायुः शतं तस्य तयाहोरात्रसंख्यया। आयुषोर्ध
मितं तस्य शेषकल्पोयमादिमः॥२१॥ परं ... पूर्वोक्तं तथा ... स्यमानं ... तद्वर्षपरिमिता ...
... संयोगतं तस्य ब्रह्मणः। तथा पूर्वोक्तया होरात्र ... सा कल्पद्वयरूपया शतं ... वर्षपरिमितमायुः शरीरधारण
कालं ... भवति। अहोरात्रप्रमाणादहर्निशं परिभाषया मासमानं ... मासः ... भागेन वर्षमानमेतत्
नसंख्यया ब्रह्मायुरिति। ननु ... कल्पसप्ततम्यमायुः ... नामपि ... संख्यया ... तुल्यं तुरां ब्रह्मणः यत
... आयुषो ... मानेन आयुर्वर्षशतं ... ततो ... परमायुरिति ... प्रति
... ब्रह्मणः आयुषः शतवर्षरूपस्य अर्धं पंचाशद्वर्षमितं गतं अयं वर्तमानः आदिमः
प्रथमः शेषकल्पः ... आयुर्दायस्य ब्रह्मणः उत्तरार्धस्य प्रथम ... वर्तमान इति फलितार्थः॥२१॥ अथ वर्तमाने
कल्पे ... मनवः षट् ... संध्या: ... मनोर्युगानां त्रिघनो गतः॥
२२॥ अस्मात् ... दिवसात् षट् संख्याकाः मनवः ... युगरूपाः ससंध्यः सप्तभिः संधिभिः
... समाप्ते ... गताः चकारात् आयुषोर्धमिति ... वर्तमानस्य सप्तमस्य मनो
... युगानां त्रिघनः ... हानि ... गतः
... वर्तमान युग ... कलिः ... कल्पे
... इति ... युगानि ... सर्वं ... अथ वर्तमान युग ... अतः कालसंख्यासंख्यामेक य
... ततो ... आह। अ ... युगात् ... युगानां। अतः कालसंख्यामेक

सू.सि.

ग्रपिंडयेता॥२०॥ अस्याग्निं शति माऊर्तमाना अस्माह युगादेतत् सकालेन पूर्वकाले सांप्रतस्थितं कृतयुगांतं अतः धाता युगा
नंतरम मि मनन्कालेन कालं पूर्वांसकं भलंख्यायगणाधिलासंख्यापंचस्थानस्थितांभिर्गुणेकन्न एकस्थानेपिंडयेत्॥ संक
लनविधयाकुर्यात्॥ सर्वेषांगतानां योगं कुर्यादित्यर्थः॥२२॥ अथ यफस्यादितो ग्रहादिभवनकृति योजन कालग्रहणति मा
रंभरूपमाह॥ ग्रहर्क्षदेवदैत्यादि सृजतोस्य चराचरं गतं ताः हि वेधदारव्या शतघ्ना धर्मसौ गता॥२३॥ अस्यवर्तमान
स्याग्रजलत्वः ग्रहनक्षत्रदेवदैत्यमानवराक्षसपर्वतं वृक्षादिकं चराचरं जंगमस्थावरात्मकं जगत् सृजतः सृजतीति सृज
तस्य ब्रह्मणो गमिर्षायकस्य शतसंख्यामितावनु संतसाधिक वसुः शतसंख्यादिव्याब्दाः गताः एभिर्दिव्यवर्षैः येहस्
व्याददि गवहवायुः नयोजनानं कर्म भक्ष्यणाकृताभिमितिफलिताथः॥२३॥ अस्य ग्रहपूर्वकल्पतो कारणमाह॥ पश्चा कु
जं नोमिजवान्नहसंवे सततमग्रहाः॥ जीयमानास्तु लंबं तेनुल्यमेवस्व मार्गगाः॥२४॥ पश्चाद्वजं तरस्तु नराद्रसोपश्चात्सवि
मद्यातिभिः सुखेन ग्रहैः नारकाभिः सहग्रहाः सूर्यादयः अतिजवाग्नवाहवायुः सर्वगतिवशात् सततं निरंतरं मेलन
घंतः स्वमार्गगाः स्वकक्षावृत्तस्थाः जीयमानाः स्वनैः पराजिताः नक्षत्राणामेव गमनात् अतएव लज्जयेव गुरुभूताः
लिताः स्वयापीः तुल्यं समं एवकारात् दधिकन्यूनं अपत्त्यैः लंबंतः स्वस्थानात् पूर्वस्मिन्नेलंबयमाना भवंति॥ यलज्जिताः
पश्चाभ्यर्तिनाधेत्ुकारादधः कक्षाक्रमात्सोपचेनग्राम्यादिग्रहाणांचंद्रांतानांगुरुत्वापचयः॥ चानैश्चरादिनिगुरुत्वसमा
क्लिंचिन्मनोगुरुत्वसमात्सवभौमहस्तादिग्रध्योतरं॥ मस्यक्षामहतौतस्यगुरुत्वाधिक्यं पस्यलघीतस्यलघुत्वंतेषां
नगुरुत्वाल्पत्वमिति एतदुक्तं भवति॥ भस्रणमवहवायोन ग्रहाणांतोत्पूर्वगोलः स्थापितस्तदंतर्गताः स्वस्वकक्षा
द्यागोलस्थाः स्थापनार्थं योगभग्राधिष्ठितमूर्तेगोलस्य कांतिवृत्तस्थरेवतीयोगतारासन्नरूपमेषादिप्रदेशस्य समसू
व ग्रस्थाः स्थापिताः॥ क्रांतिवृत्तं तु मेषतुलाम्यानविषुवद्वृत्तलग्नसंपातात्रिभांतरितक्रांतियूरप्रदेशौ स्थासन्नाविषु
वद्वृत्तमंडलाभ्यां चतुर्विंशत्यंशांतरेणाद्दक्षिणोत्तरेणपकरकाद्दिधोत्तरेवक्षाच्यागच्यालंकृतंमह चारमूल
भूतंविषुवद्वृत्तं मध्यस्य निरक्षदेशोपरिगतत्र्यप्रवहवायुनास्याघातेनभूततेनिसभगोलोनासकपश्चिमाभि
मि: परिवर्त्तेन नक्षत्रगतेनायुभिस्तदाघातेन ग्रहाः अमंसापितक्षत्रगोलस्थितक्रांतिवृत्तीयमेषादिप्रदेशेन

९

सू.म.

273

सर्वं नगदंति। यास्तां स्वल्पान्तरघातस्याप्यल्पत्वाद्धि यानां तु रूपा। अतस्तत्स्थाने मध्यलग्नं लंबनं दृश्यते। अत एव नक्षत्रोदय
कालेतेषां दृष्टौ यात्वेनोदयः किंतु ग्रहो लंबितस्पष्टे येन बाहुनान्तरं नतंतरं मध्यं भोगान्ती समंतर मुख्यः। लंबनं तु स्वात्मादीनां [illegible] साधितं
येन तु रूपा दृग्भूतांत दृक्तात्यां याक स्पष्टस्य नवरूप सलंबितं। यद्यपि भावो दृग्ज्यानुरोधेन स्पष्टरूपा वलंबनं [illegible] सुपहृते भवितुमर्ह
नित्युन क्रांति दृक्षेत्र ग्राम्यव वक्ष्यमाण क्रांतिसनुपपत्तिः क्रांतिवृत्तस्थद्गृहाद्राशावत्स्मो भोगेन वक्ष्यमाणानां भगणानामुपपत्ति भवत्यापि वा
सुनावलंबितो ग्रहो विपुवन्मार्गो नापिना दृक्सूत्रस्पष्टे यासन्ने क्रांतिवृत्तस्थे येन ग्रहाश्राश्रितो लम्बेव स्थ समसूत्रेण कर्णदिशि दृति। नानुपप
त्तिरत एव स्वमार्गगा इति क्रांति वृत्तानुसरतस्याकाशगोलस्थ के सामार्गगता इत्यर्थः। के भुक्त मिति संक्षेपः॥२५॥ अथात एव ग्रहाणां लो
के भागानि संसिद्धिस्याद्। भागानि लम्बतस्तेषां भगणे ग्रसहणानि॥ पारणाहवनाभि भ्रान्त दृक्फलानि भुंजते॥२६॥ अत एव लंबनादेव तेषां
ग्रहाणां भागानि लंभा भांतिनिर्णनिर्येषां भागानत्मस्त भावः भागानि लंसिद्धं लंबनस्वरूपे णेव ग्रहाणां पूर्वगतिरूपेण लोके कारणा
माभिः प्रसद्याद्युगततत्पातिचक्र गुनितां फलितेत सार्थेः। स्थाकिं यती सतत आह। भगणोक्तिता व स्यमाण भगणे प्रसह गतिरिंगतिः
ग्रामगमनरूपा भगणा नाम कसन्नतोभ्यागणसंबंधेन वक्ष्यमाणलग्नेः सूर्य सावने ग्रहभगणाः लभंते तदेकेन दिनेन के दे स्तं तु पातालेषाः।
ननु ग्रहभगणेन तीन तुल्यसाभावात्प्रतिदिनं ग्रहभगणानि भ्रमे वे तिमवं लंबनरूपा ग्रहगति रस्तु को का ग्रहलंबनस्याभि-नवादि सतआ
ह। परिणाहवशादिति। परिणाहः कक्षापरिधिः तद्वशात् नत्तु तस्याद्यं ग्रहगतिर्भिन्ना अतुल्या अयमभिप्रायः ग्रहाणां लंब
नं नत्र प्रदेन परं तु स्व कक्षा यांतः प्रदेशेन तुल्या भगणाः कला स्तावत्सु मत्र गति कक्षा यत्र ते दृष्टाः लघुकक्षा यत्र महती स्था
ग्राः मयस्य व लघुकक्षायां बहुवत्सतु समागतिरपि न चैतिनावतरं सः। न न्दत्र करणानि विलामान-ग्रहगतिः कक्षायां भ्रमंतस्तु आ
द्यां न हरता दिति। भि-नागति संभवानर इन्द्रियोन ग्रहाणि भुंजते ग्रहो गुनक्ति स्यर्थः॥ तं यानं ग्रहरात्म्यादि भोग ग्रहानां पुंभि प्रवेशनि
यदुकाने कहवोति भावः॥२६॥ अथ भभोगविशेषं वदन्नेव वक्ष्यमाण भगणस्वरूपमाह॥ श्री प्रगत्स्य भावसेन भोगेन महतां स्पगः॥
नेषां तु प्रथिवर्ते नभो स्थाने भगणः स्मृतः॥२७॥ अथ राश्यादे प्रवर्तक विशेषसूचकः श्री भगणनिर्णयः तां चिभ्रो मसेनकालेन भु
नक्ति अस्मिन् गति वेशोष बहुना का केन भागि भुनक्ति तु समरादीनामादि भोगो महतो प्रगति ग्रहयोरतु स कालेन नभ वर्त्तीति न गोष्ठ
र्धः। राशीनां पार्यवत्तेन भ्रमणेन तु स राशि भूतो दृश्यति भोगजनितेन भगणाः स्यात् इत्यर्थः। क्रांतिवृत्ते द्वादशराशीनां स भोग भोगेन
चक्रं भोग समाप्ते भहराज्ञ न भारभ्य न कलिता ग्रहः पुनस्तस्थानमागम्य प्राप्तिः स च भ भोगः पादिवर्तं संज्ञोपि द्वादशराशिभोगो
भगणस्य सर्थः। न तु क्रांतिवृत्ते सर्वं प्रदेशे भ्यः पादिवर्तं संभवात्स नक्तः पादिवर्त्तादि भूतः प्रदेशादसत आहुः पो स्यात इत्यर्थः॥२८

स्० टी०

रु० म०

[illegible]

गणाः षट् समन्ताद् दृष्टिस्त सत्तएतेन भध शद्रस्य स्यैकसत्तनिरे क्रान्तरा धा पर्यो निरस्ताः ॥ तनेवं वा चक्र स्माष्टपर्द्धं चद्
सं दृष्टिताः ॥ अभावं दृष्टो अपातयोर्भगणानाह ॥ चंद्रो असमाग्नि भस्माग्नि वसुसर्पार्ण वासुगे ॥ वामंपातस्यवस्वग्नि धुमा
न्योऽग्नि विरस्ता ॥ चंद्र मंदो अस्पर्शगते स्वस्वरूपस्य भगणाः महायुगेराम नस्वाष्टवेदभिताः ॥ पातस्य चंद्रगृहस्य स
न्नहित स्ता भंद्र पातस्यापस्वरूपस्य भामंपग्निभगसा द्रष्टुं यानि भोगास कपादिवर्तस्व भगणाः महायुगे अष्टयमाद्रुतियम
द्रुमिताः अन्नयुगमहएलं स्वप्यमाण ग्रहो अपातभगण संबंधि कल्प काल भास्करार्णे ॥ ग्रहो अपातेभगणा स्तु युगे नोसन्नाह
स्त्रस्मिन्युगसंबंध प्रसंगे नोक्ताः ॥ मंदो अपातस्वरूपादिन्निर्णय स्वसृष्ट्यधिकारे वक्ष्यो भविष्यति ॥ अथ युगेषु सन्नाद
यसासत स्वरूपाधिगमाय ग्रह साधनादन स्वरूप स्व स्व संख्या ज्ञानहेतुकं चाह ॥ भानामपास्तिन स्वर्कांद्रि क्षपा स्तर्दे दिवः ॥
भोदया भगणैः स्वैः स्वैरूनाः स्व स्वोदया युगे ॥ भानान्त स्व नां स्वतोग सभावे पि अबद्धा युगाना पारि भ्रमणात संख्याभ
गणाः स्व दिनतुल्याः अनएवानवा भग्निना ॥ पूर्वैः कैस्य युक्तोऽन्तः अपंचनवनगाग्नि आग्निगअदिनमिताः ॥ ननु ग्रहाणाम
पि प्रवाहवायुनापरिभ्रमणेनोदयसंभवाद्यानेयाः दिवसाः कथं नेत्यत आह ॥ भोदया इति ॥ उदयाय स्मिन् ग्रह निखाच
भ नावधि ह्रदय ह्रस्व युस्सान्यवाहन दिनं तथा न भोदयाः नासवदिवसाः एतैकं तः ॥ स्वैः स्वैः स्वकीयैः स्वकीयैर्भगणैः भो
युक्तैर्वर्जिताः स्वं स्वं स्व स्वोदया भोज्ञि जम्बुद्वीपमानदिवसाः युगे भवंति भुतोदयसने नाभीष्टकाले नासवदिवसाः चक्रादि भोगादि
स्वरानैहीनं कार्यं स मध्यानि आनीयतास्तं तसानुपपन्नो ॥ तन सम्भवितः ॥ अनोपपत्तिः ॥ मध्य ग्रहाणां प्राग्गमनाविलंबनेन स्यात्ताहि
ग्रहोदय नव सूर्योदय योजे न्वेत् नाप्य नद्यसानवादिनसंख्याद्योत्र भेदः स्यात् तद ग्रहाणां लंबनेनात्यल्प लंबनेनभः सावनदिवसा
ना प्रभवंत राश्चिनं लंबने भगणान्तरेण युगे नाक्षत्रदिवसभ्यो ग्रह सावन दिवसाः न्यूना भवंति ॥ यत एव भगणान्तुल्यपभ्नि
म ग्रहपरिवर्तनाम कल्पादि स्वपपर्याभोदयाः स्वासादिअनेनैव भगणसावन योगो नासवदिवसा इत्युपपन्नं सिद्धं ॥ अ
थान्य स्व मानेन चांद्र मासादि मासयोः संख्या ज्ञानहेतुकं स्वस्वरूप माह ॥ भवंति शशिनो मासाः सूर्येन्दुभगणांतरं ॥ रविमासा
निताः शेषाः युग रविमास काः ॥ स्पष्टार्थं चंद्रभगणवार्द्धकेन्दुतस्य मासाः भवंति ॥ ते चांद्रमासाः रविमासोनिताः ॥
अत्र भगमंतु स्वासाचंत सान्यायनिरतरविभगणा रूपवस्वमाणा कर्मासे स्वताः संतः शेषा भवंति श्च ये चांद्रमासास्ते अधि
मासाः एवं भवंति ॥ नावै अभेन चांद्रमसपि आसा नासपदी द्वंद्व ॥ अनोपपत्तिः ॥ त्रिंशत्तिथ्या सम्पूर्ण चांद्र युतिकाल
स्वपरार्थं वध्ये आं द्रमासस्य द्वादशरात्रमपतंत रवेरकैर्भगणांतर यतो भगणान्तरेण चांद्रमासः सिद्धः ॥ सौरमासापेक्ष्याय

सू.सि.

दं तदेव चांद्रमासामानमपि कथं तेनाधिमासा इति। स्वरूपमेव वक्ष्यमाणोपयोगात् सद्भिर्भाषितं॥ ३४॥ अथ [illegible] स्वरूपमाणान्यमूह सूर्य

र्क सावनयोः स्वरूपमाह॥ सावनाहानि चांद्रेभ्यो शुभ्यः [illegible] स्पष्टतिथिस्तथः॥ उदयादुदयं भानोर्भूमिसावनवासरः॥ १३॥ चांद्रेभ्यो

शुभ्यः वक्ष्यमाणचांद्रदिनेभ्यः सकाशात् दिसर्थः॥ सावनाहानि सावनदिवसानि मासस्संज्ञका अवक्षेपतिथिक्षया इति शुभा

[illegible] दिनेषु सावनदिनानामागमने पतुल्यो [illegible] तस्मिन् [illegible] नसावनो दिवसस्तत्र चांद्रदिवसा [illegible] इति स्वरूपमेव

वक्ष्यमाणोपयोगात् सद्भिर्भाषितं॥ ननु भोरमी भगणेनाहरादिकाहर्गणे सावनदिवसाउक्ता [illegible] सम्यगाह॥ सतः सूर्यस्य सा

वन स्वरूपमुक्त्वा [illegible] माह॥ उदयादिति॥ सूर्यस्योदयकालमारभ्य [illegible] तदुदयकालपर्यंतं यः कालः स एको

[illegible] सावनवासरः भूमिदिवसाः उदयस्य भूसंबंधनावगमात्॥ सावनदिवसा भूमिसंज्ञाः तथा च ति

[illegible] भूमिसावनवासरः [illegible] भवति भावः॥ [illegible] मतः सक्तमाणं चो

[illegible] सावन [illegible] सूर्यस्य [illegible] वासरः [illegible] ॥ चांद्राः [illegible] स्वाग्नि [illegible] फ राः॥ [illegible]

[illegible] माणमाह॥ [illegible] रूपाः [illegible] सावनदिवसाः चांद्रादिवसाः [illegible] सूर्यः॥ अशीति [illegible]

[illegible] सप्त [illegible] पंच [illegible] सावनदिवसा [illegible] अनेनैव चांद्रदिवसानुपपत्तिः सूर्यचंद्रयोर्भगणयोरंतररू

चतुष्क [illegible] एतानि [illegible] मासाउक्ता [illegible] अधिमासकाः प्राउक्तस्वरूपाः चक्रारा [illegible]

[illegible] चांद्रमासास्त्रिंशत् [illegible] तस्य [illegible] नाः॥ १३॥ अथ [illegible] मासो [illegible] पंच॥ एवं [illegible] सप्त [illegible] ननु सूर्यमासा

[illegible] तिथिक्षयाः दिन [illegible] मासस्वरूपेण [illegible] ॥ [illegible] मासकाः॥

[illegible] अधिमास [illegible] सतोऽधिमास [illegible] सूर्यमासाः [illegible] भगणरूपाः [illegible]

[illegible] भानुभगणो [illegible] संख्या प्राउक्ताः [illegible] आह॥ [illegible] प्राउक्ताः स

[illegible] ननु सावन [illegible] संख्या प्राउक्ता [illegible] प्राउक्ते॥ [illegible] ननु [illegible]

[illegible] प्राउक्ते [illegible] सतः [illegible] भगणा [illegible] एते भगणा [illegible]

[illegible] भगणानु [illegible] भगणा [illegible] वासराः॥ एते [illegible] भगणा [illegible] एते प्राउक्ताः

[illegible] आह॥ अधिमासा [illegible] चांद्रसावनवासराः [illegible] चांद्रसावनवासराः अधिमासाः [illegible]

[illegible] भगणा आह [illegible] भगणा [illegible] अधि [illegible] चांद्रसावनानां [illegible] वासर [illegible] सावनानि [illegible] चांद्र ८

तिथिक्षया दसाधनमत्र योजमानि॥ [illegible] चांद्रसावनानां [illegible]

दिवसा आंतः स्वाद्वेसादि। सावनदिवसा वसुकाष्टाद्रसादि। अत्र सौरमासा अपि खचतुष्केसादि प्राह्याः ॥ सहस्रगुणिताः कल्पे भगणा
दयः कौ भवंति युगसहस्रस्य कल्पे सात्। तथान्व लाघवार्थं युगेऽप्युक्ता इति भावः ॥ ॥ अथ ग्रहोच्चानां भगणा॑न्वेदसर्यादि ग्रहोच्चम
तेऽभगणा न्वेदमात भगणा अति जानीते। प्राणाते सूर्यमंदस्य कल्पे सप्ताष्टवह्नयः ॥ कौजस्य वेदखयमा बौधस्याष्टर्तुवह्नयः ॥ ॥
खखरंध्राणि जैवस्य शौक्रस्यार्थगुणेषवः ॥ गोग्नयः शनिमंदस्य पातानामथ वामतः ॥ ॥ प्राणाते कल्पे इसनमोः शनिमंद
मं मसेकंसंनधः पूर्वगतेः सूर्यमंदोच्चस्य कल्पे सप्ताष्टशयमहिताः शनिपातस्य भगणा इति वक्ष्यमाणस्य भगणा इति परमत्रम
सेकमन्वेति। कौजस्य कुजस्य कुजसंबंधिनः सूर्यमंदस्य स्वस्य केन्द्रोमंदस्येति मंदोच्चस्य सशैकमत्रान्वेति। तथाच भौममंदो
च्चस्य वेदखयमाः अत्र बौधस्य बुधमंदोच्चस्याष्टषड्भिमिता जैवस्य गुरुसंबंधिनः अत्र शनिमंदस्येति वक्ष्यमाणस्येक
देशो मंदस्येति मंदोच्चस्य सर्वत्र मन्वेति सेकं कल्पे सात्। यद्वा आपतंति योर्मुदि स्येक सेमुवमध्यस्थानामन्वयः स्यपुष्प
प्रदति। तथाच गुरुमंदोच्चस्य खखरंध्राणि शौक्रस्य शुक्रमंदोच्चस्य पंचाशद्विषि केपंचशतत्रानि मंदोच्चस्य कोनवर्ति संख्या।
अथानंतरं पातानां भोमादि पातानां वामतः पश्चिमगत्या भगणाउच्यते इति शेषः ॥ ॥ तान्श्लोकाभ्यामाह ॥ मनुदस्रास्तु
कौजस्य बुधस्याष्टाष्टसागराः ॥ कृताद्रिचन्द्रा जैवस्य त्रिखांकाश्च भृगोस्तथा ॥ ॥ शनिपातस्य भगणाः कल्पे यमरसर्त
वः ॥ भगणाः पूर्वमेवात्र प्रोक्ता चंद्रोच्चपातयोः ॥ ॥ कुजसंबंधिनः तु पातस्य कल्पे भगणा मनुदस्राः चतुर्दशाधिकद्विशत
भौमसंबंधिनः शनिपातस्येत्यन्वेति। बुधपातस्याष्टाष्टसागराः जैवस्य गुरुपातस्य चतुः न
समसरविकं शतं भृगोः शुक्रस्य पातस्य संबंधिनः ... शनिपातस्य
रसपंक्ताः भगणाः कल्पे भवंति। नन्वस्मिन् प्रसंगे चंद्रस्योच्चपातयोर्भगणाः कथं नोक्ता इति मंदायां कापाक करणायसक्तो
कस्मात्प्रतिभगणा इति चंद्रोच्चपातयोः चंद्रस्य मंदोच्चपातयोर्भगणाः ॥ अत्राग्निमनधिकारे ग्रहयगणा कथनेएव कथि
तिस्मात्र शसार्थं कं प्रोक्ताः चंद्रोच्चस्य सादि श्लोकेनोक्ताः ॥ ॥ अथाभीष्टकाले ग्रहगत भोगानयिनां सुस्वल्पजीवा
र्गणसाधनार्थं प्रथमं ब्रह्मणोगतकल्पादिगताब्दानाह। षण्मनूनां तु
संध्यकालेन संधिभिः सह ॥ कल्पादि संधिना सार्धं वैवस्वतमनोस्तथा ॥ ॥ युगानां त्रिघनं यातं तथा कृतयुगं त्विदं ॥
प्रोस सरवेक्षसात कालं सर्वे ...दिनसंख्यया ॥ ॥ सर्वा ... संख्यया ... कृतस्यांतेगता अमी खचतुष्कयमाग्नि शररंध्रनि
शाकराः ॥ ॥ षण्मनूनां कालं सौरवर्षात्मकं तत्संधिभिः षण्मनूनां कृतयुगप्रमाणाभिः सप्तभिः संधिभिः सह सार्धं कल्पादि

सू॰ टी॰ संहिता कृतप्रमाणः कल्पादारभ्य ... कल्पारंभसंवत् कृतयुगमितसंधिनाश ... सार्थसंधौ एकी ... कारादयुगो
... स्वतन्त्र ... मानसमम ... स्वतामनोः युगानां ... युगसतेः ... तथा
एको ... कृतयुगं तत्र ... कृतयुगं गतं ... तत ... कालसृष्टि
करणार्थं यः ... प्रमाणेन ... कृतादि ... एतत् ... नेत ... अन्न ...
मासेन ... मानेन ... कल्पादि ... एतेन ... करणेन ... प्रमाणेन ... अवधि
प्रमाणेन ... सम्यक् ... अभीष्ट ... कालो ...
... कृतयुग ... गताः अतीताः ज्ञाताः ननु कल्पादि ... कालो ... प्रमाणा
... मासादि ... अहर्गणः प्रमाणं ... साधनार्थं ... ग्रहसाधनार्थमयम् आगत ... प्रमाणं
... साधन ... प्रमाणं ... साधनस्य ... ग्रहचक्र ... संसिनतत्त्व
... साधनं ... अभावात् ... साधनानुपपत्तिरिति चेन्न । इष्टयुगसहस्रेण भूतसंहारको
... कालो ... ग्रहचारो ...
रकः ... सहस्रेण ... कल्पादिना ... ग्रहचार ... पर्यन्तं यः ... कालस्तत्कृतः ... ग्रहसा
... परन्तु ... ग्रहचार ... कालपर्यन्तं यः ... कालस्तत्कृता ... ग्रहसा
... मत ... अन्तर्गत काले ग्रहचारास्तेन साधनाः ... काल ... नानुपपत्तिरिति दिक् ।
... वर्षाणि १२० द्वादशसहस्रगुणितानि महायुगं ४३२०००० ... मनुमानं ३०६७२०
०० ... प्रमाणानि ... ३०८४४८००० ... मानं ... ८४०७२०० ... सन्धि ... कृतप्रमाणानि ... १७२८००० ... त्रेता १२९६००० ... सन्धि
... कृतयुग ... १२९६००० ... कल्प ... ४३२०००० ... सन्धि ... कृतयुगं ... १७२८००० ... गतं ... ग्रहचारेषु ... कृतयुगं ...
... ८६४००० ... कृतयुगे ... ७७७६००० ... ग्रहचारेषु ... कृतयुगान्ते ...
... ८६४००० ... ८०५६००० ... ग्रहचारेषु ... कृतयुगान्ते ...
युक्तसार्के ... १९७२९४८००० ... अथाभीष्ट काले ... साधनं ततो दिनमासाः ... प्रतिज्ञानं ... सक्षेपेण ...
... अतएव ... गतकालात्संख्याया ... मासाः ... मासेभ्य ... शिष्टे ...
... अधिमासकैर्युक्ताः ... विभाजिताः ... अधिमासकैर्युक्ता ... सावनदिनानि ... ॥
॥ ... सौरमासा ... सूर्यमासाः ... ॥

सू॰ टी॰

एवं हारगुणितं सौरवर्षरूपं तेन सुतः सिद्धं आत। अथ येषां निरग्राधिमासा यो मासः रविसंक्रान्तिरहितः पूर्वं पतितोऽधिमासान्तका
लावधि ये सौरमासाः सामान्यमासेभ्यो युगसौरमासैर्युगाधिमासास्तदैभिः सौरमासैः कै इत्यनुपातेनागतास्तदाधिमासाश्चा
द्या भवन्ति। सौरेभ्यः साधितत्वात्। अथाभीष्टकालेऽधिमासावयवरूपा यथा युगचान्द्रमासैर्युगाधिमासास्तदा पूर्वपतिताधि
मासान्तकालाभीष्टमासाद्यैरिष्टचान्द्रमासैः सावयवैः कैरित्यनुपातेनाधिमासाभागास्त एव अवयवः सौर आयान्ति
चान्द्रसाधितत्वात्। परं लव अवयवो सौरे क आनीतास्सिद्धिं रतलस्तं संपादयामि। अधिमासावयवस्यो कसौरमासयुगसौ
रमासैर्युगचान्द्रमासास्तदा कसौराधिमासावयवेन किमिति अनुपातेन युगचान्द्रमासास्तुल्यो युगसौरमासाहृताः इति तु
ल्यफलत्वे तुल्यहरयो युगचान्द्रमासयोर्लोपादिष्टचान्द्रमासानां युगाधिमासास्तुल्या युगसौरमासाहृताः इति फलमधिमासा
वयवं च आद्यः। अभिमतादिष्टसौरचान्द्रमासयोः पृथगानयनादधिमासतस्त्व एव यथा [illegible] तेनमरा स्यमत्र कोऽहरश्चे [illegible] लकौ
[illegible] भिन्ना सादृशी सेष्टमाद्या सौरचान्द्रमासयोर्य एवात्र यं ज्ञातो युगाधिमासतुल्यता युगसौरमासभक्तः फलमधिमा
सभक्तः फलमधिमासाः शेषा तत्त्वयवो रुग्णानयनेनुपयुक्तः। तत्र केवलाधिमासानयनं स्वल्पसिद्धते षाभे च योजनावाक्य
फलात्... हरख्या दिनदष्ट मासादिप यं तं चान्द्रमासगणः सिद्धः बहुलस्तु [illegible] गुणितं सौरवर्षरूप सौरमासानां
सौरवर्षादितो भीष्ट कालपर्यन्तं सौरमासानां मध्ये आनीता चैत्रादिगत चान्द्रमासा एव योजिताः। परमिष्ट सौरमासेष्वधिमासे
ष्वधिकं तत्राधिमासानयनेऽधिशेषसागेन केवलाधिमासयोजने निरन्तरं भवति। अधिमासानयनं च चान्द्रमिष्टसौरमास
होनेनाधिशेषाधिकेष्टसौरमासानामंशी कारादि साहुभिः सं। केवलेष्टसानीताधिमासानां निरग्राणामधिशेषाधिकसौ
रेष्टमासेषु योजनेनैव निरन्तरत्वं सिद्धं: अन्यथा अधिशेषगुणितयुगाधिमासेभ्यो युगार्कमासभक्तात्फलेनाधिशेषमधिक
मासा तीतिपरमासन्नाधिशेषस्याप्यक्षे भवति। स्वनुपातानयनेनैकाधिकाधिकमासलब्ध्या योजितेन चान्द्रमासग
णएकाधिकः स्यादिति। अथाभीष्टमासादि सिद्धं चान्द्रमासाश्चान्द्रदिनकरणार्थं त्रिंशद्गुणिताः अभीष्टदिने तत्रैव
र्थं शुक्लादिगततिथयोऽत्र योजिताः अभीष्टतिथ्यादौ चान्द्रा अहर्गणः। युगचान्द्रैर्युगावमानि तदानेन किमिति अनुपातागताव
मैः सावयवैर्हीनश्चान्द्राहर्गणो व्यक्तं सावनोऽहर्गणः। यम कोटिरेखा सर्वोदयकाले गृहचारस्य प्रवृत्तत्वात् दिनादितोनिर
न्तरं गतकालमितमर्धरात्रकालयोरन्तरमवमानमयवा रूपं योज्यं मतः सर्वमिहावमानयनेनुपयुक्तो नत्रहीनः।
अनेनाश्चाहर्गणः स्पष्टीभूतेनोऽहर्गणः सावनोऽनिरवयवो यमकोटिरेखायां सूर्योदयकाले जातः तदहर्गणस्य
प्राप्ततः कृतं अथ्या प्रासिद्धं कार्दरार्धं तत्र स्पष्टं रूपं स्यात् किं। सतास्तथ्याद्यावकौ मासरसप्रयोजनप्राप्तादिनमो सवर्ष

अथ रुः महार्णां सप्त संख्या सा सप्तनखेहर्गणः। गेयं गतवारः ॥५॥ अथ प्रतिमासं तव वर्षे मासे स्वस्योदानयनमाह ॥ मासाद्

दिनसंख्या सं[illegible] रूपसंयुतं ॥ सतोध मानश्चेपोनु[illegible] बेयो मासवर्षपो ॥६॥ अहर्गणात् [illegible] कत्र मास दिनानां सं

ख्या याति [illegible] ता भक्ता दत्त फलं अपरत्र वर्षादि नानां संख्या मास षष्ट्यधिक रात्रये लभक्ता दत्तं फलं [illegible] योग

साल: ॥ क्रमेण फलं [illegible] त्रिभिर्गुणितमुभयत्र एकसंख्या या तु [illegible] भागहारेण भक्ता फलं साने नाय [illegible]

क्रमेण मासस्याभिवर्षस्याभिनो [illegible] मासे [illegible] क्रमेण नयो [illegible] वर्तमाने

सर्वं कः ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ [illegible] सौर [illegible] मासादि [illegible] स्या

[illegible] तीय मासादौ [illegible] तीय मासे [illegible] मासे मासे [illegible] तरं

[illegible] नां [illegible] एवं [illegible] सावनं वर्षे [illegible]

वर्षादि [illegible] तृतीय सावन वर्षादौ [illegible] तृतीय वर्षे [illegible] प्रतिवर्षे वर्षे

[illegible] नां [illegible] वर्तमान काले [illegible] यं

तो [illegible] गतमासाः ॥ षष्ट्यधिक [illegible]

फलं गतवर्षा [illegible] मासे [illegible] गतमासा [illegible] वर्तमाना [illegible] एवमेव वर्षे [illegible]

गतवर्षे [illegible] वर्तमाना [illegible] सप्त [illegible] वर्षे [illegible]

[illegible] भगणाभ [illegible] भाजितो [illegible] भगणा [illegible]

[illegible] भगणा [illegible] भगणे [illegible] भगणे [illegible]

[illegible] सावने [illegible] फलं [illegible] भग

[illegible] भगणादि [illegible] भाग कलाविकला [illegible] मध्यमगति

मानेन [illegible] भगणा [illegible] मध्यमो [illegible]

र्थः ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ [illegible] सावने [illegible] भागा [illegible] मध्यमगतिः ॥ [illegible]

[illegible] सावने [illegible] भगणा

[illegible] मासानुपातेन [illegible] भगणसे [illegible] मनुपात [illegible]

[illegible]

११ ॥ ११२८४ ॥ सू० म०

स: ॥ ८१ ॥ रेखापवर्तितो हरस्थाने हृ. पं. गुणस्थाने साध्विः खवयवभुतास्त्रय: ॥ तथा च आसोलेनगुणितस्य परिधिर्भवति । तत्र भगवताधु
णी स्वस्थे कस्थान करणार्थं भर्गः हृता: १८७२०७ आसन्नसातस्तौ हरगही तौ ॥ वौ लवर्णगुणयो: स्फुटा आसवर्णो द्वगुणित
स्त- मूलं आसो मूलरूपगुणगुणित: स्फुटो भवति । अथ पिचीस्थाने स्थूलमहलेन स्थूलमिदमानयनं तथापि परस्फुटं लिखेन भगव
तालोकानुग्रहार्थं गणित लाघवार्थं सीहृतं । वस्तुतो भगवतावेदं मंगलं विश्वरूपमित आसस्य परिधिर्गुणित: मसप्तेणखखख
रसरामसमित: ३६००० अत्रपरो हरी सापवर्तनेन गुण: ३९२७ पातेन हृतो वा भवभुतत्रयं अस्य वर्गो द्वगुणा भाग: ११९२९९ हस्फुटप भगु
लं: ॥ ८१ ॥ अथ स्फुटपरिध्यानयने खांतरफलानुपनत संस्कारं च श्लोकेनाह ॥ लंबज्याघ्न स्त्रिज्याभाजः स्फुटो भूपरिधिः स्वकः ।
तेन देशांतरघ्ना स्वखग्रहभुक्तिर्भाजिता भुवः ॥ ८२ ॥ फलं ग्रहे स्वा ... मो ग्रहेभ्यः प्राक्प्रत्यक् स्वरेखा प्रतीची संस्थाने प्रक्षिपेत् स्फुटः
स्वदेशाद्यहत्तिः ॥ ८३ ॥ हारस्थापलभयो वर्गयोगमूलम् अ. समस्य कृते अनेन छायादिगुणितास्त्रिज्या ... आभक्ता फलं लंबज्याऽन याघुणिता
भूपरिधिस्त्रिज्या आगता तत्रसमसिन याभक्त: फलं स्व कः स्वदेशसंबंधी स्पष्टो भूपरिधिः स्यात् । ग्रहस्य गति: देशांतरघ्न
स्ता स्वरेखादेश स्वदेशयोरंतर योजनानि देशांतरघ्नं तया निघ्नस्ता भक्तिनेन स्पष्टेन भूपरिधिनाभक्ता फलं कलादिकं प्राग्यां
स्वरेखादेशात् स्वदेशे स्परेखा स्वरेशात् पूर्वदिग्भागे स्थिते ग्रहेभ्य: कलादिस्थाने परिक्षेपेत् पश्चिमे अवतात्रीनं कुर्यात् सर्वथा: । स्वरेखास्तो
वीसंस्थाने स्वरेखादेशात् सधिकम दिग्भागस्थिते स्वदेशे ग्रहेभ्य: कलादिस्थाने प्रक्षिपेत् योजयेत् स्फुटं कुर्यात् गणकस्तिरोधय: ।
तेसिद्धा: ग्रहा: स्वदेशजा: स्वदेशीया भवंति । सर्वमहर्गणस्य लंकार्द्धरात्रकालेनतदुसंचग्रहाणां लंकार्द्धरात्रकालात् । अत्रोपपत्ति: ।
यच्चापभूमे: कण्ठाकारत्वेन सर्वत्राभिन्न: परिधिरिति स्फुटपरिधिप्रसंभवस्तथापि निरक्षदेशा समपरिधिक: समनेनोक्तोभूपरिधि
स्तदेशीयानामेवान तरयत्नतस्तु सेचेन वृत्तानां लघुत्वसंभवेनोलसंस्थं स्फुटपरिधि: स्वदेशे स्फुटसंज्ञ: एवं चेन च सस्पांचोमेरू
स्थानेवा स्थानं तन्निपरिध्यभाव: निरक्षदेशोपरमंडलेः परिधिस्तो समग्रा छायाः नतुसि: परमा स्वस्वलंबांश भाव: यत्राक्षां
शाभावस्तत्र लंबांशा: परमा नवति: लंबांशानां शोलेतु ... सा ... समाधा समुजपोत्त ... लं यां ... हासानु ... रोधेनपरिधे
रपिन्हासहानि परमलंबांशे नवतिमितेरू ... भूपरिधिर्भवति ... लं यांशो ... अनुपातउपपन्नोपिरत्नाग्निता ... भो
नुपातानामसंभवेन सर्वत्र परिक्षितत्वात् ... आनुपातिस्य सर्वथा ... न ... भाल स्थानेम भालांशा ... पर ... आदस्थ
नेदृश्यानां सा ... लंबज्याभावतु ... उपपन्ना: स्पष्टपरिध्यानयनं देशांतररोपपत्तिस्तु लंकार्द्धराव्यहः स्वदेशान्तः सम
सूत्रे लंकामोदस्थितोत्तरयोर्निरक्षदेशा आसन्नस्तत्र कार्य: । तदर्थं लंकार्धरात्र स्वनिरक्षदेशयोरंतर योजनशानमावश्यकं ।

१२८

एतस्मादेशांतरस्य मिलितपरिधिआपन्नयवनतरतो पश्चिमं लंकोत्तरदक्षिणसूत्रस्य स्वदेशस्वदेशयोरंतरं स्वपरिधिस्थं
गणनया ज्ञातं भस्मात् स्वपरिधिनिरक्षांतरं योजनात्मकं तदेकपरिधिना किमिति सानुपातेन लंकास्वनिरक्षदेशयोरंतरं उत्पन्न
त्रिधिस्फुटं ज्ञातं ततो कोरमध्यांतरकालेना कोभूपरिधिं कामतित्यत्र ग्रहः स्वोस्वोगतिकलालिका मति कामं सतउत्पन्न
पिनाग्रहगति कलास्तत्र प्राक्सिद्धलंकास्वनिरक्षस्वदेशांतरयोजनैः कः सानुपातेनोत्पन्नपरिभोगकलाहरयोस्तु संतलनात्रग्रस्य
रस्वादेशस्वदेशयोरंतरयोजनानि ग्रहगतिगुणानि स्वपरिधिभक्तानि फलं ग्रहस्यांतरकलाः । मध्यपरिधिपातनागतिकला
वैधाभानाहरसुपपन्नं फलं निरक्षदेशीयं मध्यमसाग्रहनिरक्षादिमंदस्पष्टबोधार्थं गुरुभूतमप्यनुपातरूपस्तुकं तदनन्तरो
पपत्तिस्तु लंकादेशस्वनिरक्षदेशस्य पूर्वभागस्थितत्वे लंकादेशार्धरात्रास्वनिरक्षदेशार्धरात्रमर्वाक् भवति तदुत्पन्न
लांतरवहानिलवेगेन पूर्वभागे पूर्वमेवोदयात् अतो ग्रिमकालीनग्रहस्यपूर्वकालिकत्वसिध्यर्थं तत्फलं स्वतंकार्यः एवं
निरक्षदेशस्यलंकातः पश्चिमत्वे लंकोदयानंतरोदयसमयाद्वात्तकार्धरात्रादग्रिमकाले धेरात्रमतः पूर्वकालिकग्रह
स्याग्रिमकालिकत्वसिध्यर्थं तत्फलं योज्यं च कयोश्चितपातस्या यं संस्कारो विपरीतः इति ते धोस्वनिरक्षदेशस्य लं
कातः पूर्वापरभागस्थत्वं स्वदेशस्वदेशस्वदेशस्य पूर्वापरभागस्थस्यानुरोधेनेति स्वनिरक्षदेशस्वदेशयोर्यामोत
देश्यार्धरात्रयोरभिन्नत्वात् स्वदेशस्य पूर्वापरभागस्थस्यानुरोधेनेति स्वनिरक्षदेशस्वदेशयोर्यामोत्तरे स्वार्ध
रात्रयोरभिन्नत्वात् स्वदेशार्धरात्रे पि स्वनिरक्षदेशार्धरात्रकालिक एव ग्रहो अनिष्कृतोपाद्य इति सर्वमुपपन्नं ॥ २० ॥
पूर्वे स्वास्वरूपं तदेशां भवंति तदाह ॥ २ ॥ एवं सालयदेवौ कैरेलयोर्मध्यसूत्रगाः ॥ रोहीतकमवन्तिश्च यथा सन्निहितं
सरः ॥ २१ ॥ राक्षसालयं लंकादेवानां गृहरूपाः पर्वतो मेरुः अनयोर्मध्ये स्थित्वा सूत्रं तत्र स्थिता देशाः रेखाः लंकाद
क्षिणसूत्रस्थास्तनुपपत्तुका सत्र मनुष्याणां चरत्वादि तेनोक्ताः ॥ ज्ञानार्थं प्रधानरूपान् देशान् रोहीतकमवन्ति प्रत्यारोहीत
कनगरं अवन्ती उज्जयिनी सन्निहितं सरः कुरुक्षेत्रं च कारस्तत्ययो सर्वथा पर ॥ तथा ग्रामादिपरस्परसन्निहितत्वथा
देयानि ॥ २० ॥ अनुयेन स्वाक्षान्तरे स्वाउपरन्त तो परत्र नाक्रियतो जनानरेखाग्र स्त्रीलिनज्ञायते तेन देशांतरफला
दर्शनं कार्यमिसतः श्लोकत्रयेणाह । अतीतो मीलनादिंदोः पश्चात्तात्मिलिताग्रता ॥ यदा भवेत्तदा प्राच्यांस्व

स्थानं मध्यतो भवेत्॥ १३॥ अग्राप्यच भवेत्स्पर्शादेवं ग्रासनिमीलने स्यातां॥ तयोरंतरनाडीभिर्ह्रस्वा भूपरिधिः स्फुटं॥ १४॥ षड्भ्यावि
भज्य लब्धौ स्यातां योजनैः ग्रासयापौ॥ स्वदेशपरिधिर्यः कुभा द्व्यंतरं द्विनैः॥ १५॥ चंद्रस्य स्पर्शग्रहणांतर्गतो मीलनात्प्र
नाड्यो नरं गणितागता चंद्रग्रहणोक्तप्रकारेण गणितेन जाताः अतो मध्यतः कालस्यापि क्रमणं हृत्वा प्रथमाप्यनंतरकाले मं
दनो भाग्र्यापि हं अन्यथाऽतो स्पर्शादि सन्योरेकतरस्यैव व्यर्थापत्तेः तच्चंद्रबिंबस्योन्मीलनं यदा यत्र सर्वैः स्यात
दानहीं स्पर्शः। स्वाभिमतस्थानं मध्ये रेखादेशात्सूर्यादिदिशि भवेत्। तिष्ठतो स्पर्शः। अग्राप्यतदनिक्रमं प्रस्तावे वे कालएव
चकारा चंद्रोन्मीलनं यदि स्यात्तर्हि मध्यरेखातः स्वस्थानादिस्पर्शः। पश्चात्सम्यक् मध्यभागे भवेदिति तस्पर्शः। ननु चंद्रस्पर्श
मोक्षसंमीलनोन्मीलनकालेषु मीलनकालस्य चक्षुर्गत् नः स्यात् आह। एवमिति। आप्रकारांतरेणाभिमतेन चंद्रसंमी
लनकालादेवं चंद्रग्रहणाधिकारोक्तगणितप्रकारेण। तदनंतरकाले संमीलनं यदि तर्हि मध्यरेखादेशात्पूर्वस्थानं प
श्चिमभागे निष्ठति। पूर्वकाले संमीलनं यदि तर्हि मध्यरेखादेशात्स्वस्थानं पूर्वभागे निष्ठति पर्वकाले संमीलनं यदि
तर्हि मध्यरेखादेशात्स्वस्थानं पश्चिमभागे निष्ठतीत्यर्थः। अपि चात्र निश्चयार्थे तेनोन्मीलनसंमीलनकाले योगी नीति
स्फुटसः। तथा चोन्मीलनग्रहणस्य उपलक्षणार्थं। तत्रापि स्पर्शमोक्षयोर्ग्रहणानंतरूपयोः निश्चयस्य संभावनयोक्ति मुख्य
ग्रहणं मध्यस्थयोः संमीलनोन्मीलनयोर्निश्चयले योक्तः स्वतंतितिभावः। अथ रेखांतरयोजनं तु रः स्वरेखांतरफलं सिद्ध
मिसाह। तेनोरिति। प्रस्पष्टोन्मीलनकालागतानोन्मीलनकालयोः संमीलनकालयोः स्वादृशयोर्या अंतरघटीभिः
भूपरिधिं स्पष्टं स्वदेशभूपरिधिं लंबज्याघ्नत्रिज्याप्तं भागुणयेत्। ताद्वयंगुणितस्पष्टपरिधिं षष्ट्या भजेत् लब्धैः ग्रा
मेः ग्राम्यौ योजनैः पूर्वविभाग योजनैः। अथवा पश्चिमविभागोपस्थिते योजनैः स्वदेशपरिधिः स्वदेशस्य परिधिरिचापिः स्व
देशस्थानमंडलरूपः तु फाशाद्रेखादेशादंतरितद्रस्यार्थः ज्ञेयः। गणकैरिति शेषः। स्वरेखादेशयोरंतरयोजनानि फ
लमितिफलितार्थः। तेरंतरयोजनैर्देशांतरं तेन देशांतरस्याप्त्ये साधितमनुक्तप्रकारेण ग्रहणादेशांतरफलं कलात्मकं
कुर्यात्। गणकइतिशेषः। इदं कारान्तरसंस्कारोऽप्यभिन्नप्रकारत्वादभिन्नं इत्यर्थः। अत्रोपपत्तिः। चंद्रादेर्गांतरसंस्कारे
यद्गणितं स्वरेखादेशीयं भवति। अतोऽन्यलितागतसाधितोन्मीलनसंमीलनादिकालाः स्वरेखादेशोपसिध्यंति। स्व
देशे पूर्वविभागस्य प्रथमं स्वस्पर्शो यदर्थादिकालास्तदनंतरं रेखायां इति चंद्रग्रहणस्पर्शदेशे युगपत्संभवादुपण

[illegible] कालोदि [illegible] लंकादेशस्थानाल्लंतरं स्पष्टोदयकालो भवति। एवं स्वदेशो पश्चिमविभागस्थे प्रथमं देशान्तरे स्वादेशे कोदयादिका
लात्पश्चान्तरं स्वदेशे [illegible] स्वास्थ्यगणितागतस्पष्टोदयकालाद् घटीसंस्कारं भवं [illegible] स्पष्टोदयकालो भवं स्यात्। सम्यगुपपन्नमतो
ऽस्मादि सार्धपञ्चोत्कालं। स्वदेशे देशान्तरसूर्योदयात्प्रागपि कपघटीसंस्कारत्कालान्तरं देशान्तर घटिकाः सिद्धाः सूर्योदय
यान्तरकाले नाको भूपरिधिमितिकामति तिथिषष्ठि [illegible] मिति [illegible] बीजानि [illegible] भाल्य। पूर्वदिशोपरे देशान्तरं भवति।
सर्वग्रहणस्य सर्वदेशेषु [illegible] कालनकालादितोक दिशा नेतरस्थानमिसनुधिमति [illegible] अथ वारप्रवृत्तिका
लज्ञानमाह। वारप्रवृत्तिः प्राग्देशे [illegible] भवेद्यत्र देशान्तरनाडिभिः पश्चादूने [illegible] पूर्वभागस्थितस्था
[illegible] वारप्रवृत्तिः [illegible] स्यादिति स्वात पश्चिमभागस्थदेशे पूर्वप्रकारज्ञाते देशान्तरघटीभिः ऊने अर्धरात्रे
अर्धरात्रसमये देशान्तरघटीकाले वारप्रवृत्तिरित्यादि [illegible] यत्र कोटि सूर्योदयकालोल
[illegible] वारप्रवृत्तिरूपः स्वदेशे [illegible] स्यात्। पूर्वापरभागयोः स्वार्धरात्रकालादनन्तरं पूर्वक्रमेण
तदर्धरात्रे देशान्तरघटीभिर्भवति स्वनिरक्षदेशस्वदेश अर्धरात्रयोर्युगपत् संभाव्यत अतउपपन्नं वारप्रवृत्तिरिति मुष्टि
[illegible] प्रयोजनाभावादिति [illegible] ग्रहस्पष्टताकालिक [illegible] स्वार्धरात्रसमस्य
प्रयोजना [illegible] तत्काल [illegible] ग्रहस्पष्टदेशान्तर संस्कार [illegible] स्वार्धरात्रसमयग्रहः पूर्वसाधित एव भवतीति मंदप्रत्ययस्यैव
[illegible] एतेन [illegible] अर्धरात्रानिरक्षरात्र्यर्धे पंचदशघटिका [illegible] उत्तरगोले। उदया
[illegible] दक्षिणगोले [illegible] पूर्वपश्चिमदेशयोर्देशान्तरघटीभि
[illegible] काले क्रमेण वारप्रवृत्तिरिति व्याख्यानं लंकासूर्योदयकालरूपं वारप्रवृत्तिबोधक [illegible]
[illegible] सर्वस्यानुपपत्तेः। पंचदशघटिकालङ्कास्पष्टपार्धरात्रे [illegible] श्रीभगवताहर्गणस्य लंका
[illegible] रात्रि [illegible] देशान्तर [illegible] वारप्रवृत्तिकालज्ञानस्योक्तस्य [illegible]
नेः [illegible] कालवारप्रवृत्तेस्तत्र [illegible] ॥ अथ ग्रहस्पष्टताकालिकीकरणमाह॥

ग्र.टी.

इष्टनाडीगुणा भुक्तिः षष्ट्या भक्ता कलादिकं । गतैष्ययोः स्वयुतं ग्रहे तात्कालिको भवेत् ॥६७॥ यत्कालिको ग्रहस्तत्काला
द्यभिमतपरकालाभीष्टकाले यावद्घट्यस्ताभिर्गुणिता ग्रहस्य भुक्तिः षष्ट्या भक्ता फलं कलादिकं तेन ताभीष्टकाले पूर्वका
ले भीष्टे सति स्वर्णं । आगम्ये ग्रहे हीनं गम्ये अभीष्टकाले सति ग्रहे युक्तं एवं [illegible] केन वा यतात्कालिकः स्यादभीष्ट
समयिको ग्रहः भवेत् गणकेन ज्ञातो भवेत् । अत्रोपपत्तिः । षष्टिसावनघटीभिर्गतिकला स्तदाभीष्टगतैष्यघटीभिः का इति
नुपातेनागतं कलात्मकफलं तेन ग्रहः क्रमेण युतोनस्तात्कालिको ग्रहो भवतीति । वक्रे यापितपातस्य विपरीतमिति
[illegible] चालितस्य [illegible] ग्रहस्य यथा चालितमध्यमग्रहः स्पष्टः स्पष्टः [illegible] स्पष्टीकरणार्थमत्र ग्रहचालनं युक्तं ॥६८॥ अथ
चंद्रस्य परमविक्षेपस्तानमाह । भचक्रलिप्ताशीतिः स्यात् परमं दक्षिणोत्तरः । विक्षिप्यते स्वपातेन स्वक्रांतेः संतादनुष्णगुः ॥६९॥
अनुष्णगुश्चंद्रः स्वक्रांतेः संतानात् ध्रुव इत्यनुकारेणावलंबित श्चंद्रः स्वासन्नक्रांतिवृत्तप्रदेशो नानुपयते लश्यात् स्थानात् स्व
भोगमितस्वसा [illegible] पापपि का भीष्टस्थानभृत क्रांतिवृत्तप्रदेशात् स्वपातेन चंद्रपातेन दक्षिणोत्तरदक्षिणस्यामु
त्तरस्यां वातत्र चेण विक्षिप्यते स्यते । स्वभोगस्थानक्रांतिवृत्तप्रदेशो चंद्रश्चंद्रस्थानुपातेन नदीयते । ततोपि चंद्रश्चंद्र
स्थलांतरे तद् दक्षिणोत्तर सक्षेण कियद्दूरे णस्यते इत्यर्थः । एतेन सूर्यस्य पाताभावात् स्वभोगस्थानीय क्रांतिवृत्तप्र
देशो विंबं भवति । न विक्षिप्तो भवति तु मस्तुतसनेनापस्यर्चितं परमविक्षेपेण दक्षिणोत्तरमितस्य विक्षेपणेनाह । भचक्रेति ।
द्वादशराशि कलानां पदातानामधिकेकाविंशति सहस्राभिता २१६०० अशीतिभागः स्वसत्तमक लामितः परमं यस्य तद्द
क्षिणोत्तरमितस्य शंः । चंद्रस्य परमो विक्षेपो खभमितः २७० कलितः केचित्तु सूर्यस्य शराभावात् तत्कलातो भवचक्रस्य
पंचमकस्तातातोपि चंद्रस्य [illegible] अष्टमतात्तत्र दक्षिणोत्तरस्त्रपादिंभ्ये चंद्रस्य परमविक्षेपेणासंवादष्टिघातरूपा
शीतिसंख्यो भवचक्रलिप्तानां परमचंद्रविक्षेपः स्यपपत्तिमाहुः ॥ ६९॥ अथ भौमादयोपि स्वपातैर्विक्षिप्यंते इत्येषाम
पि परमविक्षेपमाह । नवचांद्रं [illegible] गुणितं जीवस्त्रिगुणितं कुजः । बुधशुक्रार्कजाः पातैर्विक्षिप्यंते चतुर्गुणं ॥ ७०॥
तत्र चांद्राः तस्य चंद्रपरमविक्षेपस्य नवमभागः त्रिंशत् द्विगुणितं षष्टिकलामितं परमेण तत्कालेन सम्यक् । पातेन गुरु दि
क्षिणोत्तरयोः क्रमेण विक्षिप्यते । भौमः पातेन त्रिगुणितं त्रिंशत् नवतिकलामितपरमांतरेण विक्षिप्यते । चतुर्गुणं
त्रिंशत् विंशत्सपिकशतक लामितपरमांतरेण बुधशुक्रशनयः स्वस्वपातैः प्रत्येकं विक्षिप्यते । स्वभोगक्रांति

[illegible] ... कालांशा ... [illegible] ... सम्यक् ... [illegible]
[illegible] ... परमविक्षेप ... [illegible] ... परमविक्षे
[illegible] ... [illegible] ... परमविक्षेप ... [illegible]
[illegible] ... पूर्वोक्तमुपसंहरन्नाह। एवं ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... इति भावः॥ ७॥ ... [illegible] ... [illegible]
माह॥ इति श्रीसकल ... [illegible] ... मध्यमाधिकारः॥ ७॥ ... [illegible] ... सर्वथैव कथनात् ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... रंगनाथेन रचिते सू
[illegible] ... मध्यमाधिकारः पूर्णो ... गूढार्थप्रकाशके॥ १॥ इति श्रीसकलगणकसार्वभौमबल्लालदैवज्ञात्मजरंगना
थगणकविरचिते ... गूढार्थप्रकाशके मध्यमाधिकारः पूर्णः॥ १॥ ॥ १॥ अथ स्पष्टाधिकारो व्याख्यायते। तत्र ग्रहाणां मध्य
[illegible] ... माह॥ अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्तयो भगणाश्रिताः। [illegible] ... ग्रहाणां गति
हेतवः॥ १॥ ... [illegible] ... पूर्वोक्तपदार्थाः ... [illegible] ... ग्रहाणां गतिकारणभूताः सन्ति। ननु काले
[illegible] ... कालस्येति॥ ... [illegible] ... कालस्य स्वरूपाणि ... [illegible]
[illegible] ... इति भावः। ननु कालस्य ... [illegible] ... कालमूर्ति ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... इति भावः। ननु ... [illegible]
[illegible] ... इति भावः। एवं च ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]
[illegible] ... [illegible] ... [illegible]

मातिथिर्कं भ्रमकर्णांतं गमनक्रियां यांति अतो न वैव उक्तं भक्रियया यांति वीक्षः ॥ अथ ग्रहा अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्तयस्ते इत्यादि
भवति ॥ एवं साम्यभागेनार्धस्थः सा सम्मुखं कर्षति ग्रहं ॥ उच्चसंज्ञो परार्धस्थस्तद्वत्पश्चान्मुखं ग्रहं ॥ ग्रहस्थानात्स्वर्वभागस्थ
राशिषट्कस्थितः उच्चसंज्ञो जीवः ग्रहबिंबं स्वाभिमुखं स्वाभिमुखं कर्षति । आकर्षयति । अपरार्धस्थः ग्रहस्थानात्सन्नि
भभागस्थराशिषट्कस्थितः उच्चसंज्ञो जीवः स्वर्थः । ग्रहबिंबं पश्चान्मुखं पश्चिमदिग्भिमुखं स्वाभिमुखं तत्र कर्षती सर्वः ॥
अथ पर्वो नक्षत्रफलितमाह ॥ स्वौ ऋणप्रगणभागलोः प्रसहयांति यत्क्रमः ॥ तत्तेषु धनमिस्त्र [illegible] पश्चान्मुखेषु ॥
स्वो भजीवाकर्षिताः ग्रहाः पूर्वाभिमुखं भगणेः राशिभिः भगोलस्थक्रांतितस्तानुसरंतस्त्वाका राशेलांतर्गतिक्रांतिस्ते
[illegible] राशिषट्कं भ्रांतेनं यत्र राशिविभागेः स्वर्थः [illegible] स्वाभिमतं पश्चिमतस्तत्र स्वाभिमतं भागादि फलं पके पूर्वं विगतत्र
ग्रहराशिर्यादिभोगेषु धनं योज्यं पश्चान्मुखेषु पश्चिमाकर्षितग्रहस्वर्वीवगतराश्यादि भोगेषु ऋणं साध्यं स्वाभिमतं फलरूपं
क्षिप्ततोगतंतिनादिसर्वः । [illegible] हीनामिति एतत्सूर्वैः कथितं ॥ अथ पातानामग्रहविक्षेपरूपणातिहेतुत्वं प्रतिपादयति दक्षि
णोत्तरतोप्येवं पातो राहुः स्वरंहसा विक्षिपत्येष विक्षेपं चंद्रादीनामपक्रमात् ॥ चंद्रादीनां विरचितग्रहाणामपक्रमाक्रांति
[illegible] दक्षिणस्यां उत्तरस्यां वा दिशि अपि [illegible] परार्धांस [illegible] एषः
गणितागतपातः पातस्थानस्थादिभोगस्थाने [illegible] उत्तरेन समुच्चयार्थको न्वेति एवं उत्तरेन पूर्वापरयोः फलांतरं
भवति तथैव सर्वः । विक्षेपणं स्वरंहसा आत्मवेगेन विक्षिपतिकरोति विशिष्ट [illegible] विक्षेपणं [illegible] समवधानविरोध्य
मात्रार्थकत्वात् चंद्रादीन्विक्षिपतीति तात्पर्यार्थः ॥ ननु भेन स्वाधिष्ठितजीवद्वारा ग्रहाकर्षणं क्रियते । तथा पाते नाबेतनाला
द्वेगा [illegible] विक्षेपणं कर्तुमशक्यमित्यत आह ॥ राहुरिति पातस्थानाधिष्ठात्री देवता राहुर्जीवविशेषः । चंद्रपातस्तु देवो
[illegible] राहुरूहति सजति ग्रहभिति राहुरिति व्युत्पत्तेः ॥ अथैतदुपपादयति ॥ उत्तराभिमुखं पातो विक्षिपत्यपरार्धगः ॥ ग्रहं प्राग्भ
॥२७॥ गणार्धस्थो याम्यायामपकर्षति ॥ अपरार्धगाः ग्रहस्थानात्सप्तमभविभागस्थितभगणार्धं सकराशिषट्कस्थितो राहुः ग्रह
बिंबं स्वस्थानस्थादिभोगस्थानीयमर्दस्य तत्तदिशाभिमुखं विक्षिपति विक्षेपांतरेण सजति प्राग्भगणार्धस्थः ग्रहस्थानात्स
र्वविभागस्थितराशिषट्कमध्यस्थितः दक्षिणस्यां दिशि अपकर्षति विक्षिपति ॥ अथ बुधशुक्रयोर्विशेषमाह ॥ बु

१९

[illegible]

१९

च गता: अत एव भानि येभि ता: असंतोषेण: सं आ तो येषां ते विवलत्वे तो ऽथ दृढ्या कर्षणेन च वक्तु परमफलादस्य र्थ: । ननु स्पर्श चंद्रयो:
का सा कार्यवल स्त लग्न वृहगा मुत्र लत्वेन फलो सादनं युक्तं । भौमादीनां तु मते कतु अ स सा वा द्वा पुर स्पा कर्षी ला संभवेन कस्ता कार
ग्रहविलत्पल वा मुत्र लत्वेन फलो सादनार्थं भौमी लतं कथं संभवति उभय स्थान स्पे कत्वाभावात् । न ह्येकमेव वायुमंडलं युगप
द्विरूपु णसोराभ यं स्वतो भावितुमर्हतीति चे न्न । भौमादीनां शीघ्रे मंदे च देवता दृढेन तत्र हस्र मार्गेण ग्रहबिंबं वा कर्षे सेव स्व स्थान
च नात न वायुमंडलं न फलमेना … हस्य येन च दृ योरप्येकमेवांशी कारे वीप का भावाद्वा ऽन्य: । वायुमंडल फल्पनं तु न दूर तर स्थी सह क्रानुपप
सनातिप्रयोजनं । न दूर तर रश्मिभिर्वैद्वा दस स्पाप्शिम भ भ मा स क प्र वाह वा ओस्व स्या का शा गोलो समस्त्र संबंधेन स्थितासति ग्रह
स्थिति स्वरूपो ऽस्या सम र्थं नात् । न स्थित दत्र हेतु गर्भ यत्नानुपपत्ति: । अंकनी या उ ऽदेवता कर्त्सनेना का ग्रस्त ग्रहाणां तथात्वात् याद्व
शा त्वात तत्कर्षेण फल द्वय संस्कार रूपे कफ लो सादनं संगच्छते । अत एव चस्त्रं ग्रह बिंब प्रोतं कस्सा कार भिति कल्पन मपि निरस्तं ।
उ अ दृ या तुल्य कर्षे लोन वि हृदु कर्षे लोन च स्त्र मंगलं गापते इति ॥१०॥ अथैतदुपसंहरति ॥ अतो ऽधन र्ल सुमहत्तेषां गति वक्र
भवेत ॥ आ कृष्यमाणा स्तैरेवं भौमिर्यां सनि लाहता: ॥११॥ अत: पूर्वोक्त सुदूरा कर्षणप्रतिपादनेषां भौमादीनां गति वक्र दा कर्ष
णो स ऽन्वलनन ना त सुमहत्व आ स्पष्ट कफ लाधनर्ल स्वो ऽप्य सुखे साम्यं नो भवति । तन्ना कर्षणो स ऽन्वलनं कथं न ऽप्र सस मि स
न भाह ॥ औ ह स्यमाणाइति । तेस ऽप पातेऽवते: एवमुक्त प्रकारेण ह ष्य माणा: आकर्षिता: एते भौमादय: भौम्नि सुबा कास गोले
अनि लाहता: पश्चिमाभिमुख्यानवरत प्रवहे वा घ्वाहता: … । तथा याव … सऽस्व गति मंथ्यान प्रस्र श्रा: । तथा पूर्वं गति
… स्था सर्व मेतदा कर्षणेन च लन मनि यतं प्रवह वायु भ्रमण प्रा — — स्य पाद मसस्स म्भित भाव: ॥१२॥ अथैवं गति … संचये
ग्र ह सां भौमादीनां फलितं मागति रष्ट भेदा स्वकेस्या ह ॥ वक्रानुवक्रा कुटिला मंदतरा समा । तथा शीघ्रतरा शीघ्रा ग्रहाणामष्टधा
गति: ॥१३॥ भौमादि ग्रहाणां अष्टप्रकारा गति: फलिता । तत्र वक्रे स्वादि समे संतरष्ट प्रकाराणति: । शीघ्रतरा शीघ्रा प्रतिपादित चांत
… स स अ ये आ लां स्वरूप ज्ञानमग्ने स्फुट ॥१४॥ अथैषां नाम … भागति भे … अतिशीघ्रे साद समे संताद से
… पंच भागतिं … भौ मार्ग भवति … या । याव क्रा सानुव क्रेति अनुव क्र गमने न सह वर्तमाना । पूर्व … नव … कुटि
ल … भिमाम्यादु भ म अ यास … क्रानुवक्रा कुटिला इति नामि … या त … ग्रहाणां मार्गो … ॥१५॥
अ … ग्रहाणां स्पष्ट … मति जानीते । तत्र … संम … नतां ग्रहा: … प्रवक्ष्यामि स्फुटी करणम् ।
द रान् ॥१६॥ … सं प स … त्ति … । … एक … ग्रापरादि … नि सि …

१८

स्प. टी.

यं आदिस[illegible]र्थः। अत्र ग्रहाः सर्वोदयः प्रथमा येन प्रकारेण दृक्तुल्यतां वेधित ग्रहसमतां गच्छंति। ततादरां स्फुटी करणं स्पष्ट क्रियांग
गितं प्रकारमादरात्। असं नाभिनिवेशात्। एतेनासंगतत्व निरासः। प्रथस्याभिसरू[illegible]नखेन क्रमप्राप्तिः॥ अथ मतमत्र प्रथमं आसा
धनार्थं आपिंडान् विनष्टु स्तरान मनं श्लोकामामाह॥ राशिलिप्ताष्टमो भागः प्रथमं औगुण्यतेन ततद्वि[illegible]गुणफलं ध्योनमिश्रितं तद्वि
तीयखंडं॥ आपोनेवं क्रमात् पिंडान्भकालब्धोनसंयुताः॥ खंडकाः स्युश्चतुर्विंशा आर्धपिंडाः क्रमादमी॥ एकराशि कला
नाम[illegible]मेगान्मास्त [illegible]प्रथममार्ध आर्ध संख्या[illegible] आर्धपिंडकः क्रमात्ततदमिहैः॥ ततः प्रथम आधतितेन
प्रथम आर्धेन भक्ता लब्ध[illegible] अन्यस्या प्रसंगात् प्रथम आर्ध अनेन युक्तं तत्प्रथम आर्ध द्वितीयखंड आर्ध भवति। द्विगुणप्रथ
मभे कोनं। ततो यादीनामानमात्रार्थयुक्त प्रकारमनिदिशति। आपोनेति। प्रथम आर्धपिंडेन एवमुकरीसां क्रमात् [illegible]पिंडाभ
कालब्धोनमात्रखंडं अनेन युताः खंडकाः सिद्धा भवहितासिद्ध[illegible] आर्धपिंडा भवंति। प्रथमप्रथमं खंडं २२५ प्रथमभक्तफ
लं १ द्वितीयखंडं २२४ प्रथमभक्तफलं अपि [illegible]कावयवस्यैकाधिकत्वेन ग्रहस्य सामान्यात् फलं लब्धोनं प्रथम २२
मनेन द्वितीयखंडे २२४ युतं तृतीयं ६७१ एवमिदं प्रथमखंडभक्तफलं ५ अनेन सर्वफलैक्यं युतं जातं सर्वफलैक्यं २२ अनेन
प्रथमखंडहीनं २१९ अनेन तृतीयं ६७१ युतं जातं चतुर्थं ८९० एवमिदं प्रथमखंडभक्तफलं [illegible] लब्धे [illegible] ऽनेन प्रथमखंडरूपं २२५ ऽनेन
रूपखंडकमनेन हीनं २०५ अनेन चतुर्थं युतं जातं पंचमं १०९५ एवमयोपि अयोकरीत्या लेख्यं खंडं अनो संभवात् खंडनियममाह। स्फुटिति॥
एवं चतुर्विंशति संख्याकाः आर्धपिंडाः क्रमात्॥ ननुरुपिकाः। अत्र एकएवं [illegible] भवति संख्या[illegible] सत्तमा [illegible]
समस्याचार्योत्तरं मतमिति अत्र सिद्धांते कस्यचिल्लेपोपि कावयवस्यैकाधिकत्वेन न ग्रहणमिति ध्येयं। [illegible] सिद्धा आर्धपिंडाः
क्रमं नोक्ता इत्यत आह। क्रमादिति। सिद्धा आर्धपिंडाः क्रमात्समनंतरमेवोच्यते। अत्रोपपत्तिः। सभायां भ्रमे वृत्तं भगण कलांकितं
कृत्वा [illegible] ओधर्व रेखा समपाद [illegible] भयत्र समं यत्र समभवि भागं विभाग [illegible]
तिर्यग [illegible] व्यासमितरेखा भोग्य चतुर्भागं कार्यं तत्र ओधर्व रेखा सतरूपासिप्रदेशात् [illegible]
यमा [illegible] रेखा आर्धज्यायाः एवमप्रयोजनमानदृष्टे [illegible]
आपत्वं [illegible] ननु [illegible] रेखा तो भीवानां आपा [illegible] आज्याभीवाः [illegible] भाग [illegible] चतु[illegible]
त्रिराशि [illegible] चतुर्विंशत्या क्रमिता॥ ननुनेन चक्रकलानामंकितसी सरिधि व्यासार्ध त्रिराशि [illegible] भनदाग्निमि
तपरिधौ [illegible] व्यासमितौ व्यासस्तत्र चक्रकलापरिधौ कः इति सत्रुपातेन व्यासार्धं [illegible] कलाः २१९० व्यासार्ध
परिधौ [illegible] ०००००० मनंदाग्निभक्तः व्यासः [illegible] एतदर्धं मितिम आ [illegible] अथ [illegible] मध्यार्धे [illegible] भवं

८०

ता कोऽपि ध्रुवभागः समो स्यात्प्रथमखंडात्सर्वचापस्य तत्स्यादितिम [illegible] भागस्य आद्यानुसारेणेति ध्रुवस्यापमनवंसंख्योदंडवद्
ध्रुपतेसहिता कलोके: प्रथमाद्याचक्रकला [illegible] रूपै कक्षा [illegible] कलानामध भागास्तत्राभिमित:। एतन्मितमेव प्रथमचापम
तएनदंतरेखा [illegible] आद्यतुर्वे [illegible]। अथ चतुर्विंशतिज्यानां धनुर्ज्योत्तरं स्तुपचमानं तदंतररूपखंडानां धनुरुत्तरमपचयस्य कृते आ
कलेन प्रलम्ब [illegible] आंतररूपखंडानामंतरं धनुरुत्तरं सुपचितमिति [illegible] चतुर्विंशतिज्यानामंतरं योरंतरमिदं परमं खंडांत
रं स्यात् ओसत्तिप्रकारे [illegible]। २२।१६।४८ अत [illegible] द्यखंडकांतरं [illegible] सतुपातेन फलं प्रमाणापमो: फलेना
यव [illegible] प्रमाणा [illegible] नेत लाभिन्न: अनेनभक्ता प्रथमचापफलं पूर्वचर्व द्वितीयखंडयोरंतरं। अनेन पूर्वखंडहीनं द्वितीयखंडं भवति।
तथ पूर्व खंडं प्रथमात् आद्यलसमेव। द्वितीयखंडं प्रथमचापात्साधितं धनुर्ज्या एनमस्यास्तलाभिभाग [illegible] द्वितीयानी। तत्र पूर्वखं
डं प्रथमचापात्लसमेव। द्वितीयखंडं प्रथमचापात्साधितं द्वितीयज्या। एवमस्यास्तलाभाग [illegible] द्वितीयता तृतीयखंडक्रमोत्तरं
अनेन द्वितीयखंडमनंतरं तृतीयखंडमिसनेन तृतीयमाधुना नतीयाज्या। एवं चतुर्थाद्या:। तत्र पूर्वमहो अधिक [illegible] नोत्तर
आधिकानं तरथान संभावनया [illegible] चित् [illegible] पिकाव यव खे काधिकलेना [illegible] ॥१६॥ अथैतामिळ:
श्लोकद्वयेन यनुक्रमात् आर्षपिंडज्ञानमाह ॥ [illegible] धिकलोपस्यर्थे [illegible] ॥ खांकाश्वोपंच [illegible] रूप
गुलो द्वय: ॥२२॥ [illegible] लोचनपंचै [illegible] रूपगुणौ द्वव: ॥ [illegible] तिथ [illegible] गुणांरं प्राबसाभिन: ॥१८॥ [illegible] नेत्रा
लि [illegible] दस्रक: ॥१४॥ चाप [illegible] ॥१९॥ [illegible] चापक्रमपमाचस्याज्ञं क्रमस्तथा: ॥ [illegible]
[illegible] लनानागाद्दूराग्नि [illegible] ॥२०॥ [illegible] लोचनगुण [illegible] ॥१॥ [illegible] मारे [illegible]
॥२१॥ रूपाग्नि सागरगुणा [illegible] ॥ [illegible] क्रमेण [illegible] क्रमज्यार्धपिंडका इति ॥ तथा [illegible]
क्रमज्यार्धपिंडा [illegible] पिंडा [illegible] क्रमेण [illegible]
[illegible] पिंडा भवंति। यथा [illegible] क्रमज्या
[illegible] पिंड:। एवं [illegible] द्वितीयक्रमज्यार्धपिंड: एवमग्रेऽपि। चतुर्विं [illegible] क्रमज्यार्धपिंडा:॥ अत्रोपपत्ति:। ज्या [illegible]
[illegible] क्रमज्यार्धपिंडा इति [illegible] क्रमज्यार्धपिंड
इति। [illegible] क्रम: ज्या [illegible] क्रमज्यार्ध [illegible] अथ [illegible] चतुर्ज्या
[illegible] क्रमज्येति [illegible] ॥ अंतर [illegible] क्रमज्या [illegible]
क्रमज्या [illegible] क्रमज्यार्धपिंड [illegible] रूपपचनं [illegible] ॥२२॥ अथ [illegible] क्रमज्यार्धपिंडान् [illegible]

१८
सू.टी.

[illegible]

९८

ग्र॰टी॰

म॰स्प॰

शीघ्रनीचोच्चवृत्तनिवेशव्यासार्धस्याग्रिमांतरे लोतिऽग्रमाकोटिफलं येनोनमधिकं त्रिज्याकर्णो दो कोटिफलेनोनाधिका त्रिज्या शीघ्रनीचोच्च
परिधिस्थग्रहकक्षायां तिर्यग्रेखयोरंतरं भुजरूपा कोटिः कोटिफलं मध्यमयोरंतरकक्षायां तिर्यग्रेखांतर्गतं भुजफलं तुल्यं भुजः।
ग्रहभमध्यसूत्रे तिर्यग्रेखा कोटिभुजफलयोर्वर्गयोगमूलं ततः कक्षायां कर्णसूत्रे भमध्यलग्नं तत्र स्पष्टग्रहभोगः। कक्षा मध्य
स्थात् स्पष्टभोगस्थानपर्यंतमर्द्धं आकाशे स्थितं शीघ्रफलं मध्यशीघ्रकर्णाग्रे भुजफलं तत्त्रिज्याग्रे कोटि संतुपा
तज्ञाताः। अस्याभ्यां मंदस्पष्टग्रहभोगस्थानयोरंतररूपं शीघ्रफलं। अथ शीघ्रनीचोच्चवृत्तमध्याग्रां मंदस्पष्टज्ञान
माविस्पष्टं। ततः शीघ्रफलस्य संस्कारेण स्पष्टज्ञानं। तत्र स्फुटसाधितं मंदफलं संस्कृत्य मध्यग्रहो मंदस्फुटः स्पष्ट इति पूर्वं
मध्यग्रहस्यासत्वस्फुटत्वसिद्ध्यर्थं फलयोः संस्कारः। अन्यथा फलस्यापि प्रथमं मंदफलं शीघ्रफलसंस्कृतो मध्यग्रहसा
धितमंदफलापेक्षया स्पष्टमिति प्रथमं शीघ्रफलसंस्कृतमध्यग्रहात् मंदफलं शीघ्रफलसंस्कृतमध्यग्रहे संस्कार्यं स्फुट
स्तेऽभवति। ननु सूर्ये शीघ्रफलाभावात् कथं स्पष्टत्वं भवति सत्यं तत्र संबंधेन तद्योग्यमाह इत्यनेन स्फुट इति
मांदकर्मैकमर्केंदोर्भौमादीनामथोच्यते। शैघ्र्यं मांदं पुनर्मांदं शैघ्र्यं चत्वार्यनुक्रमात्॥ इति॥ ॥ स्वर्णं चंद्रयोर्मांदं फलमेकं तथा
तनयोः शीघ्रफलाभावाद्धेतवः लेन मंदफलेनैव स्पष्टत्वं। एकमेव संस्कारेण सद्धं मंदफलं साध्यः। मध्यग्रहे लेन मंदनीचोच्च
लमध्यज्ञानाभावे तत्रापेक्षा रूपपातः स्पष्टाः। अथानंतरं भौमादीनां उक्तं मांदकर्म स्फुटं तथा फलं तत्र ग्रहाः शीघ्र
मिति प्रथमतो मध्यग्रहात् साधितशीघ्रफलं मध्यग्रहे संस्कार्यं मंदस्पष्टो भवति। अस्मादपि शीघ्रफलं साधितमस्ये
व संस्कार्यमेव मनुक्रमात् चत्वारि कर्माणि भवंतीति सा युक्ता सर्वार्थैः॥ ॥ अत्रापि विशेषमाह॥ मध्ये शीघ्रफलस्या
र्द्धं मांदमर्द्धफलं तथा॥ मध्यग्रहे मंदफलं सकलं शैघ्र्यमेव चेति॥ ॥ मध्यग्रहे स्वसाधितशीघ्रफलस्यार्द्धं संस्कार्यं॥ अ
स्मात् साधितं मंदफलं तदर्द्धं फलं साधितमंदफलस्यार्द्धं मिश्रं संस्कार्यं तथा तस्मात् साधितं मंदफलं संपूर्णं मध्यग्रहे सं
स्कार्यं मंदस्पष्टो भवति अस्मात् साधितं शीघ्रफलं संपूर्णं तेन संस्कृतः सपूर्णोऽयं तेन मंदस्पष्टः संस्कार्यं एवं कार्यं तत्र सा सिद्धेः
ग्रहः स्पष्टो नाम भवति। अत्रोपपत्तिः॥ मंदफलं स्फुटसाधितं वास्तवं स्फुटस्य मंदफलं सोपपन्नं सत्योपमभवाह स्पष्टमंदफ
लं साधनमपि भगवता तदा सन्नसाधनार्द्धं मर्द्धं स्फुटं तदैव मंदफलं साधितं मध्यग्रहसाधमग्रहसाधितं मंदफ
लादेव साधारणं कृत्वा अर्द्धं स्फुटं स्पष्टफलं ह्यार्द्धं संस्कृतो मध्यग्रहः॥ अत्रापि मंदफलस्यार्द्धं शीघ्रफलार्द्धं संस्कृतात्तेभ्यो
र्थं स्पष्टं साधितं मिश्ररूपमिति। मध्ये शीघ्रफलस्येत्यादि॥ ॥ ननु फलयोः संस्कारे हेतुः कथं कार्यमिति तत्राह॥ अ

२०

आदिकेंद्रे स सर्वेषां शेषेष्वंरे च कर्मणि ॥ धनं ग्रहाणां लिप्तादि तुलादव्यणामेव च ॥ सर्वेषां ग्रहाणां शेषे कर्मणि ।
मांदे कर्मणि च कारः सप्तु ऋ ये ः फलानि संकं फलं मेषादिषड्ग्रांतर्गते केंद्रे भुजं कार्यं च कोटे अवसरार्थकेः ॥ एवं कारः फल
योरानयनप्रकारभेदेपि धनर्णं शति भेदेन [illegible] ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ पूर्वं कक्षायां ग्रहस्य फलं धनं [illegible]
र्णे लिप्तादि [illegible] ग्रहाः उच्च पर्यंतं केंद्रे ग्रहोतपर्व कक्षायां मेषादि केंद्रे भवति पश्चात् कक्षायां तु लादि केंद्रे
भवतीति स प्रोक्तमुपपन्नं ॥ अथ ग्रहाणां भुजांतरफलमाह ॥ अर्कबाहुफलाभ्यस्ता ग्रहभुक्तिर्विभाजिता ॥ भचक्र
कलिकाभिस्तु लिप्ताः कार्या ग्रहेर्कवत् ॥ ॥ स्पष्टस्य सर्वस्य ग्रहगतिः सर्वस्य भुजफलेन कलात्मकेन गुणिता द्वादश
राशिकलाभिः ॥ एतत्फलं प्रति लिप्ताभिर्भक्तः प्राप्तफलकलाः ॥ ग्रहे सूर्यादिग्रहे अर्कवत् सूर्यमंदफलवद्धन
र्णं वस्तादि स्पष्टः ॥ कार्यास्तु प्राप्त कलं संस्कार्यः ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ अहर्गणे स्पष्टकपमध्यममानेन सहातादु सन्न ग्रह
णां मध्यम मानेन वर्ष रात्रे सर्वेमित ता कालिक स्पष्टसिद्धः ॥ मध्यममानार्ध रात्रे तु मध्यमसूर्यमित कांतिम्रेखां अप्या
नोत्तरस्ते भवति ॥ अस्मात्कालात् स्पष्टार्धरात्रं स्पष्टसूर्येमित कांति यत्र प्रदेशो पांत्यांतर धनसंयोगरूपं मंदफ
लधनर्णं क्रमेणानंतरं पूर्वकाले भवति ॥ अतो मंदफलकलाभोगसंबंधिकालिन ग्रहोनंतपूर्वकालवोभ्यांलमः ॥ स्पष्टा
र्धरात्र समयेभवति ॥ एतेनानेन कर्मणा स्फुटार्धरात्र कालीन ग्रहाः मध्यार्धरात्रे सूर्यस्पष्ट स्पष्टार्धरात्रे स ग्रह कलो
त्पन्नेन सर्वेषां मेक कालिक ग्रहास्वाहे स भावादनि मंदफलकलानां कालसत्त्वं एकराशुभक्ते लाभः ॥ सापनस्पष्टा
र्क कांतरान् ॥ उद्वास बोल ध्येत तदा मंदफल कलाभिः केंद्र सनुपातेन ततो होरा भासु भिर्गतिकला स्ततामंदफल
कलासु भिः कार इति फलकला नूहे धनर्णं मंदफलवद्राशुनर्णा कार्या इति सिद्धं ॥ तेनाप्यभगवता लोकानुकंपया स्वल्पा
न्तरेणा स्वल्पस्त्रेणग्रह्लाति भोगमपी हृदस्वल्प फलापरिवर्तना सकना स्पष्टार्धरात्रे गति कलासत्ता स्पष्टा मंदफल
कलाभ्यसनेन कारणे कानुपातालुप्यावा दानां नाश्मा लनन कलादस्फुटपत्र ॥ ॥ अथ स्पष्टा गतिनयनं तु बहू
प्रथमं मंदकर्माणः ॥ मंदस्फुटभुक्तिः स्पष्टाभ्यजुक्तिर्नं शापतेः ॥ दोर्ज्यांतरादिकं कृत्वा भुक्तावृणं धनं भवेत् ॥ ३९ ॥
नरह्णति साधनेन स्पष्टभामाणि फलं स्पष्टगतेः साधितं तथा वे गतफलं साध्यं किल चंद्रस्पष्ट ध्यमगतिः ॥ स्तु
स्पष्टं चंद्रस्पष्टं मंदमंदोच्च [illegible] तस्य दिनगतार्धा ना कार्याः ॥ नाद्धगतेः स्फुटाना दोर्ज्यांतरादिकं दोर्ज्यांतरमादि भक्तं यस्मै
मादित्यगतिफलं तस्य माणस्य कोटेर्ज्यांतरा तुल्या भुक्तिः स्पष्टा हेदोर्ज्यांतरादेवगतिफलं लब्धाः ॥ सिद्धं फलावहम

१९
स्प॰ टी॰

गतो ऽृणं धनं च क्रमाणां । साम्यगतिः । अत्रोपपत्तिः । यस्य मांद्यं गतिफलं केन्द्रोपपन्नमिति सादि सैन [illegible] ग्रहा
णां मध्ये कुत्रां मंदो ऽग्रगतेः समं तत्त्वं मे [illegible] फल मुक्तं तत्र मंदस्पष्ट भावा धनैव कृत स्पष्ट तात स्पष्टं दो ऽग्र सूत्र
न स्वमाति स्थ केन्द्रगतेः फलं साधितं गतिफलं [illegible] साधितं सा [illegible] तावत संस्कार्यं मितिः [illegible] पाणि सुधा स्पष्टचंद्र
मु क्रमिति स कम मथ्या केन्द्रगते रेव स्फुट स्पष्ट [illegible] त्विति । अथ ग्रहाणां मंदस्पष्ट गति वासना सपन [illegible] गति
फलान गत पर्व का श्लो का भ्यामाह । ग्रहा भुजे फले फलं ग्रहत्व मंद कर्म णि । दोर्ज्या गुणा भुक्ति स्त ले त्रिज्या ह ता पुनः
॥ स्व मं द स्पष्टि गुणा भागणां ग्रोफ ह ताः [illegible] ॥ केन्द्र गतेः तत्र धनं क्रम शाद्धि ऋणं स्फुट ॥ मंद कर्म णि गति मंद फल
[illegible] निमित्त मि स ग्रर्थः । ग्रहगतः ग्रहमंदफलान [illegible] सा पादेषि गुणा न भग णां भुज नात्र चाप लिप्ता ल भ्या ग्रहगतेः स
[illegible] सकलग्रह मंद गति फलं सा ध्यं य या ग्रह मंद फलं केन्द्र भुज ज्या तः साधितं तथैव गति फलं ग्रहगते ः साध्य मि स ग्रर्थः । अथाह
ग्रह मंद फलं तत् कदि नांत द्धि यस्य ग्रहगति मंद फल तो भुज ज्या [illegible] दिनांतर योः तत्र फलं मंद गति फलं पर्व च [illegible] तत्रैव
[illegible] तर गुणा ति । ग्रह म ध्या गतिः केन्द्रगति रूपा [illegible] गतेः स्व स वा ता दो ज्यांतर गुणा भुज ज्या न [illegible] सेय । आसिगंतरं तेन
गुणितां चाप [illegible] तिभि र्भक्ताः पुनः अनंतर मि स ग्रर्थः । ग्रह मंद फल [illegible] स्फुट गुणिता ः [illegible] स्फुट त्रि ग्रेण भक्ता फलं गति मंद फल क
ला । यत्पठितं । फलेन धनं ल [illegible] गति फलं सम्युचितं तथापि ग्रहगति स्त त्रा [illegible] चापयो स्तुल्य
त्वेन तद्गुणा [illegible] चं द्र स्पष्ट स्पष्ट [illegible] गति सि [illegible] फल संस्कार माह ॥ श्ले
क्रो द्विनि ॥ न भय [illegible] फलं क [illegible] गतं केन्द्र [illegible] तस्य [illegible] मंद स्पष्ट ग
तिः सिद्धा भवतीत्यर्थः । अत्रोपपत्तिः । ऋणफलोपचयो [illegible] मध्य [illegible] कलांतर गता [illegible] ऋण
फलोपचये [illegible] फल [illegible] मिति फलांतरगतो धनं । धनफलोपचये [illegible] फलं मध्य [illegible] स्फुट
मि फलांतरगतो धनं । ऋणफलोपचय [illegible] ततः सा [illegible] धनफलोपचय [illegible] ततः सा [illegible]
दि केन्द्र गति फलं धनं धनफलोपचये [illegible] फलांतर गता ऋणं । धनफलोपचय [illegible]
दितः सा [illegible] ऋणफलोपचयस्य [illegible] फल [illegible] केन्द्र गति फलम् [illegible] ॥ ॥ अथ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] मांसकर्णयोः ॥ ॥

फलकर्णहतं भुक्तौ कर्णेन ऽऽथ्यादिकेंद्रभुक्तिः । अत्र नेमिके मोक्ष भुक्तिव कगतिर्भवति ॥ मंदस्पष्टगतिः ॥ स्फुटसि
द्धां शीघ्रोच्चगतेः पातनथिलान गावक्रिरिक्षे निधमासकर्णयोः विराशि स्फुटीकृत्य शीघ्रकर्णयोः मध्यांतरे कर्णास्फुटा थी हुती
मशीघ्रफल कोटि आ याहालितिथेषां अंतरे ए तुल्य येतातत्र सिद्धं तच्छीघ्रकर्णेन द्वितीयेन भक्तं मंदस्पष्टगतो द्वितीय शीघ्रकर्ण
ऽऽधिकेंद्र तफल कोटि आताधिकेसति होनेच सति धनमृणं कर्मेणं कार्य स्पष्टगतिः स्यात् । ननु यदा मंदस्पष्टगतितो गतिशी
घ्रफलमधिकं तदा मंदस्पष्टगतोफलमून न स्यादिति तत्र स्पष्टगति तोन कथं न चेत दसंभवरति या व्यं नो नास नेयकेफल
कोटि आ शीघ्रकर्णं तर शीघ्रकर्णस्य मननता कल्पस्याव स्य मंदस्पष्टगसन्धि कुत्र संभवादसत आह । अधिके सति मंदस्प
ष्टगतिः । अधिके फलेपात विलोमे धुवकर्गाति विपरीतगतिः । पश्चिमगतिः स्यात् । तथा च न स्वतः अत्रोपपत्तिः । फलो
त्र स्वां कातर संजिनो ऽऽयाह केंद्र भुक्तिः कतिहि भुक्तौ आः स्वशीघ्र भुक्तेः स्फुट स्वे भुक्तिः शेषं तु कविपरीत भुक्त्वा गतिसि
द्धं तत्र रोभलो ऽऽ प्रश्ष्टस्स प्रोक्तः स्पष्टः प्रकारस्त स्पोपपत्ति स्फुट होकायां अत्र । तत्र केंद्र भुक्ता व मध्यमा केंद्र भुक्तेः स्वेगतिः
फलकोटि अर्थाज्ज्या कर्णभक्ता फलं स्व शीघ्रो भगतेः शो भ्याण तत्र मध्यमभेव समछेद स्पष्ट कर्णोच्च नाथं शीघ्रो भगतेः कर्णात्
ए तत्रापि शीघ्रो भगतेः केंद्र गृह गति योग स्पष्टा संवत्सरं । केंद्रगतावेव फलं हीनं स्फुटमिति कर्णतुल्यतां केंद्रगति फलकोटि
आतुलित केंद्रगतयोरंतरं तत्रापि तुलित योर्भेदेन र चातुलित समहा कालु या अफलकोटि आ कर्णांतरेण केंद्रगति तुलिता
कर्णभक्ते मिलचेषामि साहितम संततुपपन्नं । अन्यफलकोटि आतुल्य कर्णेनुस्य प्रकार एगति मंदस्पष्टगतितुल्य तथा
सिद्धा स्फला भावः । कर्णस्य मूलते फलस्य शीघ्रगा स्वपि कलान्तरे शीघ्रो भगतो शीघ्रकेंद्रगति नामादधि कस्य
गतिफलस्य मंदस्पष्टगतो हीनत्वं पर्यवसन्नं । कर्णस्यापि कलौ पूर्वप्रकारफलस्य शीघ्रगतितो मूनत्वात् केंद्र शीघ्रो
भगतो यन्मूनत्वदधिक पदे स्पष्टगति स्पष्टगतिर्वितिपर्यवसन्नं । तदत्र शीघ्रो भगति स्थाने शीघ्र केंद्रगति ग्रहणेन फलं
गतिफलमेवोपसन्नं । तन्मंदस्पष्टगतोफल कोटि आतः कर्णस्यापि कमनत्व कमेण धनमृणं मिति तुपपन्नं कर्णोदया
चन्द्रे इसं तां अंगफलस्य मंदस्पष्टगति तो विकले विपरीत शोधनात् शेषं पश्चिमगति रेव स्पष्टेति सर्वमनवद्यं ॥ ४ ॥
अथ भौमादिग्रह स्पष्टपातिमाह ॥ दूरस्थितः स्वशीघ्रोच्चात् ग्रहः शिथिलरश्मिभिः । सव्येतराकृष्टतनु र्भवेद्वक्रगतिस्तदा ॥ ४५ ॥
दूरस्थितः ग्रहो भौमादिकः शिथिलरश्मिभिः । श्री । अथ देवताह स्तस्थित ग्रहबिंब योतरज्जुभिः सव्येतराकृष्टतनु
देवताः सव्यभागे आकर्षिततनुः अपरगते विरूपं यस्यासौ यथा दायदा वक्रगतिः स्यात् संभावः । नि भादूरां तदा तोय

२२
सू.टी.

हो ऽस्ता कारस्तथैव राशिपरिधेर्दैर्घ्यतो यथा आकर्षितुं शक्यते। तथाग्निभाधिकांतरस्यैव गृहोदयेवतेर्ई ताकारस्तथैवः शिथिलेराक
र्षितुं न शक्यते तेऽल्पमनर्घफलस्थाने पतो वक्रो भवति॥ आकर्ष लो कर्षभावेने ऽस्य त्तमार्गे व स्कं नोनी वगाभिससंभवा
दिति॥ ॥ अथ याऽकें द्राणेषु गतिफलस्यांमंदस्पष्टगतितुल्यं भवति तान्येवाऽरंभभागास्तत्रभागाश्च विनाग तिसाध
नप्रकारं गहनं कलतरज्ञाना र्थं श्लोकत्र्यमाह॥ कृतर्तुचं [illegible] :॥ [illegible] नुर्व्येषु केंद्रांशै
र्भसुतादयः॥ ॥ भवंति वक्रिणस्ते स्तैः [illegible] भवेत्॥ अव [illegible] स्वैकें [illegible] स्ततिव क्रता॥ ॥
भौमादयः [illegible] क्रमस्तु केंद्रांशैः कृतर्तु [illegible] क्रमेणवक्रिणो भवंति। स्वकीये नैः केंद्रांशैः कृततु
ल्यैः चक्रात् [illegible] शुद्धैः [illegible] विशोधिते हीनैः॥ अव [illegible] समानैः स्वकीये [illegible] केंद्रांशैः तु
[illegible] भौमादयो वक्रत्वं सजंति। [illegible] भुजस्तु [illegible] गतिफलस्य संभवा
दिति॥ ॥ अथ [illegible] भागानामनुपात [illegible]॥ महता [illegible] सत्तमे [illegible] अथ [illegible]
[illegible] कृत्ये ऽवक्रं सजंति॥ [illegible] सजनाद्रौ
[illegible] सजंति तु [illegible] निर्वक्रत्वं
सजति [illegible] त्यांच
पारे ऽपि [illegible] सजनमतएव भौम [illegible] सुतरां [illegible]
[illegible] केवल [illegible] तभागा [illegible]
[illegible] संबद्ध [illegible]
[illegible] अस्मात् [illegible] भुजफलं च [illegible]
जितं [illegible] भुजफलं। अस्मात् [illegible] भुज [illegible] भजितेत [illegible] विलोम [illegible]
भुजांशा [illegible] भौमादीनां भुज [illegible] धिकाः॥ [illegible]
[illegible] भुजभागा [illegible] धिका [illegible]
[illegible] अतएव [illegible] भुजभागाः [illegible] भवति [illegible]
[illegible] संभवो भुजभागहीनाः [illegible] भवति। तदुक्तं [illegible] भौम [illegible]

२२

पदराशेः । बुधशुक्रयोः पंच भगाः शेषाः शनेश्चतुर्थः शरद्भावतिसेयं । इदं अत्र नामदिमाचक्रे शोभग्नमासातत: शीघ्रकेंद्राशिज्ञा
नाद्रकांत भीतं लोकानुरूपार्थमनानिप्रयोजनमुक्तमिति अर्थः ॥ अथ चंद्रादिग्रहाणां विक्षेपसाधनं श्लोकाभ्यामाह ॥
कुजार्किगुरुपातानां ग्रहवच्छीघ्रजं फलं । व्यस्तं देयं बुधभार्गवयोः फलं ॥ स्वपातोनाद्ग्रहाज्जीवशीघ्रान्मृदुज्
शोध्ययोः ॥ विक्षेपभ्रीज्यकर्णाप्ताविक्षेपाश्चिजपाद्धोः ॥ भौममंदगुरूणां नांशे पाताः मध्याधिकारावगतास्तेषां
शीघ्रजं फलं स्वग्रहसंबंधिनि शीघ्रफलं धनं सिद्धं ग्रहवत् स्वग्रहेयथा संस्कृततथा कार्यं ग्रहस्य शीघ्रफलं ग्रहे
चक्रतंतपातसातितद्वत्फलं योऽयं चेद्धनं तदा ह्रासमिति अर्थः । बुधशुक्रयोः तृतीयकर्मसंबंधि [illegible] मांदफलं तत्सात योर्विपरी
तं संस्कार्यं बुधशुक्रयोर्मंगलं धनं च ऋणं चेत् स्रात योस्तद्वत्फल ऋणं धनं क्रमेण कार्यमित्यर्थः । अनुक्तत्वाच्चंद्रस्य पात
पातएकपातो शेयः । स्पष्टग्रहात् स्वस्वपातं संस्कृते पार्थ्व पातस्तेन हीनात् भुजज्या बुधशुक्रयोर्विक्षेपमाह ॥ शीघ्राद्धितः ।
शुक्रबुधयोः शीघ्रोच्चात् स्वपातेन हीनात् भुजज्यानपातोनबुधशुक्राभ्यां भुजज्या विक्षेपस्य साधनमवधाचक्षते । अर्थात्
चंद्रं चंद्रभौमगुरुशनीनां मांशिद्ध । मध्याधिकारोक्तस्वमध्यमविक्षेपकलाभिर्गुण्याः चतुर्थकर्मलियः शीघ्रकर्णेन
न भक्ताः फलं ग्रहाणां विक्षेपकलाभवंति । ननु चंद्रस्य शीघ्रकर्णसंभवात् सातोनलब्धभुजज्यावभक्तलिताकेन भाज्ये
तत आह । त्रिज्या चेति । चंद्रस्य विक्षेपसाधने तात्र भुजज्यात्रिज्या याभाज्येत्यर्थः । अत्रोपपत्तिः । यथा विषुवद्वृत्ताक्रां
तिवृत्तयाम्योत्तरभागो यदंतरेण याम्योत्तरसूत्रे साध्वाभिमुखी क्रांतिस्तथा क्रांतिवृत्ताद्विक्षेपवृत्तभागो यत्तरे
ण याम्योत्तरसूत्रे स विक्षेपः कदंबाभिमुखः न ध्रुवाभिमुखः विक्षेपवृत्तानि ग्रहाणां पृथग्विधानि सर्वत्र तिर्यक् ग्रहाणां
पृष्ठाणां स्वस्वगोलेभिन्नानि सर्वं स्पानि से क्रांतिवृत्तस्थलमेव तानि क्रांतिवृत्ते स्वस्वसामान्यमेवगाढानि तत्र विक्षेपक्रां
तिवृत्तसंपातेपातस्थानेषु ग्रहांतरभेदे शेन्चाद्यग्रहैः शरतभाव्येन ग्रहविक्षेपाभावः । यथा तस्माद्ग्रहापवं
तत्र त्रिभांतरेग्रहे भध्यमाधिकारोक्तं अंतरेऽलेपातस्थानाद्ग्रहविह्मिति क्रांतिवृत्तेयंतरेण तत्तरंतरस्य पात्या सर्वे पाते ग्रह
रूपं तंत्र भुजज्या पातः । त्रिज्याभुजज्ययाथाव्यक्तमध्यविक्षेपस्तदेव याभुजज्यया किं इति । एवं चंद्रस्येवाग्निभाभासाद्धिगोलरूपस्य

२७ सं.टी. ग्र.स्प.

शरस्यानीतत्वाद्गतपातस्य चलत्वसिद्धत्वात् । अत एव तु परमग्रासः शीघ्रोच्चादेव तदुक्तं ग्रहबिंबाधिष्ठितं कक्षावृत्ते
शीघ्रकर्णव्यासार्धेनोल्लिखिताः । कथमनेनाशीघ्रफलसंस्कारेण ग्रहस्य स्पष्टत्वं युक्तं ग्रहस्य बिंबस्य तत्स्थत्वेन तस्यापि
तत्स्थत्वं युक्तं । ग्रहबिंबाधिष्ठितत्वेन ग्रहभोगस्य मंदस्पष्टत्वेन गोलानीतागतपातेन मंदस्पष्टाद्गुणसाधनमुपपन्नं ।
तदुक्तं सिद्धांतशिरोमणौ । मंदस्फुटो द्राक्प्रतिमंडले हि ग्रहोऽभ्रमस्यत्र च तस्य पातः । पातेन युक्तात् खलु तेन मंदस्फुटा
द्दोर्ज्या चलतः शरोऽस्मादिति । तत्र स्पष्टाद्गुरसाधनार्थं शीघ्रफलं यातेसंस्कृतं शीघ्रफलसंस्कृतस्पष्टग्रहस्य मंदस्पष्ट अस्त
त्वाच्च शीघ्रसंस्कृतथा तेनैव स्पष्टग्रहेपातेन मंदस्फुटात्कृत्स्नासिद्धेः । अथ बुधशुक्रपातभगणौ वास्तवौ नौ नोक्तौ । तौ तु शी
घ्रकेंद्रभगणाढ्या वतो गतिरागतपातयोर्मंदमुपयुक्तौ च शीघ्रो अस्रुपशीघ्रकेंद्रयुतयो मंदस्पष्टात्भुज्यो पात
योः तत्र पूर्वं पातस्य द्रागद्गुणसाधने शीघ्रकेंद्रचक्रभुजे योगमतो लाघवाय गतिरागतपातस्य शीघ्रोनमध्यम
ग्रहरूपकेंद्रयोगमथ पातो मंदस्फुटो मंदफलसंस्कृतेमरूपेहीनदत्तग्रहयोर्मे अयोर्योगातस्थागत मंदफलसंस्कृ
तो शीघ्रोच्चं पातोनमितिसिद्धं । तत्र केवलमंदफलं पाते अस्तं कृतं लाघवाद्वयं शीघ्रो च कृतं । संस्कृतपातपं त्वमांसंस्कृतपात
योर्युक्तेनात् । अथैतदानीतविक्षेपकर्णव्यासार्धवत्तेनत्रिज्याघ्नं स्फुटग्रहस्यानेकतः कर्णाग्रे बुधशुक्रयोर्नुपाता नीत
विक्षेपस्तदानि ज्याघ्ने कर्णस्तु पातेन त्रिज्या कर्णोहृतः पूर्वं त्रिज्याहरत्वात्त्रिज्ययोर्नाशात्भुजं ज्यापरत्वविक्षेपयु
क्तिना शीघ्रकर्णभक्तात्ततित्सर्वमुपपन्नं ॥५७॥ अथ खल चात्रि शानार्थे चलानयनं विवक्षुः प्रथमं तदुपयुक्तां स्पष्टक्रां
तिमाह । विक्षेपापक्रमैक्ये क्रांतिर्विक्षेपसंयुता । भिन्ने वियुता स्पष्टाभाः स्करस्य यथागते ति ॥५८॥ अस्य ग्रहस्यास्य
स्पष्टक्रांतिरभिधातस्य ग्रहस्यायनांशसंस्कृतस्य भुजज्यातः परमापक्रमज्या साध्या क्रांतिरयनांशसंस्कृतनोडिद्
क्रांशा याता स्याद्विक्षेपोपिपर्वोक्तप्रकारेण पातोनगोलादिकोट्यंशः तो लघुस्फुट मेषादिषड्के दक्षिणः । अथ शरक्रांत्योर
करदिक्तत्वे क्रांतिः क्रमज्याफलासकविक्षेपेण युता । तयोर्दिग्भेदे क्रांतिर्विक्षेपेण वियुता अंतरिता । शेषदिक्का
स्पष्टाक्रांतिः स्यात् । ननु स्वर्यस्याविक्षेपेण युतातयोर्दिग्भेदे च भावी कथं स्पष्टाक्रांति स्यात् आह भास्कर
स्योति सूर्यस्याश्यानतापुर्जेंगता क्रांतिरेव स्पष्टा क्रांतिः । अत्रोपपत्तिः । ननु भ्रुव केता क्रांतिवृत्तं व केंद्रप यतिं सा
मि युनरं बोंतरं स्पष्टक्रांतिरिति । तयोरेकदिक्त्वे तयोगतुसमंतरं भिन्नदिक्त्वे तदंतरम्भ तांतरमिति । अत्र शरस्य क्रा

२७

ति संस्कार्यो भोग्यवत् संस्कारादिकार्ये कार्या लोके अनभ्यासात् स्वल्पांतरत्वादुपेक्षिता भगवता कृपावता असंख्यात्स्य
धनर्णमिति मुख्य श्री भगवद्गुरुपादचरणम् क्रमस्य महत्त्वं स्पष्टं ॥ ५८ ॥ अथ अहर्दिनरात्रिमानसाधनार्थं महोरात्रासवः साध
यति । अहोरात्रस्य प्राणा स्वरस्वाक्षि षट्कोटयः तत्र गानिं च कालासवो लघुत्वात् स्वाहोरात्रासवाः स्युस्ताः ॥ ५९ ॥ ग्रहस्याथ
पुनरर्थं स्पष्टं रवौ स्फुटा गत्या प्राणाभागा भवन्ति ग्रहस्य स्फुटगतिः कलात्मिका षष्टिहता भक्ता फलेन युता
भक्ता सप्तवः षष्टिघटिकात्मसवः प्राप्तं मुहूर्तकं भिन्नराशि सहस्रमिता स्वस्य ग्रहस्याहोरात्रासवः कालावयवाः कथिताः ।
अत्रोपपत्तिः । ग्रहः सर्वदा सालंबितः प्रवहेण पश्चिमाभिमुखं कालेन भचक्रं परिभ्रमति मध्ये तत्र भचक्रपरिवर्तकालः षष्टिघ
टिका भूमितो ग्रहगति कलास्वरूपस्वाक्षेपकं कालेनाधिको ग्रहाहोरात्रमस्वास्तत्र सकलकर्मास्तत्र प्रमाणेन भवन्ति । तत्रैकराशि
कं लाभिर्नित्यं सवतुरायुत्थया प्राणा स्तदा गतिकलाभिः के इत्यनुपातेन गसवद्यत्फलं रविस्फुटग्रहोरात्रसावः । अत्रैव
श्रीकेशवदैवज्ञकृत मुदत्तांतर ... स्त्रीसत्तं भगवतानि व्यासहिः अनुपातानीतम् ग्रहाहोरात्र निमत्ता होरात्रमानांतरकां
लेसिद्धौ नमः अपरात्रकाले ग्रहाणां सिद्धिः सर्वमध्यमानाः ससूत्रा प्रतिराशौ भिन्नत्वेन मध्यमस्फुटौ होरात्रमानस्यान्त
र्गतत्वा भावात तत्त्वे राशि कालादिगत ग्रहा आगतमध्यकाले राशौ मानांतरेणाल्पं रात्रेय संस्कारेण भवन्ति तदेवोक्तं तरं ।
तत्साधनं भगवता स्वल्पांतरत्वादुपेक्षितं । कथम मध्यगति कलास्तान्स मध्यमसुपेक्ष्यगतिकलानामसवो भगवद्भ्यां संगृ
हीत उदयांतर स्वगतिकलासु भेदो न सम्भवतीति ॥ ५९ ॥ अथ चरोपयुक्तां क्रांतिमाह ॥ क्रांति कर्मोत्क्रमज्या ... स्यात्रीज्यः
म अर्थात् हीनाग्रज्यापि च्छिन्न आसन्नलंबतद्दक्षिणोत्तरः ॥ ६० ॥ स्पष्टक्रांतिः कर्मोत्क्रमज्ये द्वे प्रसाध्य तत्र मध्ये क्रांतः साम्यकर्म
यात् अर्थहीनाग्रपि च्छिन्नासह सत्व अहोरात्र वृत्तस्य आसन्न सु अपसम्य अतः दिन आसन्नं दक्षिणोत्तर दक्षिणगोले उत्तर
गोले च स्यात् । क्रांतेर्गोलेर्धुवे विसर्जनात् अपरा क्रांतिर्भवे ॥ अत्रोपपत्तिः । क्रांतिसूत्राणां कर्मज्या क्रांतिज्या भुजः विषुवद्वृत्ता
नुकार्यकालेशरः भये सायेषोभयगोले तदुभयत स्तथा साम्य सूत्र आकर्ण इति गोले प्रसिद्धं आयत सेउ मंडले याम्यो
त्तरवृत्ते भा ... तत्र भुज कर्णाभावेन तस्य कोटिरिति क्रांति ... नास्त्रि ... भुज्या ... सा ... अस्य
अयाहीनाग्रज्या कोटि कर्म ... आस्याहृतिं गत्वा सर्वत्रिज्या क्रांतेः सा कथन ... इति लाघवेन वर्गमूलं नि
रासेनोक्तं भगवता क्रांतिरसाहि ॥ ६१ ॥ अथ चरानयनार्थं कर्णदिनरात्रिमानसाधनं श्लोकत्रयेणाह ॥ क्रांतिज्या विषुवत्प्र

१५

सौ.टी. श्रीक्षितिज आधारहतोऽक्षज्या ॥ [illegible] अहोरात्रार्धकर्णेनाप्ता चरज्यासव: ॥ ६ ॥ तत्साधुकमुत्क्रांतौ धनहीनाय प्रसिद्धते ॥
स्वाहोरात्रवृत्तभागे दिनरात्रिदले स्वतो ॥ ६ ॥ याम्याक्रांतौ विपर्यस्तो द्युगुणोनुदिनस्य च ॥ अविक्षेपयुक्तौ नितयाक्रांत्याभानो
मविस्य के ॥ ६ ॥ क्रांतिज्या विषुवद्दिनीयमध्याह्ने द्वादशांगुलशंकोः छायया तुल्या द्वादशभक्ता फलं कुज्या स्यात् साभज्य
यात्रिज्या ॥ होराशार्धकर्णाप्ता ॥ अहोरात्रवृत्तस्यार्धकर्णे नज्यासद्दलेन तु अथ याभक्ता फलं चरज्या ॥ तस्यास्तत्र आधाध
नु: असवश्चरासवो भवंति स्वाहोरात्रवृत्तभागे स्वस्व वरसंबंधितो ग्रहस्य प्राग्कालेहोरात्रासवस्तेषां चतुर्थांशेष घक्कि
ते दक्षिणतु यस्ते ॥ उत्तरक्रांतौ सत्यां चरासुः धनहीनाप्तुनहीनौ कार्यौ तौ क्रमेण दिनरात्रिदले दिनार्धं रात्र्यर्धं कालविभि
स्के: दक्षिणक्रांतौ सत्यां विपर्ययस्तो दिनरात्रिदले यत्र हीनं तद्दिनार्धं यत्र युतं तद्रात्र्यर्धमित्यर्थ: ॥ तु कार्यस्ते दिनार्धं रात्र्य
र्धं द्विगुणे दिनरूपे दिनमानरात्रिमाने ग्रहस्य स्त: ॥ उक्तरीत्यानयनं वा त्वाभापि दिनरात्रिमाने स्तः ॥ ६ ॥ साधु विक्षेप सादितस्य
ग्रहवाणमानीतया क्रांत्या नच्छत्रविक्षेपेण कर्मि[illegible] मेलयुक्तयाऽन्तरितंवा ॥ उक्त प्रकारेण सिद्धया स्वकेन स्वत्र
दिनरात्रिमाने साध्ये इत्यर्थ: ॥ अत्रोपपत्ति: ॥ द्वादशांगुलशंकु: कोटि: पलभा भुज: अक्षकर्ण: कर्ण: ॥ क्रांतिज्या कोटि: कु
ज्या भुज: अग्रा कर्ण इत्यक्षक्षेत्रद्वयं प्रसिद्धं ॥ तत्र द्वादश कोटेः पलभा भुज: क्रांतिज्या कोटेः को भुज इत्यनुपातेन कुज्या तत
स्वरूपं तु निरक्षदेशक्षितिजस्वदेशक्षितिजांतरालस्थितोहोरात्रवृत्तखंडे स्पष्टुज्याप्रमाणेन ज्याति[illegible]ज्याप्रमाणेन
तज्ज्यावर ज्याति तु ज्याप्रमाणेन कुज्याप्रमाणेन के इत्यनुपातेन चरज्या ॥ त[illegible] नुभरासवो होरात्रवृत्तखंडे प्रदेशे निरक्षस्व
क्षितिजांतराले उत्तरगोले स्वक्षितिजस्य निरक्षक्षितिजा ॥ दध: स्थत्वा निरक्षक्षितिजयाम्योत्तरवृत्तांतराले होरात्रे
द सत्र तु धर्मीशलाद होरात्रायुधवृत्तधीतो चरासवो युता: दिनार्धं हीना रात्र्यर्धं दक्षिणगोले स्वक्षितिजस्य निरक्षक्षिति
जादूर्ध्वस्थत्वाहीना नार्धं युता रात्र्यर्धमित्युपपन्नं सर्वं क्रांतिज्येसाद्यैः ॥ ६ ॥ अथ ग्रहस्पष्टत्वानयनमाह ॥ भ भोगो छ
श्री नीलिना: स्वाप्ति ये ला [illegible] सर्वः ॥ ग्रहस्पष्टस्थानस्तत्र स्थानमिष्टं तस्य ग्रहस्य राश्यादिस्थिं राकुल्पा अंशा यो आदि थे:
ग्रहलिताभभोगात भानि भुक्त्यादिनादिकमिति ॥ अथ स्पष्टमिताः कलान्वस्त्रभागा: प्रसंपात विभागे गमाह स्वा
मिनौ कायति ॥ ६ ॥ तथ: [illegible] सस्यद्यस्तमिता: कलास्तथा भोगा इत्यर्थः ॥ यह स्पष्टस्थानस्वर्गस्थानमिष्टत
स्य ग्रहस्य राशयादि भुक्तिः एष: अंशा यो अपास्त्यपक्षि गलिता: कलाया आगति पार भाप या कलानस्त्र भोगा भक्ता: फल

२५

ग्रहस्य गतेन स्वभालिप्ताशेषं वर्तमाननक्षत्रस्य गतकाला ॥ तस्मात् स्पष्टगतात् नक्षत्रानयनमाह ॥ भुक्तैष्यतिथ्य ग्रहस्य कला
॥ लिप्ताक यातस्था शेषदिनादिकं गतभोग हृल्लेन साध्यमेवं शेषेणाभोगाहृति कंलाभाजेनैष्य दिनादिकं साध्यं ग्र
होपपत्तिः भचक्रभोगेन सप्तविंशतिसहस्रकलाः भोगस्तदैकनक्षत्रस्य कद्रसानुपातेनाष्टशतकलाभोगः एवं
तिथौ अर्कमासत्रिंशदंशात्मकाः अर्कमासस्य सूर्यचंद्रांतरैकभागलब्धिः सार्धं शतत्रिभोगां तक केला भोगस्तदे
कतिथेः कद्रसानुपातेन द्वादशभिः कसप्तशतकलाभोगः अथ क्षत्रात कलाभिरेकेन क्षभंतदा ग्रह कलाभिः कि
मिति सानुपातेन फलं भभुक्ताहानि ग्रहभुक्ताद्विगुणकलाग्रहत्येतिन क्षत्रस्य गतभभोगानुनं तत्सैष्यं आभ्या
ग्रहस्यैकं दिनं तदा किं फलानि क्रिममानुपातेन तस्य गतैष्य द्वे साध्ये भवेतिः एवं चद्रादिनेन क्षत्रं सेयं ॥ अ
थ संयाज्याकानयनमाह ॥ २२ ॥ इंदुयोगालिप्ताभ्यो योगाभभोगभाजिताः ॥ गतोयोग्याश्चैष्य घ्य घुक्तियोगासनाद
कः ॥ ४८ ॥ सूर्यचंद्रयोगस्य लिप्ताः कस्यपरिभोगमासा ॥ भूक्ताभ्यो योगास्वकुभाद्यभोगभोगभाजिताः भ
योगेन पूर्वोक्तेन विभक्ताः भवंति एवं ऋ योगस्य भभोगावितो भोगः सतसैकता योगस्य माप्यमानताः ॥ भुक्ता स्तासि
मताभ्यो भागताः ॥ ग्रहस्य भभोगोव भुक्तिसवंते मानं स्वधौः भक्ताभ भोगभभक्ता गताभोगा स्तदग्रेमाववर्तमानयाति
ता सर्वयोः ॥ तस्यैको यंगतं भोगासातितं मध्वतान्यां घटिकाद्यानयनमाह ॥ गताहति ॥ गताएष्याश्च सद्गुभ्येयेक
ता घटि तुलिप्ताः कार्याः नो भ्यो भुक्तिकयोगलानाडिकाः रविचंद्रकलाभिः कासोयोगेनभजनालब्धघटिकागतेष्याः
भवंति ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ सूर्यचंद्रयोगमित ग्रहस्यन सत्रालिविंशतिमादसैं शानिर्योगो सनैलाघोगः ॥ अस्यानयनं
पूर्ववत् ॥ अत एव सूर्यचंद्रयोगतु स्यगतस्यावृत्ति साधनपाद्कास्तदा गतैष्यक कलाभिः कादसानुपातेन गतैष्यघ चंद्र
टिकानयनं सुकुलकु ॥ ४६ ॥ अथ प्रसंगात् तिथ्यानयनमाह ॥ अर्कोनेंदुलिप्ताभ्यस्तिथयो भोगभाजिताः ॥ गतागम्याश्च
षष्ठिघ्नाद्यासोभुक्त्यंतरोद्धृताः ॥ ४९ ॥ पूर्वार्धे आरभ्यानयनं पूर्ववत् सार्धसेयं युक्तं ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ तिथि
भोगकलाभिरेका तिथिस्तदा सूर्योनचंद्रकलाभिः का इति सानुपातेन फलं गतातिथयः ॥ वर्तमानतिथेर्गते
घ्ये शेषे शेषोनभोगकले तद्भ्यागतसंतरकलाभिरनुपातेन गतैष्यघटिकाः पूर्ववत् ॥ ५० ॥ अथ पञ्चांगावशि
ष्टकरणानयनमाह ॥ ५८ ॥ चालिस्त्रकुग्निर्नागां तनी बंधवतुष्पादं पंकं स्तुघ्नं चतुर्दश्याः
ष्टे करणानयनं विवस्तु स्ताचक्षिनरक रस्ता ...

दृक्ष्मा या अपरार्द्धे जहाति ।४। कक्ष्यापूर्वी यायाश्चतुर्दश्या [illegible] स्तिथ्यर्द्धे तृतीयार्द्धे ततः तृतीयार्द्धे मासभे सूर्य्यः चक्र
र एव शेषं तेनामानि यो हि निमिषपर्याश्चात्र स्थ चनि शसः स्थिराणि करणानि ता माह स कुलिनिति चतुरंश्रि स्तनी
य मनेन र कुलानाम यो : क्रमेण [illegible] हुति मलं स्यचितं तु कारश्चमेण तिथ्यर्द्धे शुभ वंति किं स्तु भं चतु र्थं तुरंतां
च पिल्पोल कस्ते नोत मिति स्थिर करणानामास्तीति सञ्चितं ।७। अथ चर करणमाह ध्वयादौ ततः सप्त चराख्य
करणानि ब । मासेष्वक स्तार के कं करणानां प्रवर्तन ।८। ततः स्थिर करणानंतरं थ वादि सं सी करणानि सप्त भ ह्रां ता
नि भवंतीत्यत आह ता निभ्र कु मलपक्षैनी यार्द्धे तभ्ये तु र्थेन भवंतीति शर्थे : नतु पंचम्यादितः कानि करणानि
भवंतीत आह मासेऽहनि । चरकरणानां बवादीनां सप्तानां भ ये एकैकं ए कर्मे क करणं मासे स्थिर करण कालो
नितानि ग्राणि प्रमाणक मासे स्थल्सांतरा मास ग्रहणं अष्ट सं स्त्र अष्ट धा र स वर्तंते प्रकर्षे लतिस्थतिति स्यास
क मासे । स्थल्सांत रा मास ग्रहणं अष्टके सः अष्टधा र प्रवर्तंते ।९। न स्याच पं च स्या प दृष्टिना निपुनः पुनः परिभ्र
मंतिक स्य चतुर्दश्यापाः ऊर्ध्वं तथिति भावः ।१०। ननु स्थिर करणो काव परार्द्धे त दृक्ष्म तेषां चतुर्णां तिथ्य
र्द्धे भोगेन स्थ कु प्रतिपदाद्ये पर्यंत क्रमेण व स्थाने पुनः । चरकरणं तु केवलो नम्या स्ता न्तरं कु लाय चतुर्द
श्यर्द्धे पर्यंते मेक एव परिभ्रमो स्य सत स्तदुत्तरं कथ मन्ये मेघ ध्या इति तिथ्यर्द्धे भोगं सर्वेषां करणानां प्रकल्पये
त्। एषां स्थकु शानि शोका सुर्य्यादीनां स्व चारि स्यां ।११। सप्तानां चरकरणानां प्रस्ले कं तिथ्यर्द्धं स्था सो भोगभ्रे
नेति प्रथमा कुं का लनि मा व स्थान प्र कल्पये त्। एकैकं तेषां तन्नान्यानां परस्य भवतीति भावः करणे हैनेषाम
व स्थानं तु लोकु वीदिश धर्मः । अतएव तिथ्यर्द्धे करणं स्थलं तमि स्थ तेषा चान्द्रमासे त्रिंशत्तिथ्या सेकोषष्टि कर
णानां संनिवेशः चरकरणानामेव परिभ्रमस्ते प्रति मासमाने भुतानि थि भोग कं करणं भवतीति तिन ध्रारणा क
प्रतिमासप्रानियतानि भोग कं करणं भवतीति तन्न धारणा क प्रतिमासनियतानि थि भोग करणं कसि प्यर्थ चरक
रणानामष्ट धार परिभ्र मो । ततः स्वग [illegible] ष्टति अयो भ्रुतु पर्व षु स्थिरकरणामुक्तानि तानि सर्वतः तत्रापि ब
स्मन्वतु दिव्यापरार्द्धे कस्त क संनं [illegible] यामकं स्वतंत्रे पद स्यम्नियोगानर्हत्वात्। अथाधिमय पथा संगति [illegible]
राज्ञार्थ [illegible] कापि का स्तु उपसंहरति । एवमिति । हु मध्य सूर्यादीनां सप्त ग्रहाणां एषा अहर्पे सा दिसंकल्पये दिंसंतं

बाधा-वीक्षा स्फुटगतिः स्पष्टगतिः स्पष्टक्रान्तिर्त्रिज्या ज्ञानसंपादिका भोक्ता: तुभ्यं मयोक्ता: एतेन स्पष्टाधिकार:
पूर्णः पूर्तिमाप इति स्फुटचिंतेन ॥६९॥ रंगनाथेन विरचिते सूर्यसिद्धान्तटिप्पणे स्पष्टाधिकार: पूर्णो यं तद्गूढार्थप्रका
शाख्ये ॥६९॥ इति श्रीसकलगणकसार्वभौमबल्लालदैवज्ञात्मजरंगनाथगणकविरचिते गूढार्थप्रकाशके स्पष्टा
धिकार: पूर्ण: ॥२॥ ॥ अथ त्रिप्रश्नाधिकारो व्याख्यायते। तत्र दिग्ज्ञानप्रश्नस्य पूर्वं उत्तरं सतिपदार्थ [illegible] आदौ नाव
त् दिग्ज्ञानं ज्ञाना संभवात् प्रमाणं दिग्देशकालज्ञानप्रश्ना इति त्रिप्रश्नमुत्तरे स्वाबद्धि ज्ञानं श्लोकं [illegible]
तद्दिग्ज्ञानं [illegible] संस्कृतं जलेपि पि वा समे तत्र सं धं गुलेष्टि ष्टे: समं मंडलं मासि खेत ॥१॥ तन्मध्ये स्थापये
त् [illegible] शंकुं द्वादशांगुलं तच्छायाग्रं स्पृशेत् यत्र वृत्ते पूर्वापरार्धे यो: ॥२॥ तत्र बिंदुविधायो भो वृत्ते पूर्वापराभि
प्रौ तत्र मध्ये तिमि मारेखा कर्तव्या दक्षिणोत्तरा ॥३॥ याम्योत्तर दिशोर्मध्ये तिमिना पूर्व पश्चिमा ॥ दृष्ट्वा भ्रमहे:
संसा आदि देशः [illegible] ॥३॥ तत्र दिक्साधनोपक्रमे प्रथम समं भूसंस्कृतं जलवत् समीकृते शिलातले अ
पिवा अथवा तदभावे अन्यत्र जलेपेच ली रे [illegible] आदि समस्थाने कृते । सं धं गुलेः शंकुमाना [illegible]
भागमानरही तेन भीष्ट संस्थाने: [illegible] सर्वत: [illegible] परिधि रेखा तु सास्या
न यो स्पर्श: तत स्तन्मध्ये तत्समे [illegible] कमानयाच्छायाग्रं संस्थां कार्या [illegible] स्त: छायाग्र
भागांकित मिसर्थ: ॥ शंकुसमतलमस्त कपरिधि [illegible] स्थापयेत् ततः पूर्वापरार्धे यो: दिन स्य प्रथमार्ध
तीय विभागयो: तच्छायाग्रं स्थापितं तत्कोः छायांत [illegible] मंडलपरिधि [illegible] भागे स्पृशेत् दिनस्य प्र
थम विभागे तु स्पृशेत् छायाग्रं [illegible] दिनस्य पराद्धे [illegible] छायानुस्पर्शं [illegible] सर्थ: ॥
न [illegible] पूर्वापर [illegible] एते परिधि रेखाया [illegible]
[illegible] रेखा [illegible] दक्षिणोत्तरा रेखा [illegible] मत्स्यस्तथैव [illegible]
न [illegible] संयोगाभ्यां [illegible] भागाभ्यां
[illegible] स्थानं भवति [illegible] सं बोल: मुखं [illegible] भागसं [illegible] अपर संभाग [illegible]
[illegible] रेखा तत्र [illegible] अनंतरं एवं
[illegible] भागद्वयसं [illegible] मुखपुच्छ [illegible] रेखा [illegible]

एवं च ग्रहणमध्ये संमार्जनीयः शंकुः स्थापितः स्थानुनिष्कासमस्तीति केवला दक्षिणोत्तरेखा स्थिरैव तिला सूर्यः दक्षिणो
त्तरक्रांत्यां अस्थाने तिमिरादक्षिणोत्तरे रेखा मितेन आसार्के न दक्षिणोत्तरस्थानाभ्यां पूर्व च सर्से कं एवं वि
भाय पूर्वभूमि सिद्धं न स्थाने ह्रस्वः पूर्वपश्चिमे तिम ह्रस्व संमार्जनेन केवला पूर्वापर रेखा पि सिद्धा अथ श्रे
खायां न संयोगा ह्यायामादि भया पुनोपश्चिमार्के पूर्ववत्सु क्षिप्तखेट तं छत्तपादभोय रेखा [illegible] नात्राहृति
केन तम अस्यादि ककनु [illegible] तालकं तद्धृत्य आदक्षिणोत्तरा भांकर्णापरासाधितान्त महस्य कार्यो सर्वः एवं क
रोमप्रकारान्तरसाधनकः क्षितिज मोवादत्त: को [illegible] अदिगांशु पूर्वापरसिद्ध रेखा मध्यम हस्ता अभ्यवहित
न विद्धयंतर हस्त मानुपचं हेतोः संसाध्याः सम्य [illegible] का [illegible] साध्याः रेखा वृत्त संयोग स्थलेन रेखा अन्योप
तिः एतानि जप [illegible] पावतसं [illegible] लोपपूर्वापरविभाग स्थेप पूर्वापरस्तेऽनन्तरपूर्वापरविभाग स्थाने स्पर्शो दत्ता
स्तांभ्यां तत्रसितिवे पूर्वापरवृत्तं कुर्वन्ति गर्भमिति सानुभित्तु मध्यनम्भांति वृत्त संपातस्थ स्पर्शौ स्यात् मास्त
स्थल क्षेत्रेन नवि [illegible] पुनः तस्य पूर्वापरक्षितिजा वृत्त संपातको: संवकु सांत: अथा मध्याह्ने स्पर्शो दत्तासा
यन्त्रानं तर्वेल या म्योते रे म तद तिारुक्वी दृया स्त स्थानाभ्यां मध्याह्नांत रेखोत्तर या म्योपर्वापरस्थानं
भवती ति दिग्विति जस्याम [illegible] दृष्टा श्रीतहानेन पूर्वापर [illegible] मध्य [illegible] पत स्त स्प [illegible] स्वाभिम प्रवेशोतत्ता
नार्थे भनिष्य सम स्थाने क्षितिज आनु कार्य एवं कृतं तथा पि स्वर्गोदत्त समस्थलेन स्थल क्षेत्र स्थ्यतः सम
ही [illegible] या धर्मात कु स्थाप्यान्त आपि स्वर्गो [illegible] स्थानं सावृत्त पादभोत दमस्य सर्वभावः पदं नुप [illegible] यथास
मे म [illegible] भवति तथाम [illegible] पा [illegible] सा [illegible] या वृत्त पादभेद भवेशंति न स्थानानां कालि केन च स्प
मानं भुजो अस्तो [illegible] आकारणा दत्तं सत्तु कम साध नपा दिग्विस वेला लग्नितम शंकु स्थानस्य पश्चिमा घा
या स्पर्श पूर्वापर स्त्राशकु नांत रेखा या म्यो त्तर पत नात पूर्वापर दिक् छायासापत नाम एवं दृष्टा पश्चाद्द्रस
र्वे [illegible] धा [illegible] भः केवल स्थित आत आछा मा [illegible] शंकु छाया वृत्त पादभो मध्यम दत्तानि षट्तिनो कालि
केन च स्प माणं भुजो अस्तो [illegible] आ कारेण स्थानादेव स्तकु कम माध्य पदरिध प्रवेशं लग्नाति तत्र शंकु स्था

तस्य स्पर्शान्तःसूत्रं स्पर्शापरसूत्रं । इदं शंकुरूपं तु सूत्र लाहेन [illegible] ग्रासमाणयोपलक्षणे । नापि प्रवेशस्पर्शापरसूत्रं ग्रासानां तथा
लिप्ताया ग्रं [illegible] ति ग्रासपरस्था या ग्रं निर्गमलिलितस्पर्शान्तप्रविप्रवेशनिर्गमयोः रेक कालसंभवाच्च कालिकोऽप्रवे
शस्पर्शास्ते न्यायाः पश्चिमलंबसूत्रं तु तत्काले प्रवेशस्पर्श पश्चिमता संभवः । एवं निर्गमकाले निर्गमभिर्गम
स्थान स्पर्शं हं च सूत्र भ नं तत् कालिके प्रवेशस्पर्शं प्रवेशस्पर्शपश्चिमता संभवः एक कालिक सिध्यर्थं सुभ बोधकतं
चिन्हं चालनं तात्कालिक भुज योः तरे एतत्र पर्वे चिन्हभु जांतरांगुलैः रचनं दिक्त्रिचालनं पश्चिमचिन्हं वा प्रस्ताय
नदिशि चालनं । तत्र सूत्रं सूत्र मध्ये स्पर्शापरसूत्रं एतन्मध्ये स्थापितशंकोः या या ग्रसवेशनिर्गम विहा
भायं यथोक्तरीत्या भुजांतरेन लिखं स्पर्शापरसूत्रे एभि नंसात । तदुक्तं सिद्धांतशिरोमणौ । तत्कालापम जीवा
योस्त्रं विवरा भाक् एभि साह ताले च आप्तमितां गुलै रचनादिक्ष्ये दिक् स्फुटचालितेति । तदेवं आगवलालो
कानुकं पथा स्पष्टांतर सादेकतरा वं दुचालनं तोकं सुस्था र्थं लिं चिपुला येन च निर्गमप्रवेशरावि दुस्पर्शापरामि
धानुकौ एवं नाभीष्ट स्थाने प्रवेशनिर्गम [illegible] मध्ये यथा भर्मितितथाने न प्रकारेण मध्यस्य न मध्यमस्पर्शरवे
वेति । यान्योत्तर मध्येस्पर्शापरारे रवादिज्ञ प्य मध्ये नेति यान्यो न म रदंशादि साधनं युक्तं । ननु स्पर्शापरस्यापि
गणितं तु भ्यां मध्येन या दृक्लिलो तरे रवान्तर्याम्यामसूत्रे न रेखा स्पर्शापराले तु स्पष्टे न तत्पूर्वा न स्यादेव
स्व छेतर रेलिनसिद्धला नः सा धनं मध्यमम या दृक्लिलोतर रेखा या अभ्यसंगतशापतोषात देससं । दृक्लिलोतरे
रवांश अर्थमेव स्पर्शापराले दुस्पष्टरेखा याः पुनः सा धनमिति कैचित । तत्र सूक्ष्म । तस्या दृक्लिलोतरस्पर्शापरसूत्र
संपातरूपाभीष्ट स्थानात् केंद्रगं साधनं । तत्स्पष्टस्पर्शमानोपयोगित्वेनावश्यकत्वात् तस्य च स्पर्शापरात्वं दृक्तरसूत्रा
चि क्या वा सूत्रं सा दृ हं तरे रवाश्लाषबोधे कैवी या सात ग्रं तत्स्पर्शापररेखा भवति । तस्मात्वंश केत्रपूर्व
धन्यं वक्रेसं कदापि दृष्टा दतः प्रथममेव स्पर्शरेखा सिध्यर्थं लिंदूतराशि सुम स्पष्ट सुख पुष्पान्तर रेखा साधनं
सुरु तस्य मि ति तलोः एवमेवा यवहितस्थितमंतरो स ने ल्पष्ट सु मध्ये भवति स्व : सर्वस्य रेकोणस्थिता: ताः दृक्लि
ष्ठस्थान केंद्रमंडलेदृङ्गष्कं । लक्ष्य सिद्धिर्वा । [illegible] सूत्र संपातरूपाभीष्टस्थानात् तात्कालिकछाया ग्रस्थान
माह । चतुरस्रां घ्रि-कुर्यात् सूत्रमध्याच्छि निते : भुजस्त्र संगुलैस्तत्र दृष्टेष्ट प्रभा स्मृतेति । अभ्यास भिष्ट

२८
सू॰टी॰

द॰त्रि॰

स्थानाद्दिग्रेखासंपातस्पातविनिर्गतैः। निस्सृतैः सूत्रैः अथ दिग्रेखा स्पृष्टैः बहिः दिक्सूत्रसूत्रसंपातकेंद्र कर्णबाहुभिः
अनेन प्रकारेण पूर्वमनुक्तोपीति ज्ञातव्यं अन्यथा वाहिर सा स्यादनुपपत्तेः। पूर्वं लग्नमत्स्ययोस्तु दिग्रेखासंपातस्य मध्यस्था
नपपूर्वैः चतुरस्रं कोणरेखाभिः कस्त्रकर्णद्वयेन तु लंसमचतुर्भुजं कुर्वीत। यथा वा तद्दर्शितं तत्र चतुरस्रे भुजसू
त्रांगुलैः वक्ष्यमाण भुजमितसूत्रस्यांगुलैः निर्गमप्रवेशकालिकैः छायैः पूर्वापरसूत्रात् दूरं आवर्तीय मानैस्तत्र
नैष स्मिन्न प्रदेशे भुजाग्रांत प्रदेशे भुजाग्रंत प्रदेशे प्रभा निर्गमप्रवेश मत्स्यकालिकछाया ग्रमुक्तं प्रतीतिसूत्र
दिक्सूत्र संपातस्य कर्णं तु ना ते वा। अत्रोपपत्तिः। वक्ष्यमाण भुजस्य छाया यत्र पूर्वापरसूत्रांतरत्वेन प्रतिपादिता सा
दिक्छाया या भूतुमुक्तस्याः शांतसमकू चतुरस्रकरणं च वक्ष्यमाणाग्रा सा यत्र प्राच्यपरे रेखा या वस्तांतस्त
दृढ़िः प्रकिंतु सिद्धा अर्थे मित्रिः। अथ पूर्वापरे रेखा या संशांत माहुः प्राक्पश्चिमाश्रितारेखा यो यतस्स
मम मंडलं। उन्मंडलं चाविषुवन्मंडलं पारकीर्तते। प्राक्पश्चिमाश्रिता पूर्वपश्चिम संबंधवृत्त साधिता रेखा स
मग्नत्वमुन्नते। सैव रेखा उन्मंडलं च समुन्नये उभयसंबंधकेन्द्रे प्रोक्ते अत्रोपपत्तिः। क्षितिज पूर्वापरवृत्त संयोगो
पूर्वापरे। तत्सूत्रं पूर्वापरसूत्रमात्रं। पूर्वापरवृत्तं उन्नतभागवृत्तं धसूत्र यानु कारि वृत्तत्वेना दर्शनाद्रेखा कारत्येव दृष्टो
नो पूर्वापरवृत्तं भणित सूत्रं। पूर्वापरवृत्तस्य समवृत्तमंडलत्वेनाभिधानात् रेखा सममंडलसंज्ञो क्ता। अथ स्वानिर
क्षदेशक्षितिजवृत्तस्योन्मंडलास्य स्पष्ट संयोगयोः सलग्नत्वात् उन्नत स्यस्त्रत्वेन पूर्वापरसूत्रस्यापि समासूत्रवी
परसूत्रमुन्मंडलसंज्ञा एते नाम्ना क्षितिजसंज्ञया स्वदेशक्षितिजसंज्ञा युक्ता सिद्धैव। पूर्वापरसूत्रस्य क्षिति
जवृत्तसंज्ञा योतिताः पूर्वापरस्थानयोः क्षितिजवृत्तस्य संलग्नत्वात्। उक्तिरेव। वृत्तस्य क्षितिजानुकारि सा
यो। एवं निरक्षदेशे पूर्वापरसूत्रस्यापि सूत्रपूर्वापरसूत्रं विषुवन्मंडलसंज्ञं कांति वृत्तस्य च्छेद वृत्तस्य च
न लता ह्यतोनपरौ पूर्वापरस्थानसंलग्नत्वात्संज्ञा नोक्तेति चेद्यं। अथाग्रा मान माह रेखा प्राच्यपरा सा
भ्या विषुवद्भाग्रमात्र या। स्वच्छायांबिषुवतो भ्रमणपथ भागमभीष्टतः। तत्क्षितिजं तुरस्त्रे पूर्वा [illegible] रेखा तत
तरभागो विषुवद्भाग्रेण। अक्षभाग्रप्रदेशा स्था अक्षभांशु लांतरिते सूर्यः। प्राच्यपरा रेखा पूर्वापररेखा

२८

तस्मात्सर्वत्र सूत्रांतरेण । द्युज्येष्ठछायाग्रे स्वाभुजांतरेणेति तथा पूर्वभांतरे कार्यो ऽथवान्तरं स्पष्टछायया विषुवतः स्पष्ट
छायाग्रे स्वाग्रे स्वा पूर्वभाग्रे स्वा यो ऽदिसंधौ ः मध्यं चतुरस्रे एकलांकमन्तरालं सर्वत्र तुल्यं अग्रा कर्णवृत्ताग्रा उत्तेः
अत्रोपपत्तिः । भुजस्य कर्णवृत्ताग्रा पलभा संख्या रेखा ऽग्रा उत्तरसाध्य छायाग्रे पलभा भवति अतो नरभुजस्य भवेन पलभो
नो भुजो ऽग्रेति । प्राच्यपर सूत्रादुत्तरभागे पूर्वभाग्रे स्वाभुजमध्ये भवतीति द्वयो रेखयो रन्तरमग्रा पलभोन भुजस्
पा । एवमुत्तरगोले उत्तरभुजस्य पलभा सा ऽग्रा भुजो ऽनपलभाग्रेति पलभा रेखा प्राच्यपर सूत्रादुत्तरभागस्था भु
जरेखा तयोर्यत्रान्तरे ऽन्तरमग्रेति द्वयो रन्तरं भुजोनपलभा रूपं कर्णवृत्ताग्रा एवं दक्षिणभुजस्य पलभोनाग्रा
सा पलभा युतो भुजो ऽग्रेति प्राच्यपर सूत्राद् भुजाग्र पलभाग्रे रेखयोः क्रमेण यथा ऽन्तरमन्तरयोरन्तरालं पलभा भु
जैक्यरूपमग्रा पलभा या शंकुतलानुकल्पा ज्ञा सहैव रेखा छाया संबंधा युक्त । गोले शंकुतलस्य दक्षिणत्वा
त्तेषां हरिदिशि छाया साम्यतया ऽत एव प्राच्यपर सूत्राद् दक्षिणभागे दक्षिणभुजः । एवं पूर्वभाग्रे स्वा कर्णनेत
त्वात् परमा सम्यगुत्तरभागे ऽपरसूत्रादिशि विषुवभा गो सूत्र व्याख्यातः । अथ प्रसंगाद् इष्टछायातः कर्ण
प्रतिपत्तिरीत्या शंकुच्छाया कर्णसुतस्य लंकर्णस्य वर्णितः । सो ऽस्य शंकुः निर्मलेच्छायातः कुर्यात् यथाग्रा ॥ ८ ॥
द्वादशांगुल शंकुच्छाया योगा सहच्छाया कर्णः स्यात् । अथ ऽस्य भुजस्य रूपं छाया साधनमाह । अस्योत्तो छाया कर्ण
स्य वर्गात् शंकुवर्ग यतु शेषं यदपि कर्णानाविस्ते अमरले छायासाधने ऽन्य छायाकर्णमाह । शंकुच्छिन्नविपर्य
ये ॥ छाया साधनं वेपरीत्यात् । छाया कर्णवर्ग छायावर्ग विशेषः प्रमलं सर्वः । शंकुर्द्वादशांगुलमितः
स्यात् । अत्रोपपत्तिः । द्वादशांगुलशंकुः कोटिः स्वभाभुजः स्तत्कर्णो वर्गयोगपदं कर्णः कर्ण इति आचार्येणोक्त्वा सा
दृग्धृता इति सोपपन्नं । ननु इदं साधनोत्तरमिष्टप्रभाग्रा कर्णसाधनं भावतासर्वं तेन किमर्थमुक्तं । अत्रैग्रादिना
स्वांतेनान्त योगात् सात । न च पितामाह्णोक्ते श्रमम ग्रा क्षात्रा श्रीमिदं युक्तमुक्त मिति वा । यं । न स्पष्टमाणभुजसानस्या
नोपजी अतो नत स्याश्च भुजोपजीव्यतो ऽमा सो साम्यातिगाल तसातात्रा धाः पुनः साधनस्य ग्रमर्थ तो च
नच भुजस्य शांकुले दैनौग्र सन्देनेष्ठछायाग्रे ज्ञातमिति ना । किंतेन तदुक्तम् आदि पस्य त्र संपातस्य शंको वृत्तप
रुपयो छाया ग्रं सा मान सूत्राद परस्य ऽन्तरे भुज नस्य छाया विद्युनामिति न भुजो ऽपि ज्ञात इति नामो मात्र यहात

तथापि भगवतः सर्वस्यापि प्रयोजनोक्तेरनुचितत्वात् । निनाय वोननं यं देके स्पष्टभावाद्ध्वं । नहि हि कृष्णसाधनैस्तावदुक्ता
दि कृष्णाविरूपकं येनतदुक्ति सुक्ता । कन्व फलं साधनस्याप्यालि तोत्साव कृष्णमाण फलं साधनतुल्यतेनात्र कथनमनु
चितं । नहि हि कृष्णसाधनार्थं भाकलं नित्सा हृता द्युतिसिद्धांतं तत्रम । व्युक्तिर्व प्रच्छा था फलं अपयुक्तो येनतदुक्ते
युक्तेति चतुरस्त्रमि साद्रक्तो कन्वतु षयमस्येन यं दृष्टु कृता स्थितं न भगवतोक्तं मितिचे मैकंभुजसाधनोपजीव्या
स्याधा एत तुक प्रकारे तेभ्यस्तु स्ताः सम्यक्स्तु दृष्टि मसाधन भुजं अमत्रसाधनं प्रकारांतरे लापि वस्य
मा गत्रिज्यावृतीया ज्यात्रि आलभ्येति तदानयाग तमाके समुपातेन साधितफलं संवादेन भुजं वागमार्थं फलं
साधनं चोक्तं । अनयाज्याया फलं स्तदात्रि ज्यावृत्ती या ज्याफल तत्फलं स्पात्रिज्यानुलेस्थानमत्रार्थं वा फलं साधन
मिति केचित् । यस्तुतस्तु मंडले धा याम वेदा निर्मिमस्थान स्थितपर्व्वी पर्वं हो : प्रसे फल खेतितेस्याद्युपसर्वेन खु
ज्यांतरं कार्यं तेनांतरेणामन रोवं दुज्या लम्नोपर्व्वीपरवं दूनदृढ स्वाभम्य स्थानस्य पर्व्वीपरवे खेति । तयोभयया वृ
रे तन्थोयं तयोर्लगमानस्य लमाद्युत्तिज्यमरूप भ्यमतः प्रसेफरवे खेभा भ्यपरवे खेप्रकस्मान भ्यके हास्यावृते
मसोफमिति यतदूमकुर्यातत्र स्वस्ववृत्ते स्वस्वभा भ्यपरवे खास्य धाकार्या ताभ्यांस्व स्वकालिको भुजो खेल
यते देवोत देषे ज्याज्यायाः स्वस्व स्ववृत्ते कार्ये स्वस्वभा भ्यपरस्य भास्व स्ववृत्ते उत्तर भागि स्वभांगु लांतरेणरे खेः का
र्येततः स्वांस्व यते स्वस्वत देव योःरं तरं स्वस्ववृत्ते भ्यमकालिकफलं यतान्येवं दुनेन गणितं चितुरा कर्मन दंता प्र
येवं दोः फलोत्तरं फलं दत्ता ज्या साधन कथने नातीतं । भुजांतर स्पष्ट स्थितर स्वास्य ज्यायां तरस्वे नफलत लाणव
सुवाहित्ये लभेद भुजांतरम ज्याभोगाद्दति नंद्वेर्वी अतरमंतरम ज्याभोगाद्दति तेनोक्त सावित्री ज्या स सत्तत्स
ग्रंथपर्वीपरस्य यं स्पुरूपि मार्गा वन भागवत्ता ज्ञानरूपिता तस्याः ध्रुकार्यं फलं पि साधित इति तत्र । अधुनावी
पिकारे क्रो साधान मनं चकेन तदृवोषि कार्याव तत्र यता केवलान साध्य मिति श्लो कभ्यामाह । त्रिंशत्कसा
सुगभांगाचैर्कभाम्पापि लंबते । तस्युला भूगस्वेभं का भुगणाम्परा प्रयोः ९ तद्वो स्थि प्राहरातां श्याव सेया
अयनाभि धाः । तत्संस्कृता कुहा क्रांतिज्या भानव द लाद्दिकं । १०। भानोचें गंदरा सी मांगे तं क्रांतिवत्तं स्वस्व
विक्षेपभित वाला कागपातं तमस्तमापोर्धुकमिस्पर्थः । युगेमहायुगे भाफलर्वविभागांत्रिंशत्कसः । त्रिंशाह

ग्या का हतिर्गे रांनि: पद्नम्मसर्थे: ११ २ लंबते ४ भाध्याम्भमोले स्था नातद्भम भवलंबने अत्रपरलंबते दस्येनेभ
ते क्र पस्त भ्रम एाव ओको म्या ग्रह भागल म संनेन म प्यापि काम एवं न तु के स्मात । न भ्याव ततु म भवलंबनो तस्मा
परावसं यथा स्थित म भवती सागतने गामस्व स्थानात ध्रुवपश्चि पतो प्यवलंबते इति सस्थितं एवं न भवन्त्र पश्चि
मत इष्टे छाया ग्रहणमतः । कांतिवि भागे गलतितः पराङ्मु सेय था स्थितं भवति । ततोपलम्भा भे: क्रमेण पुर्वेत
प्यलातन नो परावर्तंय था स्थितम विसे कोवि लएोभागः तेनप्राणि स्फपल स्ल एव प्रिमावलंबनानुस्थित सं
भाद्र कालेन ग्रभावात् । अथ त्रंक्ष हस्ते ोलिपाठः प्रामाद्रिक: । सुगो पद्भने क्र साहु भवनक्र माना लंबते । [illegible]
सिद्धांत विसेषात् । न सम्यालितं च क्रमिति भ्र स्थसिद्धां तो न्ये अहर्गणात तदु एात: नपद्भुनष्ट लिनात भ्र
द्विते: । सुगो पत्र सार्य वन द्विने: भक्तात् । यस्य लंभगणादि कं प्राप्यते तस्य भाग एव स्पाणे नरावया दि कस्य भुज:
को ये स्त स्माद्र एलतां शः स्रुमि भंजने नास्ति भागाद्रि रलिता: अथ न सं सं का: स भा: । भुजांतरा क्रियारा स्तुति
भात् प्राभता: पू लंपथनां स रति ता सर्वार्थे: । तसं स्फुतात: तेर भ्रमनां भे भव पूर्ण परलंबलनं न गणुत स्फुही
नाकूतात । पूर्वापरच क्रव लना नाम स्पष्ट मन ग्रहस्य पूर्ज नातर्ग तांत गति ल क्रमेण क्रांतिद्वा माचरह्लोदिक
साध्यं न केव लाद्विर्षेपात: । द्वा याव पस्य भाए नाच रद्दलो: चरपूर्वा पि कालेन आदि त्रा स्यादथन व लनमा थन
द्धर्म संगह्लते । तप विनसंस्कृता द्रृ ता क्रांतिविसेषवतं अं: अभेषां पत्रन ध्रुप जी मसा कृत्य एव पर्यंत थापि
क्रांति रस कृतया केवल क्रांति रा मा थे न हं स्कृत ग्रहा क्रांति: सा प्याप दा [illegible] तिपेप जी मा पा: क्रांति: सा
धनं तु केवला दि स स्प पार लाधं क्रांति भाग्वंति संस्कृता सा प्याभि नि सस्वव के पाशा चरह लादि कथ्यनो । ६
अत्रोपपत्ति: । ६ प्यरेष्ठ या क्रांति व तत्स्व मार्गे पश्चिमत: समतं वं रासरो: क्रमोपचिते भ्यालितां ततः परा
स स्व स्थाने आग सतत स्था मापचे त: समतविं रा संरो भ्यालितं न स्या चसस्था द्भत्त क्रांतिविपुवद्ध
न संपा ता भिन क्रांति यन्त्र भे स्ते रेव सामन्त: प्रागाजेत ग्रह भोगावधि तल्प: स्वस्था नात्स्ऽं मिपश्चच क्रा
ल अन्तमार्गेगत: विषुव द्धत्तत भाग स्थपश्चि मभाग: पूर्व भागो गत: संपातेन द्धत्तयो योग्मो न स्तेन

२१ स्.दी.

सू.सि.

रा भा गा क्रां स्म भाव: पर्वे संपातप्रदेशे तुल्यो यो भोग्योत्तरांतरं स्वा क्रां तिरूस न्तो मध्या स्थित ग्रहभोगा क्रांतिरसंग
तेति संपातावधिकग्रहभोगा क्रांतिर्युक्ता तत्र संपातावधिकग्रहभोगस्तानार्थं पर्वे संपातावधिकः परमोऽधि कारो ले
ग्रहभोगो वर्तमान संपात पर्वसंपाताश्रित क्रांतिरन्तरप्रदेशे यो भोग्यांतरं भोगे स्पष्टी कृतरूपः पूर्वसंपात प्रदेशस्य पूर्वप
श्चिमाव स्थानक्रमेण युतहीनो भवति। क्रां स्कप ग्रे अपुरस्था अयिवर्तमान संपाताद् सन्ना इत्यंत सा साधन
मपि तत्संस्कृत ग्रहात्। अथाथ मनांश ज्ञानं तु पकृत भगरां मः पूर्वानु पातरी सा [illegible] लोकग्रहभोगो भगणादि कस्त
गणत भगलभितं पूर्व मुरमव क्रांतवलं चनांशाः वर्तमानरां शे पश्चिमावलं बवा दक्षिण षड्कांतर्गते राश्या दिके प
श्चिमाव लं बन मनंतगते पूर्वा वलं वनं। तत्र आवृत्त्रिभांत र्गता शांतर्गत क्रमेण वलनं परावर्तनं चेति भुजः साधि
तः स्वल्पोनवं शन्ते: स्वस्य वं स्वाति भागास्त दा भु जांशे: फेद स्मनुपातेन गुणन हीनवभिस्पवर्से भुजांशा स्थित गुलि
ता दृश्य भवता इति सर्वमुपपन्नं ॥१॥ अथो क स्थानस्य पम स्पर्श सिद्धमिति सार्द्ध श्लोकेनाह। स्फुट दृक् कुल सता
ग्रहे द पर्व विषुवद्धये। सा धकं वक्रं चलितं हीनेयाया कर्क रणागते ॥११॥ अंतरांशे स्वा व स पश्चा चेत् [illegible] स भ्रा
पिके इति। अथानंतरं स्फिलेन तथा पण संयोगे विषुद्ध येन त्र स्पष्टी चलितं चक्र दृक्कुल सता ग्रहप्रोच्चरतासु स्फुट
पता मा सां गपते ल। तत्र स सहत स्त मिन मतं गद स्पष्ट सस्या: तथा च स स्पष्टादिकाले रेवती योग ता रास न्ना
वक्षिमे पतुल्याचा: कर्कमकरादौ विमुक्ता यन मध्य तो हदानील सपमत स्वरूपे मस पत्र इति क्रांति वत्त चलितम
मयातद नुपातोपत्ति भाव:। ननु पूर्वं तोपरत्र था चलितमिति कथं तत्पुनि सत आह। आगति। तथा कर्त थादि ने
स्त्र मधे स्पाय न दिग्भ्य रावर्तन मुदये पा अप स्ट ग्रस्फुटं मानं क्षितिभ्ये स्विमिन्ने नाम धा रदा यातो व स्पमा
ला प्रकारेण स्पष्ट: सा ध्य स स्पाद्वि सर्वः। करणागते साधक प्रकारे णागते: स्पष्टः स्फुटस्त स्मिन्नि स
र्थ:। अनेन सति अंतरांशे: स्फुट योग्य तरां शे: चेत् क्रांति अन्न प्रा कृपूर्व स्मिन चलितमिति शेषः। अथा पादिभ
पि कैसति शेषे: स्फुट योग्य तरां शे: चक्र मा: स पर र अ स पश्चा सन्निभा भिमुख वं तथा चलितमिति शेषः॥
योपत्ति:। तथा तो व स्प मापास्र कारेण स्फुट वर्तमान संपातात् लि ग्रागत स्फुट रेवती योगता रास न्नाथ्यावधि तो
न स्वल्पांतरं ग म्य तां शा: तत्क्रांति वृत्त स्पर्श वत्वेन चलितां ग ता क्रांतिध्रुवाको भि कोभवति। पश्चिम चलने

२९

२ तुम्लोभवतीति सम्यगुपपन्नं ॥५१॥ अथ पलभा उपजीव्य पलभामाह। एवं विषुवतीच्छाया स्वदेशे मध्याह्ने आदित्ये
लोत्तरे रेखायां सा तत्र विषुवत्प्रभा भवति। स्वाभीष्टदेशे एवं विषुवती॥ चरीता विषुवत्प्रसंख्या ... स्वाभास
स्थाना स्यादेव यावद्विषुवत्संज्ञातच्छायावर्तकमेवमिति। ... आम आह कीयाधामिता द्वादशांगुलशंकोः
छायादक्षिणोत्तररेखायां निरक्षोत्तरदक्षिणे क्रमेणोत्तरस्यां दक्षिणस्यां प्रभा याः दक्षिणोत्तररेखास्थ
योर्विनाम्याद्यासंभवात्। सा तत्र मिता न वर्तस्मिन्नाभिष्टदेशे विषुवत्प्रभा अक्षभा भवति। एतेन द्वादशांगुल
शंकुः कोटिः पलभा भुजः स्वतः कर्णाः सा पलकर्णः इति पलकर्णः कर्णः इति पलकर्णे अक्षप्रमाणेन पलकर्णे मध्यगतिः न
तस्य दृश्यं विषुवद्दलस्य स्वाद्विषुवत्प्रभेति संज्ञोक्ता॥ अथ लंबाक्षयोः साधनमाह। शंकुच्छाया हता त्रि
ज्यैकविषुवत्कर्णभाजिते लंबाक्षज्ये तयोश्चापे लंबाक्षौ दक्षिणौ सदा॥ त्रिज्यागुणद्वादशांगुलः शंकुश्छाया
हते एकत्र द्वादशांगुलिमापरत्र अक्षांगुला विषुवत्प्रभा यांगुलितां विषुवत्कर्णेन भाजिते उभयत्र लब्धे क्रमेण लंबज्याक्षज्ये। तयोश्चापे धनुषी क्रमेण लंबाक्षौ दक्षिणौ सदा भवतः। अ
त्रोपपत्तिः। अत्रोपपत्तिः। याम्योत्तरवृत्ते निरक्षस्वदेशे पूर्वापरवृत्तयोर्यदंतरं तदक्षः यो याम्योत्तरवृत्ते दक्षिणक्षिति
जसमरेखायां विषुवद्वृत्तस्य यदंतरं तल्लंबः उभा ऊर्ध्वं लोके स्वपूर्वापरवृत्ताद्दक्षिणे। न ज्ञे अक्षलंबज्ये भुजकोटिरूपा
कर्णः स्यात् द्वादशांगुलशंकुच्छायाकर्णे द्वादशांगुलपलभे कोटिभुजौ तदा त्रिज्याकर्णे कावित्यनुपातात् लंबा
क्षज्ये तत्र तत्त्वमेवोपपत्तिः सोपपत्तिकमुपपन्नं ॥५२॥ अथ समभ्यान्नहतायां तो साधनयन्नक्षोकाभामाह। अभ्यासाया
भुजस्तेनगुणितां त्रिभमौर्विकाः स्वकर्णाप्ता भुजास्ते मा स्वादक्षिणे भुजे। उत्तरश्चोत्तरे याम्यमा साः
सर्वे क्रांतिलिप्तिकाः। विमेदे विश्लिताः साम्ये निग्लि भ्वाभाप्त लिप्ति कारतिः अभीष्टच्छेमा प्रापभाक्षीणच्छायाभुज
संज्ञो ज्ञेयः तेन भुजेन त्रिभमौर्विका गुलिताः सम्याह्नच्छायाकर्णेन भक्ताः फलस्य धनुः फलोत्तरमाः नतसंज्ञाः ताः
नतकलाः। दक्षिणे भुजे मध्याह्नच्छायाया स्वभुजे। मध्यमनिरक्षदक्षिणवृत्तदक्षिणे उत्तरस्यां भाः उत्तरे भुजे
दक्षिणनतां सर्वेषयं अवस्थायां भवः। ता नत कालः सर्वे क्रांतिकलाः सा तत्र हि तेन दक्षिणे भुजे मध्ये विश्लिताः
संयुक्ताः सा स्वा अभीष्टाह्नके विश्लिष्टाः अंतरिताः सौम्यबेषय अवस्थायां फलं अक्षफलाभवंता अत्रानाय

321

९२

रवतेस्स्छायाकर्णोऽप्रकारद्वयेनाह लंबाप्त्यो वेधुवस्याद्दृग्ज्येयासंगुरोः क्रांतिज्यातेनुसौक्यर्णौ समभंडलेऽग्रवो ॥७॥ लंबज्याप्तज्ये क्रमे
ला स्वभाद्वादशाभ्यांगुणितेऽभयम क्रांतिज्याभक्ते तु कारास्फलो समवृत्त स्फुटकर्णौ दृग्ज्याप्रछायासंवद्धौ कर्णौ भवतस्तभयत्नछायाकर्णः
स्या ॥८॥ अत्रोपपत्तिः । स्वमस्तकोपरिपूर्वापरासुकारे लमध्यवृत्तं समभंडलसंज्ञं । तत्र स्थस्यछायाकर्णनयनेऽपलंभाभुजोऽसकर्णोस्त
दा क्रांतिज्याभुजे कः कर्णस्त्रिज्यातस्समशंकुः क्रांतिज्याभुजे समशंकुः कुज्या तद्वत्सो ः कर्णेन कर्णकोटिदृत्तात् अस्मात्पशंकुमानांगुलाभक्तेऽद्
सादिनाविज्या द्वादशांगुलितानेन भक्तान्त मे वेदं लवं चयाहि च शी विधिनापलभ यात्रिगुणपा ः क्रांतिज्या दृक्कर्णो भाभक्तात्मनज्या
द्वादशांगुलिता द्वक्कर्णभ कालंबज्यैवासि द्धातो लंबज्यापलभागुलितात्क्रांतिज्याभक्ताफलं समवृत्तगतछायाकर्णः अथात्रैवपलभा
भुजो द्वादशकोटिः तज्याभुजेका कोटिर्निस्सलंबज्या मध्यलपलभयोस्तु स्त्रसौ नाशादश्च ज्या द्वादशगुणा क्रांतिज्याभक्ताछायाकर्णः
सममंडलगतः । क्रांतिज्या याः स्वहायं कर्णः सिद्धो । नहि सर्वदा समवृत्तगतो ग्रहः इति समवृत्तगतग्रहस्यैव कर्णः साध्योऽनाम्ना दितस्तू
चनार्थे सममंडलगरवावि स्फुतः ॥ ननु ग्रहाधिष्ठिताहोरात्रवृत्तपरत्वात्संपातात्त्वलंबरूप सममंडलकोर्णे लंबमसूचसिद्धस्यश्चातार्थ्य
समवृत्तस्थोभावे मिछायाकर्णः साध्यः । सममंडलग्रह वोपविस्फोकिस्तत्स्थाधिष्ठिताहोरात्रवृत्तपराः नखमध्यान संभवोऽसंभवा अ
लक्ष्यतेनप्रकारस्याति प्रसंगापत्तेः । नातिप्रकारेतरावर्तकविशेषणं प्रसिद्धं येन नातिप्रसंगः । परंतु यदा सममंडलस्थाराधिक कां
स्था ग्रहाधिष्ठितं तदा रात्रवृत्तानाम संबंधस्तदा गोले समशंकोरवश्यं भावात्तमेव कर्थतस्साधनमुनिवाहितमिस्सतः सममंडलगोरवावि स
म्पूर्वापरवार्थेऽसमिभ्रायं सममंडलकर्णानयनप्रकारांतरकथनमुक्तमानाद्वा । सौम्याग्रोना यदा क्रांतिः स्यात्तदा द्युदलश्रवः । वि
षुवच्छायया भक्तः कर्णो मध्याग्रयोद्धृतः ॥९॥ यदोत्तराक्रांतिरक्षाद्यत्साम्याल्पा तदा । द्युदलश्रवः ॥ समवृत्तस्थक्रांतिसाधि
तमध्यान्हकर्णः । ननु मध्यान्हकालिकः अक्षभयागुलितः पमध्याग्रया [illegible] लमध्यान्हकर्णो ग्रथाभक्तः फलं सममंडलगतग्रहवि
वस्यछायाकर्णः स्यात् । अत्र सौम्ययनेन दक्षिणक्रांतौ तद्वत्साधनं सममंडलगतग्रहबिंबस्याद्धो नादिति स्फुटमुत्क्रमम [illegible]
लम्ब क्रांतौ दक्षिणगोले समशंकोः असंभवात्तस्मिन्नाराणानुपपत्तेः । अत्रोपपत्तिः । सममंडलप्रवेशकालिक मध्यान्हछायाकर्णाद
व स्तं भक्ता कर्णेन द्वादशांगुलशंकुस्तत्पात्रिज्या कर्णे [illegible] तिमध्याग्राकुस्तः कालेकः । द्वादशांगुलकोटेः अस्यभाभुजस्तदामहा
शंकु कोटेः कर्णे त्रिज्याकुतस्तद्वादशांगुलानां तज्ज्ञात समभावे आचाततोमध्यकर्णो भक्तः इति । अनेन भुजेन मध्याग्राकुस्तदाभुजेन कः
[illegible] पलभाभ्यां भक्तोऽग्राभुजे समशंकुस्तद्वत्सोः कोटिकर्णो स्यात् अस्मात् कर्णम
ति समशंकुः द्वादशांगुलाभ्यां मध्यकर्णघाततो भाभ्यां [illegible] कुलोप लभाभ्यां घातो भाभ्यां मध्यकर्णोऽभ्यां भक्त इति तुल्ययोर्मध्यकर्णोमित
फलेन छायाकर्णनियमेन द्वादशयोर्गुणान्मध्य कुलेपलभाभ्यां [illegible] सातः । तथापि भाज्यहरयोरपि अपवर्त्य द्वादश स्थानेमध्यकर्णगुणिता
यो पलभाघातोऽगुणितौ द्वादशांगुलेन सिद्धं । स्वल्पतरत्वात्तद्विभुजस्य [illegible] तद्द्रष्टव्यं । मध्यभाज्यस्थानेतु मध्यकर्णपलभाघातहरोदक्षिणगो
लाग्नि ज्याभक्तोतिमध्यकर्णघातासिद्धा तोऽत्र ओषधयोऽद्यतद्रष्टव्यं ।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

तथा प्रसेदोदयासु शीनं प्रसेककरणेति। प्रसे करवं तुच्चखंडमिस्करपन्नं [illegible]
घातततस्त्रयः। उ क्रमेण पदुडे तत्र भवंतीघाच्छस्त्रि लोदयः [illegible]
पिताः स्वैः स्वैः मेषादि चर खंडकै स्त्रिभिः प्रसेः उदय क्रमेण [illegible]
[illegible]

सू.टी.

[illegible]

१७

पि छिता कालान्तरे सूर्यव्यासः स्पष्टो भवति ॥ ततो व्यासयोजनसंख्या पंचदशभक्ता ॥ सूर्यचंद्रयोर्बिंबव्यासप्रमाणकला
भवंति ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ चंद्रकक्षायां चंद्रकक्षा योजनानि तदैककलया कानीति चंद्रकक्षास्थिते एककलामानं पंचदशयोजनानि
अतश्चंद्रस्य कक्षायां स्थितस्य चंद्रबिंबव्यासयोजनानि पंचदशभक्तानि चंद्रबिंबव्यासकलाः भवंति ॥ एवं सूर्यकक्षायामेका
कला सार्द्धपंचदशयोजनैर्मिता ॥ स्पष्टसूर्यव्यासस्तैर्भक्तो व्यासकलाः भवंति ॥ तत्र सूर्यस्य लोकैर्दूरांतरत्वाद् अंशकारात् बहुसीमा सस
शतो विप्रकृष्टांतरेण दृष्टिनाभावात् चंद्रकक्षाप्रमाणेन सूर्यबिंबव्यासः सूर्यकक्षायां गतश्चंद्रकक्षायां कृतः सन्नुपातेन गणितार्थं
मवस्तुभूतः साधितः ॥ ननु वस्तुतश्चंद्रकक्षायां सूर्यमंडलानुसंधानं सूर्यग्रहणे चंद्रस्य स्पष्टार्कस्यानुपातः प्रसंगात् ॥ अथ सूर्यस्पष्ट
व्यासश्चंद्रभगणभक्तस्वकक्षारूपचंद्रकक्षया गुणितः सूर्यभगणभक्तस्वकक्षारूपसूर्यकक्षया भक्त इति स्वकक्षारूपगुणहरौ
योर्नाशात् सूर्यभगणगुणितश्चंद्रभगणभक्त इति एवं कक्षयोरनुक्तेर्मध्यभक्ता रामुस्फुटा अथ मनुक्तस्तत्श्चंद्रकक्षा सिद्ध सूर्यबिंब
व्यासः पंचदशभक्तः सूर्यबिंबव्यासकलाः सिद्धाः स्फुटप्रमुक्तं ॥ अत्रोपपत्तौ भूछायां श्लोकाभ्यां साधयति स्फुटेंदुभुक्तिर्भू
व्यासगुणिता मध्यमोद्धृता ॥ लब्धं सूचीमही व्याससपुटार्के भवणांतरं ॥ मध्येंदुव्यासगुणितं मध्याकेंव्यासभाजितं ॥ विशोध्य
लब्धं सूच्यां तु तमोलिप्ताः पूर्ववत् ॥ स्पष्टाचंद्रस्य गतिः भूव्यासेन गुणिता मध्यया चंद्रस्य गत्या भक्ता फलं सूची संज्ञं स्यात् ॥
भूव्यासस्पष्टसूर्यबिंबव्यासयोरंतरं मध्ये चंद्रबिंबव्यासेनाहतं सपंच चतुःशतयोजनेन गुणितं मध्येन सूर्यबिंबव्यासेन
पंचषष्टिशतयोजनेन भक्तं फलं सूच्यां प्राक्स्फुटं योजनात्मकं तमः भूछायारूपं योजनात्मकं भाभावस्तु इति छाया
या स्तम स्थानापन्नस्य कक्षाप्रकारात् लिप्ताः कृताः ॥ तत्तस्य पूर्वं संवत्सरानुक्तेः तत्र संबद्ध स्फुटार्केण तु बोधः ॥ अत एव पूर्ववत्पंचदशभक्ता
तिस्त तमः प्रमाणं नाचंद्रात् पूर्ववत् लिप्ताप्रमाणं लिप्ति कारणेन पंचदशेन भक्ता या याः कलाः कार्याः ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ भूव्यासहीनं
रविबिंबं भूमिंडकर्णाहतं भास्करकर्णभक्तं भूविस्तारं लब्धफलेन हीनं भवेत्कुभाविस्तारं इंदुमार्गे इति ॥ सिद्धांतशिरोमणौ
स्फुटप्रकारेण तत्र व्यासार्थे सति सधीकार्यप्रकार ॥ तत्र भूव्यासोनस्पष्टबिंबेन स्फुटार्कस्य... सिद्धांतरागोकारेण स्पष्टगति भक्तमर्ध
गतिगुणितचंद्रमध्ययोजनकर्णः स्पष्टेंदुयोजनकर्णोपुलः तात्रासूर्यकर्णौ रविबिंबस्फुटस्य कक्षाकरणार्थे प्रमाणः चंद्रक
र्णासाधितयोजनात्मकचंद्रस्य स्पष्टकक्षासोपस्फुटगणे हीनेन नामार्गे प्रमाण मध्येन्दु योजनकर्णयोजिते पूर्वतनेन हरः पंचदशापवर्तितो
अनयोः व्यास मध्ये व्यासार्द्ध विंब योजनानां रविस्पष्टगतिमध्यगतितुल्यत्वेचंद्रस्य योर्मध्ययोजनकर्णौ वपि अनेन गुण
हरौ ॥ तत्र फलं स्थाने आगतयोर्बिंब ... योजनानि प्रकृतानि ॥ यद्यपि सूर्यचंद्रयोर्मध्ययोजनकर्णानुपातादि स्वाभाविकं बिंबयोजन
जनमहत्वमनुपातेन तु ॥ तथापि सोतरागी कारेणात्र दोषः ॥ इदं व्यासार्द्धं व्यासयोर्भूगोलाद्याभाकक्षाभूकर्णगुणिता वा महामंडले

३८
सू.टी.

मांमसांतरे स्वाप वर्तनाम्न्य अपि वे गुणाहराद्युसावधि [illegible] यस्य [illegible] भयोरं [illegible] करणं चंद्रम [illegible] नति [illegible] मिताः फलाद्दल
भ्यां कार्यस्तु पाते प्रमाणफलापवर्तनेन प्रमाण [illegible] पंचदश [illegible] भवे [illegible] तदनुस्त्रे।
[illegible] भासाने योगानि [illegible] भभक्तं फलं तेन [illegible] भास [illegible] कालिकादि [illegible]
येन अत्रस्य [illegible] स्फुटार्क [illegible] योजनान्स [illegible] योजना [illegible] स्फुटावं [illegible] कोटी [illegible] चिंताम [illegible] मती।
उपजी [illegible] सिद्धांत [illegible] तदुक्तं तदुपपत्तिरपि [illegible] पित [illegible] तामणपुत्रं [illegible]
स्यान [illegible] फलं [illegible] स्पष्टं [illegible] सिद्धं [illegible] संतरेल [illegible] स्फुटगती
तरे [illegible] सनुपातेन स्फुट [illegible] चिंतित [illegible] भाया अनुसंधान समंजसं। अत्र [illegible]
[illegible] साधिता [illegible] चंद्र [illegible] भाभा [illegible] साधनाय [illegible] स्फुटेंदु [illegible]
[illegible] ग्रहणादि [illegible] पात [illegible]
[illegible] ग्रहण [illegible] पाते ग्रहणं [illegible]
सूर्य [illegible] सिद्धांते [illegible] तुल्ये [illegible] सूर्य [illegible] समे चंद्रपाते [illegible]
[illegible] तुल्ये चंद्रपाते सूर्ये चंद्र [illegible] ग्रहणं [illegible] ग्रहणं [illegible] आह [illegible]
[illegible] पाते ग्रहणं [illegible] सूर्यग्रहणं [illegible]
[illegible] तुल्ये चंद्रपाते [illegible] चंद्रस्य [illegible]
[illegible] ग्रहणं [illegible] मंडले [illegible] ग्रहणं [illegible]
[illegible] चंद्रमंडल [illegible] मंडल [illegible] अतः [illegible]
[illegible] ग्रहणयोः [illegible] सूर्ये [illegible] पौर्णिमास्यंते [illegible] समो [illegible]
[illegible] सूर्ये [illegible] समो भवतः। पौर्णिमास्यंते [illegible] सूर्ये [illegible]
[illegible] सूर्य [illegible] ग्रहणं पौर्णिमास्यंते [illegible] चंद्रग्रहणं
तेन [illegible] श्लोक [illegible] अत्रोपपत्तिः। अमांते सूर्य [illegible] पौर्णिमां [illegible]

३०
स.टी.

मू.चं.

च का फलं नतकालस ग्रासत्वंतरो भागादि समाकिति ॥ ७ ॥ अथ पर्वान्तिस्सर्वे चंद्र पाता नांशा नमाह ॥ गतैष्यपर्व नाडीनां स्वफलेनोनसंयुतौ ।
समलिप्तौ भवेतां तौ पातस्तात्कालिकोऽन्यथा ॥ एतौ सूर्यचंद्रौ गतैष्यपर्व नाडीनां स्वफलेन कालिकौ सूर्यचंद्रौ तत्काला ॥ ताएष्या वादर्शां
त पौर्णमांता मतर पाद का स्ता स्वास्वफलेन स्वगति संचलेन यत्फलं तद्गत नाडीगुणा भुक्तिष्षष्ट्या भक्ता फलं लिप्तादि कं भवति मध्याधि
का सेके ना नीतं तेनगते छ्य ऋमे लोन युतौ न असम फलौ स्तः यद्यपि समौ स्पष्टावृत्तिर्वर्कुं युक्तं तथापि भवति अंतौ तथा साधितौ सम
का लाविति चोत्तनार्थे समकलाविस्यर्थः पातः स्वफल सम्बद्धलेन अन्यथा गतैष्य ऋमेण युतोनः ॥ ता कालिकः पर्वांते कालि
कः स्यात् ॥ अत्रोपपत्ति आलन श्लोकः ॥ तत्र गतिभागांतर स्वेन कलादि साम्यः पात स्व व ऋत्वोधित स्वेन तस्य पर्वेपरीह ॥ ८ ॥
अथ मानैकान्तरं यानां प्रयोजनमाह ॥ छादकौ भास्कर स्येन्दुरधः स्थो घनवद्भवेत् ॥ भूछाया प्राङ्मुखश्चन्द्रो विशत्यस्य भवे
दसौ ॥ ९ ॥ सूर्यमंडलस्य छादकः अर्कः स्यात् ॥ न चाकात्रिहु यो स तेन सूर्यस्य एवं चंद्रस्य छादकः कथं न स्यादित्यत आह ॥ अधस्थ
इति ॥ वृत्त्यमाणकस्या प्राये सूर्यस्य कक्षातो अधः कक्षास्था अर्के भ्रमतो वा छादकत्वं न सूर्य स्थः छादको येन सूर्य स्यास्य
दकः ॥ ननु चंद्रेक आवस्थानन भवसत आह ॥ घनवदिति ॥ यथाधः स्थो मेघः सूर्यस्य छादको भवति तथा चंद्रो भवतीस्यर्थः ॥
प्राङ्मुखः पूर्वाभिमुख गत्या गच्छन्चंद्रो भूछायां विशति प्रविशति ॥ अतः कारणात् स्य चंद्रस्य अ[illegible] सो भूभा आच्छादिका भवेत् तथा
च सूर्य ग्रहणे सूर्य चंद्र बिंबयोः प्रयोजनं चंद्र ग्रहणे चंद्र भू भाबिंब योः प्रयोजनमिति भावः ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ चंद्रो द्युस्थितिस्स्
र्यादधो भवतीति चंद्रः सूर्यस्य छादकः ॥ बुधशुक्रयोस्तु मंडलाल्पत्वान्नाच्छादकत्वं ॥ चंद्रस्याधो ग्रहाभावात्सूर्यांतरस्था
प्रतिबद्धः सूर्य किरणाश्चंद्र गोले न पतंति ॥ अतो निःप्रभस्य चंद्रस्य भूभायां प्रवेशादिति चंद्रस्य भूभाछादिका ॥ १० ॥ अथ
ग्रासमानयनमाह ॥ तात्कालिकेंदुविक्षेपश्छाद्यच्छादकमानयोः ॥ योगार्धात्प्रोज्झ्य यच्छेषं तावच्छन्नं तदुच्यते ॥ ११ ॥ यच्छा
द्यते स छाद्यः ॥ सूर्यग्रहणे सूर्यः ॥ चंद्रग्रहणे चंद्रः ॥ यश्छादयति स छादकः ॥ सूर्य चंद्रग्रहणयोः ऋमेण चंद्रभूभे त
यो पूर्वानीत मानकलयोः ऐक्यस्यार्धं तत्तात्कालिकचंद्रस्य उक्त प्रकारेण साधितं विक्षेपं कलादिकं विशोध्य
यच्छेषं तच्छन्नं ग्रासमानं कथ्यं ॥ छादकेन छाद्यस्य मानान्मंडल यरेखा आच्छादित स्ताव प्रदेश ग्रास कं ग्रास सरूपं ग्रहणे तल्लेखे कथ्यते ॥

अत्रोपपत्तिः ॥ छाद्यछादकमंडलनेमि योगस्य एकांत स्पर्शे मंडलकेंद्र योरंतरं स्याद्बिंब खंड योगरूपं बिंबस्य ग्रासमानं
नास्मि कात् ॥ तेषु समग्राल्लाघवाद्योगार्धतुल्यं पंचछायं ततो यथा प्रवेशात् स्त्याग्रासोभवतीति पर्वं ते छाद्यछादकयोर्बि

३८

क्षेपांतरित ग्रासतुल्ये विक्षेपे मंडलयोगार्धं तदंतरमिति: स एव ग्रासः ॥१०॥ अथ ग्रासं सूर्णे सूनं ग्रहण ज्ञानं ग्रहणाभाव ज्ञानं चाह ॥ यद्
ग्रासमपि केन तस्मिन् खंडे सूनमन्मथ्ना ॥ योगार्धे विक्षेपे तस्माद्विक्षेपे ग्रासः संभवेत् ॥११॥ न स्फि०च्छन्नमानैक्यार्धे ग्राह्यमानाधि
के: यथ स्या ग्रा करणात् ग्राह्यमानमस्त: कारणात् खंडे संपूर्णं ग्रहणं भवति ॥ अथ च ग्राह्यमाना सूनेग्रासे सूनं ग्राह्यमा
नांतर्गतं ग्रहणं स्यात् ॥ मानैक्यखंडाद् विक्षेपे अधिके सति ग्रास संभवे ग्रहणं न स्यात् ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ ग्राह्यमानमपि केग्रासे
संपूर्णं ग्रहणं सूने सूनं ॥ मानैक्यखंडादपि केविक्षेपे मंडलस्पर्शासंभवाद् ग्रहणाभावः ॥१२॥ अथ स्थित्यर्धविमर्दार्धश्लोकमा
ख्या माह ॥ ग्रास युताद्धकसंयोगार्ध योगात् दलितौ स्पर्शकलाविक्षेपवर्गहीना ल्पातं ढ्यो मा मुभे पदे ॥१३॥ पद्व्यासतुल्यसूर्येष्ठ
ह्रे भुक्त्यंतर भाजिते: स्यातां स्थितिविमर्दार्धे नाड्य आदिफलेन च ॥१४॥ ग्राह्य ग्राहक मानयो योगांतरे अर्धीकृते पृथक्
स्थानांतरे स्थाप्ये ग्रासेन अस्य ग्राह्यक दलितं ग्रहणं संभवे पुनः स्फुटं मार्गेण तथा पूर्वक स्थात प्रकृति भावयोगार्धतरा
दौ योर्वर्गाभ्यां विक्षेपवर्ग एव वर्जिता भ्यां भुभेद्धू मूले पूर्वमाडुगानि बहीर्नासूर्य चंद्रयोगसंतरं कलाभिर्भक्तेन योः योगांत मा
नयोः स्फुटे न: षष्ट्या स्फि लेक्रमेण स्थिति मर्दार्धे विमर्दार्धे भवतः ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ ग्रहणांतपर्यंते तत्र बिंबनेमि स्पर्शकाले मा
नैक्यार्धं खंड कर्णः स्पर्श मोक्षकालि कभुजः ॥ स्पर्श मोक्षा मध्यांतर कालिक शरा शपम ध्य कालिक ग्रासाग्र योरंतरं पूर्णाप
र कोटिरिति खंड साधकं क्षेत्रं ॥ एवं संपूर्ण ग्रहणे संमीलनोन्मीलन कालयोरंतरं भालेभ छत्र मध्य ग्रहणा सं
मीलनोन्मीलन कालावधि खंडितलाघवं छाद्यछादक मंडलयोर्द्वयो रंतरं माना कृतिरनुल्य कर्णः ॥ तत्कालिककृश
रो भुजः ॥ तयोरंतरं विक्षेपवर्जितेपरार्धे पदं कोटिरिति क्षेत्रं ॥ संमीलनं छाद्य मंडके स्वाच्छादन समाप्तिः उन्मीलनं तु
छादकमंडलाद्छादित संपूर्ण छाद्य मंडलस्य पाति: सरणारंभः ॥ तत्र स्पर्शमोक्ष संमीलनोन्मीलन कालानाम
ज्ञानात् मध्य कालिक विक्षेप ग्रहणं भुजकर्ण वर्गांतरपदं कोटिरिति पूर्व श्लोकोक्तमुपपन्नं ॥ छाद्य छादक मंडलयोः
द्वयोः पूर्वापरांतराभावे मध्यग्रहण संभवात् छाद्य छादकयुतिर्गसंतर कलाभिः षष्टि घटिकास्त दानीत कलाभिः
का इसनुपातेनास्थित्यर्धविमर्दखंडे तेत्र चंद्रग्रहणे भगणेतः स्पर्शसनुरोधाद्दर्शगतिलाभिः स्फुटपदं तु तीय श्लोको
[illegible] अथ स्थित्यर्ध विमर्दार्धे असकृत्साध्ये इति श्लोकव्याख्या माह ॥ स्थित्यर्धनाड्यो काभ्यस्ता गतिवाषष्टि भाजा
ताः ॥ लिप्तादि प्रग्रहेमोक्षे मध्यमा क्षेप्य पुनः पुनः ॥१५॥ तद्विक्षेपैः स्थितिदलं विमर्दार्धं तथा सकृत् ॥ संसाध्यमन्यथा
पाते तल्लिप्ता दिफले स्वकं ॥१६॥ स्वर्णे चंद्रे पातो गतय: स्थित्यर्ध घटीभिर्गुणिता: षष्ट्या भक्ताः फलं कलादि स्वग

स्प॰ टी॰

हस्पर्शस्थिति खंडं निमिलितं स्पर्शचंद्रयोर्दिनं । मोक्षो मोक्षस्थिति खंडं निमिलितं स्पर्शचंद्रयोर्दिनं [illegible] चंद्रपाते [illegible] फलं

स्थिति खंडं [illegible] कला [illegible] फलं [illegible] मथ्या [illegible] स्थिति खंडं [illegible] मोक्षस्थिति

खंडं [illegible] सर्पः । [illegible] तदृ [illegible] चंद्रपाता [illegible] कला [illegible]

[illegible] पुनः पुनः [illegible] पुनः [illegible] स्पर्शस्थिति खंडं [illegible]

[illegible] मोक्षस्थिति खंडं [illegible] पुनः [illegible] स्पर्शस्थिति खंडं [illegible] चंद्रपाता [illegible] स्पर्शस्थिति

[illegible] मोक्षस्थिति खंडं [illegible] चंद्रपाता [illegible] मोक्षस्थिति खंडं [illegible]

[illegible] स्पर्शस्थिति खंडं [illegible] चंद्रपाता [illegible] स्पर्श

[illegible] स्पर्शस्थिति खंडं [illegible] एवं मोक्षस्थिति खंडं [illegible] चंद्रपा

स्थिति खंडं [illegible] मोक्षस्थिति खंडं [illegible]

[illegible] मोक्षस्थिति खंडं [illegible]

[illegible] ननु स्थिति खंडं [illegible] स्थिति खंडं [illegible]

[illegible] मोक्षस्थिति खंडं [illegible] विशेष [illegible] स्पर्श [illegible] मोक्ष [illegible] स्थिति खंडं [illegible]

[illegible] स्पर्श [illegible] मोक्ष [illegible] स्पर्श [illegible] मोक्ष [illegible] स्फुटे

[illegible] स्पर्शमोक्ष [illegible] मीलन [illegible] मध्यकालि [illegible]

[illegible] अत्रोपपत्तिः । [illegible] स्पर्शमोक्ष [illegible] चंद्रपाता [illegible]

[illegible] स्थिति खंडं [illegible] मध्यकाला [illegible] स्थिति खंडं [illegible]

[illegible] स्फुट [illegible] स्थिति खंडं [illegible] मीलन [illegible] स्पर्शमोक्ष [illegible] स्पर्शमोक्ष [illegible]

[illegible] स्पर्शमोक्ष [illegible] स्फुट [illegible] स्थिति खंडं [illegible] ग्रासा

[illegible] स्पर्शमोक्ष [illegible] मध्यग्रहणं [illegible]

मोक्ष [illegible] स्प [illegible] चंद्र [illegible] स्थिति खंडं [illegible]

[illegible] मध्यग्रहणं [illegible] चंद्र [illegible] स्पर्शः [illegible] स्थिति खंडं [illegible] स्पर्शमोक्षस्थिति खंडं [illegible]

[illegible] कालो [illegible] स्पर्शः [illegible] स्थिति खंडं [illegible] अत्रोपपत्तिः । [illegible]

स्पर्शमोक्ष [illegible]

१०
सू. टी.

[illegible] स्पष्ट शरो भ्र नन्ता भी भान ॥ अन्यथा स्पष्ट शरो भूत स्थिति खण्ड स्पर्श वर्गान्तरे स्पष्ट संस्था ततु तिथ्यसंभवः ॥ अतः स्पष्ट स्थिति खण्ड
[illegible] सा आगता: कोटि कलास्तदा स्पष्ट शरो भूत क्षेत्र जन्म अमस्पष्ट स्थिति खण्डेन कार्तिस्फुटः कला: स्थिता: ॥ ११ ॥ अथ ग्रासे इष्ट
मानभ धनमाह ॥ क्षेपो भुजस्तत्र योर्वर्ग युति [illegible] भवस्तता ॥ मानयो [illegible] तः ग्रा स्पष्ट ग्रास स्तात्कालिके भवेत् ॥ १२ ॥ क्षेपो विक्षे
पो भुजः कोटि भुजयोः कर्णः [illegible] कर्णस्य [illegible] कोटि भुजयो [illegible] एव तत्र [illegible] कोणो
[illegible] मानैक्याच्छोध्य [illegible] ता तात्कालिकः कलितेष्ट काल संबंधी ग्रासः अर्थान्तरे ग्रासः स्यात् ॥ अत्रोप
पत्तिः ॥ क्षेत्रे पूर्व प्रतिपादितं स्पर्शकाले मानैक्य खण्ड [illegible] भव [illegible] भुजकोटि [illegible] मानैक्य खण्ड [illegible]
[illegible] अथ ग्रहणे [illegible] मानधनमाह ॥ मध्यग्रहणतः [illegible] मिष्ट [illegible] त्वा [illegible] भवेत् ॥ स्थिति खण्डेनो
[illegible] ॥ १३ ॥ मध्यग्रहणकालात् पूर्वमनन्तरं [illegible] सार्धकतुकार्यः ॥ [illegible] घटिकाः कार्याः ॥
[illegible] मोक्ष [illegible] ॥ १३ ॥ मध्यग्रहणकालात् [illegible] भवेत् ॥ गणक [illegible] कोटि [illegible]
मोक्ष [illegible] स्थिति खण्डेन [illegible] ॥ मोक्षिके मोक्ष स्थिति खण्डे [illegible] गते [illegible]
[illegible] ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ मध्यग्रहणात् [illegible] मिष्ट कालस्य ग्रह
[illegible] ग्रास [illegible] ॥ नावशिष्टः ॥ अवशिष्ट [illegible] मण्डलस्य [illegible] ग्रस्त
[illegible] स्थिति खण्ड [illegible] ग्रासो [illegible]
[illegible] अथ [illegible] ग्रास [illegible] कालानयनमाह ॥ [illegible] आह ग्राह्य [illegible]
[illegible] ॥ १४ ॥ [illegible] स्पष्ट स्थिति खण्डे [illegible] ॥ म
[illegible] स्थिति [illegible] कलाः [illegible] ॥ [illegible] स्पष्ट
[illegible] कोटि कलाः [illegible] ॥ [illegible] ॥ सूर्ये स्पष्ट
[illegible] ग्रास [illegible] ॥ [illegible] काल [illegible] मोक्षा [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] स्थिति [illegible] फल कोटि कला [illegible] ॥ स्थिति [illegible] स्थि
[illegible] स्थिति खण्ड [illegible] कोटि कला [illegible] घटिका [illegible] अभीष्ट
[illegible] ॥ अत्रोपपत्तिः ॥
ग्रास संबन्धि घटिकाः स्पर्श मोक्ष [illegible] स्थिति खण्ड [illegible] ॥ [illegible] ग्रहण [illegible] ॥ १०

मू. चं.

[illegible]

सू॰टी॰ ॥ ९० ॥

र्द्धं दश सार्द्धं सा र्द्धं शुक्लपक्षस्यार्थः । अभीष्टकाले कोऽनुपातः यदि [illegible] सहितं दिनार्द्धं भक्तं फलेन तु कार्यं [illegible] एतं स्वाहि न मानोऽन्ते तेषां हि
स्यार्थः कः । [illegible] ग्रासग्रासं कार्यं मानानि नानि पूर्णकानि कलास्मका नि ग्रासादि [illegible] भजेत् । तु कार स्फुटं । एषां कलास्मका
नामंगुलानि भवंति । अत्रोपपत्तिः । उदयास्तकाले यं वा करणं [illegible] लावकः [illegible] नो लोध्र्वं स्फुटं करणं सांतनयनप्रति [illegible] नानि स्वा
द्विव्यकला [illegible] भासते । तत्रांगुला सकं बिंबकला त्रयात्मके कांगुलप्रमाणेन भवति । खमध्यस्थे गृहे तु बिंबस्य सर्वं किरणावरु
द्धोऽनयनप्रति घाता [illegible] बिंबं भासते । तत्रांगुलात्मकं बिंबकला चतुष्टयात्मके कांगुलप्रमाणेन भवति । तत्रोदयास्तकाले
[illegible] मध्ये न स्पष्टं [illegible] अंगुलसाम्यं अंगुलसंख्या कार्या उदयकालिके कांगुलमानस्य कलात्रयस्य अंगुलमनुपातः यो लभ्यते
तदिष्टकाले कः [illegible] सत्यनुपातेनाभीष्टकाले फलं शुक्लं । प्रथमं गुलस्य कलात्मकं मानं भवति । अत एव नभो मध्ये [illegible] स्थास्तकाले सार्द्धं
द्व्यं कला अंगुलमानं [illegible] सति [illegible] ता [illegible] कुः सार्द्धं शुक्लांगुलात्मिकाः स्फुटा स्फुटं । तत्र भगवतालोकानुकंपया
स्वल्पान्तरात्वम [illegible] कलाचतुष्टया [illegible] कांगुलमंगी [illegible] सदिनार्द्धं तु स्पष्टमोऽन्तकाले एकत्रोपचयस्तदिष्टोऽन्तकाले कल्पस
नुपातागतफलं शुक्लं । तं पंचकलाऽप्यंगुलमानमभीष्टकाले तत्र [illegible] नार्द्धं भक्तोऽन्तकालस्य फलरूपलाभं पाणां समहे तथा योजने
त्रिगुणितं दिनार्द्धं सार्द्धं [illegible] मानरूपं तु अन्तकलांगुलं दिनार्द्धं भक्तमिति सिद्धं । तत एतत्कलाभिः कांगुलं तरे ब कलाभिः किं
मि सत्वनुपातेन कलात्मकानामंगुलीकरणं मुक्तमुपपन्नं ॥ १२ ॥ अथास्मिन्ग्रंथस्य समाप्तिलक्षणं सार्थमपि कारसमाप्तिफल कि फ
लाह । इति चंद्रग्रहणाधिकारः ॥ इति ॥ गणनाथोपनतसूर्यसिद्धान्तटीकायां चंद्रग्रहणाधिकारः संपूर्णः ॥ ४ ॥ अथ सू
र्यग्रहणे [illegible] सूर्यग्रहणाधिकारस्य [illegible] प्रकाशकेनं [illegible] ग्रहणाधिकारः [illegible] भावस्थाना
[illegible] ग्रहणाधिकारे [illegible] विशेषमपि [illegible] ग्रहणाधिकारे तत्र लिखितः सूर्यग्रहणाधिकारे [illegible] भावस्थाना
देवोऽस्मिन् [illegible] स्थान कर्म [illegible] वाहदेशाभाहः । मध्यलग्नसमे भानौ हरिजस्य न संभवः । अक्षोदयं मध्यम [illegible] तिसा
[illegible] अभावात्स्थान कालकर्म मध्यलग्नसमे सति । [illegible] मध्यस्थाने उर्ध्वं याम्योत्तरवृत्ते लग्नः [illegible] तिवृत्ते स्वेद्यम
ध्यलग्नं [illegible] तत्र लोकसंतिम ध्याह्ने [illegible] तं [illegible] दृक्स्थलं बन स्याभूत [illegible] सति जब [illegible] बनोस तेर्द्धं बनस्याविसि
नि जवाद [illegible] नाभिधान । संभवत्स तिं । नतं लंबनाभावः सर्वं । अथ मध्याह्ने इति स्फुटो [illegible] मध्यलग्नसमे रविर्के
कि । [illegible] तो नोचिते [illegible] तत्र विधि [illegible] मध्याह्ने तदाभावानुपपत्तेः । सांप्रदायिक [illegible] मनाहुस्त
न [illegible] ततो [illegible] लग्न [illegible] स्वामी [illegible] लग्न कांति [illegible] मध्यप्रदेशस्थभोनलं
न मिसर्थः । प्रमोऽस्मिन्मध्याह्ने इतिवत तत्तु [illegible] बनस्याभावर्द्ध इति संबोधतद्भुरंगस्थमार्थं विधायनं [illegible] विविभक्तमतत्त्वसेर

गोलस्ते भूपृष्ठे केचन तत्पार्श्वे [illegible] भवितुमर्हति [illegible] स्फुटमुक्तेश्च । न सम्भावस्थानमाहु अक्षे साधि । अक्षांशाः
उत्तरा येम अस्य मध्यलग्नस्य क्रांसं शाः । अग्रम ध्यलग्नशङ्कुनत्कामभा [illegible] उभयपक्षे [illegible] अनयोस्तु
ल्पत्वे । अवनतेः नतेः अपि शाखाल संभवः । नः अभावं दृक्सर्था । न लम्बनं [illegible] लंबनस्यापि तत्र भावः । उत्तर क्रांतौ [illegible] लम्बो मध्य
लग्नतुल्यो [illegible] आपतेः । अ [illegible] अमावास्यांत काले स्मै सर्वथा चंद्र [illegible] तत्र चंद्र [illegible] भावे [illegible] भूमानं स्वस्वकर्म
कस्थान [illegible] भगर्भोदयादकाले चंद्रस्य सर्व [illegible] संभवति । तत्र मनुष्याणां [illegible] भूपृष्ठे [illegible]
पृष्ठा- [illegible] गोलें चंद्र [illegible] चंद्र आ [illegible]
चंद्रः । भादको भवति । [illegible] भूपृष्ठस्थ [illegible] चंद्रः
भादको भवति । अतएव भूगर्भस्थस्य [illegible] लंबनं । भूपृष्ठस्थ [illegible] चंद्रस्य [illegible] चिन्ह
स्यावलंबितत्वात् । अत एव भास्कराचार्यैः [illegible] गर्भस्थस्य [illegible] नास्ति लंबनमिति । अथ [illegible] भूपृष्ठस्थस्य
म [illegible] लंबनं [illegible] भवति । [illegible] क्रांतिवृत्तं तत
भूपृष्ठस्थस्य [illegible] चंद्र [illegible] क्रांतिवृत्त [illegible] मानीय
चंद्र [illegible] क्रांतिवृत्ते [illegible] क्रांतिवृत्ते तु [illegible] चंद्रस्य क्रांतिवृत्तानु सारेण
गमनात् । प्रोतवृत्ते क्रांतिवृत्ते [illegible] कला [illegible] लंबनं कर्णः ।
[illegible] क्रांतिवृत्ते [illegible] लंबनाभावः । [illegible]
[illegible] क्रांतिवृत्ते तु [illegible] क्रांति वृत्ते [illegible] लंबन [illegible] सम्भव [illegible] प्रोतवृत्ता [illegible] भोन
लग्नस्थाने [illegible] भवति [illegible] क्रांतिवृत्त [illegible] लग्न [illegible] नहि क्रांति
[illegible] प्रोतवृत्त [illegible] दृक्कर्म भावः [illegible] लंबनाभाव [illegible] क्रांतिवृत्त
[illegible] प्रोतवृत्त [illegible] अतएव भगवता [illegible] प्रोतवृत्ते [illegible] भोन
लग्न [illegible] दृक्कर्म भावं [illegible] भाव [illegible]
भाव [illegible] दृक्कर्म भाव [illegible]
[illegible] आ या

[illegible] स्थाने संभवत आनयाद

शेनद्र[illegible]पसाधनस्योनत स्य ये स्य स्यापये रविसर्वं निरवद्यं ॥३॥ अथोदित्व बोधा[illegible] भ्रतस्था यते ॥ देशान्तरे[illegible] काल वि

ने प्रति[illegible] नीने [illegible] यथा वनति संभवः ॥ लंबनस्यापि पृथ्वा[illegible] अपि समु[illegible] नलग्नस्था नास्य पि

[illegible] संभवः ॥ नति [illegible] सानिनौ [illegible] साय याभ वतिलंबनस्य अपि [illegible] नातलंबने आनयन[illegible] पाके ष्यते

दाद्यानुसंधात ॥ च कात लंभ [illegible] कालावशेष [illegible] याभ वती स[illegible] अत उमा लाप[illegible] माधी लंबनस्योदयाभिधा

॥ अत्र [illegible] भुजादुदयाभि [illegible] लग्नंपर्वविनाडीनां कुर्यो [illegible] सुभिः ॥ [illegible] कुर्यात् [illegible] ति कालिक लग्नं साधयित्वा [illegible] ॥

॥ [illegible] उदयासुभिः [illegible] सुभिः पर्व [illegible] कामांत लग्नं [illegible] कुर्यात् [illegible] समनंतर [illegible] भाव साधनो [illegible]

[illegible] पूर्वं लग्नं साधनं [illegible] सुभिरिति अर्थः ॥ तथापि [illegible] स्य [illegible] भुजज्यापरम क्रांति [illegible]

[illegible] लग्नं [illegible] पुनः [illegible] स्य लग्नस्या यना [illegible] लग्नभुजज्याया: परम क्रांतिज्या

गुण्या [illegible] स्यात् ॥ अत्रोपपत्तिः ॥ लग्न क्रांति [illegible] साधना [illegible] लग्न भुजज्यापरमक्रां

गुणाः [illegible] क्रांति [illegible] कोटेकः फलं [illegible] उदयसंबधा [illegible] कुतुपप

[illegible] भगवतो दयसंज्ञ [illegible] ॥ लग्नस्योदयसंज्ञात् [illegible] उदयसंबधा [illegible] सामेतस्य

[illegible] लग्नं [illegible] स्थाप [illegible] कोटि [illegible] पथोदिते पूर्वो [illegible]

[illegible] तत्काल [illegible] लग्न संबंधे [illegible]

[illegible] ॥ लग्ने [illegible] क्रांतिः ॥ [illegible] अनयो

[illegible] सा [illegible] लग्न [illegible]

[illegible] केनाह ॥

[illegible] अत्रोपपत्तिः [illegible] लंबनं

[illegible] फलं ॥ [illegible] त्रिज्या भक्त

[illegible] फलं कार्यं [illegible] सूल दृ

कु: [illegible] कार्यं [illegible] माखा [illegible] मात्रं ॥ अत्रोपप

फलं [illegible] ततः [illegible] शंकु [illegible] संभवति ॥ न तु [illegible] कु मात्रं ॥ अत्रोपप

[illegible] स्यात् ॥ [illegible]

रि: । त्रिभोनलग्नस्याद्दृग्ज्यानयनार्थं स्वेष्टं मध्यलग्नदृग्ज्या कर्णस्त्रिभोनलग्नस्य च्याप्योत्तरदंता तत्राणपरस्थत्वेनात खस्व
स्तिकांतरस्थितत दृग्ज्या कृतेष्टं शङ्कुः कोटिः मध्यलग्नात्रिभोनलग्नांतरज्या कांतिर्वृत्तस्थाभुजः अत्र भुजानयनं चोदय
लग्नस्थक्रांतिवृत्तप्रदेशः खस्वस्तिकात्दग्वांतरे कोत्तरदक्षिणो भवु स्वेव मस्तलग्नप्रदेशः खस्वस्तिकाद्दक्षिणोत्तरः तस्तु
यो धनचत्रिभोनलग्नप्रदेशः क्रांतिवृत्तीययाम्योत्तरवृत्तरूपतदंवसंस्थितिर्जयाम्योत्तरवृत्तस्थितिउ संपातांतरत्वांतरे एव ल
ग्नभवत्यं भवसततस्त्रिज्यानुलम मध्यलग्नदृग्ज्या चालग्नाग्रानुलोभुजस्तदाभीष्टतदृग्ज्याधाकृत्स्यनुपातेन सफलसंसोत
द्दृग्गतातम्यध्यलग्नदृग्ज्या वर्गान्मूलं त्रिभोनलग्नस्यदृग्ज्या स्वेपारख्यः तद्दृग्गतात्रिज्यावर्गान्मूलं त्रिभोनलग्नशंकुर्दृग्गतिसं
ज्ञः । अत्रेदमवधेयं त्रिप्रश्नाधिकारोक्तप्रकारेण त्रिभोनलग्नस्य शंकुदृग्ज्ये दृग्गतिदृक्क्षेपौ तु स्तेनभवतः किंतु दृग्गतिदृक्क्षे
पाभ्यां क्रमेण न्यूनाधिके भवतः सर्वदापूर्वा कर्णानुभवात्तत्र अतोत्र दृक्क्षेपस्त्रिभोनलग्नदृग्ज्या लक्षितोपि नत्रिज्या
तुल्यः किंतु फलवर्गान्तरज्या वर्गोपदरूपविलक्षणवृत्तज्या सा कुप्रभालेन सिद्धमतगम्यते । अतो दृग्ज्यायास्त्रिज्यानु
रूपत्वेन ज्यावृत्तपातः । ततो दृक्क्षेपस्त्रिभोनलग्नस्य दृग्ज्या स्फुटदृक्क्षेपरूपः । अस्यास्तत्रिज्यावर्गात् सादृगा दृग्गतिः स्फु
टा । त्रिभोनलग्नशंकुरूपः एतदनुपातः स्वलांतरस्य खादृग्विलितसुखार्थं रूपालुनाकृता त्रिप्रभाके यांगो वभिसेत मार्ग
तरं लाघवादुक्तमिति दिक् ॥ ८ ॥ अथ लाघवाद्दृक्क्षेपदृग्गत्यानयनसुखार्थं श्लोकार्द्धेनाह । नतांशबाहुकोटिज्ये स्फुटे दृक्क्षे
पदृग्गती इति । दृक्क्षेपभावनतांशानां भुजकोटिज्ये नतांशानामनवतिरूपयोरनयोर्ज्ये क्रमेणदृक्क्षेपदृग्गती अस्फुटे स्थूले
स्तः । स्फुटे तु दृक्क्षेपदृग्गती विज्ञायतालाघवार्थं दृक्क्षेपभावनतांशभुजकोटिज्ये तत्स्थानापन्ने त्र्याशांतत्वद
ष्टाभावेन तांशबाहुकोटिज्ये दृक्क्षेपदृग्गती स्फुटे इति तत्र उक्तप्रकारेण तत्सिद्धे स्तत्कथनस्यार्थं वात् । अत्रोपपत्तिः ।
त्रिभोनलग्नस्य दृक्क्षेपभावसन्नतोंशदृक्क्षेपभावस्य याम्योत्तरवृत्तस्थत्वेन लाघवार्थं दृक्क्षेपभावमेव त्रिभोनलग्नं प्रकल्प्य
तन्नतांशज्याभावात्मप्रज्या त्रिभोनलग्नदृक्क्षेपः । उन्नतज्या शंकुर्दृग्गतिः । इदमानीत स्थूलं । यैस्तु भगवतोक्तं मध्यलग्नं
द्दृग्ज्या मध्यलग्नज्या आस्यात्तेषामत्र एतदुक्तमात्रस्स्वांगा प्रयासात्साधित दृक्क्षेपदृग्गती प्राप्तुत्थे स्तः स्फुटे इति स्थूले इति
ते यं भास्कराचार्यैस्तत्त्रिभोनलग्नस्या [illegible] जातेन तोन्नत [illegible] यद्दि वासुखार्थमिति यदुक्तं तदसमीक्ष्यमभिहितमिति ॥ ९ ॥
अथ लंबनोपयुक्तदेशे कथनपूर्वकं लंबनानयनं सार्द्धश्लोकेनाह । एकभावगतः स्वदेशे लंबः दृग्गतिर्जीवया मध्यलग्नार्क
विश्लेषज्या छेदेनावाप्तताप्रयत्वी हीर्लंबनं स्वयंप्राक्पश्चाद्विकाद्दृक्क्रमितिः । एकया [illegible] भावाः नाश दृग्गतिर्जीवया ॥

५५
स.टी.

प्र.स.

...स्वरूपमात्रपातेन भागादयो लब्धं स्पष्टं स्यात्। अथ मध्यलग्नं त्रिभोनलग्नं च
गुरुक्रमात् स्याद् गतेः शंकुरूपेण मा[illegible] जीवमेति स्वरूपमात्रपातेन भागादयो लब्धं ... असाधितेन भक्तोफलं घटिकादि
र्गीतकालिकं नतं। स्वभावः। तात्कालिकः सूर्यः। अनयोरंतरस्य त्रिभोनाधिकस्य ... ज्याछेदेन ... अत्रोपपत्तिः। त्रिभोनलग्नार्के
कं प्राग्ज्या त्रिभोनलग्नस्य मध्यलग्नस्थानात् सूर्यो परविभागयोः सूर्यचंद्रयोः स्थूलं लंबनं हेयं। ... घटिकादि लंबनमिति सिद्धं तान्याहे
[illegible] घर्षि ... ताहता ... साधयेल्लंबनं ... इत्रिभलग्नं शंकुनाग्नि जीवयाम घटिकादि ... लंबनमिति ...
म लोके ... लंबनं ... मध्यलग्नस्थानात् त्रिभोनपश्चात्[illegible] ... अतो मध्यलग्ना
कं वक्रोपपत्त्या। त्रिभोनलग्नार्के ... रूपेण सावयवस्यापि आवर्णोप
भाग इति लंबनानयनप्रकारेण सिद्धं। तत्र चतुर्थे आवर्णयो ... त्रिभोनलग्नयोः ... एकराशौ आवर्णाः सिद्धः अत्रा
पिहमासे कराशि आवर्णो ... लंबनपाठ ... स्पष्टं भवति। अतो मध्य
लग्नार्के स्थानुक्रमं ... लंबनघटिका ... भुक्तो लंबनमिति ... स्वनार्थं रवौ हेतुः लंबनं ...
अस्य व्याख्या ... काले सूर्ये ... त्रिभोनलग्न
समे केंद्रे लंबनाभावात् ... त्रिभोन ... लंबनं भवतीति ... अत्रे ... लंबनानयनेन मध्यलग्न
स्पष्टत्रिभोनलग्नेन ... पूर्वसाधितस्य ... स्थूलमिति। एवं मध्यकेन
स्पष्टलम्भावार्थे ... इति। एतेन मध्यलग्नेन ... साधितस्य ... लंबनं
ताहे साधुकं स्थूलं ... लंबनाभावात्। न चात्र मध्यलग्नरूपस्थानं भावग्रहे
[illegible] ... मध्यलग्नमिति ... त्रिभोनलग्नस्थानं भावमसाम्यं त्रिभोनलग्नपरत
... साधितं ... सांवत्सरिकं ... मध्यलग्नेन भागावृत्तः ... मध्याद् ... साधितं
... त्रिभोनलग्नग्रहणं ... मध्यमासाधितं ... लंबनसंस्कारात्
... अथ ... साधितं ... लंबनं ... पर्वांतं ... मध्यलग्नाधिके भागे ... लंबनं शोधयेत्। स्वर्ये त्रिभोन
दस फलं ... लग्नाधिके ... इति। ... लंबनं शोधयेत्। ... अत्र्यर्थः। तिथ्यंत कालिकः स
मेघध्यलग्नं। त्रिभोनलग्नं तस्मादपि के ... एवं कर्मणि ... मुहुः कार्यं अयमर्थः। तिथ्यंतकालिकः सू
लग्नान्मूले ... तत्काले लंबनं ... कार्यं।

५५

मौ लंबनपरिभिः क्रमेण पूर्वापरयोर्मध्यकाले चालो लंबनमिति यत्तेन भवति। तस्माल्लंबनसंस्कृततिथ्यंते कालेऽवनत्यभावो
ग्रासाभाव पूर्वं कृत्वा मालंबनं सा भेदपि केवलतिथ्यंते संस्कार्यौ कथं सा लंबनं केवलतिथ्यंते संस्कार्यमसाधुपर्वलंबन
तिथ्यंते संस्कार्यमिति सस कृत्विति भणितावधिमाह। यावदित्यना सर्वे लंबनादि। यावत्प्रागिव तावद्विधि। स्थिरी भवेत्। अत्र
लंबनं यावद वनोपस्पर्शः। अत्रोपपत्तिः। दर्शांतकाले सत्यागत भूपृष्ठस्थस्य चंद्रस्याधो लंबितत्वं त्रिभोनलग्नादुभे
यत्वो क्रांतिवृत्ते पूर्वापरांतराभावेनैकसूत्रस्थितत्वस्य युतिदर्शांत कालाल्लंबनकाले नाम भवति। सा पूर्वं चंद्रस्य
नः पर स्थितत्वात्। अपि केवलो चंद्रस्य पुरः स्थितत्वेन दर्शांतकालाल्लंबनकालेन पूर्वं युतिर्भवति। अतो दर्शांतकाले लंबनसंस्कृ
तो मध्यग्रहणकालः स्यात्। युतिकाल समध्यग्रहणकाल ज्ञातं परंतु तावता लंबनकाले न सूर्यस्यापि क्रांति वृत्ते लंबनाल्लंबनसं
स्कृतदर्शांतकालेऽर्कगत भूपृष्ठस्थस्याधो चंद्रस्य लंबितत्वं स्यादेतितिमध्यग्रहणकालस्यासकृत्। नहि सर्वथा नलंबने कृतलंबने
दृक्सलंबनकाले स्थितो येन नतयोर्युतिः संगता स्यात्। अतस्तात्कालिकाभ्यां पुनस्तत्कालिकं लंबनं प्रसाध्य दर्शांतं पुनः संस्कार्यं मध्य
कालः स्यात्। एवं तावद्यल्लंबनसंस्कृतदर्शांततिथितो भूपृष्ठस्थस्य त्रैस्थ्याभावात्पुनर्लंबनेसाध्यं तत संस्कृतादर्शांतो मध्यग्रहस्य
स्थितिना यदा लंबनं पूर्वलंबनतुल्यं स्यात् तदैव स्पष्टतावल्लंबनसंस्कृतोदर्शांतस्य मध्यग्रहणकाले भूपृष्ठस्थ भेनतयोः संनि
वेशः। यतस्तदा दृग्गत भूपृष्ठस्थत्र चंद्रयोरंतराभावेन दर्शांत लंबनतुल्यं लंबनं पुनः स्यात्। अभ्यास तुल्यलंबनानुपपत्तेः। तस्मान्
मध्यकालो सकृत्यावदविशेषः साध्य इत्युपपन्नं। मध्यलग्ने साद्ये। अथ नति साधन माह। ६ स्पष्टः शीततिग्मांशोर्भ अंतुन्यं
तरांशतः। तिथिद्युगुणे भ अथवा भकोल लब्धं सावनगतिर्भवेत। ६ स्पष्टः प्राग्नीतः शीततिग्मांश्वोः चंद्रार्कयोर्भगतो कक्षल
केन्द्रयोर्दूरो गुणतः पंचदश गुणितद्यामित्रज्यया भक्तः फलं साद्ये कालाग्रेषाभ्यां यागोलो ष्ट सूभवतिसे वा नगोत्तेनति
र्भवेत्। अत्रोपपत्तिः। यदा क्रांतिवृत्तं दृग्मंडलाकारं तदा नस्य भावदृति प्रागुक्तं। त्रिभोनलग्नस्य खमध्य स्थत्वेन दृक्क्षेपाभावः।
यत्र चपदृकृत्य सा क्रांतिवृत्ते त्रिभोनलग्नस्य स्थितेज स्थलेनपरमानतिः। परमा स्फुटनति कला। भगा भागे ज्ञातिनाभू
ति जस्य भूआसा कृति लो द्विता भगते योजनैर्भ सांतर कला। लंभुते तदा भूआसा योजनैः कानसतुपातेनतत्र मध्यग
ति योजनानां भू आसा कृ सा ज्ञानि यतता भूआसार्धेना पवर्तः कृतः। तेन मध्यगसांतर कलाना क्व स्पातरेण पंचदशांशः। परमान
तिः कला। अतएव षाष्ठि घाट कानां पंचदशांशो घाटकानंतु षष्ठ्यंपरमलंबनांश कृ। आभिः त्रिज्या तुल्य दृक्क्षेपे सर्वगत भूपृष्ठस्थत्रो
र्यचंद्रस्य दृक्षेपेण तरेणावलंबनं भवति। अतस्त्रिज्या तुल्य दृक्षेपेणाम अनसांतरपंचदशांशो नतिस्तदेष्ट दृक्षेपेण के स्फुटा
तेनन संतस्य तुलो दृक्क्षेपो हरस्थाने घातेन पंचदशाद्युणितत्रिज्या लक्ने भक्तो नतिः कला इत्युपपन्नं। ७। अथ स्वकारांतराभांन

सू.टी.

मू.सू.प्र.

नतसाधनं लाघवाद्यद्दक्षेपात् सप्तति हृता ... र्वेनतिः फलं अथवा ... अथवा भक्ताः सप्तसप्तकसंगुणात् ।१४। सप्तत्या भक्ताद्

... क्षेपात् फलं कलादि फलानि ... प्रकारांतरेण भवति । अथवा प्रकारांतरेण सप्तसप्तकसंगुणात् सप्तानां सप्तकं ... फलानि

... अत्रोपपत्तिः ... क्षेपात् ... फलं कलादि फलानि ... द्वितीयप्रकारे ...

[illegible]

श्री ॐ निमित्तमध्ये चालनाः । तत्काले योः प्रसिद्धं कृतिनापि [illegible] ग्रासः [illegible] । सा[illegible] ततः प्रथमकालिकस्पर्शस्थित्यर्द्ध
मनेन पूर्वं तिथ्यंतकालिकग्रहस्य [illegible] सास [illegible] ग्रासस्थित्यर्द्धं सा प्रथमे [illegible] स्पर्शस्थित्यर्द्धं । एवं
द्वितीयकालिकस्पर्श [illegible] स्थित्यर्द्धमनेनाग्रेति तिथ्यंतकालिकग्रहस्य [illegible] मध्य[illegible] स्थित्यर्द्धं सा प्रथमे
[illegible] मोक्षस्थित्यर्द्धमिति । अथ मोक्षस्पर्श[illegible] मोक्षस्थित्यर्द्धं [illegible] हीनयुता [illegible] तत्कालात [illegible] उक्तरीत्या लंबनं
पुनरसकृत् । [illegible] कालिक [illegible] । न [illegible] स्पर्शस्थित्यर्द्ध हीनात् तिथ्यंतात् कालिकस्य [illegible]
[illegible] लंबनं [illegible] । स्पर्शस्थित्यर्द्धं [illegible] तिथ्यंतं [illegible] लंबनमनेनापि न स्पर्शस्थित्यर्द्धं [illegible]
तिथ्यंतं संस्कृता कालिक [illegible] लंबनं [illegible] स्पर्शस्थित्यर्द्धं [illegible] तिथ्यंतं संस्कृता
[illegible] लंबनमनेनापि स्पर्शस्थित्यर्द्धं [illegible] तिथ्यंतं संस्कृ[illegible] लंबनमेवमसकृत् स्पर्शकालिकं लंबनं । एवमेव मोक्षस्थि
त्यर्द्धयुतात् तिथ्यंतात् कालिक [illegible] लंबनं [illegible] मोक्षस्थित्यर्द्धयुतात् तिथ्यंतं संस्कृ
[illegible] लंबनमनेनापि मोक्षस्थित्यर्द्धयुतात् तिथ्यंतं संस्कृ[illegible] लंबनमसकृत् मोक्षकालिकं लंबनमिति [illegible] त्रि
भोनलग्ना [illegible] त्रिभोनलग्नाधिक [illegible] । मध्यकाल [illegible] लंबनं [illegible]
[illegible] । [illegible] स्पर्शकालिकं [illegible] लंबनं [illegible] । लंबनं [illegible] स्पर्श[illegible] न
[illegible] लंबनं [illegible] त्रिभोनलग्ना [illegible] त्रिभोनलग्ना [illegible]
[illegible] मध्यकालिक लंबना [illegible] कालिकं लंबनं [illegible] कालिक लंबनमपि [illegible]
[illegible] मध्यकालिक लंबने [illegible] मोक्षस्थित्यर्द्धं [illegible]
[illegible] कालिक लंबनयोरंतरं मोक्षस्थित्यर्द्धं [illegible] स्पर्शमध्यकालिक लंबनयोरंतरं स्पर्शस्थित्यर्द्धं [illegible]
[illegible] मध्यकालिक लंबना [illegible] कालिक लंबनं [illegible] कालिक लंबन
[illegible] मध्यकालिक लंबनात् स्पर्शकालिक लंबनमधिकं [illegible] कालिक लंबने [illegible]
[illegible] मध्यकालिक [illegible] लंबनांतरं मोक्षस्थित्यर्द्धं [illegible] कालिक लंबन [illegible]
[illegible] मध्यस्पर्शकालिक लंबनयोरंतरं [illegible] लंबनांतरं [illegible] स्पर्शस्थि
[illegible] कपाले [illegible] त्रिभोनलग्ना [illegible] कालिक [illegible]

कलंबनाधिकस्य मोक्षकाललग्नमध्यमोक्षयोरंतरं लंबनांतरं मोक्षस्थितिखंडं पूर्ववत् साध्यं मध्यलग्नमध्यलंबनादधिकस्य स्पर्शलंबनं मो
क्षलंबनं च मध्यलंबनादधिकलंबनाधिकस्य स्पर्शकाललग्नेन लंबनाधिकस्य मध्यकालवानंतरं अर्कग्रासस्पर्शस्थितिखंडं लंबनां
तरं हीनं स्फुटं स्पर्शलंबनाधिकस्य मोक्षकालम् मध्यकालांतरे मोक्षस्थितिखंडं लंबनांतरहीनं भातीत्यसत् नन्वथ लंबनांतरं हीनं पूर्वो
न संगतः बाधात् न स्याद्धि स्फुटलंबनस्य क्रमेणापचयात् स्पर्शमध्यमोक्षकालानां यथोत्तरं संभवात् मध्यमकालिके लंबने स्पर्शमो
क्षकालिकयो लंबनयोः क्रमेण मध्यनाधिक्यं संभवः एवं धनलंबनस्य क्रमेणोपचयात् मध्यलंबनात् स्पर्शमोक्षकालिकलंबनयोः क्र
मेणाधिक्यं मध्यलंबनमासरूप नेहि कदाचिन्मध्यकालात् स्पर्शमोक्षकालौ क्रमेणाग्रिमपूर्वकालयोः संभवतां यथोक्तं युक्तं बाधात् तथा
च लंबनांतरं योजयेत् सिद्धे ... अनैतावता प्रपंचेन हि अंतरं कृतं मध्येलग्नस्यास्फुटं यथाद्भिः सर्वं संभवादुक्तं कथनं
युक्तमिति चेत् ... लंबनसंस्कृतस्पर्शमोक्षकालयोः स्फुटयोर्वेषस्त्रभंगयोः सर्वं कामजं कालानि क्रमेण पूर्वोत्तरपरत्वे भावितत्वेऽपि लंब
नासंस्कृतयोः स्थितिखंडयोः नयुतेन यथेतरूपस्पर्शमोक्षकालयोः परिभाषितत्वे नाशास्त्रवयोः कदाचिन्मध्यकालेऽपि धनलंबना
भावात् स्पर्शस्थितिखंडमोक्षस्थितिखंडयोः क्रमेण मध्यलग्नमध्यकालात् स्पर्शमोक्षकालयोः क्रमेण संभवात् स्फुटेष्वहःपरत्वेन लंबनेऽधन
लंबनेन मध्यलंबनात् क्रमेण मोक्षस्पर्शलंबनयोराधिक्यसंभवः मध्यकालात् पूर्वोत्तरकालयोर्मोक्षस्पर्शयोः परिमाणे क
योः क्रमेण संभवात् अत एव सायनाः यस्मात् धनलंबने व तदा प्रसंगे स्वामिनेषात् स्पर्शान्तरे एवंत्त साधारण्यात् स्पर्शसाधार
णेपन आरंभान्तं तत्कालांतरे नतु तथा सकृत्लंबनसाधने लंबनस्य स्पर्शमोक्षकालाभ्यां सिद्धत्वेन स्वलंबने मध्यलंबनात् स्पर्श
लंबनमध्यलंबनम् सवधनलंबने मोक्षलंबनं मध्यलंबनतोऽधिकं मध्यकालाद्दूरस्थत्वस्पर्शमोक्षकालयोः क्रमेणाग्रिमपूर्वकालयोः संभ
वादित्युक्तं यात् अतः असकृत्लंबनासंभवात् किंच असकृत्लंबनसाधनेन मध्यकालात् स्पर्शलंबनेन सिद्धं तत्कालस्य सत्स्पर्शमोक्ष
कालयोः स्फुटस्थितिखंडसाधनमत्र तस्य तत्पूर्वानुयोगे भावनं ... कथं न च चंद्रग्रहणे स्पर्शमोक्षकालयोः स्फुटस्थिति
खंडं कथंचिद् अभिमतं युक्तिः अंतरं ... अभिसंभवानुपपन्नेः ... लंबनसंस्कृतसाधनस्य तदानीं कारणात् अस
स्फुटसाधने लंबनस्य सांतरस्यापि भंगप्रसंगात् स्फुटकालीकारणात् अत एव लंबनयुक्तसंस्कृतस्य व्याख्यानमसत् इति पूर्वमुक्तं
न युक्तं किंतु मध्यकालात् लंबनस्य साधनात् स्पर्शमोक्षकालार्थमपि द्वितीयवारं लंबनं साध्यमिति आरभ्यानंतु न कदिति यथा स्पा
लंबकरणं यावत् तस्मात् अथ यथा स्थूलस्पर्शकालकृतेन लंबनेन लंबनेन मध्यकालः स्पर्शस्थितिखंडं नतिर्थ्यंतत्स्पर्शलंब
नेन स्पर्शकालसाधनाधिकं तथैव मध्यकालात् तदंतरे स्पर्शस्थितिखंडं तात्कालिकं लंबनं यथोक्तं युक्तमितिस्मरणं
पश्चात् एवं यदा मध्यकालकृतेन लंबनेन स्फुटयोः स्पर्शकालः धनलंबनेन तदा लंबनहीनानतिर्थ्यंतत्स्पर्शमध्यकालयोः मोक्षस्थितिखंडं स

सू.टी.

विक्षेपौ

[illegible]

तद्भा

यथा

यात्

इति

[illegible]

379

[illegible]

स्व.टी.

६२
सू-टी-

सू.पा.

[illegible]

सू॰टी॰

[illegible]

मु.टी.

प्रसंगादेतन्नु सा नामि गंडांतभसंधीति व सुतयोः स्पष्टपतनमात्, सापेंद्रियो मध्यमा नांमसाः पाताश्च मि संधयः। तस्य भेदाश्च पादोनां डांतं नामकी
र्तितं २१। आश्लेषाज्येष्ठारेवतीनक्षत्राणां अंत्यमाश्वि [illegible] नक्षत्रसंधयो भवंति। तत्र मेषु तेषां आश्लेषाज्येष्ठारेवतीनक्षत्राणां अंत्यमनक्ष
त्रसुमघा मूलाश्विनीनक्षत्रेषु संधयः। मध्यमचरणो गंडांतनाम भसि [illegible] यति। यद्यपि आश्लेषाज्येष्ठारेवतीनक्षत्राणामंतिमं घटिकाद्वयं मघामूलाश्वि
नीनक्षत्राणामादिघटिकाद्वयं मिलित्वा घटिकाः गंडांतं एतदतिरिक्तं नक्षत्रसंधिः पूर्वनक्षत्रांत घटिकांतर नक्षत्रादिमघटिकेसंत शल घटिकाद्
यं वर्द्धमंडलीसंधिनघटिकाः सा [illegible] यामिनि। संहिताविषये। [illegible] तन्नापि रूपं तत्स्पष्टतः आमात्मपान्नसर्ति। अश्वयुक्के वा [illegible] पाद [illegible] के चरते
टि. नादिषु [illegible] रव्यादयः [illegible] घटिकाः [illegible] स घटिका। नक्षत्रसंधयः प्रथमाद्धि घटिकामितः कालो गंडांतमिसंज्ञः।
अत्रापि गंडांत [illegible] संधि कं [illegible] पन्नस्य तदंतरालकालस्य [illegible] तिकासंधितिभाग [illegible] तदंतरालकाले
उत्तरोत्तर कालः [illegible] सर्वस्यश्च [illegible] हानिः २२ अथ नंद्यादिकार्यकालानुल [illegible] विरुद्धमाह। व्यतीपातत्रयं घोरगंडांता [illegible] एतभे
संधि [illegible] सर्वकर्मसु वर्जयेत् २३ व्यतीपातानां त्रयं [illegible] क्रांतिसाम्यरूपो हि व्यतीपातो। विषुवसंज्ञ [illegible] क्रांतिसाम्यांतरेण व्यतीपातोत
योरेव भेदः। नष्टचंद्र [illegible] योगांतर्गत योगांतर्गतिपातः व्यतीपातश्चेति त्रयं स्पष्टं उपलक्षणा हि धाति त्रयमपि योगा [illegible] क्रांतिसाम्यरूपो हि वैधति
संज्ञो विषुवसंज्ञा [illegible] क्रांतिसाम्यांतरे चे वैधतिसंज्ञ [illegible] योगांतर्गतः नष्टचंद्रः [illegible] योगांतर्गत [illegible] स्पष्टं त्रयं। केचित्तु व्यतीपा
तं [illegible] संज्ञं व्यतीपात [illegible] तिरपरिमुक्तः। पंचांगांतर्गत योगांतर्गतनिपातश्चेति व्यतीपातत्रयमिति पथ्यां श्रुतमाहुः। घोरंदु
[illegible] कारणेन सर्वमांगल्यकर्मसु [illegible] २४ अथ [illegible]
[illegible] एवं एतत्
[illegible] परमगु
[illegible] नागत
[illegible] याचेनाह
[illegible] पेक्ष्यमां
मा [illegible] समाप्ति
[illegible] समाप्त
[illegible] पंतरू
[illegible] स्वंउपरि
[illegible] श्रीसूर्यसिद्धांत [illegible] सीताराम [illegible]
पूर्णमगमत ॥ [illegible] ॥
[illegible] ग्रंथसंख्या १८०० ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

५४

८५
स्र·टी·

[illegible]

८५

६९
सू.टी.

सू.टी.

६९

[illegible]

१०
सू. सि.

सू. गो.

८०

५२
रू.टी.

स॰ टी॰

गू॰ गो॰

८४

सू.टी.

[illegible]

…रूपादि विनिरूपणं ॥ श्रीः

[OrderDescription]
,CREATED=08.10.20 10:54
,TRANSFERRED=2020/10/08 at 11:27:43
,PAGES=213
,TYPE=STD
,NAME=S0003936
,Book Name=1777B
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF

FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF

FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF

FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF

FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF

FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF
,FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,